

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
& ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1981

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΦΙΛΟΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΑΡΣΑΚΕΙΑ - ΤΟΣΙΤΣΕΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
(Αθηνών, Πατρών, Θεσσαλονίκης,
Κορινθίων, Τυρηνών)

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας
και Θρησκευμάτων

ΔΗΜΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ

5^ο

Πανελλήνιο Συνέδριο - Διαδικτυακό

Εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα:
Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης,
της δημιουργικότητας
και της καινοτομίας

ΤΟΜΟΣ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

Ημερομηνίες
Διεξαγωγής

25 - 27 Σεπτεμβρίου 2020

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο

**Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Ανάπτυξη της κριτικής
σκέψης, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας**

Τόμος Περιλήψεων

Υπό την Αιγίδα
του Υπουργείου Παιδείας και
Θρησκευμάτων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας
και Θρησκευμάτων

Υπό την Αιγίδα
του Δήμου Αθηναίων

ΔΗΜΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ

25-27 Σεπτεμβρίου 2020

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Μαλαφάντης Κωνσταντίνος, Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.

Μέλη

Αγγελίδης Παναγιώτης, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Αθανασιάδης Θεοχάρης, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Ακριτόπουλος Αλέξανδρος, Καθηγητής, Π.Δ.Μ.

Αντωνίου Χρήστος, Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Αραβανής Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Βλαβιανού Αντιγόνη, Καθηγήτρια, ΕΑΠ

Βρεττός Ιωάννης, Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.

Γαλανάκη Ευαγγελία, Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.

Γιαννικοπούλου Αγγελική, Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.

Γρόλλιος Γεώργιος, Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Γώγου Λέλα, Καθηγήτρια, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Δαλακούρα Αικατερίνη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Δημάκος Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών

Δημάση Μαρία, Καθηγήτρια, Δ.Π.Θ.

Δημητριάδου Αικατερίνη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Π.Δ.Μ.

Ηλιάδου-Τάχου Σοφία, Καθηγήτρια, Π.Δ.Μ.

Θεοδωροπούλου Έλενα, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ιορδανίδης Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Π.Δ.Μ.

Ιωαννίδου-Κουτσελίνη Μαίρη, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Καλδή Σταυρούλα, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Καλογιαννάκη Πέλλα, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Κακανά Δόμνα-Μίκα, Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.

Καμέας Αχιλλέας, Καθηγητής ΣΘΕΤ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Κανατσούλη Μένη, Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.

Καρακατσάνη Δέσποινα, Καθηγήτρια, Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Καρακατσάνης Παναγιώτης, Καθηγητής, Δ.Π.Θ.

Καραφύλλης Αθανάσιος, Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Καψάλης Γεώργιος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κιμουρτζής Παναγιώτης, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Κοντάκος Αναστάσιος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Κουτρομάνος Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής, ΕΚΠΑ

Κουτρούμπα Κωνσταντίνα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Κωνσταντίνου Χαράλαμπος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Λαλαγιάννη Βασιλική, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Λιάμπας Τάσος, Επίκουρος Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Μαριδάκη-Κασσωτάκη Αικατερίνη, Καθηγήτρια, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Ματθαιουδάκη Μαρίνα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΑΠΘ

Μαυρογένη Σταυρούλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΠΑ.ΜΑΚ.

Μαυροσκούφης Δημήτρης, Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Μπάκας Θωμάς, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Μπαμπάλης Θωμάς, Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.

Μπαμπούνης Χαράλαμπος, Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.

Μπίκος Κωνσταντίνος, Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Μπέτσας Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής, Π.Δ.Μ.

Μπουζάκης Σήφης, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών

Νικολάου Γιώργος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών

Νικολουδάκη-Σουρή Ελπινίκη, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Νιφτανίδου Θεοχαρούλα, Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Πατρών

Ντίνας Κωνσταντίνος, Καθηγητής, Π.Δ.Μ.

Ντολιοπούλου Έλση, Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.
Παγγέ Τζένη, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Παπαδάκης Νίκος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Παπαδοπούλου Βασιλική, Καθηγήτρια, Π.Δ.Μ.
Πάτσιου Βασιλική, Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.
Πλακίτση Αικατερίνη, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πολεμικός Νικήτας, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ρεκαλίδου Γαλήνη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Ρεράκης Ηρακλής, Καθηγητής, Α.Π.Θ.
Σακελλαρίου Μαρία, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σκαρπέλος Γιάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Σπανός Γεώργιος, Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.
Σοφός Λοΐζος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ταρατόρη Ελένη, Καθηγήτρια, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τάφα Ευφημία, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Τσάφος Βασίλης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.
Τσιλιμένη Τασούλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τσώλη Νάντια, Επίκουρη Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.
Υφαντή Αμαλία, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Πατρών
Φούκας Βασίλης, Επίκουρος Καθηγητής, Α.Π.Θ.
Φτιάκα Ελένη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Φωτιάδης Κώστας, Καθηγητής, Π.Δ.Μ.
Χαραλάμπους Δημήτρης, Καθηγητής, Α.Π.Θ.
Χατζηγεωργίου Ιωάννης, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Χατζηδήμου Δημήτριος, Καθηγητής, Α.Π.Θ.
Χουρδάκης Αντώνης, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Ευαγγελία Κανταρτζή, PhD, Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Μέλη

Αλεξιάδη Κατερίνα, Εκπαιδευτικός, MSc Πολιτιστική Διαχείριση, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Μέσων, Επικοινωνίας και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Αναστασοπούλου Ελένη, Περιφερειακή Διευθύντρια Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης Θεσσαλίας

Ανδρεάδου Χαρά, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ70 - ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Αργυροπούλου Μαρία, ΕΔΙΠ Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Βολτής Ευστράτιος, Καθηγητής Πληροφορικής, Υποδιευθυντής Β΄ Αρσακείου Γυμνασίου Ψυχικού

Βορούλλα Βέρα, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Α΄/θμιας Εκπαίδευσης Αν. Αττικής

Γεωργάκιννας Χαράλαμπος, Φυσικός, Chengdu Shishi Cambridge A-Level Center, China

Γεωργίου Χρήστος, Διευθυντής Α/θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης

Γιακουμάτου Τερέζα, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Δ΄/θμιας Δ΄ Αθήνας

Γρατσία-Ορφανού Σοφία, Φιλολόγος, Διευθύντρια Β΄ Αρσακείου Γυμνασίου Ψυχικού

Γρόσδος Σταύρος, Δρ. Παιδαγωγικής Σχολής Α.Π.Θ.

Δεκατρή Ιωάννα, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Β΄/θμιας Γ΄ Αθήνας

Δουκάκης Σπύρος, Σύμβουλος Ακαδημαϊκής και Επαγγελματικής Ανάπτυξης, Εκπαιδευτικός

Θεριανός Κώστας, Κοινωνιολόγος, Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ78

Εγγλέζου Φωτεινή, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ70, Καθηγήτρια-Σύμβουλος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος του Ινστιτούτου Ρητορικών και Επικοινωνιακών Σπουδών Ελλάδας (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)

Κάντζου Νίκη, Νηπιαγωγός-Συγγραφέας

Κόπτσης Αλέξανδρος, Περιφερειακός Διευθυντής Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης Κ. Μακεδονίας

Κόσσυβας Γεώργιος, Περιφερειακός Διευθυντής Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης Αττικής

Κατσά Μαρία, Εκπαιδευτικός Μαθηματικών & Πληροφορικής, M.Sc e-Learning, Med

Κουμπάρου Χρυσάνθη, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου

Κουρή Ειρήνη-Μαρία, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Δ΄/θμιας Β΄ Αθήνας

Κουτή Μαρία, Σχολική Σύμβουλος

Κρόκου Ζωή, Συντονίστρια εκπαιδευτικού έργου ΠΕ70 3ο ΠΕΚΕΣ Αττικής, Δρ. Ειδικής Παιδαγωγικής

Κύρδη Πόπη, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Α/θμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αττικής

Κωσταρής Χριστόφορος, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής, M.Sc e-Learning, Med

Λουτριανάκη Βάλια, Φιλολόγος (Αρσάκειο Ψυχικού), DEA, υπ. Δρ, διδάσκουσα ΠΜΣ "Ρητορική, Επιστήμες του Ανθρώπου και Εκπαίδευση", πρόεδρος Ένωσης για την Προώθηση της Ρητορικής στην Εκπαίδευση

Μαγαλιού Μαρία, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Διεύθυνσης Π.Ε. Γ΄ Αθήνας

Μπενίση Λένα, Ιστορικός της Τέχνης-Φιλολόγος, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Δ.Δ.Ε.Α΄ Αθήνας

Μπίκος Γεώργιος, Δ/ντής 7ου ΓΕΛ Καλλιθέας, Δρ. Κοινωνιολόγος και Πολιτικός Επιστήμων

Νέζη Μαρία, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου κλάδου ΠΕ02 και Οργανωτική Συντονίστρια στο 1ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής

Νικολούδη Φυλλιώ, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ 60, 4ου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής, Δασκάλα Δράματος στην Εκπαίδευση, Συγγραφέας

Παπαδημητρίου Γιώτα, Δρ. Ιστορίας, Δ/ντρια 15ου Γυμνασίου Περιστερίου

Παπαδημητρίου Σοφία, Προϊσταμένη του Τμήματος Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης και Ψηφιακών Μέσων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων

Παπαχρήστος Κώστας, Συντονιστής Εκπ/κού Έργου, 5ο ΠΕΚΕΣ Αττικής, Δρ. Διαπολιτισμικής Εκπ/σης

Παρασκευάς Απόστολος, Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου 2ου ΠΕΚΕΣ Κ. Μακεδονίας

Πετροπούλου Σταυρούλα, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Δ/νσης Π.Ε. Δ΄ Αθήνας, Εκπαιδευτικός Μουσικής, MEdu., MMus., Συνθέτις

Πρεβεζάνου Βαρβάρα, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ60 του 2ου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής

Τρύφων Μαίρη, Νηπιαγωγός, M.Ed Διοίκηση και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων, Υπεύθυνη Δημοτικών Βιβλιοθηκών Π. Φαλήρου

Τσαβαλά Ειρήνη, Οργανωτική Συντονίστρια του 1ου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Νοτίου Αιγαίου, Σ.Ε.Ε. κλάδου ΠΕ70 με έδρα τη Σύρο

Τσατσάια Φανή, Διευθύντρια Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, Ιστορικός Τέχνης

**5ο Πανελλήνιο Συνέδριο
Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της
δημιουργικότητας και της καινοτομίας**

Επιμέλεια Τόμου Περιλήψεων:

Ευαγγελία Κανταρτζή (συντονισμός), Φωτεινή Εγγλέζου, Κώστας Θεριανός, Γιώργος Μπίκος,
Γιώτα Παπαδημητρίου, Θάνος Φουργκατσιώτης

Εξώφυλλο:

Το εξώφυλλο δημιουργήθηκε από την Έλλη Λαμπαδαρίδου

ISBN 978-618-5458-07-2

Κεντρικές Ομιλίες

Κωνσταντίνος Μαλαφάντης

Η δημιουργική γραφή ως μέσο δημιουργικής ανάγνωσης της λογοτεχνίας

Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής (creative writing) και αφήγησης αξιοποιούνται ποικιλότροπα στο μάθημα της λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και εντάσσονται επίσημα στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) για τη γλώσσα και τη λογοτεχνία χωρίς, ωστόσο, να συστήνουν αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο. Πρόκειται, ουσιαστικά, για ένταξη ορισμένων τεχνικών και μεθόδων της δημιουργικής γραφής στο μάθημα της λογοτεχνίας και της γλώσσας. Η δημιουργική γραφή, όμως, δεν εξαντλείται στην απλή μεταβίβαση γνώσεων και τεχνικών από τους διδάσκοντες στους διδασκόμενους εντός του πλαισίου ενός τυπικού μαθήματος. Αντίθετα, η προώθηση της δημιουργικής γραφής στην εκπαιδευτική διαδικασία καθιστά αναγκαία την αξιοποίηση της φαντασίας των μαθητών μέσω της αισθητοποιημένης προσέγγισης του λογοτεχνικού κειμένου με την πρόσβαση στις πρώτες ύλες (λογοτεχνικά, θεωρητικά και αυτοβιογραφικά κείμενα, συνεντεύξεις ή δοκιμακό λόγο του λογοτέχνη, κ.ά.) και με τον πειραματισμό των ίδιων των μαθητών μέσω της γραφής, της τροποποίησης του λογοτεχνικού κειμένου, αλλά και της αξιοποίησης ποικίλων συμβολικών «γλωσσών» (ζωγραφική, σχέδιο, πηλός, κ.ά.). Στην παρούσα ανακοίνωση καταδεικνύεται πώς η δημιουργική γραφή οδηγεί στη δημιουργική ανάγνωση του λογοτεχνικού κειμένου με την τελευταία να συμπληρώνει τη γραφή, ως απαραίτητη προϋπόθεση της λογοτεχνικής 'συν-γραφής', καθώς προχωρά πέρα από την κατανόηση και την απόλαυση και προσεγγίζει κριτικά το κείμενο και την αξιακή και ιδεολογική του σκευή. Με αυτόν τον τρόπο, η δημιουργική ανάγνωση καλλιεργεί δεξιότητες αναφορικά με την τέχνη και την τεχνική του λόγου για να αποτελέσει αναγκαίο προαπαιτούμενο της δημιουργικής γραφής.

Ευαγγελία Γαλανάκη

Παιδί και Πολιτισμός: Ψυχαναλυτικές αναπτυξιακές προσεγγίσεις

Η παρούσα ομιλία έχει στόχο να παρουσιάσει με τρόπο κριτικό και συνθετικό ένα αρκετά μεγάλο εύρος ψυχαναλυτικών προσεγγίσεων της σχέσης του παιδιού με τον Πολιτισμό, με έμφαση στη διαδικασία της οντογένεσης εντός του πλαισίου. Αξιοποιούνται η θεωρία των ενορμήσεων, οι θεωρίες των αντικειμενοτρόπων σχέσεων, άλλες ποικίλες, ψυχαναλυτικά βασισμένες, θεωρίες, καθώς και πιο πρόσφατες, ψυχαναλυτικά προσανατολισμένες ερευνητικές προσεγγίσεις, με στόχο να ερμηνευθεί η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος, κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του, εμβαπτίζεται στην κουλτούρα της κοινωνίας και της ιστορικής εποχής. Συζητείται η διαδικασία με την οποία το παιδί, στην οικογένεια και τα εκπαιδευτικά πλαίσια, καθίσταται ικανό να επιζητεί την επαφή με την επιστημονική και καλλιτεχνική δημιουργία, να την απολαμβάνει, καθώς και να συνεισφέρει, με τη σειρά του, στην πολιτισμική δεξαμενή.

Σταυρούλα Μαυρογένη

Η καλλιτεχνική δημιουργία του Μακεδονικού αγώνα, ένα χρήσιμο εργαλείο διδασκαλίας

Αν δεχθούμε ότι η τέχνη είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας και της εποχής της, τότε είναι φυσικό οι καλλιτέχνες να επηρεάζονται από τα όσα διαδραματίζονται την εποχή τους. Το αξίωμα αυτό αποκτά ιδιαίτερη διάσταση σε περιόδους πολέμου, αφού οι δεδομένες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες όχι μόνο επηρεάζουν αλλά καθορίζουν την καλλιτεχνική δημιουργία και καθοδηγούν το δημιουργό. Η ιστορία της νεοελληνικής τέχνης ταυτίζεται χρονικά με την ιστορία του ελεύθερου ελληνικού κράτους και ως ένα βαθμό εκφράζει τις ιδεολογικές του επιλογές. Ο θεσμικός και λειτουργικός ρόλος της τέχνης διαφαίνεται στην επείγουσα μέριμνα του νέου κράτους να ιδρύσει το Σχολείο των Τεχνών (31 Δεκεμβρίου 1836), να φέρει ξένους δασκάλους και να στείλει υποτρόφους, κυρίως, στο Μόναχο, ώστε, παράλληλα με τους άλλους θεσμούς, να «εξευρωπαϊσει» και τη γλώσσα της ζωγραφικής. Η ιστορική ζωγραφική είχε στόχο να απομνημονεύσει τον Αγώνα. Η ιδανική εικόνα του όφειλε να προβάλλει τον ηρωισμό και την υπέρτατη θυσία ως ηθικό πρότυπο και ως αδιάσειστο άλλοθι ιστορικής συνέχειας. Στο ίδιο πνεύμα λίγο μετά το θάνατο του Παύλου Μελά μεγάλοι καλλιτέχνες όπως ο Γεώργιος Ιακωβίδης καλούνται να αναπαραστήσουν τον Έλληνα αξιωματικό και με αυτό τον τρόπο να διαγωνίσουν τόσο την ισχυρή συμβολή του στον αγώνα όσο και την ανάδειξη του ίδιου αυτού μακεδονικού ζητήματος. Η μελέτη των έργων αυτών καθώς και η χρήση τους ως μαθησιακό εργαλείο αποτελεί μια πρόκληση για τον εκπαιδευτικό. Στόχος της παρούσας

ανακοίνωσης είναι να καταδείξει την τέχνη εκείνης της εποχής καθώς και το ρόλο της δημόσιας τέχνης στα κατοπινά χρόνια. Τα δυο αυτά στοιχεία μπορούν να αποτελέσουν τον κύριο άξονα για την δημιουργία project μέσα στον σχολικό χώρο μέσω της διαθεματικής διδασκαλίας.

Αθανάσιος Μιχάλης

Κριτική σκέψη και καινοτομία στη γλωσσική διδασκαλία: θεωρητικό υπόβαθρο και διδακτική εφαρμογή

Στο πρόγραμμα σπουδών του 2019 για το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κυριαρχούν σε επίπεδο στοχοθεσίας οι έννοιες του κριτικού γραμματισμού και της διδακτικής καινοτομίας. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να διερευνηθεί η δυνατότητα επίτευξης των στόχων του συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών. Με άλλα λόγια, εξετάζονται:

- αφενός, ο βαθμός της εμπλοκής των μαθητών σε δράσεις μέσω των οποίων αναπτύσσονται πρακτικές κριτικού γραμματισμού των μαθητών και

- αφετέρου, η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων καλλιέργειας πρακτικών γραμματισμού στις οποίες επιδιώκεται μέσω του προγράμματος σπουδών να εμπλακούν οι μαθητές.

Μέθοδος διερεύνησης των προαναφερθέντων ζητημάτων είναι η κριτική ανάλυση λόγου (critical discourse analysis) από τη μια πλευρά της στοχοθεσίας και της μεθοδολογίας του προγράμματος σπουδών του 2019 (ερμηνεία των λόγων που αναπλαισιώνονται στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, ανάλυση της προέλευσης του κάθε λόγου βάσει της πρωτοτυπικής κοινωνικοσημειωτικής λειτουργίας του) και από την άλλη πλευρά των τεχνικών όρων που χρησιμοποιούνται και αξιοποιούνται στα προγράμματα αυτά. Τέλος, επιχειρείται αντιπαραβολική εξέταση των διδακτικών στόχων του προγράμματος σπουδών με το διδακτικό περιεχόμενο του νέου διδακτικού εγχειριδίου (με τη μορφή του φακέλου υλικού) που έχουν στη διάθεσή τους οι εκπαιδευτικοί: στόχος της εξέτασης αυτής είναι αφενός η διερεύνηση της αντιστοιχίας του μεθοδολογικού πλαισίου του προγράμματος σπουδών και της μεθοδολογίας που εφαρμόζεται στο εγχειρίδιο και αφετέρου της καταλληλότητας του εκπαιδευτικού υλικού των βιβλίων για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος που αφορούν τον κριτικό γραμματισμό και τη διδακτική καινοτομία.

Σοφία Παπαδημητρίου, Αλιβίζος (Λοϊζος) Σοφός

Δημιουργικότητα και καινοτομία στο πλαίσιο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου για τον ψηφιακό γραμματισμό στα οπτικοακουστικά μέσα

Οι ψηφιακές τεχνολογίες και το Διαδίκτυο προσφέρουν δυνατότητες ανοικτής πρόσβασης, κριτικής προσέγγισης και δημιουργικής παραγωγής Οπτικοακουστικών (Ο/Α) Μέσων. Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν μεθόδους αξιοποίησης των Ο/Α αλλάζοντας τις διδακτικές πρακτικές τους και στοχεύοντας στην ενεργητική μάθηση. Στο πλαίσιο μεταδιδακτορικής έρευνας, το πρόγραμμα επιμόρφωσης «Ψηφιακός Γραμματισμός σε Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης» του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης του Υπουργείου Παιδείας, υλοποιήθηκε το σχολικό έτος 2018-19 σε δύο κύκλους με την εξ αποστάσεως μεθοδολογία και είχε στόχο την υποστήριξη του ψηφιακού γραμματισμού στα Ο/Α Μέσα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι ενότητες του επιμορφωτικού προγράμματος σχεδιάστηκαν με στόχο να προσεγγίσουν αφενός τον παραδοσιακό τρόπο αξιοποίησης Ο/Α υλικού στην τάξη αλλά κυρίως τις σύγχρονες τάσεις που προσφέρουν οι ψηφιακές τεχνολογίες. Οι ενότητες παρείχαν ένα εύρος ανοικτών μεθοδολογιών, διδακτικών σεναρίων και καλών πρακτικών που εφαρμόζονται στο πεδίο του ψηφιακού γραμματισμού στα Ο/Α Μέσα, τα οποία γνώρισαν οι εκπαιδευτικοί και προσπάθησαν να ενσωματώσουν στη διδασκαλία τους. Η επαναχρησιμοποίηση (επέκταση/προσαρμογή) των ανοικτών μεθοδολογιών, διδακτικών σεναρίων και καλών πρακτικών με νέα δημιουργική ματιά κάθε φορά, ενίσχυσε την καινοτομία στις διδακτικές πρακτικές. Στο άρθρο μελετάται η αξιοποίηση των Ο/Α Μέσων στο σύγχρονο σχολείο με έμφαση στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και την ενίσχυση της καινοτομίας. Αρχικά γίνεται βιβλιογραφική επισκόπηση και κατηγοριοποίηση των καλών πρακτικών δημιουργικής αξιοποίησης των Ο/Α Μέσων στην τάξη. Παρουσιάζονται οι δραστηριότητες όπως εφαρμόστηκαν στις τάξεις των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, οι ομαδικές μαθητικές Ο/Α και Web2.0 δημιουργίες, προσεγγίζοντας με αυτόν τον τρόπο την ενίσχυση της μαθητικής δημιουργικότητας μέσα από εκπαιδευτικά σκόπιμες ενέργειες. Καταγράφονται επίσης, οι προβληματισμοί, τα σχόλια ανατροφοδότησης των εκπαιδευτικών και μαθητών μετά την εφαρμογή των δραστηριοτήτων και αναδεικνύονται οι προτάσεις βελτίωσης των εκπαιδευτικών, καθώς και τα

συμπεράσματα της έρευνας σχετικά με τις παραμέτρους ενίσχυσης της μαθητικής δημιουργικότητας στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων ψηφιακού γραμματισμού στα Ο/Α Μέσα. Οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν στην τάξη συντέλεσαν αφενός στην προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων με εναλλακτικό τρόπο και αφετέρου στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα για τους μαθητές.

Ανακοινώσεις

Θεολογία Αβδελλή, Ιωάννα Φώκου

Επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και τη συστημική σκέψη με εργαλείο τον λαϊκό πολιτισμό

Η διεθνής κοινότητα επανειλημμένα έχει υπογραμμίσει ότι η στροφή κάθε σύγχρονης κοινωνίας προς την Αειφόρο Ανάπτυξη (Α.Α.) απαιτεί τη συμβολή της εκπαίδευσης. Πολλές φορές όμως στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία έχει τονισθεί η αδυναμία των εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Ε. Α. Α.) Κατά συνέπεια, κρίνεται αναγκαία η κατάρτιση και επιμόρφωσή τους σε ζητήματα που αφορούν την Ε.Α.Α. και τις γνώσεις, αξίες, και ικανότητες που αυτή επιδιώκει να αναπτύξει. Με το παραπάνω σκεπτικό δημιουργήθηκε και εφαρμόστηκε βιωματικό εργαστήριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Α/θμιας Εκπαίδευσης. Το θέμα του επικεντρωνόταν στους 17 στόχους της Α. Α. τους οποίους υιοθέτησε η παγκόσμια κοινότητα το 2015. Στόχος του εργαστηρίου ήταν: α) Να εξοικειώσει τους/τις συμμετέχοντες/ουσες με τους προαναφερόμενους στόχους. β) Να τους/τις βοηθήσει να αντιληφθούν την αλληλεξάρτησή τους. γ) Να τους/τις μυήσει σε εκπαιδευτικές τεχνικές που προάγουν τη συστημική σκέψη, μία από τις βασικές ικανότητες της Ε.Α.Α. Το εργαστήριο χωρίστηκε σε τρία μέρη: Στο πρώτο μέρος οι εκπαιδευτικοί πληροφορήθηκαν για τους 17 στόχους με σχετική εισήγηση και παιχνίδι γνώσεων. Στο δεύτερο μέρος αξιοποιήθηκε ένα λαϊκό κλιμακωτό παραμύθι, το οποίο μέσω διαδραστικής αφήγησης βοήθησε τους/τις εκπαιδευτικούς να αντιληφθούν ότι η ενασχόληση με τους 17 στόχους της Α.Α. δύναται να ξεκινήσει από οποιαδήποτε εκπαιδευτική ενέργεια. Στο τρίτο μέρος στοιχεία του παραμυθιού έγιναν η αφορμή για να γνωρίσουν και να εφαρμόσουν δύο εκπαιδευτικές τεχνικές συστημικής σκέψης, την «αλυσίδα των γιατί» και «το δέντρο του ζητήματος», χρήσιμες στην μαθησιακή διαδικασία και στον σχεδιασμό δράσεων της σχολικής ζωής. Η Διεθνής κοινότητα επανειλημμένα έχει υπογραμμίσει ότι η στροφή κάθε σύγχρονης κοινωνίας προς την Αειφόρο Ανάπτυξη (Α.Α.) απαιτεί τη συμβολή της εκπαίδευσης. Πολλές φορές όμως στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία έχει τονισθεί η αδυναμία των εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Ε. Α. Α.). Κατά συνέπεια, κρίνεται αναγκαία η κατάρτιση και επιμόρφωσή τους σε ζητήματα που αφορούν την Ε. Α. Α. και τις γνώσεις, αξίες, και ικανότητες που αυτή επιδιώκει να αναπτύξει. Με το παραπάνω σκεπτικό δημιουργήθηκε και εφαρμόστηκε βιωματικό εργαστήριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Α/θμιας Εκπαίδευσης. Το θέμα του επικεντρωνόταν στους 17 στόχους της Α. Α. τους οποίους υιοθέτησε η παγκόσμια κοινότητα το 2015. Στόχος του εργαστηρίου ήταν: α) Να εξοικειώσει τους/τις συμμετέχοντες/ουσες με τους προαναφερόμενους στόχους. β) Να τους/τις βοηθήσει να αντιληφθούν την αλληλεξάρτησή τους. γ) Να τους/τις μυήσει σε εκπαιδευτικές τεχνικές που προάγουν τη συστημική σκέψη, μία από τις βασικές ικανότητες της Ε. Α. Α. Το εργαστήριο χωρίστηκε σε τρία μέρη: Στο πρώτο μέρος οι εκπαιδευτικοί πληροφορήθηκαν για τους 17 στόχους με σχετική εισήγηση και παιχνίδι γνώσεων. Στο δεύτερο μέρος αξιοποιήθηκε ένα λαϊκό κλιμακωτό παραμύθι, το οποίο- μέσω διαδραστικής- αφήγησης βοήθησε τους/τις εκπαιδευτικούς να αντιληφθούν ότι η ενασχόληση με τους 17 στόχους της Α. Α. δύναται να ξεκινήσει από οποιαδήποτε εκπαιδευτική ενέργεια. Στο τρίτο μέρος στοιχεία του παραμυθιού έγιναν η αφορμή για να γνωρίσουν και να εφαρμόσουν δύο εκπαιδευτικές τεχνικές συστημικής σκέψης, την «αλυσίδα των γιατί» και «το δέντρο του ζητήματος», χρήσιμες στη μαθησιακή διαδικασία και στον σχεδιασμό δράσεων της σχολικής ζωής.

Καλλιφρόνη Αβραμίδου, Χριστίνα Διπλάρη, Βασίλειος Σχοινάς

«Η ιστορία του σχολείου μέσα από τα μάτια των μαθητών»: μια διδακτική διαθεματική πρόταση

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί μια διδακτική πρόταση που υλοποιήθηκε σε σχολείο της περιφέρειας το σχολικό έτος 2019-2020. Αφόρμηση αποτέλεσε η τέταρτη ενότητα «Το σχολείο στον χρόνο...» του σχολικού εγχειριδίου Νεοελληνικής Γλώσσας Β' Γυμνασίου με σκοπό οι μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες για το παρελθόν του σχολείου τους και την ιστορία της εκπαίδευσης. Παράλληλα, αναδείχθηκε η σημασία της διερευνητικής μάθησης και της κριτικής σκέψης μέσα από διαθεματική προσέγγιση με τα μαθήματα γαλλικών και αγγλικών δεδομένου ότι, κατά τη μελέτη της τοπικής ιστορίας δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να αξιοποιήσει όλα τα γνωστικά πεδία, να συνδυάσει δημιουργικά γνώσεις προερχόμενες από ποικίλους χώρους και να λειτουργήσει με αυτενέργεια, επινοητικότητα και ανάπτυξη δεξιοτήτων. Ειδικότερα, αξιοποιήθηκαν η ομαδοσυνεργατική μέθοδος καθώς και μέθοδοι ενεργητικής ανακαλυπτικής μάθησης. Οι

μαθητές προσέγγισαν «ιστορικά» το σχολείο τους και μελέτησαν προσεκτικά τις πηγές μέσω ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας, εστιάζοντας στα στοιχεία εκείνα που είτε παρουσίασαν μεγαλύτερη αντοχή στο χρόνο είτε μεταβλήθηκαν δυναμικά. Καινοτομία αποτέλεσε η διαθεματική προσέγγιση με τις δύο ξένες γλώσσες μέσω της ιστορικο-συγκριτικής μελέτης αυτών των γνωστικών αντικειμένων και της ερμηνευτικής απόπειρας των μεταβολών. Θεωρώντας ότι η τοπική ιστορία ως πεδίο εκπαιδευτικών διαδικασιών αναδεικνύεται σε εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο συστηματικής προώθησης μαθησιακών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο του ανοιχτού σχολείου, κρίθηκε σκόπιμο τα αποτελέσματα της έρευνας να παρουσιαστούν στην τοπική κοινωνία μέσω μιας ημερίδας ανοιχτής στο κοινό της πόλης. Με την εμπλοκή τους στην ημερίδα, οι μαθητές αισθάνθηκαν ότι όχι μόνο μελέτησαν μέρος της τοπικής ιστορίας αλλά και ότι συμμετείχαν οι ίδιοι στη διαμόρφωσή της, ως γνωστικού προϊόντος.

Ρόζη Αγγελάκη

Η Βυζαντινή Κύπρος μέσα από την πληροφοριακή και αισθητική ανάγνωση λέξεων και εικόνων στο πραγματογνωστικό παιδικό βιβλίο γνώσεων

Τα παιδικά βιβλία γνώσεων στόχο έχουν να πληροφορήσουν τα παιδιά για τον κόσμο απλά αλλά με επιστημονική εγκυρότητα. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, παρατηρείται η τάση των συγγραφέων τέτοιων έργων να περιπλέκουν και το μυθοπλαστικό στοιχείο στην αφήγησή τους, με αποτέλεσμα αυτό, αφενός, να δυσχεραίνει το εγχείρημα να δοθεί ένας ξεκάθαρος ορισμός του εν λόγω κειμενικού είδους, αφετέρου δε, ωθεί τους μελετητές και τους κριτικούς του παιδικού βιβλίου να προβούν σε ταξινομήσεις των βιβλίων γνώσεων. Στην παρούσα εισήγηση θα αναλυθεί το παιδικό βιβλίο γνώσεων της Μάνιας Δούκα με τίτλο «Ένας άγγελος μια φορά...Ταξίδι στις Βυζαντινές τοιχογραφίες της Κύπρου» (Εκδόσεις Αδάμ- Πέργαμος, 2010, Χορηγός Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη), και, αρχικά, θα γίνει προσπάθεια να καταταχθεί το συγκεκριμένο σε μια από τις κατηγοριοποιήσεις που προτείνει η εισηγήτρια στο πλαίσιο της μεταδιδακτορικής της έρευνας. Επιπλέον, θα ερευνηθεί η παιδική οπτική του έργου, αν οι παρεχόμενες σε αυτό γνώσεις είναι έγκυρες και προσαρμοσμένες στην ηλικία του παιδικού κοινού, το επίπεδο της χρησιμοποιούμενης γλώσσας, εάν το ύφος του έργου προωθεί τη συμμετοχή των αναγνωστών και αν η συγγραφέας ενισχύει την περιέργεια στο κοινό της, ενθαρρύνοντάς το είτε να συνδυάζει εμπειρίες και γνώσεις, είτε να καταφεύγει και σε επιπρόσθετες πηγές για περαιτέρω πληροφόρηση- εκπληρώνοντας, έτσι, και τους φιλιαναγνωστικούς στόχους των βιβλίων γνώσεων. Επιπροσθέτως, θα εξετασθεί ο τρόπος με τον οποίο η δημιουργός προσέγγισε το ιστορικό παρελθόν στο έργο της κι αν το συνέδεσε με το παρόν, καθώς και η διαχείριση της Ιστορίας στο κείμενο, ως αντικατοπτρισμός της ανθρώπινης κατάστασης. Τέλος, θα εξακριβωθεί αν το δείγμα της εισήγησης δομήθηκε με σεβασμό στην Ιστορία, αν μεταλαμπαδεύονται στα παιδιά επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τη βυζαντινή ιδεολογία, καθώς και το κατά πόσον η συγγραφέας τα αντιμετώπισε ως άτομα ικανά να κατανοήσουν τη βυζαντινή ατμόσφαιρα.

Θεοδώρα Αγγελακοπούλου

Με σήματα καπνού επικοινωνούμε, από τα σύννεφα ταχυδρομούμε και όλοι μαζί θα ξαναβρεθούμε

Στόχος του παρόντος προγράμματος ήταν να ερευνησουμε πώς λειτουργεί στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας η δημιουργική γραφή αλλά και ποια είναι η προστιθέμενη αξία της σε σχέση με τον τυπικό τρόπο διδασκαλίας. Λόγω αιφνίδιας διακοπής των σχολείων και καθώς εντάχθηκαν και τα νηπιαγωγεία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ήταν μια πρόκληση να προσαρμοστεί το πρόγραμμα πάνω στα καινούρια και αχαρτογράφητα δεδομένα και επιπλέον θα προσέφερε μια δημιουργική διέξοδο στα παιδιά το δύσκολο διάστημα του εγκλεισμού. Έτσι, αποστέλλονταν οι δραστηριότητες ώστε να υλοποιηθούν εξ αποστάσεως με τη βοήθεια των γονέων. Στη συνέχεια επεκτάθηκε η σύγχρονη επικοινωνία και στο νηπιαγωγείο. Έτσι δημιουργήθηκε ψηφιακή τάξη και είχαμε άμεση επικοινωνία με τους μαθητές μας. Η σύγχρονη επικοινωνία λειτουργούσε υποστηρικτικά της ασύγχρονης. Όταν ξεκίνησε η λειτουργία των σχολείων και επειδή οι συνθήκες ήταν ιδανικές (υπομήματα με μικρό αριθμό μαθητών, ζωηρό ενδιαφέρον των παιδιών) εμπλουτίστηκαν ή έγιναν κάποιες αλλαγές στις τελευταίες δραστηριότητες. Έγινε μια μικρή εφαρμογή στην τάξη και αυτό έγινε, γιατί θεωρήθηκε χρήσιμο επειδή δεν ήταν δυνατόν να ελεγχθεί ο βαθμός βοήθειας που είχαν στο σπίτι στο πρόγραμμα εξ αποστάσεως. Επιπλέον δόθηκε και ο ομαδικός χαρακτήρας που είναι απαραίτητος σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Οι δραστηριότητες εντάχθηκαν στο καθημερινό πρόγραμμα γιατί λόγω περιορισμών χρήσης παιχνιδιών και ελέγχου αποστάσεων ακόμα και στον εξωτερικό

χρόνο, τα νήπια απασχολούνταν δημιουργικά και με ασφάλεια και ολοκληρώθηκαν με τη συμπλήρωση του σχολικού έτους όπου εκδόθηκε συλλογικό βιβλίο με τα παραγόμενα.

Βασιλική Αγγελή

Ο θυμωμένος κύριος Εγκέλαδος

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο/καινοτόμο πρόγραμμα αποτελεί μια διαθεματική προσέγγιση, με βάση τις παιδαγωγικές αρχές του Προγράμματος Σπουδών στο Νηπιαγωγείο. Εκπονήθηκε σε συνεργασία με το Κ.Π.Ε. Ζακύνθου στα πλαίσια του προγράμματος: «Το σεισμικό τόξο που μας ενώνει», με αφορμή σεισμικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα και τον κόσμο, που αποτέλεσαν θέμα συζήτησης από τα παιδιά αλλά και το γεγονός πως τα σεισμικά γεγονότα αποτελούσαν πάντα ένα ανεξήγητο μυστήριο για τους ανθρώπους και τους παλαιότερους πολιτισμούς γενικά, τα οποία προσπαθούσαν να εξηγήσουν και να δικαιολογήσουν, χωρίς επιστημονική θεώρηση, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πλήθους μύθων, παραδόσεων, θρύλων, δοξασιών, προλήψεων. Επιπλέον πρόκειται για ένα θέμα συνδεδεμένο με τη χώρα μας, ως μια κατεξοχήν σεισμογενής περιοχή. Παράλληλα με άλλες δράσεις όπως ο σχεδιασμός και αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών, η υλοποίηση προγραμματισμένων ασκήσεων ετοιμότητας, σύμφωνα με εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αντικείμενο ενδιαφέροντος αποτέλεσε η ελληνική μυθολογία και η αντιμετώπιση του φαινομένου από τους αρχαίους Έλληνες. Τα νήπια κλήθηκαν να ανακαλύψουν, να συγκρίνουν τις στάσεις και συμπεριφορές παλαιότερων πολιτισμών, απέναντι στο φυσικό φαινόμενο του σεισμού και να καταλήξουν σε συμπεράσματα, που αφορούν στη διαφορά ανάμεσα στους μύθους, τα επιστημονικά δεδομένα και τις ανακαλύψεις παρατηρώντας τις πολιτισμικές αλλαγές που έλαβαν χώρα καθώς εξελίσσονταν οι ανθρώπινες κοινωνίες. Επίσης αξιοποιήθηκε υλικό προηγούμενης σχολικής χρονιάς (φωτογραφίες, συνεντεύξεις) σχετικό με το πρόγραμμα, το οποίο ψηφιοποιήθηκε και χρησιμοποιήθηκε ως μέσο διάχυσης των αποτελεσμάτων, το οποίο συνέβαλε επικουρικά και αποτέλεσε αφορμή για επιπλέον έρευνα.

Βασιλική Αγγελή

Μένουμε σίτι αλλά συνεχίζουμε να επικοινωνούμε

Η συγκεκριμένη εργασία αναφέρεται στον σχεδιασμό, την οργάνωση, τον προγραμματισμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην προσχολική αγωγή, στο πλαίσιο της προσπάθειας, το δημόσιο νηπιαγωγείο να ανταποκριθεί στις εξελίξεις και στην αναστολή λειτουργίας του, εξαιτίας της πανδημίας του Covid-19 και την ανάσχεση μετάδοσής του στον μαθητικό πληθυσμό και κατά συνέπεια στην κοινωνία. Επομένως, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν, να ανταποκριθούν στα νέα και πρωτόγνωρα γι' αυτούς δεδομένα, έχοντας ως εργαλείο, για τη διατήρηση της επαφής, τόσο της δικής τους, όσο και των μαθητών τους με την εκπαιδευτική διαδικασία, την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία υλοποιήθηκε είτε με σύγχρονες είτε με ασύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας. Στην πρώτη περίπτωση εκπαιδευτικός και μαθητής αλληλεπιδρούν σύγχρονα με τη χρήση της τεχνολογίας (τηλεκπαίδευση) ενώ στη δεύτερη ασύγχρονα μέσω ιστοσελίδων ή πλατφορμών, στις οποίες αναρτάται εκπαιδευτικό υλικό, που έχει δημιουργηθεί από τον/ην εκπαιδευτικό της τάξης. Και οι δύο μέθοδοι καλούνται να εξυπηρετήσουν έναν και μόνο στόχο και σκοπό, τη διατήρηση της επαφής των νηπίων με τη μαθησιακή διαδικασία. Για την επίτευξη όμως των στόχων, που θέτει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, απαιτήθηκε ο σχεδιασμός και η δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο να ανταποκρίνεται στις νέες ανάγκες της εκπαιδευτικής διαδικασίας (ασύγχρονη εκπαίδευση) και να συμβάλλει στην ανατροφοδότησή της (σύγχρονη εκπαίδευση). Γεγονός το οποίο αποτέλεσε μεγάλη πρόκληση για τους/τις εκπαιδευτικούς του σύγχρονου δημόσιου νηπιαγωγείου, εφόσον απαιτούσε την εξοικείωσή τους με τις Νέες Τεχνολογίες και την καλή γνώση των ψηφιακών εργαλείων, που ήταν απαραίτητα για τη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού. Έτσι, οι προηγούμενες αναφορές αποτέλεσαν το πλαίσιο, στο οποίο εφαρμόστηκε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η δημιουργία της ψηφιακής τάξης, η δημιουργική ενασχόληση των νηπίων, η επαφή τους με το σχολικό περιβάλλον και η συγκέντρωση εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο αποτέλεσε χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών και μπορεί να αξιοποιηθεί στο μέλλον για την επίτευξη των στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας είτε διά ζώσης είτε εξ αποστάσεως.

Ελένη Αγγέλη

Λογοτεχνία, δημιουργική γραφή και ψηφιακή τάξη

Μπορεί η υγειονομική κρίση να γίνει ευκαιρία παιδαγωγική; Με τα σχολεία κλειστά μπορούν οι μαθητές να παραμείνουν ενεργοί; Η εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης που βιώσαμε μπορεί να διαμορφώσει κριτικά σκεπτόμενους μαθητές και όχι παθητικούς καταναλωτές των προϊόντων τεχνολογίας; Οι νέοι ψηφιακοί πόροι μπορούν να ενεργοποιήσουν και να κινητοποιήσουν τη φαντασία και τη δημιουργική έκφραση των μαθητών ολιστικά; Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να απαντήσει στα παραπάνω ερωτήματα, παρουσιάζοντας καινοτόμες δραστηριότητες μη τυπικής μάθησης. Διδάσκουσα και διδασκόμενοι κλήθηκαν να ανταπεξέλθουν στα νέα δεδομένα που προκύπτουν από τα νέα ψηφιακά περιβάλλοντα πρόσληψης της λογοτεχνίας και συγγραφικής δοκιμής, να υπερνικήσουν δυσκολίες που ελλοχεύουν, αλλά ταυτόχρονα, να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους και να μνηθούν στον λογοτεχνικό κόσμο. Οι εκπαιδευτικές πρακτικές που παρουσιάζονται στηρίζονται στον συγκερασμό πολλών γνωστικών αντικειμένων, στον ψηφιακό γραμματισμό και την ενεργητική συνεργατική μάθηση.

Λαμπρινή Αγγέλη, Κωνσταντίνα Μούτσιου, Αλέξανδρος Αγγέλης

Διαθεματική προσέγγιση σχεδιασμός και ανάπτυξη για το νερό στο Νηπιαγωγείο στα πλαίσια της κλιματικής αλλαγής

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι μια αναγκαιότητα στον βαθμό που περιβαλλοντικά προβλήματα συνθέτουν την παγκόσμια οικολογική κρίση. Η θεματολογία, οι στόχοι και κυρίως η μεθοδολογία της ανταποκρίνονται στις σημερινές ανάγκες του σχολείου και γενικότερα της κοινωνίας. Βασικός σκοπός της είναι η δημιουργία ενεργών πολιτών που θα αγαπήσουν το περιβάλλον (φυσικό- κοινωνικό- πολιτιστικό) ώστε να οραματιστούν μια κοινωνία η οποία θα κάνει πράξη ένα βιώσιμο μέλλον για τον πλανήτη. Με γνώμονα την καινοτομία ευελπιστούμε σε ένα μέλλον που το σχολείο θα προσφέρει εξαιρετικά αποδοτική και ελκυστική διδασκαλία και θα έχει αναβαθμισμένο και πιο ενεργό ρόλο στην κοινωνία. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η οποία αφορά άμεσα τόσο το φυσικό περιβάλλον όσο και το σχολικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, προσφέρει γόνιμο έδαφος για καινοτόμες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Μέσα από καινοτόμες δράσεις οι σχολικές δραστηριότητες θα έχουν ενδιαφέρον για όλους τους μαθητές, θα προάγουν τη γνώση, την ορθή συμπεριφορά, θα ευαισθητοποιούν και θα καλλιεργούν την έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος. Στα πλαίσια της βιωματικής-επικοινωνιακής διδασκαλίας οι μαθητές του νηπιαγωγείου ευαισθητοποιήθηκαν στην αναγκαιότητα του ρόλου του νερού για τον άνθρωπο και την ανάπτυξη της ζωής. Με τη μέθοδο Project υλοποιήθηκαν συγκεκριμένα σχέδια εργασίας και με την ανάπτυξη των συγκεκριμένων φάσεων τα παιδιά «εντρύφησαν» στην έλλειψη και την ακαταλληλότητα του νερού, τις κυριότερες αιτίες ρύπανσής του, στην οικιακή και βιομηχανική χρήση του και τελικά κατανόησαν τη σημασία του νερού στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη του κόσμου γενικότερα. Με ατομικές και συλλογικές δράσεις έγινε διάχυση των αποτελεσμάτων και των νέων γνώσεων στο ευρύτερο κοινό.

Λαμπρινή Αγγέλη, Κωνσταντίνα Μούτσιου

Μαθηματικά και ρομποτική στο Νηπιαγωγείο

Με τη χρήση δραστηριοτήτων εκπαιδευτικής ρομποτικής μετατρέπονται οι μαθητές από παθητικοί δέκτες σε ενεργούς ερευνητές, αναπτύσσοντας πληθώρα νοητικών δεξιοτήτων. Η ρομποτική αποτελεί σύγχρονη εκπαιδευτική καινοτομία που θέτει γερές βάσεις από τη νηπιακή ηλικία στην κατανόηση του προγραμματισμού και εισάγει τους μαθητές, μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, στον αλγοριθμικό τρόπο σκέψης. Δίνονται κίνητρα στα παιδιά να εμπλέκονται σε δραστηριότητες που καλλιεργούν την περιέργειά τους για τον τεχνολογικό κόσμο και αναπτύσσουν την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων εξασκώντας την κριτική τους σκέψη. Η ενσωμάτωση της εκπαιδευτικής ρομποτικής απαιτεί και τον εκσυγχρονισμό των σχολικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων έτσι ώστε η διδασκαλία και η μάθηση να είναι περισσότερο ελκυστική και αποδοτική για τους μαθητές. Μέσω της ενεργητικής συμμετοχής τους αφενός έρχονται σε επαφή με το γνωστικό αντικείμενο, αφετέρου καλλιεργούν συνεργατικό πνεύμα και εσωτερικά κίνητρα μάθησης. Στα πλαίσια της εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στο νηπιαγωγείο έγινε εφαρμογή εκπαιδευτικού σεναρίου για την αντίληψη μαθηματικών εννοιών με βάση τους εκπαιδευτικούς στόχους

που θέτει το ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου. Πιο συγκεκριμένα με τη χρήση κατάλληλων εκπαιδευτικών ρομπότ τα παιδιά κατέκτησαν έννοιες προσανατολισμού και διαδρομών, θέσεων και διευθύνσεων προς διαφορετικά συστήματα αναφοράς. Καθώς τα παιδιά παίζουν, πειραματίζονται με χωρικές έννοιες και προσδιορίζοντας τις διαδρομές χρησιμοποιούν το κατάλληλο λεξιλόγιο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού σεναρίου ο παιδαγωγός με τα κατάλληλα εκπαιδευτικά εργαλεία πετυχαίνει τους προκαθορισμένους στόχους και ενισχύει τη μαθησιακή διαδικασία.

Μαρία Αγγελιδάκη

Οι Τέχνες ως μεθοδολογία καλλιέργειας της πολιτισμικής υποκειμενικότητας

Το φιλοσοφικό υπόβαθρο της εκπαίδευσης με τις Τέχνες συνδέεται με την απελευθέρωση του/ της μαθητή/-ριας και του/ εκπαιδευτικού από τα ιδεολογικά δεσμά του παρελθόντος που προέτασαν συγκεκριμένη- κανονικοποιημένη μεθοδολογία διδασκαλίας και μάθησης. Η αξιοποίηση των αισθητικών κειμένων (Λογοτεχνίας, Εικαστικών, Θεάτρου, Κινηματογράφου, Μουσικής) στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί μέθοδο καλλιέργειας της καλλιτεχνικής ματιάς και συγκρότησης της πολιτισμικής υποκειμενικότητας. Κείμενα από όλα τα είδη Τέχνης συνομιλούν μεταξύ τους με διαφορετικές «γλώσσες», κώδικες, μετατρέποντας την τάξη σε χώρο πολυφωνίας, «ανοιχτότητας» και διαλογικότητας. Το υποκείμενο διαμεσολαβεί σε αυτήν επικοινωνία των κειμένων, αναλαμβάνοντας την ευθύνη της προσωπικής ανάγνωσης. Η εκπαίδευση με τις Τέχνες ευνοεί τις πολλαπλές αναγνώσεις – ερμηνείες που συνεισφέρουν στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της εναλλακτικής θέασης, καθώς και στην ενίσχυση όλων των ανώτερων γνωστικών λειτουργιών, της ευελιξίας, της δημιουργικότητας, της φαντασίας. Η σύγχρονη τάξη τοποθετημένη στο μετανεωτερικό κοινωνικό συγκείμενο οφείλει να εντάσσει όλους τους μαθητές /-τριες στη μαθησιακή διαδικασία και να παρέχει τη δυνατότητα ενεργητικής εμπλοκής, ώστε να αξιοποιείται λειτουργικά η δυναμική τους. Οι Τέχνες δύνανται να αποτελέσουν το συνεκτικό ιστό που ενώνει σε ένα δυναμικό όλον όλες τις θεματικές και όλους τους/τις μαθητές/-τριες. Η δυνατότητα εκφοράς της προσωπικής «φωνής», μέσω της αξιοποίησης της πολλαπλής νοημοσύνης, λειτουργεί ως μεθοδολογία συμπερίληψης, καθώς και νοσηματοδότησης του εαυτού και τοποθέτησής του στο σύγχρονο κοινωνικοπολιτισμικό «γίγνεσθαι».

Χριστίνα Αθανασάκη

Διερεύνηση των απόψεων των νηπιαγωγών αναφορικά με την οργάνωση και υλοποίηση υπαίθριων δραστηριοτήτων στην αυλή και στο εξωτερικό περιβάλλον

Η συγκεκριμένη εργασία διερευνά τις απόψεις και τις αντιλήψεις των νηπιαγωγών αναφορικά με την οργάνωση και υλοποίηση υπαίθριων δραστηριοτήτων στην αυλή και στο εξωτερικό περιβάλλον. Στόχος ήταν να μελετηθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις των νηπιαγωγών για το πώς οι ίδιοι/ ίδιες αξιοποιούν τον εξωτερικό χώρο στο πλαίσιο του παιδαγωγικού τους προγράμματος και να αξιολογηθούν τα οφέλη από τη συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες στο εξωτερικό περιβάλλον. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δώδεκα (12) νηπιαγωγοί που διδάσκουν σε ιδιωτικά και δημόσια νηπιαγωγεία στα Βόρεια προάστια της Αθήνας και έχουν άμεση πρόσβαση σε μεγάλα πάρκα με πλούσια βλάστηση. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι νηπιαγωγοί παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, στην πλειοψηφία τους, αναγνωρίζουν τα οφέλη από την αξιοποίηση του υπαίθριου χώρου ως μαθησιακού περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά αναγνωρίζουν αρκετά εμπόδια που σχετίζονται με τις υποδομές, τη γραφειοκρατία, τους γονείς αλλά και τη δική τους εκπαιδευτική κατάρτιση. Η συγκεκριμένη ερευνητική διαδικασία θα μπορούσε να ενταχθεί στη θεματική ενότητα του συνεδρίου «καινοτόμες διδακτικές πρακτικές». Απώτερο στόχο είχε να κατανοηθούν οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με την εισαγωγή καινοτομιών στην εκπαιδευτική διαδικασία με την δημιουργική χρήση του εξωτερικού περιβάλλοντος προς όφελος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Αγγελική Αθανασακοπούλου, Σοφία-Ειρήνη Αθανασακοπούλου

Η σχέση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Καλλιθέας με το κέντρο μελέτης νεοελληνικής λογοτεχνίας "Γιάννης Χατζίνης"

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η σχέση των φιλολόγων που υπηρετούν σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Καλλιθέας του Νομού Αττικής με τη ζωή και το έργο του Γιάννη Χατζίνη (1899-1975), καθώς και με το Κέντρο Μελέτης Νεοελληνικής Λογοτεχνίας που φέρει το όνομά του. Αρχικά, παρουσιάζεται η σύνδεση του κριτικού Λογοτεχνίας και λογοτέχνη με τη «Μονμάρτη των Αθηνών». Ο Γιάννης Χατζίνης εγκαθίσταται στην περιοχή την εποχή του Μεσοπολέμου και παρουσιάζει μια αξιόλογη δράση από τότε και μέχρι το θάνατό του. Συγκεκριμένα, συνδυάζει τις επαγγελματικές υποχρεώσεις ως υπάλληλος του Δημοτικού Ταμείου της Καλλιθέας με μια πλούσια πνευματική και κοινωνική προσφορά. Εξάλλου, ο Μεσοπόλεμος βρίσκει την Καλλιθέα να σφύζει από πνευματικούς ανθρώπους, που υπηρετούν τις τέχνες και τα γράμματα και οι συντροφικές που σχηματίζουν γίνονται πόλος έλξης και για άλλες μεγάλες προσωπικότητες, που δε διαμένουν σε αυτήν, αλλά την επισκέπτονται, για να μοιραστούν με τους άλλους τις πνευματικές εμπειρίες που προσφέρει. Οι διανοούμενοι της μάλιστα είναι και ενεργοί πολίτες, που μάχονται για την ελευθερία, τη δημοκρατία και την εθνική ανεξαρτησία. Το Δημοτικό Κέντρο Μελέτης Νεοελληνικής Λογοτεχνίας «Γιάννης Χατζίνης» (Χατζίνειο) βρίσκεται επί της οδού Ματζαργιωτάκη 118 στην Καλλιθέα του Νομού Αττικής. Σε αυτό εδρεύει και η Εταιρεία Γραμμάτων και Τεχνών «Νέος Πνευματικός Κύκλος». Με δεδομένο ότι ο χώρος ενός πολιτιστικού κέντρου-ιδρύματος συνιστά ένα παιδαγωγικό εργαλείο, διεξήχθη δειγματοληπτική έρευνα σε Γυμνάσια και Λύκεια της Καλλιθέας με τη μέθοδο συλλογής ερωτηματολογίων από τους εκπαιδευτικούς-φιλόλογους. Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε μέσω αυτών η γνώση τους για την πνευματική φυσιογνωμία της περιοχής κατά το παρελθόν, της οποίας αναπόσπαστο κομμάτι υπήρξε ο εν λόγω κριτικός Λογοτεχνίας. Παράλληλα, εξετάστηκε η σχέση του Κέντρου με την εκπαιδευτική κοινότητα και η συμβολή του στη γνωριμία των μαθητών με τον έντεχνο λόγο.

Μαριλένα Αθηνιού, Ανθία – Αργυρώ Χρόνη

Σχολικός εκφοβισμός: Εντοπισμός και αντιμετώπιση

Την τελευταία δεκαετία, ο σχολικός εκφοβισμός (Bullying) έχει λάβει αυξημένη προσοχή από την επιστημονική κοινότητα καθώς αποτελεί πλέον παγκόσμιο φαινόμενο. Στη παρούσα εισήγηση θα γίνει επισκόπηση του σχολικού εκφοβισμού μέσω των υπαρχόντων ερευνητικών άρθρων και στοιχείων, εστιάζοντας στην οριοθέτηση του προβλήματος με σκοπό να κατανοήσουμε τα χαρακτηριστικά και την έκταση του φαινομένου. Θα γίνει αναφορά στις μορφές που το φαινόμενο μπορεί να λάβει καθώς επίσης και στα αίτια και τις συνέπειες που το προκαλούν. Επιπροσθέτως, θα παρουσιαστούν οι δυο τύποι μαθητών, ο «θύτης» και το «θύμα» όπως και ο «παρατηρητής» με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά τους. Κλείνοντας, θα γίνει αναφορά στο πρόγραμμα παρέμβασης του Οίweis εστιάζοντας στους τρόπους πρόληψης με λήψη μέτρων σε 3 επίπεδα: σχολείο, τάξη, ατομικό. Σημαινούσα σημασία της εισηγήσεως αποτελεί η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα σχολικού εκφοβισμού, η αποτελεσματική αξιοποίηση τεχνικών και μεθόδων για την πρόληψη αλλά και την αντιμετώπιση και η άμβλυση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού στο σχολικό τους περιβάλλον. Ο εκφοβισμός και η βία στο σχολείο είναι ένα πολυδιάστατο, δυναμικό, κοινωνικό φαινόμενο, που δεν αφορά απλοϊκά ένα "κακό-δυνατό" και ένα "καλό-αδύναμο" παιδί, αλλά εμπλέκει συνολικά το σχολείο ως οργανισμό. Όπως έχει παρατηρηθεί τα περιστατικά βίας μεταξύ των μαθητών στα σχολεία δεν αντιμετωπίζονται πάντα με τον πιο κατάλληλο τρόπο. Είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη θέσπισης ενός σαφούς πλαισίου πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον, όπου ο αρμόδιος φορέας θα αποτελέσει το κατάλληλο πλαίσιο για την σωστή διαπαιδαγώγηση των εφήβων και την διοχέτευση υγιών πολιτών στην κοινωνίας μας.

Ευαγγελία Ακριβούση

Η επίδραση της εικονογράφησης των λογοτεχνικών βιβλίων στις δημιουργίες των παιδιών

Κατά αναλογία προς την έννοια της διακειμενικότητας που χρησιμοποιείται ευρύτατα τα τελευταία χρόνια για να περιγράψει τη σχέση ανταλλαγής μεταξύ των κειμένων, ο όρος «δι-εικονικότητα» αναφέρεται στην ύπαρξη μιας εικόνας, μιας φιγούρας, ενός γραφικού στοιχείου σε μια άλλη εικαστική δημιουργία, υπό τη

μορφή επίδρασης, παράθεσης, υπαινιγμού ή ακόμη και της αυτούσιας αντιγραφής. Στο πλαίσιο, λοιπόν, διδακτορικής διατριβής, επιχειρείται η διερεύνηση των «δι-εικονικών» συνδέσεων που πραγματοποιούν μαθητές της Α' τάξης δημοτικού σχολείου, κατά τη διδασκαλία εικονογραφημένων λογοτεχνικών κειμένων μέσα από «δίκτυα αναγνώσεων», καθώς και η προσαρμογή και μεταμόρφωση αυτών στο δικό τους δημιουργικό κομμάτι. Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα- έρευνα δράσης, όπου οι μαθητές μέσα από ποικίλες ομαδικές δραστηριότητες και προσωπικές κατασκευές, καλούνται να προσεγγίσουν κριτικά τις εικόνες, να τις συσχετίσουν και να τις αξιοποιήσουν στην αισθητική ανάγνωση και νοηματοδότηση των κειμένων. Ταυτόχρονα, εξετάζεται αν οι μαθητές προχωρούν στις δικές τους δημιουργίες επηρεασμένοι μόνο από αυτό που βλέπουν ή με βάση τον τρόπο που αντιλαμβάνονται το νόημα του κειμένου.

Παρασκευή Ακριτίδου

«Να το πάρει το ποτάμι;»: Η διδακτική αξιοποίηση του αινίγματος στο πλαίσιο διδασκαλίας των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο

Στην παρούσα αναρτημένη ανακοίνωση διερευνάται η καταλληλότητα του αινίγματος ως κειμενικού είδους για διδακτική αξιοποίηση στο πλαίσιο διδασκαλίας των φιλολογικών μαθημάτων με δυνατότητες διαθεματικής επέκτασης της χρήσης του σε άλλα διδακτικά αντικείμενα χάρη στην παικτικότητα του ως γλωσσικής δομής αλλά κυρίως χάρη στις διευρυμένες δυνατότητες αναφοράς οπότε και εφαρμογής του. Αρχικά, εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά του αινίγματος ως κειμενικού είδους. Στη συνέχεια απαριθμούνται οι λόγοι εκείνοι που το καθιστούν θεωρητικά πρόσφορο διδακτικό μέσο. Ακολούθως, παρουσιάζονται πρακτικά παραδείγματα διδακτικής αξιοποίησης του αινίγματος σε φιλολογικά μαθήματα, πλαισιωμένα από τις αντίστοιχες θεωρητικές βάσεις και σκεπτικό που υφίστανται πίσω από κάθε παράδειγμα. Βασικά σημεία που υποστηρίζουν τη μαθητοκεντρική και καινοτόμο εργαλειώδη χρήση του αινίγματος κατά τη διδασκαλία αποτελούν η σχέση του με την ανακαλυπτική μάθηση, με τη μάθηση μέσω του παιχνιδιού, με τους προκαταβολικούς οργανωτές και με τη δημιουργική γραφή και επινόηση. Στο τέλος, σχολιάζεται και αξιολογείται η εν λόγω πρόταση και συνάγονται ορισμένα συμπεράσματα.

Αμαλία Αλαπάντα

Διδακτικές προτάσεις με στόχο την καλλιέργεια της ιστορικής-κριτικής σκέψης στο μάθημα της Ιστορίας στη δευτεροβάθμια

Στο πλαίσιο των σύγχρονων προσεγγίσεων για την Ιστορία της Εκπαίδευσης, η ανάπτυξη της ιστορικής-κριτικής σκέψης, ως διανοητικής και κοινωνικής διαδικασίας, άμεσα συσχετιζόμενης με την ιστορική γνώση, ως αντίβαρο στην στείρα απομνημόνευση, αποτελεί ζητούμενο στην διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας. Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές μέθοδοι δίνουν έμφαση στην κριτική επεξεργασία ιστορικών έργων και στη χρήση και ερμηνεία ιστορικών μαρτυριών από τους μαθητές, καθώς μόνο έτσι εξασφαλίζεται η παράλληλη ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής γνώσης. Ως εκ τούτου, στόχος της ιστορικής εκπαίδευσης δεν αποτελεί μόνο η εισαγωγή του μαθητή στο ιστορικό παρελθόν, αλλά και η μύησή του στην ιστορική μέθοδο και διαδικασία. Με αφετηρία την παραπάνω διαπίστωση, η παρούσα εισήγηση αποτελεί μια ολοκληρωμένη διδακτική πρόταση που θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην υποενότητα «Η άλωση της Τριπολιτσάς», η οποία περιλαμβάνεται στο μάθημα της Ιστορίας της Στ' Δημοτικού. Πιο συγκεκριμένα, το προτεινόμενο σχέδιο διδασκαλίας βασίζεται σε ένα σύνολο πρακτικών και δραστηριοτήτων που ευνοούν την αποστασιοποίηση και την ιστορικότητα, μεταξύ των οποίων οι δραστηριότητες ταξινόμησης και ομαδοποίησης κειμένων, η αξιοποίηση της ρητορικής πτυχής του αφηγηματικού κειμένου, η ανίχνευση πηγών και η ανασύσταση των υποκειμένων και των προθέσεων τους, των συνθηκών εντός των οποίων έδρασαν, καθώς και των αποτελεσμάτων της δράσης τους. Μέσα από τέτοιου είδους πρακτικές ο μαθητής ασκείται στην χρήση των καταλοίπων ως ιστορικών μαρτυριών και στην ερμηνεία τους ως ιστορικών τεκμηρίων για τη διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων, υποθέσεων ή συμπερασμάτων, με αποτέλεσμα να αρχίζει να αναπτύσσει ιστορική- κριτική σκέψη.

Ελευθερία Αλεξανδρή

Ηλεκτρονικές κοινότητες μάθησης στην εκπαιδευτική διαδικασία

Οι Ψηφιακές Κοινότητες Μάθησης στηρίζονται στην ψηφιακά διαμεσολαβημένη επικοινωνία. Η ένταξη του ψηφιακού μαθήματος που προτείνεται στην παρούσα εισήγηση αφορά στο Μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας και η κοινότητα μάθησης είναι η Β΄ Λυκείου. Κεντρικό στοιχείο της είναι η μάθηση μέσα από τρεις άξονες: α. κοινό αντικείμενο ενασχόλησης, β. διεπίδραση, διαμοιρασμός υλικού, γ. αίσθηση του «συνανήκειν» σε ένα σύνολο. Η κοινότητα αποτελεί ένα κονστρουκτιβιστικό πλαίσιο μάθησης, όπου οι μαθητές μπορούν να πάρουν τον έλεγχο και την ευθύνη της μάθησής τους, μέσα από τη διαπραγμάτευση των νοημάτων στα πλαίσια της. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται ως περιβάλλον ψηφιακής κοινότητας η ηλεκτρονική πλατφόρμα e-me. Πρόκειται ένα ασφαλές, ολοκληρωμένο ψηφιακό περιβάλλον, για τη μάθηση, τη συνεργασία, την επικοινωνία και την κοινωνική δικτύωση των μελών της σχολικής κοινότητας. Διακρίνεται από ευχρηστία διεπαφής που παραπέμπει σε κοινωνικά δίκτυα και βασική μονάδα συνεργασίας μελών της ψηφιακής κοινότητας αποτελεί η «κυψέλη». Η κάθε κυψέλη έχει τα δικά της μέλη (με ξεχωριστούς ρόλους), «τοίχο» για επικοινωνία των μελών, κοινόχρηστα και προσωπικά αρχεία μελών (σε χώρο μεταφόρτωσης αρχείων), εφαρμογές (apps), προσαρμόσιμη επιφάνεια εργασίας και τη δική της θεματική. Επιπροσθέτως, η πλατφόρμα «e-me» είναι διαρκώς εξελίξιμη. Μέσω της αναπλαισίωσης του διδακτικού υλικού και τις κατάλληλες διδακτικές πρακτικές (flipped classroom) διαφαίνεται ότι η σχολική τάξη αποτελεί κοινότητα μάθησης που αν αποκτήσει και ψηφιακή υπόσταση επεκτείνεται και πέρα από το ωρολόγιο σχολικό πρόγραμμα. Μελέτες έχουν δείξει ότι η ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων εντός της ψηφιακής τάξης έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη της κοινωνικής παρουσίας. Η γνωστική παρουσία αναφέρεται στην ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων κριτικής σκέψης (γνωστικές συγκρούσεις), ενώ η κοινωνική παρουσία αναφέρεται στην δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο οι μαθητές θα αισθάνονται τον μέγιστο βαθμό άνεσης και ασφάλειας για να εκφράσουν τις ιδέες τους σε ένα συνεργατικό πλαίσιο. Η κοινωνική παρουσία και η εμπιστοσύνη θα πρέπει να καλλιεργούνται διαρκώς για να διατηρηθεί η αίσθηση της Κοινότητας ώστε να διαμορφωθεί η ταυτότητα της Ηλεκτρονικής Κοινότητας Μάθησης.

Μαρία – Ελένη Αλεξιάδη

Εκπαίδευση ενηλίκων και τρίτη ηλικία: Πολιτικές και δράσεις στην Ευρώπη και την Ελλάδα

Οι Ψηφιακές Κοινότητες Μάθησης στηρίζονται στην ψηφιακά διαμεσολαβημένη επικοινωνία. Η παρούσα εισήγηση εξετάζει το ρόλο των Κοινοτήτων Πρακτικής και Μάθησης στην επαγγελματική εξέλιξη και υποστήριξη των εκπαιδευτικών, εστιάζοντας σε μια μελέτη περίπτωσης αναφορικά με την Ψηφιακή Κοινότητα Φιλολόγων (Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση- Φιλολόγοι ΠΕ02) που συγκροτήθηκε την περίοδο της εξαετίας. Η Κοινότητα δημιουργήθηκε και επεκτάθηκε στο ψηφιακό οικοσύστημα του facebook, ως ιδιωτική ομάδα, στην οποία τα μέλη εγγράφονταν με ταυτόχρονη αποδοχή των θεσπισμένων από τους διαχειριστές κανόνων, ως ένα ανεπίσημο πρωτόκολλο κοινωνικής συμπεριφοράς. Κεντρικό στοιχείο της αποτέλεσαν τρεις άξονες: α. κοινό αντικείμενο ενασχόλησης, β. διεπίδραση, διαμοιρασμός υλικού, γ. αίσθηση του «συνανήκειν» σε ένα σύνολο. Το κοινό ενδιαφέρον, κίνητρο, αλλά και ο κοινός στόχος αποτελούν σημαντικά στοιχεία διαφοροποίησης της συγκεκριμένης Κοινότητας Μάθησης από άλλες διαδικτυακές κοινότητες. Αποτελεί ένα κονστρουκτιβιστικό πλαίσιο μάθησης, όπου οι μαθησιακοί συνάδελφοι (learning partners) μπορούν να πάρουν τον έλεγχο και την ευθύνη της μάθησής τους, μέσα από τη διαπραγμάτευση των νοημάτων στα πλαίσια της. Το μοντέλο της Κοινότητας Μάθησης επιβεβαιώνει τη θεώρηση ότι η εκπαιδευτική εμπειρία αποτελείται από τη γνωσιακή παρουσία, την κοινωνική παρουσία και τη διδακτική παρουσία. Η γνωσιακή παρουσία αναφέρεται στην ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων κριτικής σκέψης (γνωστικές συγκρούσεις), ενώ η κοινωνική παρουσία αναφέρεται στη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο οι συμμετέχοντες θα αισθάνονται τον μέγιστο βαθμό άνεσης και ασφάλειας για να εκφράσουν τις ιδέες τους σε ένα συνεργατικό πλαίσιο. Η κοινωνική παρουσία και η εμπιστοσύνη θα πρέπει να καλλιεργούνται διαρκώς για να διατηρηθεί η αίσθηση της Κοινότητας, ώστε να διαμορφωθεί η ταυτότητα της Ηλεκτρονικής Κοινότητας Μάθησης. Σημαντικό στοιχείο, εξάλλου, μιας Κοινότητας Πρακτικής είναι η πραγματοποίηση (reification), δηλαδή η παραγωγή φυσικών ή νοητικών αντικειμένων (artifacts) τα οποία αντανακλούν τη γνώση που κατασκευάζεται από κοινού μέσα στην κοινότητα. Στην παρούσα μελέτη περίπτωσης θα παρουσιαστούν οι βασικές θεματικές διάδρασης των

συμμετεχόντων φιλολόγων, όπως ζητήματα χρήσης εργαλείων, εκπαιδευτικού σχεδιασμού, διδακτικές προτάσεις, καινοτόμες εκπαιδευτικές εφαρμογές, αναζήτηση υποστηρικτικής βοήθειας, ποικίλες πηγές μαθησιακού υλικού για φιλολόγους, ενημέρωση για επιστημονικές ημερίδες συνέδρια που συμμετείχαν τα μέλη της ομάδας, αλλά και δημοσκοπήσεις αναφορικά με καίρια ζητήματα.

Αλεξία Γραμπά, Βιβή Αλεξούδη, Γεώργιος Λύρας, Αθανάσιος Νικολόπουλος, Ασημίνα Αντωναράκου

Η χρήση μοντέλων τρισδιάστατης εκτύπωσης στη βελτίωση της κατανόησης της ανατομίας των μικροαπολιθωμάτων από μαθητές

Η μελέτη κάτω από το μικροσκόπιο αποτελεί βασικό στοιχείο της επιστημονικής έρευνας. Παρόλα αυτά η διάχυση της στους μαθητές είναι περιορισμένη. Βασικός περιορισμός είναι αφενός η ανάγκη χρήσης μικροσκοπίων και αφετέρου η κλίμακα παρατήρησης, η οποία βρίσκεται πέραν των ορίων καθημερινής αντίληψης. Η χρήση φυσικών μοντέλων υπό κλίμακα μπορεί να καλύψει αυτό το κενό καθώς οι μαθητές μπορούν να δουν τα αντικείμενα με τα μάτια τους και να τα επεξεργαστούν με τα χέρια τους. Πράγματι η χρήση φυσικών μοντέλων στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών είναι πολύ διαδεδομένη και τα τρηματοφόρα, που είναι θαλάσσιοι μονοκύτταροι οργανισμοί, δεν αποτελούν εξαίρεση σε αυτό. Πολλοί επιστήμονες και καλλιτέχνες έχουν δημιουργήσει μοντέλα τρηματοφόρων υπό κλίμακα, τα περισσότερα από τα οποία, ωστόσο, βρίσκονται σε μουσεία, καθώς τα τρηματοφόρα έχουν πολύπλοκα σχήματα που είναι δύσκολο να αναπαραχθούν μαζικά χωρίς να χάσουν τη λεπτομέρεια του πρωτοτύπου. Η πρόσφατη ανάπτυξη της τεχνολογίας της τρισδιάστατης εκτύπωσης επιτρέπει τη δημιουργία αντικειμένων με σχετικά χαμηλό κόστος, αλλά με εξαιρετική ακρίβεια. Σε αυτή την εργασία παρουσιάζουμε την έρευνα μας για τον αντίκτυπο της χρήσης τρισδιάστατων μοντέλων τρηματοφόρων στην κατανόηση εικόνων από μικροσκόπιο από μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η έρευνα μας έδειξε ότι τα μοντέλα βοήθησαν τους μαθητές να κατανοήσουν τις ανατομικές λεπτομέρειες του κελύφους των τρηματοφόρων. Τα μοντέλα δεν αντικατέστησαν την εμπειρία που δίνει η παρατήρηση με το μικροσκόπιο. Βοήθησαν ωστόσο σημαντικά στην καλύτερη κατανόηση των υπό παρατήρηση αντικειμένων και στην κατανόηση του θέματος.

Αλεξάνδρα Αμανίου

Σχεδιάζοντας μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας με γνώμονα τη διαπολιτισμική αγωγή

Η λέξη μουσείο περιγράφει ένα διαχρονικό, ζώντα οργανισμό, ο οποίος απευθύνεται στο ευρύ κοινό και χαρακτηρίζεται από τις έννοιες της διάσωσης, της διατήρησης και της μετάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας, της γνώσης και της εκπαίδευσης. Είναι αδύνατο λοιπόν να υπάρξει ένα αποπλαισιωμένο από την κοινωνία, άχρονο, μονοδιάστατο και απόλυτα αντικειμενικό μουσείο. Δεν θα πρέπει να λησμονούμε ωστόσο, πως οι δυτικές κοινωνίες ήρθαν σε επαφή με άλλους πολιτισμούς, με τους οποίους ανέπτυξαν περίπλοκες, ειρηνικές ή μη, σχέσεις οικονομικής και πολιτικής αλληλεξάρτησης. Οδηγούμαστε έτσι στο ζήτημα του διαπολιτισμικού διαλόγου, νοώντας τον ως την παραγωγική αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων από διαφορετικούς πολιτισμούς. Υπό αυτό το πρίσμα καθίσταται σαφές πως, η μουσειακή εκπαίδευση δύναται να διευρύνει τους ορίζοντές της, συμπεριλαμβάνοντας και προωθώντας τον διαπολιτισμικό διάλογο. Η παρουσίαση αυτή περιγράφει τα θεωρητικά προτεινόμενα στάδια σχεδιασμού και ανάπτυξης ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος, που απευθύνεται στην προσχολική ηλικία και έχει ως γνώμονα τις αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής.

Βασίλειος Αναγνώστου

Επιλογή Διευθυντών/-τριών Σχολικών Μονάδων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: προτεραιότητες και συνέπειες

"Κατά τη διεθνή βιβλιογραφία, η ηγεσία στην διεύθυνση σχολικής μονάδας συνιστά απαιτητική θέση ευθύνης· προϋποθέτει εύρος γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων βασισμένες σε συγκεκριμένες αρχές και αποσαφήνιση του ρόλου αυτής προκειμένου να εκπληρώνει την αποστολή της. Στην Ελλάδα, η ψήφιση

συστήματος μοριοδότησης και επιλογής στελεχών εκπαίδευσης συνιστά πεδίο, περισσότερο πολιτικής αντιπαράθεσης παρά παιδαγωγικής διαβούλευσης και συνεργασίας. Γι' αυτό κάθε φορά αυτή ανήκει στα «εμβληματικά» νομοθετήματα εκπαιδευτικής πολιτικής της εκάστοτε κυβέρνησης. Μέσω αυτού «αποδεικνύεται» η υλοποίηση προεκλογικών εξαγγελιών, επιτυγχάνεται ο «έλεγχος» κρίσιμων παραμέτρων οργάνωσης και διοίκησης της εκπαίδευσης και αποκαλύπτεται η «ιδεατή εικόνα» των επιθυμητών χαρακτηριστικών των Διευθυντών/-ντριών Σχολικών Μονάδων (Δ.Σ.Μ.) και κατ' επέκταση της σχολικής εκπαίδευσης. Η παρούσα ανακοίνωση αποτυπώνει τα προβλεπόμενα του εκάστοτε πλαισίου επιλογής Δ.Σ.Μ. από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα σε παραμέτρους όπως οι «καινοτομίες», οι «στοχεύσεις» του νομοθέτη, οι προϋποθέσεις συμμετοχής των υποψηφίων, ο τρόπος συγκρότησης και οι ειδικότητες και σχετικές ικανότητες των μελών των συμβουλίων επιλογής σε σχέση με τα εκτιμώμενα και τα συνεκτιμώμενα κριτήρια στην διάρκεια της συνέντευξης των υποψηφίων, η φύση της βαρύτητας των κριτηρίων μοριοδότησης και η διαδικασία τοποθέτησης των επιλεχθέντων. Σε πρώτο επίπεδο, αυτή η αποτύπωση επιχειρεί να ερμηνεύσει τις ρητές προτεραιότητες καθώς και όσες δεν θεωρήθηκαν ως τέτοιες. Σε δεύτερο επίπεδο, προσεγγίζονται οι συνέπειες αυτών των προτεραιοτήτων για την αντικειμενικότητα και την αξιοκρατία καθώς εν τέλει και για την ικανότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος να προβεί σε επιλογές καινοτομίας και δημιουργικότητας στην Οργάνωση και Διοίκηση της Σχολικής Μονάδας και, ειδικότερα στην επιλογή Δ.Σ.Μ., σε λογικές σχολικής αυτονομίας, προκειμένου να συμβαδίζει στον ίδιο ιστορικό χρόνο με τις αλλαγές και τις εξελίξεις στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών σχολικών συστημάτων.

Χριστίνα Αναστασιάδου

Φιλοσοφία για/με παιδιά: Sapere aude!

Στις μέρες μας ο όρος «Φιλοσοφία» αρκετές φορές προκαλεί σύγχυση, καθώς έχει συνδεθεί με πολύπλοκες, θεωρητικές και δύσκολα εφαρμόσιμες έννοιες. Θεωρείται ένας κλάδος που εξετάζει ερωτήματα και θέσεις σε ένα μακρινό και ουτοπικό πλαίσιο, το οποίο δεν αφορά το παρόν και την καθημερινότητα των ανθρώπων. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια και σε μία εποχή των τεχνολογικών αρετών, δεν είναι λίγες οι φωνές που τονίζουν τη σπουδαιότητα και τις πρακτικές προεκτάσεις που έχει η Φιλοσοφία στη ζωή μας• οι καρποί αυτής της σκέψης μπορούν να βρουν πρόσφορο έδαφος στις νεαρές ηλικίες. Ήδη σε αρκετές χώρες (Η.Π.Α, Αγγλία, Αυστραλία κ.ά) η «Φιλοσοφία για/με παιδιά» είναι παρούσα τόσο σε σχολικά προγράμματα όσο και σε ερευνητικά κέντρα. Όμως, στην Ελλάδα συναντάται η Φιλοσοφία μόνο στη Β' τάξη Γενικού Λυκείου ως ένα κοινότοπο και σχεδόν αδιάφορο μάθημα, αφού αποπροσανατολίζεται από τον κεντρικό άξονά της και καταλήγει σε μία στείρα απομνημόνευση φιλοσοφικών ορισμών. Συνεπώς, η «Φιλοσοφία για/με παιδιά» αποτελεί μια καινοτόμα προσέγγιση στον χώρο της εκπαίδευσης και στοχεύει στην ένταξη της φιλοσοφίας σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Παράλληλα, επιχειρεί να αναπτύξει πολυπλεύρως τις κριτικές δεξιότητες και τις ηθικές αρετές των μαθητών/ μαθητριών μέσω της εξοικειώσής τους τόσο με τις φιλοσοφικές θέσεις όσο και με την εκμάθηση και ανάπτυξη νοητικών μεθοδολογικών εργαλείων (λ.χ. σωκρατικός διάλογος, ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, επιλογή ορθών λογικών προκειμένων κ.ά.). Δίνεται, λοιπόν, η δυνατότητα στα παιδιά να συλλογίζονται και να συσκέπτονται με άλλους θέτοντας ερωτήματα και διευρύνοντας έτσι το ατομικό και συλλογικό σκέπτεσθαι.

Μερόπη Αναστασίου, Βασιλική Λελεντζή, Ελένη Νιάρχου

Οι καινοτόμες πρακτικές μίας σχολικής μονάδας για την προαγωγή της συμπερίληψης

Η εκπαιδευτική μονάδα ως φορέας μάθησης αναπτύσσει σχέσεις αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον με αποτέλεσμα οι εμπλεκόμενοι σε αυτή να βιώνουν τις αλλαγές κάθε εποχής. Αυτές οι αλλαγές, οι οποίες συντελούνται σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, δημιουργούν νέα δεδομένα στη μαθησιακή διαδικασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ετερότητα των μαθητών/τριών, που θέτει μείζονα ζητήματα ως προς την πρόσβαση όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, τα οποία είναι απαραίτητο να επιλυθούν προκειμένου το σχολείο να γίνει κοινό για όλα τα παιδιά. Σύμφωνα με τους Bourdieu–Passeron, κάθε κοινωνία φέρει στερεότυπα που σχετίζονται με το μορφωτικό κεφάλαιο που κληρονομεί ο κάθε μαθητής/η κάθε μαθήτρια από την οικογένειά του/της. Αυτό καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την επίδοσή του/της στο σχολείο. Οι "κληρονόμοι", δηλαδή οι μαθητές/τριες που προέρχονται από υψηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, έχουν ικανοποιητικές επιδόσεις και κατ' επέκταση δύνανται να διεκδικήσουν μετά το πέρας των σπουδών

τους θέσεις εργασίας με υψηλό κοινωνικό κύρος. Σε αντίθεση με αυτούς/ές, οι μαθητές/τριες που προέρχονται από ευπαθείς κοινωνικά ομάδες μειονεκτούν, παρουσιάζουν χαμηλές επιδόσεις, στοχοποιούνται, εγκαταλείπουν το σχολείο και αντιμετωπίζουν στη ενήλικη ζωή τους προβλήματα που αφορούν στην εύρεση εργασίας ή στην αμοιβή τους σε σχέση με αυτή. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση στοχεύει α) στη θετική προσέγγιση της διαφορετικότητας, β) στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού, γ) στην αποδοχή της διαφορετικότητας και δ) στην προαγωγή της δημοκρατίας, της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Σκοπός της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης είναι η εξάλειψη της σχολικής αποτυχίας, η οποία έχει διαπιστωθεί πως μετατρέπεται σε κοινωνική αποτυχία και καταλήγει στον κοινωνικό αποκλεισμό. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση προσπαθεί να οδηγήσει στη μείωση των διαφορών ανάμεσα στους μαθητές/τριες, οι οποίες προέρχονται από το κοινωνικό και από το οικογενειακό περιβάλλον, ώστε αυτοί/ές να μπορούν να αναπτύξουν στο έπακρο τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους. Το εκπαιδευτικό σύστημα για την ένταξη μαθητών από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχει ιδρύσει τις Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ (Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας). Στόχος τους είναι η ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών/τριών μέσω υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της επίδοσής τους. Η σχολική μονάδα, με την αρωγή της Διεύθυνσης αυτής, οφείλει να δημιουργήσει πρακτικές, να ενισχύσει την ενσυναίσθηση όλων των μελών της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικών, μαθητών, γονέων) προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη των μαθητών/τριών που φοιτούν στα τμήματα ΖΕΠ. Η «υιοθέτηση» των μαθητών/τριών αυτών από τους/τις υπόλοιπους/ες μαθητές/τριες δημιουργεί κλίμα αποδοχής, ισότητας, φιλίας και συμπόρευσης, δηλαδή μίας σχέσης αποδεκτής, που οικοδομείται πάνω στην αυτοεπίγνωση.

Κωνσταντίνα Ανδρεάκου

Τα βιβλία - σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο από τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους μέχρι σήμερα

Η παρούσα εργασία αφορά στην έρευνα για τα βιβλία του μαθήματος της Μουσικής και αποδεικνύει ότι αποτελούσαν σημαντικό πρόβλημα στην ελληνική εκπαίδευση, εφόσον επίσημα, βιβλίο για τον δάσκαλο εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1979 και για τον μαθητή του Δημοτικού Σχολείου το 2007 για τις τέσσερις τελευταίες τάξεις, και το 2010 για τις δύο πρώτες. Σε καμία περίπτωση η έκδοση σχολικού εγχειριδίου για το μάθημα της Μουσικής δεν αποτέλεσε προτεραιότητα για την νεοελληνική εκπαίδευση. Για τον 19ο αιώνα σχεδόν δεν υπάρχει το μάθημα της μουσικής άρα και αντίστοιχα σχολικά εγχειρίδια και για τον 20ο ο προβληματισμός αρχίζει μετά από κάποιες δεκαετίες. Το κενό κάλυπταν συλλογές και μέθοδοι διδασκαλίας τραγουδιού οι οποίες και θα παρουσιαστούν στην παρούσα μελέτη. Από αυτά τα βιβλία είτε είχαν την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας είτε όχι, αντλούσαν υλικό οι δάσκαλοι, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες του μαθήματος και στις σχολικές δραστηριότητες, ανάλογα με τις μουσικές τους γνώσεις, τα ενδιαφέροντά τους και τις κοινωνικοπολιτικές επιταγές της εποχής. Η μελέτη αυτών των βιβλίων καταδεικνύει το περιεχόμενο του μαθήματος της μουσικής, τον προσανατολισμού, τη φιλοσοφία και τις επιδιώξεις του, καθώς και τα στάδια από τα οποία πέρασε η διδασκαλία της Μουσικής στην ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης και γι' αυτό το λόγο θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να παρουσιαστεί στην παρούσα εργασία.

Έφη Ανδρεάδου

Workshop: Η φωτογραφία είδησης και ντοκουμέντου για την καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού και της κριτικής σκέψης

Στόχος του εργαστηρίου είναι η καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού και της κριτικής σκέψης αξιοποιώντας φωτογραφίες παγκοσμίως αναγνωρισμένων φωτοδημοσιογράφων. Η φωτογραφία ως «κείμενο» μας δίνει τη δυνατότητα πολλαπλών και πολυεπίπεδων αναγνώσεων, τόσο ως τέχνη όσο και ως πληροφόρηση, ανάλογα με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες του «αναγνώστη». Πρόκειται για έναν από τους αμεσότερους και πιο διευρυμένους τρόπους επικοινωνίας με τον οποίο οι μαθητές έρχονται σε καθημερινή επαφή δημιουργώντας δικά τους περιεχόμενα τα οποία κοινοποιούν δίνοντας τα δικά τους σχόλια και ερμηνείες της καθημερινότητάς τους, των κοινωνικών γεγονότων και των εμπειριών τους. Ενώ λοιπόν είναι δημιουργοί τέτοιων «κειμένων», δεν έχουν τα εργαλεία για να προβληματιστούν, να παρατηρήσουν, να αμφισβητήσουν, να «διαβάσουν» δηλαδή, με κριτική σκέψη φωτογραφίες που συναντούν στο διαδίκτυο και τα social media σε ειδησεογραφικά

περιεχόμενα και όχι μόνο. Στο εργαστήριο οι συμμετέχοντες καλούνται να εμπλακούν σε δραστηριότητες στις οποίες θα πρέπει να προβληματιστούν με ερωτήματα όπως: Ποιος μιλάει;, Ποιος δημιουργεί;, Τι βλέπω; Τι δεν βλέπω και γιατί; κ.α. Το εργαστήριο θα δώσει στους συμμετέχοντες οπτικές – προτάσεις για την καλλιέργεια οπτικού γραμματισμού και κριτικής σκέψης και την αξιοποίηση αυτών στην εκπαιδευτική τους πράξη μέσα από την φωτογραφία.

Τζένη Αννίνου

Η καταπολέμηση της ρητορικής του μίσους στο διαδίκτυο: εκπαιδευτικές δράσεις προώθησης των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ

Η ρητορική του μίσους στο διαδίκτυο έχει εξαπλωθεί την τελευταία δεκαετία, οδηγώντας σε προβληματισμό την διεθνή εκπαιδευτική κοινότητα. Ταυτόχρονα, η δέσμευση υλοποίησης των εκπαιδευτικών στόχων που έχει θέσει ο ΟΗΕ με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη, επιβάλλει την προώθηση των θεμάτων της ισότητας, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της διεθνούς συνεργασίας και ειρήνης μέσα από στοχευμένες, συστηματικές και όχι περιστασιακές εκπαιδευτικές δράσεις. Η παρουσίαση θα επικεντρωθεί στην παρουσίαση της εργαλειοθήκης του ευρωπαϊκού προγράμματος SELMA (Social and Emotional Learning for Mutual Awareness), την ερευνητική θεμελίωση, την παιδαγωγική στόχευση, τη διδακτική εφαρμογή και τη συνάφειά της με τους στόχους βιωσιμότητας για την εκπαίδευση.

Χριστιάνα Αντωνίου, Λουκία Αντωνίου

Επαγγελματική, γλωσσική και κοινωνική ένταξη μεταναστών στην Ελλάδα

Το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτελεί μια πολύ σημαντική παράμετρο στην ιστορία του πληθυσμού της Ελλάδας. Ωστόσο, οι εξελίξεις των τελευταίων ετών οδήγησαν στην μετατροπή της από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον δίνεται στις μεταναστευτικές ροές της δεκαετίας του 1990 λόγω του μεγέθους των ροών, των μεταβολών που παρατηρούνται στα χαρακτηριστικά των μεταναστών αλλά και του γεγονότος ότι η εξέλιξη της μετανάστευσης συνδέθηκε για πρώτη φορά με την προσπάθεια πολιτισμικής και κοινωνικής ένταξης των μεταναστών. Αναμφισβήτητα, το φαινόμενο της μετανάστευσης επηρεάζει βασικές πτυχές του σύγχρονου κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού γίνεσθαι. Η μεταναστευτική πολιτική ορίζεται βάση δύο αξόνων. Ο πρώτος άξονας αναφέρεται στη ρύθμιση της εισόδου, της διαμονής και της απασχόλησης των μεταναστών. Αντιστοιχεί δηλαδή στην καθαρή «μεταναστευτική πολιτική» μιας χώρας και έχει χαρακτήρα περισσότερο «κατασταλτικό», «αστυνομικό», «αμυντικό» και «απωθητικό» και άρα αρνητικό ως προς το περιεχόμενό του. Ο δεύτερος άξονας ορίζει τον τρόπο αντιμετώπισης των ήδη εγκατεστημένων μεταναστών, αφορά δηλαδή τις πολιτικές κοινωνικής ένταξής τους στις χώρες υποδοχής. Αυτές οι συνθήκες με τη σειρά τους καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από τις επιμέρους πλευρές της κοινωνικής πολιτικής, όπως είναι η εκπαιδευτική πολιτική, η πολιτική υγείας και κοινωνικής ασφάλισης, η πολιτική στέγασης, η πολιτική απασχόλησης κτλ που εφαρμόζονται στους αλλοεθνείς κατοίκους μιας χώρας. Η διαμόρφωση αποτελεσματικών πολιτικών για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών απασχολεί πολύ σοβαρά όλες τις χώρες, οι οποίες υποδέχονται σημαντικούς αριθμούς μεταναστών, είτε αυτές έχουν μακρόχρονη παράδοση και εμπειρία πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, είτε έχουν μετατραπεί σχετικά πρόσφατα σε χώρες προορισμού, όπως είναι η περίπτωση της Ελλάδας. Αρχικά, θα γίνει αναφορά στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών, με τους παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτή την είδους ένταξη και με τη σχέση κοινωνικού κεφαλαίου και κοινωνικής ένταξης. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο οι μετανάστες εντάσσονται σε γλωσσικό και επαγγελματικό επίπεδο στον ελλαδικό χώρο.

Μαρία Ανυφαντή

Εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Οι άξονες και το προφίλ του στοχαστικοκριτικού εκπαιδευτικού

Ο εκπαιδευτικός έχει τρεις προαπαιτούμενους από αυτόν άξονες: να κατέχει το γνωστικό του αντικείμενο, να είναι αποτελεσματικός, να έχει κοινωνικές δεξιότητες για ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων. Για την επίτευξη των παραπάνω η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είχε στηριχθεί σε δύο άξονες: τη σπουδή του γνωστικού αντικειμένου και την πρακτική άσκηση. Η προσέγγιση αυτή κράτησε ως το 1990 οπότε προστέθηκε ο άξονας της παιδαγωγικής κατάρτισης. Ιδιαίτερη σημασία στη διδακτική του γνωστικού

αντικειμένου έχει η ικανότητα του εκπαιδευτικού να εμβαθύνει στο γνωστικό και να το μεταπλάθει σε μορφές που βοηθούν στην κατανόηση των μαθητών. Στην εποχή της μετανεωτερικότητας (που χαρακτηρίζεται από το αθεμελίωτο, το αποσπασματικό, το επινοητό και το νεοπραγματικό) το προφίλ του εκπαιδευτικού είναι το στοχαστικοκριτικό το οποίο αποπειράται να δώσει λύσεις στις διλημματικές καταστάσεις, αναπτύσσει προσωπική θεωρία, επανεξετάζει, αξιοποιεί τον ίδιο και τους άλλους, αναδεικνύει την ηθική στη διδασκαλία του και τη διαλεκτική φύση της παιδαγωγικής σχέσης για την επαγγελματική του ανάπτυξη.

Παναγιώτα Αξελιθιώτη, Ελένη Σινάκου

Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη στην τάξη: ένα διδακτικό μοντέλο με βάση την κριτική σκέψη

Τις τελευταίες δεκαετίες κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις καλούν σε μια πιο αειφόρο κοινωνία. Η αειφόρος ανάπτυξη αφορά στην καταπολέμηση των ανισοτήτων και της φτώχειας, στην προστασία του περιβάλλοντος καθώς και σε μια βιώσιμη οικονομία. Ο στόχος της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) είναι η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών όπως η κριτική σκέψη και η ικανότητα δράσης για την αντιμετώπιση αειφόρων ζητημάτων. Οι διδακτικές πρακτικές των εκπαιδευτικών παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόκτηση τέτοιων γνώσεων και δεξιοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να υιοθετούν πρακτικές βασισμένες σε (α) μια ολιστική προσέγγιση που συμπεριλαμβάνει αναφορές σε θέματα περιβάλλοντος αλλά και οικονομίας και κοινωνικών θεμάτων, (β) συζήτηση και διαπραγμάτευση θέσεων και λύσεων σχετικά με αειφόρα ζητήματα και (γ) ανάπτυξη δράσεων για την αντιμετώπιση αειφόρων ζητημάτων. Διαβάζοντας τη θεωρία της κριτικής σκέψης, εντός των σχολικών πλαισίων αλλά και σε εναλλακτικές δομές, διαπιστώσαμε ότι ένα διδακτικό κριτικό μοντέλο μπορεί να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στην εφαρμογή των παραπάνω πρακτικών. Στην παρούσα έρευνα παρουσιάζουμε μια θεωρητική επισκόπηση σχετικά με το υπόβαθρο ενός διδακτικού μοντέλου για την ΕΑΑ που με γνώμονα την κριτική σκέψη, χτίζει ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο για τη διδασκαλία της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο στόχος μας είναι να προχωρήσουμε στον σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού πακέτου με ιδέες για συζήτηση που αφορούν στην αειφόρο ανάπτυξη εφαρμόζοντας την ολιστική προσέγγιση, τη συζήτηση και διαπραγμάτευση που τελικά μπορούν να οδηγήσουν στην πράξη. Ταυτόχρονα πατώντας στο μοντέλο κριτικής σκέψης με το τρίπτυχο Ερώτηση-Εξήγηση-Επιχείρημα επιδιώκουμε να εκθέσουμε τις τάξεις σε διερεύνηση της φύσης μέσα από άμεσες πειραματικές εμπειρίες με οικολογικά και μη οικολογικά προϊόντα.

Μαρούσα Απειρανθίτου

Προγράμματα επιμόρφωσης, άθλησης, πολιτιστικών δραστηριοτήτων, δημιουργικής απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης στη φυλακή. Η εμπειρία ενός ειδικού καταστήματος κράτησης νέων

Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων, καθώς και κάθε δράση δημιουργικής αξιοποίησης του χρόνου εγκλεισμού θεωρούνται σημαντικές για τον «εξανθρωπισμό» του σφραγιστικού συστήματος και τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης. Επίσης εκτιμάται ότι διευκολύνουν την επιστροφή των κρατουμένων στην κοινωνία με καλύτερες προοπτικές μετά από την αποφυλάκιση, μέσα από τη βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Αρμόδια Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη το θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα στη μόρφωση, το ρόλο της εκπαίδευσης στη βελτίωση του ανθρώπου και της κοινωνίας, καθώς και το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο πολλών κρατουμένων, έχει συστήσει στα κράτη-μέλη την υλοποίηση μέτρων εκπαιδευτικής πολιτικής στις φυλακές, παρόμοιων με τα αντίστοιχα στην ελεύθερη κοινωνία, πιστεύοντας ότι θα επιδράσουν θετικά στους κρατούμενους και στον χώρο κράτησης. Στην παρούσα παρουσίαση καταγράφεται και σχολιάζεται η εμπειρία οργάνωσης και υλοποίησης προγραμμάτων επιμόρφωσης, άθλησης, πολιτιστικών δραστηριοτήτων, δημιουργικής απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης στο μεγαλύτερο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων της χώρας.

Ζωή Αποστόλου, Νεκτάριος Στελλάκης

Αντιλήψεις εκπαιδευτικών πρωτοσχολικής ηλικίας για την ενιαιοποίηση των προγραμμάτων νηπιαγωγείου και πρώτης τάξης του δημοτικού σχολείου

Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης η διερεύνηση των αντιλήψεων νηπιαγωγών και δασκάλων της πρώτης τάξης του δημοτικού σχολείου για την ενιαιοποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων νηπιαγωγείου και πρώτης τάξης, ως προς το γνωστικό αντικείμενο της γλώσσας. Σύμφωνα με το βασικό σκοπό του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου η προσχολική εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού μας συστήματος (ΔΕΠΠΣ, 2003) και γι' αυτό ο εθνικός σχεδιασμός ενός δομημένου πλαισίου μετάβασης από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο φαίνεται σήμερα περισσότερο αναγκαίος από ποτέ. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναδύεται η σκοπιμότητα σύνδεσης των δύο προγραμμάτων, ώστε να διαφανεί η συσχέτισή τους καθώς και η συνέχεια που θα έπρεπε να υπάρχει στις πρακτικές που προτείνονται και ενδείκνυται να υιοθετούνται από τους εκπαιδευτικούς. Η διερεύνηση αυτή αποτελεί μέρος ευρύτερης μελέτης των σχέσεων φυσικού/πρώτου και συμβατικού/σχολικού γραμματισμού, των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το θέμα ύπαρξης ή μη σύνδεσης των προγραμμάτων ως προς τη γλώσσα, αλλά και των πρακτικών που απορρέουν μέσα από τη μελέτη των προγραμμάτων. Η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων έγινε με τη χορήγηση ερωτηματολογίου σε τελικό δείγμα 326 νηπιαγωγών και 306 δασκάλων που διδάσκουν στην πρώτη τάξη δημοτικών σχολείων των νομών Αχαΐας και Ηλείας. Τα ερευνητικά δεδομένα έδειξαν ότι οι δάσκαλοι της πρώτης τάξης φαίνονται πιο θετικά διακείμενοι προς την ενιαιοποίηση των δύο προγραμμάτων, εντούτοις οι νηπιαγωγοί καταθέτουν περισσότερες προτάσεις αναφορικά με τον τρόπο ενιαιοποίησης. Νηπιαγωγοί και δάσκαλοι φαίνεται θέτουν όμως πολλούς περιορισμούς στη δημιουργία ενός ενιαίου προγράμματος σπουδών διατυπώνοντας τις ανησυχίες τους για τη «σχολειοποίηση» του νηπιαγωγείου. Η οργάνωση ενός θεσμικού πλαισίου αλληλεπίδρασης, η δημιουργία κοινοτήτων μάθησης (learning communities) και η υιοθέτηση μεθοδολογικών προσεγγίσεων βασισμένων στην έρευνα δράσης (action research) φαίνεται να προτείνονται από τους εκπαιδευτικούς ως γέφυρα μεταξύ του νηπιαγωγείου και της πρώτης σχολικής βαθμίδας εκπαίδευσης με προφανή θετικά αποτελέσματα για τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τη σχολική κοινότητα ευρύτερα.

Ζωή Αποστόλου, Ιωάννα Γιαμούρη, Σταματία Σταυρινού

Από τη Σύρο στο Παρίσι... με ένα κόκκινο μπαλόνι: σμιλεύοντας τις αποστάσεις με ψηφιακά εργαλεία

Η παρούσα εισήγηση αφορά το πεδίο της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτό σκιαγραφήθηκε με αφορμή τα νέα, πρωτόγνωρα για όλους, δεδομένα που δεν άφησαν ανεπηρέαστη την εκπαιδευτική πραγματικότητα. Η εισήγηση παρουσιάζει μια «καλή πρακτική» που έλαβε χώρα 'δια ζώσης', από την αρχή της σχολικής χρονιάς 2019-2020, σε δημόσιο ολοήμερο νηπιαγωγείο της Ερμούπολης, της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Κυκλάδων, και συνεχίστηκε 'εξ αποστάσεως' κατά τη διάρκεια της νέας εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Οι εκπαιδευτικοί, εν όψει των νέων συνθηκών, και για τη διατήρηση της «στενής επαφής» με τους μαθητές τους, ενεργοποίησαν διαμεσολαβητικά ψηφιακά εργαλεία που ενθάρρυναν τη συμμετοχή όλων των μαθητών στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκε ιστότοπος μέσω του οποίου προωθήθηκαν δραστηριότητες (βίντεο, εικόνες, ήχος, διαδραστικό περιεχόμενο) για την υποστήριξη των μαθητών στη μαθησιακή τους πορεία μαθαίνοντάς τους πώς να μαθαίνουν, στον χρόνο που εκείνοι μπορούν και επιθυμούν, με τον δικό τους ρυθμό, και καλύπτοντας τις προσωπικές τους ανάγκες. Οι 8 συμμετέχοντες/ουσες μαθητές/τριες του ολοήμερου τμήματος, με την ενίσχυση και καθοδήγηση των γονιών τους, κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, συμμετείχαν σε ένα σχέδιο δράσης που προέκυψε δια ζώσης από τους ίδιους στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Συγκεκριμένα, με την προβολή της γαλλικής ταινίας μικρού μήκους «Το κόκκινο μπαλόνι» (Le ballon rouge, 1956) οι μικροί μαθητές «έγιναν φίλοι» με τον ήρωα της ταινίας αναπτύσσοντας μια ιδιαίτερη σχέση, αναδυόμενη από το αυθεντικό επικοινωνιακό πλαίσιο που αξιοποιήθηκε από την εκπαιδευτικό του τμήματος. Η σχέση αυτή ενδυναμώθηκε τεχνηέντως με την αξιοποίηση των εργαλείων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και την ανταλλαγή μηνυμάτων, φωτογραφικού υλικού, ηχητικών αρχείων, κ.α. μεταξύ του ήρωα της ταινίας και των μικρών μαθητών, ώστε να ενθαρρυνθεί η συνέχεια στην κουλτούρα, στις παραδόσεις και στις εμπειρίες μάθησης που βιώνουν τα παιδιά στο σπίτι και στο νηπιαγωγείο μέσω πολιτισμικών ανταλλαγών, αλλά και κυρίως για να καλλιεργηθούν οι συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών.

Νικόλαος Αποστόλου

Αξιοποίηση της τεχνολογίας επαυξημένης πραγματικότητας στον σχεδιασμό ενός πρότζεκτ τοπικής ιστορίας

Η παρούσα εξ αποστάσεως ανακοίνωση συντάχθηκε με σκοπό να αποτελέσει μία χρήσιμη διδακτική πρόταση, η οποία θα συνδυάζει μία καινοτόμο διδακτική πρακτική, την αξιοποίηση της τεχνολογίας της επαυξημένης πραγματικότητας στην εκπαίδευση, με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός σχεδίου εργασίας τοπικής ιστορίας. Καθώς η χρήση της τεχνολογίας της επαυξημένης πραγματικότητας σε διάφορα διδακτικά αντικείμενα κερδίζει συνεχώς έδαφος, προτείνεται στην παρούσα εργασία η οργάνωση ενός πρότζεκτ, κατά το οποίο οι μαθητές θα έρχονται σε επαφή με τη ζωντανή ιστορία του τόπου τους επιχειρώντας να την αναπαραστήσουν με νέο και διαδραστικό τρόπο. Κατά τη φάση υλοποίησης του συγκεκριμένου πρότζεκτ, οι ομάδες των μαθητών περιηγούνται στους δρόμους της πόλης τους και δημιουργούν οι ίδιοι, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, έναν ενδεικτικό ψηφιακό περίπατο μέσα στην πόλη τους, περνώντας από τοποθεσίες-ορόσημα για την περιοχή και εμπλουτίζοντας τα σημεία ενδιαφέροντος που επισκέπτονται με ψηφιακό υλικό, όπως κείμενα, χάρτες, εικόνες, αφηγήσεις. Η διδακτική μας πρόταση έχει ως προτεινόμενο θέμα «Εμπλουτίζουμε ψηφιακά την ιστορία του τόπου μας» και φιλοδοξεί να αποτελέσει μία εμπειρία, από την οποία θα προκύψουν σημαντικά παιδαγωγικά οφέλη.

Λάμπρος Αραπάκος, Αγάπη Κανδυλάκη

Εκπαιδύοντας μια μικρή ομάδα σχολικών κοινωνικών λειτουργιών στην υποστήριξη μαθητών που πενθούν

Η προτεινόμενη παρουσίαση βασίζεται σε μια έρευνα δράση, που έλαβε χώρα στο πλαίσιο της εκπόνησης διπλωματικής εργασίας για το μεταπτυχιακό στην Κοινωνική εργασία στην Εκπαίδευση. Ο ερευνητής, αφού εξέτασε τις θέσεις και τις ανάγκες των σχολικών κοινωνικών λειτουργιών αναφορικά με την υποστήριξη των μαθητών και των οικογενειών τους που αντιμετωπίζουν την απώλεια αγαπημένου τους προσώπου, οργάνωσε μια σχετική βιωματική επιμόρφωση ως μέσο παρέμβασης, στην οποία πήραν μέρος μια μικρή ομάδα κοινωνικών λειτουργιών που εργάζονται σε μονάδες εκπαίδευσης στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Ένα μήνα μετά την επιμόρφωση, οι επαγγελματίες μετείχαν σε ημιδομημένες συνεντεύξεις και δήλωσαν ότι, αισθάνονται περισσότερο έτοιμοι, με αποτέλεσμα να διαχειρίζονται με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση τα ζητήματα θανάτου στο σχολείο. Οι μετέχοντες εξήγησαν ότι η συμμετοχή τους, όχι μόνο τους παρείχε γνώσεις, αλλά τους έδωσε τη δυνατότητα να επεξεργαστούν προσωπικά τους συναισθήματα φόβου και άγχους για τον θάνατο, ενώ δύο (2) κοινωνικοί λειτουργοί εφάρμοσαν τεχνικές και δεξιότητες που αποκόμισαν από την επιμόρφωση σε περιπτώσεις απώλειας. Οι ερωτηθέντες κατέδειξαν στις συνεντεύξεις τους το θετικό αντίκτυπο που είχε η παρέμβαση στην επαγγελματική τους πρακτική αποδεικνύοντας τη σημαντικότητα της διαρκούς κατάρτισης.

Μαρία Αργυρίου, Γιώργος Σιτώτης

Το τραγούδι ως μέσο εμπύχωσης της διδασκαλίας. Τα χαρακτηριστικά και ο δημιουργικός - παιδαγωγικός ρόλος του σε κοινότητες μάθησης με διαπολιτισμικό προσανατολισμό

Η επιλογή ενός εύστοχου ρεπερτορίου για μεικτές τάξεις, για ομάδες σε δομές υποδοχής, αλλά και για κοινότητες μάθησης φαντάζει ως ένα καλοδεχούμενο εργαλείο μουσικού (εγ)γραμματισμού με σκοπό να αμβλύνει την όποια τεχνική δυσκολία και να άρει συναισθηματικές αγκυλώσεις. Στην περίπτωση αυτή, δεν πρόκειται μόνο για την υλοποίηση της διαπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης αλλά για την αναδιατύπωση των σχέσεων του/της εκπαιδευτικού με τους χορωδούς του/της αλλά και της θέσης του/της στο σχολείο και στην κοινωνία. Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε ένα βασικό αιτούμενο. Να ξανασκεφτούν οι εκπαιδευτικοί τον δημιουργικό ρόλο τους εντός και εκτός τάξης. Και μόνο αυτός ο συλλογικός αναστοχασμός θα οδηγούσε στη βελτίωση και στην εκ νέου αξιοδότηση του σχολείου αλλά και στην κοινωνική αναβάπτιση του/της εκπαιδευτικού ως επάγγελμα και ως κοινωνική κατηγορία. Η ανακοίνωση θα αξιοποιήσει τις βασικές θέσεις της πραξιακής φιλοσοφίας της μουσικής εκπαίδευσης για δημιουργική συμμετοχή σε ομάδες με κοινωνικό και πολιτισμικό προσανατολισμό. Και αυτό γιατί η ενασχόληση με το συνεργατικό/χορωδιακό τραγούδι βοηθά στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων για να μπορέσει να κατακτηθεί ο στόχος που θέτει ο/η εκάστοτε μαέστρος και οι οποίες είναι και το κλειδί για την αίσθηση της συμπερίληψης που αισθάνεται ο χορωδός/τραγουδιστής σε ένα σύνολο ανθρώπων, ενώ παράλληλα

αναπτύσσεται πνεύμα συνεργατικής διάθεσης ώστε να καταστεί εφικτή η εκμάθηση του τραγουδιού. Τέλος, το υλικό και οι χορωδιακές πρακτικές που προτείνονται στη συγκεκριμένη ανακοίνωση, δίνουν έμφαση στο ρεπερτόριο αλλά και στις τεχνικές του μαέστρου ως εμπνευστή - παιδαγωγού. Για τον λόγο αυτό, θα παρουσιαστούν αποσπάσματα διδασκαλιών για παιδιά σε μαθητικές κοινότητες (στην τυπική και άτυπη εκπαίδευση) όπως επίσης και ρεπερτόριο με διαπολιτισμικό περιεχόμενο κατάλληλο για ε κοινότητες μάθησης ενηλίκων.

Μαρία Αργυροπούλου, Ελένη Μανόλοβα, Βασιλική Σούφη

Σχεδιάζοντας ένα Μουσείο Σκανδιναβικής Ιστορίας ... στην Ελλάδα;

Όταν η γνώση λειτουργεί σαν εφαλτήριο -μέσω της εφαρμογής της σε πράξη- για τη δημιουργία ενός μουσείου και ταυτόχρονα το ίδιο το μουσείο λειτουργεί ως χώρος πρόσβασης στη γνώση, τότε η παιδαγωγική αξιοποίηση του μουσείου είναι γεγονός. Στοχεύοντας στην ανάδειξη μίας όψης του πολιτισμού μας που συναντά αυτόν των Βίκινγκς σε μία ιστορική συγκυρία και χρησιμοποιώντας αμοιβαία πολιτιστικά δάνεια, διαμορφώνεται μία πρόταση για τη δημιουργία ενός μουσείου σκανδιναβικής ιστορίας. Ο σχεδιασμός του αλλά και η εκπόνηση ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος με τίτλο «Γίνε Βίκινγκ για μια μέρα», αποτελούν το θέμα της παρούσας ανακοίνωσης. Έχοντας ως πηγή έμπνευσης το μουσείο Guggenheim της Νέας Υόρκης και αντλώντας εικόνες από το «Λευκό Κύβο» σχεδιάζεται ένα αποδομημένο κτήριο μουσείου. Μέσω των εκθεμάτων στις αίθουσές του, οι επισκέπτες θα μπορούν να διαμορφώσουν μια εικόνα για την μυθολογία, τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο, τον πολεμικό εξοπλισμό των Βίκινγκς, το πέρασμα των Βίκινγκς από τον ελληνικό χώρο για το Βυζάντιο και την ναυσιπλοΐα. Ταυτόχρονα, το ταξίδι στον πολιτισμό των Βίκινγκς θα υποβοηθείται από εικονική πραγματικότητα. Συμπληρωματικά, το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα που δημιουργήθηκε για τους μικρούς επισκέπτες της Πέμπτης και Έκτης τάξης Δημοτικού, εκτός των άλλων δράσεων, ταξιδεύει τους μαθητές στη Βαλτική θάλασσα ως Βίκινγκς με την βοήθεια της τεχνολογίας 3D. Η πέμπτη αίθουσα του μουσείου, στην οποία θα δεσπόζει ένα ομοίωμα πλοίου, θα δίνει τη δυνατότητα για βιωματική μάθηση και ανάπτυξη δημιουργικών ικανοτήτων.

Μαρία Αργυροπούλου, Παναγιώτης Γιαννόπουλος, Σοφία Κουκή

Achaia Clauss: Αναζητώντας τέχνες και τεχνικές μέσα από τα αρχαιακά και μουσειακά μονοπάτια μιας καστροπολιτείας

Περιδιαβαίνοντας το παρελθόν μιας πόλης, σαν την Πάτρα, ο δρόμος είναι μακρύς μα γεμάτος με ήχους και κράτους εργαλείων, υστερότερα μηχανών, αλλά και φωνές ανθρώπων που προσπαθούν να δημιουργήσουν και να ζήσουν βιο-τεχνώντας. Σε τούτη τη διαδρομή, στεκόμαστε στην κορφή ενός λόφου που ο Γουσταύος Κλάους από το 1854 και μετά φτιάχνει -χρησιμοποιώντας την αρχιτεκτονική του Chateau Viticole- την πρώτη οινική κοινότητα της Ελλάδος. Μια πολυπολιτισμική κοινότητα από Έλληνες, Γερμανούς, Μαλτέζους και Ιταλούς μάστορες, τεχνίτες, βαρελοποιούς, εργάτες και υπαλλήλους ανθεί για πολλά χρόνια και καινοτομεί διεθνώς στη δημιουργία του κρασιού. Η Achaia Clauss, από τότε μέχρι σήμερα συνεχίζει την οينوποιητική της δραστηριότητα. Παράλληλα όμως έχει μετατρέψει τους ιστορικούς χώρους της σε ένα Μουσείο Οινικής Τέχνης. Η παρούσα εργασία στοχεύει στην υπαινιχτική αναζήτηση και παρουσίαση των χαμένων επαγγελματιών που εμπλέκονται στην οينوποίηση μέσα από το αρχαιακό και μουσειακό υλικό του πρώτου οργανωμένου οينوποιείου στην Ελλάδα. Παράλληλα αναδεικνύεται και ο καθοριστικός ρόλος του στην τοπική οικονομία και κοινωνία.

Άννα Χριστίνα Ασβεστά

Το "παιχνίδι" ως διδακτική τεχνική στην εκπαίδευση

Η ραγδαία εξελισσόμενη κοινωνία του 21ου αιώνα αιτείται από τα μέλη της την καλλιέργεια πληθώρας δεξιοτήτων οι οποίες θεωρείται ότι συμβάλλουν καθοριστικά στη διαμόρφωσή τους ως ενεργών και υπεύθυνων πολιτών. Ωστόσο, το συγκεντρωτικό και αυστηρά δομημένο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με τον εξετασιοκεντρικό του προσανατολισμό και τον χρησιμοθηρικό του χαρακτήρα λειτουργεί μάλλον ως ανασταλτικός παράγοντας προς αυτή την κατεύθυνση, κάτι που αποδεικνύεται και από τη βιβλιογραφική

επισκόπηση σχετικών μελετών. Παρόλα αυτά οι εκπαιδευτικοί – και της πρωτοβάθμιας αλλά και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – δύνανται να αξιοποιήσουν ορισμένες τεχνικές οι οποίες θα μπορούσαν να δράσουν ενισχυτικά στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων αυτών. Μία από τις πιο σύγχρονες θεωρίες που μελετάται σε παγκόσμια είναι αυτή της Παιχνιδοποίησης στην Εκπαίδευση (Gamification in Education) σύμφωνα με την οποία η αξιοποίηση στοιχείων παιχνιδιού δρα ευεργετικά στη μαθησιακή διαδικασία. Αναφέρεται δηλαδή στη χρήση του παιχνιδιού ως τεχνικής/εργαλείου μάθησης. Έρευνες σε ένα σύνολο πεδίων που ασχολούνται με την καθολική ανάπτυξη του ανθρώπου (νευροεπιστήμη, παιδιατρική, παιδαγωγική) έχουν δείξει ότι το «παιχνίδι» είναι μια φυσιολογική διαδικασία η οποία είναι απαραίτητη για την ομαλή ανάπτυξη των ζωικών οργανισμών εν γένει. Από την αξιοποίηση, λοιπόν, του παιχνιδιού και στο σχολικό περιβάλλον στο οποίο τα παιδιά περνούν μεγάλο μέρος του παραγωγικού χρόνου της ημέρας τους ενθαρρύνεται η δημιουργικότητά τους ενώ καλλιεργείται και ένα σύνολο μεταγνωστικών δεξιοτήτων όπως η ανάπτυξη τεχνικών στρατηγικής και η επίλυση προβλημάτων. Παράλληλα τονώνεται η επικοινωνιακότητα και το πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας μεταξύ των μαθητών της τάξης. Μολονότι θεωρείται χρονοβόρα ως διαδικασία από τους επικριτές της, τα πλεονεκτήματά της είναι πολυπληθέστερα με βασικότερο την ενεργοποίηση του μαθητικού πληθυσμού για συμμετοχή στις διδακτικές διαδικασίες. Επιπρόσθετα, στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται - πέραν της βιβλιογραφικής επισκόπησης – και παραδείγματα από τη χρήση παιχνιδιών στη διδασκαλία φιλολογικών μαθημάτων σε μαθητές της Β' τάξης του Γυμνασίου στο Κοινωνικό Φροντιστήριο του Δήμου Χαϊδαρίου καθώς και προτάσεις παιχνιδοποίησης και για άλλα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος.

Κωνσταντίνος Ασημακόπουλος, Θωμαΐς-Παναγιωτίτσα Σπήλιου, Ελισάβετ Καρακίτσιου

Digital Resistance: εργαστήριο ταυτοποίησης ψευδών ειδήσεων

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα Digital Resistance υλοποιήθηκε από εκπαιδευτικούς φορείς-εταίρους σε πέντε ευρωπαϊκές χώρες το ακαδημαϊκό έτος 2018-19 με στόχο την προώθηση της ψηφιακής ιθαγένειας σε μαθητές ηλικίας 14-18 ετών. Εκπαιδευτικοί και μαθητές από την Αυστρία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Ρουμανία συνεργάστηκαν με στόχο την ευαισθητοποίηση σε θέματα όπως οι διακρίσεις, η ψηφιακή 'κακοποίηση' και η παραπληροφόρηση, προκειμένου σχολικές κοινότητες να προωθήσουν την κριτική σκέψη και τον δημοκρατικό λόγο στον διαδικτυακό χώρο. Με βασικούς άξονες το πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον δημοκρατικό πολιτισμό και το πλαίσιο ανάπτυξης ψηφιακών ικανοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το έργο είχε ως κύριο αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός Ψηφιακού Εγχειριδίου για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των προαναφερθέντων θεμάτων, ακολουθώντας μια στρατηγική μάθησης βασισμένη στην έρευνα (inquiry-based learning) και την εφαρμογή σε πραγματικές συνθήκες τάξης. Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί ασχολήθηκαν με τον αντίκτυπο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στις γνώσεις των μαθητών για την επικαιρότητα, διερεύνησαν τα κίνητρα πίσω από την παραπληροφόρηση και ενίσχυσαν τις γνώσεις τους για τα ψηφιακά εργαλεία ταυτοποίησης ψευδών ειδήσεων (fact checking tools). Οι μαθητές, αρχικά, ενισχύθηκαν σε ευρύτερα θέματα πληροφοριακού/ψηφιακού γραμματισμού και κριτικής σκέψης, μελέτησαν ποικίλες ψευδείς ειδήσεις και, στη συνέχεια, παρήγαν, οι ίδιοι, δημιουργικές ψηφιακές εργασίες όπως βίντεο, κόμικς, podcasts σχετικά με τα αποτελέσματα της έρευνας τους. Τέλος, έδρασαν ως συνομηγοί μεταφέροντας τις γνώσεις τους σε άλλους μαθητές μέσω εργαστηρίων ταυτοποίησης δημοσιευμένων εικόνων και ψευδών ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προκειμένου να δημιουργήσουν μια «μαθητική κοινότητα κριτικά σκεπτόμενων ψηφιακών πολιτών». Το έργο υλοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο Leibniz του Ανόβερου, το Πανεπιστήμιο της Ραβία, το Πανεπιστήμιο της Βιέννης (Κέντρο Εκπαίδευσης Δασκάλων), το 1ο ΕΠΑγγελματικό Λύκειο Κορυδαλλού και τη Σχολική Επιθεώρηση του Buzau και χρηματοδοτήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του κοινού προγράμματος DISCO (Democratic and Inclusive School Culture in Operation).

Αικατερίνη Ατματζίδου, Παναγιώτα Γεωργίου, Δήμητρα Καφούνη, Ευθυμία Μπουλογεώργου, Αναστασία Παπακωνσταντίνου, Ιωάννης Φυτιλάκος, Χρήστος Χρήστου, Κωνσταντίνος Ανεστόπουλος

Σκυταλοδρομία συνεργασίας σε ελλειπτική τροχιά

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει την Έλλειψη, μια από τις Κωνικές Τομές των Μαθηματικών Κατεύθυνσης της Β' Λυκείου, ως αφόρμηση συνεργασίας μελών μιας ενιαίας διδακτικής ομάδας διαφορετικών

ειδικοτήτων σε ένα Δημόσιο Γενικό Λύκειο της Περιφέρειας. Επιχειρήθηκε αρχικά να προσεγγισθούν επιμέρους διδακτικοί στόχοι του ΑΠΣ διακριτών μαθημάτων Γενικής Παιδείας, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον μαθητών της θετικής κατεύθυνσης και γεφυρώνοντας τα στερεότυπα που τους ξεχωρίζουν από τους μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης και αντίστροφα. Τελικός στόχος η δημιουργία συνθηκών για ανάπτυξη βέλτιστου κλίματος μάθησης. Η έλλειψη στα Μαθηματικά ως γεωμετρικός τόπος σημείων του επιπέδου έδωσε αρχικά τη σκυτάλη της συνεργασίας στα Αγγλικά και την αντίστοιχη μαθηματική ξενόγλωσση ορολογία αλλά και τα αποσιωπητικά και τον ρόλο τους στο κείμενο. Σειρά πήρε η Λογοτεχνία με το φαινόμενο της έλλειψης αναφορικά με τον αφηγηματικό ρυθμό αλλά και την πληρότητα του λόγου. Στην συνέχεια τα Αρχαία με τον Αριστοτέλη, όπου η έλλειψη προσδιορίστηκε ως το ένα από τα δυο άκρα όταν θεωρήσουμε την αρετή ως μεσότητα δύο κακών. Ακολούθησαν τα ελλειπτικά ρήματα σε γραμματικό επίπεδο και οι ελλειπτικές προτάσεις σε συντακτικό επίπεδο στη Νεοελληνική Γλώσσα. Αναπάντευη ήταν η συμβολή από τη Φυσική Αγωγή με την αναφορά στο ελλειπτικό μηχάνημα για προπόνηση αλλά και στην έλλειψη βασικών θρεπτικών συστατικών στη διατροφή. Τέλος, κλείσαμε την προσέγγιση με τη Βιολογία ξαναγυρίζοντας στα μαθηματικά και τις εφαρμογές των ιδιοτήτων της έλλειψης για την κατασκευή ιατρικών μηχανημάτων. Η προσέγγιση της γνώσης βασίζεται σε μαθητοκεντρικές μορφές διδασκαλίας (ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, με φύλλα εργασίας), επιτυγχάνοντας την άμεση συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και αξιοποιώντας τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα τους. Επιπλέον δόθηκε η ευκαιρία και στους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσουν φύλλα εργασίας, τα οποία καταθέτουμε, και έτσι να καινοτομήσουν, να συνεργαστούν, να αναδείξουν κατά περίπτωση τη διεπιστημονικότητα, τη διαθεματικότητα, τη διαφοροποιημένη διδασκαλία αλλά και τη συνδιδασκαλία ως πολύτιμα εργαλεία για τη βιωματική μάθηση.

Χρυσάνθη Βαβέτση

Το “δώρο” της Αιμιλίας: Μια καινοτόμα σύνθεση φιλαναγκωσίας, διαθεματικότητας, έντεχνου συλλογισμού και θρησκευτικού εγγραμματισμού.

Η αναζήτηση της καινοτομίας, η ενδυνάμωση του συναισθηματικού κλίματος και η καλλιέργεια ανώτερων γνωστικών δεξιοτήτων, καθώς και η ενίσχυση γνωστικών δομών σχετικών με την κατανόηση και την επεξεργασία κειμένων, έγινε μέσω ενός καινοτόμου εργαστηρίου φιλαναγκωσίας. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε και “έρευνα-δράση” παρακολουθώντας την όλη πορεία του εγχειρήματος. Αφορμή ήταν η συγγραφή και έκδοση του χριστουγεννιάτικου βιβλίου για παιδιά, με τίτλο «το δώρο της Αιμιλίας» και η ανάγκη οργανωμένης επεξεργασίας του περιεχομένου του βιβλίου, με στόχο να μετατραπεί σε ένα εργαλείο μάθησης. Πραγματοποιήθηκαν φιλαναγκωστικές δράσεις εντός και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος, ενώ καθ’ όλη τη διάρκεια του προγράμματος -το οποίο άρχισε τον Οκτώβριο του 2019 με την έκδοση του βιβλίου και ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2020- παρατηρήθηκαν αλλαγές σε επίπεδο συνεργασίας, τόσο των εκπαιδευόμενων όσο και των εκπαιδευτικών, με σημαντικά οφέλη κυρίως σε συναισθηματικό επίπεδο και σε επίπεδο επικοινωνίας. Σημαντικά ήταν και τα οφέλη στην καλλιέργεια του θρησκευτικού εγγραμματισμού, μέσω των δράσεων και των δραστηριοτήτων του εργαστηρίου. Υποστηρίζουμε αυτή τη μορφή εκπαιδευτικών προγραμμάτων και θεωρούμε ότι πρέπει να εφαρμόζονται ως μέρος του αναλυτικού προγράμματος.

Μαρία-Νίκη Βαβουγιού

Παρουσίαση δικτύου EURIDICE

Η προσπάθεια να μεταφερθούν οι γνώσεις, οι εκπαιδευτικές πολιτικές διάφορων χωρών και η οργάνωση και η λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων, γέννησε την ιδέα ενός διαδικτυακού τόπου που θα συνδέει τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα πληροφορεί ελεύθερα κάθε άνθρωπο, ομάδα, κοινότητα και χώρα που θέλει να ενημερωθεί για τα παραπάνω. Το δίκτυο αυτό ονομάζεται “ΕΥΡΥΔΙΚΗ”. Η εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει το site της ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ, κάνοντας αρχικά μια ιστορική αναδρομή. Αρχικά, θα παρουσιαστούν οι τρεις πηγές-τομείς πληροφόρησης που μας επιτρέπουν να έχουμε πρόσβαση σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατόπιν, θα αναφερθούν οι συνεργάτες της ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ και η αρμοδιότητα του καθενός και θα γίνει παρουσίαση της EURYPALIDEIA (ευρωπαϊκή εγκυκλοπαίδεια) - ένα εργαλείο που θα πρέπει να γνωρίζουν όλοι οι εκπαιδευτικοί, το οποίο ανανεώνεται καθημερινά και προσφέρει πληροφορίες για κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης αλλά και για κάθε αλλαγή νομοθεσίας και εκπαιδευτικής πολιτικής.

Σπύρος Βαζούρας, Ευθύμιος Λεοντίδης, Παρασκευή Μητρατζούλη, Παναγιούλα Κοντογιάννη

Εφοδιαστική και αρχική επαγγελματική κατάρτιση: Η εμπειρία και οι απόψεις των εκπαιδευτών ενηλίκων

Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης ενηλίκων έχουν μια εσωτερική δυναμική και δεν περιορίζονται μόνο στον αρχικό σχεδιασμό τους, ενώ ο ρόλος του εκπαιδευτή αποτελεί έναν από τους βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της επιτυχίας τους. Ο εκπαιδευτής ενηλίκων δρα συνέχεια, επανεκτιμά, αξιολογεί και τροποποιεί στόχους, μεθόδους και περιεχόμενο. Ο ρόλος του διαμορφώνεται, πολυδιάστατα, ως καθοδηγητικός, συμβουλευτικός, υποστηρικτικός, συντονιστικός και εμπυχωτικός. Ο σύνθετος αυτός ρόλος του εκπαιδευτή ενηλίκων καλύπτει το σύνολο της εκπαιδευτικής λειτουργίας - από την ευαισθητοποίηση των σπουδαστών και τις διδακτικές τεχνικές ώστε η εκπαίδευση να γίνει ελκυστική, μέχρι την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την οικοδόμηση της επαγγελματικής νοοτροπίας. Ο ίδιος ο εκπαιδευτής ενηλίκων αποτελεί ένα «παράδειγμα καλής πρακτικής». Στην εισήγησή μας παρουσιάζεται ένα τμήμα της εκπαιδευτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε πέντε Δημόσια ΙΕΚ (περίοδος 2017–2019) και στην οποία συμμετείχαν εκπαιδευτές της ειδικότητας «Στέλεχος Υπηρεσιών Εφοδιαστικής Αλυσίδας». Διερευνήθηκε η εμπειρία των εκπαιδευτών από την εφαρμογή του προγράμματος κατάρτισης και αποτυπώνονται οι απόψεις τους για σημαντικές πτυχές του, όπως είναι, μεταξύ άλλων, το περιεχόμενο και η κατεύθυνσή του, η διασύνδεσή του με τις επιχειρήσεις, τα εμπόδια στην εκπαίδευση και η μετάβαση ενός απόφοιτου από την αίθουσα διδασκαλίας στο πραγματικό περιβάλλον εργασίας. Τα στατιστικά αποτελέσματα της εκπαιδευτικής έρευνας δύνανται να συμβάλλουν στην αξιολόγηση και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του υφιστάμενου εκπαιδευτικού προγράμματος. Στο πλαίσιο της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας και της αγοράς εργασίας, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο τομέας της εφοδιαστικής, κυρίως, σε ό,τι αφορά την ενθαρρυντική εκτίμηση για αύξηση των θέσεων απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο και, ειδικότερα, στο δίκτυο διανομών και μεταφορών. Οι νέες προβλεπόμενες θέσεις εργασίας απαιτούν επαγγελματικά προσόντα μεσαίου επιπέδου που μπορούν να καλυφθούν με επάρκεια και πληρότητα από την άτυπη εκπαίδευση και, πιο συγκεκριμένα, από το επίπεδο της μεταδευτεροβάθμιας αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης.

Έλενα Βακουφτσή

Η ενσωμάτωση των μικρασιατών προσφύγων στην περιοχή της Κορινθίας. Ένα παράδειγμα τοπικής ιστορίας

Η Ιστορία διατηρεί ως μάθημα τα σκήπτρα της δυσκολίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Οι μαθητές αναγκάζονται να αποστηθίσουν ημερομηνίες και γεγονότα, χάνοντας την πραγματική ουσία του μαθήματος και μη αναπτύσσοντας τους ζητούμενους από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, στόχους, την ανάπτυξη της κριτικής ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η υλοποίηση αυτών των στόχων για το μάθημα της Ιστορίας ενθαρρύνεται μέσα από την άμεση σύνδεσή της με την Τοπική Ιστορία. Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο έρευνας συνδέεται με το μάθημα της Ιστορίας, αφού αναδεικνύει την ιστορικότητα του τόπου και την αλληλένδετη σχέση του με τον άνθρωπο. Η πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς είναι να αντιμετωπίσουν οι μαθητές ερευνητικά το περιβάλλον διατυπώνοντας έλλογες υποθέσεις εργασίας, να παρατηρούν, να περιγράφουν, να συγκρίνουν και να εξηγούν τους λόγους για τους οποίους τα πράγματα πήραν την παρούσα μορφή τους στον συγκεκριμένο χώρο. Αφόρμηση γι' αυτή τη διδακτική προσέγγιση είναι η μελέτη που εκπονών σχετικά με την κοινωνική ενσωμάτωση των Μικρασιατών προσφύγων στην Πελοπόννησο. Πλησιάζοντας τα 100 χρόνια (1922-2022) από το τέλος της ελληνικής στρατιωτικής παλινωδίας στη Μικρά Ασία είναι καίριο να κατανοήσουν οι μαθητές, γιατί το αποτέλεσμα της, σηματοδότησε μια κρίσιμη περίοδο για το ελληνικό κράτος. Γνωρίζουν άραγε οι μαθητές τον αντίκτυπο της έλευσης των περίπου 1.220.000 ανθρώπων σε μια Ελλάδα 5.000.000 κατοίκων; Αντιλαμβάνονται την αντιμετώπιση που έλαβαν από τους γηγενείς και την αποκατάστασή τους στη νέα πατρίδα; Ποια ήταν η μικρασιατική καταστροφή και ποιοι αληθινά ευθύνονται γι' αυτή; Η πολιτιστική επίδραση του μικρασιατικού πολιτισμού άφησε ανεξίτηλα τα χνάρια της στον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό. Πολλά γεγονότα, περισσότερα ονόματα και χρονολογίες απαιτούν μεγάλη προσπάθεια από τον μαθητή, ώστε να τα συγκρατήσει και, κυρίως, να τα προσεγγίσει με ιστορική κριτική ματιά. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίσουν το ζήτημα βιωματικά, με ελάχιστη δασκαλοκεντρική προσέγγιση, εάν

αξιοποιήσουν το γεγονός πως οι Μικρασιάτες διατήρησαν και διατηρούν (μέσω των συλλόγων τους) το αποτύπωμά τους σε όλο τον ελλαδικό χώρο.

Λίνα Βαλαμίδου

Εκπαίδευση για το περιβάλλον και ΤΠΕ: Ένα παράδειγμα

Το παρόν πρόγραμμα υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2013-14 σε νηπιαγωγείο αστικής περιοχής, ενταγμένο σε πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Αγωγής. Βασικός στόχος του ήταν να προβληματιστούν οι μαθητές/-τριες για τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και για την αναγκαιότητα και χρησιμότητα της ατομικής εργασίας, τόσο για την ατομική διατροφική επάρκεια, όσο και για την περιβαλλοντική καλαισθησία του σχολικού χώρου. Μέσα από μια ποικιλία δραστηριοτήτων βασιζόμενων στην εκπαιδευτική χρήση του διαδικτύου και στη χρήση λογισμικού, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να προβληματιστούν, να πειραματιστούν, να δοκιμάσουν, να σχεδιάσουν και να ανακαλύψουν πως η ενασχόληση με το περιβάλλον, μόνο οφέλη έχει να δώσει στους ανθρώπους και στη ζωή τους.

Βαρβάρα Βάμβουρα, Λευκοθέα Καρτασίδου

Η προσβασιμότητα στις πολιτιστικές εκδηλώσεις ως παράγοντας προώθησης της κοινωνικής συμπερίληψης των ατόμων με αναπηρία: Μία μελέτη των απόψεων των θεατών του Φεστιβάλ «Η Αντανάκλαση της Αναπηρίας στην Τέχνη – Reflection of Disability in Art»

Το άρθρο παρουσιάζει το ερευνητικό εργαλείο που κατασκευάστηκε για την αξιολόγηση της προσβασιμότητας του 2ου Φεστιβάλ «Η Αντανάκλαση της Αναπηρίας στην Τέχνη – Reflection of Disability in Art», που διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας τον Δεκέμβριο του 2019 (3-10/12/2019), καθώς και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την πρώτη εφαρμογή του. Το εν λόγω Φεστιβάλ έχει ως επίκεντρο την έννοια της προσβασιμότητας και ως βασική του προτεραιότητα τη δημιουργία των απαραίτητων εκείνων συνθηκών για την ενθάρρυνση και διευκόλυνση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στις πολιτιστικές εκδηλώσεις, με οποιαδήποτε ιδιότητα κι αν επιλέξουν αυτά, μεταξύ άλλων, του καλλιτέχνη, του εθελοντή ή, απλώς, του θεατή. Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάζονται οι απόψεις των θεατών του Φεστιβάλ αναφορικά με την έννοια της προσβασιμότητας, δηλαδή, το σύνολο των χαρακτηριστικών που φέρει σε επίπεδο υποδομών, πληροφοριών και σχέσεων, και εξάγονται σημαντικά συμπεράσματα αναφορικά με τη συμβολή αυτής στην προώθηση της κοινωνικής συμπερίληψης των ατόμων με αναπηρία και, ως εκ τούτου, στον μετασχηματισμό του κοινωνικού χώρου εν γένει.

Ευαγγελία Βαρδαλάχου, Μαρία Σφυρόερα

Το ημερολόγιο στην εκπαιδευτική έρευνα δράσης

Σκοπός της εισήγησης είναι (α) η παρουσίαση μέρους έρευνα δράσης με θέμα «Κριτικός και ψηφιακός γραμματισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση» μέσω των ημερολογιακών σημειώσεων τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του κριτικού φίλου και (β) η ανάδειξη της δυνατότητας αυτού του εργαλείου να οδηγεί σε αναστοχαστικές διαδικασίες που επιτρέπουν τον μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής συνθήκης. Το ημερολόγιο στην εκπαιδευτική έρευνα δράσης είναι ο σύντροφος σε όλη την ερευνητική διαδικασία και είναι χρήσιμο να έχει συγκεκριμένη δομή και συγκεκριμένο τρόπο γραφής ώστε να είναι αργότερα ευκολότερη η ανάγνωση και η αποκωδικοποίηση των στοιχείων που κομίζει. Η ανάγνωση του ημερολογίου στη συγκεκριμένη έρευνα οδήγησε σε επανασχεδιασμό και σε προβληματισμό τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς για τον τρόπο, τα μέσα και τη μέθοδο διδασκαλίας που ακολουθούν. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται δείγματα γραφής από το ημερολόγιο του ερευνητή και του κριτικού φίλου. Επίσης, υπάρχει διεξοδική αναφορά στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των κειμένων των ημερολογίων που τηρούνταν σε κάθε διδακτική ώρα, αλλά και στα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων, τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς.

Ευγενία Βαρρά, Μαρούλα Μαρκουίζου, Βασιλική Πασχαλιώρη

Από τον ενεργό μαθητή/-τρια στον ενεργό πολίτη: Εθελοντισμός και αλληλεγγύη στο ελληνικό σχολείο

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε ζητήματα που αφορούν τις αξίες του εθελοντισμού, της αλληλεγγύης, της ενεργής πολιτεότητας, του σεβασμού του «άλλου» και της ενσυναίσθησης, με απώτερο σκοπό και στόχο ο ενεργός μαθητής/-τρια να μεταμορφωθεί σε έναν ενήλικα ενεργό και ανιδιοτελή πολίτη. Ειδικότερα η παρουσίασή μας στοχεύει να καταδείξει, εκτός των ανωτέρω, και τα εξής::

- τη συμβολή των Σχολικών Δραστηριοτήτων – Σχολικών Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Πολιτιστικών θεμάτων στην ανάδειξη και στη διαμόρφωση των παραπάνω αξιών, ώστε τα παιδιά από ενεργοί μαθητές/-τριες να γίνουν οι αυριανοί ενεργοί ενήλικοι πολίτες
- τη συνεισφορά του Προγράμματος «Νοιάζομαι και Δρω: Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης», που πραγματοποιείται στα σχολεία μας στη διαμόρφωση των αυριανών πολιτών που θα συνεισφέρουν εθελοντικά και με ανιδιοτέλεια στον συνάνθρωπό τους
- τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων (εκπαιδευτικών, γονέων, τοπικής κοινωνίας) στην ενεργή και βιωματική εκπαίδευση των παιδιών για την ανάδειξη των αυριανών ενεργών και κοινωνικά χρήσιμων πολιτών.

Δήμητρα Βαρσαμή

Το κάπνισμα στους μαθητικούς χώρους

Κύριος στόχος της έρευνας ήταν να μελετήσει τους παράγοντες που συμβάλλουν στο να αρχίσει και να συνεχίσει το κάπνισμα ένας μαθητής/ μια μαθήτρια, το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον ως παράγοντες επιρροής και τέλος, την ηλικία έναρξης του καπνίσματος. Επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν να κατανοήσουν οι μαθητές τις έννοιες «έρευνα», «είδη έρευνας», «διεξαγωγή δημοσκοπικής έρευνας», δείγμα και πληθυσμός έρευνας», «κατασκευή ερωτηματολογίου» και στατιστική ανάλυση». Στην έρευνα πήραν μέρος 1350 μαθητές λυκείων ηλικίας 15έως 18+ ετών. Τα δεδομένα της έρευνας συγκεντρώθηκαν μέσω γραπτού ερωτηματολογίου το οποίο κατασκευάστηκε κατά τη διάρκεια των μαθημάτων της Τεχνολογίας. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων περιελάμβανε στοιχεία περιγραφική στατιστικής για την εξαγωγή ποσοσטיών αναλογιών, t-test για ανεξάρτητα δείγματα και One way Anova για τον έλεγχο διαφορών που οφείλονται στο φύλο και στην ηλικία των μαθητών. Από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων διαπιστώνεται ότι: α. 270 μαθητές και μαθήτριες (20%) είναι ενεργοί καπνιστές ενώ ένα ποσοστό (8,88%) κάπνιζε και το σταμάτησε. β. τα κορίτσια πλειοψηφούν μεταξύ των καπνιστούν (55,56% καπνίστριες). γ. η ηλικία έναρξης του καπνίσματος τοποθετείται μεταξύ των ηλικιών 12-15 ετών σε ποσοστό 46% ενώ μετά τα 15 άρχισε να καπνίζει το 44%. δ. η περιέργεια, η μίμηση φίλων και οι παρέες ήταν οι σημαντικότεροι λόγοι για τους οποίους άρχισαν να καπνίζουν. ε. όσον αφορά στους γονείς, το 58,5% του δείγματος βρίσκεται σε σπίτι όπου ο ένας τουλάχιστον γονέας καπνίζει. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτουν τα εξής: α. τα κορίτσια καπνίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό απ' ό,τι τα αγόρια β. τα κορίτσια αρχίζουν σε μικρότερη ηλικία το κάπνισμα. γ. η περιέργεια και το περιβάλλον είναι οι σημαντικότερες αιτίες έναρξης του καπνίσματος.

Κατερίνα Βασιλά, Κώστας Χωριανόπουλος

Απορρόφηση θερμότητας από σκουρόχρωμες και ανοιχτόχρωμες επιφάνειες. Διαθεματική προσέγγιση εννοιών φυσικών επιστημών μέσω πειραματισμού, μαθηματικών εννοιών, εργαλείων ΤΠΕ. και κατασκευής STEM.

Με την παρούσα εισήγηση διατυπώνουμε μία πρόταση διδασκαλίας που θα περιλαμβάνει έννοιες φυσικών επιστημών όπως είναι η θερμότητα, η θερμοκρασία, η διάδοση θερμότητας με ακτινοβολία, μαθηματικές έννοιες όπως στοιχεία περιγραφικής στατιστικής (πίνακες συχνοτήτων, ραβδογράμματα), μαθησιακά αντικείμενα ΤΠΕ., αλλά και έννοιες STEM. Η συγκεκριμένη πρόταση αφορά μία προσέγγιση διαθεματική στο πλαίσιο της οποίας οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, χρησιμοποιούν ταυτόχρονα την επιστημονική μέθοδο (υπόθεση, πείραμα-μετρήσεις θερμοκρασιών σε σκουρόχρωμη και ανοιχτόχρωμη επιφάνεια, παρατήρηση, συμπέρασμα-γενίκευση), τη μέθοδο στατιστικής ανάλυσης (πίνακας συχνοτήτων, ραβδογράμματα,) και τη μεθοδολογία του STEM (κατασκευή ηλιακού θερμοσίφωνα με απλά υλικά), προκειμένου να κατανοήσουν και να εμπεδώσουν έννοιες φυσικών επιστημών, μαθηματικές έννοιες (και

συγκεκριμένα έννοιες περιγραφικής στατιστικής) αναφορικά με την οργάνωση και παρουσίαση δεδομένων και πληροφοριών και να ασκηθούν στη χρήση υπολογιστικών φύλλων (excel) ως εργαλεία καταγραφής και απεικόνισης δεδομένων μέσω χρήσης tablet.

Ελένη Βασιλάκη

Μπολιάζοντας με τέχνη: τα μουσεία σε ρόλο (δι)δασκάλου

Ζούμε σε μία καίρια χρονική στιγμή για το μέλλον των μουσείων. Η αναβολή του νέου ορισμού της έννοιας Μουσείο σύμφωνα με το ICOM εγείρει ουσιαστικές συζητήσεις, η συνταγογράφηση επισκέψεων σε μουσεία αντί φαρμακευτικής αγωγής αποτελεί γεγονός, και η συνεχής ανάπτυξη μουσειακών-εκθεσιακών χώρων παγκοσμίως, δημιουργεί καινοτόμες πρακτικές εκπαιδευτικού και εκθεσιακού χαρακτήρα. Ο ρόλος του μουσείου στην κοινωνία έχει παγιωθεί και εξαπλώνεται διευρύνοντας τη δυναμική του στο εκπαιδευτικό και κοινωνικό, τοπικό, εθνικό ή διεθνές γίνεσθαι, αναλόγως της δυναμικής του κάθε οργανισμού. Με αφορμή τα ανωτέρω, το μουσείο λειτουργεί ως θεματοφύλακας γνώσης, παράδοσης, πολιτισμού, ως ιατρός-φάρμακο και αναψυχή, ως δυναμικός παράγοντας κοινωνικοποίησης και διαμόρφωσης πολιτικής κ.ά. Όμως είναι σημαντικός και ο καθαρά διδακτικός του ρόλος. Ένα μουσείο αποτελεί για τους περισσότερους από εμάς το αρχέτυπο πολιτισμικής διδασχής και την πρώτη επαφή με την τέχνη μεγάλου μεγέθους. Σε αυτό συμβάλλουν πολλαπλά στοιχεία όπως η αρχιτεκτονική δομή του, ο τρόπος ανάπτυξης των συλλογών του, οι πληροφορίες που συνοδεύουν τα εκθέματα, οι μορφές τέχνης που φιλοξενεί και οι εκπαιδευτικές δράσεις που υλοποιεί. Πώς όμως μπορούμε να δημιουργήσουμε πιο ισχυρή σύνδεση μεταξύ μαθητών και τέχνης στα μουσεία; Αυτό το ερώτημα με απασχόλησε στο πλαίσιο ανάπτυξης κάποιων μουσειοπαιδαγωγικών δράσεων. Θεώρησα πως ένας μαθητικός διαγωνισμός ζωγραφικής στον οποίο όλοι οι συμμετέχοντες -και όχι μόνο οι νικητές- θα έβλεπαν τις δημιουργίες-έργα τους να εκθέτονται σε ομαδική έκθεση στο μουσείο ωσάν καλλιτέχνες ήταν η απάντηση. Από workshops και συζητήσεις, και καταλήγοντας σε επιμέλεια έκθεσης, οι μαθητές 5-15 ετών θα βίωναν όλα τα στάδια που περνά ένας ζωγράφος. Οι συμμετέχοντες αγκάλιασαν το θέμα του διαγωνισμού, προσέφεραν τα έργα τους και αναμένουν τα εγκαίνια της ομαδικής τους έκθεσης. Μαθητές διαφορετικών περιοχών μπολιάστηκαν με τέχνη και προσφέρουν τους καρπούς της δημιουργίας τους στην τοπική κοινωνία.

Ειρήνη-Στυλιανή Βασιλακοπούλου

Διερευνώντας την αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χρήση του διαδικτύου ως παιδαγωγικού εργαλείου στη διδασκαλία

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει την αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χρήση του διαδικτύου ως παιδαγωγικού εργαλείου στη διδασκαλία. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς της έρευνας ήταν το ερωτηματολόγιο “Technological Pedagogical Content Knowledge-Web” των Lee & Tsai. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν 250 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε σχολεία στην Ελλάδα. Τόσο η διερευνητική όσο και η επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της έρευνας. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατέχουν τις γενικές τεχνολογικές γνώσεις, ώστε να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά το διαδίκτυο στη διδασκαλία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, όμως, υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης σχετικά με την ενσωμάτωση εργαλείων του Web 2.0 στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών στη χρήση του διαδικτύου στη διδασκαλία σε σχέση με τη στάση τους απέναντι στις νέες τεχνολογίες, την ηλικία τους και την εμπειρία τους στη χρήση του διαδικτύου στη διδακτική πράξη.

Ευαγγελία Βασιλάκου

Αρχές και εφαρμογή του Κονεκτιβισμού στην ελληνόφωνη ή ξενόγλωσση εκπαίδευση ενηλίκων ως κορυφαίο σύγχρονο μοντέλο μάθησης

Ο στόχος της εισήγησης είναι να αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις νέες έννοιες στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων-φοιτητών. Αρχικά γίνεται μια σύντομη ιστορική αναφορά της διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα σε τρία κλασικά εκπαιδευτικά μοντέλα: της Ανδραγωγικής του Knowles, της κοινωνικής αλλαγής

του Freire και της μετασχηματίζουσας μάθησης του Mezirow. Ακολουθεί σύγκριση με τον κονεκτιβισμό του Siemens στη σύγχρονη πραγματικότητα, δηλαδή στη μάθηση της ψηφιακής εποχής. Αναλύονται, κατόπιν, οι οκτώ αρχές του σύγχρονου εκπαιδευτικού αυτού μοντέλου και ο τρόπος εφαρμογής του στην ελληνόφωνη ή ξενόγλωσσα εκπαίδευση. Τονίζεται η σχέση του κονεκτιβισμού με την εκθετική αύξηση της γνώσης, καθώς πυρήνας της θεωρίας αυτής είναι η θέση ότι η γνώση είναι κατανοημένη σε ένα δίκτυο συνδέσμων και οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν πλοηγούμενοι σε μια πληθώρα διαδικτυακών πηγών γνώσης (κόμβοι). Η εφαρμογή του κονεκτιβισμού επιτυγχάνεται μέσω διάφορων εργαλείων ηλεκτρονικής μάθησης όπως smart phones, tablets, laptops για την άμεση πρόσβαση διαδικτυακών πηγών γνώσης. Αναλυτικότερα, αναφέρονται συγκεκριμένα ξενόγλωσσα παραδείγματα από πηγές, όπως YouTube videos, ιστολόγια, ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες ακαδημαϊκών άρθρων, google docs, χρήση Βικιπαίδειας (Wikipedia) και σελίδων συζήτησης, αξιολόγησης και βελτίωσης των λημμάτων για ανάπτυξη κριτικής σκέψης και συνεργατικών δραστηριοτήτων. Δίνονται επίσης παραδείγματα εκπαιδευτικών εφαρμογών ως μέσα δημιουργίας γραπτού λόγου, ενίσχυσης αυτοκαθοδηγούμενης, διερευνητικής μάθησης και καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων. Επιπροσθέτως, επισημαίνεται η αναγκαιότητα της χρήσης των παραπάνω εργαλείων διδασκαλίας διασυνδεδεμένης μάθησης για τη δια βίου μάθηση των ενηλίκων. Τέλος, συνοψίζονται τα συμπεράσματα των φουτουριστικών τάσεων που θα καθορίζουν την εκπαίδευση των ενηλίκων–φοιτητών, αλλά και το ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Άννα Βασιλειάδη

Λογοτεχνία, δημιουργική γραφή και ψυχολογία/Εκφραση μέσα στην τάξη

Διαβάζοντας επιλεγμένα λογοτεχνικά έργα μέσα στην τάξη και κάνοντας "κατευθυνόμενα" δημιουργική γραφή, μπορούμε να εντοπίσουμε διάφορα θέματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν τα παιδιά, αλλά και να τα βοηθήσουμε να εκφραστούν ως μαθητές. Η λογοτεχνία δεν προσφέρει απλώς ερέθισμα στη σκέψη και στη γνώση, αλλά βοηθά τα παιδιά και τους μεγάλους να εκφραστούν σε θέματα που τους αφορούν ή τους προβληματίζουν.

Παναγιώτα Βασιλειάδη, Μαρία Δροσινού – Κορέα

Στοχευμένα, ατομικά δομημένα ενταξιακά προγράμματα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και μουσειοπαιδαγωγικές εφαρμογές

Τα ανθρωποκεντρικά μουσεία αποτελούν σημαντικό χώρο στη δημόσια συζήτηση, τη δημιουργία και την αμφισβήτηση ιδεών, επειδή μπορούν να έχουν μια θετική επίδραση στη ζωή των μη προνομιούχων ή των περιθωριοποιημένων ανθρώπων. Ακόμη, μπορούν να ενδυναμώσουν συγκεκριμένες κοινότητες και να συμβάλλουν στη δημιουργία δικαιότερων κοινωνιών). Η επιστήμη της μουσειολογίας, από κοινού με την επιστήμη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ), υποστηρίζουν στοχευμένα, ατομικά δομημένα ενταξιακά προγράμματα (ΣΑΔΕΠ-ΕΑΕ) σε παιδιά και νέους με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ). Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να μελετήσουμε εφαρμογές μουσειολογίας σύμφωνα με το παιδαγωγικό εργαλείο ΣΑΔΕΠΕΑΕ. Στη βασική υπόθεση εργασίας διερευνήθηκε η πρόσβαση στις θεατρικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, τα μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους των ανθρώπων με ΕΕΑ, η οποία δεν είναι πάντα εύκολη διαδικασία, καθώς αυτοί αποτελούν μια ανομοιογενή ομάδα λόγω της εγγενούς ή επίκτητης ιδιαιτερότητάς τους. Οι εφαρμογές άντλησαν παιδαγωγικά υλικά και μέσα από τη γοητεία της τέχνης του θεάτρου και του κουκλοθεάτρου. Στο πλαίσιο αυτό δόθηκαν αφιλοκερδώς μέσω της Πειραματικής Σκηνής Καλαμάτας παραστάσεις σε παιδιά και νέους με ΕΕΑ, στην πόλη της Καλαμάτας και της Σπάρτης. Αυτό το εγχείρημα οδήγησε σε εθελοντική εφαρμογή σε ενήλικες στο ΚΕΦΙΑΠ Καλαμάτας με προγράμματα ΣΑΔΕΠΕΑΕ με έμφαση τη θεατρική αγωγή. Στα αποτελέσματα φάνηκε ότι η μειονεξία ή η αναπηρία των ανθρώπων δεν σημαίνει πάντα ανικανότητα. Η προσβασιμότητα σε προγράμματα μουσειολογίας και θεατρικές εκδηλώσεις στις σύγχρονες οργανωμένες κοινωνίες, είναι πράγματι εφικτή. Η μαθησιακή διαδικασία καθίσταται προσβάσιμη με το παιδαγωγικό εργαλείο ΣΑΔΕΠΕΑΕ στους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Απαραίτητες προϋποθέσεις, οι γνώσεις στην ΕΑΕ και η αναγκαία κατάρτιση όλων σύμφωνα με τον καθολικό σχεδιασμό. Καταλήγοντας, τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα ΣΑΔΕΠΕΑΕ, διευκολύνουν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες στο να προσεγγίζουν, να κατανοούν και να αξιοποιούν την παιδευτική σημασία του υλικού πολιτισμού, με εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας και μάθησης, δεδομένου ότι η ανομοιογένεια στη φύση είναι ένα καθολικό φαινόμενο.

Αλέξανδρος – Νεκτάριος Βασιλείου – Δαμβέργης

Θέματα ιστορίας της αγωγής: ο γυμνασίαρχος Ελπίνικος Νικομάχου και η εκπαίδευση των εφήβων στην αρχαία Ερέτρια

Η εισήγηση έχει σκοπό να αναδείξει ένα σημαντικό θέμα της ιστορίας της αγωγής κατά την αρχαιότητα: την εκπαίδευση των εφήβων στην αρχαία Ερέτρια. Μετά τη ληλασία το 198 π.Χ. από τον Τίτο Φλαμίνιο, η Ερέτρια παρουσίασε την τελευταία φάση ακμής της. Στο τέλος του 2ου π.Χ. αιώνα μία επιγραφή μας πληροφορεί για την προσφορά του Ερετριέα Ελπίνικου Νικομάχου, που ως γυμνασίαρχος, διευθυντής δηλαδή του δημόσιου γυμναστηρίου (ἀρχαῖον γυμνάσιον) εκτέλεσε τα καθήκοντα του αξιώματός του με φιλοτιμία. Έτσι, όταν συγκεντρώθηκε σε αυτόν ένας αξιόλογος αριθμός παιδιών, εφήβων και άλλων υπηκόων της δικαιοδοσίας του, ανέλαβε την εκπαίδευσή τους διαμένοντας στο γυμνάσιο καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής χρονιάς. Επίσης, τους προμήθευσε, με δικά του έξοδα, έναν δάσκαλο στη ρητορική και έναν δάσκαλο στην οπλομαχία, οι οποίοι αφιέρωσαν τον εαυτόν τους στο γυμνάσιο. Για τη συνεισφορά του στην εκπαίδευση των παιδιών και των εφήβων τιμήθηκε από τον δήμο της Ερέτριας με το στεφάνι της πόλης. Η εισήγηση έχει στόχο να αναλύσει από πλευράς ιστορικής, αρχαιολογικής, αλλά και από την ειδικότερη πλευρά της ιστορίας της αγωγής, την εφηβεία στους ύστερους ελληνιστικούς χρόνους στην Ερέτρια, υπό το φως των νεότερων ανασκαφικών δεδομένων από το γυμνάσιο της αρχαίας πόλης.

Αλέξανδρος – Νεκτάριος Βασιλείου – Δαμβέργης

Διαθεματική διδακτική πρόταση αγιολογικών και πατερικών κειμένων στο πανεπιστήμιο με τη συμβολή της αρχαιολογίας

Η εισήγηση έχει σκοπό να προτείνει ένα διαθεματικό μοντέλο διδασκαλίας σε ένα μάθημα διδασκαλίας βυζαντινής φιλολογίας από το πρωτότυπο, στο πανεπιστήμιο. Έτσι, επικεντρώνεται στη διδασκαλία αποσπασμάτων από τα μαρτυρολόγια του Αγίου Δημητρίου, τα Θαύματα του Αγίου Δημητρίου (σημαντική πηγή για τον 7ο-8ο αιώνα, τους σκοτεινούς αιώνες του Βυζαντίου) και το Εγκώμιο του Αγίου Δημητρίου που έγραψε ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς τον 14ο αιώνα. Οι στόχοι θα είναι γνωστικοί και θα αφορούν, κατ' αρχάς, (α) στην κατανόηση του κειμένου και (β) στην εμπέδωση του λεξιλογίου που χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα κάθε εποχής, αλλά και (γ) σημαντικών γραμματο-συντακτικών φαινομένων και σχημάτων λόγου, ανάλογα με το λογοτεχνικό είδος, όπως επίσης και (δ) στη διάκριση του ιδιαίτερου ύφους κάθε συγγραφέα. Εν συνεχεία, η εισήγηση έχει στόχο την πραγματολογική επεξεργασία των κειμένων σε βάθος. Δεν θα αρκестεί, δηλαδή, στις τετριμμένες πληροφορίες, αλλά θα χρησιμοποιήσει τα κείμενα αυτά σε συνδυασμό με άλλα σωζόμενα που αφορούν τη ρωμαϊκή και βυζαντινή Θεσσαλονίκη, με τέτοιο τρόπο, ώστε να εκμαιεύσει πληροφορίες για τον τόπο μαρτυρίου του Αγίου Δημητρίου, αλλά και για μνημεία που σχετίζονται με τον τόπο λατρείας του και του εορταστικού τυπικού του επί Βυζαντίου. Στο πλαίσιο αυτό θα αναζητήσει τη θέση της Χαλκευτικής στοάς, το ελληνιστικό θέατρο της Θεσσαλονίκης και το Στάδιο, υπό το φως των νεότερων ευρημάτων. Το μοντέλο αυτό μπορεί να εφαρμοστεί και σε οποιαδήποτε άλλη ενότητα διδασκαλίας των βυζαντινών και αρχαίων ελληνικών κειμένων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στο πανεπιστήμιο.

Αικατερίνη Βάσιου, Χρύσα Μπανιτσιώτη

Αντιλήψεις γονέων παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας

Δεδομένου ότι το σύγχρονο σχολείο έχει στόχο να υποστηρίξει, όχι μόνο τους μαθητές αλλά και τις οικογένειές τους, προέκυψε η ανάγκη για ψυχοπαιδαγωγική στήριξη και για τους γονείς των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η μελέτη μας εξέτασε τις αντιλήψεις των γονέων για τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας και την ενημέρωση-στήριξή τους από τους εκπαιδευτικούς. Στην έρευνα συμμετείχαν 6 γονείς παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ηλικίας 30 ως 40 ετών, οι οποίοι απάντησαν σε ημιδομημένες συνεντεύξεις. Η ανάλυση περιεχομένου έδειξε πως οι γονείς θεωρούν αναγκαία την ενημέρωση και τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας, καθώς και την προσωπική επαφή με τον εκπαιδευτικό, χαρακτηρίζοντάς την ευεργετική για τη σχολική πορεία των παιδιών τους. Επίσης, θεωρούν ότι πρέπει και οι εκπαιδευτικοί να είναι επαρκώς καταρτισμένοι πάνω σε θέματα ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, ώστε να είναι σε θέση να τους βοηθήσουν να καλύψουν τις εκπαιδευτικές και συναισθηματικές

ανάγκες των παιδιών τους. Τέλος, θεωρούν απαραίτητη τη συμμετοχή τους στη στήριξη των παιδιών τους και την παροχή βοήθειας στο σπίτι, καθώς και την ψυχολογική στήριξη των παιδιών τους από ειδικούς, στον χώρο του σχολείου. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν στο πλαίσιο της συμβουλευτικής των οικογενειών παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες από τους εκπαιδευτικούς.

Αθανασία Βέννη

Η καταπολέμηση της ρητορικής μίσους μέσα από τη δυναμική του διαλόγου

Οι δύο βασικές συνιστώσες της κριτικής σκέψης είναι το συναίσθημα και η λογική. Αυτά τα στοιχεία συμβάλλουν στη λήψη της σωστής απόφασης. Όμως, στην περίπτωση που το άτομο δεν είναι απαλλαγμένο από προκαταλήψεις, τότε παρατηρείται το φαινόμενο να μην αξιολογεί τον συνάνθρωπό του για αυτό το οποίο κάνει ή λέει αλλά για αυτό που είναι (π.χ. ανήλικος, φτωχός, μετανάστης). Η ρητορική του μίσους θέτει παρωπίδες και φέρει αρνητικές συνέπειες στην ελευθερία της έκφρασης. Ως λύση ορθώνεται ο διάλογος, ο οποίος αποκλείει τον αλληλοσπαραγμό και αναδεικνύει την αξιοπρέπεια, την σωφροσύνη και την καλή πίστη ανάμεσα στους συνομιλητές. Στην παρούσα εισήγηση εξετάζονται συνοπτικά διάφορα χαρακτηριστικά της ρητορικής του μίσους, τα οποία έχουν ως άμεσο στόχο την ειρωνεία, τον εκφοβισμό, την περιθωριοποίηση και την επίθεση στην ταυτότητα του άλλου (π.χ. φύλο, ηλικία, θρησκεία). Γίνεται αναφορά παραδειγμάτων, τα οποία συναντώνται στον προφορικό και στον γραπτό λόγο. Ακόμη, δίδεται ιδιαίτερη σημασία στην παρατήρηση του φαινομένου στον πολιτικό λόγο μέσα από τη χρήση ομιλιών, συνεντεύξεων και δηλώσεων. Επισημαίνονται συγκεκριμένα στοιχεία της ρητορικής αυτής, τα οποία παρατηρούνται στο φαινόμενο του λαϊκισμού. Παράλληλα, αναδεικνύεται η δυναμική του διαλόγου μέσα από το τρίπτυχο «θέση – αντίθεση – σύνθεση» ως το κύριο μέσο του ανθρώπου για την αντιμετώπιση των ανωτέρω ζητημάτων με σκοπό την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης. Η εισήγηση καταλήγει στο πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία αναπτύσσουν τον σεβασμό στον διάλογο και στην ελευθερία της έκφρασης.

Αθηνά Βεργοπούλου, Ευαγγελία Παπαλόη

Ο Διευθυντής ως μέντορας στο σύγχρονο σχολείο

Η έννοια και το περιεχόμενο του όρου «Μέντορας» δεν ανήκει στη σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη. Ο Μέντορας ήταν έμπιστος φίλος του Οδυσσέα, βασιλιά της Ιθάκης, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα καθοδηγητή, συμβούλου και εμψυχωτή του υιού του, Τηλέμαχου όσο καιρό θα απουσίαζε για τον Τρωικό πόλεμο ο πατέρας του. Σήμερα, ο όρος χρησιμοποιείται διεθνώς και εμφανίζεται όλο και πιο συχνά στην εκπαιδευτική βιβλιογραφία. Σύμφωνα με τους Hobson, Ashby, Malderez & Tomlinson, ο μεντορισμός ορίζεται ως η υποστήριξη ενός αρχάριου εκπαιδευτικού από έναν πιο έμπειρο, με στόχο να τον βοηθήσει στην επαγγελματική του ανάπτυξη και να διευκολύνει την εισαγωγή του στην κουλτούρα του επαγγέλματος. Ο θεσμός δεν αφορά μόνο την ομαλή εισαγωγή του νέου εκπαιδευτικού στο επάγγελμα, αλλά στοχεύει και στην υποστήριξη του εκπαιδευτικού σε όλη τη διάρκεια του εργασιακού του βίου. Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τον ρόλο που διαδραματίζει ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ως Μέντορας. Για τη διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε η ποσοτική ερευνητική προσέγγιση. Το δείγμα αποτέλεσαν 120 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των Νομών Θεσσαλονίκης και Μαγνησίας. Το εργαλείο συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα ήταν το γραπτό ερωτηματολόγιο το οποίο περιελάμβανε ερωτήσεις για να καταγραφούν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων, αλλά και κλίμακες με κλειστού τύπου ερωτήσεις της κλίμακας Likert (1-5), για την εξασφάλιση μετρήσιμων δεδομένων. Η ποσοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων ανέδειξε τη μεγάλη σημασία που δίνουν οι εκπαιδευτικοί στον μεντορικό θεσμό, την απουσία και, ταυτόχρονα, την αναγκαιότητα εφαρμογής του θεσμού στα σχολεία, καθώς και τον καίριο ρόλο του διευθυντή της σχολικής μονάδας ως Μέντορα των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, τα αποτελέσματα ανέδειξαν τα κυριότερα χαρακτηριστικά από αυτά που πρέπει να διαθέτει ο Μέντορας, και εντοπίστηκε η θετική συσχέτιση του μεντορισμού με την εργασιακή ικανοποίηση των εκπαιδευτικών.

Ελευθέριος Βέτσιος

Προσεγγίζοντας εναλλακτικά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών από πρωτότυπο στο Γυμνάσιο

Τα αρχαιοελληνικά κείμενα, δημιουργημένα σε πολύ διαφορετικές ιστορικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες στην κατανόησή τους, είτε ως αρχαιογλωσσικό είτε ως αρχαιογνωστικό υλικό. Στο Γυμνάσιο η φορμαλιστική αντιμετώπιση των κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας με εμμονή στη γλωσσική μονάδα (λέξη ή πρόταση), αποκομμένη από το ευρύτερο κειμενικό πλαίσιο, στη σχολαστική εκμάθηση του γραμματικο-συντακτικού κανόνα και στην απομνημόνευση και πιστή αναπαραγωγή μιας μετάφρασης προτύπου, αφήνει στην άκρη σημαντικές παραμέτρους της παραγωγής και πρόσληψης των κειμένων αυτών. Το πρόβλημα που καλούμαστε να επιλύσουμε, λοιπόν, ως διδάσκοντες, είναι η δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος, που επιτρέπει όχι μόνο την προσέγγιση του αρχαιοελληνικού κειμένου, ως συγκεκριμένου γραμματειακού είδους, και την ανασύσταση μιας ιστορικής στιγμής, αλλά και την παραγωγή κριτικού και δημιουργικού λόγου σχετικά με αυτό. Ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που ενθαρρύνει τον διάλογο των μαθητών με το κείμενο, τον διάλογο των μαθητών μεταξύ τους και με τον διδάσκοντα, για το κείμενο. Με την παρούσα εισήγηση επιδιώκουμε να διερευνήσουμε εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο και να επιλέξουμε αυτούς που μπορούν να συνδυαστούν με νέες στρατηγικές διδακτικής εφαρμογής τους με σκοπό να αξιοποιηθούν σε μια σύγχρονη εκπαιδευτική πρακτική, που στοχεύει στην ενίσχυση της ενεργητικής-κριτικής μάθησης, τη διεύρυνση της γλωσσικής κατάρτισης και την καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων.

Μαρία Βίγλη, Μαρία Κοτσιρά

Η μουσειοσκευή ως «πρέσβης» πολιτισμού εκτός των μουσειακών τειχών

Βασικό επικοινωνιακό εργαλείο του σύγχρονου ελληνικού μουσείου, η μουσειοπαιδαγωγική, βρίσκει εφαρμογή σε ποικίλες εκφάνσεις του πολιτιστικού κεφαλαίου. Αγνοεί τη γραμμική επικοινωνία και βασίζεται στην αλληλεπίδραση, το βίωμα και το συναίσθημα. Αντιμετωπίζει τη γνώση ως γόνιμη κατάκτηση και την εμπειρία ως ουσιαστική εξέλιξη. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι μουσειοσκευές ταξιδεύουν τον πολιτισμό εκτός των μουσειακών τειχών, δίνοντας την ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς να εξοικειωθούν με πρακτικές άτυπης μάθησης και στους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες που οξύνουν την κρίση τους και καλλιεργούν το πνεύμα τους. Η πρότασή μας αφορά μια μουσειοσκευή που εμπνεύστηκαν και έκαναν πράξη οι φοιτητές της κατεύθυνσης Μουσειολογίας του Τμήματος ΔΟΕΠΤΜ του πρώην ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου Μουσειοπαιδαγωγικής. Με έρεισμα τον μύθο και την ιστορική προσέγγιση, η μουσειοσκευή αφηγείται την παραγωγή του οίνου στην Ηλεία ως μια διαχρονική πρακτική του υλικού πολιτισμού που επιβιώνει, σχεδόν αυτούσια, μέχρι τις μέρες μας. Η εκπαιδευτική δράση, που προέκυψε, υλοποιήθηκε σε μαθητές της Α' και Β' Δημοτικού στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Πύργου Ηλείας. Ο συνοδευτικός εκπαιδευτικός φάκελος δημιουργήθηκε για τη διευκόλυνση των εκπαιδευτικών, σε περίπτωση εφαρμογής του προγράμματος χωρίς την παρουσία εμπυχωτών. Παρουσιάζεται η διαδικασία, τα εργαλεία, οι δραστηριότητες, το εποπτικό υλικό, τα πλεονεκτήματα αλλά και τα αρνητικά στοιχεία που αναδύθηκαν μέσα από τη χρήση της μουσειοσκευής στους μικρούς μαθητές.

Αικατερίνη Βισσαρίου, Δέσποινα Δεσλή

Ο ρόλος των μη τυποποιημένων προβλημάτων στην επίλυση προβλήματος και την ανάπτυξη της μεταγνώσης

Η επίλυση προβλήματος συνιστά πρωταρχικό στόχο στη μάθηση και τη διδασκαλία των μαθηματικών, καθώς προσφέρει την ευκαιρία στους μαθητές να χρησιμοποιούν προσεγγίσεις επίλυσης με σκοπό τη διερεύνηση και κατανόηση του μαθηματικού περιεχομένου, να σχηματοποιούν προβλήματα από μαθηματικές αλλά και καθημερινές καταστάσεις, να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν διάφορες στρατηγικές, αλλά και να αποκτούν αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους. Οι παραπάνω ικανότητες και οι ικανότητες αποτελεσματικής επίλυσης συνδέονται με τη μεταγνώση, η ανάπτυξη της οποίας έχει αποδειχθεί καθοριστική. Δεδομένου ότι όλες οι στρατηγικές και οι διαδικασίες δεν είναι εξίσου αποτελεσματικές για την επίλυση ενός προβλήματος, δεν αρκεί οι μαθητές να έχουν την απαιτούμενη μαθηματική γνώση και ένα καλό ρεπερτόριο στρατηγικών επίλυσης, αλλά πρέπει και αφενός να γνωρίζουν

πότε και πώς να χρησιμοποιούν αυτές τις στρατηγικές και αφετέρου να είναι σε θέση να παρακολουθούν και να ρυθμίζουν τις διαδικασίες επίλυσης, χρησιμοποιώντας τις μεταγνωστικές τους ικανότητες. Προκειμένου τα παιδιά να βελτιώσουν την επίδοσή τους στην επίλυση προβλήματος αναπτύσσοντας ταυτόχρονα τις μεταγνωστικές τους ικανότητες, ενθαρρύνεται η αξιοποίηση προβλημάτων με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένα και που η επίλυσή τους δεν συνδέεται με την άμεση εφαρμογή ενός αλγόριθμου ή μιας γνωστής μεθόδου-διαδικασίας, αλλά απαιτούν ευέλικτο, κριτικό και δημιουργικό τρόπο σκέψης. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα εργασία έχει στόχο την ανάδειξη του ρόλου των μη τυποποιημένων προβλημάτων στην επίλυση προβλήματος και στην ανάπτυξη της μεταγνωστικής ικανότητας μαθητών Γ' δημοτικού. Παρουσιάζονται δύο τύποι μη τυποποιημένων προβλημάτων, με και χωρίς κλιμάκωση των ερωτήσεών τους, στο πλαίσιο ενός νέου μοντέλου μεταγνωστικής διδασκαλίας στα μαθηματικά, το οποίο αποτελεί επέκταση του μεταγνωστικού διδακτικού μοντέλου των Lee, Yeo και Hong. Τα αποτελέσματα από την υλοποίηση μεταγνωστικής διδασκαλίας αναδεικνύουν τη σημασία της αξιοποίησης των μη τυποποιημένων προβλημάτων στη διδασκαλία ανάπτυξης μεταγνωστικών ικανοτήτων των παιδιών σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας επίλυσης.

Μαρία Βλάση, Παναγιώτης Κωσταρίδης

Η επιστήμη μέσα από το θέατρο. Μαθαίνοντας με τον δράκουλα τα συστήματα του ανθρώπου

Οι θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές ενισχύουν σημαντικά τη γλωσσική καλλιέργεια και την αφηγηματική ικανότητα. Οι μαθητές με την κατάκτηση των θεατρικών αρχών επικοινωνούν με τη γλώσσα του σώματος, της χειρονομίας, του βλέμματος, των εκφράσεων και των σιωπών. Αναπτύσσουν διανοητικές και πνευματικές ικανότητες αλλά και διερευνούν τις αισθήσεις τους, ενώ ταυτόχρονα κοινωνικοποιούνται. Το σχολείο στο οποίο υπηρετούμε συμμετείχε στη δράση «Μαθαίνοντας επιστήμη μέσα από το Θέατρο» που είναι μια πρωτοβουλία της ScienceView (Ελληνική Ένωση Δημοσιογράφων, Συγγραφέων και Επικοινωνιολόγων της Επιστήμης) σε συνεργασία με το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, και Θρησκευμάτων. Απευθύνεται σε μαθητές 12-16 ετών (Α' Γυμνασίου - Β' Λυκείου), οι οποίοι καλούνται να δραματοποιήσουν επιστημονικές έννοιες και γνώσεις που προέρχονται από το αναλυτικό πρόγραμμα των μαθημάτων τους. Δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του ευρωπαϊκού έργου CREAT-IT, ενώ στηρίζεται στις αρχές των διερευνητικών μεθόδων μάθησης των φυσικών επιστημών, καθώς και στο παιδαγωγικό πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου CREATIONS. Στο πλαίσιο της δράσης αυτής, 20 μαθητές Α' και Β' Λυκείου του 1ου Πειραματικού Λυκείου Αθηνών «Γεννάδειο» υλοποίησαν μια θεατρική παράσταση με τίτλο «Μαθαίνοντας με τον δράκουλα τα συστήματα του ανθρώπου». Στόχοι της δράσης αυτής ήταν οι μαθητές να γνωρίσουν επιστημονικές έννοιες σχετικές με το θέμα, να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας, να αντιληφθούν τη σημασία της εθελοντικής αιμοδοσίας, να αποκτήσουν θετική στάση για τα μαθήματα των φυσικών επιστημών και να αναπτύξουν δημιουργικές δεξιότητες, όπως σχεδιασμού σεναρίου, κατασκευής σκηνικών και κουστουμιών, σύνθεσης και εκτέλεσης μουσικών κομματιών και χορογραφίας. Μετά από αξιολόγηση της παράστασης από τους ειδικούς της δράσης, απονεμήθηκε στους μαθητές το βραβείο καλύτερης μουσικής επένδυσης. Στην εισήγησή μας θα παρουσιαστούν οι στόχοι, η μεθοδολογία, τα στάδια υλοποίησης της δράσης αυτής από τους μαθητές του σχολείου μας και τα συμπεράσματα από την τελική αποτίμηση όλης της προσπάθειας.

Μαρία Βλάχου

Η δημιουργική γραφή και η αφήγηση στο νηπιαγωγείο στα πλαίσια της διαπολιτισμικής συνάντησης

Η εισήγηση αναδεικνύει τη σημασία της δημιουργικής γραφής και της αφήγησης ιστοριών στον χώρο της προσχολικής εκπαίδευσης, καθώς μέσω αυτών των δύο εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων καθίστανται τα παιδιά δημιουργικοί παραγωγοί κειμένων ταυτότητας στα πλαίσια της διαπολιτισμικής συνάντησης. Στο θεωρητικό πλαίσιο της εισήγησης θα προσδιοριστούν οι όροι της δημιουργικής γραφής, της αφήγησης ιστοριών και θα διασαφηνιστεί το περιεχόμενο της διαπολιτισμικής συνάντησης και των κειμένων ταυτότητας. Η δημιουργική γραφή και η αφήγηση ιστοριών προτείνονται ως μια διαφοροποιημένη διδακτική προσέγγιση προκειμένου να απεικονίσουν τον τρόπο με τον οποίο συντελείται η ενσωμάτωση του «εαυτού» στην αλληλεπίδραση με τους «άλλους» προωθώντας τη διαπολιτισμική συνειδητοποίηση των σύγχρονων πτυχών της ετερογένειας, αλλά και τη διαπολιτισμική επίγνωση και μάθηση. Η καλλιέργεια

της συνθήκης αυτο-αντίληψης και αυτο-έκφρασης εντός της ολομέλειας μέσω της αξιοποίησης των ατομικών αφηγήσεων, συνιστά την ανάπτυξη και κατασκευή ταυτότητας. Η ατομική ταυτότητα κάθε παιδιού αποδίδεται στο παραγόμενο κείμενο ταυτότητας, το οποίο πλαισιώνεται από διαφορετικές συλλογικές και αλληλεπιδραστικές αφηγηματικές αναφορές κοινής αποδοχής.

Μαρία Βλάχου, Αλεξάνδρα Φυτοπούλου

Η ομαλή μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο μέσω της αξιοποίησης της μεθοδολογίας STEM

Η εισήγηση μας παρουσιάζει την επιμορφωτική δράση που υλοποιήθηκε από τις Συντονίστριες Εκπαιδευτικού Έργου Δασκάλων και Νηπιαγωγών στα πλαίσια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης στη Ζάκυνθο. Στόχος της εισήγησης είναι ο προσδιορισμός του εννοιολογικού περιεχομένου της ομαλής μετάβασης από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο μέσω της υιοθέτησης κοινού προσανατολισμού δράσεων που θα αξιοποιεί τη μεθοδολογία STEM. Στοιχώντας στη δημιουργικότητα και την καινοτομία, παρουσιάστηκαν στους εκπαιδευτικούς τα ρομποτικά εργαλεία Beeboot, Coding for robotics (Summy) και LegoWedo 2.0., ως εργαλεία για την προώθηση της μεθοδολογίας STEM. Η αξιοποίηση κατάλληλων ηλικιακά ρομποτικών εργαλείων, παρέχει ευκαιρίες για την καλλιέργεια δεξιοτήτων σε σχέση με τη Φυσική, την Τεχνολογία, τα Μαθηματικά και τη Μηχανική, χωρίς θεωρίες και εξειδικευμένη ορολογία. Η άσκηση στην επίλυση αυθεντικών προβλημάτων με την αξιοποίηση ευέλικτων στρατηγικών, προωθεί δεξιότητες σχετικές με την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα και την ομαδοσυνεργατική εργασία. Επιχειρείται δε ο μετασχηματισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η εστίαση στα οφέλη που απορρέουν από τη διερευνητική μάθηση, αναδεικνύοντας την αξία του αυτοδύναμου και λογικά σκεπτόμενου μαθητή. Στα πλαίσια της επιμόρφωσης οι εκπαιδευτικοί επαναπροσδιόρισαν αναστοχαστικά τη σημασία της ομαλής μετάβασης σε σχέση με την αναγκαιότητα της συνεκτικότητας των εκπαιδευτικών πλαισίων μέσω διαφοροποιημένων διεπιστημονικών εκπαιδευτικών δράσεων. Η πρακτική ενασχόληση με τα ανωτέρω εργαλεία προσέφερε πρόσφορο πεδίο εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και κατέδειξε την αναγκαιότητα προώθησης της συνεργασίας των εκπαιδευτικών. Εν κατακλείδι, οι εκπαιδευτικοί αποκόμισαν γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες προκειμένου να εμπλακούν εμπράκτως σε σχετικές δράσεις.

Βαρβάρα Βορύλλα, Ειρήνη Ραϊσάκη

Παίζοντας "λασπωμένες κουζίνες": η πρόκληση της "βρόμικης" μάθησης

Αν αφήσεις ένα παιδί να παίξει με τη λάσπη, θα βρει τρόπους να ασχολείται για ώρες. Ταυτόχρονα, θα πειραματιστεί με τα φυσικά υλικά, θα δημιουργήσει ό,τι μπορεί με τη φαντασία του και θα εμπλακεί σε μία τεράστια ποικιλία αισθητηριακών δραστηριοτήτων: θα ανακατέψει, θα πλάσει, θα γεμίσει, θα αδειάσει, θα μεταφέρει, ικανοποιώντας τις πρώτες του επιστημονικές διερευνήσεις. Για τους λόγους αυτούς και για τον προφανή λόγο της ανάγκης των παιδιών να έρθουν σε επαφή με τη φύση, το στοιχείο της «βρόμικης» μάθησης (dirty/messy learning) έχει ενταχθεί με συστηματικό τρόπο στην προσχολική εκπαίδευση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης είναι το παιχνίδι με τις «λασπωμένες κουζίνες» με ιδιαίτερα οφέλη για τα παιδιά που ζουν στον αστικό ιστό. Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης σε εξωτερικό χώρο, η οργάνωση του παιχνιδιού της «κουζίνας» στον κήπο του σχολείου όπου οι μαθητές μπορούν να «μαγειρέψουν», να «σερβίρουν», να ανακατέψουν και να φιλτράρουν υλικά, να βρουν ονόματα για τα φαγητά τους κ.τ.λ. μπορεί να αποτελέσει ερέθισμα για γνωστικούς μετασχηματισμούς, κοινωνικό παιχνίδι, και ανάπτυξη λεπτής κινητικότητας και γλωσσικής επέκτασης. Αυτές οι διαπιστώσεις οδήγησαν στην εφαρμογή της προσέγγισης αυτής στο 7ο Νηπιαγωγείο Παλλήνης. Η παρουσίασή της περιλαμβάνει τη μεθοδολογία υλοποίησής της (τον σχεδιασμό και την οργάνωση - εξοπλισμός, λήψη μέτρων υγιεινής, επικοινωνία με τους γονείς, καθορισμός κανόνων χρήσης, αντιμετώπιση προκλήσεων), την εφαρμογή και την αξιολόγησή της.

Ευριδίκη Βουτσιλά

Ερευνητική αποτύπωση και αντιστάθμιση των αναγνωστικών δυσκολιών μαθητικού δείγματος της Γ' δημοτικού που φοιτά σε τμήμα ένταξης

Η υποβαλλόμενη εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση Ατόμων με προβλήματα προφορικού και γραπτού λόγου» και συνιστά μια απόπειρα ερευνητικής αποτύπωσης και αντιστάθμισης των γλωσσικών δυσχερειών ενός οριοθετημένου μαθητικού δείγματος που φοιτά σε δομή Ειδικής Αγωγής. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω πρακτική υλοποιήθηκε στο Τμήμα Ένταξης ενός Δημοτικού Σχολείου στο κέντρο της Αθήνας και εξειδικεύεται στη μελέτη της αναγνωστικής ικανότητας, σε συνάρτηση με τις επιμέρους διαστάσεις της αποκωδικοποίησης, της ευχέρειας και της κατανόησης. Οι παραπάνω πτυχές εξετάζονται ενδελεχώς, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Έτσι, γίνεται εξ αρχής μια προσπάθεια βιβλιογραφικής τεκμηρίωσης της έννοιας της ανάγνωσης, με έμφαση στους παράγοντες του προσδιορισμού της, στα κομβικά συστατικά της, στα ελλείμματα που στοιχειοθετεί, αλλά και στην αξιολόγηση ή τη διδασκαλία της. Οι αναφερόμενες θεωρητικές παράμετροι αποσαφηνίζονται στις πραγματικές συνθήκες του σχολικού περιβάλλοντος, όπου έλαβε χώρα μια σειρά διαδοχικών και αλληλεξαρτώμενων ενεργειών, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχικής παρατήρησης, της αξιολόγησης και της παρεμβατικής διδασκαλίας. Τα ελλείμματα των παιδιών που βρέθηκαν στον πυρήνα της παρατήρησης, καθόρισαν, επί της ουσίας, τη μορφή και το περιεχόμενο της συνολικής ερευνητικής διαδικασίας. Για τον σκοπό αυτό δομήθηκε ένα άτυπο αξιολογικό εργαλείο ώστε να ελεγχθούν οι δεξιότητες της αποκωδικοποίησης και της αναγνωστικής κατανόησης σε μια μικροομάδα μαθητών της Γ' Δημοτικού. Τα αποτελέσματα, που εξήχθησαν από τη στατιστική ανάλυση των επιδόσεων των παιδιών, ανέδειξαν την ανάγκη αντιστάθμισης των αναγνωστικών δυσκολιών τους και συγκρότησαν τη βασική αφόρμηση για τον σχεδιασμό δέκα διδακτικών παρεμβάσεων. Οι τελευταίες αποσκοπούσαν εν γένει στη βελτίωση του λεξιλογίου και στην ανάπτυξη της αναγνωστικής κατανόησης, αντανακλώντας την ευρύτερη επιδίωξη της αυτοματοποιημένης και ταχύτερης επεξεργασίας των λέξεων, που επιτρέπει την ευχερέστερη εξαγωγή εννοιολογικών συμπερασμάτων. Σε κάθε περίπτωση, η αλληλουχία των συζητούμενων παρεμβατικών σχεδίων προδιαγράφει την εξέλιξη μιας μικροδιδασκαλίας, που εκτείνεται σε διάστημα δέκα διδακτικών ωρών και περιγράφεται αναλυτικά στο κυρίως μέρος της εισήγησης.

Ιωάννα Βορβή, Ευγενία Δανηλίδου, Φωτεινή Παπαγάλου

Οι ιδέες του Ρήγα Βελεστινλή στα επαναστατικά έργα του. Δραστηριότητες για την ανάδειξή τους στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Ο Ρήγας Βελεστινλής, από τις σημαντικότερες παρουσίες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ανέπτυξε έντονη επαναστατική δραστηριότητα και υπήρξε πρόδρομος και πρωτομάρτυρας της ελευθερίας και εμβληματική μορφή της προετοιμασίας του Αγώνα. Χαρακτηριστικά επαναστατικά έργα του Ρήγα είναι η Επαναστατική Προκήρυξη, τα Δίκαια του Ανθρώπου, το Σύνταγμα και ο Θούριος, τα οποία δημιουργήθηκαν με σκοπό τη διανοητική και ιδεολογική προπαρασκευή των υπόδουλων πληθυσμών και την προετοιμασία της ένοπλης εξέγερσης για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού. Πολλές ιδέες του Ρήγα παραμένουν επίκαιρες, όπως ο ανθρωπισμός, η ελευθερία, η δημοκρατία, η αξιοπρέπεια, το δίκαιο και η ειρηνική συμβίωση. Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται προτάσεις και δραστηριότητες που μπορούν να υλοποιηθούν στο πλαίσιο της διδασκαλίας των επαναστατικών έργων του Ρήγα που εμπεριέχονται στα «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Σκοπός είναι, μέσω των δραστηριοτήτων, να αναδειχθούν το διαχρονικό όραμα του αγωνιστή εθνεγέρτη για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι κοινωνικοπολιτικές ιδέες του που έχουν παιδευτικό χαρακτήρα. Επιμέρους στόχοι είναι να κατανοήσουν οι μαθητές πώς συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα μεταπλάθονται σε λογοτεχνικό έργο, να αντιληφθούν την εμβληματική σημασία ορισμένων λογοτεχνικών έργων ως «τόπων» καθοριστικών για την εθνική μας ταυτότητα, να ενδιαφερθούν για το έργο του Ρήγα και να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικού, ψηφιακού, οπτικοακουστικού και θεατρικού γραμματισμού. Οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στη σύγχρονη διδακτική μεθοδολογία, είναι ποικίλες και αφορούν συνδυαστική διδασκαλία κειμένων, συγκριτική συνανάντηση παράλληλων πεζών, ποιητικών και θεατρικών έργων, διαθεματική προσέγγιση, συνδυασμό λόγου και εικόνας, μελοποίηση, δημιουργική γραφή, προσομοίωση, δραματοποίηση, αξιοποίηση Τέχνης, ένταξη Νέων Τεχνολογιών, παιγνιώδη μάθηση, project και σχολικές εορτές. Με δεδομένο ότι η παρουσία

των έργων του Ρήγα στα σχολικά εγχειρίδια Λογοτεχνίας της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι μικρή και η ανάγκη για ανθρωπιστικές, οικουμενικές ιδέες σήμερα είναι μεγάλη, οι προαναφερόμενες δραστηριότητες συμβάλλουν ώστε να αναδειχθεί και να προβληθεί η πάντα επίκαιρη, πρωτοπόρα και εμπνευσμένη σκέψη του Ρήγα, η οποία αποτελεί πολύτιμη παρακαταθήκη για τις τωρινές και μελλοντικές γενιές.

Ιουλιανή Βρούση

Το "γράμμα" του Νόμου και το "πνεύμα" της τάξης: Ο διοικητικός γραμματισμός εκπαιδευτικών και μαθητών ως οικοδομική συνιστώσα της κριτικής εκπαίδευσης

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να αναδείξει τον ουσιώδη ρόλο του «διοικητικού γραμματισμού» στην οικοδόμηση της κριτικής εκπαίδευσης. Στη σύγχρονη εποχή οι πάσης φύσεως γραμματισμοί βρίσκονται στο επίκεντρο επιμορφωτικών διαδικασιών, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να είναι αλφαριθμητικοί, π.χ. στην τεχνολογία και στην παιδαγωγικά διδακτική αξιοποίησή της. Στο πλαίσιο της κριτικής εκπαίδευσης που αποσκοπεί στην ανατροπή των κακώς κειμένων και στη διάπλαση πολιτών απαλλαγμένων από ανασταλτικά και ακυρωτικά της ατομικής και συνολικής προόδου χαρακτηριστικά μέσα από την ενίσχυση και καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, ο διοικητικός γραμματισμός ανύπαρκτος, σχεδόν, αυτή τη στιγμή στον επιμορφωτικό προγραμματισμό, μοιάζει να μην έχει άμεση συνάφεια με την εκπαιδευτική διαδικασία. Η γνώση όμως του διοικητικού πλαισίου εντός του οποίου αναπτύσσεται το θερμοκήπιο της τάξης είναι επιβεβλημένη, καθώς είναι αυτή που θα επιτρέψει στον εκπαιδευτικό να ελιχθεί για να υλοποιήσει στόχους και οράματα με ρεαλιστικούς όρους, να διανοίξει δρόμους απελευθερωτικά αλλά και πραγματοσκοπικά, αξιοποιώντας τη "λογική" και τις προβλεπόμενες λειτουργίες των διοικητικών δομών. Γνωρίζοντας δε τα όρια δράσης που του θέτουν, μπορεί, ενδεχομένως και να τα υπερβεί δημιουργικά, προσπαθώντας να ανοίξει τα δικά του παράθυρα στο διοικητικό περιβάλλον. Είναι κρίσιμο για την οικοδόμηση της Κριτικής Εκπαίδευσης οι εκπαιδευτικοί να εγκύψουν σε ζητήματα διοικητικής οργάνωσης του σχολείου και να επιζητήσουν τη σχετική ενημέρωσή τους. Η μύηση στο Know how, το τί και το πώς του πολυκλαδικού διοικητικού μηχανισμού του σχολικού δικτύου, είναι το αντίδοτο στην ατελέσφορη-άγονη διαμαρτυρία για την ακατανόητη γλώσσα των υπουργικών μανδρινών με προοπτική να αποτελέσει και αυτοτελές αντικείμενο σπουδής για τους μαθητές και τις μαθήτριες, εντασσόμενο στο πλαίσιο των μαθημάτων της Πολιτικής Αγωγής, σε ένα πραγματικό καινοτόμο ταξίδι γεφύρωσης του τύπου με την ουσία, του γράμματος του νόμου και του πνεύματος της τάξης.

Ευθυμία-Σουζάνα Γαβριήλ

Η Μετάβαση στην Τηλεκπαίδευση του 2020: Η περίπτωση των Young Learners

Η έκτακτη τηλεκπαίδευση στην εποχή του κορονοϊού άλλαξε τα δεδομένα στην εκπαίδευση και φαίνεται να καθορίζει δραματικά το μέλλον της εκπαίδευσης ανά τον κόσμο. Στην παρούσα έρευνα διερευνάται η ανταπόκριση νέων μαθητών (young learners) της Αγγλικής. Συγκεκριμένα μελετώνται τόσο μέσα από συνεντεύξεις όσο και μέσα από τη μέθοδο της παρατήρησης το πώς οι μικροί μαθητές ανταποκρίθηκαν στα μαθήματα σύγχρονης και ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης, τις δυσκολίες και προκλήσεις που αντιμετώπισαν καθώς και τις ευκαιρίες που συνάντησαν για πιο δημιουργικό μάθημα γλώσσας. Θα μελετηθούν επιτόπια, πραγματικά μαθήματα που έγιναν μέσα από διαφορετικές πλατφόρμες τηλεκπαίδευσης, θα καταγραφούν και αναλυθούν όλα τα διδακτικά υλικά και η δόμηση ενός τέτοιου μαθήματος (Syllabus). Τέλος, διενεργήθηκαν προσωπικές συνεντεύξεις με τους ίδιους τους διδάσκοντες, ζητώντας την καταγραφή της δικής τους άποψης για τα μαθήματα τηλεκπαίδευσης σε μικρούς μαθητές. Η έρευνα καταλήγει πως οι young learners ανταποκρίθηκαν πολύ άμεσα στην τηλεκπαίδευση, χρησιμοποιώντας πολύ ικανοποιητικά τα εποπτικά εργαλεία εκπαίδευσης. Η έννοια της τηλεκπαίδευσης περικλείει οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης χρησιμοποιεί τις δυνατότητες των ηλεκτρονικών υπολογιστών και της τεχνολογίας εν γένει. Για να προσδιορίσουμε καλύτερα την έννοια της τηλεκπαίδευσης έχουν καθοριστεί δύο διαφορετικές μορφές, η σύγχρονη και η ασύγχρονη τηλεκπαίδευση. Η σύγχρονη και ασύγχρονη τηλεκπαίδευση δεν λειτουργούν ως ανταγωνιστικές έννοιες, αλλά μπορούν και κάποιες φορές επιβάλλεται, να συμπληρώσουν η μία την άλλη. Τα πλεονεκτήματα μπορούν να είναι πολλά, χωρίς ωστόσο να αγνοούμε τις δυσκολίες της γρήγορης μετάβασης που έπρεπε να γίνει στη περίπτωση της εποχής της πανδημίας.

Γιώργος Γαλάνης, Παυλίνα Νικολοπούλου

Το σχολείο της εθνικοφροσύνης και οι υπόγειες διαδρομές της καλλιέργειας της κριτικής σκέψης

Μετά το τέλος του β' παγκοσμίου πολέμου, εν μέσω ερειπίων και και υπό το φάσμα της εμφύλιας διαμάχης, η εκπαιδευτική πραγματικότητα στην Ελλάδα ήταν ζοφερή. Στο πλαίσιο της ανασυγκρότησης της χώρας, καταβάλλονταν προσπάθειες να συσταθεί εκ νέου το κατεστραμμένο σχολικό της δίκτυο και να οργανωθεί το εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να μπορέσει να συμβάλλει στην πορεία ανοικοδόμησης της. Σε ένα κόσμο, σημαντικά διαφορετικό από τον προπολεμικό, πρωτοπόροι παιδαγωγοί αναζητούσαν παιδαγωγικές αξίες, ιδέες και μεθόδους που θα μπορούσαν να υπηρετήσουν την αγωγή των νέων στη μεταπολεμική εποχή. Με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση μιας νέας γενιάς ικανής να αντιμετωπίσει με κριτική ματιά τις αιτίες που οδήγησαν στον πόλεμο, και να οικοδομήσει έναν καλύτερο κόσμο, παιδαγωγοί που προέρχονταν κυρίως από το χώρο της εαμικής αντίστασης, προσπαθούσαν να αναδημιουργήσουν το σχολείο επιλέγοντας, από τα παιδαγωγικά ρεύματα και τις μεταρρυθμιστικές προτάσεις του μεσοπολέμου, εκείνες που, κατά τη γνώμη τους, θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αποτελεσματική διαπαιδαγώγηση των μελλοντικών πολιτών μιας δημοκρατίας. Τις προτάσεις τους επιχειρούσαν να εφαρμόσουν στις δύσκολες συνθήκες του ελληνικού εμφυλίου, την ίδια στιγμή που η νέα ιδεολογία της εθνικοφροσύνης επηρέαζε καθοριστικά στο σύνολό του τον εκπαιδευτικό θεσμό, τις παιδαγωγικές ιδέες και πρακτικές. Στην ανακοίνωσή μας θα παρουσιάσουμε τα παιδαγωγικά ρεύματα και τις προτάσεις που προβάλλονται από τον κόσμο της ζωντανής και μάχιμης εκπαίδευσης την εποχή αυτή, έτσι όπως καταγράφηκαν στο Διδακταλικόν Βήμα, το συνδικαλιστικό όργανο, της Διδακταλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας και σε παιδαγωγικά περιοδικά της εποχής του εμφυλίου.

Κωνσταντίνος Γαλάνης

Ο αλληγορικός κόσμος της *Τελευταίας μαύρης γάτας*. Από την προκατάληψη στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το πολυεπίπεδο μυθιστόρημα του Ευγένιου Τριβιζά, *Η Τελευταία μαύρη γάτα* κι επισημαίνεται η αξία του αναγνώσματος ως μέσο αναπαράστασης σύγχρονων φαινομένων, όπως ο ρατσισμός. Το συγκεκριμένο έργο αποτελεί ένα ξεχωριστό δείγμα της σύγχρονης ελληνικής πεζογραφίας συνθέτοντας με τα στοιχεία του ένα βιβλίο – παραβολή, ένα έργο – αντανάκλαση πολλών σημερινών κοινωνιών στις οποίες καθρεφτίζονται τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που γεννούν φανατισμό. Οι παρούσες συνθήκες με την εκδήλωση της συνεχούς μετανάστευσης σε διεθνές επίπεδο, καθιστούν απαραίτητο τον ρόλο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης για την αρμονική συνάντηση των διαφορετικών πολιτισμικών αναφορών, τόσο στο κοινωνικό περιβάλλον ευρύτερα, όσο και στις σχολικές μονάδες ειδικότερα στις οποίες παρατηρούνται τα αποτελέσματα της δημογραφικής αλλαγής. Μέσα σε αυτό το πολυπολιτισμικό περιβάλλον η Λογοτεχνία μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο, καθώς μέσα από τις σελίδες των λογοτεχνικών βιβλίων προβάλλονται πρότυπα συμπεριφοράς και καλλιεργούνται αξίες. Με την παρούσα εργασία, επίσης, προβάλλονται διδακτικές εφαρμογές του βιβλίου και προτείνεται ένα ενδεικτικό σχέδιο μαθήματος βασισμένο σ' ένα διασκευασμένο μέρος του έργου με στόχο την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και της ενίσχυσης της συμμετοχής όλων των μαθητών. Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας υποστηρίζεται πλέον από ένα ευρύ σύνολο δημιουργικών δραστηριοτήτων μέσα στις οποίες εντάσσονται και οι γραφικοί οργανωτές (graphic organizers) που διευκολύνουν τους μαθητές στην επεξεργασία των πληροφοριών του κειμένου και στην ανάδειξη των βασικών του σημείων.

Σόνια Γελαδάκη

Στου Όθωνα τα χρόνια. Μια προσπάθεια προσέγγισης του εκπαιδευτικού (και όχι μόνον) αθηναϊκού παρελθόντος

Όταν, κατά το σχολικό έτος 2014-15, οι μαθητές του Γ2 τμήματος του τότε Προτύπου Πειραματικού Γυμνασίου Αναβρύτων είχαν επιχειρήσει να κάνουν μια προσομοιωτική παρέμβαση στο βιβλίο της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και, «ντυμένοι με τα ρούχα» μαθητών της οθωνικής περιόδου, να περιγράψουν την καθημερινότητα στο «Α' εν Αθήναις Δημοτικόν σχολείον», ούτε εκείνοι ούτε εγώ, ως διδάσκουσα, μπορούσαμε να φανταστούμε τη συνέχεια. Κατά την τρέχουσα σχολική χρονιά, αυτό το ταξίδι των μαθητών του 2014-15 στον χρόνο, καταχωρισμένο σε φυλλάδιο που εκδόθηκε από το Πρότυπο

Γυμνάσιο Αναβρύτων, αξιοποιήθηκε από τους μαθητές των τμημάτων Γ1 και Γ2 του Βαρβακείου Προτύπου Γυμνασίου στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προκειμένου να επιτευχθεί η εμπέδωση της διδακτέας ύλης, βασικό ζητούμενο των πρώτων ημερών της λόγω του κορωνοϊού καραντίνας. Οι μαθητές του Βαρβακείου Γυμνασίου απόλαυσαν την πρωτοτυπία και την ευρηματικότητα των «βιωματικών» κειμένων του φυλλαδίου, όμως, όπως πολύ σωστά επεσήμαναν, τους έλλειπε κάτι. Προκειμένου να κατανοήσουν πλήρως τα της σχολικής δραστηριότητας στον αθηναϊκό χώρο, τους χρειαζόταν να γνωρίζουν την ευρύτερη κοινωνικο-οικονομικο-πολιτισμική κατάσταση της Αθήνας, όταν εκείνη έγινε πρωτεύουσα του νεοελληνικού κράτους. Και αφού κάτι τέτοιο δεν είχε γίνει, οι μαθητές του φετινού Γ2 ανέλαβαν να ανακαλύψουν οι ίδιοι τα μυστικά της «μεταμόρφωσης» της μικρής κωμόπολης του 1834 σε αστικό κέντρο με βάση τα υλικά κατάλοιπα εκείνης της περιόδου. Τους ακολούθησαν οι φετινοί μαθητές του Γ1, οι οποίοι διεύρυναν χρονικά το θέμα και, μελετώντας τέσσερα επιλεγμένα αθηναϊκά κτίσματα-μνημεία διαφορετικών περιόδων, εξέτασαν τη δυνατότητα που παρέχουν στο να γίνουν κατανοητές οι ιστορικές περιόδους της πόλης αλλά και την αντανάκλασή τους τόσο στους σημερινούς κατοίκους όσο και τους επισκέπτες της πρωτεύουσας. Τα αποτελέσματα της προσπάθειας των μαθητών και των δύο τμημάτων έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Βαρβακείου Προτύπου Γυμνασίου.

Σόνια Γελαδάκη

Όψεις της νεότητας του Μεσοπολέμου στην πεζογραφία της γενιάς του 1930

Στις αρχές του 20ού αιώνα η Ελλάδα ήταν μια κρατική οντότητα που προσπαθούσε να επουλώσει όσες πληγές είχαν αφήσει πίσω τους ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος και, κυρίως, η Μικρασιατική καταστροφή. Οι κάτοικοι της, ανεξαρτήτως ηλικίας, βίωναν αυτήν τη μεταπολεμική και μετα-μικρασιατική περίοδο του Μεσοπολέμου ως μια ταραγμένη περίοδο εσωστρέφειας που υπήρξε αποτέλεσμα των συνεχών πολέμων με τις εδαφικές επεκτάσεις και τις μεταβολές λόγω των ενσωματώσεων πληθυσμών, της οικονομικής αβεβαιότητας και της πολιτικής αστάθειας, της έλλειψης ιδεολογικής ταυτότητας και των κοινωνικών αναζητήσεων. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, στις αρχές του 20ου αιώνα παρατηρήθηκε μια αλλαγή στη νεότητα, στους νέους που ένιωθαν σαν να μην έχει προλάβει να ανατείλει ο καινούργιος αιώνας στον τόπο τους. Μια αλλαγή που εμφανίστηκε ως ρήξη με το παρελθόν και πήρε τη μορφή αναζήτησης αλλά και ανάπτυξης νέων προβληματισμών. Τον ίδιο εκείνο καιρό έκανε την εμφάνισή της και μια ομάδα δημιουργών που είχαν επίσης τη διάθεση να διαφοροποιηθούν από το παρελθόν. Πρόκειται για τους εκπροσώπους της λεγόμενης γενιάς του 1930, κάποιιοι από τους οποίους ασχολήθηκαν στη λογοτεχνική τους παραγωγή και με τη νεότητα του Μεσοπολέμου. Και, αφού η καλλιτεχνική δημιουργία αποτελεί καθρέφτη της κοινωνίας και αντικατοπτρίζει τις σκέψεις και τα προβλήματα της καθημερινότητας κάθε εποχής, δύο από τους πεζογράφους της γενιάς του '30 που στα έργα τους έχουν ως θέμα τη νεότητα του Μεσοπολέμου θα μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον μας στην παρούσα εισήγηση. Στόχος είναι να διαπιστωθεί κατά πόσον οι αναπαραστάσεις της συγκεκριμένης νεότητας, της νεότητας που αισθάνθηκε πρώτη τη δίψα της ανανέωσης και τόλμησε την αλλαγή, γίνονται με τρόπο συμβατό με ό,τι πραγματικά εκείνη αντιπροσώπευε για την κοινωνία και την ιστορία της εποχής.

Δέσποινα Γεμέλου

"Η Νέα Πατρίδα" (1927): Το Αναγνωστικό του Μ. Παπαμαύρου με θέμα τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής

Ο Χιώτης παιδαγωγός Μιχάλης Παπαμαύρος (1891-1963) υπήρξε πρωτοποριακή φυσιογνωμία στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης, με σημαντική εκπαιδευτική και κοινωνική δράση και πλούσιο συγγραφικό έργο. Με διδακτορικές σπουδές Παιδαγωγικής, Φιλολογίας και Φιλοσοφίας στη Γερμανία, υπήρξε καθηγητής στο Διδασκαλείο Αρρένων Θεσσαλονίκης, διευθυντής στο Αρσάκειο Λάρισας και στο Διδασκαλείο Λαμίας, ανώτερος επόπτης Δημοτικής Εκπαίδευσης Ανατολικής και Δυτικής Θράκης, υποδιευθυντής του Μαρασλείου Διδασκαλείου υπό τη Διεύθυνση του Αλεξάνδρου Δελμούζου καθώς και καθηγητής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας με Διευθυντή τον Δημήτρη Γληνό. Οι πρωτοποριακές ιδέες του για την εκπαίδευση, επίκαιρες μέχρι σήμερα, αποτυπώνονται κυρίως στο βιβλίο του Διδακτικές Αρχές του Σχολείου Εργασίας, Είκοσι Γράμματα στον Έλληνα Δάσκαλο (1930). Για τις πολιτικές του ιδέες και για τις εκπαιδευτικές καινοτομίες που εφάρμοσε, τα βιβλία του κατασχέθηκαν και ο ίδιος διώχθηκε, απολύθηκε (μαζί με τη Ρόζα Ιμβριώτη τον Αλέξανδρο Δελμούζο και τον Δημήτρη Γληνό στα «Μαρασειακά»),

φυλακίστηκε, υπέστη «εικονικές εκτελέσεις», για να πεθάνει τελικά το 1963, άπορος, στο Δημοτικό Νοσοκομείο της Αθήνας, το 1963. Μεταξύ των έργων του σημαντική θέση κατέχουν τα σχολικά εγχειρίδια και βοηθήματα για μαθητές Δημοτικού. Η παρούσα εισήγηση φωτίζει ένα από αυτά, το Αναγνωστικό της Δ' Δημοτικού «Νέα Πατρίδα» (εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα 1927), το οποίο αναφέρεται στο σύνολό του στην ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Το αναγνωστικό αποτελεί ενιαίο κείμενο, χωρισμένο σε μικρότερα κεφάλαια, που διανθίζονται με ποιήματα του συγγραφέα, ενώ η εξαιρετική εικονογράφηση είναι του μετέπειτα ζωγράφου και καθηγητή της Α.Σ.Κ.Τ., Δημήτρη Μπισκίνη.

Μαριλένα Γεωργαντά, Σοφία Καντηλιεράκη

Ένα άλλο ταξίδι..

Στο εργαστήριο αυτό ένα πανί διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο, που δεν μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτός. Χωρίζει το χώρο σε δύο μέρη, όπως και στην καθημερινότητα επιλέγουμε, διακρίνουμε τις επιθυμίες και τις ανάγκες μας. Όλοι σε κύκλο μετά γνωριζόμαστε Δεν γίνεται αναφορά στο θέμα αλλά μόνο στους στόχους και σκοπούς του.

1η Δραστηριότητα: Σε 5 χαρτάκια θα γράψουν τα ονόματα αγαπημένων προσώπων και σε άλλα πέντε (διαφορετικού χρώματος) θα γράψουν τις βασικές τους ανάγκες.

Μουσική υπόκρουση με χαρούμενη μουσική και ξεκινάμε να κινούνται ελεύθερα στο χώρο. Εναλλαγή με τρομακτική μουσική που εμείς προσωποποιούμε με ρούχα και εκφράσεις, έννοιες όπως (αρρώστια, πείνα, πόλεμος). Περνάμε γρήγορα ανάμεσα τους και αρπάμε ένα- ένα τα χαρτάκια όπως κρέμονται από ξυλάκια. Ταυτόχρονα μικραίνουμε τα όρια της σκηνής.

....Ακολουθεί κουβέντα (κοιτάξτε τα ξυλάκια σας..)

ο Πώς νιώθετε;

ο Τι σκέφτεστε;

Δίνονται 2 επιλογές, που συνοδεύονται από αλλαγές στο χώρο αφού πρωταγωνιστεί το πανί-σεντόνι.

ο Μένω

ο Φεύγω

Φαντάζεστε για ποιο θέμα θα μιλήσουμε σήμερα;

• Προβολή της ταινίας «Box»

📺 <https://www.youtube.com/watch?v=KwCtWfwYlkw>

2η Δραστηριότητα: «Τα 6 καπέλα σκέψης»

(Καθένα από τα 6 καπέλα έχει ένα διαφορετικό χρώμα. Κάθε χρώμα υποδηλώνει και διαδραματίζει έναν αντίστοιχο ρόλο. Για παράδειγμα, το πράσινο την δημιουργικότητα, το μαύρο τη κρίση, το κόκκινο τη διαίσθηση).

• Συζήτηση στη συνέχεια για την εικόνα που έχει ο καθένας για το τι μπορεί να ακολουθήσει για μετά το τέλος ανάλογα με το καπέλο που έχει πάρει.

3η Δραστηριότητα: Προβολή μικρού μήκους ταινίας «Επισκέπτες»..

• <https://www.youtube.com/watch?v=KYmioVIFjZM>

• Αναπαράσταση σε ομάδες συναισθημάτων, εικόνων που αποτυπώθηκαν μέσω θεατρικού παιχνιδιού.

4η Δραστηριότητα: Δίνεται ένα βότσαλο στον καθένα που πάνω του θα γράψει ο καθένας μια ευχή. Ταυτόχρονα θα ακούγεται το τραγούδι με τίτλο «Ζήτημα χρόνου». Αφού γράψουν όλοι πάνω στα βότσαλα, θα συλλεχθούν όλα σε ένα τσουβάλι και αναμειχθούν. Φεύγοντας ο καθένας θα παίρνει τυχαία ο καθένας ένα.

Επίλογος

Μαριλένα Γεωργαντά, Κατερίνα Αναγνωστάκη

Μια διαφορετική διαδρομή στον μαγευτικό κόσμο του κινηματογράφου

Το εργαστήριο e-lesxi / Εξ αποστάσεως Κινηματογραφική Λέσχη για σχολεία απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς κάθε βαθμίδας και ειδικότητας και αποτελεί δράση ενταγμένη στα μόνιμα εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα του Φεστιβάλ Κιν/φου Χανίων. Κοινή συνισταμένη των συμμετεχόντων : η αγάπη για την Εβδομη Τέχνη και η διαρκής αναζήτηση τρόπων που θα μεταμορφώσουν την σχολική τάξη σ'ένα καταφύγιο αυθόρμητης έκφρασης και δημιουργικότητας των μαθητών. Στόχος της e-lesxi είναι η δημιουργία μιας εξ αποστάσεως σχολικής κινηματογραφικής λέσχης στο σχολείο που θα δώσει την ευκαιρία

στους μαθητές να γνωρίσουν τον κινηματογράφο ή να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους μ'αυτον, να εκφραστούν και να αποκτήσουν σταδιακά δεξιότητες αποκωδικοποίησης και διαφορετικού τρόπου προσέγγισης των ταινιών, χωρίς να αυτό να επηρεάζει την απόλαυση της θέασης. Συγκεκριμένα, ξεκινώντας από τη θέαση-απόλαυση της ταινίας, από την αυθόρμητη έκφραση συναισθημάτων και την περιγραφή, τα παιδιά διερευνούν τα συναισθήματά τους, και ταυτόχρονα, αναζητούν τους τρόπους με τους οποίους οι δημιουργοί της ταινίας προκάλεσαν αυτά τα συναισθήματα, αποκωδικοποιώντας τις προθέσεις τους αλλά και τους τρόπους πρόσληψης της ταινίας. τα παιδιά δημιουργούν, εκδηλώνοντας κριτική και αποκλίνουσα στάση. Έτσι οι μαθητές βλέπουν, αισθάνονται, εκφράζουν, κρίνουν, συζητούν, παίζουν, συνθέτουν, δημιουργούν, και διαμορφώνουν μια αντίληψη για την κοινωνία και τον κόσμο. Στο εργαστήριο, οι εκπαιδευτικοί θα συμμετάσχουν ομαδοσυνεργατικά σε μια δια ζώσης προσομοίωση μια κινηματογραφικής λέσχης. Στη συνάντηση θα προβληθεί μια ταινία μικρού μήκους και στη συνέχεια θα μνηθούν στον σχεδιασμό δράσεων προσέγγισης της ταινίας, προσαρμοσμένες στην ηλικιακή ομάδα των μαθητών τους.

Μιχαήλ Γεωργιάδης

Το πρώτο Πειραματικό Σχολείου που ιδρύθηκε από τον J. Dewey το 1896: σκοποί λειτουργίας, πρόγραμμα διδασκαλίας και οργάνωση σχολικής ζωής

Στην εργασία που θα έχει τη μορφή της προφορικής ανακοίνωσης επιχειρείται να παρουσιαστεί η σχέση της λειτουργίας του πρώτου Πειραματικού Σχολείου στο Πανεπιστήμιο του Chicago, με τη φιλοσοφία του ιδρυτή του σχολείου, του J. Dewey (έναρξη λειτουργίας το 1896). Γι' αυτό θα αναλυθεί κριτικά η σκοποθεσία για την ίδρυση και λειτουργία του εν λόγω σχολείου. Περαιτέρω, θα εξετασθεί, σε ποιο βαθμό το περιεχόμενο και η μέθοδος διδασκαλίας, αλλά και η οργάνωση της σχολικής ζωής υποστήριζαν το πλαίσιο της ως άνω σκοποθεσίας. Στην εργασία επιχειρείται να εντοπισθούν αφενός τα στοιχεία του ενοποιημένου προγράμματος διδασκαλίας, της μεθόδου της επίλυσης προβλήματος και των σχεδίων εργασίας που ενσωματώνουν την μάθηση με πραξιακό χαρακτήρα (learning by doing) και αφετέρου σε ποιο βαθμό τα ως άνω στοιχεία συνδέονταν με το πρότυπο του κριτικά στοχαζόμενου μαθητή. Την εργασία επίσης απασχολεί το ερώτημα σχετικά με την ύπαρξη κατάλληλης ατμόσφαιρας, συνεργασίας, ελευθερίας και δημιουργίας στη λειτουργία του πρώτου Πειραματικού Σχολείου, ώστε να διευκολύνονται οι προδιαγραφές των στοιχείων που προαναφέρθηκαν. Η ανάλυση τοποθετείται στο κοινωνικό -πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ιδρύθηκε και λειτούργησε το πρώτο Πειραματικό Σχολείο, επιχειρείται να αποτιμηθεί η λειτουργία του και, με βάση τα δεδομένα που προκύπτουν επιχειρείται η αποτίμηση της λειτουργίας του. Τα στοιχεία για την εργασία σε πρωτογενείς πηγές που αφορούν τη λειτουργία του σχολείου όσο και το φιλοσοφικό έργο του J. Dewey.

Σεβαστή Γεωργιάδου

Διαπολιτισμικότητα στην ειδική εκπαίδευση και ανάγκη για συμπερίληψη. Το παράδειγμα του Ν. Ημαθίας

Το βασικότερο χαρακτηριστικό του νέου σχολείου, κρίνεται αναγκαίο να είναι η αποδοχή, αλλά και συνάμα ο σεβασμός της ιδιαιτερότητας από την οποία διακρίνονται τα μέλη του, ενώ παράλληλα θα πρέπει να ενθαρρύνεται, στο εσωτερικό του, η παροχή ίσων ευκαιριών μάθησης, αλλά και ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα κοινωνικά, πολιτισμικά και οικονομικά αγαθά. Δεν είναι λίγες οι φορές κατά τις οποίες οι μαθητές που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες διαγιγνώσκονται με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Το τελευταίο οδηγεί, σε πολλές εκ των περιπτώσεων, στην είσοδο των συγκεκριμένων μαθητών σε εκπαιδευτικές μονάδες Ειδικής Αγωγής, ιδιαιτέρως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα σχολεία δεν διαθέτουν τμήμα παράλληλης στήριξης, αλλά ούτε και τις κατάλληλες υποδομές, ώστε να συμπεριλάβουν τα συγκεκριμένα παιδιά στην εκπαιδευτική τους διαδικασία, μέσα στα πλαίσια της γενικής τάξης. Κατανοούμε, λοιπόν, τον τρόπο με τον οποίο ο τομέας της Ειδικής Αγωγής δύναται να συσχετιστεί με τον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και επομένως να ωθήσει τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας να αναζητήσουν λύσεις για το νέο αυτό ζήτημα που αναδύεται στον χώρο της εκπαίδευσης. Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 73 εργαζόμενοι σε διάφορες δομές υποστήριξης ατόμων με αναπηρίες στο νομό Ημαθίας. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων ήταν το ερωτηματολόγιο και το εργαλείο για την ανάλυση αυτών το SPSS 19. Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι, όσον αφορά στο πεδίο της ενιαίας εκπαίδευσης ή συμπερίληψης, η διάσταση της πολυπολιτισμικότητας έγκειται σε ένα ζήτημα, το οποίο δεν είχε απασχολήσει σε σημαντικό βαθμό στο παρελθόν, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά

ο Γονιδάς (2014), τα μέλη της εκπαιδευτικής, την υλοποίηση στοχευμένων και εξειδικευμένων εκπαιδευτικών μέτρων και πολιτικών για το σύνολο των μαθητών με διαφορετικά εθνικά χαρακτηριστικά, όπως είναι τα παιδιά των μεταναστών, με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή και αναπηρία.

Ελένη Γεωργίου

Κώδικες σκηνοθεσίας και υποκριτικής στο μαθητικό θέατρο: Η αξιοποίηση της μεθόδου της Αποστασιοποίησης ως αφετηρία της ανάπτυξης της κριτικής σκέψης του μαθητή – δημιουργού

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί στο μαθητικό θέατρο η αξιοποίηση της μπρεχτικής μεθόδου της Αποστασιοποίησης στη δημιουργική θεατρική διαδικασία, ως αφετηρία για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και των σύνθετων επικοινωνιακών δεξιοτήτων του μαθητή – δημιουργού, αλλά και ως προς την ανάπτυξη μιας αισθητικής επί της ουσίας, πέραν των εντυπωσιασμών. Από τη διαδικασία της παράστασης η διαδρομή από την άρνηση της ψευδαίσθησης έως το σύμβολο και την κοινωνική - μαθητική δράση εξελίσσεται στην πλέον πρόσφορη βιωματική συνθήκη υπό την οποία το καθρέφτισμα των επιλογών ως προς το κείμενο, το αντικείμενο, και την παραγωγή ερμηνευτικών τεχνικών αντανακλάται στο πεδίο της πραγματικότητας και της σύνθεσής της με όχημα την ευρηματικότητα, το χιούμορ, τη φαντασία, την πολυσημία.

Διονύσης Γιακουμής, Αλεξάνδρα Βεργοπούλου

Πριν την πανδημία του Κινηματογράφου: Τα παιδιά του δημοτικού μαθαίνουν την ιστορία του κινηματογράφου μέσα από την οθόνη τους

Η αναπάντεχη πανδημία απέδειξε πως στο μέλλον τα σχολεία πρέπει να αποκτήσουν ευελιξία στον τρόπο διδασκαλίας. Στα πλαίσια του μαθήματος 8ΠΓ1 του τμήματος κινηματογράφου της σχολής καλών τεχνών του ΑΠΘ, προχωρήσαμε στη δημιουργία ενός κινηματογραφημένου μαθήματος, που με τρόπο δημιουργικό μπορεί να διδάξει σε παιδιά της πέμπτης δημοτικού την ιστορία του κινηματογράφου. Αυτό το έτοιμο για κατανάλωση μάθημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οποιονδήποτε δάσκαλο, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία, για να διδάξει στην τάξη του για την ιστορία του κινηματογράφου, τόσο από κοντά, όσο και εξ' αποστάσεως. Το μάθημα αποτελείται από οδηγίες για τον εκπαιδευτικό, ένα διασκεδαστικό κινηματογραφημένο μάθημα ιστορίας, υλικό και διαφάνειες για προβολή και οδηγίες για μια εύκολη κατασκευή βγαλμένη από την ιστορία του Κινηματογράφου. Η ευελιξία του μαθήματος ήταν από τους βασικούς μας στόχους. Κρατήσαμε στο νου μας τα νέα δεδομένα που μπορεί να φέρει το μέλλον, αλλά και την εξ' αρχής πρωτοποριακή πλευρά που πρέπει να αποκτήσει ένα μάθημα «καλλιτεχνικής κατεύθυνσης», όπως ο κινηματογράφος, ώστε να αντιμετωπιστεί με σοβαρότητα από τα παιδιά. Η δοκιμή του ετομοφάγτου μαθήματός μας έγινε από τον κύριο Βεργόπουλο Βασίλειο, δάσκαλο της πέμπτης τάξης του 1ου δημοτικού σχολείου Ελευθερούπολης του νομού Καβάλας. Ο δάσκαλος, χωρίς να χρειαστεί περαιτέρω καθοδήγηση, διάβασε τα απαραίτητα αρχεία που προορίζονται για τον εκάστοτε και πρόβαλε το μάθημα στην τάξη. Τα παιδιά απαντούσαν στο τετράδιό τους στα ερωτήματα που προκύπτουν από την ιστορία του κινηματογράφου, σύμφωνα με τις οδηγίες μας, πριν εκπλαγούν από τις απαντήσεις που τους δίναμε μέσα από την οθόνη. Ο κύριος Βεργόπουλος μας απέστειλε μερικές από τις απαντήσεις των παιδιών, καθώς και την γνώμη τους για το μάθημα Βρεθήκαμε στην ευχάριστη θέση να δούμε πως η μορφή διδασκαλίας αυτή μπορεί εμπράκτως να εφαρμοστεί και να καταφέρει να διδάξει στα παιδιά ένα ιστορικό θέμα, προσφέροντας τους παράλληλα χαρά και περιέργεια.

Νικολέττα Γιαννήτσαρου

«Μια φορά κι έναν καιρό...» - Μια έρευνα για ιστορίες και Ιστορία. Πώς η αξιοποίηση του παιδικού ιστορικού μυθιστορήματος στο μάθημα της ιστορίας, βοηθά τα παιδιά να αποκτήσουν ιστορική ενσυναίσθηση και να εμπεδώσουν την αμφίδρομη σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας

Η παρούσα έρευνα - δράση, πραγματοποιήθηκε με σκοπό να εξεταστεί πώς επηρεάζει η αξιοποίηση παιδικών ιστορικών μυθιστορημάτων την ιστορική ενσυναίσθηση των μαθητών: την ικανότητά τους να εντοπίζουν αλλαγές και συνέχειες ανάμεσα σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, την ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι στα ιστορικά γεγονότα, μέσα από πολυπρισματική θεώρησή τους, αλλά και την ικανότητα αξιοποίησης των ιστορικών γνώσεων στη δημιουργία φανταστικών ηρώων ή//και ιστοριών. Για

τη διερεύνηση του πιο πάνω θέματος πραγματοποιήθηκαν τέσσερις παρεμβάσεις. Οι τρεις πρώτες εστίασαν στο να ερευνησουμε αν οι μαθητές μιας Δ΄τάξης Δημοτικού Σχολείου παρουσίασαν βελτίωση όσον αφορά στη βαθύτερη κατανόηση της Ιστορίας, στο πλαίσιο της επεξεργασίας αποσπασμάτων από παιδικά ιστορικά μυθιστορήματα. Το δεύτερο μέρος της έρευνας εξετάστηκε κυρίως μέσα από την τέταρτη παρέμβαση, το πρότζεκτ, κατά το οποίο τα παιδιά κλήθηκαν να χρησιμοποιήσουν ό,τι έμαθαν, για να δημιουργήσουν δικούς τους φανταστικούς ήρωες που θα μπορούσαν να σταθούν σε έγκυρο ιστορικό πλαίσιο. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν κατά τις τέσσερις παρεμβάσεις, αλλά και κατά τις συνεντεύξεις που ακολούθησαν. Η ανάλυση έγινε μέσα από αντιπαραβολή των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν, πρώτα για κάθε παιδί και στη συνέχεια για το σύνολο της τάξης. Μέσα από την ανάλυση αποτελεσμάτων προκύπτει το γενικό συμπέρασμα ότι η ενσωμάτωση παιδικών ιστορικών μυθιστορημάτων συντελεί θετικά στην ανάπτυξη της ιστορικής ενσυναίσθησης των μαθητών. Επίσης, παρατηρείται μια τάση να ταυτίζονται με διάφορους ήρωες των λογοτεχνικών έργων και να αντικρίζουν ένα γεγονός από διάφορες σκοπιές. Τέλος, δημιουργούν φανταστικούς χαρακτήρες ή/και ιστορίες με έγκυρο ιστορικό πλαίσιο, με σχετική ευκολία και φανερά επηρεασμένοι από τα μυθιστορήματα με τα οποία έχουν ασχοληθεί κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων. Πέρα από αυτά, παρατηρούνται κι άλλα θετικά αποτελέσματα, όπως η ανάπτυξη της φιλιανγνωσίας, το αυξημένο ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα κ.α. Επιπλέον, μέσα από την όλη διαδικασία δημιουργούνται καινούρια ερωτήματα, αναφορικά με την αμφίδρομη σχέση λογοτεχνίας και ιστορίας και τις επιπτώσεις της στη διδασκαλία του μαθήματος.

Μαριλένα Γιαννούλη, Ιουλίτα Αγγελοπούλου

Διδασκαλία και διατήρηση λέξεων υψηλής συχνότητας μέσω πολυαισθητηριακής προσέγγισης με τη χρήση εφαρμογών και λογισμικού : η δομημένη δημιουργία ενός οπτικοακουστικού λεξικού

Η διδασκαλία λέξεων υψηλής συχνότητας σε μαθητές δημοτικού με μαθησιακές δυσκολίες, είναι μια τακτική που στοχεύει στην υποβοήθηση της ταχύτητας και αποτελεσματικότητας της ανάγνωσης και της γραφής. Τα τελευταία χρόνια το ερευνητικό ενδιαφέρον έχει στραφεί στα οφέλη που μπορεί να έχει η διδασκαλία των λέξεων αυτών, όταν γίνεται όχι μόνο με την άμεση καθοδήγηση του δασκάλου, αλλά και την εμπλοκή υπολογιστικών προγραμμάτων, και μάλιστα με την χρήση χρονοκαθυστερήσης ανάμεσα σε οπτικό και ακουστικό ερέθισμα. Λαμβάνοντας υπόψη τα αντίστοιχα ερευνητικά ευρήματα αλλά και τη σχετική θεωρία για τον τρόπο που η πολυαισθητηριακή προσέγγιση μέσω υπολογιστικού περιβάλλοντος, μειώνει το γνωστικό φορτίο και κινητοποιεί τον μαθητή, παρουσιάζεται ένας τρόπος για την ενεργητική οικοδόμηση ενός οπτικο-ακουστικού λεξικού, αξιοποιώντας τις δυνατότητες λογισμικού όπως το H5P και το Make It. Στόχος του προγράμματος που διαμορφώνεται από τον εκπαιδευτικό, με βάση τις ανάγκες του μαθητή, είναι να διαρθρωθεί όχι μόνο η διδασκαλία, αλλά και η επανάληψη στο σπίτι, με στόχο την διατήρηση των αποτελεσμάτων. Ο μαθητής, ακολουθώντας το μονοπάτι δραστηριοτήτων που έχει σχεδιασθεί σε LMS, προσεγγίζει την ίδια λέξη με διαφορετικούς τρόπους, αναγνωρίζοντάς την, διακρίνοντας την, εντοπίζοντάς την, διαβάζοντας και γράφοντάς την με ταχύτητα και ευχέρεια, ώσπου να την καταχωρήσει στο ψηφιακό λεξικό του, που θα είναι εργαλείο επανάληψης. Καθ' όλη τη διαδικασία, ο μαθητής κερδίζει πόντους και βραβεία, χάρη στις δυνατότητες για παιχνιδοποίηση (gamefication).

Δήμητρα Γιάντσιου

Αξιολόγηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων, μαθητών Γυμνασίου, μέσα από τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τις Φυσικές Επιστήμες στο ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»

Στην παρούσα έρευνα επιχειρούμε να διερευνήσουμε το κατά πόσο μαθητές Γυμνασίου, που έχουν παρακολουθήσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα εισαγωγής στη Νανοτεχνολογία και Νανοεπιστήμη, μπορούν να αναπτύξουν μεταγνωστικές δεξιότητες και σε τι ποσοστά. Κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος οι μαθητές, ως δόκιμοι ερευνητές που συμμετάσχουν σε μια σειρά από πειράματα, καλούνται να απαντήσουν σε ανοιχτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις σχετικά με την υπό παρακολούθηση θεματική. Μέσω της χρήσης ανώνυμων ερωτηματολογίων διερευνούμε κατά πόσο αποκτήθηκαν δεξιότητες μεταγνωστικού τύπου και σε ποιο βαθμό μετά το πέρας παρακολούθησης του προγράμματος. Σήμερα περισσότερο από ποτέ, η συμμετοχή των σχολείων σε οργανωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρουν παντός τύπου πολιτιστικά, εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα, αποτελεί μέρος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης του σχολείου. Είναι σημαντικό όμως οι εκπαιδευτικές αυτές δράσεις να

καλλιεργούν δεξιότητες για την προσθήκη προσωπικών ερμηνειών, ανάλυσης, σύνθεσης και έκφρασης. Το πόσο προωθείται η κριτική σκέψη και ο διάλογος, η προσωπική ερμηνεία, η ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάλυσης και προσέγγισης των υπό διαπραγμάτευση θεματικών και η δόμηση εναλλακτικών ερμηνειών, η πρόκληση ερωτημάτων και το άνοιγμα σε αβεβαιότητες και υποθέσεις, είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο που χρήζει έρευνας και αξιολόγησης των εκάστοτε προγραμμάτων.

Παναγιώτα Γκαβογιάννη

Αναγνωστικές εμπυχωσεις και φιλαναγνωστικές δράσεις στη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία με αφορμή το βιβλίο Πορτοκαλάδα με ανθρακικό του Σ. Γιαννακόπουλου

Αν πρόκειται να οδηγήσουμε το παιδί στο θαυμαστό κόσμο της λογοτεχνίας, πρέπει πρώτα εμείς να γνωρίσουμε τα γοητευτικά μονοπάτια της, γράφει η Άντα Κατσίκη Γκίβαλου. Η σύγχρονη παιδική λογοτεχνία μέσα από ρεαλιστικά θέματα κοινωνικού προβληματισμού όπως το διαζύγιο, η μετανάστευση, η διαπολιτισμικότητα, η διαφορετικότητα κ.ά. συνδέει εύληπτα την ανάγνωση με τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών, με το ίδιο το συναίσθημά τους και τις ανάγκες τους. Ο νεαρός αναγνώστης μυείται στον κόσμο του βιβλίου μέσα από ιστορίες περιπέτειας, κοινωνικής ευαισθητοποίησης και ενσυναίσθησης. Ο δάσκαλος αποτελεί συνδεδεμένο κρίκο ανάμεσα στο παιδί και το βιβλίο και έχει αποστολή να δημιουργήσει συνθήκες πραγματικής επικοινωνίας, δημιουργικής συνάντησης και αφύπνισης. Μια αναγνωστική εμπύχωση συμφιλιώνει τη σχέση του παιδιού με το βιβλίο και ενισχύει τη φιλαναγνωσία. Δεν υπάρχει ένα βιβλίο ιδανικό για όλους. Η προσέγγιση και η κατανόησή του, πέραν της απόλαυσης, συμβάλει στην ατομική ανάπτυξη (γνώση, μνήμη, γλωσσική καλλιέργεια, δημιουργική έκφραση και ικανότητα), στην ηθική ανάπτυξη, τη συναισθηματική νοημοσύνη, την κριτική σκέψη, την ψυχική ωρίμανση. Ο συγγραφέας Σ. Γιαννακόπουλος ζει στη σύγχρονη εποχή, από αυτήν εμπνέεται και αυτή μεταφέρει στο έργο του. Οι παιγνιώδεις δράσεις που προτείνονται με αφορμή το βιβλίο του Πορτοκαλάδα με ανθρακικό αναφέρονται στη νοηματική κατανόηση, στην ανάδειξη θεματικών στοιχείων του κειμένου, στη διακεμενικότητα. Στη φιλαναγνωστική πρακτική εντάσσονται και άλλες περιοχές τέχνης και τεχνικής (ζωγραφική, μουσική, τραγούδι, ηλεκτρονικός υπολογιστής κ.ά.) καθώς και δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, αξιοποίησης των ελεύθερων συνειρμών, παιχνίδια με τις λέξεις (σε μορφολογικό και σημασιολογικό επίπεδο), ενίσχυσης της επινοητικότητας των παιδιών. Οι ιδέες γίνονται όχημα για έμπνευση πολλών ακόμη τρόπων δημιουργικής προσέγγισης της σύγχρονης παιδικής λογοτεχνίας. Είναι απαραίτητο στη σχολική και κοινωνική πραγματικότητα να δημιουργούμε κώδικες επικοινωνίας εμποτισμένους με φαντασία, καινοτομία και όραμα.

Παναγιώτα Γκαβογιάννη

Τα βιβλία - έργα τέχνης (artists' books) της Φωτεινής Στεφανίδου

Η τέχνη και η αισθητική του βιβλίου οδηγείται σε νέες διαδρομές. Οι καλλιτέχνες με αφετηρία τη μορφή του βιβλίου δημιουργούν μοναδικά έργα τέχνης. Τα βιβλία – έργα τέχνης αποτελούν ένα σύγχρονο πολυτροπικό και υβριδικό μέσο έκφρασης το οποίο προσλαμβάνει ο αναγνώστης/θεατής ως έργο τέχνης αλλά και ως φυσική επέκταση του βιβλίου. Στα πλαίσια ενός θεωρητικού προβληματισμού για τη διττή φύση και την ταυτότητα του artists' book δύναται να μελετηθεί το βιβλίο ως αισθητικό προϊόν, ως μια οπτική τροπικότητα και να αναλυθούν θέματα όπως τεχνοτροπίες, κανόνες, υλικά, μορφικά στοιχεία (σχήματα, χρώματα), εικαστικές συμβάσεις. Η δυναμική που ενσωματώνει το συγκεκριμένο ευέλικτο είδος στην εμπειρία της ανάγνωσης/θέασης αναδεικνύεται και επικοινωνείται με σαφήνεια στα artists' books που έχει δημιουργήσει η ζωγράφος Φωτεινή Στεφανίδη. Ο συσχετισμός του βιβλίου – έργου τέχνης με το πεδίο της ανάγνωσης, η διερεύνηση της σχέσης εικόνας – κειμένου καθώς και οι προτάσεις δραστηριοτήτων που προάγουν τη φιλαναγνωσία και την ενεργητική εμπλοκή του μαθητή στη δημιουργική διαδικασία είναι παράμετροι που επαναπροσδιορίζουν το ρόλο που έχει το βιβλίο και το έργο τέχνης στο χώρο της εκπαίδευσης.

Κωνσταντίνα Γκαλτανίδου

Βιωματική διδασκαλία Ξένης Γλώσσας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση με επίκεντρο την τέχνη και τον πολιτισμό: Η περίπτωση της Αγγλικής Γλώσσας

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η βιωματική διδασκαλία της ξένης γλώσσας (συγκεκριμένα η περίπτωση της αγγλικής) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με κύριο άξονα την τέχνη, τον πολιτισμό και την επικοινωνία και με απώτερο στόχο την ενίσχυση του πολιτιστικού ενδιαφέροντος στους μαθητές. Για τον σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις μαθητών δημοτικού σε δύο χώρους πολιτισμικής αναφοράς, τις οποίες διαδέχτηκε μία σειρά μαθημάτων τέχνης και πολιτισμού. Το είδος της έρευνας που πραγματοποιήθηκε είναι η μελέτη περίπτωσης. Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε συνίστατο στο συνδυασμό ποσοτικής (ερωτηματολόγια) και ποιοτικής (συμμετοχική παρατήρηση και συνεντεύξεις) έρευνας, την τεχνική της τριγωνοποίησης ή τριγωνισμού (κατά τον συνδυασμό των προαναφερθέντων βιωματικών επισκέψεων και μαθημάτων τέχνης και πολιτισμού, καθώς και των απόψεων εκπαιδευτικών αγγλικής γλώσσας σχετικά με τη βιωματική διδασκαλία και την τέχνη), προκειμένου να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και να αποκαλυφθούν νέες διαστάσεις του εξεταζόμενου αντικειμένου. Το δείγμα της έρευνας ήταν: α) 31 μαθητές της ΣΤ΄ τάξης δημοτικού σχολείου, στους οποίους επιδόθηκε προς συμπλήρωση ένα ερωτηματολόγιο πριν τις επισκέψεις στις εκθέσεις, 25 μαθητές της ίδιας τάξης, στους οποίους επιδόθηκε ένα ερωτηματολόγιο μετά τις επισκέψεις και 32 μαθητές της ίδιας τάξης, στους οποίους επιδόθηκε ένα νέο ερωτηματολόγιο μετά την ολοκλήρωση των μαθημάτων πολιτισμού. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου στους 33 (συνολικά) μαθητές της ΣΤ΄ τάξης εφαρμόστηκε η μέθοδος της παρατήρησης. β) 10 εκπαιδευτικοί αγγλικής γλώσσας της δημόσιας πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εφαρμόζουν τη βιωματική μάθηση, από τους οποίους ζητήθηκε συνέντευξη σχετικά με τα υπό μελέτη θέματα. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας υποδεικνύουν ότι οι μαθητές πιστεύουν ότι μαθαίνουν περισσότερα με τις επισκέψεις σε αίθουσες τέχνης και πολιτισμού, καθώς και με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας. Επίσης, μετά τις επισκέψεις στις δύο εκθέσεις και τα επακόλουθα μαθήματα δείχνουν ότι κατανοούν καλύτερα τις έννοιες του πολιτισμού και της επικοινωνίας και ότι ανακαλύπτουν καινούρια πράγματα μέσα από την τέχνη και τον πολιτισμό. Οι εκπαιδευτικοί αγγλικής γλώσσας, από τη μεριά τους, υποστηρίζουν ότι ο συνδυασμός της βιωματικής μάθησης και της τέχνης ως εργαλείο διδασκαλίας της αγγλικής γλώσσας και της επικοινωνίας αποτελεί έναν φυσικό και χαρούμενο τρόπο μάθησης που ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών και καλλιεργεί τη γνώση του πολιτισμού.

Ελένη Γκίκα, Μαρία Μπελογιάννη

Παιχνίδια Ιστορίας. Δημιουργικότητα και συνεργασία στον Όμιλο Ιστορίας του Βαρβακείου Προτύπου Γυμνασίου

Τα σχολικά έτη 2016-17 και 2017-18 λειτούργησε στο Βαρβάκειο Πρότυπο Γυμνάσιο ο Όμιλος Ιστορίας «Παιχνίδια Ιστορίας». Στόχος του ομίλου ήταν να προσεγγίσουν οι μαθητές την Ιστορία με ένα δημιουργικό τρόπο, να εξοικειωθούν με τη βιβλιογραφική έρευνα, να οικοδομήσουν την ιστορική γνώση, να καλλιεργήσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, να συνεργαστούν στην παραγωγή ενός έργου. Η υλοποίηση των στόχων αυτών επιχειρήθηκε με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών παιχνιδιών που βασίζονταν σε ιστορικά θέματα. Για την υλοποίηση των παιχνιδιών ο όμιλος συνεργάστηκε με ειδικούς επιστήμονες μουσείων, υπεύθυνους για τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τους, και αξιοποιήθηκε μουσειακό υλικό. Τα δύο έτη λειτουργίας του ομίλου παρήχθησαν δέκα εκπαιδευτικά παιχνίδια, τα οποία αξιοποιούνται στη διδασκαλία των μαθημάτων της Ιστορίας, της Α.Ε. Γραμματείας από Μετάφραση, της Γλωσσικής Διδασκαλίας και άλλων γνωστικών αντικειμένων στο πλαίσιο διαθεματικότητας.

Αναστασία Γκίνη

Συνθέτοντας με έμπνευση το ηχοτοπίο-μία καινοτόμος πρόταση διδασκαλίας του μαθήματος της μουσικής

Κάθε τόπος διαθέτει μία ξεχωριστή ακουστική ταυτότητα που διαμορφώνεται από τους ήχους που παράγονται σ' αυτόν και επηρεάζουν, άμεσα ή έμμεσα, την συνείδηση και τον τρόπο έκφρασης των ανθρώπων που φιλοξενεί. Αρχικά οι μαθητές αντιλαμβάνονται μέσα από παραδείγματα το «Ηχοτοπίο», ως όρο που προσδιορίζει τους συνδυασμούς ήχων παραγόμενων από το φυσικό ακουστικό και από το

ανθρωπογενές περιβάλλον ή ως σύνολο ηχογραφημένων ήχων που παραπέμπουν σε συγκεκριμένο ακουστικό περιβάλλον ή ως συνθέσεις που δημιουργούνται με την επεξεργασία των παραπάνω ήχων. Στη συνέχεια, οι μαθητές καλούνται να αποτυπώσουν το ηχοτοπίο του σπιτιού τους ή της γειτονιάς τους και να το παρουσιάσουν. Παράλληλα, συμμετέχουν σε δραστηριότητες ηχοπεριπάτων και παραγωγής ήχων ή μουσικής εκτέλεσης μέσα από ελεύθερο αυτοσχεδιασμό. Οι ήχοι που προκύπτουν ηχογραφούνται και παρουσιάζονται στην τάξη. Ακολουθεί σύνθεση ψηφιακής μουσικής με τη βοήθεια ειδικών λογισμικών επεξεργασίας ήχου. Μαθαίνοντας και αξιοποιώντας τις βασικές δυνατότητες των προγραμμάτων, ο κάθε μαθητής επιλέγει κάποια από τα ηχογραφημένα αρχεία ήχου που έχουν συγκεντρωθεί και τα επεξεργάζεται ώστε να δημιουργήσει τη δική του πρωτότυπη μουσική σύνθεση. Τα ηχητικά αρχεία δεν είναι απαραίτητα αναγνωρίσιμα μετά την επεξεργασία τους. Η καινοτόμος αυτή μέθοδος διδασκαλίας αποσκοπεί στην εξοικείωση των μαθητών με τις ΤΠΕ και με νέα μέσα ηχητικής/μουσικής έκφρασης, στην καλλιέργεια της προσεκτικής και ενεργητικής ακρόασης και στη συνειδητοποίηση της «σημασίας του ήχου στην καθημερινή ζωή και την ιστορική μνήμη». Καθώς η αυξημένη χρήση τεχνολογιών ήχου στη σύγχρονη ζωή επιδρά στη διαμόρφωση του ακουστικού μας περιβάλλοντος αλλά στη λειτουργία της ακουστικής εμπειρίας, η εξοικείωση των μαθητών με την εγγραφή και επεξεργασία των ήχων («ηχητικοί σχεδιασμοί/αναπαραστάσεις») μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας συμβάλλει στην ανανέωση και το μετασχηματισμό των παραδοσιακών χρήσεων του ήχου (Μπουμπάρης, 2006) και διαμορφώνει δημιουργικούς και ρηξικέλευθους ανθρώπους στον τομέα της επιστήμης και της τέχνης αλλά και ευαισθητοποιημένους πολίτες στο πεδίο της ακουστικής οικολογίας.

Αναστασία Γκίοκα, Μαρία Καπουράλου

Two fairy tales a truth about diversity [2 παραμύθια 1 αλήθεια για τη διαφορετικότητα]

Το σύγχρονο σχολείο δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο από την πολυπολιτισμική πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας. Η νέα πραγματικότητα με την οποία έρχεται αντιμέτωπος ο εκπαιδευτικός και που καλείται να την κατανοήσει και να την διαχειριστεί προς όφελος του συνόλου είναι η διαφορετικότητα των μαθητών του. Η οποία μπορεί να ποικίλει με βάση διαστάσεις, όπως το έθνος, το χρώμα και το θρήσκευμα, αλλά και ατομικές ιδιαιτερότητες (ΑμΕΑ). Μέσω του καθοδηγητικού και παιδαγωγικού ρόλου του εκπαιδευτικού σε συνδυασμό με τον ενεργητικό και συνεργατικό ρόλο του μαθητή και μέσω ομαδοσυνεργατικών προσεγγίσεων οι μαθητές/τριες θα εφοδιαστούν εκτός από τις γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες με έμφαση στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και τη διερεύνηση των δυνατοτήτων συνεργασίας για τη διαχείριση κρίσεων απαραίτητα για κάθε σύγχρονο μαθητή και μελλοντικό πολίτη σε όλους τους τομείς κοινωνικής και πολιτισμικής δράσης. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα εφαρμόστηκε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε παιδιά της ΣΤ΄ τάξης και αφορά ένα παιδί, τη «Διαφορετικούλα» που βιώνει την απόρριψη στη σχολική τάξη για το διαφορετικό χρώμα της και τη διαφορετική μητρική γλώσσα. Αξιοποιώντας δύο παραμύθια τα παιδιά συμμετείχαν σε δραστηριότητες συνειδητοποίησης των συναισθημάτων, των αντιλήψεων, των αξιών, των στάσεων και των συμπεριφορών τόσο των ίδιων όσο και των συμμαθητών τους (παιχνίδια ρόλων, εικαστική αποτύπωση, χορογραφία). Στόχος ήταν να αυξηθεί η γνώση και η κατανόηση των παιδιών στα θέματα διαφορετικότητας και ανθρώπινων δικαιωμάτων, να καλλιεργηθούν δεξιότητες επικοινωνίας, ενσυναίσθησης και κοινωνικής ευαισθησίας και να οδηγηθούν τόσο σε αλλαγή στάσεων όσο και σε ανάληψη δράσης.

Βασιλική Γκολώνη, Μαρία Αμπλά

"Με ένα μουσείο οδηγό την Ευρώπη εξερευνώ": Ένα παράδειγμα διασχολικής συνεργασίας με τη χρήση ψηφιακών συνεργατικών εργαλείων

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται ένα διδακτικό σχέδιο μαθήματος που εκπονήθηκε στο πλαίσιο των καινοτόμων σχολικών δραστηριοτήτων και αποτελεί προϊόν διασχολικής συνεργασίας δύο σχολείων του νομού Αχαΐας. Η επιλογή του θέματος πραγματοποιήθηκε με σκοπό να κατανοήσουν οι μαθητές το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μιας πολυδιάστατης έννοιας στο ιστορικό, πολιτισμικό κοινωνικό και εκπαιδευτικό επίπεδο, καθώς και τη σημασία της ενότητας και της συνύπαρξης των κρατών μελών της. Τα μουσεία ως θέμα μπορούν να δώσουν το απαραίτητο παιδαγωγικό έναυσμα για τη διατήρηση και διάδοση βασικών αξιών προς όφελος της κοινωνίας, αφού αποτελούν συστατικό στοιχείο όχι μόνο των εθνικών ταυτοτήτων αλλά και της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της κοινής ιστορίας και του ενιαίου

πολιτισμού των λαών της Ευρώπης. Από την άλλη, η μουσειακή εκπαίδευση ως άτυπο περιβάλλον μάθησης σε συνδυασμό με την ψηφιακή τεχνολογία ενθαρρύνει και ενδυναμώνει την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών κεντρίζοντας το ενδιαφέρον τους με έναν δημιουργικό τρόπο για τα πολιτιστικά και κατ' επέκταση τα πολιτικά δρώμενα. Η ιδέα της κοινής προσέγγισης του παραπάνω θέματος από δύο σχολεία διαφορετικών περιοχών - ένα αστικής και ένα αγροτικής περιοχής - και με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό προφίλ μαθητών, οδήγησε στην υιοθέτηση μιας μεθοδολογικής προσέγγισης που στηρίζεται αφενός στη συνεργατική μάθηση αφετέρου στο μαθητοκεντρικό μοντέλο της διερευνητικής μάθησης και της καθοδηγούμενης ανακάλυψη. Ως εκ τούτου, η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και η αξιοποίηση συνεργατικών και αλληλεπιδραστικών εργαλείων του web 2.0 αποτέλεσε το κατάλληλο πλαίσιο για τη δημιουργία μιας ψηφιακής κοινότητας μάθησης. Οι μαθητές δημιουργώντας μεικτές ομάδες ασκήθηκαν στις ικανότητες της οργάνωσης, της κριτικής σκέψης, της διαπραγμάτευσης και της επίλυσης προβλήματος. Με τη χρήση διαφορετικών συνεργατικών εργαλείων περιηγήθηκαν σε μουσεία της Ε.Ε. δημιουργώντας ψηφιακούς χάρτες, ψηφιακή αφήγηση, ψηφιακά παιχνίδια, εικονικό μουσείο με δικά τους εκθέματα και εν τέλει παρουσίασαν συνολικά το έργο τους σε ιστολόγιο.

Σεμίνα Γκόρη

Ο Κινηματογράφος ως μέσο προσωπικής αναζήτησης και επαγγελματικού προσανατολισμού του εφήβου.
Μία διδακτική πρόταση για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Σύμφωνα με τις σημαντικότερες και πιο διαδεδομένες αναπτυξιακές θεωρίες, η εφηβεία αποτελεί μία βιοκοινωνική μεταστροφή, στην οποία, οι έντονες σωματικές αλλαγές σε συνδυασμό με την αναζήτηση του προσωπικού ρόλου σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, την προσδιορίζουν ως μία περίοδο αναδιαμορφωτικής κρίσης, με στόχο την ανασυγκρότηση του εαυτού και τη δυνατότητα για αυτορρύθμιση. Πρόκειται για μία δύσκολη και σημαντική διαδικασία, η οποία θεμελιώνει τις βάσεις για την ενήλικη ζωή. Ο κινηματογράφος αποτελεί τη συνισταμένη όλων των άλλων τεχνών, γεγονός που τον καθιστά ένα σύνθετο, επικοινωνιακό καλλιτεχνικό μέσο. Επιπλέον, ο κινηματογράφος είναι συνειρμικός, αφού μπορεί να εκφράσει αφηρημένες έννοιες, εκμεταλλευόμενος τον συμβολισμό, άρα μπορεί να ενεργοποιήσει αποτελεσματικά τη συναισθηματική και γνωστική ανταπόκριση του θεατή. Αυτά τα στοιχεία ενθαρρύνουν τον έφηβο/η να οραματιστεί τον εαυτό του σε ένα μελλοντικό πλαίσιο, κάτι το οποίο θα μπορούσε να λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη για εσωτερική αναζήτηση, δημιουργία και αφύπνιση. Με βάση αυτά τα δεδομένα, αναπτύσσεται μία διδακτική πρόταση, η οποία εστιάζει στη συναισθηματική ανταπόκριση, την ανάπτυξη της προσωπικής αυτογνωσίας και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των εφήβων. Η διδακτική πρόταση, η οποία υιοθετεί τη μέθοδο project, επικεντρώνεται σε δύο βασικές κατηγορίες: α. Αυτογνωσία-Κοινωνικές δεξιότητες και β. Προσωπικό όραμα. Μέσα από τη θέαση ποικίλων κινηματογραφικών ταινιών, οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με προϊόντα υψηλής αισθητικής, με νέες ιδεολογίες, πολιτισμούς, αλλά και με διαφορετικές αναπαραστάσεις του συναισθήματος, ενώ ταυτόχρονα, συμμετέχουν ατομικά και ομαδικά σε οπτικοακουστικές δραστηριότητες, παιχνίδια ρόλων και συζητήσεις, με σκοπό να ανακαλύψουν τη δική τους προσωπική αλήθεια.

Σοφία Γκουζούνη

Η τέχνη ως εργαλείο κριτικού στοχασμού στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Η μαθησιακή διαδικασία στη σύγχρονη εποχή γίνεται αντιληπτή ως μια πολυπαραγοντική διαδικασία που χωρίς να παραγνωρίζει το τυπικό επίπεδο εκπαίδευσης έγκειται και στον χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι επιστημονικές έρευνες διαπλέκουν γόνιμα τη διδασκαλία ενός γνωστικού αντικείμενου με την τέχνη, γεγονός που επιβεβαιώνεται και στην περίπτωση των ενηλίκων εκπαιδευόμενων. Στην Ελλάδα ήδη έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή υπό το πρίσμα της θεωρίας της Μετασχηματίζουσας Μάθησης του J. Mezirow. Συγκεκριμένα, έχει διαμορφωθεί ειδική μεθοδολογία από τον Α. Κόκκο "Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσω της Αισθητικής Εμπειρίας" (ΜΜΑΙΕ) και τα πρώτα της βήματα κάνει η πρακτική της Γ. Μέγα "Αναγνώριση- Αποδοχή-Αναθεώρηση της Αλήθειας" (ΑΑΑΑ). Ως εγχείρημα εμπάθουσας στο πεδίο της Μετασχηματίζουσας Μάθησης στην εκπαίδευση ενηλίκων και εμπλουτισμού των νεότερων ελληνικών ερευνητικών δεδομένων παρουσιάζεται η παρούσα έρευνα. Το υπό διερεύνηση θέμα αποτελεί ο κριτικός στοχασμός στην εκπαίδευση ενηλίκων μέσω της τέχνης. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τίθεται το έργο τέχνης, το οποίο μετουσιώνεται σε εργαλείο κριτικής προσέγγισης και

λειτουργεί ως μια μορφή γλώσσας εύληπτης από όλους, με απώτερο στόχο την αναθεώρηση ή την απαγκίστρωση από προκαθορισμένες και περιοριστικές νοητικές συνήθειες. Στη συγκεκριμένη εργασία ως έργα τέχνης αξιοποιήθηκαν τρία λογοτεχνικά έργα. Το βασικό συμπέρασμα που εξήχθη είναι ότι η χρήση έργων τέχνης ενδείκνυται στην εκπαίδευση ενηλίκων. Ειδικότερα, είναι τελεσφόρο διδακτικό μέσο, γιατί καλλιεργεί πρόσφορο έδαφος για στοχασμό και κινητοποιεί τον μετασχηματισμό. Οι συμμετέχοντες ήταν μια μικρή ομάδα φιλολόγων -6 μέλη- που έδρασαν ατομικά και συλλογικά για τις ανάγκες της έρευνας. Η επεξεργασία και η μελέτη των ερευνητικών δεδομένων έγιναν συνδυαστικά μέσω της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης και της ποιοτικής μεθόδου. Η έρευνα διαθέτει χαρακτηριστικά της έρευνας δράσης. Χρησιμοποιήθηκαν ως ερευνητικά εργαλεία συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο, η συνέντευξη, η παρατήρηση και η ανάλυση περιεχομένου και 2 μεθοδολογικές προσεγγίσεις, η MMAIE του Α. Κόκκου και η AAAA της ΑΑΑΑ.

Σταμάτιος Γκούμας

Αξιολόγηση της σχέσης μεταξύ κινήτρου στην ανάγνωση και αναγνωστικού γραμματισμού

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στις τάξεις Ε' και Στ' Δημοτικού του Αριστοτέλειου Κορινθιακού Εκπαιδευτηρίου και διερευνάται αν και κατά πόσο η επίδοση στον τομέα του αναγνωστικού γραμματισμού (reading literacy) εξαρτάται από το κίνητρο στην ανάγνωση. Πρόκειται για ένα τομέα μείζονος σημασίας, αν ληφθεί υπόψη η συστηματική του εξέταση από περιοδικές διεθνείς συγκριτικές έρευνες, όπως είναι οι PISA και PIRLS, οι οποίες διεξάγονται ανά τριετία και πενταετία αντίστοιχα με σκοπό την εξαγωγή χρήσιμων αποτελεσμάτων για την βελτίωση των εκπαιδευτικών συστημάτων. Η αξία της ερευνητικής προσέγγισης του αναγνωστικού γραμματισμού πηγάζει κυρίως από την περιορισμένη ερευνητική προσοχή που έχει δοθεί τα πρόσφατα χρόνια στους τομείς της κατανόησης και της έκφρασης, όπως υποστηρίζουν οι Berninger και Abbott. Η αντίληψη αυτή προέρχεται από το γεγονός πως η εκπαίδευση, επιδιώκοντας υψηλές επιδόσεις, μέσω της τακτικής εξέτασης δε δίνει έμφαση στην μηχανική μάθηση και την επικοινωνία των σκέψεων του μαθητή. Αναφορικά με τον αναγνωστικό γραμματισμό, το κίνητρο αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες στη διαδικασία παραγωγής νοήματος εκ μέρους των μαθητών. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο MRQ - Motivations for Reading Questionnaire, που αποτελείται από 52 ερωτήσεις καθώς και ένα τεστ αποτελούμενο από ένα πληροφοριακό, ένα λογοτεχνικό και ένα κείμενο με χάρτες, ωράρια και δελτία καιρού. Οι ερωτήσεις του τεστ υπάγονται σε τρεις κατηγορίες: ανάκτηση πληροφορίας, ερμηνεία πληροφορίας και συσχέτιση πληροφορίας. Βρέθηκε ότι ο συνολικός βαθμός της γραπτής δοκιμασίας δε σχετίζεται με το κίνητρο στην ανάγνωση και σχετίζεται αρνητικά με τις κλίμακες της εμπλοκής, της σημασίας, της συμμόρφωσης και τους κοινωνικούς λόγους της ανάγνωσης. Αντιθέτως οι ερωτήσεις ερμηνείας σχετίζονται θετικά με τη σημασία και τη συμμόρφωση. Δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ως προς το φύλο σε σχέση με τις επιδόσεις, ωστόσο υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε σχέση με τις τάξεις.

Δημήτρης Γουλής

Διδάσκοντας το Ολοκαύτωμα μέσα από δημιουργικές, οπτικοακουστικές δραστηριότητες σε ενήλικες μαθητές/τριες των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)

Η Θεσσαλονίκη, παρά το γεγονός ότι υπήρξε επί αιώνες ένα από τα μεγάλα προπολεμικά κέντρα του Εβραϊσμού, καλύπτεται εδώ και πολλά χρόνια με ένα πέπλο σιωπής, άγνοιας και ενοχής για τα γεγονότα του Ολοκαυτώματος. Κατά συνέπεια, η διδασκαλία του ζητήματος σε ενήλικες αποτελεί ένα πολύπλοκο και εξαιρετικά ευαίσθητο καθήκον, το οποίο απαιτεί μια καλοσχεδιασμένη και προσεκτικά εκτελεσμένη προσέγγιση. Αυτό το τρομακτικό κεφάλαιο στην ιστορία της Θεσσαλονίκης εγείρει δύσκολες ερωτήσεις σχετικά με την ανθρώπινη συμπεριφορά και το πλαίσιο μέσα στο οποίο πάρθηκαν ατομικές και συλλογικές αποφάσεις. Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις είναι πώς θα βοηθήσουμε τους ενήλικες σπουδαστές να κατανοήσουν αυτή την τοπική ιστορία χωρίς να τους βομβαρδίσουμε με τρομακτικές εικόνες. Το παραπάνω έργο, το οποίο υλοποιήθηκε στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) της Θεσσαλονίκης για δύο έτη (2017-2019), περιλάμβανε περίπου 100 σπουδαστές/στρίες, οι οποίοι/ες αγνοούσαν παντελώς την ιστορία του Ολοκαυτώματος στην πόλη τους. Αρχικά, μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων, οι σπουδαστές/στρίες διδάχθηκαν τις βασικές αρχές της φωτογραφίας και του βίντεο. Στη συνέχεια, ενημερώθηκαν για το ιστορικό πλαίσιο, διάβασαν κείμενα, περπάτησαν στην πόλη, επισκέφτηκαν τη συναγωγή και το Εβραϊκό

Μουσείο της Θεσσαλονίκης και άκουσαν ιστορίες για την εβραϊκή κοινότητα, φωτογραφίζοντας ή βιντεοσκοπώντας τα ίχνη της παρουσίας της. Στο τέλος, δημιούργησαν 20 περίπου ταινίες μικρού μήκους για το "Ολοκαύτωμα στη Θεσσαλονίκη", οι οποίες παρουσιάστηκαν σε ειδική προβολή στη αίθουσα Ολύμπιον του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Εντέλει, το πρόγραμμα προσέφερε στους/στις σπουδαστές/στριες την ευκαιρία να ασχοληθούν με αθέατες ή παραμελημένες πτυχές της ιστορίας με στόχο την ιστορική κατανόηση των γεγονότων σε μακρο-κοινωνικό και, κυρίως, σε μικρο-κοινωνικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, αλλάζοντας την εκπαιδευτική διαδικασία από κειμενική σε ερευνητική και συνεργατική, και τοποθετώντας τους/τις σπουδαστές/στριες ως ενεργά υποκείμενα της γνωστικής διαδικασίας μέσω βίντεο και ΤΠΕ, επιχειρεί να συνεισφέρει σε ένα κρίσιμο πεδίο για τον κριτικά σκεπτόμενο πολίτη του 21ου αιώνα, εκείνο του οπτικοακουστικού γραμματισμού.

Ευθυμία Γουργιώτου, Γεωργία Εμμανουήλ

Η Καλλιέργεια δεξιοτήτων δημιουργικής επίλυσης προβλήματος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσα από την αφήγηση μύθων

Τα τελευταία χρόνια το ζήτημα της δημιουργικότητας γενικά και η εφαρμογή της στην εκπαίδευση ειδικότερα έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές. Στο εξωτερικό δεκαετίες πριν απασχόλησε το θέμα τον εκπαιδευτικό κόσμο ενώ στην χώρα μας τα τελευταία χρόνια γίνεται αναφορά στην αξία της δημιουργικής μάθησης. Οι ερευνητικές εργασίες παγκοσμίως, αναγνωρίζουν την δημιουργικότητα ως απαραίτητο συστατικό για την ουσιαστική μάθηση των παιδιών και τη δημιουργία μελλοντικών πολιτών με κριτική σκέψη, ικανούς να επιλύουν προβλήματα και να παράγουν δημιουργικά, πρωτότυπα προϊόντα. Οι δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο στη ζωή κάθε ανθρώπου. Για αυτόν το λόγο θεωρείται πολύ σημαντική η διδασκαλία τους στα παιδιά. Η ικανότητα του μικρού παιδιού να αναλύει κριτικά ένα πρόβλημα και να το επιλύει με τη λογική θεωρείται πολύτιμη. Το δημιουργικής επίλυσης πρόβλημα (ΔΕΠ) αποτελεί ένα διδακτικό μοντέλο που επιτρέπει στα παιδιά να συνδέουν την σχολική γνώση με τον πραγματικό κόσμο. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά αναπτύσσουν κοινωνικές δεξιότητες οι οποίες θα τους ακολουθούν σε όλη τους τη ζωή. Βασικός σκοπός αυτής της έρευνας ήταν η διερεύνηση της δημιουργικής επίλυσης προβλήματος ως μορφωτικό εργαλείο στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου που οδηγεί τα παιδιά στην κατάκτηση της δημιουργικής και κριτικής σκέψης. Επίσης η συγκεκριμένη μελέτη είχε σκοπό να εξετάσει την αποτελεσματικότητα της μεθόδου και τα αποτελέσματα της χρήσης της στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Ειδικότερος στόχος της μελέτης ήταν η διερεύνηση της δημιουργικής επίλυσης προβλήματος μέσα από την Ελληνική Μυθολογία. Προκειμένου να δοθούν απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα συλλέχθηκαν ποιοτικά δεδομένα (παρατήρηση, συνέντευξη, ημερολόγιο, ηχογραφήσεις, βιντεοσκοπήσεις, φωτογραφήσεις κ.τ.λ.), από 7 παιδιά προσχολικής ηλικίας που φοιτούσαν σε νηπιαγωγείο της Κρήτης, και αναλύθηκαν μέσω ποιοτικών εργαλείων και τεχνικών. Η έρευνα έδειξε ότι το πρόγραμμα καλλιέργειας δεξιοτήτων δημιουργικής επίλυσης προβλήματος μέσα από την αφήγηση μύθων είχε θετικά αποτελέσματα στα παιδιά και υποστήριξε τη μάθηση τους.

Γεώργιος Γρηγοράς, Άννα Λεζγίδου, Ιωάννα Νιζορίδου, Αικατερίνη Βάσιου

Ενσυναίσθηση μαθητών δημοτικού σχολείου: Η σχέση της με τη διαχείριση θυμού και προκοινωνικές/επιθετικές συμπεριφορές

Η ενσυναίσθηση επηρεάζει τόσο τον τρόπο διαχείρισης του θυμού όσο και την κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών. Ωστόσο, ελάχιστες μελέτες έχουν εξετάσει τη σχέση μεταξύ αυτών των μεταβλητών. Σκοπός της μελέτης ήταν να εξετάσει τη σχέση ανάμεσα στην ενσυναίσθηση μαθητών δημοτικού σχολείου με τους τρόπους διαχείρισης του θυμού και την προκοινωνική και επιθετική συμπεριφορά τους. Στην έρευνα συμμετείχαν 93 μαθητές Α/θμιας Εκπ/σης που συμπλήρωσαν τις κλίμακες: Basic Empathy Scale, Behavioral Anger Response Questionnaire, Aggressive and Prosocial Behavior Questionnaire. Τα αποτελέσματα συσχέτισης έδειξαν ότι οι μαθητές με υψηλή συναισθηματική ενσυναίσθηση είτε εκφράζουν άμεσα το θυμό τους είτε αναζητούν κοινωνική υποστήριξη για να διαχειριστούν το θυμό τους, καθώς επίσης εκδηλώνουν περισσότερο προκοινωνική αλτρουϊστική συμπεριφορά. Αντίθετα, οι μαθητές με υψηλή γνωστική ενσυναίσθηση καταφεύγουν σε απασχόληση με κάτι άλλο για να διαχειριστούν το θυμό τους και εκδηλώνουν περισσότερο προκοινωνική αλτρουϊστική συμπεριφορά και αντιδραστική προκοινωνική συμπεριφορά και λιγότερο προληπτική επιθετική συμπεριφορά. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν στο

πλαίσιο της συμβολής της ενσυναίσθησης των μαθητών δημοτικού σχολείου στις σχέσεις με τους συμμαθητές τους.

Ιωάννα Γρηγορίου

Ο Ερωτόκριτος –διδασκαλία του αισθητικού κριτηρίου και καλλιέργεια της συνοχής της ομάδας

Με απώτερο στόχο τη δημιουργία συνεκτικών δεσμών μεταξύ των μαθητών και μαθητριών που φοιτούν πρώτη φορά στο Λύκειο και τη δημιουργία κατάλληλου μαθησιακού κλίματος, αποφασίσαμε να ανεβάσουμε την παράσταση «Ερωτόκριτος» στο Γενικό Λύκειο Ερμιόνης -Παπαβασιλείου. Η επιλογή του έργου δεν ήταν εύκολη ούτε όλοι ήταν σύμφωνοι. Συζητήθηκαν οι επιλογές των θεατρικών έργων. Επικράτησαν οι απόψεις που τόνιζαν την πολλαπλή ανάλυση και ανάγνωση του «Ερωτόκριτου». Οι μαθητές σε υποομάδες ανέλυσαν το έργο και εμβάθυναν σε αυτό. Ο ενθουσιασμός διαδεχόταν την έμπνευση και την επιθυμία να εργαστούν όλοι για τον κοινό στόχο. Κανείς δεν “επιτρεπόταν” να αποτραβηχτεί ή να «επαναπροσδιορίσει» τους ρυθμούς που οι πρόβες είχαν, τους ρυθμούς που είχαν προαποφασιστεί και είχαν συμφωνηθεί μεταξύ των μελών της ομάδας που αποτελείται από τα δυο τμήματα της Α΄τάξης. Τα παιδιά μέσα από τους ρόλους τους αποκόμισαν οφέλη που κυμάνθηκαν από την επαφή με ένα κείμενο κλασσικό, αντιπροσωπευτικό του Κρητικού θεάτρου έως την κατανόηση των πολλών και αλληλένδετων ρόλων που απαιτούνται για μια θεατρική παράσταση, όπως αυτή του χορογράφου, του σκηνογράφου, του ενδυματολόγου, του δημιουργού του προγράμματος και της αφίσας. Κατανόησαν πως η δημιουργία είναι συνισταμένη ομαδικής προσπάθειας, αλλά και την αξία της συνέπειας, της εργατικότητας και της έκφρασης ως μορφής ελευθερίας. Ιδιαίτερα σημαντική στάθηκε η επιθυμία να αναζητήσουν την εργογραφία, τα ανεβασματα του έργου που υπήρξαν πηγή έμπνευσης και κατανόησης του τρόπου που το συγκεκριμένο επιδρά στη διαμόρφωση του αισθητικού κριτηρίου και της σκηνοθετικής προσέγγισης. Ένα από τα σημαντικότερα οφέλη υπήρξε η ελευθερία έκφρασης, είτε αυτή απεικονίστηκε στην επιλογή της χορογραφίας είτε ήταν κάτι που σιωπηρά προσυμφωνήθηκε όπως έγινε με την σκηνοθετική οπτική. Μέσα από διαδικασίες ανάλυσης των χαρακτήρων και του συγκεκριμένου και υπό το πρίσμα της ενσυναίσθησης, τα παιδιά χάρηκαν το ταξίδι της δημιουργίας μιας παράστασης, μένει να χαρούν και την «Ιθάκη» την θεατρική παράσταση την ίδια.

Νίκη Γρηγορίου

Σύγχρονη παιδική ηλικία και δημιουργική σκέψη. Έννοιες σε αρμονία ή σύγκρουση; Παράλληλες ή τεμνόμενες;

Είναι δεδομένο ότι οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες είναι παιδοκεντρικές και σε αυτές το παιδί βιώνει σε ένα πλαίσιο προστασίας, φροντίδας, εκπαίδευσης, περίθαλψης, διασκέδασης απολαμβάνοντας πλήθος παροχών και υπηρεσιών που του επιτρέπουν να αναπτύσσεται ολόπλευρα, ομαλά και αρμονικά. Το δεύτερο δεδομένο είναι πως και οι δύο πιο πρόσφατες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις του 1980 και του 2003 αναγνωρίζουν την αξία της καλλιέργειας της κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού που θα το καταστήσει τον αυριανό ενεργό ενήλικα- πολίτη. Είναι άραγε οι δύο αυτοί κοινώς αποδεκτοί τόποι συμβατοί και αλληλοβοηθούμενοι; Ο σημερινός τρόπος ζωής του παιδιού της δυτικής κοινωνίας επιτρέπει την ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας; Η στοχοθεσία των αναλυτικών προγραμμάτων ως προς τις παραπάνω έννοιες υλοποιείται επαρκώς στα σχολικά εγχειρίδια; Αναδεικνύεται η δημιουργική έκφραση των παιδιών μέσα από τα κείμενα και την εικονογράφηση αυτών των εγχειριδίων; Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να καταδείξει αν και κατά πόσο η φαντασία και δημιουργική σκέψη υπάρχουν ως αξίες στην παιδική ηλικία όπως αυτή αναπαρίσταται στα σχολικά εγχειρίδια τις τελευταίες δεκαετίες. Πεδίο έρευνας των παραπάνω ερωτημάτων αποτελούν τα σχολικά εγχειρίδια Γλώσσας του Δημοτικού σχολείου που κυκλοφόρησαν τη δεκαετία του 1980 και έμειναν σε χρήση σχεδόν μία εικοσαετία και αυτά που τα αντικατέστησαν το 2006 και είναι σε χρήση ακόμα και στην παρούσα σχολική χρονιά 2019-2020. Η επιλογή των σχολικών εγχειριδίων ως πεδίου έρευνας έγινε με κριτήριο το ότι εκφράζουν την εκπαιδευτική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης και των ΑΠΠΣ και ΔΕΠΣΣ που βρίσκονται σε ισχύ. Η έρευνα είναι συγκριτική των δύο σειρών εγχειριδίων και επεξεργάζεται ποιοτικά και ποσοτικά τις αναπαραστάσεις του παιδιού που ονειρεύεται, επιθυμεί, φαντάζεται, εμπνέεται, επινοεί, πρωτοτυπεί και δημιουργεί χρησιμοποιώντας με αποκλίνοντα τρόπο τη σκέψη του.

Ηλιάννα Γωγάκη, Βασιλική Ιωαννίδη

Παρέμβαση για τη βελτίωση φωνημικής επίγνωσης μαθητή με ΔΕΠΥ

Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής Υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ) είναι η συχνότερη νευροαναπτυξιακή διαταραχή της παιδικής ηλικίας, η οποία τις περισσότερες φορές επιμένει και κατά την ενηλικίωση, δημιουργώντας σημαντική λειτουργική επιβάρυνση. Εκφράζεται με διαταρακτικές συμπεριφορές στην οικογένεια και τη σχολική τάξη. Τα βασικά συμπτώματα που χαρακτηρίζουν τη ΔΕΠΥ είναι η απροσεξία, η υπερκινητικότητα και η παρορμητικότητα. Εξαιτίας αυτής της συμπτωματολογίας, η σχολική επίδοση και ένταξη των μαθητών με ΔΕΠΥ μέσα στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον, χαρακτηρίζεται από έντονες δυσκολίες και γι' αυτό, μαθητές που έχουν λάβει από το ΚΕΣΣΥ διάγνωση ΔΕΠΥ, τους παρέχεται παράλληλη στήριξη. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η βελτίωση της φωνημικής επίγνωσης μαθητή Νηπιαγωγείου με ΔΕΠΥ. Στόχοι της παρούσας παρέμβασης είναι μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση κατάλληλων δραστηριοτήτων, ο μαθητής με ΔΕΠΥ α) να είναι σε θέση να διακρίνει μέσα από το προφορικό λόγο το φώνημα Χ, χ, β) να εντοπίζει και να διακρίνει μέσα στο γραπτό λόγο το γράμμα Χ, χ και γ) να είναι σε θέση να παράγει γραπτά το γράμμα Χ, χ. Η παρέμβαση είχε διάρκεια ένα μήνα. Πραγματοποιήθηκε αρχική, ενδιάμεση και τελική αξιολόγηση του μαθητή, για την επίτευξη των στόχων μέσα από δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας και την εφαρμογή ποικίλων στρατηγικών.

Ηλιάννα Γωγάκη, Βασιλική Ιωαννίδη

Βελτίωση Κατανόησης Προφορικού Λόγου και Παραγωγής προφορικού Λόγου Μαθητή με ΔΕΠΥ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η βελτίωση παραγωγής και κατανόησης προφορικού λόγου μαθητή με ΔΕΠΥ που φοιτά σε Νηπιαγωγείο. Στόχοι της παρούσας παρέμβασης είναι μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση κατάλληλων δραστηριοτήτων, ο μαθητής να είναι σε θέση να διατηρεί τη προσοχή του ώστε να κατανοεί μια περιγραφή, να είναι σε θέση να διατηρεί τη προσοχή του ώστε να κατανοεί κείμενα μικρής έκτασης καθώς και προτάσεις μικρής έκτασης, όπως και να βελτιωθεί στην παραγωγή προφορικού λόγου. Η παρέμβαση είχε διάρκεια 2 εβδομάδες. Οι δραστηριότητες αυτές σχεδιάστηκαν με βάση τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος το Νηπιαγωγείου. Αξιοποιούνται εικόνες, καθώς τα παιδιά δεν έχουν κατακτήσει την ανάγνωση. Οι δραστηριότητες είναι μικρής έκτασης, ώστε να μην προκαλέσουν κόπωση στον μαθητή.

Ελισάβετ Δαλαμπύρα

Το πειθαρχικό δίκαιο στην εκπαίδευση

Στην εργασία αυτή θα επιχειρηθεί μία σύντομη περιήγηση στους βασικούς θεσμούς του πειθαρχικού δικαίου, με ειδικότερη αναφορά σε υποθέσεις που, συχνά, ταλανίζουν τους εκπαιδευτικούς και μπορεί να οδηγήσουν σε διαδικαστικές περιπέτειες. Θα επικεντρωθώ στα πειθαρχικά όργανα, ανάλογα με τη θέση και την εργασία του εκπαιδευτικού (π.χ. συντονιστές εκπαίδευσης, ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί κ.λπ.), αλλά και στα συνήθη πειθαρχικά αδικήματα.

Κυριακή Δειϊμέζη

Μουσική και γλώσσα συνταξιδιώτες στα μονοπάτια της διαθεματικότητας

Τη διαθεματική προσέγγιση στη διδασκαλία της μουσικής εξετάζει το παρόν άρθρο, επιδιωκόμενο δε είναι η εύρεση και ο συνδυασμός κοινών εννοιών ή όρων της μουσικής με τη γλώσσα, μέσω της λογοτεχνίας και εν μέρει των εικαστικών. Διερευνάται εάν η μουσική ως μέσον αγωγής λειτουργεί ενοποιητικά ανάμεσα στα θεωρητικά και στα θετικά μαθήματα και κατά πόσον μπορούν να λειτουργήσουν ως συνοδοιπόροι. Ο προβληματισμός και ο πειραματισμός μου αφορά στην ενιαιοποίηση αυτών και στο πώς αυτά τα δύο μπορούν να διδαχτούν στους μαθητές με τρόπους που να ξεδιπλώνουν τη φαντασία τους και να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους. Επιδιωκόμενο είναι ο συνδυασμός και η εύρεση κοινών εννοιών ή όρων της μουσικής με τη γλώσσα μέσω της λογοτεχνίας, της δημιουργικής γραφής και εν μέρει των εικαστικών από τους μαθητές.

Αικατερίνη Δελκωνσταντινίδου

Μυθοτραφείς παρεμβάσεις του ψηφιακού θεάτρου στην εκπαίδευση ενηλίκων

Η προτεινόμενη ανακοίνωση εστιάζει σε ένα ερευνητικό πρόγραμμα που εδράζεται στο σταυροδρόμι του ψηφιακού θεάτρου, της πρόσληψης του μύθου, της εκπαίδευσης ενηλίκων και της εκπαίδευσης στην αγγλική ως ξένη γλώσσα. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει την ανάπτυξη, υλοποίηση και αξιολόγηση ενός εναλλακτικού, διαμεσικού και πολυτροπικού, μοντέλου για τον αγγλικό γραμματισμό σε περιβάλλοντα ενήλικης μάθησης. Το εν λόγω ερευνητικό πρόγραμμα εμπίπτει στο μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας δράσης, από τα διερευνητικά, αναστοχαστικά και κριτικά κλώσματα του οποίου έχει αντλήσει σημαντικά οφέλη. Για τον σχεδιασμό, τη δόμηση, την οργάνωση και την εφαρμογή του μοντέλου χρησιμοποιούνται πόροι και εργαλεία από το χώρο του ψηφιακού θεάτρου, και συγκεκριμένα από το ψηφιακά ενισχυμένο δράμα της διαδικασίας, καθώς και από το πεδίο της πρόσληψης του αρχαιοελληνικού τραγικού μύθου, όπως μεταφράσεις και στρατηγικές δραματικών μυθικών διασκευών. Επιπλέον, η θεωρία του μετασχηματισμού και η παιδαγωγική του πολυγραμματισμού παρέχουν στέρεα εννοιολογική θεμελίωση στο πρόγραμμα. Κοινωνικά προσανατολισμένο, το ερευνητικό και εκπαιδευτικό εγχείρημα στοχεύει όχι μόνο στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων αγγλικού γραμματισμού των εκπαιδευομένων, αλλά και στην ενίσχυση του (λειτουργικού και κριτικού) ψηφιακού γραμματισμού, του πολιτισμικού γραμματισμού, και της ικανότητας των εκπαιδευομένων να ασκούν κριτικό στοχασμό και αυτοστοχασμό ως σύγχρονοι πολίτες του κόσμου. Έχοντας πρόσφατα ολοκληρώσει επιτυχώς τον πρώτο κύκλο της έρευνας, ο οποίος περιλάμβανε την εφαρμογή και αξιολόγηση του πρότυπου μοντέλου σε σχολείο δεύτερης ευκαιρίας της Αττικής – παρά τις αντίξοες συνθήκες που επέφερε η πανδημία – είμαστε πολύ αισιόδοξοι ως προς την αποτελεσματικότητα του μοντέλου να εξοπλίζει τις μαθησιακές κοινότητες όπου απευθύνεται με μία δέσμη δεξιοτήτων που είναι σήμερα πιο αναγκαίες παρά ποτέ.

Αικατερίνη Δήμα, Αστέριος Τσιάρας

Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσω καινοτόμων πρακτικών του εκπαιδευτικού δράματος σε μαθητές δημοτικού

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη σημασία ενός προγράμματος παρέμβασης με τεχνικές εκπαιδευτικού δράματος για την ενίσχυση των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης των μαθητών της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου. Η εκπαίδευση των μαθητών στο να σκέφτονται κριτικά είναι ζωτικής σημασίας τόσο για τους ίδιους όσο και για την κοινωνία γενικότερα. Οι αυριανοί πολίτες θα πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από προκαταλήψεις και να έχουν μια κριτική θεώρηση των πραγμάτων. Επομένως είναι αυτονόητο ότι η κριτική σκέψη θα πρέπει να είναι επιδίωξη της διδακτικής πράξης. Δεδομένου ότι η ικανότητα των μαθητών να επεξεργάζονται και να διατηρούν τη γνώση εξαρτάται από τον τρόπο που σκέφτονται, που οργανώνουν και ενσωματώνουν τις νέες πληροφορίες στη μάθησή τους, η χρήση του δράματος μπορεί να τους παρέχει την ευκαιρία να ενισχύσουν όλες εκείνες τις δεξιότητες που σχετίζονται με την κριτική σκέψη. Η εμπειρία του εκπαιδευτικού δράματος μας έχει διδάξει ότι μπορεί να επηρεάσει την κρίση των παιδιών και το πώς αντιλαμβάνονται τον κόσμο γύρω τους. Προς την κατεύθυνση αυτή ακολουθήθηκε ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αξιολόγηση ενός προγράμματος παρέμβασης, το οποίο ήταν βασισμένο στο εκπαιδευτικό δράμα και υλοποιήθηκε μέσα σε 12 συναντήσεις. Η έρευνα διεξήχθη σε ένα Δημοτικό σχολείο της Αργολίδας και το δείγμα μας ήταν οι μαθητές της Ε΄ τάξης. Οι μαθητές ήταν ηλικίας 10-11 ετών και η πειραματική ομάδα αποτελείτο από 25 μαθητές εκ των οποίων 12 κορίτσια και 13 αγόρια. Η παρούσα έρευνα εστίασε στις δεξιότητες της κριτικής σκέψης έτσι όπως ορίζονται από τον Robert Ennis και μελέτησε την αφαιρετική και επαγωγική σκέψη, την αξιοπιστία, την παρατήρηση και τη διατύπωση υποθέσεων. Η ερευνητική διαδικασία βασίστηκε σε ημι-πειραματικό σχέδιο με προ-τεστ και μετά-τεστ αξιολόγηση. Τα συμπεράσματα της πειραματικής έρευνας έδειξαν πως μια παρέμβαση του εκπαιδευτικού δράματος στην εκπαίδευση δύναται να ενισχύσει τις δεξιότητες της κριτικής σκέψης των μαθητών της Ε΄ τάξης του Δημοτικού.

Αθανάσιος Δήμου

Γεωπληροφορική και Χαρτογράφηση με GPS. Χρήση του ανοικτού διαδικτυακού λογισμικού Google Earth

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η χρήση της επιστήμης της Γεωπληροφορικής και ο συνδυασμός των κλάδων της που είναι τα διαδικτυακά Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (Γ.Σ.Π.) μαζί με τα Παγκόσμιο Σύστημα θέσης (GPS) σε μαθήματα ειδικότητας του σχολείου. Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν είναι σε hardware ένα GPS χειρός και σε λογισμικό Web-Gis το Google Earth. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να έχουν βασικές γνώσεις Η/Υ και να είναι σε θέση να μπορούν να παρακολουθήσουν τους οδηγούς χρήσεως (manual) που θα παρουσιαστούν από τον εκπαιδευτή. Η προσέγγιση θα γίνει τόσο με χρήση υπολογιστή στο εργαστήριο, όσο και με επιτόπια καταγραφή με το GPS χειρός στον εξωτερικό χώρο για κατανόηση στον τρόπο χρήσης του GPS. Οι εκπαιδευτές θα πρέπει να συνδέσουν τα δεδομένα ώστε να προχωρήσουν σε μία δημιουργία και ανάλυση του χάρτη. Θα γίνει παρουσίαση του Google Earth, ενός προγράμματος δηλαδή τύπου διαδικτυακού Γ.Π.Σ. (Web-GIS). Αρχικά στο εργαστήριο θα παρουσιαστεί ένας μικρός οδηγός με κάποια βήματα γενικής χρήσης και λειτουργίας του προγράμματος για την εξοικείωση των εκπαιδευόμενων. Στη συνέχεια θα γίνει επιτόπια χαρτογράφηση και καταγραφή κάποιων σημείων ή μονοπατιών στον προαύλιο χώρο διεξαγωγής του συνεδρίου για καλύτερη κατανόηση της χρήσης του GPS. Τελειώνοντας θα γίνει η εισαγωγή των δεδομένων στο λογισμικό, προκειμένου να γίνει η επεξεργασία αυτών.

Ελισάβετ Δημοπούλου

Τα σχολεία και η εκπαιδευτική δραστηριότητα στην Κωνσταντινούπολη τον 10ο αιώνα

Στη μελέτη αυτή θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια εικόνα της εκπαιδευτικής δραστηριότητας στην πρωτεύουσα του Βυζαντινού κράτους τον 10ο αιώνα. Στη Βυζαντινή αυτοκρατορία δεν σταμάτησαν να λειτουργούν τα κατώτερα σχολεία. Η φροντίδα γι' αυτά οφειλόταν στο προσωπικό ενδιαφέρον των γονιών και της εκκλησίας. Την πολιτεία όμως ενδιέφερε περισσότερο το σχολείο εκείνο που προετοίμαζε το παιδί ως το κατώφλι της ένταξής του στο κοινωνικό σύνολο και τη λειτουργία του μέσα στον κρατικό μηχανισμό ή την εκκλησία (αυτό ήταν το σχολείο της εγκυκλίου παιδείας). Ένας αριθμός κειμένων από τις έρευνες του Robert Browning και του Βασιλείου Λαούρδα μας διαφωτίζει για τα ζητήματα οργάνωσης ενός σχολείου μέσης παιδείας στην πρωτεύουσα του Βυζαντίου. Η ανάγνωση των επιστολών του μας επιτρέπει να επισημάνουμε στοιχεία που αναφέρονται στη συγκρότηση ενός σχολείου ιδιωτικού καθώς και στο πρόγραμμα που αυτό ακολουθούσε. Σημαντικές επίσης πληροφορίες για την εκπαιδευτική δραστηριότητα την ίδια εποχή μας δίνουν αγιολογικά κείμενα όπως ο Βίος του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτη, κτήτορα της Μονής της Μεγίστης Λαύρας στο Άγιο Όρος, και ο Βίος του Νικηφόρου επισκόπου Μιλήτου. Σημαντικό ρόλο στην εκπαιδευτική πολιτική του Κράτους διαδραμάτισε και ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ζ' ο Πορφυρογέννητος (913-959). Στην προσπάθειά του να στελεχώσει τις κρατικές υπηρεσίες με μορφωμένους υπαλλήλους, ανέλαβε υπό την άμεση εποπτεία του την αυτοκρατορική σχολή-πανεπιστήμιο. Ο 10ο αιώνας χαρακτηρίζεται στον τομέα της γνώσης και της παιδείας από την ιδέα του εγκυκλοπαιδισμού. Η προσπάθεια που ξεκίνησε ο Κωνσταντίνος Ζ' για τη συγκέντρωση εγκυκλοπαιδικών γνώσεων απλωνόταν σε πολλούς τομείς, στους οποίους υπήρχε η δυνατότητα αξιοποίησης των γνώσεων αυτών και στην πράξη.

Κωνσταντίνος Δημουλάς

Διαχρονική εξέταση μεταβλητότητας της εκφραστικότητας μαθητών και δασκάλων στο σχολείο

Με σκοπό να μελετηθεί, διαχρονικά, η μεταβλητότητα της συναισθηματικής έκφρασης, στο πρόσωπο των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία, μαγνητοσκοπήθηκε [από την Ομάδα Ψυχοβιοαναλυτικής Έρευνας Οργανισμού Ψυχοβιοαναλυτικής Μόρφωσης «έκ τῶν ὑστέρων» (Κωνσταντίνος και Ευριπίδης Δημουλάς, Έλλη Βέλλιου, Θεοδώρα Παπαδημητρίου, Στυλιανή Θηβαίου, Σταματία Καππέ, Δήμητρα Μπαρδάνη, Νεκταρία – Φιλίτσα Αγραφιώτη, Κωνσταντίνος Ζαμπάκας, Αθανάσιος Δήμου, Ειρήνη – Χρυσοβαλάντη Δροσινού, Χρήστος Αυγερινίδης, Δημήτριος Λιόβας, Χρήστος Πολύζος], σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 144 (6, 9 και 11 ετών, ισάριθμων αγοριών και κοριτσιών, σε κάθε ομάδα) παιδιών και 88 (44 ανδρών, 44 γυναικών) ενηλίκων, η διαδικασία έκφρασης της συγκίνησης, που θα επροκαλείτο από την ακρόαση μουσικών κομματιών ικανών να διεγείρουν συγκινήσεις, της επιλογής του υποκειμένου, ίδιων την κάθε φορά, που θα χρειαζόταν, και η, από ένα σημείο και μετά, τεχνητή (με

εισαγωγή αηδιαστικής νοητικής εικόνας) εμπλοκή της ανέλιξης της προβλεπόμενης να 'βγεί στην έκφραση συγκίνησης. Στο τέλος κάθε φάσης, το υποκείμενο κατέγραφε (1 έως 7), με την μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, ό,τι αισθάνθηκε, κατά την διάρκειά της. Την βιντεοταινία είδαν, χωρίς ήχο, προς αποφυγή παρέλκυσής των, 4 κριτές (δύο άντρες και δύο γυναίκες), οι οποίοι αποτύπωσαν την συναισθηματική έκφραση των υποκειμένων, σε κάθε φάση, στην ίδια βαθμολογική κλίμακα. Βρέθηκε, με κριτήριο το πάνω από το επίπεδο σημαντικότητας 0,05 (τα στατιστικά tests, που χρησιμοποιήθηκαν, ήταν τα Wilcoxon και Whitney Mann tests), αύξηση της εκφραστικής δυνατότητας κυρίως των παιδιών 9 ετών. Τα μικρότερα παιδιά δυσκολεύονται να εκφραστούν, λόγω της μη εισέτι νευρομυϊκής ωρίμανσης του προσώπου των. Τα μεγαλύτερα παιδιά αποφεύγουν την συγκινησιακή έκφρασή τους, για ψυχοκοινωνικούς, κύρια, λόγους. Φαίνεται, ότι η ηλικία, σε συνδυασμό με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, στο οποίο κινούμαστε, αυξάνει την δυνατότητα για έκφραση και ποικιλία στην έκφραση. Πράγματι, στους ενήλικες, βρέθηκε φοβερά μεγάλη ευμεταβλητότητα, στην έκφραση των συναισθημάτων, κυρίως των γυναικών, ανάλογα με την ισχύ του βιώματος και των παρεμβαλλόμενων, σ' αυτό, κοινωνικών παραγόντων.

Κωνσταντίνος Δημουλάς

Διασταυρωτική αυτοαξιολόγηση παιδιών μαθητικής τάξης

Πρακτική, το υλικό της οποίας επεξεργάζεται, για αξιοποίηση, υποομάδα (Ευριπίδης Κ. Δημουλάς, Έλλη Κ. Βέλλιου, Θεοδώρα Ευ. Παπαδημητρίου, Στυλιανή Θηβαίου, Σταματία Καππέ, Νεκταρία – Φιλίτσα Αγραφιώτη, Κωνσταντίνος Ζαμπάκας, Αθανάσιος Δήμου, Ειρήνη – Χρυσοβαλάντη Δροσινού, Χρήστος Αυγερινίδης, Δημήτριος Γ. Λιόβας, Χρήστος Ν. Πολύζος) της διεπιστημονικής Ομάδας Εργασίας Ψυχοβιοαναλυτικής Έρευνας «έκ τῶν ὑστέρων», αυτοαξιολόγησης των παιδιών, από τον επί τιμή Α΄ Σχολικό Σύμβουλο Φιλολόγων Κωνσταντίνο Β. Δημουλά. Η τάξη, ξεκινώντας, από την αρχή, κάθε χρονιάς, μετωπικά, ανακάλυπτε, στην πορεία, ότι κανείς μαθητής δεν μπορούσε να έχει λόγο, για τα τεκταινόμενα, στην αίθουσα, αφού κανείς δεν έβλεπε κανέναν, για το πώς, ακριβώς, ήταν η όλη παρουσία του, μέσα στην τάξη, συμπερινομένου, ότι αυτό παρακάμπτεται, με την αλλαγή της διάταξης των θρανίων σε κύκλο, όπου όλοι είναι ενώπιος ενωπίω, με τον δάσκαλο, πλέον, απλά, συντονιστή της ομάδας της και τα παιδιά να συνεργάζονται, εκ των πραγμάτων, όλοι με όλους, γινόμενοι όλοι ρυθμιστές, συνερευνητικά, στο μαθησιακό γίνεσθαι, του αποτελέσματος. Η ημερήσια διάταξη (το μάθημα) ήταν γνωστή από την προηγούμενη, πάντα, ημέρα, έτσι, που το μάθημα της ημέρας ήταν, αδιαίρετα (εξέταση – παράδοση), μια ενιαία πλατφόρμα περιπέτειας του μυαλού, για την ανεύρεση των αναζητητέων. Τώρα, πια, μπορούσαν (αν ή για όσους ή για όποια μαθήματα ήθελαν) και βαθμολογούσαν όλοι όλους, με τον δάσκαλο μόνον ελάχιστα (-+3 του μέσου όρου της διασταυρωτικής αυτοβαθμολόγησης των παιδιών, με βάση το αρχικό και το όποιο ενδιάμεσο κοινωνιόγραμμά του) να μπορεί να παρεμβαίνει, αν χρειαζόταν. Τα αυτοβαθμολόγια, παραδίδονταν, κάθε τέλος της εβδομάδας, στο εκλεγμένο διοικητικό συμβούλιο, για εξαγωγή των μέσων όρων και παράδοσή τους, στον δάσκαλο, την Δευτέρα, για ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, την Παρασκευή. Τα μαθησιακά αποτελέσματα (μάθηση μάθησης), που αποτυπώνονταν, προαιρετικά, σε συνθετικές εργασίες, ήταν διαγωνισμικού τύπου, με την ίδια, αυτοβαθμολογοδιασταυρωτική, κρίση, από τα παιδιά και τον δάσκαλο, εκτός σχολικού προγράμματος. Κρινόταν, ανώνυμα, και ο δάσκαλος, αν θα συνέχιζαν, μαζί, την επομένη χρονιά.

Εμμανουέλα Διακοσάββα, Χαριστούλα Χατζηνικόλα

Διαθεματικό σενάριο Νεοελληνικής Γλώσσας και Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής για την πολυπολιτισμικότητα

Σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη παγκόσμια κοινότητα η τεχνολογική πρόοδος και η κλιματική αλλαγή με τις επακόλουθες μετακινήσεις των πληθυσμών αναμένεται να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο ζωής και να αλλάξουν άρδην το κοινωνικοπολιτισμικό γίνεσθαι. Η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και η προσαρμογή σε νέα περιβάλλοντα και συνθήκες απαιτείται όσο ποτέ άλλοτε για την τρέχουσα και τις επόμενες γενιές. Γι' αυτόν τον λόγο υλοποιήθηκε ένα διδακτικό σενάριο που έχει ως στόχο να προετοιμάσει τους μαθητές για την αποδοχή της ετερότητας, μέσα από τη βαθύτερη προσέγγιση τριών μορφών διακρίσεων και προκαταλήψεων, τον φυλετικό ρατσισμό, τον ρατσισμό και τις προκαταλήψεις με στόχο τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τον ρατσισμό προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση δύο μαθημάτων με ανθρωπιστικό χαρακτήρα, της Νεοελληνικής Γλώσσας και της

Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, δομήθηκε και υλοποιήθηκε ένα διδακτικό σενάριο σχετικό με την πολυπολιτισμικότητα. Η μεθοδολογία περιλάμβανε σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους, την ερευνητική, την ομαδοσυνεργατική, τη βιωματική και τη δραστηριοκεντρική, με σκοπό τη συμμετοχή και την έκφραση όλων των μαθητών μιας σύγχρονης τάξης που χαρακτηρίζεται από ετερότητα. Οι μαθητές κατανόησαν βασικές έννοιες του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής και παράλληλα έλαβαν μορφοσυντακτικές γνώσεις σχετικά με τις ερωτηματικές προτάσεις, μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενδοσχολικής έρευνας με τη χρήση του ερωτηματολογίου ως εργαλείου, το οποίο παρουσίασαν στο σύνολο της μαθητικής κοινότητας. Με τον τρόπο αυτόν πέρα από την απόκτηση γνώσεων, επιτυγχάνεται η ευαισθητοποίηση τους σε ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα των σύγχρονων πολυεθνικών κοινωνιών, καταδικάζεται ο ρατσισμός και εμπνέονται κεφαλαιώδεις αξίες, όπως η ισότητα, ο σεβασμός και το δικαίωμα στη διαφορετικότητα.

Ιωάννα Διαμάντη, Ασπασία Δανιά

Η φυσική δραστηριότητα παιδιών ηλικίας 4-7 ετών κατά τη διάρκεια του σχολικού διαλείμματος

Η συμμετοχή των παιδιών σε διάφορες μορφές φυσικής δραστηριότητας (ΦΔ) συνδέεται με ποικίλα οφέλη στην υγεία και την ποιότητα ζωής τους. Ειδικότερα για τα παιδιά μικρής ηλικίας, το σχολικό διάλειμμα μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα προαγωγής της ΦΔ, δεδομένου ότι καταλαμβάνει σημαντικό μέρος του σχολικού ωραρίου, όπου τα παιδιά μπορούν να είναι κινητικά ενεργά. Παρ' όλα ταύτα, δεν υπάρχουν πολλές έρευνες που να εξετάζουν τη ΦΔ των παιδιών κατά τη διάρκεια του σχολικού διαλείμματος. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η αξιολόγηση του επιπέδου και του είδους ΦΔ παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας κατά τη διάρκεια του σχολικού διαλείμματος. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε πέντε σχολεία του Νομού Αττικής (τρία Δημοτικά και δύο Νηπιαγωγεία) και για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε συστηματική παρατήρηση με χρονική δειγματοληψία. Ειδικότερα, κατασκευάστηκε βάσει συναφούς βιβλιογραφίας μια λίστα καταγραφής συμπεριφορών ΦΔ στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά αυτής της ηλικίας κατά τη διάρκεια του σχολικού διαλείμματος. Η παρατήρηση πραγματοποιήθηκε σε πραγματικό χρόνο από ειδικά εκπαιδευμένο κριτή, εναλλάσσονταν ως προς το παιδί-στόχο ανά 7 δευτερόλεπτα και περιλάμβανε καταγραφή του είδους της εμφανιζόμενης συμπεριφοράς. Η ανάλυση των δεδομένων περιλάμβανε συχνότητες και ποσοστά εμφάνισης συμπεριφορών. Από τα αποτελέσματα της παρατήρησης διαπιστώθηκε ότι τα αγόρια στο Δημοτικό σχολείο συμμετείχαν σε έντονες μορφές ΦΔ (τρέξιμο και παιχνίδια με αντικείμενα) σε μεγαλύτερο ποσοστό (59%) σε σχέση με τα κορίτσια (31%). Τα κορίτσια ήταν λιγότερο δραστήρια επιδεικνύοντας συμπεριφορές όπως συζήτηση σε μικρές ομάδες ή παραδοσιακά παιχνίδια χαμηλής έντασης (67%). Αντίθετα, στο νηπιαγωγείο δεν παρατηρήθηκαν αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, γεγονός που αποδίδεται στη μεγαλύτερη χρονική διάρκεια του διαλείμματος καθώς και στην ποικιλία του διαθέσιμου εξοπλισμού. Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι θα πρέπει να δοθούν επιπλέον ευκαιρίες ενίσχυσης της ΦΔ των παιδιών μέσω του σχολικού διαλείμματος στοχεύοντας στις ανάγκες τους, τις συνήθειές τους και στο υπάρχον καθεστώς του εκάστοτε σχολείου.

Χριστίνα Δίμιζα

Η ζώνη των Τεχνών στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο

Η εισήγησή μου στο 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο αφορά τον σχεδιασμό και υλοποίηση ενός καινοτόμου προγράμματος που αφορά τις Τέχνες και το οποίο εφαρμόζουμε πιλοτικά στα Εκπαιδευτήρια Μπουγά για το έτος 2019-2020. Το πρόγραμμα του οποίου έχω τη χαρά να είμαι εμπυχώτρια και συντονίστρια ονομάζεται Arts. Σχεδιάστηκε με προοπτική Ζετίας και ενώ αποτελεί διακριτή ζώνη στο πρόγραμμά όλων των βαθμίδων, ήδη εμπλουτίζει συνολικά τη σχολική καθημερινότητα. Βασικός στόχος η διδασκαλία μέσω Τέχνης και η διδασκαλία ως τέχνη. Όραμα μας μαθητές, αλλά και εκπαιδευτικοί που σκέφτονται και δρουν σαν δημιουργοί. Με τόλμη, φαντασία, κριτική σκέψη, διάθεση καινοτομίας. Με το Arts οι μαθητές του σήμερα διαμορφώνονται σε πολίτες του αύριο. Παρότι οι Τέχνες ήδη εμπεριέχονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, μάλλον αποσπασματικά, με το Arts θεωρούμε πως καινοτομούμε επειδή:

- Ξεπήδησε μέσα από ανάγκη εκπαιδευτικών του σχολείου που σύστησαν την Art Team. Πρόκειται για αυτοδιαχειριζόμενη ομάδα ενδυνάμωσης του ρόλου και της ταυτότητας του εκπαιδευτικού μέσα από την

Τέχνη. Πρόκειται για μικτή ομάδα Α/θμιας και Β/θμιας όπου νηπιαγωγοί, δάσκαλοι, καθηγητές και εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων μοιράζονται καλές πρακτικές.

- Ακουμπήσαμε τις Τέχνες σε γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος κάθε τάξης. Δεν αναζητήσαμε επιπλέον ώρες. Αξιοποιήσαμε ώρες από γνωστικά αντικείμενα, πχ Οδύσσεια, Ελένη κλπ. Αυτό δίνει την ευκαιρία μιας ολιστικής προσέγγισης με σαφή παιδαγωγικό στόχο και διδακτικό προσανατολισμό.

- Ορίσαμε συγκεκριμένη ώρα και καλλιτεχνική δραστηριότητα που λειτούργησε σαν μάθημα επιλογής για τους μαθητές. Έτρεξαν πχ 3 παράλληλα project Τέχνης για το Α' τετράμηνο και οι μαθητές έπρεπε να επιλέξουν ένα σε κάθε τάξη του Γυμνασίου.

- Ακολουθώντας τις αρχές της βιωματικής μάθησης, τολμήσαμε συνδιδασκαλίες, αξιοποιήσαμε κοινά καλλιτεχνικά ερεθίσματα σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα και επιμείναμε στην επαφή των παιδιών με ολοκληρωμένα έργα Τέχνης. Πχ στη Φιλαναγνωσία που πραγματοποιείται για κάθε τάξη κάθε 15 μέρες τα παιδιά προσεγγίζουν ολόκληρα μυθιστορήματα.

- Τα παιδιά εκφράζονται ως δημιουργοί Τέχνης, αλλά και ως θεατές/ ακροατές σπουδαίων καλλιτεχνικών έργων. Σε αυτή την κατεύθυνση σχεδιάζουμε με επιμέλεια τις εκδρομές και τις δράσεις μας εκτός σχολείου.

- Έχουμε ήδη σχεδιάσει θεματικές μέρες και ένα Φεστιβάλ Τεχνών την άνοιξη. Πρόκειται για καλλιτεχνικό γεγονός στο οποίο θα εμπλακούν όλες οι βαθμίδες.

- Καταγράφουμε αναλυτικά την πορεία του προγράμματος, ώστε να είναι δυνατός ο αναστοχασμός, η αξιολόγηση και η διάχυση του.

Αθηνά Δίνα

Ο τρόπος αναπαράστασης του ονείρου σε ταινίες γραμμικής αφήγησης και σε πειραματικές ταινίες

Η ύπαρξη του ονείρου στον κινηματογράφο έχει παρατηρηθεί από τις αρχές του κινηματογράφου, με διάφορους τρόπους και τεχνικές, ενώ αποτελεί μεγάλο τομέα στην ιστορία και τη θεωρία του. Ο σκοπός της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας είναι να αναδειχθούν οι διάφοροι τρόποι αναπαράστασης του ονείρου, συγκεκριμένα οι αναπαραστάσεις των ταινιών γραμμικής αφήγησης καθώς και των πειραματικών ταινιών. Στόχος είναι να εντοπιστούν τα χαρακτηριστικά τους, αλλά και οι διαφορές τους. Μια ακόμη πρόθεση της εργασίας είναι να αποδειχθεί πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του μοντάζ στην αναπαράσταση του κάθε ονείρου και πώς αυτό μπορεί να καθορίσει το ύφος, τον κόσμο του ονείρου, την αντίληψη του χώρου και του χρόνου μέσα στο όνειρο και τα συναισθήματα που προκαλεί. Στη αρχή αναφέρονται κάποιες ορολογίες της θεωρίας του μοντάζ, καθώς και ορισμένες θεωρίες ψυχανάλυσης. Αναλύονται τα πρώτα όνειρα στον κινηματογράφο και κάποια από τα βασικά κινήματα που επηρέασαν την αναπαράσταση του ονείρου. Στη συνέχεια, αναφέρονται οι κλασικές τεχνικές αναπαράστασης ενός ονείρου και αμέσως μετά ακολουθεί η ανάλυση της σεκάνς του ονείρου στη ταινία *Spellbound* (1945) – αντιπροσωπεύοντας τις ταινίες γραμμικής αφήγησης. Μετέπειτα, εξετάζονται νέα κινήματα που επηρέασαν το όνειρο στον κινηματογράφο και ακολουθεί η ανάλυση του ύφους του *Andrey Tarkovsky* και της σεκάνς ονείρου στη ταινία του *Ivan's Childhood* (1962) – αντιπροσωπεύοντας τις πειραματικές ταινίες. Τέλος, πραγματοποιείται η σύγκριση των δύο ειδών ταινιών σχετικά με το όνειρο. Ο κινηματογράφος συμπλέει με την έννοια των πολυγραμματισμών και αποτελεί δείγμα πολυτροπικού κειμένου, καθώς διαθέτει το πλεονέκτημα να χρησιμοποιεί ταυτόχρονα πολλούς και διαφορετικούς σημειωτικούς τρόπους επικοινωνίας. Βασικοί στόχοι της κινηματογραφικής παιδείας είναι η ολοκληρωμένη κατανόηση των σχέσεων και των κανόνων που διέπουν την κατασκευή μιας εικόνας και η οπτικοακουστική “ανάγνωση”, τα οποία συνεισφέρουν και ολοκληρώνουν την πλήρη γνώση και κατανόηση μιας γλώσσας. Η συγκεκριμένη εργασία έχει στόχο να προσφέρει ακόμα μια διάσταση σε αυτό που ευρύτερα ονομάζουμε κινηματογραφικό γραμματισμό του θεατή.

Βασιλική Διονυσοπούλου, Παγώνα-Ξανθή Ψαθοπούλου

Ο ρόλος της διοίκησης μονάδων προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης στην οριοθέτηση, πρόληψη και αντιμετώπιση της ηλεκτρονικής και τεχνολογικής εξάρτησης: Η ελληνική πραγματικότητα στους παιδικούς σταθμούς του Δήμου Περιστερίου

Σε μια εποχή όπου η σύγχρονη «έξυπνη» τεχνολογική κοινωνία διαμορφώνει νέα δεδομένα στον χώρο των εκπαιδευτικών μονάδων, η διοίκηση των εκάστοτε μονάδων προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης,

καλείται να διευθετήσει ζητήματα που σχετίζονται τόσο με τα πλεονεκτήματα όσο και με τις δυσκολίες / προβλήματα που απορρέουν από αυτήν τη νέα πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία ερευνώνται και συζητούνται οι τρόποι με τους οποίους τα τεχνολογικά και ηλεκτρονικά μέσα χρησιμοποιούνται σήμερα από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, αλλά και οι τρόποι μέσω των οποίων μπορούν αυτά τα μέσα να αξιοποιηθούν ορθά από τις διοικήσεις στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς για την πρόληψη της τεχνολογικής και ηλεκτρονικής εξάρτησης των παιδιών προσχολικής ηλικίας η οποία καταγράφεται σε αυξανόμενους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια. Συνεπώς, η έρευνά μας επιχειρεί να προσφέρει καινοτόμες προτάσεις και λύσεις για το ανερχόμενο κοινωνικό ζήτημα της ηλεκτρονικής εξάρτησης των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Για την εκπόνηση της έρευνας εφαρμόστηκε ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αξιολόγηση μιας έρευνας πεδίου, με εστίαση στον ρόλο των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας που κατέχουν θέσεις ευθύνης, αξιοποιώντας το επιστημονικό εργαλείο των συνεντεύξεων. Ειδικότερα, μέσα από την παρούσα έρευνα τίθεται στο επίκεντρο η βασισμένη στη σύγχρονη διοίκηση εκπαιδευτικών μονάδων οριοθέτηση του φαινομένου. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας αναδεικνύει την ύπαρξη ηλεκτρονικής και τεχνολογικής εξάρτησης (και μάλιστα σε αυξανόμενους ρυθμούς), την ανάγκη για σύγχρονη διοίκηση που να εστιάζεται στα σύγχρονα κοινωνικά φαινόμενα, την ένδεια προσπαθειών ανάπτυξης προληπτικών μέτρων καθώς και την απαίτηση για έμφαση στην ποιότητα και αποδοτικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Αγγελική Δούκα

Κίνητρα συμμετοχής μαθητών/τριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε οργανωμένο σχολικό πρόγραμμα κολύμβησης

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των κινήτρων συμμετοχής των μαθητών και μαθητριών της 3ης και 4ης Τάξης του Δημοτικού, που συμμετείχαν σε οργανωμένα προγράμματα κολύμβησης μέσα στο σχολικό πρόγραμμα. Στην έρευνα συμμετείχαν 121 μαθητές (70 αγόρια και 51 κορίτσια) ηλικίας 8-10 ετών από σχολεία της Αττικής και της Βοιωτίας. Οι μαθητές συμπλήρωσαν την Κλίμακα Κινήτρων στον Αθλητισμό (Sport Motivation Scale). Πραγματοποιήθηκε t-test για ανεξάρτητα δείγματα για να δούμε τις διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στις μεταβλητές της κλίμακας. Τα αποτελέσματα έδειξαν διαφορές στατιστικά σημαντικές στις μεταβλητές Ανεξάρτητη Ρύθμιση ($p=,017$) και Εξωτερικά Κίνητρα ($p=,003$). Ακολούθως πραγματοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης ANOVA με εξαρτημένη μεταβλητή για κάθε ένα από τα κίνητρα και ανεξάρτητη μεταβλητή την ηλικία. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στις μεταβλητές Ανεξάρτητη Ρύθμιση (mean difference = $-0,51923$) και Εξωτερικά Κίνητρα (mean difference = $-0,75$), η ηλικία των 10 ετών έχει μέση τιμή σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με την ηλικία των 9 ετών. Οι μαθητές/τριες έδειξαν ισχυρά επίπεδα αυτοκαθορισμού για συμμετοχή στο πρόγραμμα της σχολικής κολύμβησης. Επιπλέον τα κορίτσια στο σύνολό τους παρουσίασαν υψηλότερα κίνητρα στους παράγοντες υψηλού αυτό-καθορισμού. Τα αποτελέσματα είναι ενθαρρυντικά για τους μαθητές και τις μαθήτριες που συμμετέχουν σε καινοτόμα προγράμματα άθλησης, που πραγματοποιούνται μέσα στο σχολικό πρόγραμμα, όπως είναι αυτό της κολύμβησης.

Ελπίδα Δούμα, Ιωάννα Μανουσάκη

Ο γραμματισμός στην προσχολική εκπαίδευση: Ακολουθώντας τα νήματα που συνδέουν την Αλφαβήτα με την Ελληνική Ιστορία. Ένα διαφορετικό αλφαβητάρι

Τα τελευταία ερευνητικά δεδομένα που υποστηρίζουν ότι η γνώση των γραμμάτων σε συνδυασμό με τη φωνολογική ευαισθητοποίηση συμβάλλουν θετικά στην κατάκτηση του γραμματισμού, σε σημείο μάλιστα που να αποτελούν τα δύο ισχυρότερα κριτήρια πρόβλεψης της μετέπειτα αναγνωστικής προόδου σε συνδυασμό με την μεγάλη σημασία της αφήγησης και ανάγνωσης ιστοριών στα παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης αποτελούν την αφετηρία αυτής της εργασίας. Το άρθρο παρουσιάζει πως η Ελληνική Ιστορία, σαν μια μορφή αφήγησης ιστορικών γεγονότων μπορεί να αποτελέσει τη βάση δημιουργίας για ένα ξεχωριστό αλφαβητάρι. Τα ευρήματα της μικρής σε μέγεθος αυτής πρακτικής εκφράζουν μια πολύ θετική αξιολόγηση της ικανότητας των παιδιών να αποκτήσουν γνώση της ιστορίας και παράλληλα αλφαβητική συνειδητοποίηση. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι το παιχνίδι με τα γράμματα, μαζί με την αφήγηση των εκπαιδευτικών, τόνωσαν το ενδιαφέρον των παιδιών και την κατανόηση της ιστορίας. Πολλά παιδιά εξέφρασαν μια αναδυόμενη ιστορική συνείδηση. Αυτό δείχνει ότι αν και η ιστορική κατανόηση στην

πρώιμη παιδική ηλικία μπορεί να είναι περιορισμένη, η διδασκαλία της ιστορίας στην παιδική εκπαίδευση μπορεί να θέσει τις βάσεις για την ιστορική συνείδηση και την περαιτέρω ανάπτυξή της στο σχολείο. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της επίδρασης της ελληνικής ιστορίας ως μια διδακτική πρακτική της αλφαβήτας σε παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα είναι ενθαρρυντικά. Απαιτείται περισσότερη έρευνα. Ωστόσο, τα ευρήματα δείχνουν ότι η ελληνική ιστορία μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν τόσο με τα ιστορικά γεγονότα, όσο και να συμβάλλουν θετικά στην κατάκτηση του γραμματισμού.

Ευαγγελία Δομουχτσή

Η διδασκαλία των ιδιοτήτων των παραλληλογράμμων με τη μέθοδο της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Για την εξ αποστάσεως διδασκαλία των ιδιοτήτων των παραλληλογράμμων επιλέχθηκε ο συνδυασμός σύγχρονων και ασύγχρονων δράσεων με αξιοποίηση του Webex ως πλατφόρμα σύγχρονης τηλεδιδασκαλίας και της ηλεκτρονικής Σχολικής Τάξης (η-τάξη) του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου (ΠΣΔ) ως πλατφόρμα ασύγχρονης τηλεδιδασκαλίας. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες σε συνδυασμό με τις προβλεπόμενες μεθόδους διδασκαλίας που προτείνονται έχουν σκοπό να παρέχουν τη δυνατότητα στους μαθητές:

☒ Να είναι οι ικανοί να ταξινομούν τα τετράπλευρα αναγνωρίζοντας τις σχέσεις εγκλεισμού των διαφόρων κατηγοριών τους (παραλληλόγραμμα, ορθογώνια, ρόμβοι και τετράγωνα).

☒ Να είναι οι ικανοί να διατυπώνουν τις ιδιαίτερες ιδιότητες του ορθογώνιου του τετραγώνου και του ρόμβου, πέραν αυτών του παραλληλογράμμου.

Στην ψηφιακή τάξη της πλατφόρμας του webex έγινε αρχικά η παρουσίαση της θεωρίας των παραλληλογράμμων (Γεωμετρία Α΄ Γυμνασίου) με την βοήθεια των Διαδραστικών βιβλίων (<http://ebooks.edu.gr/new/>) ενώ οι γραφικές παραστάσεις των παραλληλογράμμων έγιναν με τη βοήθεια του λογισμικού Geometry Geogebra. Ακολούθως οι μαθητές πραγματοποίησαν δραστηριότητες μικροπειράματος του Φωτόδεντρου, σχεδιασμένο σε περιβάλλον δυναμικής γεωμετρίας (GeoGebra) <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1913>. και συμπλήρωσαν φύλλα εργασίας τα οποία κατέβασαν από την πλατφόρμα eclass. Η εργασία αυτή ήταν ομαδική και υλοποιήθηκε με κοινή χρήση εγγράφων της google (Google docs). Οι μαθητές, αφού συμπλήρωσαν τα Φύλλα Εργασίας, τα ανήρτησαν κάνοντας χρήση του εργαλείου Εργασίες του eclass. Κατά την εφαρμογή του σεναρίου αξιοποιήθηκαν τα εργαλεία επικοινωνίας της η-τάξης, Ανακοινώσεις, τα Μηνύματα, και Κουβεντούλα. Η διδασκαλία ολοκληρώθηκε με την επίλυση διαδραστικών ασκήσεων αυτοαξιολόγησης. Κατά τη διάρκεια της τηλεδιδασκαλίας ο εκπαιδευτικός υποστήριζε και καθοδηγούσε τους μαθητές, δημιουργώντας καταστάσεις διερευνητικής και συνεργατικής μάθησης. Παράλληλα, η χρήση διαδραστικών μαθησιακών αντικειμένων και άλλων διαδικτυακών εργαλείων-περιβαλλόντων, έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές να επικοινωνήσουν, να διερευνήσουν, να επιχειρηματολογήσουν και να πειραματιστούν προκειμένου να κατανοήσουν τις έννοιες που διαπραγματεύεται η μαθησιακή διαδικασία.

Αθανασία Δρακούλη

Πρακτική εφαρμογή μετασχηματιστικής μάθησης με την αξιοποίηση των τεχνολογιών Web 2.0 στη διδασκαλία της Ιταλικής ως ξένης γλώσσας: μελέτη περίπτωσης

Τα δεδομένα στην σημερινή κοινωνία και, κατά συνέπεια, στο χώρο της (ξενόγλωσσης) εκπαίδευσης μεταβάλλονται πιο γρήγορα από ποτέ. Παρόλα αυτά, αναλλοίωτη παραμένει για κάθε διδάσκοντα/διδάσκουσα, που δραστηριοποιείται με αγάπη και σεβασμό προς τον εαυτό του, τους μαθητές του και το γνωστικό του αντικείμενο (στην περίπτωσή μας την Ιταλική γλώσσα), η επιδίωξη για συνεχή βελτίωση της παιδευτικής διαδικασίας, με τρόπο τέτοιο ώστε να οδηγεί τους διδασκόμενους του σε ολοένα και “αποτελεσματικότερη” μάθηση η οποία συνίσταται στην επίτευξη όχι μόνο υψηλού βαθμού διείσδυσης της νέας γνώσης και καλλιέργειας δεξιοτήτων κατάλληλων για την επιτυχή διαχείριση νέων καταστάσεων, αλλά και στη μεταβολή στάσεων και συμπεριφορών των διδασκόμενων προς το επιθυμητό. Συχνά η υπάρχουσα (εγχώρια και διεθνής) βιβλιογραφία αναδεικνύει, κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο, την πολύτιμη συνεισφορά της κατάλληλης (ανά περίπτωση) αξιοποίησης των “εργαλείων” των νέων τεχνολογιών στην παιδευτική διαδικασία προς την κατεύθυνση αυτή. Στην ανακοίνωση αυτή θα παρουσιαστεί μία περίπτωση

εφαρμογής (ποσοτικής και ποιοτικής) έρευνας πεδίου που διεξήχθη κατά το χειμερινό εξάμηνο 2019/2020 στην “τάξη των ιταλικών” στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, μέσω της οποίας, μεταξύ άλλων, καταγράφηκε και διερευνήθηκε η αρχική στάση, αλλά και ο ενδεχόμενος μετασχηματισμός των συμμετεχόντων φοιτητών σε θέματα και πρακτικές αξιοποίησης των σύγχρονων ψηφιακών “εργαλείων” ως μέσα: α. επιτυχέστερης εκμάθησης της Ιταλικής γλώσσας, β. διατήρησης (και ενδεχόμενης) αύξησης του αρχικού κινήτρου μάθησης και γ. αποδοτικότερης αξιολόγησης τόσο της διδακτικής όσο και της μαθησιακής διεργασίας.

Γεωργία Δρελιώζη, Ταξιαρχούλα Παπαϊωάννου

Μια καινοτόμα διδακτική πρόταση με σκοπό: την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης

Η προσχολική εκπαίδευση αποτελεί μοναδική και ξεχωριστή περίοδο στη ζωή του παιδιού και στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού με στόχο την καλλιέργεια θετικής στάσης, ικανοτήτων και δεξιοτήτων για την κατάκτηση της γνώσης και τη μελλοντική σχολική επιτυχία. Οι παιδαγωγοί, σεβόμενοι την προσωπικότητα, τα ενδιαφέροντα, τις ιδιαιτερότητες και τα προηγούμενα βιώματα κάθε παιδιού που φοιτά στην τάξη τους, καλούνται να προσαρμόσουν το πρόγραμμα του σχολείου στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες κάθε παιδιού ξεχωριστά. Ακολουθώντας τις υποδείξεις και τις αρχές του προγράμματος, το οποίο είναι βασισμένο σε επιστημονικές θεωρίες, οι παιδαγωγοί στοχεύουν στην πρόοδο και επιτυχία όλων των παιδιών της τάξης τους, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το κάθε παιδί προέρχεται από διαφορετικό κοινωνικό - οικονομικό υπόβαθρο, έχει διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες, άλλα ενδιαφέροντα και διαφορετικό ρυθμό μάθησης. Το παιχνίδι παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Μέσα από το παιχνίδι το παιδί έχει την ευκαιρία να κατανοήσει τον κόσμο, να αλληλεπιδράσει με τους άλλους γύρω του με κοινωνικό τρόπο, να εκφραστεί, να αναπαραστήσει τις σκέψεις και τις ιδέες του, να ελέγξει τα συναισθήματά του, να αναπτύξει την ικανότητα συμβολισμού, την φαντασία και δημιουργικότητά του. Συγκεκριμένα για να είναι επιτυχημένες και κατάλληλες οι πρώτο-σχολικές εμπειρίες των παιδιών θα πρέπει να στοχεύουν στην ισορροπημένη ανάπτυξη των παιδιών σε σχέση με όλους τους επιμέρους τομείς που στο σύνολό τους να προσεγγίζουν τα παιδιά σφαιρικά και ολόπλευρα. Η εμπλοκή των διαφόρων γνωστικών δραστηριοτήτων (γλωσσική ανάπτυξη, λογικό μαθηματική σκέψη, κλπ), θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να στηρίζει την ευρύτερη και ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών σε όλους τους τομείς ανάπτυξης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η κάθε γνωστική δραστηριότητα δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά μέσο για την στήριξη της ευρύτερης και ισορροπημένης ανάπτυξης των παιδιών στους επιμέρους τομείς ανάπτυξης.

Ανδριανή Δρίβα

Μοναξιά ή μοναχικότητα; Προσέγγιση των εννοιών μέσα από έργα του Ευγένιου Τριβιζά και χρήση των έργων αυτών ως εργαλεία διδασκαλίας για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας

Είναι ψυχικά ανεκτό για τα άτομα να ζουν μόνα; Υφίσταται μοναξιά στην οικογένεια και τις σχέσεις; Μπορεί ο μοναχικός βίος να είναι μια θετική επιλογή; Τι εναλλακτικές λύσεις προτείνονται όταν δεν υπάρχει στο στενό και ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού η κατάλληλη παρέα; Αυτά και άλλα τέτοια ερωτήματα απαντά με σπαρταριστούς και ευφάνταστους τρόπους ο Ευγένιος Τριβιζάς σε διάφορα έργα. Η ανάπτυξη του θέματος ανιχνεύεται σε δέκα από αυτά και μια σειρά βιβλίων του, όπου καλύπτεται ικανοποιητικά ο προβληματισμός και ο προϋδεασμός των μικρών μαθητών σχετικά με τις έννοιες της μοναξιάς και της μοναχικότητας. Είναι δε εφικτό να παραχθούν σχέδια εργασίας και δραστηριότητες με αφορμή αυτά, καθώς οι ιστορίες, μα και η τρυφερή και συνήθως χιουμοριστική απόδοσή τους, αγγίζουν τις παιδικές ψυχές, χωρίς μελοδράματα και διδακτισμό. Με αξιοπρέπεια και αισιοδοξία, τα έργα του μεγάλου παραμυθά μπορούν να αποτελέσουν εφελτήριο για ουσιαστική διδασκαλία και καλλιέργεια συναισθηματικής νοημοσύνης και ενσυναίσθησης, ακόμη και στα πολύ μικρά παιδιά.

Ανδριανή Δρίβα

Ο πόλεμος και η κάθε είδους βία στον κόσμο γύρω μας. Μια παιδαγωγική προσέγγιση με βάση έργα του Ευγένιου Τριβιζά

Στα δεινά του πολέμου αναφέρονται με χιούμορ οι συγγραφείς από τα αρχαία χρόνια. Από τον Αριστοφάνη ακόμη, που οι περισσότερες κωμωδίες του συνδέονται άμεσα με τον πόλεμο. Συχνά οι αιτίες του πολέμου είναι αστείες και ασήμαντες, οι άνθρωποι όμως δεν χάνουν την ευκαιρία, ούτε και οι συγγραφείς, να γελοιοποιήσουν τέτοιες καταστάσεις. Όταν βέβαια θίγονται θέματα όπως η ενδοοικογενειακή βία ή ακόμη και η φρίκη μιας γενοκτονίας, είναι αναμενόμενο το χιούμορ να είναι πικρό. Ο Ευγένιος Τριβιζάς στηλιτεύει τη βία, όπου και αν αυτή συναντάται. Με αναφορά σε πάνω από δέκα έργα του, καθώς και στη θρυλική Φρουτοπία, οι διαπλεκόμενοι σε πολεμικές επιχειρήσεις διακωμωδούνται και οι τακτικές βίας καυτηριάζονται. Ο συγγραφέας έχει πολλές φορές τονίσει τις ευθύνες όλων μας για τη βία των ανηλίκων. Ως εγκληματολόγος και ως άνθρωπος με ιδιαίτερες ευαισθησίες απέναντι στα παιδιά. Αντιπολεμικά μηνύματα εντοπίζουμε σε διάφορα έργα του, να κυριαρχούν ή να υπολανθάνουν.

Μαρία Δροσινού – Κορέα, Ελισάβετ Σπυροπούλου

Η ανάπτυξη της λειτουργικής προσαρμοστικής συμπεριφοράς ενηλίκων με ΔΑΑ για την πρόσβαση τους σε κοινοτικούς σταθμούς

Η παρούσα εργασία διερευνά τις απόψεις σχετικά με την λειτουργική προσαρμοστική συμπεριφορά ενηλίκων με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ΔΑΑ). Επιχειρείται η ανάπτυξη του λειτουργικού λεξιλογίου σε ενήλικες με ΔΑΑ, μέσω της διδασκαλίας γλωσσικών δεξιοτήτων στο Κέντρο Φυσικής και Ιατρικής Αποκατάστασης (ΚΕΦΙΑΠ) Καλαμάτας, προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβασή τους και η ένταξή τους στους κοινοτικούς σταθμούς της πόλης τους και συγκεκριμένα στο μουσείο. Στο πλαίσιο αυτής της μελέτης ερωτήθηκαν 8 σπουδαστές της ειδικότητας Φύλακες Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων, ως εν δυνάμει εργαζόμενοι σε αντίστοιχους κοινοτικούς σταθμούς. Στις υποθέσεις της έρευνας διερευνήθηκε η θέση των σπουδαστών για την Διανοητική Αναπτυξιακή Αναπηρία (α) και η θέση τους σχετικά με το ότι η κοινωνική ένταξη των ατόμων με ΔΑΑ αναφέρεται σε γλωσσικές δεξιότητες συναλλαγής και χρήσης λειτουργικού λεξιλογίου σε επισκέψεις σε κοινοτικούς σταθμούς (β). Ως μέσο συλλογής των απόψεων χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο δημιουργήθηκε για να καλύψει τις ανάγκες της παρούσας μελέτης. Στα αποτελέσματα καταγράφηκε ότι λίγοι είναι αυτοί που θεωρούν ότι μπορούν να αναπτυχθούν οι δεξιότητες των ενηλίκων με ΔΑΑ σε ότι αφορά την κοινωνική τους ένταξη, όπως η συνεργασία τους με άλλα πρόσωπα, η επίσκεψη και η συναλλαγή τους με κοινοτικούς σταθμούς της περιοχής τους.

Αικατερίνη Δρόσου, Κωνσταντίνος Συριόπουλος

Οργανώνω τη βιβλιοθήκη μου και ταξιδεύω στον κόσμο της τέχνης και του πολιτισμού

Στο πλαίσιο των πολιτιστικών προγραμμάτων αναλάβαμε την οργάνωση της βιβλιοθήκης του σχολείου μας με στόχο την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, της αισθητικής και της επαφής των μαθητών με τον πολιτισμό. Στην εισήγησή μας θα παρουσιάσουμε όλες τις δραστηριότητες και εκδηλώσεις που έχουν πραγματοποιηθεί εντός και εκτός σχολείου, όπως και τα αποτελέσματα που προέκυψαν, που ήταν σημαντικά και αντάξια του ρόλου του σχολείου στην διαμόρφωση της προσωπικότητας των νέων.

Φωτεινή Εγγλέζου

Κριτική αξιολόγηση των επιχειρημάτων: ανιχνεύοντας τους ψευδώνυμους συλλογισμούς (σοφίσματα)

Ένα κριτικά σκεπτόμενο άτομο έχει τη νοητική και συναισθηματική ετοιμότητα να βγάξει συμπεράσματα, να παίρνει αποφάσεις και να εκτελεί δράσεις ακολουθώντας συλλογιστικές διαδικασίες κατόπιν ανάλυσης όλων των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του αναφορικά με ένα συγκεκριμένο θέμα. Οι συλλογισμοί, προφορικοί ή γραπτοί, αποτυπώνουν προσωπικές θέσεις, οι οποίες υποστηρίζονται από λόγους/αιτίες προσδίδοντας στα επιχειρήματα βασική δομή. Τα επιχειρήματα κάθε ομιλητή ή συγγραφέα αποτελούν το κύριο μέσο πειθούς του εκάστοτε ακροατηρίου ή αναγνωστικού κοινού σχετικά με την υποστηριζόμενη θέση. Είναι, ωστόσο, πάντα η διατύπωση των επιχειρημάτων αξιόπιστη; Έχει ο αναγνώστης ή ακροατής τη δυνατότητα να αξιολογήσει την ποιότητα των παρεχόμενων επιχειρημάτων και να διακρίνει τους έγκυρους

από τους ψευδώνυμους συλλογισμούς (σοφίσματα); Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά ενός επιχειρήματος που θα οδηγήσουν τον ακροατή ή/και τον αναγνώστη να ανιχνεύσει τους ψευδώνυμους συλλογισμούς (σοφίσματα) στους οποίους ήδη από την αρχαιότητα αναφέρεται ο Αριστοτέλης; Η αδυναμία διάκρισης έγκυρων επιχειρημάτων επιφέρει, συχνά, αρνητικές συνέπειες στη ζωή των ανθρώπων, που, άκριτα τους αποδέχονται με αποτέλεσμα την υιοθέτηση παθητικής στάσης απέναντι στο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό γίνεσθαι και κατ' επέκταση τη χειραγωγή τους. Επομένως, στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η ανάδειξη των κύριων κατηγοριών ψευδώνυμων συλλογισμών (σοφισμάτων) που απαντούν συχνά στην καθημερινότητα μέσα από παραδείγματα, ώστε να διευρυνθεί η γνώση σχετικά με αυτούς και να δοθεί έμφαση στην ανάγκη σταδιακής εξοικείωσης των μαθητών με μορφές μη έγκυρων επιχειρημάτων από τα αρχικά στάδια της εκπαίδευσης. Η επίγνωση της ύπαρξης ψευδών συλλογισμών διαμορφώνει ενεργητικά άτομα και πολίτες, που αφενός προσεγγίζουν κριτικά κάθε λογής πληροφορία μέσα από την υποβολή κριτικών ερωτήσεων για τη διευκρίνιση ασαφών ή υπεραπλουστευμένων θέσεων και αφετέρου επιδιώκουν τη σαφή έκφραση και έγκυρη τεκμηρίωση των δικών τους επιχειρημάτων. Η αναζήτηση του εγκυρότερου επιχειρήματος για την κάθε περίπτωση οφείλει να αποτελεί νευραλγικό εκπαιδευτικό στόχο και προτεραιότητα κατά την προσπάθεια καλλιέργειας της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των μαθητών.

Πολυχρόνιος Ευκαρπίδης

Εξάσκηση του γνωστικού δυναμικού μαθητών του δημοτικού σχολείου με το πρόγραμμα «Denktraining für Kinder II» του K.J. Klauer

Το παρόν πρόγραμμα εξάσκησης και προώθησης του γνωστικού δυναμικού παιδιών της σχολικής ηλικίας συγκαταλέγεται μεταξύ αυτών του κινήματος της κριτικής σκέψης. Η προδιαγεγραμμένη πορεία που οφείλει να ακολουθήσει το παιδί για την επίλυση του έργου, σε συνδυασμό με την παραδειγματική διδασκαλία, συνεισφέρουν στη βελτίωση της κριτικής του σκέψης. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει: α) την καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό με παραδείγματα της καθημερινότητας, β) την επεξεργασία από το παιδί ατομικά ή σε μικρές ομάδες και γ) την εφαρμογή, όπου γίνεται λόγος για αναγνώριση των παραδειγμάτων/έργων σε διαφορετικές συνθήκες (κοντινή – μακρινή μεταφορά). Ο Δείκτης Επαγωγικής Σκέψης (Δ.ΕΠ.ΣΚ.), σύμφωνα με την ερευνητική μας υπόθεση, αυξάνει και παραμένει υψηλός μετά την εφαρμογή του ειδικού προγράμματος εξάσκησης του επαγωγικού συλλογισμού «Denktraining für Kinder II», Ein Programm zur intellektuellen Förderung, του K.J. Klauer. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει 120 έργα γενίκευσης, διάκρισης, διπλής ταξινόμησης, κατανόησης σχέσεων, διάκρισης σχέσεων, δημιουργίας συστήματος σχέσεων, τα οποία είναι σε λεκτική, σχηματική και αριθμητική μορφή. Στην έρευνα συμμετείχαν δεκαπέντε μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 9 έως 11 ετών. Στην ομάδα ελέγχου συμμετείχαν δέκα παιδιά της ίδιας ηλικίας. Όλα τα παιδιά που συμμετείχαν ήταν μέσης τυπικής ανάπτυξης. Το πλάνο εργασίας περιελάμβανε: α) πρώτη μέτρηση του Δ.ΕΠ. ΣΚ.1, β) κατευθυνόμενη εκπαιδευτική παρέμβαση με το πακέτο «Denktraining für Kinder II» του K.J. Klauer, γ) δεύτερη μέτρηση του Δ.ΕΠ. ΣΚ.2. και δ) τρίτη μέτρηση (Δ.ΕΠ.ΣΚ.3) των συμμετεχόντων μετά από χρονικό διάστημα 10 μηνών. Οι μετρήσεις του Δ.ΕΠ.ΣΚ. έγιναν με το μη λεκτικό, ανεξάρτητο από πολιτισμικές επιρροές Culture Faire Test (CFT-2). Από τα ευρήματα της έρευνας φάνηκε ότι: α) είναι δυνατή η εκπαίδευση των παιδιών σε επίπεδο διεργασιών, (Δ.ΕΠ.ΣΚ.2 > Δ.ΕΠ.ΣΚ.1, $p < 0,001$ και Δ.ΕΠ.ΣΚ.3 > Δ.ΕΠ.ΣΚ.1, $p < 0,05$), β) η αποκτηθείσα γνώση είχε διάρκεια, αφού ο Δ.ΕΠ.ΣΚ.3 δεν είχε στατιστικά σημαντική διαφορά με τον Δ.ΕΠ.ΣΚ.2 και γ) ότι τα παιδιά μπόρεσαν να διδαχθούν τον επαγωγικό τρόπο σκέψης

Αντωνία Ζαφειροπούλου

Εμπόδια στην εισαγωγή και εφαρμογή καινοτομιών στο σχολείο

Τις τελευταίες δεκαετίες οι αλλαγές που συμβαίνουν στο παγκόσμιο σκηνικό, επηρεάζουν τα εκπαιδευτικά συστήματα, όπως και το ελληνικό, τα οποία δρομολογούν αλλαγές με απώτερο στόχο να ανταπεξέλθουν στα νέα δεδομένα και τις σύγχρονες τάσεις. Βασικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τους παράγοντες, που δυσχεραίνουν την εισαγωγή και εφαρμογή καινοτομιών στο σχολικό περιβάλλον καθώς και τις στρατηγικές άμβλυνσής τους. Συγκεκριμένα, διενεργήθηκε ποσοτική έρευνα σε 12 δημόσια Δημοτικά Σχολεία του Νομού Σερρών κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2016-2017. Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το

ερωτηματολόγιο, με συνολικά 72 ερωτήσεις, οι 65 απ' αυτές στην πεντάβαθμη διατακτική κλίμακα Likert. Η ανάλυση των δεδομένων της έρευνας έγινε σε δείγμα 120 εκπαιδευτικών, σχεδόν όλοι (94%) μόνιμοι, 46% άνδρες, πάνω από τους μισούς άνω των 50 ετών και τα δύο τρίτα επιμορφωμένοι σε θέματα καινοτομιών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι σημαντικότεροι παράγοντες που αποτελούν τροχοπέδη στην εισαγωγή καινοτομιών από τους εκπαιδευτικούς είναι α) η έλλειψη χρόνου λόγω πίεσης που ασκεί το αναλυτικό πρόγραμμα σ' αυτούς (Μέσος όρος (M) =3.88), β) η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής (M=3.84) και γ) οι οικονομικές δυσχέρειες (M=3.79). Ως συχνότερες αιτίες αντίστασης αναφέρονται το κυνήγι της ύλης και η έλλειψη χρόνου (M=3.73), καθώς και η ανεπαρκής επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα καινοτομιών (M=3.36). Τέλος, οι πιο σημαντικές στρατηγικές, που συμβάλλουν στη μείωση και την αντιμετώπιση των αντιδράσεων κατά την εισαγωγή καινοτομιών, είναι η εξασφάλιση ικανού χρόνου για την υλοποίηση των καινοτομιών (M=4.27) και στη συνέχεια, η παροχή κινήτρων (M=4.05). Συμπερασματικά, η έλλειψη χρόνου και πόρων αποτελούν τα μεγαλύτερα εμπόδια στην εισαγωγή καινοτομιών. Ο επαρκής διδακτικός χρόνος και η παροχή κινήτρων μπορούν να συμβάλουν στην άρση αυτών των εμποδίων.

Ευφροσύνη Ζαχαροπούλου, Αντώνιος Μαρίτσας, Νικόλαος Μάνεσης

Σχέση της σχολικής επίδοσης και του τύπου μόνιμης κατοικίας με τη γονεϊκή υποστήριξη στις επαγγελματικές επιλογές των εφήβων

Τα τελευταία χρόνια η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος πολλών ερευνών. Οι παράγοντες που την επηρεάζουν είναι πολλοί, ενώ ο συνδυασμός τους καθορίζει την επιλογή επαγγέλματος. Ταξινομούνται σε ατομικούς (φύλο, προσωπικότητα, ικανότητες κ.ά.) και εξωατομικούς ή περιβαλλοντικούς (οικογένεια, εκπαίδευση, φίλοι κ.ά.). Ένας παράγοντας με μεγάλη επίδραση στο άτομο είναι η οικογένεια. Οι γονείς επιδρούν με συνειδητό τρόπο στα παιδιά, μέσω των προσδοκιών τους, των εκπαιδευτικών ευκαιριών που προσφέρουν, των αρχών που μεταδίδουν, αλλά και μη συνειδητά, μέσω του πολιτιστικού τους επιπέδου, των σπουδών, του επαγγέλματος που ασκούν, της οικονομικής κατάστασης, του τρόπου ζωής, με τις επαγγελματικές και όχι μόνο αξίες που μεταδίδουν και, γενικότερα, με το πρότυπο που δίνουν. Κρίνεται, συνεπώς, μέγιστης σημασίας η αναζήτηση σχέσεων ανάμεσα στους ατομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τους εφήβους στην επιλογή επαγγέλματος και στην υποστήριξη που έχουν από τους γονείς τους. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί η σχέση της σχολικής επίδοσης και του τύπου μόνιμης κατοικίας των εφήβων, με την υποστήριξη που λαμβάνουν από την οικογένεια ως προς την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Στην έρευνα συμμετείχαν 148 μαθητές/μαθήτριες της Α' Λυκείου που φοιτούσαν σε σχολεία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας το σχολικό έτος 2018-2019. Για τη μέτρηση της υποστήριξης από τους γονείς, όπως την αντιλαμβάνονται οι έφηβοι, χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα των Turner, Alliman-Brisset, Lapan, Udipi και Ergun (Career – Related Parent Support Scale - CRPSS), η οποία αναπτύχθηκε το 2003. Τα ευρήματα έδειξαν πως η σχολική επίδοση δεν διαφοροποιεί σημαντικά τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών, αν και αυτοί/αυτές που είχαν βαθμό «Άριστα» (18,5 – 20) σημείωσαν πολύ υψηλότερες τιμές στην υποκλίμακα της λεκτικής ενθάρρυνσης από τους/τις υπόλοιπους/υπόλοιπες, καθώς και ότι οι μαθητές/μαθήτριες που ζουν σε αστικές ή αγροτικές περιοχές αντιλαμβάνονται τη γονεϊκή υποστήριξη σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό (στατιστικώς σημαντικό), σε σχέση με τους μαθητές/μαθήτριες των ημιαστικών περιοχών.

Αναστασία Ζέζου, Ευαγγελία Δημητρίου

Οι νάνοι ελέφαντες της Τήλου

Πριν από περίπου 50.000 χρόνια, σε μία μικρή γωνιά του ΝΑ Αιγαίου, στο νησί της Τήλου, κατοικούσαν ελέφαντες με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το μικροσκοπικό τους μέγεθος. Πρόκειται για το φαινόμενο του νανισμού, κατά το οποίο ευμεγέθη ζώα προσαρμόζονται βιολογικά σε ιδιαίτερες περιβαλλοντικές συνθήκες. Ανασκαφές αποκάλυψαν ότι, οι νάνοι ελέφαντες ζούσαν μέσα σε ένα σπήλαιο, το επονομαζόμενο Χαρκαδιό. Υπολογίζεται ότι, αυτό το ιδιαίτερο είδος ελεφάντων εξαφανίστηκε πριν από 3.700 χρόνια και, σύμφωνα με την έρευνα, πρόκειται για τους τελευταίους ελέφαντες στην Ευρώπη. Οι λόγοι αυτής της εξαφάνισης δεν έχουν ακόμη εξακριβωθεί και, καθώς η ανασκαφική έρευνα δεν έχει ολοκληρωθεί, ποικίλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις έχουν επιχειρηθεί. Παρόλα αυτά, τα ευρήματα, τα οποία μέχρι σήμερα έχουν έρθει στο φως και συνίστανται σε απολιθωμένα οστά, επέτρεψαν την ακριβή

αναπαράσταση αυτού του ενδημικού είδους. Η εξοικείωση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με ζητήματα που αφορούν αφενός το φυσικό κεφάλαιο του πλανήτη και αφετέρου τη γνώση της τοπικής περιβαλλοντικής ιστορίας αποτελεί έναν από τους βασικότερους στόχους της σύγχρονης προσχολικής εκπαίδευσης, καθώς συμβάλλει κυρίως στην υιοθέτηση θετικών στάσεων και αξιών απέναντι στο περιβάλλον. Ο βασικός σκοπός της παρούσας εργασίας έγκειται στην παρουσίαση μιας διδακτικής προσέγγισης με κύρια θεματική ένα ενδημικό ζωικό είδος της Τήλου που έχει εξαφανιστεί. Απώτεροι στόχοι καθίστανται η επαφή των μικρών παιδιών με την επιστήμη της παλαιοντολογίας και ειδικότερα με τα απολιθώματα. Επιπρόσθετα, η καλλιέργεια του ερευνητικού ενδιαφέροντος, η αρχή της δημιουργικότητας και του προβληματισμού αποτελούν τους κύριους άξονες της εκπαιδευτικής εφαρμογής. Εντέλει, καταδεικνύεται η σημαντικότητα του περιβάλλοντος για όλα τα έμβια όντα (ενδημικό είδος, προσαρμογή).

Αναστασία Ζέζου

Λογοτεχνία χωρίς λέξεις; Το 'σιωπηλό' graphic novel Leaf

Το graphic novel (gn) αποτελεί μια σύγχρονη μορφή λογοτεχνίας, που απευθύνεται σε ολόένα και πιο διευρυμένο αναγνωστικό κοινό. Ουσιαστικά, αποτελεί μια διαμεσική φόρμα (transmediation form), καλύπτοντας ένα τεράστιο εύρος γενών. Μια ιδιαίτερη κατηγορία graphic novels αποτελούν τα κείμενα, στα οποία απουσιάζει ο λεκτικός κώδικας, αφήνοντας τον εικονιστικό κώδικα να επικοινωνήσει εξολοκλήρου το μήνυμα της αφήγησης. Η 'σιωπή' αφορά τόσο στην απουσία λεκτικού κειμένου όσο και στη σιωπή του ήρωα αλλά και του αφηγητή. Τα 'σιωπηλά' gn (silent gn) βασίζονται, κυρίως, στη διαδοχή εικόνων και στην 'προσωπική' βιβλιοθήκη του κάθε αναγνώστη, παρά στην αλληλοσυμπλήρωση και αλληλεπίδραση του εικονιστικού και λεκτικού κώδικα. Έτσι, ο αναγνώστης στηρίζεται αποκλειστικά στα εικονιστικά στοιχεία, τα οποία πρέπει αφενός να παρατηρήσει προσεκτικά και αφετέρου να τα νοηματοδοτήσει, ανάλογα με τις εμπειρίες του. Όπως γίνεται αντιληπτό, τα 'σιωπηλά' gn βρίσκονται σε μια συνεχή διαπραγμάτευση του νοήματός τους, ανάλογα με την πρόσληψη από τη μεριά του αναγνώστη. Ακόμη, αποτελούν κείμενα δια-εθνικά (transnational), καθώς δεν απαιτείται οποιαδήποτε μετάφραση, καθιστώντας τη 'γλώσσα' του εικονιστικού κώδικα παγκόσμια, τουλάχιστον στα βασικά της σημεία. Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η αποσαφήνιση των όρων 'graphic novel' και 'silent/wordless graphic novel', καθώς και η αποτύπωση των λόγων που συνηγορούν στην ανάγνωση και στην εισαγωγή τους στην εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, θα γίνει και μια συνοπτική παρουσίαση του λογοτεχνικού έργου Leaf, το οποίο αποτελεί ένα γνωστό, σε διεθνές επίπεδο, και χαρακτηριστικό 'σιωπηλό' gn, που εστιάζεται, κυρίως, σε ένα ελπιδοφόρο όραμα συνύπαρξης του αστικού (βιομηχανοποιημένου) και φυσικού κόσμου στη σύγχρονη κοινωνία.

Ιάκωβος Ζερλέντης, Μαρία Γεωργία Σπαρτινού

Με τη Μυθολογία στη φαρέτρα μας προσεγγίζουμε δημιουργικά θέματα του περιβάλλοντος

Η ελληνική Μυθολογία, όπως είναι γνωστό, είναι πολύ πλούσια σε μύθους με τους οποίους οι αρχαίοι Έλληνες προσπάθησαν να ερμηνεύσουν πολλά στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, που τους δημιουργούσαν θαυμασμό, απορία ή και τρόμο. Έτσι, έχουμε πολλούς μύθους που σχετίζονται με τα ποτάμια, τις πηγές, τα νησιά, τα ηφαίστεια, τα δάση, τους αστερισμούς κ.λπ. Η διαθεματικότητα που χαρακτηρίζει τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, η καλλιέργεια κριτικής σκέψης και η ανάδειξη του πολιτισμικού μας πλούτου, η δημιουργία ευχάριστου μαθησιακού κλίματος και η ανάπτυξη της πολλαπλής νοημοσύνης των μαθητών που επιδιώκουμε, μας επιτρέπουν και μας προτρέπουν να επιλέξουμε τη μυθολογία, ως μοχλό επίτευξης αυτών των επιδιώξεων στον σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης – Εκπαίδευσης για την Αειφορία.

Το εργαστήριο θα υλοποιηθεί με τα εξής βήματα:

- Με τη βοήθεια σχετικών καρτελών, στις οποίες αναγράφονται στοιχεία μύθων, οι συμμετέχοντες θα δημιουργήσουν ζευγάρια. Θα γνωριστούν και θα ανταλλάξουν απόψεις για το μύθο.
- Το κάθε ζευγάρι παρουσιάζεται στην ολομέλεια των συμμετεχόντων και εκθέτει το μύθο τους.
- Τα ζευγάρια γίνονται ομάδες των έξι με βάση την ευρύτερη θεματολογία των μύθων (π.χ φυτά, αστερισμούς κ.λπ.).
- Οι ομάδες καλούνται να επεξεργαστούν σχετικά φύλλα εργασίας.
- Τις εργασίες τους τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια του εργαστηρίου και ακολουθεί συζήτηση.

- Η κάθε ομάδα επιλέγει με μυστικό τρόπο έναν από τους μύθους που διαπραγματευθήκαμε και καλείται να συμμετάσχει στο δρώμενο “Γλύπτες και Αγάλματα”. Οι συμμετέχοντες της κάθε ομάδας επιλέγουν το “γλύπτη” τους, σχεδιάζουν και δημιουργούν μια στατική εικόνα με τα σώματά τους, εμπνευσμένη από αυτόν το μύθο.
  - Η κάθε ομάδα καλείται να παρουσιάσει στην ολομέλεια το “γλυπτό” της και τα μέλη των άλλων ομάδων να βρουν τον αντίστοιχο μύθο.
- Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με συζήτηση και αξιολόγηση.

Μάνθα Ζήβα

Χορεύοντας τον καγκελάρη: Ο ελληνικός παραδοσιακός χορός ως μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης στην εκπαιδευτική διαδικασία

Ως κύριος στόχος της παρούσας εργασίας τέθηκε ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αξιολόγηση ενός διαθεματικού προγράμματος διδασκαλίας, κατά το οποίο, επιχειρείται η γνωριμία των μαθητών με τη μορφή, το ύφος και τη λειτουργία του ελληνικού παραδοσιακού χορού. Παρουσιάζεται ένα σχέδιο διδασκαλίας, το οποίο σχεδιάστηκε για το μάθημα της Φυσικής Αγωγής, όπως προβλέπεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε με μαθητές της Γ΄ τάξης δημοτικού σχολείου της Νέας Ιωνίας, και είχε σαν στόχο την εκμάθηση του κινητικού μοτίβου του χορού καγκελάρη, όπως αυτό επιτελείται στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Ηπείρου. Ως επιμέρους στόχος τέθηκε η κατανόηση της λειτουργίας του χορού στην παραδοσιακή κοινότητα, η γνώση στοιχείων της τοπικής ιστορίας και η γνωριμία των μαθητών με διαφορετικές μορφές του λαϊκού πολιτισμού, όπως είναι το παραδοσιακό τραγούδι και η φορεσιά. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε στη βάση της διαθεματικότητας και σε συνδυασμό με τα ενδιαφέροντα των παιδιών, διήρκησε 14 διδακτικές ώρες και ολοκληρώθηκε με την παρουσίαση του χορού, αλλά και του υλικού, το οποίο συγκεντρώθηκε, στους γονείς και στην εκπαιδευτική κοινότητα. Η αξιολόγηση του προγράμματος έγινε μέσω της αναστοχαστικής διαδικασίας, κατά την οποία διαφάνηκε ότι ο ελληνικός παραδοσιακός χορός μπορεί να αποτελέσει ένα εκπαιδευτικό μέσο, το οποίο προσφέρεται για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων, καλύπτοντας όλους τους άξονες της εκπαιδευτικής στοχοθεσίας.

Μαρία Ζηνέλη

Φιλαναγνωστικές δραστηριότητες βασισμένες στο βιβλίο «Το δέντρο που είχε φτερά» της Αγγελικής Δαρλάση

Η πρώτη επαφή του παιδιού με το βιβλίο είναι ωφέλιμο να ξεκινά από πολύ μικρή ηλικία. Σημαντικός είναι ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση της αναγνωστικής συμπεριφοράς. Ωστόσο, το λογοτεχνικό βιβλίο δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο διδασκαλίας, αλλά ως “εργαλείο” το οποίο διεγείρει τη φαντασία, τον ψυχισμό, δίνει αφορμές στα παιδιά να στοχαστούν, να συγκινηθούν, τους δημιουργεί ευκαιρίες επικοινωνίας και γνωριμίας με τον κόσμο των ενηλίκων, αλλά και καλλιεργεί τις πνευματικές και ψυχικές ικανότητές τους, οι οποίες είναι απαραίτητες για την ηθική και πνευματική τους ολοκλήρωση. Για να αναπτυχθεί η φαντασία των παιδιών, χρειάζεται ερεθίσματα. Συνεπώς, καταλυτικός είναι ο ρόλος του δασκάλου, ο οποίος οφείλει να δημιουργεί το κατάλληλο αναγνωστικό κλίμα, αλλά και να δίνει κίνητρα στα παιδιά, ώστε να αντιληφθούν ότι τα θέματα των βιβλίων αφορούν την ίδια τη ζωή τους. Η λογοτεχνία, όπως και το παιχνίδι, δρουν ανάμεσα στη φαντασία και την πραγματικότητα. Επομένως, υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσά τους. Ο δάσκαλος μπορεί να σχεδιάσει παιγνιώδεις δραστηριότητες πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά την ανάγνωση του κειμένου. Βασική επιδίωξη των δράσεων αυτών είναι η απόλαυση της ανάγνωσης. Η λογοτεχνία, ως τέχνη του λόγου, μπορεί να συνδυαστεί με δραστηριότητες που αφορούν και άλλες μορφές τέχνης, όπως το θεατρικό παιχνίδι, το κουκλοθέατρο τα εικαστικά, τη μουσική. Η παρούσα διδακτική πρόταση βασίζεται στο βιβλίο της Αγγελικής Δαρλάση «Το δέντρο που είχε φτερά» και απευθύνεται σε μαθητές της πρώτης τάξης του Δημοτικού. Οι δραστηριότητες ανάγνωσης έχουν ως στόχους την αισθητική απόλαυση, τη δημιουργική έκφραση, την καλλιέργεια της φαντασίας, της κρίσης και του συναισθήματος. Με τον τρόπο αυτό το λογοτεχνικό βιβλίο από πηγή μάθησης είναι ωφέλιμο να μετατραπεί σε πηγή ψυχαγωγίας, να επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες, να μυεί τα παιδιά στον κόσμο της λογοτεχνίας και να διευρύνει τους ορίζοντες τους.

Αικατερίνη Ζησάκη, Απόστολος Μαγουλιώτης

Εικαστική παιγνιώδης μάθηση: Αξιοποίηση των εικαστικών παιχνιδιών στο Νηπιαγωγείο

Ο χώρος της προσχολικής εκπαίδευσης, τα τελευταία χρόνια, συγκεντρώνει το ενδιαφέρον ερευνητών και παιδαγωγών για την εφαρμογή σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών, που να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Κεντρική θέση καταλαμβάνει το παιχνίδι και η διαμόρφωση των δραστηριοτήτων όλων των μαθησιακών περιοχών με παιγνιώδη τρόπο. Οι εικαστικές τέχνες αποτελούν μια μαθησιακή περιοχή ιδιαίτερα αγαπητή στα μικρά παιδιά, που περιλαμβάνει στοιχεία παιχνιδιού. Αποτελούν πρόσφορο έδαφος για την εκμάθηση μαθηματικών εννοιών, για την προσέγγιση φυσικών εννοιών και τη γλωσσική καλλιέργεια με την ενεργή εμπλοκή και τον πειραματισμό των μαθητών. Συνδετικός κρίκος που συνδέει αυτές τις μαθησιακές περιοχές είναι η δημιουργικότητα. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να τεκμηριώσει τη σύνδεση των εικαστικών τεχνών με τη μορφή του εικαστικού παιχνιδιού με την γλωσσική καλλιέργεια των νηπίων, τη μαθηματική τους εκπαίδευση και την προσέγγιση φυσικών εννοιών και φαινομένων.

Αικατερίνη Ζησάκη

"Στα μυστικά του κάστρου": Διαθεματική προσέγγιση ενός περιβαλλοντικού προγράμματος για το κάστρο του Πλαταμώνα

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων σε μια τάξη νηπιαγωγείου. Με αφετηρία το Κάστρο του Πλαταμώνα τα νήπια κατάφεραν να έρθουν σε επαφή με την πολιτιστική τους κληρονομιά και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους για τα κάστρα, δουλεύοντας συνεργατικά και ομαδικά. Μια από σειρά δημιουργικές δραστηριότητες όλων των μαθησιακών περιοχών υλοποιήθηκε με παιγνιώδη τρόπο, επιτυγχάνοντας τη σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, του παλιού με το νέο, του παραδοσιακού τρόπου διδασκαλίας με τις νέες τεχνολογίες.

Ζωή Ζωντάκη, Αικατερίνη Βισσαρίου

Οι εκπαιδευτικές επιλογές στο πλαίσιο της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου: η μετάβαση από το ανθρώπινο στο κοινωνικό κεφάλαιο

Στα πλαίσια του κριτικού στοχασμού, ένα μαθησιακό περιβάλλον πρέπει να εξεταστεί ως μία κοινότητα πρακτικής, η οποία δεν είναι απλώς μια αποθήκη για τις τεχνικές γνώσεις και τις δεξιότητες που συνεπάγεται η δραστηριότητα της κοινότητας, αλλά περισσότερο ένας ζωτικός, αέναα μεταβαλλόμενος χώρος. Και εδώ είναι που υπεισέρχεται ο κοινωνικός χαρακτήρας τον οποίο πρέπει να έχει η μάθηση, ώστε οι ίδιοι οι εκπαιδευόμενοι να νοηματοδοτούν τις κάθε είδους δεξιότητες, ικανότητες και δραστηριότητες που καλούνται να αφομοιώσουν. Λαμβάνοντας υπόψη τις δύο παραπάνω συνθήκες οπτικές του ανθρώπινου κεφαλαίου, καταλήγουμε σε μία τρίτη οπτική, η οποία συνδέει τον κριτικό στοχασμό με την εργασία και μπορεί να καταστήσει τους εργαζόμενους ουσιαστικούς φορείς μάθησης και εμπειρίας: «Ο τρίτος τύπος υποστηρίζει ότι πρέπει να εκπαιδευόμαστε για να γίνω καλύτερος προτού αναλάβω μία δουλειά, ώστε να μπορώ να αποδώσω καλύτερα σε αυτήν». Η παρούσα εισήγηση στοχεύει στο να παρουσιάσει μία επικοινωνιακή χρήση της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου, η οποία απαιτεί τη σύνδεση της μάθησης σε πρωταρχικό επίπεδο με δεξιότητες και ικανότητες, οι οποίες θα καταστήσουν το άτομο ενδυναμωμένο και έτοιμο να αντιμετωπίσει κάθε εργασιακό και εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Ζωή Ζωντάκη

Οι εκπαιδευτικές πρακτικές των οικογενειών κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης: Το φαινόμενο της "σκιάδους εκπαίδευσης"

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις και τις στάσεις των γονέων σχετικά με την εκπαιδευτική πορεία των μαθητών στην εποχή της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Ως πρωταρχικός σκοπός τίθεται η διερεύνηση των εκπαιδευτικών στρατηγικών και πρακτικών όσον αφορά στη συμπληρωματική εκπαίδευση των παιδιών κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Στο πλαίσιο αυτό, ως επιμέρους στόχος τίθεται η διερεύνηση του οικογενειακού οικονομικού προϋπολογισμού για την επένδυση

στη φροντιστηριακή εκπαίδευση των παιδιών και την προετοιμασία για τις Πανελλήνιες Εξετάσεις. Επιπλέον, ένας επιμέρους στόχος είναι η εξέταση των απόψεων των γονέων για την αναγκαιότητα ή μη της φροντιστηριακής εκπαίδευσης, καθώς και η διερεύνηση των παραγόντων που υπεισέρχονται στη διαμόρφωση αυτών των απόψεων. Η εισήγηση βασίστηκε σε έρευνα με τη χρήση 800 ερωτηματολογίων σε γονείς, στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής.

Δημήτριος Ζμπάινος, Άννα Ζουγανέλη, Νικόλαος Καμήλος, Ιωάννα Καμπούρμαλη, Δημήτριος Καρατζάνος, Βασιλική Μπελογιάννη

Απόψεις εκπαιδευτικών Δημοτικών Σχολείων σχετικά με τις δημιουργικές δεξιότητες των μαθητών/τριών τους

Η δημιουργικότητα αποτελεί μία από τις βασικές δεξιότητες του νέου αιώνα και το σύγχρονο σχολείο καλείται να αναγνωρίσει, να ενθαρρύνει και να καλλιεργήσει τις δημιουργικές ικανότητες των μαθητών. Ωστόσο, σε προηγούμενες έρευνες οι Έλληνες εκπαιδευτικοί έχουν αναφέρει ότι αντιμετωπίζουν ένα πλήθος παρεμποδιστικών παραγόντων στην προσπάθειά τους να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα των μαθητών τους, με κυρίαρχο εμπόδιο τις ελλειπείς γνώσεις και δεξιότητες τους στην αξιολόγηση και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας εντός σχολικής τάξης. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η παρούσα έρευνα ασχολήθηκε με τις αυτοαντιλήψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη δημιουργικότητά τους και τα με τους φραγμούς που παρεμποδίζουν την έκφραση της δημιουργικότητάς τους στην τάξη. Συγκεκριμένα, συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια αναφορικά με την προσωπική δημιουργική τους ταυτότητα, την δημιουργική τους αυτεπάρκεια, καθώς και τους φραγμούς που επηρεάζουν την έκφραση της δημιουργικότητάς τους, κυρίως, στην τάξη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι παρά το γεγονός ότι οι ίδιοι έχουν σε γενικές γραμμές θετική αυτο-εικόνα σχετικά με τη δημιουργικότητά τους, αντιμετωπίζουν φραγμούς στην έκφρασή της, ιδιαίτερα στην τάξη. Με την παρούσα έρευνα γίνονται καλύτερα κατανοητοί μερικοί από τους λόγους της περιορισμένης τάσης για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητών στην τάξη και, συνεπώς, η έρευνα μπορεί να συμβάλλει στην προσπάθεια για ενίσχυσή της.

Έλενα Ζούρου, Ηλίας Βαλασκατζής

Η ομορφιά από τον Όμηρο έως σήμερα: πραγμάτευση του θέματος της ομορφιάς μέσω της διαθεματικής προσέγγισης των αντικειμένων της Α.Ε. Γλώσσας, της Α.Ε. Γραμματείας και Ν.Ε. Γλώσσας της Α΄ Γυμνασίου

Η παρούσα εργασία αφορά πρόταση τρίωρου διδακτικού σεναρίου, μέσω της διαμόρφωσης πρωτότυπου εκπαιδευτικού υλικού από τους διδάσκοντες, βασισμένου σε πρωτογενές παραγόμενο υλικό συγκεκριμένης μαθητικής ομάδας. Το σενάριο εφαρμόστηκε σε Μουσικό Γυμνάσιο της Αττικής, σε πλαίσιο συνεργασίας κατά την πρακτική άσκηση μεταπτυχιακών σπουδών κατά το σχολικό έτος 2014-2015. Αντικείμενο της συγκεκριμένης διδακτικής πράξης ήταν η πολυεπίπεδη προσέγγιση της έννοιας της ομορφιάς σε τμήμα της Α΄ Γυμνασίου. Με εφιαλτήριο το αντικείμενο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, κατά την 1η διδακτική ώρα μελετάται στην τάξη το κείμενο «Η ομορφιά δεν είναι το παν» (6η ενότητα), ενώ κατά τη 2η διδακτική ώρα δίνεται προς επεξεργασία φύλλο εργασίας με θεματικό κέντρο τον μύθο του Νάρκισσου. Αξιοποιώντας ως προϋπάρχουσα γνώση την προσωπική αντίληψη των μαθητών, διαμορφώνεται και τίθεται προς επεξεργασία -κατά την 3η διδακτική ώρα- ένα νέο φύλλο εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο Ομηρικά Έπη Οδύσσεια (Ενότητα 11, ζ 139-259). Απώτερος σκοπός είναι να προσεγγίσουν οι μαθητές το ζήτημα πιο διευρυμένα, σε μία αντιπαραβολή της ομηρικής –αλλά και της κλασικής και της μεσαιωνικής– με τη σύγχρονη αντίληψη περί ομορφιάς. Η συγκεκριμένη διδακτική προσέγγιση αφήνει, μάλιστα, στον εκπαιδευτικό το περιθώριο διαθεματικής επεξεργασίας του θέματος και με τα αντικείμενα της Αρχαίας Ιστορίας (κεφάλαια Β4 και Β6) και της Νεοελληνικής Γλώσσας (4η ενότητα). Για τη θεωρητική θεμελίωση του διδακτικού σεναρίου αξιοποιήθηκαν οι αρχές της ανακάλυψης και η κοινωνικοπολιτισμική θεωρία μάθησης από κοινού με τη Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης. Παράλληλα, εξασφαλίστηκε η συμβατότητά του με τις θεωρητικές κατευθύνσεις των ΑΠΣ/ ΔΕΠΠΣ και του βιβλίου του Εκπαιδευτικού των αντικειμένων όπου άπτεται. Αξιοποιώντας, τέλος, τις πρακτικές της πολυτροπικότητας και της διαθεματικότητας, οι μαθητές υποστηρίχτηκαν κατάλληλα προκειμένου να συνοικοδομήσουν τη γνώση στο πλαίσιο μίας κοινότητας μάθησης.

Μιλτιάδης Ζωγράφος, Σταύρος Καμαρούδης

Αντετοκούμπο, Τσιτσιπάς και Ρονάλντο διδάσκουν το μάθημα της Γλώσσας

Ένας από τους σημαντικότερους προβληματισμούς των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, είναι η αντιμετώπιση της μικρής συμμετοχής των μαθητών στη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και ιδίως του γλωσσικού. Από την προσωπική μας εμπειρία, αλλά και από συζητήσεις με συναδέλφους εκπαιδευτικούς και Σχολικούς Συμβούλους, προκύπτει αναμφίβολα, πως, εάν θέλουμε να ενισχύσουμε το ενδιαφέρον των μαθητών, οφείλουμε να κάνουμε το μάθημα ελκυστικότερο. Το σχολείο, όπως υποστηρίζει η Κανατσούλη, «έχει ως πρωταρχικό σκοπό να γνωρίσει στον μαθητή βασικές δεξιότητες (ανάγνωση, γραφή, αρίθμηση) φέρνοντάς τον ταυτόχρονα σε επαφή με στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς». Το μεγαλύτερο μέρος των γνώσεων που μεταδίδει το σχολείο δεν χρησιμοποιούνται ποτέ, γιατί δεν έχουν αντίκτυπο στον μοντέρνο κόσμο. Ακόμη κι όταν η γνώση είναι χρήσιμη, σπάνια οι μαθητές ξέρουν πώς να την εφαρμόσουν. Ταυτόχρονα, γίνεται αντιληπτό ότι οι διδακτικές πρακτικές του παρελθόντος και η στατική ανάγνωση της γλώσσας αντικαθίστανται από τη δυναμική προσέγγιση γλωσσικών κειμένων, γι' αυτό και έχουν δημιουργηθεί ήδη ανάλογες βάσεις δεδομένων. Τα μέσα ενημέρωσης από την άλλη, από τη στιγμή που κατόρθωσαν να κερδίσουν ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό και να εδραιώσουν τη λειτουργία τους στη δημόσια ζωή των χωρών της Δύσης (κατά τον 19ο αιώνα), να γίνουν δηλαδή «μαζικά», αποτέλεσαν το σημείο συνάντησης της πληροφόρησης και της προώθησης αγαθών. Η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε βασίστηκε στη Διαθεματική προσέγγιση διδασκαλίας, στη μέθοδο βιβλιοθεραπείας - συναισθηματικής προσέγγισης της λογοτεχνίας και στη μέθοδο Project – ομαδοσυνεργατική. Στην ανακοίνωσή μας θα παρουσιάσουμε τα νεότερα αποτελέσματα μιας πρότασης για Καινοτόμο διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας μέσω σωμάτων κειμένων αθλητικού λόγου. Τα συμπεράσματα, στα οποία καταλήγουμε, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς δείχνουν πως αφενός η διδασκαλία των γραμματικών φαινομένων ήταν απόλυτα επιτυχής, ενώ παράλληλα εντυπωσιακή ήταν η κινητοποίηση και των πιο αδύναμων μαθητών.

Τατιάνα Ζωγράφου

Έρευνα δράση και διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση στην προσχολική αγωγή

Στην ομιλία αυτή θα εστιάσω στην ερευνητική εργασία που εκπονώ τα τελευταία χρόνια και, πιο συγκεκριμένα, στα ερευνητικά ερωτήματα και στην ανάλυση των ευρημάτων, τα οποία φαίνεται να φέρνουν το τραγούδι στο κέντρο της έρευνας αυτής καθιστώντας το ως ένα κεντρικό εργαλείο για την επίτευξη της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης, κυρίως, για τα παιδιά της κυρίαρχης ομάδας και της ενδυνάμωσης των πιο ευάλωτων από αυτά (παιδιά προσφύγων και μεταναστών) με στόχο τη συμπερίληψή τους στην εκπαιδευτική πράξη. Στην ανακοίνωση αυτή θα προσπαθήσω να δώσω μια συνοπτική εικόνα των τρόπων με τους οποίους το τραγούδι μπορεί να συνδιαλέγεται με την διαπολιτισμική εκπαίδευση και τους στόχους της και, παράλληλα, να καλλιεργεί τα παιδιά ποικιλοτρόπως. Η έρευνα δράση, στην οποία βασίζομαι, πραγματοποιήθηκε σε τρία νηπιαγωγεία. Σε ένα διθέσιο με παιδιά σχεδόν αποκλειστικά ελληνικής καταγωγής και σε δυο ακόμα νηπιαγωγεία με παιδιά σχεδόν αποκλειστικά μεταναστών δεύτερης και τρίτης γενιάς καθώς και δυο προσφυγόπουλων. Μέσα από τις αρχικές και τελικές ομάδες εστίασης, τις βιντεοσκοπημένες παρεμβάσεις, που στο κέντρο τους είχαν το τραγούδι και εφορούσαν από μια ιστορία σχετική με τον σεβασμό στην ετερότητα, το ενισχυτικό υλικό που επιλέχθηκε, τη «Διαπολιτισμική Γιορτή» που οργανώθηκε από την ερευνήτρια και τους/τις συναδέλφους της νηπιαγωγούς, όπου ογδόντα περίπου παιδιά σμίξανε έστω για δυο ώρες και τραγούδησαν, χόρεψαν μαζί, έφαγαν και έπαιξαν, τα ημερολόγια των νηπιαγωγών -κριτικών φίλων και τέλος τις ημιδομημένες συνεντεύξεις μαζί τους, θα επιχειρήσουμε να φωτίσουμε τις δυνατότητες που μας δίνει η έρευνα δράσης στο να μελετήσουμε σε βάθος και να οργανώσουμε ένα μεγάλο σε όγκο υλικό, πλούσιο σε ευρήματα και αποτελέσματα, που μπορεί να μας πάει “μπροστά” σε σχέση με τα θέματα που άπτονται της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Ελένη Ηλία

Εγώ και Ο Μικρός Πρίγκιπας. Όταν ο ήρωας του Εξυπερύ εμπνέει τη δημιουργική γραφή των νηπίων

Ο Μικρός Πρίγκιπας, κύριος λογοτεχνικός ήρωας του ομώνυμου έργου του Εξυπερύ, συνιστά οικουμενικό και διαχρονικό σύμβολο της παιδικότητας. Καθώς ο συγγραφέας τον παρουσιάζει σε αντίθεση με ενήλικα

αφηγηματικά πρόσωπα, των οποίων τα χαρακτηριστικά διακωμωδούνται στο έργο, ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται την παιδικότητα ως εξιδανικευμένη κατάσταση. Ειδικότερα τα παιδιά-αναγνώστες, καθώς ταυτίζονται με το συγκεκριμένο λογοτεχνικό πρότυπο, αποκτούν αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση. Η επίγνωση ότι η λογοτεχνία συνιστά το αποτελεσματικότερο και αναντικατάστατο μέσο διαπαιδαγώγησης, οδηγεί στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ποικίλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων με σημείο αναφοράς τον Μικρό Πρίγκιπα, προκειμένου οι μαθητές από τη νηπιακή τους ακόμη ηλικία, να επωφεληθούν από την τεράστια παιδαγωγική αξία του έργου του Εξυπερύ. Στο πρώτο από τα προγράμματα, το μαγικό ραβδί αγγίζει διαδοχικά τους μαθητές, οπότε εκείνοι διαλέγουν ποιον ήρωα θα υποδυθούν. Αφού φορέσουν το χαρακτηριστικό αντικείμενο αυτού του ήρωα και πάρουν την ανάλογη θέση στη σκηνή, απαντώντας σε ερωτήσεις του εκπαιδευτικού, αναφέρονται σε πρώτο ενικό πρόσωπο στο έργο μέσα από τη δική του οπτική. Στο δεύτερο πρόγραμμα τα νήπια καλούνται να φανταστούν μια συνάντησή τους με τον Μικρό Πρίγκιπα, ώστε να καθησυχάσουν τον πιλότο-αφηγητή του έργου, που ζητά εναγωνίως να πληροφορηθεί από τους αναγνώστες αν ο Μικρός Πρίγκιπας επισκέφτηκε και πάλι τη γη. Στο τρίτο πρόγραμμα, όπως ο πιλότος συναντά στην έρημο τον παιδικό εαυτό του στο πρόσωπο του Μικρού Πρίγκιπα, έτσι και τα νήπια καλούνται σε μία συνάντηση με τον ενήλικο εαυτό τους, όπου προβάλλουν τις προσωπικές επιθυμίες τους, ονειρεύονται την εξέλιξή τους. Οι αφηγήσεις των νηπίων στα τρία προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν σε διαφορετικά σχολικά έτη σε νηπιαγωγεία της Αττικής, μετατρέπονται σε γραπτά κείμενα, με τη συμβολή του εκπαιδευτικού που τις καταγράφει. Εφόσον τα νήπια αντιλαμβάνονται πως ο προφορικός λόγος τους αναπαρίσταται πιστά με τη γραφή, βιώνουν την εμπειρία της δημιουργικής γραφής, μυσούνται στη διαδικασία να καταγράφουν και να διασώζουν τη δημιουργική σκέψη τους.

Μάρθα Ηλιοπούλου

Διδάσκοντας λεξιλόγιο σε μαθητές με νοητική υστέρηση

Στα παιδιά με νοητική υστέρηση εντάσσονται τα παιδιά που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις που αναμένονται για την ηλικία τους. Είναι τα παιδιά που συναντούν σοβαρές δυσκολίες στην κοινωνική τους ανάπτυξη και αποκατάσταση λόγω μειωμένης νοημοσύνης. Παράλληλα, τα παιδιά με Ν.Υ. δυσκολεύονται σημαντικά να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου και, ειδικότερα, στο επίπεδο γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων. Ειδικότερα, παρουσιάζουν περιορισμένες γλωσσικές ικανότητες, φτωχό λεξιλόγιο, δυσκολεύονται σημαντικά στην παραγωγή και κατανόηση του λεξιλογίου. Σκοπός της εργασίας μας ήταν να μελετηθεί ποιες μέθοδοι είναι κατάλληλες για τη διδασκαλία λεξιλογίου σε παιδιά με Ν.Υ. και να εφαρμοστούν διδακτικές προσεγγίσεις που θα ενισχύσουν τη λεξιλογική τους ικανότητα. Σχεδιάστηκε λοιπόν, ένα πρόγραμμα διδασκαλίας λεξιλογίου με την προσθήκη κατάλληλων διδακτικών στρατηγικών, όπως της αρχής της εποπτείας και της υπεράσκησης που συνδυάστηκε με την αρχή της εμπέδωσης. Επιλέχθηκε ως βασική μέθοδος η αρχή της χρησιμότητας της διδασκαλίας με τη ζωή, με την εισαγωγή των θεματικών κύκλων. Το πρόγραμμα περιείχε τις πιο συχνές κατηγοριοποιήσεις αντικειμένων, διαμορφωμένες σε υποενότητες των σημασιολογικά σχετιζόμενων με την κατηγορία, λέξεων. Οι κατηγορίες επιλέχθηκαν βάσει της συχνής χρήσης τους στην ελληνική γλώσσα, ενώ οι δραστηριότητες που συμπεριλήφθηκαν σε κάθε ενότητα διακρίνονται για το διαδραστικό και παιγνιώδες ύφος τους. Εφαρμόστηκε σε ατομικό επίπεδο σε 5 μαθητές με διαγνωσμένες γενικές μαθησιακές δυσκολίες σε ηλικίες από Γ΄-Στ΄ Δημοτικού. Τα αποτελέσματα του προγράμματος φάνηκαν με την εφαρμογή του αξιολογητικού εργαλείου Λα-Τω γλωσσικής επάρκειας σε επίπεδο αρχικής, διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης. Αναδείχτηκε η συνεισφορά της εικόνας, ως διδακτικό μέσο για το λεξιλόγιο για αυτή την κατηγορία των μαθητών. Παράλληλα, ενισχύθηκε η χρησιμότητα της τεχνικής δυναμικής γνώσης με την εφαρμογή των θεματικών κύκλων για μαθητές με γνωστικά ελλείμματα. Συμπερασματικά, τα ερευνητικά ερωτήματά μας έδειξαν ότι η εξατομίκευση και η ενσωμάτωση διδακτικών στρατηγικών μπορούν να βοηθήσουν τη διδασκαλία αυτών των μαθητών.

Μάρθα Ηλιοπούλου

Ψυχοπαιδαγωγικό πρόγραμμα επικοινωνιακών δεξιοτήτων για μαθητές δημοτικού

Η έννοια των διαταραχών της επικοινωνίας, αφορά την ανάπτυξη δεξιοτήτων κοινωνικότητας και αλληλεπίδρασης. Συχνά, υπολείπεται ο τρόπος για να αλληλεπιδράσει και να επικοινωνήσει. Είναι πολύ δύσκολο να εξετάσει κανείς την ανάπτυξη της επικοινωνίας αποκομμένη από την κοινωνικότητα, και αυτό

γιατί τα παιδιά αναπτύσσουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, βασισμένα στις έμφυτες ικανότητές τους για κοινωνική αλληλεπίδραση. Η ικανότητα αυτή κατακτάται μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης με την οποία οι πεποιθήσεις, τα ιδανικά και οι επιθυμητές μορφές συμπεριφοράς μεταβιβάζονται από το ένα άτομο στο άλλο. Σκοπός της μελέτης μας είναι ο σχεδιασμός ενός ψυχοπαιδαγωγικού προγράμματος ανάπτυξης δεξιοτήτων επικοινωνίας για μαθητές του Δημοτικού. Η μεθοδολογία του προγράμματος βασίστηκε στη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία των μαθητών μέσω ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων. Η εφαρμογή του προγράμματος έγινε πιλοτικά στα πλαίσια ατομικού και ομαδικού προγράμματος. Το πρόγραμμα αξιοποιεί τις μεθόδους του παιχνιδιού, του θεάτρου, της προσομοίωσης μέσω της εκπαίδευσης των τεχνικών επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει οπτικό υλικό, κάρτες κοινωνικής συμπεριφοράς, role-playing και δραματοποίηση, εκπαίδευση στις κοινωνικές δεξιότητες, συμπεριφορικές και γνωσιακές τεχνικές. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας υλοποιήθηκε στο πλαίσιο αξιολόγησης με τη χρήση κλείδας παρατήρησης επικοινωνιακών δεξιοτήτων, πριν, κατά τη διάρκεια και με το τέλος της εφαρμογής του προγράμματος. Η ανάπτυξη των βασικών κωδικών επικοινωνίας με την καλλιέργεια επικοινωνιακών δεξιοτήτων είναι σημεία, όπου φάνηκε σταθερή και βελτιωμένη εικόνα των μαθητών που συμμετείχαν, καθώς και μείωση εμφάνισης προβλημάτων συμπεριφοράς, σχολικού εκφοβισμού και συγκρούσεων στο σχολικό περιβάλλον. Η δεξιότητα έναρξης, διατήρησης και αποδοχής μίας αποτελεσματικής επικοινωνίας αποτέλεσαν τα θετικά σημεία του προγράμματος. Συμπερασματικά, φάνηκε ότι η ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση μπορεί να βοηθήσει σημαντικά τις επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών. Προτείνεται περαιτέρω μελέτη του προγράμματος σε μαθητές Γυμνασίου, καθώς και σε μαθητές με διαταραχές συμπεριφοράς ως βοηθητικό εργαλείο μάθησης επικοινωνιακών δεξιοτήτων.

Σωτήρης Θεμιστοκλέους, Μαρία Κυριακίδου

Το Υπέρτατο Συμφέρον του Παιδιού: η ένταξη της έννοιας στην εκπαιδευτική πολιτική

Η αρχή, σύμφωνα με την οποία το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού πρέπει να διέπει κάθε δράση που το αφορά, είναι αναπόσπαστος όρος της Διακήρυξης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Άρθρο 3) και, ενώ δεν υπάρχει ένας και μοναδικός ορισμός για την έννοια αυτή, σε γενικές γραμμές περιγράφεται ως η διαδικασία με την οποία το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε κάθε σημαντική απόφαση που επηρεάζει ένα παιδί. Αν και αυτή η έννοια έχει πολλές εφαρμογές (όπως για παράδειγμα στην οικογένεια ή την υγεία), η παρούσα εισήγηση επικεντρώνεται στην ανάγκη της ένταξης αυτής στην εκπαιδευτική πολιτική μέσα από την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, των διοικητών των εκπαιδευτικών μονάδων και των σχετικών κέντρων λήψης αποφάσεων. Οι άνθρωποι αυτοί μπορούν να προσφέρουν ανεκτίμητη βοήθεια στην υλοποίηση του στόχου αλλά, συχνά, δεν είναι οι ίδιοι αρκετά ενημερωμένοι για την εφαρμογή της έννοιας αλλά και ούτε εκπαιδευμένοι για τη βέλτιστη εφαρμογή της. Η εισήγηση αυτή σκιαγραφεί την ερευνητική διαδικασία που διενεργείται για ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα, το οποίο βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε εξέλιξη. Στόχος είναι η ανάπτυξη εργαλείων επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη βάση των καταγεγραμμένων αναγκών ως προς τις προκλήσεις και τις ελλείψεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και οι διοικήσεις εκπαιδευτικών μονάδων στο ζήτημα της ανάπτυξης, προώθησης και αξιολόγησης διαδικασιών, που θα ενσωματώνουν την έννοια του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού ως ένα προαπαιτούμενο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιμορφωτικά προγράμματα και η πιλοτική εφαρμογή τους καθώς και ένα εγχειρίδιο καλών πρακτικών και σχετικών προτάσεων προς τα κέντρα λήψης εκπαιδευτικών αποφάσεων θα ολοκληρώσουν το πρόγραμμα αυτό με στόχο την ωφέλεια των παιδιών στην εκπαιδευτική, και όχι μόνο, διαδικασία με ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση και προάσπιση βασικών ανθρωπίνων αξιών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους.

Θωμάϊτσα Θεοδωρακοπούλου

Η βελτίωση των κοινωνικών επαφών και επιδίωξης νέων κοινωνικών ερεθισμάτων ως κίνητρο συμμετοχής στα προγράμματα δια βίου μάθησης

Η αξιοποίηση της εκπαίδευσης, ως βασικού μοχλού κάλυψης της επιθυμίας και τάσης του ατόμου για επαγγελματική και κοινωνική ανάπτυξη, αποτελεί σταθερή πρακτική εδώ και χρόνια. Είναι αναντίρρητο γεγονός ότι ο πολίτης μέσω της «διά βίου εκπαίδευσης» όχι μόνο βελτιώνει τις επαγγελματικές του ικανότητες αλλά αναζητά την ψυχική του ισορροπία. Το γεγονός ότι στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών

συναντήσεων οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι έρχονται σε επαφή με άλλα άτομα, βγάζει πολλούς από αυτούς από τον απομονωτισμό στον οποίο ήταν εγκλωβισμένοι, ενώ παρέχει ευκαιρίες κοινωνικοποίησης σε άτομα που λόγω επαγγελματικών ή οικογενειακών υποχρεώσεων δεν μπορούν να αναπτύξουν κοινωνική δραστηριότητα. Η παρούσα εργασία παραθέτει τα αποτελέσματα, όπως προέκυψαν από τον συνδυασμό ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας, σχετικά με τα κίνητρα, που ωθούν τους ενήλικες μετανάστες στο να παρακολουθήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα Διά Βίου Μάθησης και αναλύει τα πορίσματα που προέκυψαν σε σχέση με τους παράγοντες «επιδίωξης κοινωνικής επαφής» και «επιδίωξης κοινωνικών ερεθισμάτων». Τα αποτελέσματα από τις δύο έρευνες ανέδειξαν ότι οι ενήλικες μετανάστες, με την έλευση στην χώρα υποδοχής, είχαν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες πρακτικές, όπως την εργασία, την καθημερινή επικοινωνία, τις δυσκολίες των παιδιών τους στα σχολεία. Κατά συνέπεια, και τα κίνητρα, τα οποία επέλεξαν ως πιο σημαντικά, σχετίζονταν με την επιθυμία τους να διευκολυνθούν αναφορικά με αυτές τους τις ανάγκες. Συνάμα, δεν αποτελούσε βασικό τους κίνητρο η επιδίωξη κοινωνικών επαφών και ερεθισμάτων. Είχαν να αντιμετωπίσουν πολύ συγκεκριμένα προβλήματα, που δεν τους άφηναν περιθώρια να προβάλουν τέτοιου είδους κίνητρα.

Ευθαλία Θεοδωρίδη, Μιλτιάδης Ντόβας

Η πολιτιστική γνώση και έκφραση ως βασική ικανότητα στο σύγχρονο σχολείο

Στο πλαίσιο της παρούσας εισήγησης θα προσεγγίσουμε και θα αναλύσουμε σε σημασιολογικό επίπεδο, την ικανότητα πολιτιστικής γνώσης και έκφρασης, ως μία από τις βασικές ικανότητες της Δια Βίου Μάθησης σ' ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Η ικανότητα αυτή σχετίζεται με την αντίληψη και την κατανόηση σε επίπεδο ιδεών, αξιών και νοημάτων, καθώς και την ενσυναισθητική προσέγγιση διαφορετικών πολιτισμών, στοιχείων κουλτούρας, παραδόσεων, καθώς και ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, θα αναφερθούμε στον ρόλο που διαδραματίζει η ανάπτυξη της πολιτιστικής γνώσης και έκφρασης, ως βασικής ικανότητας, στο σύγχρονο σχολείο, του οποίου και οι αντίστοιχοι στόχοι, διαμορφώνονται από τα εκάστοτε Αναλυτικά Προγράμματα. Ο πολιτισμός αποτελεί βασικό πλαίσιο της ανθρώπινης επικοινωνίας. Οι δεξιότητες επικοινωνίας σε συνδυασμό με την αντίληψη της ατομικής και της πολιτιστικής ταυτότητας ενδυναμώνονται με την ενασχόληση με τον κόσμο της τέχνης. Στη βάση αυτής της αρχής προτείνονται τρόποι ανάπτυξης, χρήσης και συνδυασμού των διαφορετικών μέσων αναπαράστασης (προφορικός και γραπτός λόγος, εικαστικά, χορός-κίνηση, μουσική). Επίσης, η περαιτέρω ανάπτυξη επικοινωνιακών κωδικών με παράλληλη καλλιέργεια των σχετικών δυνατοτήτων προωθείται στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων ατόμων, με την κατάκτηση ενσυναισθητικών δεξιοτήτων απέναντι σε διαφορετικές παραδόσεις, μορφές κουλτούρας και πολιτισμού. Τα διάφορα είδη τέχνης συσχετίζονται άμεσα τόσο με την ανάπτυξη σε προσωπικό όσο και με την ανάπτυξη σε κοινωνικό επίπεδο, μιας και η τέχνη αποτελεί μία κοινωνική λειτουργία, που αποτυπώνει ιδέες, βιώματα και συναισθήματα, τα οποία αποτελούν κομβικά στοιχεία έμπνευσης και δημιουργίας σε όλες τις εκφάνσεις αυτής.

Θεοδώρα – Αλεξάνδρα Θεοχάρη

Η σχολική Φυσική Αγωγή ως πλαίσιο ανάπτυξης δεξιοτήτων και ικανοτήτων παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών

Από τα πρώτα χρόνια της ζωής του ο άνθρωπος αποκτά ένα σύνολο βασικών κινητικών δεξιοτήτων, που αποτελούν βάση για συμμετοχή στα διάφορα είδη φυσικής δραστηριότητας (ΦΔ) και στον αθλητισμό. Στις μέρες μας, η μειωμένη ΦΔ και το χαμηλό επίπεδο φυσικής κατάστασης (ΦΚ), ειδικά κατά την διάρκεια της μέσης παιδικής ηλικίας, είναι γεγονός. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της σχέσης ΦΔ, ΦΚ και κινητικής επιδεξιότητας (ΚΕ) σε παιδιά ηλικίας 8 έως 12 ετών και ο εντοπισμός διαφορών ως προς το φύλο και την ηλικία. Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της βιβλιογραφικής ανασκόπησης με αναζήτηση της σχετικής αρθρογραφίας σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων. Εξετάστηκαν μελέτες της τελευταίας δεκαεταετίας, με σημείο αναφοράς το σχολικό περιβάλλον και συνδυαστική εξέταση των εννοιών ΦΔ, ΦΚ και ΚΕ. Χρησιμοποιήθηκαν συνολικά 11 έρευνες, οι οποίες πληρούσαν τους περιορισμούς που τέθηκαν. Από τα αποτελέσματα διαπιστώθηκε σημαντική σχέση μεταξύ ΚΕ, ΦΔ και ΦΚ με τις έρευνες να επισημαίνουν πως τα παιδιά με ανεπτυγμένο επίπεδο ΚΕ παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ΦΚ κατά την μέση παιδική ηλικία αλλά και διατήρηση αυτών στην εφηβεία. Επιπλέον, οι έρευνες υποστήριξαν πως η ΚΕ είναι σημαντικό μέσο πρόβλεψης της ΦΔ των παιδιών αυτής της ηλικίας. Ειδικότερα, το επίπεδο ΚΕ ήταν παρόμοιο στα αγόρια καθώς μεγάλωναν, ενώ στα κορίτσια υπήρξε μικρή βελτίωση με την πάροδο των

χρόνων και έπειτα μείωση. Για την προαγωγή της παραπάνω σχέσης το σχολείο φάνηκε να αποτελεί ιδανικό πλαίσιο, αφού η προσθήκη επιπλέον ωρών Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) επέφερε σημαντικές βελτιώσεις. Οι επιπλέον ώρες σε συνδυασμό με την υιοθέτηση αναπτυξιακά κατάλληλων μοντέλων διδασκαλίας της ΦΑ, που να συνάδουν με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, αποτελεί αναμφισβήτητα ένα ιδανικό πλαίσιο για την ενδυνάμωση των παραπάνω σχέσεων.

Κώστας Θεριανός

Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου: από τις Παραποιήσεις του Μαρξισμού εν Ελλάδα στην Αγωγή του Πολίτη της χούντας

Η εισήγηση εξετάζει την ιδεολογική και πολιτική διαδρομή του Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου από τις γραμμές του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας μέχρι την ανάληψη του Υπουργείου Παιδείας από την χούντα και τη συγγραφή του σχολικού βιβλίου Αγωγή του Πολίτη. Εστιάζουμε σε σημεία ιδεολογικής καμπής και πολιτικής τριβής, που οδήγησαν τον Θεοφύλακτο Παπακωνσταντίνου σε αυτές τις ιδεολογικές και πολιτικές μετατοπίσεις και εξετάζουμε τη βασική θεματική του σχολικού βιβλίου της Αγωγής του Πολίτη που έγραψε στη διάρκεια της επταετίας και διδάχθηκε ως σχολικό εγχειρίδιο στα γυμνάσια της χώρας.

Φωστήρα Ιασονίδου

Σκέφτομαι δημιουργικά γράφοντας στα γαλλικά με τη βοήθεια των ΤΠΕ

Η διδασκαλία του γραπτού λόγου στην ξένη γλώσσα στο δημοτικό δεν πρέπει να περιορίζεται στη σύνταξη προτάσεων, που έχουν ως στόχο τον έλεγχο της κατάκτησης γραμματικών, συντακτικών, ορθογραφικών φαινομένων. Οι γνώσεις, οι δεξιότητες, ο τρόπος επεξεργασίας της πληροφορίας αποτελούν παράγοντες, που συνεισφέρουν στην παραγωγή ενός σωστά δομημένου κειμένου. Η παρουσίαση αυτή προτείνει μια παιδαγωγική προσέγγιση του γραπτού λόγου, σύμφωνη με τις αρχές του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ), που επικεντρώνεται στη δημιουργικότητα, ενθαρρύνοντας τους μαθητές του δημοτικού να εκφραστούν παρά τις όποιες δυσκολίες. Το παιχνίδι, η φαντασία, η χρήση τεχνικών Δημιουργικής Γραφής, οι Νέες Τεχνολογίες μας επιτρέπουν να προσεγγίσουμε τη γραφή με νέο τρόπο.

Χρυσούλα Ιωακειμίδου

Ο μαθητής πρωταγωνιστής της Ιστορίας: η ανακάλυψη του χθες και του σήμερα

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιάσει μια βιωματική μέθοδο διδασκαλίας της Ιστορίας (αρχαίας και νεότερης) μέσα από το θέατρο. Οι μαθητές και οι μαθήτριες του Γυμνασίου της θεατρικής ομάδας, που ίδρυσε η ομιλούσα στο Γυμνάσιο, όπου διδάσκει ως φιλόλογος και λειτουργεί στο πλαίσιο Πολιτιστικών Προγραμμάτων, μαθαίνουν Ιστορία μέσα από ιστορικά δράματα που συγγράφει η καθηγήτριά τους/ομιλούσα. Οι μαθητές/μαθήτριες-υποκριτές ενημερώνονται για τα ιστορικά γεγονότα και τους ανθρώπους της εκάστοτε εποχής, τους οποίους θα πρέπει να υποδυθούν, αλλά ενθαρρύνονται να αναζητήσουν πληροφορίες και μόνοι τους. Προσπαθούν να κατανοήσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων του παρελθόντος (ενσυναίσθηση) και ασκούνται στην κριτική σκέψη. Βιώνοντας τα γεγονότα του παρελθόντος συνειδητοποιούν τις αιτίες και τις συνέπειές τους, ενώ ανακαλύπτουν ότι οι άνθρωποι και οι καταστάσεις του χθες δεν διαφέρουν από τα αντίστοιχα γεγονότα του σήμερα. Αποκτούν, έτσι, ιστορική σκέψη και ιστορική συνείδηση αλλά και θετικότερη στάση απέναντι στο μάθημα της Ιστορίας. Κατανοούν, παράλληλα, στην πράξη τις θεωρητικές γνώσεις που απέκτησαν στην τάξη σχετικά με τους κανόνες που διέπουν ένα λογοτεχνικό έργο. Η πρόσληψη της γνώσης επιτυγχάνεται με τρόπο βιωματικό και διερευνητικό στην ομάδα, με την εκπαιδευτικό σε ρόλο εμπυχωτήριας. Οι μαθητές/μαθήτριες χαιρόνται με τη δυνατότητα που τους προσφέρεται να κινηθούν στον χώρο και να εκφράσουν τις απόψεις τους, ασκούνται στη σωστή εκφορά του λόγου, κατανοούν την αξία της εκφραστικότητας του προσώπου και των κινήσεων του σώματος, ενώ παράλληλα ασκούνται και στη δεξιότητα της αυτοπαρουσίασης. Ενθαρρύνονται να συνεισφέρουν σε θέματα σκηνοθεσίας, σκηνογραφίας, ενδυματολογίας και ηχητικού σχεδιασμού της παράστασης. Συνειδητοποιούν ότι η επίτευξη των στόχων τους εξαρτάται από την ατομική τους υπευθυνότητα, την αρμονική συνεργασία με τους άλλους, την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα τους. Αποκτούν, έτσι, χρήσιμες δεξιότητες ζωής και σταδιοδρομίας.

Βασιλική Ιωαννίδη, Ηλιάννα Γωγάκη

Εκπαίδευση του 21ου αιώνα και ανανέωση της μαθησιακής διαδικασίας με έμφαση στις κοινωνικές δεξιότητες για τη σύνδεση μάθησης και ζωής

Συμπλέοντας με τη φιλοσοφία της ένταξης, το ερευνητικό ενδιαφέρον σήμερα εστιάζεται σε εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που αφορούν, εκτός των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων, και τις κοινωνικές δεξιότητες, μέσα από τις οποίες το άτομο επιτυγχάνει κοινωνική αποδοχή και αυτοεκπλήρωση και, μάλιστα, σε φάσεις μετάβασης κατά τη σχολική πορεία του. Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στο σκεπτικό της ανανέωσης της μαθησιακής διαδικασίας με σκοπό τη σύνδεση μάθησης και ζωής μέσα από την κοινωνική επάρκεια του παιδιού και εφήβου στη σχολική ζωή. Πρόκειται για βιβλιογραφική έρευνα που βασίζεται στη σημασία των κοινωνικών δεξιοτήτων για την εκπαίδευση, δεδομένου ότι η διδασκαλία των κοινωνικών δεξιοτήτων αποτελεί σημαντικό πυλώνα του Αναλυτικού Προγράμματος στην Ειδική και Γενική Αγωγή. Στο πλαίσιο αυτό, παρατίθενται επιχειρήματα υπέρ καλών πρακτικών σχολικής βελτίωσης και δη σε φάσεις μεταβάσεων, καθώς οι μεταβάσεις είναι δεσπόζουσες σημασίας για τα εκπαιδευτικά συστήματα διεθνώς, διότι επηρεάζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης αλλά και την κοινωνική προσαρμογή του νέου ανθρώπου, σε ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά του παιδιού, τις σχολικές πρακτικές, την οικογένεια και την κοινοτική υποστήριξη. Συμπερασματικά, η κατάρτιση των κοινωνικών δεξιοτήτων σε παιδιά είναι μία αποτελεσματική στρατηγική παρέμβασης σε ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων συμπεριφοράς και σχολικής προσαρμογής, όπως συμπεριφορών επιθετικότητας και μη αποδεκτών τρόπων συμπεριφοράς.

Γεωργία Ιωαννίδου, Βασίλης Παπαβασιλείου

Εκπαιδευτική παρέμβαση σε μαθητές/τριες δημοτικού σχολείου υπέρ της προστασίας των αδέσποτων ζώων

Τα αδέσποτα ζώα αποτελούν ένα σημαντικό και καιρικό ζήτημα της ελληνικής κοινωνίας, οι επιπτώσεις του οποίου δεν αφορούν αποκλειστικά στην υγεία και στην ασφάλεια των πολιτών, ενηλίκων και ανηλίκων, αλλά επιμερίζονται εξίσου στα ίδια τα ζώα, με αρνητικές συνέπειες τόσο στην υγεία τους όσο και στην ευημερία τους. Πρωτεύοντα ρόλο στην αυξητική τάση της ύπαρξης αδέσποτων ζώων διαδραματίζει ο ανθρώπινος παράγοντας με κύρια αιτία την εγκατάλειψη των ζώων συντροφιάς, ως αποτέλεσμα ποικίλων διεργασιών, που αντιστρέφουν την ευθύνη της φροντίδας σε φόρτο, μη διαχειρίσιμο. Επομένως, κρίνεται αναγκαίο να γίνει αντιληπτό το ζήτημα των αδέσποτων ζώων, ως κοινωνικό πρόβλημα, η επίλυση του οποίου απαιτεί αλλαγές στην κοινωνία σε γνωστικό επίπεδο και σε διαμόρφωση στάσεων που αποτρέπουν την εγκατάλειψη. Μία από τις σημαντικότερες συνιστώσες προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η εκπαίδευση, με στόχο την κατανόηση της αξίας των ζώων και την προστασία τους, ξεκινώντας από τις μικρότερες ηλικίες. Στο πλαίσιο αυτό, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε εκπαιδευτική παρέμβαση, ώστε οι μαθητές/τριες να συνειδητοποιήσουν τις ευθύνες που έχουν απέναντι στα ζώα, να κατανοήσουν τις ανάγκες τους και να ευαισθητοποιηθούν σε ένα περιβαλλοντικό ζήτημα που υφίσταται στον τόπο διαμονής τους. Η παρέμβαση ακολούθησε τις τεχνικές της διαθεματικής προσέγγισης και τη μέθοδο της μελέτης περίπτωσης και επιπλέον, για την αποτίμηση των γνώσεων και των στάσεων, χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο το ερωτηματολόγιο στην αρχή και μετά το πέρας της παρέμβασης. Εφαρμόστηκε κατά το σχολικό έτος 2018-2019 σε 20 μαθητές/τριες Γ' τάξης Δημοτικού Σχολείου αστικής περιοχής, με χρονική διάρκεια πέντε μήνες. Μεταξύ των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν και κατά τη διάρκεια της παρέμβασης, τα παιδιά έρχονταν σε επαφή με σκύλο που επισκεπτόταν τη σχολική αίθουσα, συνοδευόμενος από εκπαιδευτή. Τα αποτελέσματα έδειξαν βελτίωση στον γνωστικό τομέα, ο οποίος αρχικά διαπιστώθηκε ελλιπής και βελτίωση των στάσεων, αν και κρίθηκαν εξαρχής, ως θετικές.

Κωνσταντίνα Ιωαννίδου, Παρασκευή Χατζηπαναγιώτου

Αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης και βαθμολογία

Στην παρούσα μελέτη θα εντρυφήσουμε τόσο στη διαδικασία της αξιολόγησης της σχολικής επίδοσης όσο στη βαθμολογία, ως αξιολογική παράμετρο. Για τον λόγο αυτό, αρχικά, θα αποσαφηνίσουμε εννοιολογικά τους όρους αξιολόγηση, επίδοση και βαθμολογία και, ακολούθως, θα συσχετίσουμε την ανωτέρω ορολογία με τη «θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου» και την έννοια της «εξίσωσης των εκπαιδευτικών ευκαιριών».

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη, θα επιχειρήσουμε τη σύνδεση των εννοιών της αξιολόγησης, της βαθμολογίας και της σχολικής επίδοσης, όπως επίσης θα παρουσιάσουμε σημαντικά συμπεράσματα και προτάσεις σχετικά με την ορθότητα της διατήρησης της βαθμολογίας ως αξιολογικού μέτρου της σχολικής επίδοσης.

Ευγενία Καίσαρη

Μετασχηματίζουσα μάθηση και Δημιουργική Γραφή

Στην παρούσα εργασία, ένα διδακτικό σενάριο για τη Β' Γυμνασίου και συγκεκριμένα για τις έννοιες Δουλεία / Ελευθερία, έγινε προσπάθεια συνδυασμού των αρχών της μετασχηματίζουσας μάθησης και των αρχών της δημιουργικής γραφής. Η μετασχηματίζουσα μάθηση αναφέρεται στον μετασχηματισμό ενός προβληματικού πεδίου αναφοράς, έτσι ώστε να παράγονται πιο αιτιολογημένες ερμηνείες. Είναι ένα τρόπος επίλυσης προβλημάτων μέσω κριτικού στοχασμού. Από την άλλη, η δημιουργική γραφή είτε με τον πιο στενό ορισμό του ισχύοντος Αναλυτικού Προγράμματος, όπου γίνεται λόγος για εξοικείωση με συγγραφικές τεχνικές, είτε με την ευρύτερη παραδοχή της άποψης του Μ. Σουλιώτη ότι η γραφή είναι πάντα δημιουργική, προϋποθέτει την αφύπνιση των δημιουργικών δυνατοτήτων των μαθητών/τριών, που μπορεί να διευρυνθούν ακόμα περισσότερο μέσω της τέχνης. Στο συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο γίνεται προσπάθεια συνδυασμού των αρχών της μετασχηματίζουσας μάθησης από τη μια και των αρχών της δημιουργικής γραφής από την άλλη, προκειμένου να συσχετιστούν κριτικά και δημιουργικά οι έννοιες της δουλείας και της ελευθερίας με τη βοήθεια της τέχνης. Οι μαθητές/τριες γίνονται κριτικοί παρατηρητές, δημιουργοί και συνδημιουργοί. Αφορμή απετέλεσαν τα έργα τέχνης: Του Νεκρού Αδελφού (από τη δημοτική μας ποίηση), Ο Βάνκας (Αντόν Τσέχωφ, λογοτεχνία), Ο Ταύρος (Ναταλία Μελά, γλυπτική), Τα στοιχειώδη (Χρήστος Μπocόρος, ζωγραφική).

Γεωργία Κακούρου - Χρόνη

Από την Ελλάδα στις ΗΠΑ: Η ελιά συστήνεται και αποκτά νέους φίλους

Στην παρούσα ανακοίνωση με τίτλο «Από την Ελλάδα στις ΗΠΑ: Η ελιά συστήνεται και αποκτά νέους φίλους» περιγράφεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για παιδιά προσχολικής ηλικίας που πραγματοποιήθηκε στον παιδικό σταθμό Bright Horizons του Cornell University, στην πόλη Ithaca της Πολιτείας της Νέας Υόρκης στις 25 και 26 Απριλίου 2016. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται αναλυτικά οι στόχοι του προγράμματος καθώς και η αξιολόγησή του. Στο πρόγραμμα ετέθησαν οι εξής στόχοι για τα παιδιά: α. να γνωρίσουν το «ιερό δέντρο της ελιάς» (ο τίτλος του προγράμματος στην αγγλική γλώσσα είναι «Olive: The Sacred Tree»), την ιστορία, τους συμβολισμούς και τη διαρκή παρουσία του στη ζωή του ελληνικού λαού, β. να δοκιμάσουν το λάδι και τις ελιές με στόχο την προβολή των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό, γ. να συνδέσουν την αποκτηθείσα γνώση με τα εκθέματα του Herbert F. Johnson Museum of Art που βρίσκεται στο campus του Cornell University, και δ. να συγκριθούν οι ελληνικές και οι αμερικάνικες εκπαιδευτικές πρακτικές διδασκαλίας / μάθησης.

Κωνσταντίνα Καλαούζη

Η διδασκαλία της συμπερίληψης ή πώς να διδάξω ιστορία σε τάξεις μεικτής ετοιμότητας;

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια πρόταση διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας μέσω της ομαδοσυνεργατικής και διερευνητικής προσέγγισης με τη χρήση ποικίλων οπτικοακουστικών μέσων. Στόχος είναι να διευκολυνθούν μαθητές διαφορετικής μαθησιακής ετοιμότητας, ώστε να ενταχθούν ομαλά στη μαθησιακή διαδικασία και στο τέλος του μαθήματος να έχουν κατακτήσει τις βασικές - πυρηνικές γνώσεις της διδαχθείσας ενότητας. Η προσέγγιση στηρίζεται στις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και μάθησης και στοχεύει στην αναγνώριση των χαρακτηριστικών, των ιδιαιτεροτήτων και των αναγκών των μαθητών σε επίπεδο γνωσιολογικό, δεξιότητων, πολιτισμικό και κοινωνικο-συναισθηματικό. Η αναγνώριση των στοιχείων αυτών και η παραδοχή ότι δεν έχουν όλοι οι μαθητές την ίδια ετοιμότητα να μάθουν, αλλά μπορούν να κατανοήσουν με την προϋπόθεση ότι η γνώση τούς προσφέρεται με τρόπους που ταιριάζουν στο μαθησιακό τους προφίλ, οδηγεί στον σχεδιασμό της διδασκαλίας μέσω της επιλογής δραστηριοτήτων που ανταποκρίνονται σε διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας. Ο σχεδιασμός στοχεύει στην παρουσίαση των βασικών στοιχείων του μαθήματος, όπως προκύπτουν από τους στόχους του Προγράμματος Σπουδών, μέσα από επιλογές που προάγουν την πολλαπλή νοημοσύνη. Συγκεκριμένα, η ενότητα που διδάσκεται με

τη βοήθεια των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών αφορά το κεφάλαιο της Ιστορίας της Β΄ Γυμνασίου «Έριδες για το ζήτημα των Εικόνων» και χρησιμοποιεί διαβαθμισμένα φύλλα δραστηριοτήτων, τα οποία καλύπτουν την επίτευξη του ίδιου στόχου με διαφορετικού επιπέδου εργασίες που στοχεύουν στην κατανόηση, εμπάθυνση και μετασχηματισμό της νέας γνώσης. Στη διδασκαλία συνδυάζονται σύντομα ιστορικά βίντεο, χρονογραμμή, αναζήτηση όρων σε ηλεκτρονικά λεξικά, μελέτη πηγών, εικόνων και αναπαραστάσεων αλλά και αυτοσχέδια θεατρικά δρώμενα και ζωγραφικές δημιουργίες. Οι εργασίες που ανατίθενται είναι επιπεδοποιημένες ως προς τη δυσκολία και χρησιμοποιούνται με τέτοιον τρόπο, ώστε να διασφαλίζουν την ανταπόκριση μαθητών με χαμηλές επιδόσεις και μαθησιακές δυσκολίες, πιστοποιώντας την κατάκτηση των πυρηνικών γνώσεων αλλά και παρέχοντας πιο απαιτητικές ασκήσεις για μαθητές με υψηλότερο μαθησιακό επίπεδο. Έτσι, επιτυγχάνεται ο στόχος της συμπερίληψης όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία προωθώντας την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας αλλά και αξιοποιώντας τις αρχές της πολλαπλής νοημοσύνης.

Κωνσταντίνα Καλαμπόκη

Χτίζω μία γέφυρα προς το μέλλον. Μπορώ από παιδί να έχω σκέψη και κριτική

Είναι γεγονός πως η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από τη διεισδυτικότητα ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων στον τομέα της επικοινωνίας καθώς και από λιγγιώδη εξάπλωση των νέων μέσων. Απόρροια των εξελίξεων αυτών, είναι ένας καταγισμός πληροφοριών από τα ΜΜΕ, με κάθε ψηφιακό μέσο. Κύριοι ανυποψίαστοι αποδέκτες αυτών των μηνυμάτων είναι κυρίως τα παιδιά, τα οποία μεγαλώνουν με οπτικά και ακουστικά μέσα. Είναι εκτεθειμένα στην τηλεόραση και σε ψηφιακά μέσα, ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία. Οι έννοιες του γραμματισμού, ο γραμματισμός στα ΜΜΕ, αλλά και ο οπτικός γραμματισμός αποτελούν τις βασικές αρχές ώστε να θωρακιστεί ένας μαθητής απέναντι σε όλον αυτόν τον όγκο μηνυμάτων και να είναι σε θέση να αποκωδικοποιεί τα νοήματα. Να σταθεί με σκεπτικισμό σε προβλήματα και καταστάσεις που αφορούν όλους μας. Αδιαμφισβήτητα, αποτελεί σπουδαία πρόκληση για τη σχολική κοινότητα, η ανάπτυξη της κριτικής στάσης και της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών στα εκάστοτε συμβάντα που εκτυλίσσονται. Το θέμα που εμάς απασχολεί στην τάξη, είναι πώς να υιοθετήσουμε την ανακύκλωση ως στάση ζωής, πώς θα προστατεύσουμε το περιβάλλον μας το οποίο βάλλεται σημαντικά από την αλόγιστη συμπεριφορά του ατόμου, και πώς θα καταφέρουμε να περιορίσουμε τα φαινόμενα που συμβάλλουν στην κλιματική αλλαγή. Σκοπός είναι η δημιουργία ενός οργανωμένου διδακτικού πλαισίου, στο οποίο θα υπάρχουν ποικίλα ερεθίσματα, που θα ενεργοποιούν τη σκέψη και την κρίση των μαθητών. «Ο κριτικός αλφαριθμητισμός (critical literacy) μας καθιστά ικανούς να διαβάζουμε πίσω από τις γραμμές, να κοιτάζουμε με σκεπτικισμό τις φαινομενικά αγαθές και εύλογες επιφανειακές δομές, να αναλύουμε τους διάφορους ισχυρισμούς σε σχέση με τα εμπειρικά δεδομένα και να εξετάζουμε τίνος τα συμφέροντα εξυπηρετούνται από συγκεκριμένες μορφές επικοινωνίας». Μέσα από την ανακοίνωση, επιχειρείται η κατάθεση προτάσεων στο Νηπιαγωγείο και μία προσπάθεια προσέγγισης του θέματος υπό το πρίσμα του κριτικού γραμματισμού και της γλωσσικής αγωγής, η οποία διενεργείται καθημερινά και συστηματικά.

Κωνσταντίνος Καλέμης, Κωνσταντίνα Καλλίνη

Η διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο παράρτημα Νηπιαγωγείου στο Κέντρο Φιλοξενίας Προσφύγων Μαλακάσας: Η θρησκευτικότητα στην καθημερινότητα της τάξης

Ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται η θρησκευτική διαπαιδαγώγηση και η διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο σχολείο ποικίλει από χώρα σε χώρα. Πρόκειται για ένα θέμα το οποίο έχει προκαλέσει έντονα το ενδιαφέρον όσων ασχολούνται με την εκπαίδευση στην Ελλάδα ιδιαίτερα το τελευταίο χρονικό διάστημα. Ειδικότερα, στο νηπιαγωγείο οι εκπαιδευτικοί είναι εκείνοι οι οποίοι καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα έρθουν τα παιδιά σε επαφή με την έννοια της θρησκείας· επίσης, εκείνοι διαχειρίζονται τις περιπτώσεις των ετερόθρησκων παιδιών, όπως θεωρούν σωστό. Επομένως, οι απόψεις και οι στάσεις τους απέναντι στο συγκεκριμένο ζήτημα έχουν ιδιαίτερη σημασία. Η παρούσα ερευνητική εργασία στοχεύει στη διερεύνηση των αντιλήψεων και των εμπειριών των νηπιαγωγών σε σχέση με το θέμα της διαχείρισης της θρησκευτικής ετερότητας στην τάξη. Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα αυτής της εργασίας είναι ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζονται οι νηπιαγωγοί τη θρησκευτική ετερότητα των νηπίων μαθητών και μαθητριών μέσα στην τάξη. Το συγκεκριμένο θέμα μελετήθηκε εστιάζοντας σε κάποιους επιμέρους θεματικούς άξονες. Αρχικά, μελετήθηκε ο τρόπος με τον οποίο συζητούν οι νηπιαγωγοί με τα παιδιά για τη θρησκεία και τις

θρησκευτικές γιορτές που υπάρχουν στην Ελλάδα ως χώρα υποδοχής. Συζητήθηκαν επίσης οι τρόποι διαχείρισης της συνύπαρξης διαφορετικών θρησκειών. Επιπλέον, εξετάστηκαν τα στοιχεία θρησκευτικότητας που υπάρχουν στην καθημερινότητα του νηπιαγωγείου και πιο συγκεκριμένα η προσευχή των μουσουλμάνων μαθητών και η παρουσία τους στις θρησκευτικές γιορτές. Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο της έρευνάς μας ήταν η αξιολόγηση της στάσης των νηπιαγωγών απέναντι στα παιδιά από διαφορετικό θρησκευτικό περιβάλλον αλλά και της σχέσης μεταξύ των μαθητών, των οικογενειών τους και των νηπιαγωγών. Άλλος ένας άξονας, στον οποίο δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή, αφορούσε τη στάση των μουσουλμάνων μαθητών και των οικογενειών τους απέναντι στο σχολείο. Τέλος, εξετάστηκαν οι απόψεις των νηπιαγωγών αναφορικά με το αν η θρησκευτική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο αποτελεί καθήκον τους.

Κωνσταντίνος Καλέμης

2 + 2 = 5: Ο ρόλος και η επίδραση της προπαγάνδας στην εκπαίδευση

Τα μη δημοκρατικά καθεστώτα αντιμετωπίζουν μια πρόκληση, όταν επενδύουν στη δημόσια εκπαίδευση. Η εκπαίδευση προωθεί τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου, διευρύνοντας τη φορολογική βάση. Ωστόσο, ενισχύει επίσης την πολιτική πολυπλοκότητα και τη συμμετοχή, με κόστος για τα μη δημοκρατικά καθεστώτα. Για να αποδυναμωθεί αυτή η πρόκληση, ένα καθεστώς μπορεί να διαδώσει την προπαγάνδα μέσω του εκπαιδευτικού του συστήματος. Με την αποτροπή της πολιτικής αντιπολίτευσης η προπαγάνδα μπορεί να ωθήσει τις μη δημοκρατίες να επενδύσουν στην εκπαίδευση, όταν διαφορετικά δε θα το έκαναν, βελτιώνοντας την κοινωνική πρόνοια. Βέβαια, όταν η προπαγάνδα είναι πολύ ισχυρή, μπορεί να δημιουργήσει μια σπασμωδική κίνηση. Δεν είναι λίγες οι φωνές που στη σύγχρονη πλουραλιστική φαινομενικά κοινωνία κατηγορούν πολιτικούς φορείς και μέσα επικοινωνίας για προπαγάνδα. Πολλοί είναι και εκείνοι που θεωρούν ότι οι προπαγανδιστικοί μηχανισμοί χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο με στόχο τη χειραγώγηση των λαϊκών μαζών για οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους. Ας θυμηθούμε το τραγούδι των Radiohead «2 + 2 = 5» αλλά και την ταινία του Barak Anvari που προβάλλουν το ερώτημα: «Τι συμβαίνει, όταν σε μια προσπάθεια να εκπαιδευτούν εκ νέου οι μάζες, όλα όσα έχουν διδαχθεί ως τη στιγμή εκείνη θεωρούνται ψευδή και ολόκληρο το σύμπαν των αξιών σας θρυμματίζεται βίαια μπροστά στα μάτια σας;». Με τον όρο προπαγάνδα αναφερόμαστε στην με τρόπο ελκυστικό προβολή αντιλήψεων, ιδεών ή ιδεολογιών (πολιτικών, κοινωνικών και θρησκευτικών) με στόχο την εξάρτηση του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου και τον έλεγχο τους από τους μηχανισμούς που καθοδηγούν την προπαγάνδα. Η προπαγάνδα χρησιμοποιεί τα γνωστά μέσα πειθούς, αλλά συχνά καταφεύγει σε σοφιστείες και παραποίηση της αλήθειας. Η κακή παιδεία ενισχύει τα αρνητικά των διαφημίσεων και του ανταγωνισμού των προϊόντων. Η απουσία κριτικής σκέψης δυσχεραίνει την κατάσταση. Στο σχολείο λοιπόν θα πρέπει να καλλιεργείται η κριτική σκέψη και τα παιδιά να διδάσκονται βιωματικά, ώστε να αντιμετωπίζουν κριτικά τις διαφημίσεις και τις τάσεις υπερκατανάλωσης, χωρίς να παρασύρονται.

Ζωή Καλογεροπούλου, Χριστίνα Αζοπούλου

Η συστημική οπτική στην Ειδική Αγωγή

Το εργαστήριο πραγματεύεται την εφαρμογή της φιλοσοφίας και των αρχών της Συστημικής Θεωρίας στο ειδικό πλαίσιο της Ειδικής Αγωγής. Κοινός τόπος της συστημικής θεώρησης και της ειδικής αγωγής, υπό το πρίσμα του κοινωνικού μοντέλου αναπηρίας, αποτελεί η κονστрукτιβιστική οπτική, όπου η πραγματικότητα κατασκευάζεται και δεν υφίσταται έξω από τη/τον παρατηρήτρια/τή. Το σχολείο μπορεί να ιδωθεί ως διαλογική κοινότητα, όπου εμπεριέχονται διαδικασίες που αφορούν στους τρόπους επικοινωνίας ανάμεσα σε εκπαιδευτικό και μαθητικό πληθυσμό. Η συστημική προσέγγιση προσκαλεί στη θέαση του σχολείου ως πεδίου εξάσκησης στη συν-κατασκευή της πραγματικότητας και των ρόλων που επιτελούν τόσο ο μαθητικός πληθυσμός όσο και το εκπαιδευτικό προσωπικό. Στο πρώτο μέρος του εργαστηρίου θα πραγματοποιηθεί θεωρητική παρουσίαση των ιδεών και εννοιών που διέπουν την συστημική σκέψη και τις τεχνικές της. Η εστίαση σε αποκλίνουσες δημιουργικές ιδιότητες, στις αλληλεπιδράσεις, στην δυναμική διαδικασία εξέλιξης και στα δυνατά σημεία των μαθητριών/τών, θα αποτελέσουν σημαίνοντα στοιχεία του εργαστηρίου. Οι ειδικότερες τεχνικές που θα παρουσιαστούν αναλογούν σε εκείνη της αναπλαισίωσης, καθώς και της εξωτερίκευσης του προβλήματος. Η πρώτη τεχνική αναφέρεται στην επανανοηματοδότηση ενός συμβάντος και τοποθέτηση του σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, δημιουργώντας το εύφορο έδαφος για διαφοροποίηση στον μέχρι τώρα τρόπο θέασης της

πραγματικότητας. Η δεύτερη τεχνική επεξεργάζεται τον τρόπο για να μιλήσει καμιά/νείς για αυτό που είναι προβληματικό, εμπλέκοντας τις μαθήτριες/τές με τρόπο που δεν εμπλέκει τη δική τους ταυτότητα στον ορισμό του προβλήματος, αλλά εμπλέκει τη σχέση τους με το πρόβλημα. Στο δεύτερο μέρος του εργαστηρίου, θα ακολουθήσει βιωματική εξ-άσκηση, μέσα από βινιέτες. Οι συμμετέχουσες/οντες, με την χρήση της άσκησης «Ρόδα των αποθεμάτων», θα καλεστούν να αναστοχαστούν και να προτείνουν τις δικές τους συνεργασίες (αντί παρεμβάσεων). Το εργαστήριο θα λήξει με την πραγματοποίηση αναστοχαστικής ομάδας.

Αιμιλία Καλογιάννη

Αφηγηματικά κείμενα για παιδιά στη διάρκεια εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο Αθανασάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου.

Τα σύγχρονα μουσεία, προκειμένου να προσεγγίσουν όσο το δυνατόν περισσότερο στοχευμένα και αποτελεσματικά τις διαφορετικές ομάδες του κοινού τους, υιοθετούν, αντίστοιχα μέσα και πρακτικές. Ειδικά σε ό,τι αφορά στο παιδικό κοινό τους, τα τελευταία χρόνια είναι ραγδαία η αύξηση των εκπαιδευτικών δράσεων που υλοποιούν και του εκπαιδευτικού υλικού που σχεδιάζουν, σε μια προσπάθεια να ανταποκριθούν στο ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον σχολικών, κυρίως, ομάδων να τα επισκεφθούν. Έτσι, πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές περιηγήσεις ή εκπαιδευτικά προγράμματα, στη διάρκεια των οποίων επιστρατεύεται έντυπο εκπαιδευτικό υλικό, συνήθως με τη μορφή φυλλαδίων παρατήρησης ή εργασίας, που ζητά από τα παιδιά να εντοπίσουν συγκεκριμένα μουσειακά εκθέματα και να συλλέξουν πληροφορίες από αυτά, σε μια προσπάθεια να καθοδηγηθούν σωστά και να απασχοληθούν δημιουργικά, χρησιμοποιώντας μολύβι και χαρτί, όπως και σε περισσότερο αυστηρές σχολικές διαδικασίες της τυπικής τάξης. Στον αντίποδα βρίσκονται εκπαιδευτικά προγράμματα, στη διάρκεια των οποίων αξιοποιούνται ποικίλα εκπαιδευτικά εργαλεία, μεταξύ των οποίων και λογοτεχνικά κείμενα, που ακολουθούν τη σπονδυλωτή δομή τους και συνοδεύονται από δημιουργικές, παιγνιώδεις και βιωματικές δράσεις. Η παρουσίαση, ενδεικτικά στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου, επιλεγμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Αθανασάκειου Αρχαιολογικού Μουσείου Βόλου στη διάρκεια των οποίων αξιοποιήθηκαν βιβλία γνώσεων για παιδιά που σχεδιάστηκαν σε αυτό το πλαίσιο, αποσκοπεί στο να σκιαγραφηθούν καταρχήν οι συνθήκες δημιουργίας και αξιοποίησής τους κι έπειτα ο λειτουργικός τους ρόλος κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων. Η συστηματική τους αξιολόγηση, τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από τα ίδια τα παιδιά που τα χρησιμοποίησαν, οδηγεί σε ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις, τόσο σε ποιοτικό όσο και σε ποσοτικό επίπεδο, ως προς το βαθμό στον οποίο αυτού του είδους το μουσειακό εκπαιδευτικό υλικό μπορεί τελικά να λειτουργήσει ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο στην προσπάθεια ανάγνωσης του υλικού πολιτισμού από την εκπαιδευτική κοινότητα.

Ευγενία Καλομοίρη, Μαρία Ξεστέρνου

Συγκριτική θεώρηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών της ελληνικής γλώσσας γυμνασίου: 1969 και 2003 ως προς τους σκοπούς, τους στόχους και το περιεχόμενο, αναφορικά με το ιστορικό συγκείμενό τους

Συχνά πολλοί αναφέρονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα σαν να υπήρχε μια τέλεια Πλατωνική «ιδέα» (είδος) Προγράμματος, του οποίου ατελείς μιμήσεις («φαίνεσθαι») αποτελούν λίγο πολύ όλα τα Α.Π., ενώ αυτό είναι κυρίως κείμενο παιδαγωγικό με πολιτικές, ιδεολογικές και κοινωνιολογικές διαστάσεις. Με την παρούσα εργασία επιχειρείται η ανάλυση και η συγκριτική θεώρηση των Ελληνικών, Επίσημων Γραπτών Αναλυτικών Προγραμμάτων Γυμνασίου του 1969 και του 2003 στο μάθημα της Ελληνικής Γλώσσας ως μητρικής αναφορικά με τις τρεις πιο βασικές συνιστώσες του Α.Π.: τους Σκοπούς, τους Διδακτικούς Στόχους και το Περιεχόμενο. Πιο συγκεκριμένοι στόχοι της μελέτης αποτελούν: α) Ο εντοπισμός των βασικών χαρακτηριστικών-συστατικών στοιχείων τους: Τύπος-είδος, Φιλοσοφικό υπόβαθρο, Προσανατολισμός, Θεωρία και Μοντέλο Σχεδιασμού τους. β) Η ερμηνεία των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών-συστατικών και δομικών στοιχείων των Α.Π. με βάση το ευρύτερο πολιτικό-κοινωνικό-οικονομικό-πολιτισμικό πλαίσιο της κάθε εποχής. Με την ιστορική –ερμηνευτική εκπαιδευτική έρευνα έγινε προσπάθεια ακριβούς αναπαράστασης μιας παρελθούσας εποχής με κριτικό πνεύμα. Για τη μελέτη επιλέχθηκε επίσης η ερευνητική μέθοδος της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο εξετάστηκε η λειτουργία των κειμένων των Α.Π. εντός κοινωνικού – πολιτισμικού πλαισίου και μελετήθηκε η οργάνωση της γλώσσας

πάνω και πέρα από την πρόταση, με τη διερεύνηση των ιδεολογιών και της πραγματικότητας που αναπτύσσεται μέσα από κάθε συγκεκριμένη γλωσσική επιλογή και χρήση. Η επεξεργασία των δεδομένων ακολουθεί τα εξής στάδια: Αρχικά, παρουσιάζεται το ιστορικό συγκείμενο του καθενός Προγράμματος με έμφαση στα πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και οικονομικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κυρίως στον ελλαδικό χώρο αλλά και στην Ευρώπη και στον κόσμο γενικότερα και τα οποία φαίνεται να επηρέασαν τη σύνταξη των συγκεκριμένων Α.Π. στο μάθημα της Ελληνικής Γλώσσας. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται ανάλυση και ερμηνεία των σκοπών, των στόχων και του περιεχομένου με εστίαση στους «γραμματισμούς» που καλλιεργεί το κάθε Πρόγραμμα ξεχωριστά συνδυαστικά με το ιστορικό, εκπαιδευτικό και γλωσσικό συγκείμενο της περιόδου σχεδιασμού και θεσμοθέτησής του. Σε αυτό το στάδιο έγινε προσπάθεια να αποκαλυφθεί ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει το ιστορικό-κοινωνικό συμφραζόμενο πρωτίστως στην εκπόνηση των Α.Π. της Γλώσσας, στην απόκτηση δηλαδή συγκεκριμένων γλωσσικών δεξιοτήτων, νοητικών και συναισθηματικών λειτουργιών καθώς επίσης και στα χαρακτηριστικά της γλώσσας με τα οποία αποδίδονται οι συγκεκριμένες επιλογές στο κείμενο του κάθε Α.Π.

Απόστολος Καλτσάς

Οι αντιλήψεις των στελεχών των σχολείων της τεχνικής εκπαίδευσης
για την εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων

Καινοτομία είναι η αλλαγή που οδηγεί σε κάτι καινούριο, σχετίζεται με τη σκόπιμη και με συγκεκριμένους στόχους διαφοροποίηση μιας κατάστασης ή πρακτικής, εφαρμόζεται σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο και ακολουθεί συγκεκριμένο σχεδιασμό. Η καινοτομία στην εκπαίδευση μπορεί να εισαχθεί κυρίως μέσω καινοτόμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων των οποίων το περιεχόμενο και η σημασία εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος και τη χώρα. Η αντίληψη και η εφαρμογή εκπαιδευτικών καινοτομιών θεωρείται καθοριστικός παράγοντας για την προσαρμογή του σχολείου στις διαρκείς αλλαγές της σύγχρονης κοινωνίας. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελέτης που αφορά τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών - στελεχών των σχολείων τεχνικής εκπαίδευσης αναφορικά με την εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων. Η έρευνα διεξήχθη μέσω ημιδομημένης συνέντευξης με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχή εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων. Συμμετείχαν 37 στελέχη (διευθυντές, υποδιευθυντές, υπεύθυνοι τομέων και υπεύθυνοι εργαστηρίων) από ΕΠΑΛ και Εργαστηριακά Κέντρα του νομού Αττικής. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προέκυψε ότι η πλειοψηφία των στελεχών των σχολείων τεχνικής εκπαίδευσης δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο ότι πρέπει να υπάρχει επιμόρφωση, ώστε να μπορούν οι εκπαιδευτικοί να εφαρμόζουν αποτελεσματικότερα τα καινοτόμα προγράμματα και τονίζει ότι πρέπει να στηρίζονται και να επιβραβεύονται οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν σε αυτά. Δεκαεπτά στελέχη ανέφεραν ότι θα ήθελαν να εφαρμόσουν στρατηγικές υποκίνησης των εκπαιδευτικών αλλά δεν ήξεραν πώς ακριβώς να το κάνουν, ενώ έντεκα στελέχη ανέφεραν ότι σκοπεύουν να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν άμεσα καινοτόμα προγράμματα. Συμπερασματικά, η γραφειοκρατία που απαιτείται για πολλά από αυτά τα προγράμματα, η ελλιπής χρηματοδότηση, τα διαφορετικά ενδιαφέροντα των μαθητών και ο χρόνος διεξαγωγής των καινοτόμων προγραμμάτων, τα οποία υλοποιούνται εκτός ωρολογίου προγράμματος, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που δυσχεραίνουν την εφαρμογή τους. Τέλος, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί - στελέχη τεχνικών σχολείων κατέθεσαν συγκεκριμένες προτάσεις σχετικά με την επιτυχή εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων στα σχολεία τους.

Απόστολος Καλτσάς

Η εκπαιδευτική έρευνα από την πλευρά των εκπαιδευτικών της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

Η εκπαιδευτική έρευνα αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση των εκπαιδευτικών απόψεων που αφορούν την μάθηση των μαθητών, τις διδακτικές μεθόδους αλλά και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και περιλαμβάνει όλες τις επιστημονικές μεθόδους που βελτιώνουν την εκπαιδευτική διαδικασία και την μάθηση. Ο σκοπός της είναι να αντιμετωπίσει τα κενά στην υπάρχουσα γνώση, να διευρύνει τις υπάρχουσες γνώσεις στο επιστημονικό πεδίο της εκπαίδευσης και να παράσχει τις αναγκαίες πληροφορίες για την υιοθέτηση νέων πρακτικών στην εκπαίδευση. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγράψει τις απόψεις των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης αναφορικά με την εκπαιδευτική έρευνα και την επίδραση που έχει στην ανάπτυξη του σχολείου. Η ποιοτική έρευνα

πραγματοποιήθηκε μέσω ημιδομημένης συνέντευξης όπου συμμετείχαν είκοσι εννέα (29) εκπαιδευτικοί τεχνικών ειδικοτήτων που είχαν είτε ολική είτε μερική διάθεση σε Εργαστηριακά Κέντρα του νομού Αττικής. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων αναδείχθηκε η αποδοχή της αναγκαιότητας της εκπαιδευτικής έρευνας από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών. Είκοσι δύο (22) εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η έρευνα πρέπει να έχει εφαρμογή και να μην μένει σε θεωρητικό υπόβαθρο. Δέκα εννέα (19) εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι στην ελληνική πραγματικότητα υπάρχει μεγάλο χάσμα μεταξύ έρευνας και πρακτικής ενώ είκοσι τρεις (23) εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι γενικά είναι περιορισμένη ενώ στον χώρο της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Συμπερασματικά, οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι η χρήση της εκπαιδευτικής έρευνας μπορεί να προσφέρει οφέλη στην ανάπτυξη του σχολείου όπως η βελτίωση της σχολικής απόδοσης των μαθητών ενώ μπορεί να βοηθήσει τους ίδιους στην επίλυση προβλημάτων στον χώρο του σχολείου βελτιώνοντας τις εκπαιδευτικές πρακτικές τους αλλά και γενικότερα να έχει θετική επίδραση στο σχολικό κλίμα. Τέλος, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί ανέφεραν τα εμπόδια στην ενασχόληση τους με την εκπαιδευτική έρευνα όπως η δυσκολία αναζήτησης ερευνητικού υλικού σχετικού με τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες, η έλλειψη διαθέσιμου χρόνου αλλά και η δυσκολία κατανόησης των μεθόδων αναλύσεων των αποτελεσμάτων.

Αικατερίνη Καλύβα

Εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα μετά από γνωμάτευση του ΚΕΣΥ στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Όταν ένας μαθητής διαγνωσθεί από το ΚΕΣΥ με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, θα πρέπει να καταρτίζεται Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ) παρέμβασης από τους εκπαιδευτικούς της τάξης του. Το ΕΕΠ είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της ειδικής αγωγής, είναι μοναδικό- εξατομικευμένο για κάθε μαθητή και βασίζεται στην γνωμάτευση, τις ιδιαίτερες δεξιότητες του μαθητή καθώς και τις εξατομικευμένες εκπαιδευτικές του ανάγκες και σύμφωνα με αυτά καθορίζονται οι μακροπρόθεσμοι και οι βραχυπρόθεσμοι διδακτικοί στόχοι του προγράμματος παρέμβασης. Επίσης, καθορίζονται οι ειδικές διαφοροποιήσεις στη διδασκαλία, τα μέσα υλοποίησης, το υλικό, ο εξοπλισμός ή υποστηρικτική τεχνολογία, η αξιολόγηση και ανατροφοδότηση του μαθητή. Τόσο στη «δια ζώσης» εκπαίδευση, όσο, πολύ περισσότερο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι απαραίτητη η άψογη συνεργασία μεταξύ όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαίδευση του παιδιού, σχολικό, φιλικό, οικογενειακό περιβάλλον ώστε να εξασφαλίζεται η επιτυχία του προγράμματος και να ικανοποιούνται όσον το δυνατόν περισσότερο οι ατομικές ανάγκες του μαθητή. Το ερώτημα είναι πόσο χρηστική και υποστηρικτική μπορεί να φανεί η σύγχρονη τεχνολογία καθώς επίσης και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (πλατφόρμα e-me), ώστε να καταρτιστεί το ΕΕΠ του μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με επιτυχία ακολουθώντας τα «βήματα» της δια ζώσης εκπαίδευσης όπως την αρμονική συνεργασία των εμπλεκόμενων στον προσδιορισμό της παρούσας κατάστασης του μαθητή, των διδακτικών στόχων, τον τρόπο υλοποίησής τους, τα μέσα διδασκαλίας, την αξιολόγηση και την ανατροφοδότηση τόσο του μαθητή όσο και όλων των εμπλεκόμενων στη διαδικασία της διδακτικής πράξης. Το εργαστήριο περιλαμβάνει την εξοικείωση με το ΕΕΠ, τη Γνωμάτευση του ΚΕΣΥ, καθώς και την πλατφόρμα e-me, ώστε να καταρτιστεί το ΕΕΠ από όλους τους εμπλεκόμενους με τον μαθητή που παρουσιάζει ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Ιωάννα Καμπούρμαλη

Η έμφυλη διάσταση του εκπαιδευτικού στην αναπαραγωγή των στερεοτύπων σε θέσεις ευθύνης στην ελληνική κοινωνία

«Τι είναι γυναίκα; Σας βεβαιώνω πως δε γνωρίζω. Και ούτε πιστεύω πως γνωρίζετε κι εσείς. Δεν πιστεύω πως μπορεί κανείς να μάθει, μέχρις ότου αυτή εκφραστεί σε όλες τις τέχνες και σε όλα τα επαγγέλματα που είναι διαθέσιμα στους ανθρώπους» υποστήριξε η Virginia Woolf ήδη από το 1931. Στην επιλογή του θέματος της παρούσης μελέτης μου με οδήγησε τόσο η ενεργός συμμετοχή μου σε θέματα Ισότητας Φύλου και Φύλου στην Εκπαίδευση όσο και ο σημερινός θεσμικός μου ρόλος ως Συντονίστριας Εκπαιδευτικού Έργου στη δημοτική εκπαίδευση. Είναι γεγονός, το οποίο διαπιστώνεται καθημερινά μέσα από την εμπειρία της συγγραφέως αλλά και άλλων που κατέχουν θέσεις ευθύνης, ότι οι ανισότητες των φύλων, αν και αμβλυμμένες αρκετά, εξακολουθούν να υπάρχουν, εκπορευόμενες κυρίως από ένα σύστημα παραδοσιακών κοινωνικών νοοτροπιών και ποικίλων στερεοτυπικών αντιλήψεων, εφόσον υποστηρίζεται

ότι το σχολείο τείνει να αντανακλά αλλά και να αναπαράγει την ανισότητα των φύλων που προϋπάρχει στην ευρύτερη κοινωνία με ισχυρή την ανδρική κυριαρχία, καθώς και ότι οι ρόλοι των φύλων (gender roles) εμφανίζονται, συντηρούνται και τροφοδοτούνται στο σχολείο. Τα ερευνητικά δεδομένα καθώς και τα πορίσματα και συμπεράσματα της παρούσας έρευνας επιχειρούν να αναδείξουν τις απόψεις του εκπαιδευτικού κόσμου για την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών ως στελεχών στην εκπαίδευση και προσδοκούμε να συμβάλλουν τόσο στη διεύρυνση της οπτικής της κοινωνίας όσο και στη σύναψη ενός νέου κοινωνικού «συμβολαίου» ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα, το οποίο θα προωθή την εύρυθμη συνύπαρξη των δύο φύλων σε όλη την ιεραρχική κλίμακα της εκπαίδευσης. Η εμπλοκή μου με το εν λόγω θέμα και η συνεχής εσωτερική ώθηση να ερευνώ και να εφαρμόζω οπτικές φύλου με παρώθησαν στο να ενισχύσω μια έμφυλη προσέγγιση σε όλους τους τομείς της ζωής μου.

Ελένη Κανακάρη

Η εκπαιδευτική πολιτική για την προσχολική εκπαίδευση τα χρόνια της κρίσης (2010- 2019)

Οι γενικότερες οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις που επήλθαν στη χώρα μας από το 2010 ως σήμερα επέφεραν αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του δημόσιου σχολείου και γενικότερα της δημόσιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της λιτότητας που εισήλθε η χώρα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης σημειώθηκαν σοβαρές μειώσεις δαπανών για την παιδεία. Αυτό είχε ως συνέπεια τις συγχωνεύσεις και τις συρρικνώσεις των σχολικών μονάδων καθώς και τις περικοπές στους μισθούς των εκπαιδευτικών και στα οικονομικά κονδύλια για τα λειτουργικά έξοδα των σχολικών μονάδων. Παράλληλα, αυτή τη χρονική περίοδο της κρίσης προκύπτει ένα νέο κοινωνικό δεδομένο στην εκπαίδευση: η αύξηση της έλευσης προσφύγων και μεταναστών στη χώρα μας που προκάλεσε ένα εύρος κοινωνικό-πολιτισμικών αλλαγών. Διανύουμε μια μεταβατική περίοδο επαναπροσδιορισμού της εκπαίδευσης σε μια νέα τάξη πραγμάτων. Η προσπάθεια της χώρας μας να εναρμονιστεί με την ευρωπαϊκή στρατηγική για την εκπαίδευση τη θέτει σε έναν αγώνα δρόμου μέσα από συνεχείς αλλαγές στη νομοθεσία, στην οργάνωση και στη διοίκηση της εκπαίδευσης, με σκοπό να φτάσει στους στόχους που της θέτουν. Παρατηρείται μια αλυσιδωτή σειρά γεγονότων που τελικό αποδέκτη έχει τη λειτουργία της σχολικής μονάδας στην καθημερινότητά της.

Χαρίκλεια Κανάρη, Μάγδα Νικολαράιζη, Βασίλης Αργυρόπουλος, Μαρία Παπαζαφείρη

Μουσεία και άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες: Πραγματικότητα, προκλήσεις και προοπτικές για ένα μουσείο για όλους

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει διεθνώς ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον από την πλευρά των μουσείων για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες και τη δημιουργία ενός μουσείου για όλους που θα ανταποκρίνεται στον σύγχρονο κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο. Παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει προς την κατεύθυνση αυτή, τα άτομα με αναπηρίες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν φραγμούς πρόσβασης στα μουσεία. Η παρούσα εργασία εστιάζει στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες - άτομα με αναπηρία όρασης και κωφά/βαρήκοα άτομα - και στους τρόπους με τους οποίους τα μουσεία μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντα των ατόμων αυτών που επισκέπτονται τα μουσεία είτε ως μεμονωμένοι επισκέπτες είτε στο πλαίσιο ομάδων ατόμων με και χωρίς αναπηρίες. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται το παράδειγμα του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus+ "ToMIMEuS: Towards a Multisensory and Inclusive Museum for Individuals with Sensory Disabilities". Δέκα εταίροι από πέντε διαφορετικές χώρες (Ρουμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Τουρκία και Βοσνία Ερζεγοβίνη) μοιράζονται τη γνώση και την εμπειρία τους για την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος που είναι: α. η επιμόρφωση του προσωπικού των μουσείων για την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στα μουσεία με βάση σύγχρονα θεωρητικά μοντέλα, πρακτικές και νέες τεχνολογίες, β. η παροχή εκπαιδευτικών και κοινωνικών εμπειριών σε μουσεία για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες γ. η προώθηση συνεργασιών μεταξύ διαφορετικών φορέων, και δ. η ανάδειξη καλών πρακτικών για την ενίσχυση της πρόσβασης και της συμπερίληψης ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες σε χώρους πολιτισμού όπως τα μουσεία. Στην εργασία παρουσιάζονται οι βασικές δράσεις του Προγράμματος καθώς επίσης και τα πρώτα αποτελέσματα αναφορικά με τον σχεδιασμό επιμορφωτικού υλικού και σχετικών δράσεων για το προσωπικό των μουσείων. Τα αποτελέσματα του Προγράμματος αναμένεται να συμβάλουν σημαντικά στην ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες σε μουσεία και στην προάσπιση του δικαιώματός τους για ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή.

Χαρίκλεια Κανάρη, Θεοδοσία Ράπτου

Εκπαίδευση, πολιτισμός και δίκτυα συνεργασίας: Σχολεία, μουσεία και τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η συζήτηση για το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και την παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλα τα παιδιά σε χώρους πολιτισμού όπως τα μουσεία καθώς και η μεγάλη ανάπτυξη εκπαιδευτικών δράσεων που οργανώνουν τα μουσεία για σχολικές ομάδες είναι μερικά από τα στοιχεία που καταδεικνύουν τις δυνατότητες σύζευξης της τυπικής εκπαίδευσης με μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης και εκπαίδευσης και την αμφίδρομη σχέση πολιτισμού και εκπαίδευσης. Πολλοί ερευνητές έχουν επισημάνει ζητήματα, όπως – μεταξύ άλλων– η σημασία της κατάρτισης και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη μουσειακή εκπαίδευση αλλά και της ανάπτυξης δικτύων συνεργασίας που αξιοποιούν το δυναμικό και την εμπειρία διαφορετικών φορέων και ατόμων σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο. Η παρούσα εργασία αναφέρεται στο παράδειγμα του Συμφώνου Συνεργασίας ανάμεσα στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και τον Σύλλογο Μουσειοπαιδαγωγών Ελλάδος με σκοπό την ανάπτυξη δράσεων εκπαιδευτικού, πολιτιστικού και κοινωνικού χαρακτήρα και την προαγωγή της εκπαίδευσης και του πολιτισμού εντός και εκτός της πανεπιστημιακής κοινότητας. Για την επίτευξη των παραπάνω συνεργάζονται μουσεία της πόλης του Βόλου, μουσειοπαιδαγωγοί και επιστημονικό προσωπικό του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης. Στην εργασία παρουσιάζονται δύο παραδείγματα δράσεων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο αυτό και συγκεκριμένα: α. τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν σε σχολεία του Ανατολικού Πηλίου με τη συνεργασία του Αρχαιολογικού Μουσείου Βόλου και των μουσειοπαιδαγωγών και στα οποία συμμετείχαν ενεργά οι φοιτητές/τριες του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, και β. ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός σεμιναριακού μαθήματος με τίτλο «Με ένα βιβλίο για το μουσείο» για τους φοιτητές/τριες του Τμήματος. Η συνολική εμπειρία από τις δράσεις που αναπτύχθηκαν, η αποδοχή και η αξιολόγηση των φοιτητών/τριών, η ανταπόκριση των σχολείων και οι διάφορες συνεργασίες που αναπτύχθηκαν αναδεικνύουν τη σημασία ανάπτυξης δικτύων συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών φορέων και ατόμων για μια εκπαίδευση πολιτισμού αλλά και για ενίσχυση της εξωστρέφειας των Πανεπιστημίων με εκπαιδευτικό και κοινωνικό αντίκτυπο στην ευρύτερη κοινότητα.

Νίκη Κάντζου

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Συναγερμός! Απογείωση!» του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης στο Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν οι φάσεις εκπαιδευτικού προγράμματος που έχει σχεδιαστεί και υλοποιείται από το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης στο Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Χρησιμοποιώντας ενδεδειγμένες διδακτικές τεχνικές –όπως η οπτική παρατήρηση, η μάθηση μέσω των αντικειμένων και το παιχνίδι θησαυρού– οι μαθητές γνωρίζουν γεγονότα που σχετίζονται με την Ελληνική Πολεμική Αεροπορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και στοιχεία για τη σύγχρονη Πολεμική Αεροπορία, με σκοπό να αναπτύξουν κριτική σκέψη, φιλοπατρία και φιλειρηνική συνείδηση.

Αναστασία Καππάτου, Πεπούλα Παπαθανασίου

Εκτάκια υιοθετούν πρωτάκια: Μια κλασική διδακτική πρακτική με νέες προεκτάσεις

Η δράση «εκτάκια υιοθετούν πρωτάκια» είναι μια εκπαιδευτική πρακτική που αποτελεί θεσμό για το Πειραματικό Δημοτικό Φλώρινας, καθώς υλοποιείται για 5η συνεχόμενη χρονιά. Κατά το σχολικό έτος 2019-2020 η διδακτική αυτή πρακτική εμπλουτίστηκε με καινοτόμες δράσεις κοινωνικής εξωστρέφειας αλλά και ενδοσχολικές καθημερινές πρακτικές, ώστε τα οφέλη από την εφαρμογή της να είναι πολλαπλά τόσο για τα μικρότερα όσο και για τα μεγαλύτερα παιδιά. Απώτερος στόχος του προγράμματος είναι να νιώσουν ασφάλεια τα παιδάκια της Α΄ Δημοτικού, αφού τα μεγαλύτερα παιδιά αναλαμβάνουν να τα φέρουν σε επαφή με τον νέο κόσμο που ξετυλίγεται μπροστά τους. Έτσι, προσαρμόζονται και κοινωνικοποιούνται πιο γρήγορα. Παράλληλα, για τους μαθητές της ΣΤ΄ τάξης το πρόγραμμα είναι σημαντικό, καθώς καλούνται να αναλάβουν μια ευθύνη, να έχουν την έννοια και να προσέχουν τα μικρότερα παιδιά στο διάλειμμα. Στάδια υλοποίησης εκπαιδευτικής πρακτικής:

Στάδιο Α': Προετοιμασία των μαθητών ανά τμήμα από τον υπεύθυνο δάσκαλο. Αποτελεί το πρώτο βασικό στάδιο, γιατί οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν τι σημαίνει «υιοθεσία», τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

Στάδιο Β': Ακολουθεί η επιλογή από τα μεγαλύτερα παιδιά του μικρότερου παιδιού, του οποίου θα αναλάβουν την ευθύνη. Γράφουμε όλα τα ονόματα σε χαρτάκια, κληρώνουμε και καταγράφουμε τα αποτελέσματα. Προχωράμε στο «συμβόλαιο υιοθεσίας», το οποίο περιγράφει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των «μεγάλων» και «μικρών» παιδιών.

Στάδιο Γ': Πραγματοποιείται η «υιοθεσία». Τα μεγαλύτερα παιδιά επιλέγουν τα μικρότερα προσφέροντάς τους το καθένα και από ένα συμβολικό δωράκι, ενώ και τα μικρότερα προσφέρουν στα εκτάκια ένα αναμνηστικό δωράκι.

Καινοτόμες δράσεις που εμπλούτισαν το πρόγραμμα:

1. Δράσεις συνδιδασκαλίας: Τα πρωτόκια συνοδευόμενα από τα εκτάκια τους ασχολήθηκαν με μια δημιουργική δραστηριότητα ελεύθερου σχεδίου.
2. Ομαδικό παιχνίδι στην αυλή.
3. Δράσεις κοινωνικής προσφοράς: Πριν τις διακοπές των Χριστουγέννων μεγάλα και μικρά παιδιά επισκέφθηκαν το Γηροκομείο και συνομίλησαν με τους ηλικιωμένους τροφίμους.
4. Δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης: Κοινή παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων.

Παναγιώτα Καπρούτη, Ελένη Σαραντοπούλου

Αφηγήσεις ζωής: Μαρίκα και Μιμή

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική δράση συνδέει το πεδίο της διδασκαλίας της ιστορίας με την έννοια της προφορικότητας, έννοια την οποία εισάγει η προφορική ιστορία. Η προφορική ιστορία έχει ως στόχο, υποστηρίζει η Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, τη συλλογική εμπειρία ενός συγκεκριμένου ιστορικού γεγονότος και τον τρόπο με τον οποίο μετουσιώνεται η εμπειρία αυτή σε συλλογική μνήμη. Στο έδαφος της συναρτώνται όμοροι επιστημονικοί κλάδοι, όπως η ιστορία, η ανθρωπολογία και η λαογραφία. Η σχέση της ιστορίας με την αφηγηματικότητα είναι σχέση αλληλεξάρτησης και διαμορφώνει το πλαίσιο και το περιεχόμενο της ιστορίας. Οι αφηγήσεις ζωής έχουν αξιοποιηθεί από τις κοινωνικές επιστήμες στην προσπάθεια να ερμηνευτούν κοινωνικά φαινόμενα. Μέσα από αυτές διερευνώνται θέματα καθημερινής ζωής, νοοτροπίες, στάσεις ζωής, τελετουργίες, αξίες, η βίωση της ιστορίας μέσα από τη ζωή των υποκειμένων. Στη δράση που παρουσιάζουμε, μέσα από αντικείμενα και αφηγήσεις των πρωταγωνιστών αναβιώνει μια ιστορική περίοδος, συγκεκριμένα η περίοδος 1895-1956. Έτσι, στο πλαίσιο του μαθήματος της Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού επιχειρήσαμε να αφηγηθούμε τη ζωή δύο υπαρκτών γυναικών, της Μαρίκας και της κόρης της Μιμής. Με αρχικό ερέθισμα μια φωτογραφία που λαμβάνει η Μαρίκα εν είδει καρτ-ποστάλ το 1956, οι μαθητές ξεκίνησαν να ερευνούν τη ζωή τους από τη χρονολογία γέννησής τους έως τη χρονιά που έλαβαν την κάρτα. Συγκεκριμένα, μελέτησαν τα κυριότερα ιστορικά γεγονότα και τα σημαντικότερα κοινωνικά ρεύματα της περιόδου 1895- 1956, αναζητώντας την πορεία των δύο γυναικών (Πλωμάρι Λέσβου - Αθήνα - Αλεξάνδρεια - Αθήνα).

Αναστάσιος Καπώνης, Κωνσταντίνος Ζωγόπουλος, Μαρία Μπαντούνα

Η επίδραση των εκπαιδευτικών αλλαγών στην εργασιακή συμπεριφορά των εκπαιδευτικών

Πολλοί ερευνητές και μελετητές ασχολήθηκαν με την αλλαγή στην εκπαίδευση, εφόσον στη δεκαετία του 1990 κυριαρχούσε ως όρος στη διοικητική σκέψη. Η πετυχημένη διοίκηση σε όλους τους οργανισμούς, όπως και στον χώρο της εκπαίδευσης, σχετίζεται με την ικανότητα σωστής διαχείρισης της αλλαγής. Ο χώρος της εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια έχει γίνει συχνά δέκτης συνεχών αλλαγών σε διοικητικό, θεσμικό, οργανωτικό και σχολικό επίπεδο με στόχο την καλύτερη προσαρμογή του στα νέα δεδομένα της τεχνολογίας, της επιστήμης και της κοινωνίας της πληροφορίας. Σημαντικός παράγοντας για την πετυχημένη υλοποίηση των εκπαιδευτικών αλλαγών είναι η συμμετοχή και η συναίνεση των εκπαιδευτικών, οι οποίες με τη σειρά τους επιδρούν στην εργασιακή τους συμπεριφορά. Σκοπός της παρούσας ερευνητικής μελέτης είναι η διερεύνηση της επίδρασης των εκπαιδευτικών αλλαγών στην εργασιακή ικανοποίηση και συμπεριφορά εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ηλείας σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την περίοδο Μαΐου - Ιουνίου του 2018 με την ποσοτική μέθοδο με ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς κλειστού τύπου. Από τα 200 ερωτηματολόγια που

διανεμήθηκαν σε εκπαιδευτικούς Γυμνασίων - Λυκείων όλων των τύπων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ηλείας, ώστε να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, επεστράφησαν 165 συμπληρωμένα, γεγονός που καταδεικνύει υψηλό ποσοστό ανταπόκρισης (82,5%). Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό λογισμικό SPSS v 25. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί θεωρούν σημαντική την επίδραση των εκπαιδευτικών αλλαγών, όταν αυτές συμβάλλουν στην ενίσχυση του συναισθήματος που τους κάνει να νιώθουν δημιουργικοί στη δουλειά τους. Επίσης, οι εκπαιδευτικές αλλαγές επιδρούν σε μέτριο βαθμό σε εκφάνσεις και παράγοντες της εργασιακής συμπεριφοράς τους που σχετίζονται με την επαγγελματική λειτουργικότητα, το εργασιακό στρες, την εργασιακή ικανοποίηση, τη συναισθηματική πίεση, την εργασιακή δέσμευση, την επαγγελματική εξουθένωση, τις απουσίες, τις παραιτήσεις των εκπαιδευτικών, την εργασιακή προσήλωση και την ψυχολογική τους ενδυνάμωση. Τέλος, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων οι εκπαιδευτικές αλλαγές επιδρούν σε μικρό βαθμό σε τομείς της εργασιακής συμπεριφοράς που έχουν να κάνουν με την ενθάρρυνση της καινοτομίας, το ωράριο εργασίας, τη μείωση των μισθών και την εργασιακή σταθερότητα.

Αγνή Καραγιάννη

Η διερευνητική μάθηση: Από την θεωρία στην πράξη μέσω του θέατρου στην εκπαίδευση

Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιάσει τη διερευνητική μάθηση (Inquiry Based Learning, IBL), όπως προτάσσεται τόσο από τη σύγχρονη βιβλιογραφία όσο και από τη σύγχρονη διδακτική πρακτική. Η εισήγηση αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο θεωρητικό μέρος αφορά ενδεικτική βιβλιογραφική ανασκόπηση, όπου διαφαίνεται η τάση της εκπαίδευσης του 21ου αιώνα προς τη βιωματική και διερευνητική μάθηση με την ενεργή εμπλοκή των μαθητών στην παιδαγωγική διαδικασία. Ακολουθούν, στο δεύτερο μέρος, ενδεικτικές αναφορές αξιοποίησης της διερεύνησης στο Θέατρο στην Εκπαίδευση (Drama in Education) προς επιβεβαίωση της εφαρμογής της θεωρίας στην πράξη με βάση τη μελέτη του B. Edmiston.

Βασιλική Καραγιάννη

Η διδασκαλία των μαθηματικών μέσα από την ψηφιακή αφήγηση

"Στην εν λόγω διπλωματική εργασία επιχειρείται η σύνδεση του μαθήματος των Μαθηματικών (συγκεκριμένα της Ε' τάξης δημοτικού) με την πρακτική της αφήγησης και τη μετέπειτα προσαρμογή του στα πλαίσια της ψηφιακής αφήγησης. Διερευνάται κατά πόσον μπορούν να επιτευχθούν οι διδακτικοί στόχοι του μαθήματος μέσα από μια εναλλακτική προσέγγιση, σε ένα περιβάλλον πιο χαλαρό, ελεύθερο και δημιουργικό, στο οποίο τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν, να αναπτύξουν περαιτέρω δεξιότητες, να μάθουν και κυρίως να απολαύσουν την όλη διαδικασία. Σκοπό της εργασίας ακόμη, αποτελεί και η προσπάθεια της βελτίωσης της στάσης και συμπεριφοράς των μαθητών ως προς το συγκεκριμένο μάθημα. Το πρώτο μέρος της εργασίας αποτελείται από το θεωρητικό πλαίσιο, όπου γίνεται αναφορά στην πρακτική της αφήγησης, στην αξία του παραμυθιού για το παιδί και το σχολείο, στη δημιουργικότητα και τη σχέση των παιδιών με τη δημιουργική γραφή στο σχολικό περιβάλλον, στην ψηφιακή αφήγηση και τέλος, στο μάθημα των Μαθηματικών και στον τρόπο διδασκαλίας του. Το δεύτερο μέρος της εργασίας αποτελείται από το δημιουργικό κομμάτι, στο οποίο παρουσιάζεται η διδακτική παρέμβαση που πραγματοποιήθηκε στο μάθημα των Μαθηματικών και την πρακτική εφαρμογή των πράξεων μέσα από την αφήγηση. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η συγγραφή μιας ιστορίας με παραμυθιακά στοιχεία προσαρμοσμένη σε μαθηματικές περιπέτειες κι ακολουθεί η μετατροπή της σε ψηφιακή μορφή με τη συμβολή και συνεργασία των μαθητών. Η εργασία ολοκληρώνεται με τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσα από την παρέμβαση.

Σοφία Καραγιάννη

«Τα μυστικά του Κήπου»: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Ο Εθνικός Κήπος, ένας χώρος με πολύ πλούσια χλωρίδα και πανίδα αλλά και ιστορία στο κέντρο της πόλης, αποτελεί πόλο έλξης για μικρούς και μεγάλους. Στο πλαίσιο ενός σχολικού περιβαλλοντικού προγράμματος σε συνεργασία με τον Δήμο Αθηναίων οι μαθητές της Δ' τάξης του 14ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών «Δημήτρης Πικιώνης» συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Τα μυστικά του Κήπου». Το πρόγραμμα αποτέλεσε

έναν τρόπο, ώστε να έρθουν οι μαθητές πιο κοντά στον κήπο και στη ζωντανή ιστορία της πόλης τους. Τα παιδιά επισκέφθηκαν αρκετές φορές τον Κήπο, γνώρισαν τις γωνιές του, τα φυτά και τα ζώα που ζουν εκεί. Τον εξερεύνησαν και ανακάλυψαν τα μυστικά του. Άνθρωποι που εργάζονται στον χώρο ξενάγησαν και ενημέρωσαν τους μαθητές. Ο Κήπος αποτέλεσε αφορμή για να μάθουν την ιστορία του και την ιστορία της πόλης των Αθηνών, να γράψουν πεζά και ποιήματα και να διαβάσουν σχετικά βιβλία. Ακόμη, ζωγράφισαν, σχεδίασαν και δημιούργησαν καλλιτεχνικά, έπαιξαν διάφορα παιχνίδια στον κήπο, φύτεψαν φυτά και τάισαν τα ζώα. Παράλληλα, τα παιδιά κατέγραψαν τις εντυπώσεις τους και πήραν συνεντεύξεις από τους εργαζόμενους αλλά και τους επισκέπτες του Κήπου. Στο τέλος του προγράμματος όλο αυτό το υλικό που συγκεντρώθηκε διοχετεύτηκε σε μια εφημερίδα με τίτλο «Ο Εθνικός Κήπος σε περιπέτειες...» και εκτέθηκε σε έκθεση στη Βιβλιοθήκη του Κήπου.

Αθανάσιος Καραγιάννης

Αναμόρφωση / Αναδόμηση διδακτικής ενότητας με τη χρήση Τ.Π.Ε.

Η φιλοσοφία των αναλυτικών προγραμμάτων έγκειται στην επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης μέσω της διδασκαλίας συγκεκριμένων μαθημάτων εντός του πλαισίου του σχολικού περιβάλλοντος. Κατά συνέπεια, προκειμένου να λειτουργήσουν αποτελεσματικά οι εκπαιδευτικοί των τάξεων, κρίνεται αναγκαίο να έχουν σαφή επίγνωση των σκοπών και των στόχων της εκπαίδευσης και του αναλυτικού προγράμματος. Οι απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας επιβάλλουν την αναβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτικού, ο οποίος με τη χορήγηση σχετικής παιδαγωγικής αυτονομίας έχει τη δυνατότητα αναδόμησης της διδακτέας ύλης με την εισαγωγή των Τ.Π.Ε. και με τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας στην τάξη, ώστε να ανταποκρίνεται στις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών του. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδειχθεί –μέσω της αναμόρφωσης / αναδόμησης μιας διδακτικής ενότητας με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και της διαφοροποίησης της διδασκαλίας– η σχετική παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού και ο ρόλος του ως φορέα ανάπτυξης προγραμμάτων στο μικροεπίπεδο, προγραμμάτων που θα ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Άννα - Μαρία Καρακωνσταντίνου

Νέες Τεχνολογίες και Ειδική Εκπαίδευση

Οι Νέες Τεχνολογίες, θεωρούμενες ως ένα κοινωνικό φαινόμενο, επηρεάζουν όλο και περισσότερο τη ζωή όλων, ενώ λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους αμφισβητούν και ανατρέπουν παραδοσιακές σχέσεις και μοντέλα (π.χ. μαθητή - δασκάλου). Εξαιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης, η πληροφορική ανοίγει εντελώς νέους δρόμους για την έκφραση της σκέψης. Η ταχύτητα των αλλαγών στην τεχνολογική εξέλιξη οδηγεί στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού του σκοπού και των μεθόδων που παραδοσιακά χρησιμοποιούνταν στην Εκπαίδευση. Η εκπαίδευση δεν μπορεί να αγνοήσει τις τεχνολογικές εξελίξεις, αφού έτσι θα κινδύνευε να αποκοπεί από την κοινωνία, αλλά αντίθετα είναι υποχρεωμένη να μεταβάλλει και να προσαρμόσει τις μεθόδους και τις πρακτικές της με προσανατολισμό τη σύγχρονη παιδαγωγική και κοινωνική πραγματικότητα. Η εισαγωγή των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Εκπαίδευση είναι ένα γεγονός που παρεμβαίνει σε λειτουργίες και συμπεριφορές που για πολλά χρόνια ακολουθούν συγκεκριμένες φόρμες και ρυθμίζονται από νόρμες και κανονιστικές διαδικασίες που εξασφαλίζουν μια ισορροπία στο κοινωνικό σύστημα του σχολείου. Το σχολείο, και ιδιαίτερα αυτό της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι ένας χώρος όπου συναντιούνται και διαρθρώνονται πολλές και ποικίλες λειτουργίες και συμπεριφορές μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (μαθητές, δάσκαλοι, γονείς) αλλά και καταστάσεων (διδασκαλία, μάθηση, κοινωνικοποίηση). Ως Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ), χαρακτηρίζονται όλα εκείνα τα μέσα που είναι φορείς άυλων μηνυμάτων (εικόνες, ήχοι, βίντεο, σειρές χαρακτήρων). Οι Υπολογιστές μπορούν να αποτελέσουν ένα πολύτιμο εργαλείο για την γνωστική, μαθησιακή και διδακτική διαδικασία, ενσωματώνοντας και ταυτόχρονα ενισχύοντας την αξία των κλασικότερων εποπτικών μέσων διδασκαλίας. Η δυναμική των ΤΠΕ στην προώθηση νέων διδακτικών στόχων, στην αλλαγή των παραδοσιακών διδακτικών πρακτικών και στην ανάπτυξη νέων παιδαγωγικών μεθόδων έχει αναγνωρισθεί από πολλούς ερευνητές. Με άλλα λόγια, η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία σημαίνει αλλαγή στάσεων, κανόνων, αντιλήψεων και αξιών που οδηγούν στην ανάδυση μιας νέας εκπαιδευτικής κουλτούρας.

Κωνσταντίνος Καραλής, Θεανώ Κρασσιά

Διδασκαλία θετικών επιστημών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση - Επίλυση προβλημάτων η αποστήθιση λύσεων

Στο πλαίσιο της εξελισσόμενης 4ης βιομηχανικής επανάστασης μεταβάλλεται εκ βάθρων ο κόσμος της εργασίας με την σταδιακή αυτοματοποίηση είτε οποιασδήποτε επαναλαμβανόμενης διαδικασίας, ή οποιασδήποτε διαδικασίας μπορεί να προσομοιωθεί με αλγόριθμο. Έτσι δημιουργούνται νέες ή διατηρούν τη σημασία τους ήδη υπάρχουσες απαιτήσεις ως προς τις ικανότητες που πρέπει να έχουν αναπτύξει οι νέοι απόφοιτοι, για να μπορούν να κινηθούν αποτελεσματικά στις νέες αυτές συνθήκες. Μεταξύ αυτών αναγνωρίζεται ιδιαίτερα η ικανότητα επίλυσης σύνθετων προβλημάτων, συνδυάζοντας αναλυτική και κριτική ικανότητα, δημιουργικότητα, ικανότητα πρωτότυπης και ανεξάρτητης σκέψης και ικανότητα εκμάθησης νέων γνώσεων και μεθόδων. Στην εισήγηση επιχειρείται αρχικά μία παρουσίαση του προβληματισμού σχετικά με τη σημασία της δημιουργικής σκέψης που εμφανίζεται ήδη από την εποχή της πρώτης επιστημονικής επανάστασης και του Διαφωτισμού, κατά τα αρχικά στάδια της εμφάνισης των επιστημονικών πειθαρχιών του μηχανικού και στη συνέχεια εξετάζεται πώς και αν καλλιεργούνται αυτές οι ικανότητες μέσα στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, θεωρώντας ότι αποτελεί στην πραγματικότητα προνομιακό πεδίο για την ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων, ήδη από το γυμνάσιο ως προς την επίλυση προβλημάτων (στα μαθηματικά) και από το λύκειο για όλες τις θετικές επιστήμες, καθώς σε ίδια χρονική διάρκεια δίνεται στο λύκειο και στο γυμνάσιο πολύ λιγότερη ύλη σε σχέση με αυτήν που δίνεται στο Πολυτεχνείο. Όμως, στην πράξη το σύστημα παράγει τελείως διαφορετικά αποτελέσματα. Η ύλη περιορίζεται συνέχεια, και σε συνδυασμό με τη μορφή των θεμάτων των πανελληνίων προωθείται η μηχανική εκμάθηση λύσεων χωρίς ουσιαστική θεωρία και δημιουργική σκέψη. Έτσι, στην εισήγηση αναδεικνύονται τρεις ουσιαστικές διχοτομίες: η διχοτομία μεταξύ της απομνημόνευσης και της κατανόησης, η διχοτομία μεταξύ της επίλυσης προβλημάτων και της αποστήθισης λύσεων και τελικά η διχοτομία μεταξύ της επιστημονικής γνώσης και της απλής πρακτικής εφαρμογής (που παραπέμπει μεταξύ των άλλων και στη διάκριση μεταξύ των μηχανικών και των τεχνολόγων και τεχνιτών (που έγινε και πάλι επίκαιρη).

Ελένη Καραμανώλη

Η αναδυόμενη εννοιολογική προσέγγιση της Ιστορίας

Η παρούσα έρευνα εστιάζεται στην προσέγγιση της ύλης με την αξιοποίηση των έξι δομικών ιστορικών εννοιών (ιστορική σπουδαιότητα, αίτιο - αποτέλεσμα, συνέχεια - αλλαγή, ηθική διάσταση, ιστορική προοπτική), όπως προτάθηκε για τα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας από επιστημονική ομάδα που είχε συγκροτηθεί από το ΥΠΕΘ [ΦΕΚ 5222/Β'/21-11-2018 (Δημοτικό), ΦΕΚ 959/Β'/21-03-2019 (Γυμνάσιο), ΦΕΚ 2020/Β'/03-06-2019 (Α' και Β' Λυκείου)] και στη διδακτική εφαρμογή τους σε σχολική τάξη του Γυμνασίου. Η ιστορική σκέψη είναι μια δημιουργική διαδικασία, την οποία διεξέρχονται οι ιστορικοί με σκοπό να αναπαραστήσουν τα στοιχεία του παρελθόντος και να παράγουν τις αφηγήσεις τους. Τα Προγράμματα Σπουδών σπάνια δίνουν έμφαση στις μεθόδους των ιστορικών και στον τρόπο σκέψης τους. Οι εκπαιδευτικοί αρκούνται να αφηγούνται ιστορίες για το παρελθόν και οι μαθητές να αποστηθίζουν και να αναπαράγουν με κάποια μορφή ό,τι διδάσκονται. Κάτι τέτοιο όμως δεν ανταποκρίνεται σε μια υψηλή εκπαιδευτική στοχοθεσία. Το επιστημονικό αναλυτικό πρόγραμμα θα ήταν αποτελεσματικότερο, αν λειτουργούσε εναλλακτικά. Οι μαθητές κρίνεται αναγκαίο να διδαχθούν για τις επιστημονικές μεθόδους και να προβαίνουν σε πιο σύνθετα πειράματα, ώστε να αντιληφθούν τη βάση των επιστημονικών ισχυρισμών. Σε αυτό το σημείο έγκειται η σπουδαιότητα των ιστορικών εννοιών, οι οποίες αποτελούν την κορωνίδα για να επανεξεταστεί και το πώς διδάσκουμε ιστορία και το πώς οι ιστορικοί μετατρέπουν το παρελθόν σε ιστορία. Στην παρούσα έρευνα ακολουθήθηκε η ερευνητική μεθοδολογία της «μελέτης περίπτωσης» (case study). Πραγματοποιήθηκε διδακτική παρέμβαση, που αρθρώθηκε με κεντρικό άξονα την εννοιολογική προσέγγιση της ύλης, στη Γ' Γυμνασίου σε σχολείο της Δυτικής Θεσσαλονίκης στο μάθημα της Ιστορίας και συγκεκριμένα αφορούσε την ενότητα 29 και 30 της διδακτέας ύλης του σχολικού εγχειριδίου. Η διδακτική παρέμβαση επιλέχθηκε, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο εργαλείο που να εξετάζει πολύπλευρα και πολυπρισματικά την αποτελεσματικότητα της εννοιολογικής προσέγγισης.

Θοδωρής Καραμητόπουλος

Όψεις καθημερινότητας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Εμπειρίες στελεχών και εκπαιδευτικών για την αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου

Η τελευταία αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών αφήνει ήδη το αποτύπωμά της στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σειρά αλλαγών αναδιαμορφώνουν το σύγχρονο πλαίσιο δράσης των εκπαιδευτικών της πράξης καθώς και των στελεχών που είναι επιφορτισμένα με καθήκοντα παιδαγωγικού χαρακτήρα. Σε αυτό το πλαίσιο, η διερεύνηση των απόψεων των παραπάνω προσώπων σχετικά με την κατάργηση / εισαγωγή θεσμών προωθεί την καλύτερη κατανόηση της διαμορφωθείσας κατάστασης, ενώ παράλληλα λειτουργεί ως άτυπη αξιολόγηση των αλλαγών με όρους αποτελεσματικότητας στην πράξη. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στην κατάργηση και εισαγωγή μονοπρόσωπων θεσμών. Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζονται οι απόψεις εκπαιδευτικών της πράξης για την κατάργηση του θεσμού του Σχολικού Συμβούλου και την εισαγωγή του θεσμού του Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου. Επίσης, παρουσιάζονται οι απόψεις Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου για τη διαδικασία επιλογής και το καθηκοντολόγιό τους καθώς και η μέχρι σήμερα βιωμένη εμπειρία τους ως προς την υποδοχή τους από τους εκπαιδευτικούς. Για τη συλλογή των δεδομένων αξιοποιήθηκε ποιοτική ερευνητική μεθοδολογία με χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης με διαφορετικούς άξονες για εκπαιδευτικούς και Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι ο θεσμός του Σχολικού Συμβούλου έκανε τον κύκλο του στην εκπαίδευση, ενώ η κατάργησή του αντιμετωπίζεται με μετριοπάθεια έως επιδοκιμασία. Οι εκπαιδευτικοί αναμένουν από τον Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου την εξεύρεση ουσιαστικών λύσεων σε προβλήματα της εκπαιδευτικής καθημερινότητας με παρουσία στα σχολεία, ενώ θεωρούν βασικότερο ρόλο του τον επιμορφωτικό. Βασικότερη πηγή υποστήριξης των εκπαιδευτικών στο έργο τους αναδείχτηκαν τα δίκτυα επικοινωνίας με συναδέλφους εντός και εκτός σχολικής μονάδας. Από την πλευρά τους οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου δήλωσαν πως οι εκπαιδευτικοί τους υποδέχτηκαν με επιφυλακτικότητα που κυμαίνεται από διστακτικότητα έως αδιαφορία και με υιοθέτηση ουδέτερης στάσης απέναντι στην αλλαγή. Η εργασία αναδεικνύει τη σημασία της ύπαρξης στελεχών που θα υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς διαμορφώνοντας κλίμα εμπιστοσύνης στα σχολεία, γεγονός που αποτελεί ζητούμενο για εκπαιδευτικούς και στελέχη.

Ηρακλής Καραμπάτος

Η εκπαίδευση στη Ρωμαϊκή αρχαιότητα

Η παρούσα ανακοίνωση, σχετίζεται με το ζήτημα της ιστορίας της εκπαίδευσης και συγκεκριμένα με την ανάπτυξή της κατά τη διάρκεια της όψιμης δημοκρατίας (50 π.Χ.-27 π.Χ.) έως και την πρώτη φάση της πρώιμης αυτοκρατορικής περιόδου (26 π.Χ.-14 μ.Χ.). Στη συνολικότερη σκοποθεσία μας, εντάσσουμε ζητήματα σχετιζόμενα με τη μόρφωση του "νέου Ρωμαίου" καθώς και τις σχέσεις μεταξύ του εκπαιδευμένου και του εκπαιδευτή στην Ρωμαϊκή αρχαιότητα. Επίσης, θα παρακολουθήσουμε τον αρτιγέννητο θεσμό του δασκάλου στη Ρώμη και τη συνολικότερη εκπαιδευτική μεθοδολογία του, όπως επίσης και τη δημιουργία των πρώτων θεσμικών ιδρυμάτων εκπαίδευσης της πρώιμης αυτοκρατορικής περιόδου. Στόχος μας, είναι να αναδείξουμε τις πρώιμες αυτές παιδαγωγικές πρακτικές ως προτυπώσεις μιας εκπαίδευσης που θα εισαχθεί μέσω της Ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στην ανατολική πλευρά της Ευρωπαϊκής ηπείρου καθώς και να προσεγγίσουμε "θεραπευτικά" αυτό το ιδιαίτερο μέρος της ιστορίας της εκπαίδευσης.

Ηρακλής Καραμπάτος, Έφη Γαβριήλ

Η Ισλαμική παιδεία και η σχέση της με τον Ελληνορωμαϊκό πολιτισμό

"Στη σκοποθεσία της παρούσας ανακοίνωσης, εντάσσεται το ζήτημα της ανάπτυξης και εξέλιξης της ισλαμικής παιδείας. Εισάγεται το ζήτημα του συνολικότερου προ-ισλαμικού αραβικού πολιτισμικού υποβάθρου και της "τζαχιλίγια" (περίοδος της άγνοιας) και εξετάζεται ο συγκερασμός των πολιτισμικών επιρροών της Ελληνορωμαϊκής αρχαιότητας με το πρώιμο Ισλάμ. Η Ελληνορωμαϊκή κλασική παράδοση της Μεσογείου, θα αποτελέσει -μέσω πολιτισμικών οσμώσεων- τη φιλοσοφική προπαιδεία για την ανάπτυξη της Ισλαμικής παιδείας και εκπαίδευσης. Στη συνολικότερη προβληματοθεσία, εντάσσονται τα ζητήματα των ισλαμικών Auctoritates, η πρόσληψη των Ελληνορωμαϊκών κεκτημένων από το πρώιμο Ισλάμ και η θέση της θρησκείας στην Ισλαμική εκπαίδευση.

Παναγιώτα Καραπιτέρη

Διδασκαλία Πρώτης Γραφής και ανάγνωση με διαφοροποιημένες προσεγγίσεις μάθησης

Με στόχο την εξάλειψη των ανισοτήτων και την ενσωμάτωση όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, ο ΟΗΕ, στη διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, τονίζει πως κάθε κράτος οφείλει να παρέχει «μια εκπαίδευση για όλους». Στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική έχουν κατά καιρούς εφαρμοστεί ποικίλες τεχνικές που στοχεύουν προς αυτή την κατεύθυνση. Ξεχωρίζει η διαφοροποιημένη διδασκαλία καθώς δεν αποτελεί μονάχα μια διδακτική παρέμβαση αλλά ταυτόχρονα ενσωματώνει μια γενικότερη φιλοσοφία για την άρση κάθε αποκλεισμού. Στην παρούσα μελέτη περίπτωσης, αξιοποιήθηκε η διαφοροποιημένη διδασκαλία κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός προγράμματος «Πρώτης γραφής και Ανάγνωσης», σε 27 μαθητές Α τάξης, σε γενικό, ιδιωτικό σχολείο της Αττικής. Οι μαθητές ήταν μεικτών ικανοτήτων, δύο εκ των οποίων δεν είχαν την ελληνική γλώσσα ως μητρική. Η έρευνα διήρκεσε 3 μήνες (Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2016), διάστημα κατά το οποίο οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με οπτικό, ακουστικό και κιναισθητικό υλικό. Στόχος της μελέτης ήταν η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των τεχνικών διαφοροποίησης που οδήγησαν τους μαθητές να δουλεύουν σε ομάδες μεικτών ικανοτήτων, να διαβάζουν και να γράφουν με άνεση και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στο σχολείο, στη γραφή και την ανάγνωση. Ακολουθήθηκε συγκεκριμένη πορεία διδασκαλίας. Αρχικά πραγματοποιήθηκε αφόρμηση με χρήση κείμενου και βίντεο. Στη συνέχεια, οι μαθητές σε ομάδες, εντόπιζαν το γράμμα σε κείμενα ποικίλης μορφής και το οπτικοποιούσαν με τρόπο προσφιλή σε αυτούς. Κατόπιν, έγραφαν συλλαβές, λέξεις και προτάσεις με αυτό το γράμμα. Τέλος, διάβαζαν συλλαβές, λέξεις και προτάσεις που είχαν γράψει οι άλλες ομάδες. Τα αποτελέσματα της παρέμβασης αξιολογήθηκαν με άτυπες φόρμες αξιολόγησης, βασισμένες στο στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος και στην ταξινομία των Anderson etc (2001). Φάνηκε πως η αξιοποίηση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας βοήθησε τους μαθητές, να βελτιώσουν την ανάγνωση και τη γραφή τους και, μάλιστα, σύμφωνα με τις δηλώσεις των ιδίων μέσα σε ένα κλίμα ιδιαίτερα ευχάριστο και μέσα από μια διαδικασία κατάλληλη για όλους.

Ευαγγελία Καρδαρά

Η παιδαγωγική θεωρία του Howard Gardner περί πολλαπλής νοημοσύνης και η σύνδεσή της με τις μορφές θεάτρου στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με μια από τις σημαντικότερες θεωρίες της σύγχρονης παιδαγωγικής επιστήμης, η οποία παρουσιάστηκε από τον Howard Gardner, κατά την αναπτυξιακή διαδικασία του ατόμου πραγματοποιείται παράλληλη ανάπτυξη πολλαπλών ειδών νοημοσύνης. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η διασύνδεση αυτής της θεωρίας με την εκπαιδευτική πραγματικότητα, με εστίαση στο θέατρο στην Εκπαίδευση και τις αντίστοιχες θεατρικές τεχνικές που δύνανται να εφαρμοστούν στο εκάστοτε εκπαιδευτικό πλαίσιο. Στην πορεία της, η παρουσίαση αναφέρεται στην εξ ορισμού άμεση σχέση μεταξύ της θεωρίας της πολλαπλής νοημοσύνης με τη Διδακτική του Θεάτρου στην Εκπαίδευση, ως αναγκαίο εργαλείο για την ανάπτυξη και την εξέλιξη του ατόμου. Στο τελευταίο κομμάτι της παρουσίασης προσεγγίζεται ουσιαστικά και πρακτικά η διδασκαλία των διδακτικών αντικειμένων του ωρολογίου προγράμματος με εργαλείο το θέατρο και τις τεχνικές του και με διαρκή προσανατολισμό την ανάπτυξη της πολλαπλής νοημοσύνης, όπως την όρισε ο Howard Gardner.

Ευγενία Καρούμπαλη

Η διδασκαλία των σύγχρονων δημοφιλών τραγουδιών υπό το πρίσμα της μετασχηματιστικής παιδαγωγικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. We can do better.

Το μάθημα της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και στον Ελλαδικό χώρο, στις περισσότερες των περιπτώσεων ασχολείται με μουσικά είδη, τα οποία είναι εντελώς ξένα ως προς αυτά που ακούν οι έφηβοι/ες εκτός σχολείου, παρά τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές αλλαγές που έχουν γίνει τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Η νέα, όμως εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπου οι εμπειρίες των μαθητών/τριών εκτός σχολείου συνδέονται με τις γνωστικές διαδικασίες και οι κύριες πηγές αυθεντικής γνώσης είναι, πλέον, τα πολυτροπικά κείμενα, απαιτεί τη διδασκαλία σύγχρονων δημοφιλών τραγουδιών ως πολυτροπικών κειμένων τα οποία έχουν δημιουργηθεί σε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο.

Η νέα αυτή πραγματικότητα είναι σύμφωνη με τα ισχύοντα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Μουσικής Αγωγής, καθώς η σύνδεση της μουσικής με άλλες τέχνες και άλλα γνωστικά αντικείμενα προάγεται σε αυτά, ως απόρροια της διαθεματικότητας που τα χαρακτηρίζει. Το τραγούδι We can do better κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2018 και είναι ένα τραγούδι ελπίδας για τη συνέχιση (και επισημοποίηση) της σχέσης του ερμηνευτή με τη σύντροφό του. Στο επίσημο μουσικό βίντεο αναδεικνύονται τα παιδιά (και οι νέοι άνθρωποι γενικότερα) ως φορείς λύσεων για μία σειρά προβλημάτων.

Στο παρόν διδακτικό σενάριο γίνεται η διδασκαλία του τραγουδιού αυτού ως πολυτροπικού κειμένου με τους ακόλουθους μαθησιακούς στόχους:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να:

- Αναγνωρίζουν τα μορφολογικά στοιχεία του τραγουδιού We can do better εφαρμόζοντας τις γνώσεις που έχουν σχετικά με τη μορφολογία της δημοφιλούς μουσικής.
- Συγκρίνουν τις εννοήσεις της αρχικής και της ακουστικής εκδοχής του τραγουδιού We can do better.
- Τραγουδούν ορθά το εν λόγω τραγούδι
- Αυτοαξιολογούν την ερμηνεία τους αναφορικά με το τραγούδι αυτό.
- Ερμηνεύουν τους συσχετισμούς μεταξύ της βασικής ιδέας του επίσημου μουσικού βίντεο του τραγουδιού We can do better με τους ακόλουθους κώδικες: κίνησης, χώρου, έμφυλος, φυλετικός όπως επίσης και τα σημαντικά αντικείμενα του συγκεκριμένου μουσικού βίντεο.

Ευγενία Καρούμπαλη

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας... Don't call me angel!

Στην παρούσα εργασία περιγράφεται η διδασκαλία του τραγουδιού Don't call me angel (Charlie's Angels) των Ariana Grande, Miley Cyrus & Lana del Rey όπως αυτή πραγματοποιήθηκε σε γυμνάσιο κατά το σχολικό έτος 2019 – 2020 (λίγες μέρες πριν την αναστολή λειτουργίας των σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα λόγω του COVID-19). Το διδακτικό αυτό σενάριο πραγματοποιήθηκε με αφορμή την Παγκόσμια μέρα της Γυναίκας, λόγω του γεγονότος ότι το συγκεκριμένο τραγούδι εξυμνεί τη γυναικεία ανεξαρτησία, δυναμικότητα και χειραφέτηση. Στο διδακτικό αυτό σενάριο χρησιμοποιήθηκαν η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η συζήτηση ως διδακτική μεθοδολογία και ως υποστηρικτικό υλικό το επίσημο μουσικό βίντεο.

Οι μαθησιακοί στόχοι του διδακτικού σεναρίου είναι οι ακόλουθοι: Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να:

- 1) συσχετίζουν το προσωπικό μουσικό στυλ των ερμηνευτριών με τη μελωδική γραμμή και την εννοήση των σημείων του τραγουδιού που ερμηνεύουν
- 2) αναγνωρίζουν τα μορφολογικά στοιχεία του τραγουδιού. εφαρμόζοντας τις γνώσεις που έχουν σχετικά με τη μορφολογία της δημοφιλούς μουσικής.
- 3) κατονομάζουν τα στοιχεία του επίσημου μουσικού βίντεο που συνδέονται με την κινηματογραφική ταινία για την οποία είναι γραμμένο το εν λόγω τραγούδι.
- 4) συσχετίζουν την υπόθεση της κινηματογραφικής ταινίας Charlie's Angles (2019) με το περιεχόμενο του τραγουδιού
- 5) αναγνωρίζουν τους κώδικες φύλου, ένδυσης, χώρου στο επίσημο μουσικό βίντεο του τραγουδιού, συσχετίζοντάς τους και ερμηνεύοντάς τους είτε με την υπόθεση του τραγουδιού είτε με το πλαίσιο δημιουργίας του
- 6) διερωτηθούν για ποιες όψεις χειραφέτησης και ανεξαρτησίας των γυναικών κάνει λόγο το τραγούδι
- 7) συσχετίζουν και να ερμηνεύουν τα στοιχεία χειραφέτησης και ανεξαρτησίας των γυναικών που κάνει λόγο το τραγούδι με τα αντίστοιχα του επίσημου μουσικού βίντεο.

Από την αποτίμηση του διδακτικού αυτού σεναρίου φάνηκε ότι όχι μόνο οι στόχοι του επιτεύχθηκαν, αλλά προέκυψαν και αναδυόμενοι στόχοι κατά την πραγματοποίηση του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου.

Ελένη Κάρτσακα, Ελπίδα Τοκμακίδου, Μαρία – Αντίπη Τσακμαλή

Μετάβαση από το Δημοτικό Σχολείο στο Γυμνάσιο: Προσέγγιση του ζητήματος μέσα από έναν Οδηγό Βιωματικών Δράσεων

Μέσα από τις δραστηριότητες του προτεινόμενου εξ αποστάσεως βιωματικού εργαστηρίου επιδιώκεται η μύηση των εκπαιδευτικών της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης με έναν Οδηγό Βιωματικών Δράσεων, που σχεδιάστηκε στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος Μετάβασης από το Δημοτικό Σχολείο στο Γυμνάσιο.

Προέκυψε στα πλαίσια του προγράμματος με τίτλο «Στηρίζοντας τη μετάβαση από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο», που οργανώθηκε από το 2ο Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Κεντρικής Μακεδονίας και εφαρμόστηκε σε σχολικές μονάδες της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης της Δυτικής Θεσσαλονίκης κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2019-2020. Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων επιδιώκεται να γίνει μέσα από βίωση καταστάσεων μετάβασης, από την ανίχνευση αντίστοιχων συναισθημάτων, αλλά και από την αναζήτηση κατάλληλων υποστηρικτικών πρακτικών. Οι συγκεκριμένες προτάσεις εκκινούν από την πεποίθηση ότι η ύπαρξη ενός βοηθητικού πλαισίου για τη μετάβαση μπορεί να συνοδεύσει τη βίωσή της ως μια πρόκληση για αλλαγή, στον αντίποδα της ένταξης της συγκεκριμένης εμπειρίας σε συνδυασμό με την έναρξη της εφηβικής ηλικίας στα «κρίσιμα γεγονότα της ζωής». Παράλληλα κινούνται στην κατεύθυνση της ενδυνάμωσης και ανταπόκρισης των προκλήσεων που αναδύονται κατά τη διαδικασία. Στην κατεύθυνση αυτή η εμπλοκή των εκπαιδευτικών μπορεί να συμβάλλει στη βίωση μιας ομαλής μετάβασης, ενώ παράλληλα μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και των δύο βαθμίδων. Ωστόσο, η εφαρμογή των διαθεματικών δραστηριοτήτων μπορεί να αφορά στην Στ' Δημοτικού ή/και στην Α' Γυμνασίου αυτόνομα ή στο πλαίσιο της μεταξύ τους συνεργασίας. Αξιοποιείται η βιωματική και ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, ενώ οι δραστηριότητες που προτείνονται είναι ενδεικτικές. Η επιλογή τους εξαρτάται από το προφίλ των μαθητών, τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες και τη δυναμική της ομάδας.

Ειρήνη Κατηφόρη

Φυσική δραστηριότητα και ακαδημαϊκές επιδόσεις στη μέση παιδική ηλικία

Η ευεργετική επίδραση της φυσικής δραστηριότητας (ΦΔ) στη σωματική και κινητική ανάπτυξη των παιδιών μέσης παιδικής ηλικίας έχει υπογραμμισθεί από πλήθος ερευνών. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή στη ΦΔ έχει συνδεθεί με οφέλη στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών. Η εκπαίδευση και ειδικότερα το μάθημα της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) κατέχει κομβική θέση στην προαγωγή των παραπάνω παραμέτρων. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει την επίδραση της συμμετοχής των παιδιών σχολικής ηλικίας στη ΦΔ στην ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων που σχετίζονται με την ακαδημαϊκή τους επίδοση. Διεξήχθη συστηματική ανασκόπηση μελετών που δημοσιεύτηκαν από το 2010 έως σήμερα, με κριτήρια αναζήτησης τη ΦΔ, τις γνωστικές λειτουργίες, τη σχολική ΦΑ και ειδικότερα τις ηλικίες 8-12 ετών. Από το σύνολο των 31 ερευνών που ανασύρθηκαν χρησιμοποιήθηκαν οι 16 δεδομένου ότι πληρούσαν συνδυαστικά τα κριτήρια που είχαν τεθεί. Από τα αποτελέσματα εξάγεται το συμπέρασμα ότι η ΦΔ επηρεάζει τις γνωστικές λειτουργίες και βελτιώνει την ικανότητα της μάθησης, δεδομένου ότι ευνοεί τη λειτουργία περιοχών του εγκεφάλου που την υποστηρίζουν. Καταδεικνύεται δε ότι η επίδραση της ΦΔ στην ακαδημαϊκή επίδοση είναι ιδιαίτερα σημαντική, με την αερόβια μορφή ΦΔ να έχει την υψηλότερη θετική επίδραση. Από τις έρευνες διαφαίνεται ότι τα παιδιά που έχουν ενεργό συμμετοχή στο μάθημα της ΦΑ εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας στα υπόλοιπα μαθήματα αλλά και στην ικανότητα μνήμης, παρατήρησης, και επίλυσης προβλημάτων. Αντίθετα, οι έρευνες επισημαίνουν ότι η σωματική αδράνεια προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στην ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών αυτής της ηλικίας. Συμπερασματικά, καθίσταται αναγκαία η ενίσχυση της ΦΔ των παιδιών και το μάθημα της σχολικής ΦΑ αποτελεί ένα ιδανικό πλαίσιο για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Προτείνεται οι εκπαιδευτικοί ΦΑ να αναζητούν μεθόδους και μέσα διδασκαλίας αφενός για τη δημιουργία ευκαιριών ενεργούς συμμετοχής στο μάθημα και αφετέρου για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών αυτής της ηλικίας.

Μαρία Κατσά, Χριστόφορος Κωσταρής

Η συλλογική αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών και η επίδρασή της σε παράγοντες της σχολικής ζωής

Οι συνεχείς οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές που επιτελούνται στον ελλαδικό χώρο τα τελευταία χρόνια οδηγούν στην ανάγκη ενίσχυσης της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Μια σχολική μονάδα όμως δεν περιορίζεται στις κτιριακές εγκαταστάσεις ή στο πρόγραμμα διδασκαλίας που εφαρμόζει, αλλά καθορίζεται, μεταξύ άλλων, και από τις διαπροσωπικές σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στα μέλη της. Στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά στην έννοια της αυτοαποτελεσματικότητας και της συλλογικής αυτοαποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών, ως παράγοντα που επηρεάζει την καλή λειτουργία των σχολικών μονάδων. Συγκεκριμένα, η έννοια της αυτοαποτελεσματικότητας αναφέρεται στην πεποίθηση των εκπαιδευτικών σχετικά με το αν έχουν την

ικανότητα να οργανώνουν και να διεξάγουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες οι οποίες θα επηρεάσουν θετικά τις ακαδημαϊκές επιδόσεις των μαθητών τους. Παράλληλα, η έννοια της συλλογικής αυτοαποτελεσματικότητας αναφέρεται στην πεποίθηση των εκπαιδευτικών ότι μπορούν ως ομάδα να επηρεάσουν θετικά την επίδοση και την κοινωνική συμπεριφορά των μαθητών τους. Αναφερόμαστε, επίσης, στους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν το επίπεδο αυτοαποτελεσματικότητας και συλλογικής αυτοαποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών καθώς και στην επίδραση αυτών των δύο εννοιών σε στοιχεία της σχολικής ζωής, όπως η ακαδημαϊκή επίδοση των μαθητών και η κουλτούρα της σχολικής μονάδας. Τέλος, αναγνωρίζοντας τη σημασία της διοίκησης, αναφερόμαστε στους τρόπους με τους οποίους ο διευθυντής της σχολικής μονάδας μπορεί να ενισχύσει τη συνεργασία των εκπαιδευτικών και να αναπτύξει το επίπεδο αυτοαποτελεσματικότητάς τους.

Ξανθή Κατσαντά, Κανέλλα Παρμάκη

Η βιωματική άσκηση ως μέσο ανάπτυξης του ομαδοσυνεργατικού πνεύματος στους ενήλικες

Η παρούσα ανακοίνωση αναφέρεται στη σημασία της συνεργασίας, την οποία ως βασική δεξιότητα οι εκπαιδευόμενοι στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας πρέπει να κατακτήσουν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους και η οποία είναι αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία μιας ομάδας ενηλίκων. Ο ανταγωνισμός, οι προστριβές, οι αντιζηλίες... έχουν επίδραση στη συνοχή των ομάδων και κατ' επέκταση στην απόδοση των μελών, καθώς οι τελευταίοι προέρχονται από διαφορετικά πολιτιστικά και κοινωνικά περιβάλλοντα. Εντοπίζοντας συχνά προβλήματα συνεργασίας, επιδιώχθηκε στο πλαίσιο δράσης με θέμα «Ανθρώπινες σχέσεις και Διαχείριση προβλημάτων» η ανάπτυξη της συνεργασίας μέσω μιας καινοτόμου προσέγγισης. Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε το κοινωνιοδιάγραμμα της τάξης, προκειμένου να γίνουν εμφανείς οι σχέσεις, οι προτιμήσεις των εκπαιδευόμενων αλλά και η τυχόν απομόνωση κάποιων εξ αυτών. Με βάση τα αποτελέσματα έγινε μια ετερόκλητη σύνθεση των επιμέρους ομάδων, ώστε να περιλαμβάνουν όχι μόνο εκπαιδευόμενους προερχόμενους από όλα τα τμήματα και των δύο κύκλων σπουδών που δεν γνωρίζονται επαρκώς αλλά κυρίως αυτούς που έχουν αρνητικές μεταξύ τους σχέσεις. Επιλέχθηκαν βιωματικές ασκήσεις με δραστηριότητες ομαδικού χαρακτήρα, ώστε μέσα από τη δυναμική και τον ανταγωνισμό μεταξύ των ομάδων να καλλιεργηθεί το συνεργατικό / ομαδικό πνεύμα καθώς και η ευελιξία στη διαχείριση των λανθασμένων απόψεων για τους άλλους. Επιλέχθηκαν οι βιωματικές ασκήσεις ως εργαλείο εργασίας, επειδή οι εκπαιδευόμενοι με αυτές τις δραστηριότητες κινητοποιούνται, εργάζονται και εντάσσονται ευκολότερα στην ομάδα. Παράλληλα, επιτυγχάνεται η ανάπτυξη της ικανότητας λήψης αποφάσεων αλλά και της επίλυσης των προβλημάτων που ανακύπτουν. Ως επιπλέον επιθυμητό αποτέλεσμα προέκυψε το δέσιμο των μελών των ομάδων και ιδιαίτερα η απάλειψη των αρνητικών στάσεων που αρχικά εμφανίστηκαν. Η ολοκλήρωση του προγράμματος συνοδεύεται από την εφαρμογή νέου κοινωνιοδιαγράμματος ή ερωτηματολογίου, ώστε να διαπιστωθεί η πρόοδος που συντελέστηκε αναφορικά με τη συνεργασία της ομάδας και η επίτευξη των επιμέρους αρχικών στόχων.

Ιωάννης Κατσάνος

Αξιοποιώντας τα ψηφιακά εργαλεία για την ανάδειξη της τοπικής ιστορίας: Μια πρόταση

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις οδήγησαν στην εισαγωγή νέων όρων στη διεθνή ερευνητική κοινότητα. Η μεγάλη διάδοση των ευρυζωνικών συνδέσεων, η διείσδυση των φορητών συσκευών, κυρίως των κινητών τηλεφώνων, και τα νέα ψηφιακά προϊόντα άλλαξαν ραγδαία τα δεδομένα της επικοινωνίας. Επιπλέον, οι δυνατότητες που προσφέρει η χρήση φορητών συσκευών μπορεί να αξιοποιηθούν για την ανάδειξη της τοπικής ιστορίας μέσα από διαθεματικές προσεγγίσεις. Έχοντας ως αφετηρία το ότι οι συνέργειες εκπαιδευτικών δομών και τοπικών κοινωνιών μπορούν να λειτουργήσουν ως πυλώνες πολιτισμικής ανάπτυξης, θα υποστηρίξουμε την αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων για τη δημιουργία στον Δήμο Ιστιαίας - Αιδηψού ενός «ιστορικού δικτύου» που θα αναδεικνύει σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος, εμπλέκοντας την αρχαία με τη βυζαντινή και τη νεότερη τοπική ιστορία. Τα οφέλη από την ενασχόληση με την τοπική ιστορία στο πλαίσιο του σχολείου είναι σημαντικά, αφού δίνεται η δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να ανανεώσει τον ρόλο του αλλά και τον ρόλο των μαθητών και του σχολείου συνολικά μέσα σε ένα πνεύμα συνεργατικότητας και δημιουργικότητας. Μέσω εκπαιδευτικών - ερευνητικών προγραμμάτων επιχειρείται η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, η εξοικείωση με το ιστορικό περιβάλλον, η κατανόηση της επίδρασης ιστορικών γεγονότων ευρύτερης εμβέλειας στην υπό μελέτη περιοχή, η άσκηση

στη διαδικασία έρευνας μέσα από την επεξεργασία ιστορικών τεκμηρίων και η δημιουργία μιας αμφίδρομης σχέσης με την κοινωνία, έτσι ώστε οι μαθητές να οδηγούνται σε μια δημιουργική προσέγγιση, ανασύνθεση και αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης. Στη δράση που αναφερόμαστε εδώ μια κεντρική πλατφόρμα θα εμπλουτίζεται με ψηφιακό υλικό από τις σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι επισκέπτες του Δήμου θα οδηγούνται μεταξύ σημείων ιστορικού ενδιαφέροντος, ακολουθώντας ένα «μονοπάτι γνώσης». Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να επισημάνουμε όψεις και πτυχές και να διατυπώσουμε προτάσεις για τη δυνατότητα συνεργασίας της τοπικής κοινωνίας και εκπαιδευτικής κοινότητας προς την κατεύθυνση της ανάδειξης της τοπικής ιστορίας, της εξωστρέφειας του σχολείου και της πολιτιστικής ανάπτυξης του τόπου.

Βασιλεία Κατσαούνου, Κατερίνα Τζωρτζακάκη

Η σύνθεση ιστοριών στην ειδική αγωγή

Οι τέχνες είναι ίσως ο καλύτερος τρόπος για να βοηθήσουμε παιδιά, εφήβους και ενήλικες με αναπτυξιακές, νοητικές, συναισθηματικές δυσκολίες. Είναι καθιερωμένη η χρήση της μουσικής, του θεάτρου και των εικαστικών τεχνών στην ειδική αγωγή. Στην ΑΜΚΕ Πλοήγηση, που υποστηρίζει εφήβους και νέους με τέτοιες δυσκολίες, πέραν αυτών των προγραμμάτων εφαρμόζουμε εδώ και έναν χρόνο πρόγραμμα σύνθεσης ιστοριών για την ενίσχυση των λεκτικών, συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των εξυπηρετούμενων. Το πρόγραμμα, «Ελάτε να Φτιάξουμε μια Ιστορία» αποσκοπεί στην ελεύθερη έκφραση των μελών της ομάδας αλλά και στην ενίσχυση της συνεργασίας τους μέσω της σύνθεσης μιας ομαδικής ιστορίας. Ξεκίνησε δοκιμαστικά την προηγούμενη χρονιά από την ψυχολόγο και συγγραφέα, Κατερίνα Τζωρτζακάκη, υπό την καθοδήγηση της ψυχολόγου και υπεύθυνης προγραμμάτων της Πλοήγησης, Βασιλείας Κατσαούνου. Τα αποτελέσματα ήταν πολύ καλά κι έτσι πέραν της αρχικής ομάδας των εφήβων, το πρόγραμμα λειτουργεί και σε ομάδα ενηλίκων με σκοπό την υποστήριξη στην αναζήτηση εργασίας. Οι συμμετέχοντες στα προγράμματα αυτά δείχνουν να απολαμβάνουν τη σύνθεση των ιστοριών και μπορούν πιο εύκολα με αυτόν τον τρόπο να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, τις δυσκολίες τους αλλά και τα βοηθητικά κομμάτια του εαυτού τους. Η σύνθεση ιστοριών χρησιμοποιείται και στις ατομικές συνεδρίες ψυχοεκπαίδευσης, που κάνει η Βασιλεία Κατσαούνου με τους εφήβους και τους νέους της Πλοήγησης με τη χρήση ερωτηματολογίων της Κατερίνας Τζωρτζακάκη. Φαίνεται ότι ακόμη και άτομα με αυτισμό, που θεωρείται ότι έχουν δυσκολίες στη φαντασία, μπορούν να δημιουργούν ιστορίες στο μυαλό τους και να τις αφηγούνται, αν τους δοθεί η κατάλληλη κατεύθυνση και ένας δομημένος τρόπος να το κάνουν. Θα θέλαμε λοιπόν να παρουσιάσουμε στο συνέδριο τη φιλοσοφία αυτής της ιδιαίτερης συνεργασίας, τις ιδέες μας για το πόσο χρήσιμη μπορεί να είναι η σύνθεση ιστοριών στην ειδική αγωγή, τις παρατηρήσεις μας από το πρόγραμμα που εφαρμόζουμε και τις προτάσεις μας.

Κανέλλα Κασίρου

Η ενίσχυση της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης και της διαχείρισης των ιστορικών μαρτυριών ως πηγών στο μάθημα της Ιστορίας

Αντικείμενο του παρόντος άρθρου αποτελεί έρευνα που διεξήχθη με τη συμμετοχή τριών μαθητών ηλικίας 16 ετών και αφορά την εφαρμογή του εκπαιδευτικού σεναρίου «The Escape Route». Στόχος ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο η μελέτη πρωτογενών μαρτυριών χρησιμοποιούμενων ως πηγών μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη ικανοτήτων διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης και κοινωνικής συνείδησης, αλλά και να επιδράσει στην ιστορική μάθηση των παιδιών. Το συγκεκριμένο ερευνητικό σενάριο στοχεύει στην προσέγγιση ζητημάτων κατασκευής της γνώσης μέσα από την παρουσίαση πρωτογενών πηγών, από τις οποίες επιδιώκεται η κατανόηση της κατασκευής αντιλήψεων από την πλευρά των μαθητών σχετικά με ένα ιστορικό γεγονός (Ολοκαύτωμα). Σύμφωνα με τον Banks, η μελέτη της διαδικασίας κατασκευής της γνώσης επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν τους τρόπους που δημιουργείται η γνώση και κατασκευάζονται οι εμπειρίες διαφορετικών πολιτισμικών και εθνικών ομάδων (στην περίπτωση μας των Εβραίων), μέσα από την ερμηνεία των ιστορικών μαρτυριών ως πολιτισμικών δημιουργημάτων με απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση κριτικά σκεπτόμενων πολιτών, όπως ορίζει η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος μπορεί να θεωρηθεί μέσο για την καλλιέργεια διαπολιτισμικής συνείδησης και την ανάπτυξη αντιρατσιστικών στάσεων. Ειδικότερα, μέσω της κατανόησης των αιτιών και των αποτελεσμάτων τους είναι εφικτό κάθε μαθητής να θέσει υπό αμφισβήτηση αντιλήψεις βαθιά ριζωμένες

και ως έναν βαθμό αποδεκτές χωρίς δεύτερη σκέψη από τον μέσο νου, όπως οι προκαταλήψεις και ο ρατσισμός. Ενώ με την κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε κάθε δεδομένη ιστορική στιγμή διευρύνονται οι οριζόντες, λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες συγκυρίες και αντιλήψεις καθώς και διάφορους κοινωνικούς / οικονομικούς κ.λπ. παράγοντες που επηρεάζουν την ανθρώπινη φύση. Η προσέγγιση του μαθήματος από αυτήν τη διαπολιτισμική σκοπιά οδηγεί στην αγωγή του παγκόσμιου πολίτη.

Γιάννα Κατσουγκράκη

Η πολιτιστική μας κληρονομιά στα χέρια των παιδιών: Εκεί που το παρελθόν συναντά το μέλλον

Η πολιτιστική μας κληρονομιά στο σύνολό της οφείλει να έχει ξεχωριστή θέση στην ευρύτερη παιδεία των μαθητών, οι οποίοι όμως συχνά αντιμετωπίζουν τους εκπαιδευτικούς περιπάτους σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους ως μια βαρετή διαδικασία. Ωστόσο, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται εδώ και δεκαετίες από δημόσια μουσεία και Εφορείες Αρχαιοτήτων από το Υπουργείο Πολιτισμού και τους φορείς του, στοχεύουν στη βιωματική κατάκτηση της γνώσης μέσα από μια ευχάριστη και δημιουργική εμπειρία που διαφέρει τελείως από μια τυπική ξενάγηση. Η αρχαιολογική πράξη λοιπόν ενισχύοντας τη μη τυπική εκπαίδευση, συμβάλλει στην ενίσχυση του ρόλου του ανοιχτού στην κοινωνία σχολείου, εφόσον προσφέρει τον ιδανικό χώρο ανάπτυξης συνεργασιών και εξέλιξης ιδεών, λαμβάνοντας υπόψη τους τις ιδιαίτερες και πολύμορφες ανάγκες της μικρής ομάδας των μαθητών/τριών. Ως περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού η Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας μεριμνά για την ενημέρωση και γνωριμία του μαθητικού και του ευρύτερου κοινού με το πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα του νομού Λακωνίας. Αξιοποιώντας ενεργητικές, διδακτικές μεθόδους, υποστηρίζει και προωθεί τη ζητούμενη εξοικείωση των μαθητών με τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία αρμοδιότητάς της. Η δράση της μετρά σχεδόν τρεις δεκαετίες, στη διάρκεια των οποίων πλήθος εκπαιδευτικών προγραμμάτων και συναφών δράσεων προσέφεραν σε μαθητές και εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων μια διαφορετική οπτική της ιστορίας και της αρχαιολογίας της περιοχής. Παράλληλα, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες της τεχνολογίας, δίνει την ευκαιρία σε απομακρυσμένες περιοχές της χώρας μας να έρθουν σε επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά της Λακωνίας. Επιπλέον, με την έκδοση και διανομή εκπαιδευτικού υλικού υποστηρίζει τον ρόλο των εκπαιδευτικών και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την εγρήγορση ή την αύξηση του ενδιαφέροντος του κοινού, από την πρώτη σχολική ηλικία, για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τελικά για την ανάπτυξη υπεύθυνων, ενεργών πολιτών.

Αναστασία Κατσούγκρη

Η ένταξη παιδιών με αυτισμό στο τυπικό σχολείο χωρίς παράλληλη στήριξη: Αλλάζοντας τα στερεότυπα και την «κουλτούρα» της ελληνικής νομοθεσίας και εκπαίδευσης στη σχολική κοινότητα

Ο αριθμός των παιδιών που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού και φοιτούν στο τυπικό σχολείο ολοένα και αυξάνεται. Ο τρόπος υποστήριξής τους είναι το Τμήμα Ένταξης ή η Παράλληλη Στήριξη. Πόσο όμως αποτελεσματικός μπορεί να είναι αυτός ο τρόπος παρέμβασης για το παιδί με αυτισμό, τη σχολική κοινότητα και τους γονείς, σε μια κοινωνία όπως η ελληνική που δε δέχεται εύκολα τη διαφορετικότητα; Μόλις το 2016 η ελληνική πολιτεία θέσπισε νόμο που καθορίζει τη διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης προγραμμάτων συνεκπαίδευσης μαθητών με και χωρίς αναπηρία. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιάσουμε ένα πρόγραμμα ένταξης παιδιών με αυτισμό στην τάξη του τυπικού σχολείου χωρίς παράλληλη στήριξη, με βασικό άξονα τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας και τη δυναμική της ομάδας και με έμφαση στις δυνατότητες του παιδιού με αυτισμό. Στόχος η αλλαγή της κουλτούρας των εκπαιδευτικών και της σχολικής κοινότητας και η κατάθεση μιας πρότασης για αλλαγή της ελληνικής νομοθεσίας και του σχεδιασμού της διδασκαλίας με άξονα πάντα το συμφέρον των μαθητών με ή χωρίς αναπηρία, ώστε να σπάσουν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις για τα άτομα με αυτισμό και να υποστηριχθεί ένα σχολείο για όλους, ένα σχολείο ικανό να στηρίξει όλα τα παιδιά.

Αμαλία Κατσούδα

Ψυχολογικές επιπτώσεις και στρατηγικές διαχείρισης κρίσεων στον χώρο του σχολείου

Η κρίση είναι ένα απρόσμενο γεγονός που μπορεί να διαταράξει τη συνοχή και την ισορροπία σε μια σχολική κοινότητα. Οι ψυχολογικές επιπτώσεις ενός τέτοιου γεγονότος είναι αισθητές τόσο σε μαθητές όσο και σε εκπαιδευτικούς και μπορούν να εκδηλωθούν με διαφορετικό τρόπο στον κάθε πληγέντα. Εύλογα λοιπόν γεννάται το ερώτημα: πώς βιώνει κάθε μαθητής ή κάθε εκπαιδευτικός ένα τέτοιο γεγονός και ποιές στρατηγικές θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την κατάλληλη αντιμετώπιση και αποκατάσταση μιας κρίσης και των συνεπειών της; Η εισήγηση στοχεύει αφενός στην αποσαφήνιση του όρου «κρίση» και αφετέρου στους τρόπους αντιμετώπισής της, ώστε να επέλθει και πάλι η εύρυθμη λειτουργία στον χώρο του σχολείου.

Δήμητρα Καυκά

Ο επιχειρηματολογικός λόγος στο πρωτοβάθμιο σχολείο: Ερευνητικά αποτελέσματα διδακτικής παρέμβασης στη Δ' Δημοτικού στο πλαίσιο της Μελέτης Περιβάλλοντος

Η παρούσα εργασία στοχεύει στην ανάδειξη τρόπων με τους οποίους προωθείται η καλλιέργεια δεξιοτήτων επιχειρηματολογίας στο πρωτοβάθμιο σχολείο στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Μελέτης Περιβάλλοντος. Δεδομένου ότι, σύμφωνα με την κοινωνικοπολιτισμική θεωρία, η γνωστική ανάπτυξη του ατόμου είναι αποτέλεσμα κοινωνικής διάδρασης, το ζητούμενο σχετικά με το πώς οικοδομείται η ικανότητα επιχειρηματολογίας στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας αποτελεί αντικείμενο διερεύνησης της συγκεκριμένης εργασίας. Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρουσιάζουμε αδρομερώς αφενός το γενικό θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με τους βασικούς άξονες διδασκαλίας του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος στο δημοτικό σχολείο και αφετέρου τις βασικές έννοιες που σχετίζονται με την επιχειρηματολογία και τη διδακτική της. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζουμε το διδακτικό περίγραμμα και τα ερευνητικά αποτελέσματα της πιλοτικής εφαρμογής, όπως αποτυπώθηκαν από την πλευρά των μαθητών. Η διδακτική παρέμβαση που παρουσιάζουμε εκκινεί και υποστηρίζεται από τις θεωρητικές εξελίξεις και προσεγγίσεις τόσο της διδασκαλίας της Μελέτης Περιβάλλοντος όσο και της διδασκαλίας της επιχειρηματολογίας. Η επιλογή της Μελέτης Περιβάλλοντος, ως πλαίσιο αναφοράς για την καλλιέργεια του επιχειρηματολογικού λόγου έγινε με το σκεπτικό ότι το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο διακρίνεται για τη διαθεματική του διάσταση αλλά και το εύρος των ευκαιριών που δημιουργεί για καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της δημιουργικής έκφρασης.

Ελευθερία Κερά

Μουσειοσκευή, ένα δυναμικό εργαλείο στην εκπαιδευτική φαρέτρα: Διδακτικές προτάσεις με τη χρήση μουσειοσκευών σε συνδυασμό με εργαλεία του ιστού Web 2.0 στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας

Η κατανόηση και η προσέγγιση του παρελθόντος στο σχολείο απαιτεί έναν επαναπροσδιορισμό ως προς τα μέσα και τις ερμηνείες που χρησιμοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς. Στο πλαίσιο αυτό η διδακτική προσέγγιση του παρελθόντος μπορεί να αποκτήσει άλλη διάσταση, όταν το μουσείο μεταφερθεί στη σχολική τάξη με τη χρήση μιας μουσειοσκευής, η οποία με τις θεματικές της προσφέρει μια απτική επεξεργασία υλικών αντικειμένων και δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να δημιουργήσουν τις δικές τους «ιστορίες». Η παρούσα μελέτη στοχεύει στο να αναδείξει τη δυναμικότητα που μπορεί να αποκτήσει μια διδασκαλία με τη χρήση μιας «βαλίτσας» παρελθόντος μέσα από την παρουσίαση συγκεκριμένων διδακτικών προτάσεων. Πρόκειται για μια εκπαιδευτική ψυχαγωγία που στοχεύει τόσο στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας όσο και στην ταχύτερη απόκτηση γνώσεων. Συγκεκριμένα, υλοποιήθηκαν διδακτικά σενάρια με διττό τρόπο: α. με τη χρήση των μουσειοσκευών «Ο ταξιδιώτης της γραφής» του Ιδρύματος Ευγενίδου και «Το Δωδεκάθεο» και «Πάμε στην Ακρόπολη» του Μουσείου της Ακρόπολης, και β. με δημιουργία ψηφιακών φύλλων εργασίας με τη χρήση εργαλείων Web 2.0 ως απότοκο της βιωματικής έρευνας των μαθητών. Τα παιδιά μέσω της εμπειρίας του «κάνω και μαθαίνω» (learning by doing) χρησιμοποίησαν εύστοχα και εύκολα τα προαναφερθέντα θεματικά πολύμορφα παιδαγωγικά εποπτικά μέσα, με αποτέλεσμα να υλοποιηθούν μαθησιακοί και ψυχαγωγικοί στόχοι δίνοντας άλλη διάσταση στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Μαρίνα Κεχαΐδου, Γεώργιος Παυλίδης, Γεράσιμος Κεκκέρης

Μια νέα διδακτική πρόταση για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση με τη χρήση Μαθησιακών Αντικειμένων του Ψηφιακού Αποθετηρίου «Κάστανος»

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συστηματική και αξιόλογη προσπάθεια δημιουργίας Αποθετηρίων Ανοικτών Μαθησιακών Αντικειμένων για την Α΄βάθμια και Β΄βάθμια εκπαίδευση. Η πλειοψηφία όμως εξ' αυτών καλύπτουν συγκεκριμένες εκπαιδευτικές ανάγκες. Το κενό αυτό προσπαθήσαμε να καλύψουμε με το σχεδιασμό και την υλοποίηση του νέου Αποθετηρίου Μαθησιακών Αντικειμένων «Κάστανος», το οποίο περιέχει εκπαιδευτικό υλικό αποκλειστικά για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Σε αυτό υπάρχουν στην παρούσα φάση περίπου 3100 Μαθησιακά Αντικείμενα (ΜΑ) με διαφορετικού τύπου αρχεία στα οποία γίνεται χρήση των ΤΠΕ, ενώ παράλληλα καλύπτονται θεματικές ενότητες διαφορετικών μαθημάτων και από τις έξι τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Με τη χρήση του Αποθετηρίου στόχος είναι να διευκολυνθεί ο δάσκαλος κατά τη διδασκαλία του μέσω των ΜΑ της παρουσίασης, της αφίσας, του εννοιολογικού χάρτη που περιέχει τα βασικά σημεία του μαθήματος καθώς και να διαπιστώσει το βαθμό εμπέδωσης της διδακτέας ύλης από τους εκπαιδευόμενους μέσω των εκπαιδευτικών ασκήσεων διαφόρων μορφών όπως σταυρόλεξο, αντιστοίχιση, σύντομων απαντήσεων, κουίζ, πολλαπλής επιλογής. Επιπλέον, μέσα από τα σχέδια μαθήματος ο εκπαιδευτικός έχει την ευκαιρία άντλησης ιδεών-προτάσεων για τον τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος του. Το Αποθετήριο εκτός από τους εκπαιδευτικούς απευθύνεται σε γονείς και μαθητές οι οποίοι μπορούν εύκολα να έχουν πρόσβαση στο αναρτημένο υλικό ακόμα και από το σπίτι τους. Κατά τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο, οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης θα έχουν τη δυνατότητα γνωριμίας με το Αποθετήριο «Κάστανος», πλοήγησης σε αυτό, εξοικείωσης με τις βασικές του λειτουργίες όπως τρόποι αναζήτησης και λήψης των ΜΑ καθώς και προβολής των μεταδεδομένων τους. Επιπρόσθετα, θα ενημερωθούν για τον τρόπο λειτουργίας και χρήσης του, και θα παρακολουθήσουν τον τρόπο διδασκαλίας μιας συγκεκριμένης θεματικής ενότητας αξιοποιώντας τα ΜΑ του Αποθετηρίου που υπάρχουν αναρτημένα για αυτήν. Στη συνέχεια, θα κληθούν να οργανώσουν και οι ίδιοι τον τρόπο διδασκαλίας μιας ενότητας όπου θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν τα αντίστοιχα ΜΑ του Αποθετηρίου.

Πελαγία Κογκούλη

Η αξιοποίηση των ερωτήσεων για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης στη σχολική Ιστορία

Τα τελευταία χρόνια –τόσο στην εκπαίδευση όσο και στις υπόλοιπες εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής– έχει δοθεί πολύ μεγάλη βαρύτητα στην ανάπτυξη και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, αναδεικνύοντας έτσι αφενός τη σημασία της και αφετέρου την άμεση σύνδεσή της με τη διδακτική πράξη. Από την άλλη μεριά, η ιστορία ως γνώση αποτελεί έναν δίαυλο επικοινωνίας του ανθρώπου με το παρελθόν, ενώ η σχολική ιστορία υπηρετεί τη διαμόρφωση της οπτικής που δημιουργεί η συλλογική ζωή και δράση στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Στην παρούσα εισήγηση θα μελετήσουμε το ζήτημα της ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των μαθητών μέσα από την τεχνική των ερωτήσεων. Παράλληλα, θα αναδειχθεί η σχέση της κριτικής με την ιστορική σκέψη, τρόπους σκέψης που θα πρέπει να κατακτήσουν οι μαθητές μέσα από τη μελέτη της ιστορίας στο πλαίσιο μιας σχολικής τάξης ανοιχτής στη δημιουργία ιστορικών ερωτημάτων και υποθέσεων εργασίας, όπου οι μαθητές θα μπορέσουν να κατανοήσουν και να αναλύσουν τις ιστορικές μαρτυρίες.

Μαρία Κοκολάκη

Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό κατά τα χρόνια της κρίσης: Αποτίμηση και προοπτικές

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί μια αδρομερή παρουσίαση της νομοθεσίας για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό, στο πλαίσιο πολιτικών που αναδύθηκαν την τελευταία δεκαετία, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, με εστίαση στη διαχείριση των ποικίλων αναγκών όσον αφορά τη γενικότερη –οικονομική, παιδαγωγική, οργανωτική και διοικητική– υποστήριξη των σχολικών μονάδων του εξωτερικού. Εξετάζονται βασικές μεταβολές στο θεσμικό πλαίσιο που αφορούν τη δομή της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης γενικότερα, η διοίκηση και στελέχωση των σχολικών μονάδων καθώς και η παιδαγωγική υποστήριξη των μαθητών και των εκπαιδευτικών σε σχέση, μάλιστα, με τη στόχευση της εκπαιδευτικής πολιτικής σε θέματα εκπαίδευσης της διασποράς. Μια πρώτη διαπίστωση αναφορικά με τα

παραπάνω είναι η ρευστότητα του πεδίου της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, ενός πεδίου που ιδιαίτερα τα χρόνια της οικονομικής κρίσης συμπιέστηκε και αμφισβητήθηκε. Ωστόσο, την ίδια στιγμή παρατηρήθηκε αύξηση των αναγκών της, γεγονός που αποδίδεται αφενός στην παγκόσμια κρίση και το ρευστό διεθνές περιβάλλον, ιδιαίτερος όμως στην τάση της νεο-μετανάστευσης και στο περίφημο brain-drain, σε συνδυασμό με τις πολύπλευρες και διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού στο εξωτερικό. Βεβαίως, η ρευστότητα στο πεδίο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης σχετίζεται με την ετερογένεια της ελληνικής διασποράς αλλά και με την ασάφεια, την αμφισημία και αμφιθυμία με την οποία αντιμετωπίστηκε διαχρονικά το ζήτημα αυτό τόσο στην εθνική εκπαιδευτική πολιτική, όπως αντικατοπτρίζεται μέσα από θεσμικά κείμενα, όσο και στις ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού, όπως εκφράζονται μέσα από δράσεις και κείμενα που προβάλλουν τις προσδοκίες τους. Επίσης, σχετίζεται με τη δυναμική των σχέσεων οι οποίες αναπτύσσονται στο τρίπτυχο Ελλάδα (χώρα προέλευσης) - διασπορά - χώρα υποδοχής, καθορίζοντας σε σημαντικό βαθμό την εθνική πολιτική –και κυρίως την εκπαιδευτική της διάσταση– απέναντι στην ομογένεια.

Χρυσούλα Κολέσια

Η κοινωνική και πολιτιστική ζωή της Θήβας την περίοδο πριν την έναρξη της Επανάστασης του 1821

Στη συγκεκριμένη εισήγηση παρουσιάζεται ένα σχέδιο εργασίας που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε το σχολικό έτος 2015-16 με μαθητές της ΣΤ΄ τάξης ενός δημοτικού σχολείου της Θήβας και αφορά τη μελέτη της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής της πόλης κατά την περίοδο πριν την έναρξη της Επανάστασης του 1821. Κατά την περίοδο αυτή ο πληθυσμός της Θήβας αποτελούνταν από διάφορες πολιτισμικές εθνότητες (Έλληνες, Αρβανίτες, Αρμένιοι, Εβραίοι, Βλάχοι, Τούρκοι κ.λπ.), όπως ακριβώς και σήμερα ζουν στην πόλη πολλοί μετανάστες και πρόσφυγες από χώρες της Βαλκανικής και της Ασίας. Είναι ανάγκη λοιπόν οι μαθητές:

α. να κατανοήσουν πως η μετανάστευση και η αναγκαστική συμβίωση του ντόπιου πληθυσμού με τον ξένο δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο και να μάθουν να ζουν αρμονικά με τους άλλους ανεξάρτητα από το χρώμα, τη γλώσσα, το θρήσκευμα ή τον πολιτισμό. Έτσι, βασικός στόχος ήταν οι μαθητές να αποκτήσουν όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την αντίληψη ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή τους

β. να διαμορφώσουν αξίες και στάσεις που να οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον και στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών. Οι μαθητές έγιναν μικροί ερευνητές και ξεκίνησαν να ψάχνουν οτιδήποτε μπορούσε να τους δώσει πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων τη συγκεκριμένη περίοδο. Πήγαν στη δημοτική βιβλιοθήκη και βρήκαν βιβλία ξένων περιηγητών που περιέγραφαν τη Θήβα και τη ζωή των κατοίκων, επισκέφτηκαν το μουσείο και μίλησαν για τις ιστορίες που μας αφηγούνται τα εκθέματα, έκαναν έρευνα σε ψηφιακά βιβλία και αρχεία για να συλλέξουν υλικό που απαντούσε στα ερευνητικά τους ερωτήματα και έπαιξαν με διαδικτυακές εφαρμογές από το Φωτόδεντρο. Οι μαθητές, αξιοποιώντας κάθε διαθέσιμη πηγή, συμπλήρωσαν φυλλάδια εργασιών, ζωγράρισαν, ετοίμασαν παρουσιάσεις, έπαιξαν θέατρο και χόρεψαν. Τέλος, παρουσίασαν το υλικό που συνέλεξαν και ό,τι δημιούργησαν στους μαθητές των υπόλοιπων τάξεων.

Γιώργιος Κολοβός, Γεωργία Κολοβού, Αικατερίνη Παπαγεωργίου

Η παρέμβαση στις μαθησιακές δυσκολίες στη γλώσσα ή πώς αποκωδικοποιούνται τα ιερογλυφικά του νου

«Δεν είμαστε φτιαγμένοι για να διαβάζουμε», έχει γράψει η Maryanne Wolf, Αμερικανίδα ερευνήτρια των νευροψυχολογικών αλλά και των εγκεφαλικών προϋποθέσεων της αναγνωστικής μας ικανότητας. Η γραφή και η ανάγνωση δεν αποτελούν εκ γενετής αλλά επίκτητα ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Η ανάγνωση του γραπτού λόγου, δηλαδή η καταγραφή και η αποκωδίκευση της σημασίας μιας αλληλουχίας αλφαβητικών συμβόλων, προϋποθέτει την ενεργοποίηση ορισμένων «κέντρων του γραπτού λόγου», τα οποία εντοπίζονται κυρίως στο αριστερό εγκεφαλικό ημισφαίριο. Η εργασία μας παρουσιάζει τη μέθοδο «Κολοβός» του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής Γιώργου Κολοβού, ως ένα προϊόν προσωπικής μακροχρόνιας εκπαιδευτικής έρευνας, στην οποία συμμετείχαν εκατοντάδες μαθητές με αναγνωστικές δυσκολίες που οφείλονταν σε διάφορες αιτίες (Δυσλεξία, Νοητική Υστέρηση, Διάσπαση Προσοχής και Υπερκινητικότητα, Φάσμα του αυτισμού κ.ά.). Η μέθοδος «Κολοβός» αποτελεί ένα ολοκληρωμένο διδακτικό πακέτο, το οποίο έχει διττό στόχο. Από τη μια στοχεύει στην υποβοήθηση της ανάπτυξης της αναγνωστικής δεξιότητας των

παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας και ιδιαίτερα εκείνων που βρίσκονται σε επικίνδυνο σημείο για την εμφάνιση μαθησιακών και άλλων σχολικών δυσκολιών, από την άλλη αποτελεί διδακτική παρέμβαση για τη βελτίωση και αποκατάσταση των αναγνωστικών δυσκολιών.

Στη μεθοδολογία ακολουθείται συνδυασμός προσεγγίσεων ανάπτυξης της ανάγνωσης:

- από πάνω προς τα κάτω (top - down)
- από κάτω προς τα πάνω (bottom - up)
- διδασκαλία όλων των φωνημάτων και γραφημάτων
- σύνδεση νοήματος και εικόνας
- μνημονικές στρατηγικές.

Το εκπαιδευτικό πακέτο αποτελείται από:

1. εγχειρίδιο εφαρμογής της μεθόδου
2. εκπαιδευτική αξιολόγηση
3. μέθοδο παρέμβασης «Κολοβός»
4. βιντεομαθήματα για την υποστήριξη της μεθόδου.

Αποτελέσματα: Η αποδοχή σε εκπαιδευτικό επίπεδο της μεθόδου αυτής ως αποτελεσματικής, έγκυρης και αξιόπιστης έχει οδηγήσει στην προσαρμογή της και σε άλλα γλωσσικά συστήματα, κυρίως αυτά που έχουν παρόμοια φωνολογική δομή με την ελληνική γλώσσα. Ήδη έχει περατωθεί η ανάπτυξη της μεθόδου «Κολοβός» για τη ρωσική, πορτογαλική, ιταλική και ισπανική γλώσσα και βρίσκεται σε εξέλιξη η προσαρμογή της στη γερμανική.

Μαρία Κολώνια

Ταυτότητες φύλου στην εφηβεία μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο

Η εισήγηση αφορά τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών με τους γονείς και την ενίσχυση της τυπικής συμπεριφοράς ως προς το φύλο. Ακόμη εξηγεί την ανεξαρτησία που παρέχουν οι γονείς στα δύο φύλα καθώς και τις απαιτήσεις τους σε σχέση με την σχολική επίδοση. Καταγράφονται οι προσδοκίες των γονιών για το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους και εξηγούνται οι συμπεριφορές που διαμορφώνουν την αντρική ταυτότητα. Όλα τα παραπάνω στηρίζονται σε έρευνες οι οποίες παρουσιάζονται συνοπτικά.

Ιωάννα Κομνηνού

Εκπαιδευτικός σχεδιασμός σε ψηφιακό περιβάλλον μάθησης. Μελέτη περίπτωσης: Το ψηφιακό μάθημα «Οι Ερευνητικές Εργασίες και η μέθοδος project»

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας, στο πλαίσιο του μαθήματος «Διδακτική του μαθήματος των Θρησκευτικών», επιδιώχθηκε και επιτεύχθηκε η μεταφορά των εργαστηριακών ασκήσεων σε ψηφιακό περιβάλλον και αξιοποιήθηκε το ίδιο το περιβάλλον όχι μόνο ως μέσο αλλά και ως αντικείμενο μάθησης. Στόχος μας ήταν η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι Τεχνολογίες για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, όπως είναι η αξιοποίηση των Τεχνολογιών, η συνεργασία, η επίλυση προβλήματος κ.ά. Μέσα από συνεργασίες με επιστημονικές ενώσεις και ειδικούς επιστήμονες, πετύχαμε την εξωστρέφεια του Ιδρύματός μας και είχαμε την ευκαιρία να εργαστούμε σε διαφορετικές εκπαιδευτικές πλατφόρμες (moodle), που δεν ήταν απλώς και μόνο ένα μέσο διδασκαλίας αλλά και οι ίδιες αποτελούσαν αντικείμενο μάθησης. Δημιουργήσαμε, έτσι, ένα ψηφιακό μάθημα για τις Ερευνητικές Εργασίες και τη μέθοδο project. Η οργάνωση της μαθησιακής διαδικασίας βασίστηκε στις αρχές του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού. Υιοθετήσαμε τη θεωρία του Βιγκότσκι για τη Ζώνη επικείμενης ανάπτυξης (ΖΕΑ) σε ό,τι αφορά στην καθοδήγηση από την ομάδα των ομοτίμων, αποβλέποντας στο να ενισχύσουμε την αυτορρύθμιση (self regulation) και την αυτοαποτελεσματικότητα (self efficacy) των φοιτητών. Η καθοδήγηση ήταν φθίνουσα, ώστε οι φοιτητές να αναλάβουν σιγά σιγά την πρωτοβουλία για τη μάθησή τους, στη βάση των αρχών της δια βίου μάθησης. Η οργάνωση του μαθήματος ακολούθησε το μοντέλο ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας Complex Instruction. Στο πλαίσιο των εργασιών μας σε ψηφιακό περιβάλλον δημιουργήθηκε ψηφιακό υλικό για κάθε μελλοντική χρήση, που αποτελούνταν από εκπαιδευτικά βίντεο, πακέτα scorm, tutorials κ.ά. με στόχο τη διαλειτουργικότητα και ανταλλαξιμότητα (Interoperability – Interchangeability), τόσο εντός του δικού μας ιδρύματος όσο και μεταξύ άλλων ιδρυμάτων. Οι φοιτητές ασκήθηκαν σε θέματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού σε ψηφιακό περιβάλλον και έμαθαν, μέσα από τη διαδικασία ανάπτυξης των εργασιών τους (learning by doing), πώς αναπτύσσουμε

Προγράμματα (project) αλλά και πώς αξιοποιούμε ένα ψηφιακό περιβάλλον στην εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε να είναι προετοιμασμένοι για την μετέπειτα επαγγελματική τους ενασχόληση.

Αικατερίνη Κόμπου

Liveworksheets Διαδραστικά Φύλλα Εργασίας

Τα Liveworksheets μας επιτρέπουν να μετατρέψουμε τα παραδοσιακά εκτυπώσιμα φύλλα εργασιών (doc, pdf, jpg ...) σε διαδραστικές διαδικτυακές ασκήσεις με αυτο-διόρθωση, δηλαδή σε "διαδραστικά φύλλα εργασίας". Οι μαθητές μπορούν να κάνουν τα φύλλα εργασίας online και να στείλουν τις απαντήσεις τους στον εκπαιδευτικό. Αυτό είναι καλό για τους μαθητές (κίνητρο), για τον δάσκαλο (εξοικονομεί χρόνο) και για το περιβάλλον (εξοικονομείται χαρτί). Επιπλέον, τα διαδραστικά φύλλα εργασίας εκμεταλλεύονται πλήρως τις νέες τεχνολογίες που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση: μπορεί να περιλαμβάνουν ήχους, βίντεο, ασκήσεις μεταφοράς και απόθεσης, σύνδεση με βέλη, πολλαπλές επιλογές και ακόμη και ασκήσεις ομιλίας, τις οποίες πρέπει να κάνουν οι μαθητές χρησιμοποιώντας το μικρόφωνο .

Πώς μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε;

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε δικά μας ψηφιακά φύλλα εργασίας για να δημιουργήσουμε τα διαδραστικά φύλλα εργασίας που θέλουμε ή μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτά που μοιράζονται άλλοι εκπαιδευτικοί. Υπάρχει μια συλλογή χιλιάδων διαδραστικών φύλλων εργασίας που καλύπτουν πολλές γλώσσες και θέματα.

Πώς μπορώ να φτιάξω τα δικά μου διαδραστικά φύλλα εργασίας;

Είναι πολύ εύκολο. Βασικά, πρέπει να ανεβάσουμε το έγγραφό μας (doc, pdf, jpg ...) το οποίο θα μετατραπεί σε εικόνα. Τότε πρέπει απλώς να σχεδιάσουμε κουτιά στο φύλλο εργασίας και να εισαγάγουμε τις σωστές απαντήσεις. Υπάρχουν επίσης μερικές εντολές που πρέπει να μάθουμε εάν θέλουμε να κάνουμε άλλες ασκήσεις, όπως μεταφορά και απόθεση, σύνδεση με βέλη, ομιλίες, κλπ. Αλλά είναι πολύ εύκολο. Απλώς ρίξτε μια ματιά στο βίντεο.

Πώς μπορώ να λάβω τις απαντήσεις των μαθητών μου;

Οι μαθητές ανοίγουν το φύλλο εργασίας, κάνουν τις ασκήσεις και κάνουν κλικ στο ""Τέλος"". Στη συνέχεια, επιλέγουν ""Αποστολή των απαντήσεών μου στον εκπαιδευτικό "" και εισάγουν το email σας (ή τον μυστικό κωδικό) ενώ την ίδια στιγμή βλέπουν τις σωστές απαντήσεις. Στη συνέχεια, θα λάβουμε μια ειδοποίηση στο email μας και μπορούμε να ελέγξουμε όλες τις απαντήσεις των μαθητών μας.

Μπορώ να προσθέσω τα διαδραστικά φύλλα εργασίας μου στον ιστότοπό μου ή στο ιστολόγιό μου;

Μπορούμε να ενσωματώσουμε τα φύλλα εργασίας μας, ακόμη και αυτά των άλλων εκπαιδευτικών (εάν επιτρέπουν αυτήν την επιλογή). Τα διαδραστικά βιβλία εργασίας είναι εξαιρετικά προσαρμόσιμα, επιτρέπουν τα σχόλια των εκπαιδευτικών και αποθηκεύουν όλες τις απαντήσεις των μαθητών μας για απεριόριστο χρόνο.

Ελπίδα Κόνια

Η δημιουργία αναγνωστικής κοινότητας στην τάξη: Ανάγνωση βιβλίου στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Η συγκεκριμένη εισήγηση παρουσιάζει μια διδακτική πρόταση για την ανάγνωση και ερμηνευτική προσέγγιση σύγχρονου εφηβικού μυθιστορήματος στη σχολική τάξη, η οποία εφαρμόστηκε σε μαθητές Β΄ Γυμνασίου στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Η διδασκαλία ολόκληρου λογοτεχνικού έργου (μυθιστορήματος), επιπλέον των επιλεγμένων διηγημάτων ή αποσπασμάτων του σχολικού εγχειριδίου από τα οποία αντλείται η διδακτέα ύλη του μαθήματος, προβλέπεται στο νέο ισχύον πρόγραμμα σπουδών. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο προώθησης της φιλαναγνωσίας προτείνεται η ανάγνωση ολόκληρου βιβλίου μέσα από δραστηριότητες που εντάσσονται στη μαθησιακή διαδικασία, ενώ για τη συγκεκριμένη πρόταση γίνεται αναφορά στις διδακτικές αρχές και πρακτικές που περιέχονται στο παλαιότερο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών για διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Αντικείμενο της παρούσας εισήγησης είναι το διδακτικό σενάριο που εκπονήθηκε στο πλαίσιο εφαρμογής του παραπάνω πιλοτικού προγράμματος και εντάσσεται στη θεματική ενότητα «Πορτρέτα Εφήβων», η οποία είχε προταθεί για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στη Β΄ Γυμνασίου. Για την υλοποίηση του σεναρίου οι διδάσκοντες εκπαιδευτικοί συνεργάστηκαν, ώστε να συνδιαμορφώσουν ένα πλαίσιο δράσης για την προώθηση της φιλαναγνωσίας σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Η εισήγηση περιγράφει αναλυτικά τη διαδικασία εφαρμογής του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου, ενώ περιλαμβάνει τις επιμέρους τεχνικές που εφαρμόστηκαν

στην τάξη, τις δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν σε όλες τις φάσεις της ανάγνωσης του βιβλίου καθώς και τα τελικά συμπεράσματα αξιολόγησης σε σχέση με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και την αρχική στοχοθεσία.

Στέλλα Κοντογιάννη

Ο ρόλος των μουσείων, νέες διαστάσεις στην αποστολή των μουσείων

Η μελέτη των μουσείων αναφορικά με τον ρόλο και την αποστολή τους απαιτεί διεπιστημονική προσέγγιση. Τα τελευταία χρόνια ο ορισμός του μουσείου έχει συμπεριλάβει την έννοια του ανοίγματος στο κοινό, ένα κοινό που ολοένα διευρύνεται τόσο ως προς το τι θέλει να μάθει όσο και ως προς το τι θα ήθελε να συμβαίνει σε ένα μουσείο. Θα λέγαμε ότι ο ρόλος του κοινού τείνει πια να είναι ένας ρόλος συνδημιουργού παρά ένας παθητικός ρόλος επισκέπτη - δέκτη πληροφοριών. Το κοινό των μουσείων είναι ταυτόχρονα μια ενιαία αλλά και μια αρκετά διαφορετική ομάδα. Κοινό των μουσείων στην πραγματικότητα είναι όλοι οι άνθρωποι. Όπως γράφεται και στο εγχειρίδιο «Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας» που εξέδωσε το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM): Η εργασία στο μουσείο απαιτεί μια αμφίδρομη σχέση πρακτικής και θεωρίας, παρότι η θεωρία θυσιάζεται συστηματικά μπροστά στα άπειρα ζητούμενα του καθημερινού φόρτου εργασίας. Κι όμως, ο θεωρητικός στοχασμός αποτελεί τονωτική αλλά και θεμελιώδη άσκηση για την προσωπική ανάπτυξη του καθενός και για την ανάπτυξη του κόσμου των μουσείων. Μια πρώτη καταγραφή πηγών και άρθρων για τον θεραπευτικό ρόλο των μουσείων αποκαλύπτει έναν σύγχρονο προβληματισμό γύρω από την επίδραση της τέχνης στην ανθρώπινη ψυχική και σωματική ευεξία αλλά και του μουσείου ως μέσου για την εξασφάλιση καλύτερης ποιότητας ζωής τόσο στην κοινότητα γύρω από αυτό όσο και στην ευρύτερη κοινωνία.

Ιωάννης Κοντογιάννης

Ο διευθυντής σε ρόλο μέντορα για τους νεοεισερχόμενους εκπαιδευτικούς: Προϋποθέσεις, συνθήκες, προκλήσεις

Η έρευνα με θέμα «Ο διευθυντής σε ρόλο μέντορα για τους νεοεισερχόμενους εκπαιδευτικούς: Προϋποθέσεις, συνθήκες, προκλήσεις» πραγματοποιήθηκε κατά το έτος 2018 στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής» στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι προϋποθέσεις και οι συνθήκες που ευνοούν την ανάληψη του ρόλου μέντορα για τους νεοεισερχόμενους εκπαιδευτικούς από τους διευθυντές των σχολικών μονάδων καθώς και οι προκλήσεις που παρουσιάζονται από την ανάπτυξη της μεντορικής σχέσης, αλλά και να προσδιοριστούν οι ρόλοι τόσο των διευθυντών / μεντόρων όσο και των καθοδηγούμενων εκπαιδευτικών μέσα στη σχέση αυτή. Για την ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας χρησιμοποιήθηκε η μικτή μεθοδολογία που περιλαμβάνει την ποσοτική και ποιοτική προσέγγιση των ερευνητικών δεδομένων. Ως ερευνητικά εργαλεία επιλέχθηκαν το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο και η συνέντευξη. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και η συνέντευξη έγινε σε ορισμένους διευθυντές σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στα αποτελέσματα της έρευνας αποτυπώνεται η επιθυμία για εφαρμογή του θεσμού του μέντορα στα δημοτικά σχολεία και αναδεικνύεται η αντίληψη ότι ο ρόλος αυτός δύναται να αναληφθεί από τους διευθυντές υπό συγκεκριμένες συνθήκες οι οποίες αναμένεται να αναπτύξουν επιτυχώς τη μεντορική σχέση. Η επιλογή για μελέτη της συγκεκριμένης θεματικής, που εντάσσεται στο πλαίσιο οργάνωσης και διοίκησης της εκπαίδευσης, προέκυψε ως ανάγκη στο σοβαρό έλλειμμα που υπάρχει στη σύνδεση της πανεπιστημιακής γνώσης με την πρακτική της εφαρμογή στο σχολικό περιβάλλον για τους νέους εκπαιδευτικούς, μιας και έως σήμερα την υποδοχή και υποστήριξη των νέων εκπαιδευτικών αναλαμβάνουν τα Περιφερειακά Κέντρα Εκπαίδευσης ή γίνεται άτυπα από τους Συλλόγους Διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας.

Γεώργιος Κορακάκης, Μόδεστος Σταυράκης, Zaher Shabat

Εφαρμογή της εκπαιδευτικής ρομποτικής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Η παρούσα εργασία εστιάζεται στην εφαρμογή της ομαδο-συνεργατικής μεθόδου μάθησης με τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 9-14 ετών και περιλαμβάνει δραστηριότητες

STEM με χρήση βίντεο και ενός ρομπότ Lego Mindstorms το οποίο κινείται και έχει την ικανότητα να σχεδιάζει στο επίπεδο. Το ρομπότ συνδέεται με Η/Υ μέσω bluetooth και καθοδηγείται από το λογισμικό της Ελληνικής Πλατφόρμας Εκπαιδευτικής Ρομποτικής και STEM (ΕΠΕΡ&S) που αναπτύχθηκε με γλώσσες προγραμματισμού Java, Basic και C++. Η πλατφόρμα παρέχεται στην ελληνική γλώσσα και διαθέτει ένα περιβάλλον οπτικού προγραμματισμού με προγραμματιστικά πλακίδια (programming blocks). Δίνει τη δυνατότητα σύνδεσης και αποστολής εντολών στο ρομπότ είτε μέσω Η/Υ είτε μέσω φορητών συσκευών που βασίζονται στο λειτουργικό android. Η ΕΠΕΡ&S παρέχει σε εκπαιδευτικούς και μαθητές τη δυνατότητα εγγραφής και αυθεντικοποίησης στην πλατφόρμα, προγραμματισμού καθώς και προβολής δραστηριοτήτων και πλοήγησης στην εφαρμογή και στο ψηφιακό κανάλι, από το οποίο οι χρήστες ενημερώνονται για τις τρέχουσες STEM δραστηριότητες εκπαιδευτικής ρομποτικής (EP). Οι μαθητές συνεργάζονται διατυπώνοντας τις πιθανές λύσεις του προβλήματος, καταγράφουν και σχεδιάζουν τον αλγόριθμο επίλυσής του. Η διαδικασία στηρίζεται στον κοινωνικό εποικοδομητισμό, επιτρέποντας την ένταξη των χρηστών στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφού μέσα από την εμπλοκή τους με τον προγραμματισμό, αποκτούν δεξιότητες, όπως υπολογιστική σκέψη και ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και χειρισμού των τεχνολογιών. Επιπλέον, ευνοεί την εκπαίδευση STEM στα πεδία των φυσικών επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών. Η ΕΠΕΡ&S κατά την εφαρμογή της εντός της σχολικής τάξης εστιάζεται σε έννοιες του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Το πλαίσιο αυτό παρέχει στους μαθητές τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν και να αναπτύξουν τις γνωστικές τους ικανότητες σχετικά με την επίλυση προβλημάτων με διεπιστημονικές και αυθεντικές παιγνιώδεις δραστηριότητες προγραμματισμού.

Γεώργιος Κορακάκης

Διδάσκοντας Χημεία μέσω διαδραστικών πολυμεσικών εφαρμογών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Κατά τη διδασκαλία πειραμάτων Χημείας ενδείκνυται η χρήση αυτόνομων διαδραστικών πολυμεσικών εφαρμογών στο πλαίσιο της εξοικείωσης των μαθητών με τις πειραματικές διατάξεις και όργανα. Για αυτόν τον λόγο δημιουργήθηκαν σε HTML5 μια σειρά ψηφιακών εκπαιδευτικών εφαρμογών που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της μαθησιακής διαδικασίας με το να χρησιμοποιούν την προγενέστερη επιστημονική γνώση των μαθητών και να διορθώνουν τυχόν παρανοήσεις τους. Οι πολυμεσικές εφαρμογές τρέχουν σε περιβάλλον Windows ή Android χωρίς plugins, παρέχοντας τη δυνατότητα στον μαθητή να τις μελετά και να τις χειρίζεται ακόμα και σε χώρο εκτός της σχολικής τάξης. Τα βιβλιογραφικά δεδομένα έρχονται να επιβεβαιώσουν τα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση τους καθώς και τη συμβολή τους γενικότερα στη διαδικασία εκμάθησης και κατανόησης από την πλευρά των μαθητών. Αποτελούν στην ουσία συμπληρωματικές δραστηριότητες, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις λόγω περιορισμένου χρόνου ή έλλειψη εργαστηριακού εξοπλισμού είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν realtime πειράματα. Ως εκ τούτου, έχουν αναπτυχθεί και αξιολογηθεί επιτυχώς τα μαθησιακά αποτελέσματα αυτού του είδους των εφαρμογών. Οι πολυμεσικές εφαρμογές μπορούν εύκολα να ενταχθούν στις πρακτικές διδασκαλίας και να αποτελέσουν ένα συμπληρωματικό διδακτικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού. Ενδεικτικά, αναφέρονται εφαρμογές που αναπτύχθηκαν εκ του μηδενός και παρουσιάζουν τις έννοιες της περιεκτικότητας των διαλυμάτων, της αραίωσης και της αγωγιμότητας. Όλες οι εφαρμογές έχουν αναρτηθεί στο Φωτόδεντρο, τον Εθνικό Συσσωρευτή Εκπαιδευτικού Περιεχομένου για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και υλοποιήθηκαν στο Πλαίσιο Ανάπτυξης και Χρηματοδότησης Αντικειμένου, έργο / πράξη: Ψηφιακό Σχολείο II, φορέας υλοποίησης ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Δέσποινα Κορεντίνη

Καινοτόμες διδακτικές πρακτικές: Η συμβολή των τεχνικών της δραματικής τέχνης και του STEAM στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των εφήβων στο πλαίσιο της γενικής και ειδικής χαρισματικής εκπαίδευσης

Η ένταξη και εφαρμογή στην εκπαίδευση τεχνών, στις οποίες περιλαμβάνεται και η δραματική τέχνη, ως καινοτόμων και δημιουργικών παιδαγωγικών πρακτικών και προσεγγίσεων στη διαδικασία μάθησης έχει λάβει διάσταση σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Από την ερευνητική επισκόπηση διαπιστώνεται πως μέσω της εφαρμογής τεχνικών της δραματικής τέχνης (δραματικό / θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση) «σπάει» η πειθαρχία της γνώσης που επιβάλλουν τα γνωστικά αντικείμενα, μετατοπίζεται η αξιολόγηση των μαθητών στην αξιολόγηση της συνολικής παραγωγής του μαθήματος, καλλιεργείται ένα παιγνιώδες,

απελευθερωτικό και θετικό κοινωνικοσυναισθηματικά μαθησιακό περιβάλλον και προάγεται η δημιουργικότητα μαθητών και εκπαιδευτικών. Επομένως, στο πλαίσιο της επιχειρούμενης ποιοτικής αναβάθμισης της εκπαίδευσης σηματοδοτείται η αλλαγή της διδακτικής μεθοδολογίας και του ρόλου του εκπαιδευτικού και αναδεικνύεται η συμβολή της αξιοποίησης των τεχνών ως ψυχοπαιδαγωγικών μέσων διδασκαλίας στη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των εφήβων μαθητών. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής έρευνας, μέσω της θεματικής ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων που συλλέχθηκαν, προέκυψαν αποτελέσματα που έδειξαν ότι οι φιλόλογοι του δείγματος θεωρούν πως το σύγχρονο περιβάλλον αγωγής και μάθησης που δημιουργείται από τη χρήση των τεχνικών της δραματικής τέχνης, επιφέρει θετικές αλλαγές στη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των εφήβων, υποδεικνύοντας την αναγκαία αλλαγή του ρόλου του φιλόλογου από εκπαιδευτικού σε ρόλο εμπυχωτή - παιδαγωγού. Συγκεκριμένα, οι εμπλεκόμενοι ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία έφηβοι βελτιώνουν τη σχολική τους επίδοση, αναπτύσσουν την κριτική σκέψη και τη φαντασία τους και κοινωνικοποιούνται, συνεργαζόμενοι χωρίς συγκρούσεις τόσο μεταξύ τους όσο και με τον εκπαιδευτικό. Παράλληλα, αποκτούν ενσυναίσθηση, αφού μέσα από το παιχνίδι ρόλων μπαίνουν στη θέση του Άλλου, και ευαισθητοποιούνται σε κοινωνικά θέματα, υιοθετώντας πιο ώριμη στάση. Συνεπώς, φαίνεται πως οι τεχνικές της δραματικής τέχνης ως διδακτικό μέσο συμβάλλουν στην απόκτηση κοινωνικοσυναισθηματικών και θεατροπαιδαγωγικών εμπειριών για τους εφήβους, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τη χρήση αυτών των τεχνικών και του εργαλείου STEAM στα προγράμματα Χαρισματικότητας «Human Performance» και «Gifted and Mindset Education» της Ελληνικής Mensa.

Μαρία Κοριζή, Βασίλης Α. Πανταζής

Πρόσφυγες και Εκπαίδευση: Προς ένα Πρόγραμμα Δράσης για την Εκπαίδευση των παιδιών Προσφύγων

Η συζήτηση για τον τρόπο με τον οποίο τα εκπαιδευτικά συστήματα διαχειρίζονται τη διαφορετικότητα είναι πολύ παλιά. Από τα 7,1 εκατομμύρια παιδιά πρόσφυγες σχολικής ηλικίας, τα 3,7 εκατομμύρια – περισσότερα από τα μισά– δεν πηγαίνουν σχολείο, σύμφωνα με έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες. Η έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας για του πρόσφυγες Refugee Education in Crisis δείχνει ότι καθώς τα παιδιά πρόσφυγες μεγαλώνουν, τα εμπόδια που συναντούν για να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση γίνονται όλο και πιο ανυπέρβλητα: μόνο το 63% των παιδιών προσφύγων πηγαίνουν στο δημοτικό σχολείο σε σύγκριση με το 91% των παιδιών παγκοσμίως. Σε όλο τον κόσμο, το ποσοστό των εφήβων που φοιτούν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι 84%, ενώ μόλις το 24% των προσφύγων έχει αυτήν την ευκαιρία. Συνεπώς, χρειάζεται να επενδύσουμε στην εκπαίδευση των προσφύγων, αλλιώς θα βρεθούμε αντιμέτωποι με τα προβλήματα παιδιών που θα είναι καταδικασμένα και κοινωνικά αποκλεισμένα, παιδιών που δε θα είναι ικανά να ζήσουν ανεξάρτητα, να βρουν δουλειά και να συμβάλουν πλήρως στην κοινωνία υποδοχής. Μετά την ψήφιση του νομοσχεδίου για το άσυλο που συρρικνώνει τις διαδικασίες ασύλου, περιστέλλει τα δικαιώματα, φέρει απειλές μαζικών απελάσεων και επιδιώκει να μετατρέψει το προσφυγικό ζήτημα σε μεταναστευτικό, η ανάγκη να αναπροσαρμοστεί η εκπαιδευτική πολιτική είναι τεράστια. Οι δυνατότητες της πολιτικής, κοινωνικής, επαγγελματικής και πολιτισμικής συμμετοχής των μεταναστών και προσφύγων αποτελούν σημαντικές προϋποθέσεις για την ένταξή τους. Η συμμετοχή τους στην εκπαίδευση αποτελεί μέσο εξάλειψης των ανισοτήτων, του στιγματισμού και του αποκλεισμού. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης για την ένταξη στην εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων βασισμένη στις αρχές και τα πρότυπα της διεθνούς σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.

Αθηνά - Χριστίνα Κορνελάκη, Κατερίνα Πλακίτση

Εκπαιδευτικά προγράμματα φυσικών επιστημών σε μουσεία γενικού ενδιαφέροντος

Η παρούσα εργασία προτείνει τον σχεδιασμό και διεξαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τον κόσμο των φυσικών επιστημών σε μουσεία γενικού ενδιαφέροντος. Αυτό επιτυγχάνεται εντοπίζοντας γέφυρες μεταξύ των εκθεμάτων και των θεματικών στις φυσικές επιστήμες για την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία. Στον χώρο του μουσείου τα παιδιά δημιουργούν συνδέσεις με την καθημερινή τους ζωή, έρχονται σε επαφή με αυθεντικά αντικείμενα, γνωρίζουν πτυχές του πολιτισμού τους, καλλιεργούν διαδικασίες επιστημονικής μεθόδου και δουλεύουν ομαδο-συνεργατικά. Οι μαθητές έτσι αποκτούν θετικές εμπειρίες, εμπλουτίζουν τις αναπαραστάσεις τους και ασκούν την κριτική τους σκέψη· και όλα τα παραπάνω

συμβάλλουν στο να διαμορφώνουν θετική στάση απέναντι στην επιστήμη και το μουσείο. Η κοινωνικο-πολιτισμική θεωρία της δραστηριότητας αξιοποιείται ως θεωρητικό πλαίσιο για τον σχεδιασμό και την ανάλυση εκπαιδευτικών προγραμμάτων με αυτά τα χαρακτηριστικά, δίνοντας έμφαση στις ενεργητικές και αλληλεπιδραστικές διαδικασίες μάθησης. Στο παραπάνω πλαίσιο, σχεδιάστηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Το κυνήγι του χαμένου κεραυνού», το οποίο προσφέρθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων την περίοδο 2017-2018. Σκοπός του προγράμματος ήταν οι μαθητές να αποκτήσουν μαθησιακές εμπειρίες για τον αέρα και τις ιδιότητές του μέσα από τον πειραματισμό, αξιοποιώντας μυθολογικά στοιχεία και χαρακτήρες καθώς και μουσειακά εκθέματα και τις μαρτυρίες τους. Η εργασία εστιάζεται στη σύνδεση μεταξύ επιστήμης, πολιτισμού και κοινωνίας, στις διαδικασίες επιστημονικής μεθόδου που καλλιεργούνται καθώς και τις αλληλεπιδράσεις που λαμβάνουν χώρα κατά τη διεξαγωγή του προγράμματος. Η δομή του εκπαιδευτικού προγράμματος βοήθησε τους μαθητές να δουλέψουν με έναν διαφορετικό τρόπο και να εξοικειωθούν με την επιστημονική μέθοδο παρά τους περιορισμούς του αρχαιολογικού μουσείου ως κοινότητα μάθησης. Η καλλιέργεια διαδικασιών επιστημονικής μεθόδου ενισχύθηκε με τη χρήση εργαλείων και την έκθεση των προηγούμενων εμπειριών των μαθητών. Κυρίαρχη θέση κατείχαν οι πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπιδράσεις, οι οποίες δύνανται να συμβάλλουν στη διαμόρφωση δομών και στον εμπλουτισμό επιστημονικών εννοιών μέσω της συνεργασίας και της ενεργής συμμετοχής των μαθητών εντός της κοινότητας.

Ειρήνη Κορρέ

Ο σχεδιασμός και η σύνθεση οπτικοακουστικού κειμένου (ταινία μικρού μήκους) από μαθητές σε σχολική τάξη μειονοτικού σχολείου: Επεκτείνοντας και εμβαθύνοντας τη διδασκαλία διηγήματος από το μάθημα της Λογοτεχνίας

Είναι γεγονός ότι η ελληνική γλώσσα δεν είναι η μητρική γλώσσα των μουσουλμάνων μαθητών στο Μειονοτικό Σχολείο (Γυμνάσιο-Λύκειο) Τζελάλ Μπαγιάρ στην πόλη της Κομοτηνής. Η νεοελληνική γλώσσα διδάσκεται όπως ακριβώς και στους μητροδιδάκτους ομιλητές της. Η πρόκληση για τον φιλόλογο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι μεγάλη, αφού απαιτείται η δημιουργία κατάλληλου διαφοροποιημένου υποστηρικτικού υλικού καθώς και η επιλογή μεθόδων και μορφών διδασκαλίας που θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών και θα τους παρέχουν κίνητρα για τη συμμετοχή τους στο μάθημα. Η παρούσα έρευνα προήλθε από την ανάγκη που προέκυψε σε τμήμα της Β' Λυκείου του Μειονοτικού Λυκείου Κομοτηνής «Τζελάλ Μπαγιάρ», καθώς αναζητήθηκαν τρόποι, ώστε οι μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Ο σχεδιασμός στην τάξη ταινίας μικρού μήκους που αποτελεί τη μεταφορά διηγήματος στον κινηματογράφο συντελεί οι μαθητές του μειονοτικού σχολείου να συμμετέχουν ενεργά εξασκώντας το πολυνοητικό δυναμικό τους και να αποκτούν την ικανότητα να συνθέτουν οπτικοακουστικό κείμενο διαβάζοντας λογοτεχνία στη νεοελληνική γλώσσα μέσα στην τάξη. Έτσι, από την προσπάθεια κατανόησης αλλά και επεξεργασίας συγκεκριμένων συμβόλων, στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτών που συνθέτουν το γραπτό κείμενο (print literacy), αρχίζουν οι μαθητές να καλλιεργούν την ικανότητα σύνθεσης οπτικοακουστικού κειμένου και να συνειδητοποιούν το εκφραστικό του δυναμικό με άλλα λόγια να χρησιμοποιούν δημιουργικά έναν οπτικοακουστικό εγγραμματισμό (audio visual literacy).

Νίκος Κορωναίος

‘Relation’ and the critical education: A case study.

In this paper I should attempt to give an answer to the question: What would the term ‘critical education’ mean, if one bases their inquiry on the term ‘critical’ as interpreted in Christos Yannaras’ work? I will basically try to say that the way in which Yannaras seems to understand the term ‘critical’ presupposes a connection between ‘relation’ and ‘truth.’ Once this critical stance is applied to education, as I will try to argue, it will give something more than a dialogical attitude. It will rather point towards a process which incorporates trust and examination of experience as well as potentially leading to joy (χαρά). I will also try to briefly examine the bridges that this kind of ‘critical education’ builds with the work of leading educational theorists of the ‘critical’ tradition, such as Paulo Freire, Joe Kincheloe, Henry Giroux but also with authors like Gert Biesta. While developing my argument, I will also pay terms such as ‘apophaticism’ or ‘critical

ontology' a quick visit, hoping to clarify the basic similarities and differences between the yannarian use of these terms and the ways in which some contemporary philosophers of education conceive of them.

Ηλίας Κοσμάς

Σχεδιασμός σχολικής μονάδας με βάση τη σύγχρονη εργονομία και τη συμβολή της Φυσικής Αγωγής

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η διερεύνηση των προβλημάτων που δημιουργεί στη μαθησιακή διαδικασία η απουσία του εργονομικού σχεδιασμού και της εργονομικής ευελιξίας σε όλους τους μετέχοντες του σχολικού περιβάλλοντος (μαθητές, γονείς, καθηγητές, άτομα με αναπηρία), η προσέγγιση του ζητήματος μέσα από επιστημονικά πορίσματα διαφόρων ειδικοτήτων και πηγών, και η ανάδειξη των πλεονεκτημάτων που επιφέρει η εργονομία για τον μαθησιακό χώρο.

Μαρία Κοτσοπούλου

Μουσική και συναισθηματικός στοχασμός: Μια «ανάγνωση» της σχέσης

Η ενδυνάμωση και ενίσχυση του κριτικού στοχασμού πρέπει να αποτελεί μια βασική επιδίωξη του εκπαιδευτή ενηλίκων. Κριτικοστοχαστική ανάπτυξη σημαίνει αναβάθμιση του ψυχικού, συναισθηματικού και διανοητικού κόσμου του ενήλικου, ο οποίος φτάνει σε αυτήν, όταν είναι σε θέση να επεξεργάζεται την εμπειρία του και να την αποκωδικοποιεί. Σύμφωνα με τον Mezirow, ο κριτικός στοχασμός είναι αποτέλεσμα ορθολογικών διεργασιών. Ωστόσο, ο Mezirow κάνει λόγο και για συναισθηματικό στοχασμό (affective reflectivity) που σχετίζεται με τη συνειδητοποίηση των συναισθημάτων του ατόμου για τον τρόπο που σκέπτεται, συμπεριφέρεται και δρα. Ιδιαίτερα στα τελευταία του συγγράμματα επισημαίνει τη συμμετοχή στοιχείων, που δεν σχετίζονται αποκλειστικά με τον ορθολογισμό, αλλά εμπλέκουν τη μουσική και τα συναισθήματα ως εναλλακτικές μορφές νοηματοδότησης της εμπειρίας. Παρόμοια, ο Dirck αξιοποιεί το συναισθηματικό δυναμικό του ατόμου και ταυτίζει τη μάθηση των ενηλίκων με ένα ταξίδι της ψυχής, τονίζοντας τη σημασία των εικόνων, της φαντασίας και των συναισθημάτων στην αποκάλυψη του εσωτερικού εαυτού των ενηλίκων. Σύμφωνα με έρευνες, η μουσική ενεργοποιεί βασικούς ψυχολογικούς μηχανισμούς, όπως η προσαρμογή του εσωτερικού ρυθμού στον εξωτερικό ρυθμό της μουσικής, που επηρεάζει το συναίσθημα του ακροατή και ανακαλεί ψυχικές εικόνες και συνειδητές αναμνήσεις και μνήμες, συναισθηματικές εμπειρίες και διαθέσεις. Ομοίως, η Langer κάνει λόγο για την αναπαράσταση των ψυχικών διαθέσεων που αντανακλά η μουσική και επισημαίνει ότι η πιο σημαντική λειτουργία της είναι η συναισθηματική ανταπόκριση που προκαλεί. Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί η θεωρητική διασύνδεση της έννοιας του συναισθηματικού στοχασμού με τη μουσική και θα τεκμηριωθεί η αξιοποίησή της ως εργαλείο ανάδυσης του αθέατου εαυτού των ενηλίκων. Τέλος, θα προταθούν κατάλληλες μουσικές για την αφύπνιση και διέγερση του συναισθηματικού συνειρμού των ενηλίκων.

Μαρία Κοτσοπούλου

Η εμπειρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη μουσική την εποχή του covid-19

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση γίνεται αντιληπτή ως σημαντικό εργαλείο για την υποστήριξη της σχολικής εκπαίδευσης και της αλληλεπίδρασης των μαθητών με την εκπαιδευτική διεργασία. Αναδείχθηκε ως τρόπος προσαρμογής σε μια νέα πραγματικότητα στην οποία η διά ζώσης διδασκαλία καθίστατο αδύνατη λόγω της πανδημίας. Εκπαιδευτικοί και μαθητές καλούνταν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες, να πυροδοτήσουν την ευελιξία τους, να αποκτήσουν ή να αναβαθμίσουν τις ικανότητες συμμετοχής τους στα νέα τεχνολογικά δεδομένα. Η συγκεκριμένη εργασία εξειδικεύει τη συζήτηση, αναζητώντας τις ανακλάσεις των ψηφιακών κυψελών, που δημιουργήθηκαν για το μάθημα της Ιστορίας της Μουσικής σε μουσικό σχολείο, σε επιμέρους πεδία που σχετίζονται με τη συμμετοχή των μαθητών στις ψηφιακές κυψέλες, την επικοινωνία με τον διδάσκοντα και την εκπόνηση δραστηριοτήτων αξιολόγησης. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι ένα μικρό ποσοστό μαθητών παρακολούθησε τα ψηφιακά μαθήματα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης, ενώ ελάχιστοι μαθητές συμμετείχαν ενεργά στην εκπόνηση δραστηριοτήτων. Τέλος, οι μαθητές επικοινωνήσαν με τη διδάσκουσα, για να επιλύσουν απορίες που σχετίζονταν κυρίως με ζητήματα τεχνικής φύσεως.

Δήμητρα Κουζή

Το Ντοκιμαντέρ ως εκπαιδευτικό εργαλείο

Ποιες είναι οι δεξιότητες που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί του σήμερα για να ανταπεξέλθουν στις σύγχρονες προκλήσεις; Πώς το ντοκιμαντέρ μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην τάξη ως εκπαιδευτικό εργαλείο; Με αφορμή τη διοργάνωση του KinderDocs - Διεθνούς Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ για Παιδιά και Νέους και την προβολή της ταινίας ντοκιμαντέρ «Καλημέρα Κύριε Φώτη» σε σκηνοθεσία / παραγωγή της Δήμητρας Κουζή, θα δοθούν παραδείγματα για το πώς το ντοκιμαντέρ μπορεί να αποτελέσει ένα εκπαιδευτικό εργαλείο που υποστηρίζει την προσωπική ανάπτυξη των μαθητών και εμπλουτίζει την εκπαιδευτική διαδικασία, φέρνοντας στο προσκήνιο τον διάλογο, την κριτική σκέψη, την ενσυναίσθηση και την ομαδικότητα. Συγκεκριμένα, το KinderDocs - Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ για Παιδιά και Νέους είναι ένα πρωτοποριακό εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό πρόγραμμα, το οποίο διοργανώνεται από το 2017 από την αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία Kouzi Productions σε συνεργασία με το Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα) και το MOMus - Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Θεσσαλονίκη) καθώς και με δύο από τα σημαντικότερα φεστιβάλ ντοκιμαντέρ στην Ευρώπη, το IDFA (Ολλανδία) και το DOXS! (Γερμανία). Απευθύνεται σε παιδιά και νέους από Δ' Δημοτικού έως Γ' Λυκείου, εκπαιδευτικούς, γονείς, φοιτητές, καθώς και όλους εκείνους που αγαπούν την τέχνη του ντοκιμαντέρ, με προβολές ντοκιμαντέρ για σχολεία και για όλη την οικογένεια, συζητήσεις, εκπαιδευτικές δράσεις, εργαστήρια και επιμόρφωση εκπαιδευτικών. Το KinderDocs διαθέτει κάθε χρόνο έγκριση ως εκπαιδευτικό πρόγραμμα από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και είναι μέλος του διεθνούς οργανισμού European Children's Film Association. Από την άλλη, η ταινία «Καλημέρα Κύριε Φώτη» σε σκηνοθεσία / παραγωγή της Δήμητρας Κουζή, ιδρύτριας και καλλιτεχνικής διευθύντριας του KinderDocs, συμμετείχε στο επίσημο online πρόγραμμα του 22ου Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης και βραβεύτηκε αποσπώντας το Βραβείο Καλύτερης Ταινίας στα Βραβεία Επιτροπής Νεότητας του Φεστιβάλ. Η ταινία παρουσιάζει μια όψη της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από τη δουλειά και τις μεθόδους ενός δασκάλου στην Πλατεία Βάθη, μια γειτονιά της Αθήνας με πολλές και διαφορετικές εθνότητες, γλώσσες και κουλτούρες.

Χριστίνα Κουζινόβσκα, Σμαράγδα Κωστούδα

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών των Τάξεων Υποδοχής του Νομού Κιλκίς για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων κατά το σχολικό έτος 2019/2020

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγράψει τις απόψεις του συνόλου των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε Τάξεις Υποδοχής του Νομού Κιλκίς κατά το σχολικό έτος 2019/2020 για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων. Συγκεκριμένα, μέσα από έναν οδηγό συνέντευξης με ερωτήσεις ανοικτού τύπου αντλήθηκαν πληροφορίες σχετικά με τη γενική άποψη που έχουν για την παροχή τυπικής εκπαίδευσης σε παιδιά πρόσφυγες, την προσέγγιση, τα μέσα και το υλικό διδασκαλίας που εφαρμόζουν, για την υποστήριξη που λαμβάνουν τα εν λόγω παιδιά και η οποία θα βοηθήσει την ένταξη και την παραμονή τους στις δομές τυπικής εκπαίδευσης και τέλος για το ποια επιμόρφωση και συμβουλευτική υποστήριξη που έχουν λάβει οι ίδιοι/ες. Μετά τη συλλογή των δεδομένων και την επεξεργασία τους με τη χρήση της μεθόδου της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, προέκυψε πως οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να πιστεύουν ότι η συγκεκριμένη δομή είναι αποδεκτή από την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα. Διαπιστώθηκε πως αυτό που τους χρειάζεται είναι πιο συστηματική επιμόρφωση και περισσότερα παραδείγματα πρακτικών εφαρμογών διδασκαλίας, τα οποία σε συνδυασμό με τη συμβουλευτική θα συμβάλλουν στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στον συγκεκριμένο μαθητικό πληθυσμό.

Αθανάσιος Κούλης, Γεώργιος Μπαγάκης

Επιμόρφωση στο πεδίο των καινοτόμων διδακτικών μεθόδων: Προσδοκίες και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών

Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των μαθητών αποτελεί, μεταξύ άλλων, βασικό ζητούμενο του σύγχρονου σχολείου, στην κατεύθυνση της ολόπλευρης ανάπτυξης των μελλοντικών πολιτών. Καινοτόμες διδακτικές προσεγγίσεις, όπως η εργασία σε ομάδες και η μέθοδος project, δύνανται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη του στόχου αυτού. Κατάλληλες δραστηριότητες επαγγελματικής ανάπτυξης μπορούν να προετοιμάσουν τους εκπαιδευτικούς με τρόπο τέτοιο ώστε η

εφαρμογή των εν λόγω μεθόδων να είναι τωόντι αποτελεσματική, λειτουργώντας στην κατεύθυνση μιας συνολικότερης βελτίωσης της μαθησιακής διαδικασίας. Η άρτια αυτή προετοιμασία όμως προϋποθέτει το συνυπολογισμό των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών στο σχεδιασμό των προγραμμάτων, κάτι που σπανίως συμβαίνει στην ελληνική, τουλάχιστον, περίπτωση. Οι ανάγκες αυτές δε διερευνώνται συστηματικά και τα όποια προσφερόμενα προγράμματα, τουλάχιστον σε ενδοϋπηρεσιακό επίπεδο, θίγουν ως επί το πλείστον ζητήματα τετριμμένα, αποτυγχάνοντας να βοηθήσουν ουσιαστικά τους εκπαιδευτικούς στην προσπάθειά τους για εμπέδωση της καινοτομίας στη διδακτική πράξη. Η παρούσα έρευνα στόχευσε στη διερεύνηση των προσδοκιών και των γενικότερων αντιλήψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη συμβολή της επαγγελματικής ανάπτυξης στο πεδίο των καινοτόμων διδακτικών μεθόδων. Η καταγραφή των αντιλήψεων και των προσδοκιών αυτών δύναται να αναδείξει εμμέσως το τι τελικά επιζητούν από τα εν λόγω προγράμματα οι εκπαιδευτικοί, σκιαγραφώντας έτσι τις ειδικότερες επιμορφωτικές τους ανάγκες, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε έναν αποτελεσματικότερο σχεδιασμό στο επίπεδο της χάραξης της επιμορφωτικής πολιτικής. Στα πλαίσια της ποιοτικής μελέτης που πραγματοποιήθηκε, διεξήχθησαν 32 ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας. Το δείγμα επελέγη με έναν συνδυασμό δισταδιακής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας κατά συστάδες και δειγματοληψίας κρίσιμων περιπτώσεων. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου (content analysis). Τα αποτελέσματα της μελέτης ανέδειξαν, μεταξύ άλλων, την έντονη ανάγκη και ευθυμία των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση στο πεδίο των καινοτόμων διδακτικών μεθόδων αλλά και τις αμφιβολίες τους αναφορικά με την ενδεχόμενη αποτελεσματικότητα των μεθόδων αυτών στην πράξη. Επισημάνθηκαν επίσης οι υψηλές τους προσδοκίες από τέτοιου περιεχομένου προγράμματα στο επίπεδο των μαθησιακών αποτελεσμάτων, της γενικότερης διαχείρισης της τάξης καθώς και της συνεργασίας με τους συναδέλφους.

Μαρία Αλεξάνδρα Κουμανάκου, Ελένη Παπαγιαννακοπούλου

Αυτοσχεδιάζοντας με την όπερα

Η παρούσα προφορική ανακοίνωση με τίτλο «Αυτοσχεδιάζοντας με την όπερα» πραγματεύεται ένα διαθεματικό διδακτικό σενάριο. Η μουσική συνδέεται διαθεματικά με τη θεατρική αγωγή και παράλληλα αξιοποιούνται οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Το σενάριο προτείνεται να εφαρμοστεί σε μαθητές και μαθήτριες της Β΄ τάξης του Μουσικού Γυμνασίου και η χρονική διάρκεια που απαιτείται είναι τέσσερις διδακτικές ώρες. Σκοπός του σεναρίου είναι τόσο η εξοικείωση των μαθητών/ριών με την όπερα μέσα από βιωματικές μουσικές και θεατρικές δραστηριότητες όσο και η κατασκευή εννοιολογικών χαρτών με τη βοήθεια λίστας δεδομένων εννοιών αξιοποιώντας το λογισμικό SmartTools (με θέμα την όπερα και τους κύριους σταθμούς εξέλιξης του θεατρικού οικοδομήματος). Η παρουσίαση εννοιολογικού χάρτη με κεντρική έννοια την όπερα ως μέσο οργάνωσης και παρουσίασης της αντίστοιχης ενότητας του σχολικού βιβλίου, η ενεργητική ακρόαση όπερας και οι τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος, η «παγωμένη εικόνα» και η «ανίχνευση των σκέψεων» των χαρακτήρων των πέντε επιλεγμένων πιο σημαντικών σκηνών της όπερας, αξιοποιούνται κατά την υλοποίηση του σεναρίου και συντελούν στην επίτευξη της στοχοθεσίας του. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η χρήση των εννοιολογικών χαρτών από τους μαθητές ως εργαλείο αξιολόγησης των μαθητών, ως εργαλείο διερευνητικής μάθησης με φύλλο εργασίας για ιστοεξερεύνηση και ως εργαλείο ανακάλυψης σχέσεων μεταξύ των εννοιών του χάρτη. Το διδακτικό σενάριο ολοκληρώνεται με την καταγραφή των αξόνων αξιολόγησης τόσο των μαθητών/ριών όσο και του σεναρίου.

Ιωάννης Κουμέντος

Ο νέος ρόλος του εκπαιδευτικού στο εκπαιδευτικό σύστημα του 21ου αιώνα: Η ανάγκη της διαρκούς επιμόρφωσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών

Οι νέες τεχνολογίες και η παγκοσμιοποίηση στην επικοινωνία και την οικονομία αλλάζουν τις κοινωνίες και επηρεάζουν τους θεσμούς εκπαίδευσης. Τα εκπαιδευτικά συστήματα προσπαθούν να ανταποκριθούν στις ταχύτερες εξελίξεις, αλλάζοντας ταυτόχρονα τη λειτουργία των σχολικών μονάδων, την εκπαιδευτική στοχοθεσία, τα αναλυτικά προγράμματα, τη μεθοδολογία διδασκαλίας, τα υλικά και τα μέσα υποστήριξης της διδασκαλίας και τις μορφές επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Το σχολείο αλλάζει, τα χαρακτηριστικά και η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού αλλάζουν. Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός προσανατολισμός στηρίζεται στην ανάγκη της εξυπηρέτησης όλων των μαθητικών ιδιαιτεροτήτων, νοητικών, μορφωτικών,

κοινωνικών, θρησκευτικών. Η συνεκπαίδευση όλων αυτών των μαθητικών δυναμικών είναι η πρόκληση στην οποία πρέπει να ανταποκριθεί το εκπαιδευτικό σύστημα. Ο νέος ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καθοριστικός για την επίτευξη του νέου πλαισίου μάθησης. Οι νέες συνθήκες απαιτούν από τον εκπαιδευτικό συνεχή εμπλουτισμό και εκσυγχρονισμό των γνώσεων και επαγγελματικών δεξιοτήτων του, ικανότητα για σωστές επιλογές στόχων, κριτική σύνθεση των παρεχόμενων γνώσεων και θετική στάση απέναντι στη διαδικασία συνεχούς εκπαίδευσης και επαγγελματική εξέλιξης. Η οργάνωση και η υποστήριξη της σχολικής μονάδας στην επαναπλαισίωση των μαθητών, στη διαχείριση συγκρούσεων και κρίσεων και στον μετασχηματισμό της σε κοινότητα μάθησης προϋποθέτει επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς. Για τη συνεχή υποστήριξη των εκπαιδευτικών απαιτούνται σταθερές δομές καθοδήγησης, εποπτείας, επιμόρφωσης, σε κεντρικό, περιφερειακό και σχολικό επίπεδο, οι οποίες να δημιουργούν και να προσφέρουν ευέλικτα ολοκληρωμένα επιμορφωτικά προγράμματα διά ζώσης και εξ αποστάσεως.

Νικολίνα Κουντουρά

Κριτήρια επιλογής λογοτεχνικών κειμένων από μαθητές

Πώς μπορεί να ξεκινήσει ένα μάθημα Λογοτεχνίας στο αρχικό στάδιο της «εξ αποστάσεως εκπαίδευσης»; Πώς μπορούμε να δραστηριοποιήσουμε όλους τους μαθητές σε μια κοινή δραστηριότητα, στο πλαίσιο του μαθήματος της Λογοτεχνίας, όταν δεν έχουμε δοκιμάσει ούτε μία φορά μια τέτοια διδακτική πρακτική; Και κάτι επίσης σημαντικό: Πώς μπορούμε να κλείσουμε αυτόν τον κύκλο μαθημάτων, όταν είναι αρκετά πιθανό να μη γυρίσουμε πίσω στις σχολικές τάξεις αυτήν τη σχολική χρονιά; Η πρόταση διδασκαλίας που ακολουθεί απαντά στα παραπάνω ερωτήματα. Σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε για τα τρία τμήματα της Β΄ Γυμνασίου του 15ου Γυμνασίου Θεσσαλονίκης, για εβδομήντα περίπου μαθητές, την πρώτη εβδομάδα εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το ερώτημα που δόθηκε σε όλους τους μαθητές ήταν το εξής: «Ποια δύο κείμενα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της τάξης μας θα θέλατε να διαβάσετε με τους συμμαθητές σας; Γιατί κάνατε αυτή την επιλογή; Ποιο απόσπασμα θα επιλέγατε να τους διαβάσετε; Γιατί;». Αποκλείστηκαν κείμενα που είχαν ήδη διδαχθεί στην τάξη. Οι απαντήσεις στάλθηκαν στους δύο διδάσκοντες, τον Διευθυντή του σχολείου Δρ Αργύριο Παπαργυρίου και τη φιλόλογο Δρ Λίνα Κουντουρά. Από τις απαντήσεις των παιδιών δημιουργήθηκε ένα Πάουερ Πόιντ το οποίο παρουσιάστηκε σε σύγχρονη τηλεκπαίδευση τεσσάρων διδακτικών ωρών. Οι απαντήσεις, χωρίς καμία παρέμβαση των διδασκόντων, έδωσαν είκοσι κριτήρια επιλογής λογοτεχνικών κειμένων, όπως αυτά μάς είναι γνωστά και από τη βιβλιογραφία. Τα παιδιά, χωρίς να έχουν ανάλογη γνώση, αιτιολογούσαν: «Επιλέξαμε τα κείμενα, επειδή μας ενδιαφέρει το θέμα, επειδή μας ενδιαφέρουν οι χαρακτήρες που παρουσιάζουν, επειδή μας ενδιαφέρει ο συγγραφέας, επειδή μας αρέσει η γλωσσική τους μορφή, επειδή...». Με έναν φρέσκο λόγο οι μαθητές κάλυψαν με τις απαντήσεις τους το βασικό ερώτημα: «Γιατί επιλέγουν οι έφηβοι λογοτεχνικά κείμενα;», έστω και μέσα στο πλαίσιο του σχολικού θεσμού. Η παρούσα εισήγηση επιθυμεί λοιπόν να παρουσιάσει αυτό το διδακτικό παράδειγμα που προέκυψε κάτω από την πρόκληση των νέων δεδομένων.

Μαρία Κουρέτα

Απόψεις γονέων και εκπαιδευτικών για τη συμβολή της γονεϊκής εμπλοκής στην προσχολική αγωγή

Είναι πλέον αποδεδειγμένο ότι η γονεϊκή εμπλοκή συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και ωφελεί γονείς και εκπαιδευτικούς αλλά και τη σχολική μονάδα γενικότερα. Μέσα από τη συνεργασία, οι σχέσεις γονέων και εκπαιδευτικών βελτιώνονται και το περιβάλλον του σχολείου εμπλουτίζεται με τις γνώσεις, τις εμπειρίες, τα talέντα και την κουλτούρα που μεταφέρουν οι γονείς. Καθώς η γονεϊκή εμπλοκή αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για τη σχολική εξέλιξη των μαθητών, υπάρχει ενδιαφέρον για να μελετηθεί εκτενέστερα. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξεταστούν απόψεις γονέων και εκπαιδευτικών για τη μεταξύ τους συνεργασία ως παράγοντα ενδυνάμωσης του πλαισίου επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, ερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίο γονείς και εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν τη συμμετοχή των πρώτων στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη μεταξύ τους συνεργασία, καθώς και ποιο θεωρούν ότι θα μπορούσε να είναι το είδος επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Το δείγμα αποτέλεσαν 210 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 210 γονείς νηπίων σε δημόσια νηπιαγωγεία στην Ελλάδα. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν ερωτηματολόγιο με κλειστού τύπου ερωτήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι θετικοί αναφορικά με τη συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία και προτιμούν πιο κλασικούς τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας με αυτούς.

Αντίθετα, οι γονείς επιθυμούν να συμμετέχουν σε δράσεις του σχολείου και είναι ανοιχτοί σε εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας, όπως τα ενημερωτικά σημειώματα, η χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και η συνεργασία εκτός σχολικού ωραρίου.

Τριανταφυλλιά Κουρούμη

Φωτογραφία και οπτικός γραμματισμός στον κόσμο των αρχείων: Η πρόκληση στις «αναγνώσεις» της φωτογραφίας στην κοινωνία της γνώσης

Η κειμενική κατανόηση του κόσμου αποτελεί μέρος του πολιτικού και κοινωνικού περιβάλλοντος εντός του οποίου έχουν εξελιχθεί τα αρχεία ως οργανισμοί μνήμης. Ωστόσο, στην κοινωνία της γνώσης τα αρχεία ως συλλογές συνεχίζουν να μετεξελλίσσονται από νομικά και διοικητικά τεκμήρια επικύρωσης της κρατικής εξουσίας σε κοινωνικό-πολιτιστικές μαρτυρίες που αποτυπώνουν τις διαρκώς μεταβαλλόμενες και σύνθετες αναζητήσεις ποικίλων κατηγοριών χρηστών. Στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον οι αρχειακοί οργανισμοί οφείλουν να αναπτύξουν την ικανότητα να επικοινωνούν με το κοινό τους, αξιοποιώντας τις φωτογραφίες όπως και άλλα μη κειμενικά μέσα που διαθέτουν στις συλλογές τους. Στο πρώτο μέρος της εισήγησης υποστηρίζεται η εισαγωγή της έννοιας του οπτικού γραμματισμού (virtual literacy) στον αρχειακό χώρο, εστιάζοντας σε τρία σημεία: τη φωτογραφία ως σύλληψη, τη φωτογραφία ως κατασκευή και τη φωτογραφία ως θεώρηση. Κάθε ένα από τα σημεία αυτά προσφέρεται για επανεξέταση υπό το πρίσμα μιας ή και περισσότερων από τις επόμενες τρεις κλίμακες: της τεχνολογίας, της σύνθεσης, της διάδρασης. Στο δεύτερο μέρος της εισήγησης υποστηρίζεται ότι η συγκεκριμένη προσέγγιση προσφέρει μια πιο συγκροτημένη και συστηματική μέθοδο διαδοχικών αναγνώσεων της φωτογραφίας ως αρχειακού τεκμηρίου. Επιπλέον, εσωτερικοί (=αρχειονόμοι) και εξωτερικοί (=εστιασμένο και ευρύτερο κοινό) χρήστες δύνανται να μνηθούν περαιτέρω στη διεργασία της μετα-γνώσης (metacognition), ώστε να κατανοήσουν πότε ό,τι βλέπουν εκφράζει: α. την πρόθεση του δημιουργού ή των δημιουργών της φωτογραφίας, β. τη σύνθεση ή την υλική κατασκευή της φωτογραφίας, και γ. τις προσωπικές θεωρήσεις αρχειονόμων και χρηστών που διαμορφώνουν οι εκάστοτε επαγγελματικές, πολιτιστικές και ιστορικές συγκυρίες.

Γεωργία Κουσερή

Οικογενειακή ιστορία στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημών στρέφεται ήδη από τη δεκαετία του '60 στη βιογραφική προσέγγιση. Για πάνω από τρεις δεκαετίες υπάρχει ενδιαφέρον στο εξωτερικό για την οικογενειακή ιστορία με την παράλληλη έκδοση και αντίστοιχου περιοδικού, το Journal of Family History, η ύλη του οποίου θα λέγαμε ότι είναι διεπιστημονική καθώς η οικογενειακή ιστορία συνδέεται με οπτικές της ανθρωπολογίας, των πολιτισμικών σπουδών της δημογραφίας, των σπουδών του φύλου, της Ιστορίας κλπ. Αν και σε πολλές χώρες του εξωτερικού η οικογενειακή ιστορία έχει ενσωματωθεί στα αναλυτικά προγράμματα της εκπαίδευσης εδώ και χρόνια (για παράδειγμα στα αναλυτικά προγράμματα της Μ. Βρετανίας) στη χώρα μας ενσωματώθηκε μόλις πρόσφατα στα νέα αναλυτικά προγράμματα της Ιστορίας και πιο συγκεκριμένα σε αυτά της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν τρία παραδείγματα αξιοποίησης οικογενειακής ιστορίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προτείνοντας την ενσωμάτωσή της και σε αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης καθώς συνεπάγεται πολλαπλά οφέλη για τους μαθητές. Οι μαθητές σε κάθε περίπτωση για να συγγράψουν τα κείμενά τους διερευνούν το ατομικό και οικογενειακό τους παρελθόν και αναζητούν στις περισσότερες περιπτώσεις προφορικές μαρτυρίες των προσφιλών τους προσώπων. Πιο συγκεκριμένα στην εισήγηση υποστηρίζεται ότι η οικογενειακή ιστορία μπορεί να λειτουργήσει ως έναυσμα για να εκτιμήσουν οι μαθητές τη ζώσα μνήμη και το παρελθόν όχι μόνο μέσα από το μάθημα της Ιστορίας αλλά και μέσα από άλλα μαθήματα της ανθρωπιστικής κατεύθυνσης.

Αγλαΐα Κούτρα

Η συμβολή της δράσης eTwinning στη διδασκαλία: Μια βιωματική εμπειρία από τον χώρο των φυσικών επιστημών

Το eTwinning αποτελεί μια ευρωπαϊκή δράση μέσω της οποίας σχολεία από δύο τουλάχιστον χώρες της Ευρώπης συνεργάζονται, χρησιμοποιώντας εργαλεία Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), προκειμένου να υλοποιήσουν από κοινού ένα έργο. Σε αυτό το πλαίσιο, κατά το σχολικό έτος 2017-2018 οι

μαθητές και οι μαθήτριες της Γ' τάξης του Βαρβακείου Προτύπου Γυμνασίου συνεργάστηκαν με σχολικές μονάδες από οκτώ άλλες χώρες της Ευρώπης (Ισπανία, Ιταλία, Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν, Σερβία, Σλοβακία, Ρουμανία, Πορτογαλία), με σκοπό να υλοποιήσουν ένα τέτοιο έργο. Το συγκεκριμένο έργο με τίτλο «Protein is a life molecule» είχε διάρκεια 6 μηνών και σκοπό τη μελέτη της δομής και της λειτουργίας πρωτεϊνών που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον ανθρώπινο οργανισμό. Επειδή οι εκπαιδευτικοί των σχολείων της σύμπραξης ήταν καθηγητές Φυσικών Επιστημών που δίδασκαν Βιολογία και Χημεία, δημιουργήθηκαν δύο ομάδες εργασίας: οι «Βιολόγοι» και οι «Χημικοί». Οι «Χημικοί» ανέλαβαν τη μελέτη των χημικών ιδιοτήτων των πρωτεϊνών και οι «Βιολόγοι» του βιολογικού ρόλου τους, ετοιμάζοντας αντίστοιχες ηλεκτρονικές παρουσιάσεις, οι οποίες αναρτήθηκαν και ήταν διαθέσιμες μέσω της συνεργατικής πλατφόρμας TwinSpace του έργου. Σε επόμενη φάση οι μαθητές οργάνωσαν και εκτέλεσαν πειράματα για τη μελέτη χαρακτηριστικών ιδιοτήτων των πρωτεϊνών, τα οποία βιντεοσκόπησαν, κατασκευάζοντας εκπαιδευτικά βίντεο στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Μέσα από τις δραστηριότητες του έργου μαθητές και εκπαιδευτικοί αποτέλεσαν μέλη ενός ευρωπαϊκού σχολικού δικτύου ανταλλαγής καλών πρακτικών για τη διδασκαλία των φυσικών επιστημών. Η εργασία σε διεθνείς ομάδες συνέβαλε στη βελτίωση δεξιοτήτων που έχουν να κάνουν με την επικοινωνία, τη συνεργασία, τη χρήση της αγγλικής γλώσσας και των Τ.Π.Ε. Ιδιαίτερα χρήσιμη εκπαιδευτικά κρίνεται η εμπλοκή των μαθητών στον σχεδιασμό, οργάνωση και εκτέλεση πειραμάτων, εφόσον συμβάλλει στην καλλιέργεια του γραμματισμού και της δημιουργικότητας καθώς και στη διαμόρφωση θετικών στάσεων απέναντι στις φυσικές επιστήμες μέσα από διαδικασίες βιωματικής και ανακαλυπτικής μάθησης.

Ελένα Κουτριάνου

Η διαμεσικότητα στην ελληνική ποίηση και η επικοινωνιακή της λειτουργία: Η περίπτωση του σηματολογίου και της Μαρίας Νεφέλης του Οδυσσέα Ελύτη

Με την είσοδο των νέων τεχνολογιών και των νέων μέσων στην καλλιτεχνική δημιουργία, αναπτύσσεται παράλληλα και η ανάγκη διερεύνησης των ανταλλαγών ανάμεσα σε διαφορετικούς καλλιτεχνικούς τομείς. Η καλλιτεχνική διαμεσικότητα (inter-mediality) διερευνάται επιστημονικά μέσω της διεπιστημονικής μεθοδολογίας (inter-disciplinarity), η οποία με τη σειρά της ανοίγει νέες δυνατότητες έρευνας αλλά και διδασκαλίας (trans-disciplinarity κ.ο.κ.). Οι ανταλλαγές ανάμεσα σε διαφορετικούς καλλιτεχνικούς τομείς, μέσα από την αλληλεπίδραση της εικόνας, του ήχου κ.λπ. που οδηγούν σε διαφορετικούς τρόπους αντίληψης της σύγχρονης πραγματικότητας και έχουν ως αποτέλεσμα μια διευρυμένη αντίληψη της τέχνης, μπορούν να διερευνηθούν μέσω των παραπάνω δυνατοτήτων και να οδηγήσουν σε συμπεράσματα για τη λειτουργία της τέχνης σήμερα, τα οποία αποβαίνουν ιδιαίτερα χρήσιμα για τις ανάγκες της σύγχρονης εκπαίδευσης. Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της επικοινωνιακής ικανότητας μαθητών και φοιτητών μέσω της λογοτεχνίας και της τέχνης μπορεί να στηριχθεί σε αυτήν τη νέα διάσταση στην προσέγγιση της διακαλλιτεχνικής πραγματικότητας –μιας πραγματικότητας που από τη φύση της είναι ιδιαίτερα γόνιμη για τη μαθησιακή διαδικασία. Η λογοτεχνία και η τέχνη μπορούν να αποτελέσουν μέσα προσέγγισης, γνώσης και κατανόησης του σύγχρονου πολιτισμού και όχι τομείς αυτόνομους και απομονωμένους από την καθημερινή ανθρώπινη δραστηριότητα. Η ανακοίνωση εστιάζεται στη διασταύρωση της ποίησης και των εικαστικών τεχνών (κυρίως της ζωγραφικής) με βάση ένα συγκεκριμένο παράδειγμα. Στόχος της είναι να παρουσιάσει τη λειτουργία των εικαστικών συνθεμάτων της έκδοσης *Σηματολόγιον* του Οδυσσέα Ελύτη, συνδέοντάς τα παράλληλα με τις αποφθεγματικές ρήσεις του ποιητικού βιβλίου του *Μαρία Νεφέλη*. Διερευνώνται τεχνικά ζητήματα ποιητικής και καλλιτεχνικής έκφρασης και εξηγείται η επιδιωκόμενη διεύρυνση ενός ήδη πολυδιάστατου σημασιολογικού αποτελέσματος μέσα από τις αισθητικές αναζητήσεις της γαλλικής πρωτοπορίας. Τα ερευνητικά συμπεράσματα συμπληρώνονται και ενισχύονται από τα συμπεράσματα της διδακτικής πράξης, συγκεκριμένα την παρουσίαση των αποτελεσμάτων που έχει η απήχηση της διεπιστημονικής διδασκαλίας της διαμεσικότητας (διασταύρωση λογοτεχνίας και εικαστικών τεχνών) σε προπτυχιακό και σε μεταπτυχιακό επίπεδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ειρήνη Κουτρομπή

Η ιταλική λογοτεχνία ως εργαλείο εκμάθησης της γλώσσας και ως αντικείμενο μελέτης

Το λογοτεχνικό κείμενο στην ξένη γλώσσα, στη συγκεκριμένη περίπτωση στην ιταλική, προσφέρεται ως εργαλείο για την εκμάθησή της, όταν απομονώνονται λεξιλογικά, γραμματικά, πολιτισμικά στοιχεία που

χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία και την εκμάθηση της γλώσσας (π.χ. παροιμίες). Ταυτόχρονα, το ίδιο αποτελεί και αντικείμενο ανάλυσης της (ιταλικής) λογοτεχνίας. Και στις δύο χρήσεις μπορεί να υπεισέλθει συγκριτική χροιά, στη δεύτερη περίπτωση ως συγκριτική λογοτεχνία, στην πρώτη ως παραλληλισμό και σύγκριση των γλωσσικών φαινομένων των δύο γλωσσών (π.χ. παροιμιολογία).

Σοφία Κουτσιούρη

Καλλιέργεια δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού σε πολυπολιτισμικά αστικά περιβάλλοντα

Η καλλιέργεια του γλωσσικού γραμματισμού, και ιδίως η ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας στη μητρική / επίσημη γλώσσα είναι μια από τις σημαντικότερες δεξιότητες - κλειδιά σύμφωνα με το Πλαίσιο Αναφοράς για τις δεξιότητες του 21ου αι. της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα επίσημα κείμενα άλλων υπερεθνικών δρώντων, όπως αυτά του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και της UNESCO. Οι εν λόγω φορείς προωθούν συγκεκριμένες πολιτικές γλωσσικού γραμματισμού παγκοσμίως, οι οποίες εισέρχονται στα εθνικά και τοπικά πλαίσια μέσα από δημιουργικές διαδικασίες αναπλαισίωσης και «μετάφρασης». Η παρούσα εισήγηση επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι υπερεθνικές πολιτικές γλωσσικού γραμματισμού αναπλαισιώνονται στα αναλυτικά προγράμματα για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στο Γυμνάσιο και πραγματώνονται σε συγκεκριμένα σχολικά πλαίσια. Για τη θεωρητική θεμελίωση της έρευνας αξιοποιούνται εννοιολογικά εργαλεία της θεωρίας του παιδαγωγικού μηχανισμού του Bernstein. Τα ερευνητικά δεδομένα προέρχονται από την ανάλυση επίσημων κειμένων πολιτικής καθώς και από 26 ημιδομημένες συνεντεύξεις και 25 παρατηρήσεις στη σχολική τάξη που πραγματοποιήθηκαν σε 4 δημόσια Γυμνάσια του κέντρου της Αθήνας με μαθητικούς πληθυσμούς ιδιαίτερα ανομοιογενείς, γλωσσικά και πολιτισμικά. Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι οι διεθνείς πολιτικές γλωσσικού γραμματισμού αναπλαισιώνονται στα εθνικά αναλυτικά προγράμματα με κάποιες αποκλίσεις και εθνικούς «ιδιωτισμούς». Η μελέτη των πραγματώσεων των εθνικών αναλυτικών προγραμμάτων στις σχολικές τάξεις αναδεικνύει επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί πραγματώνουν τα αναλυτικά προγράμματα με ποικίλες παιδαγωγικές πρακτικές, και με βάση τις υποκειμενικές κατανοήσεις του γλωσσικού γραμματισμού και των τοπικών σχολικών πλαισίων. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί νομιμοποιούν την καλλιέργεια συγκεκριμένων δεξιοτήτων στους μαθητές με ποικίλους πόρους λόγου (discourse), οι οποίοι συνήθως δεν απορρέουν από τους ηγεμονικούς λόγους περί γλωσσικού γραμματισμού που συναρθρώνονται σε υπερεθνικό και εθνικό επίπεδο.

Γεωργία Κουσερή

Οικογενειακή ιστορία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημών στρέφεται ήδη από τη δεκαετία του '60 στη βιογραφική προσέγγιση. Για πάνω από τρεις δεκαετίες υπάρχει ενδιαφέρον στο εξωτερικό για την οικογενειακή ιστορία με την παράλληλη έκδοση και αντίστοιχου περιοδικού, του *Journal of Family History*, η ύλη του οποίου θα λέγαμε ότι είναι διεπιστημονική, καθώς η οικογενειακή ιστορία συνδέεται με οπτικές της ανθρωπολογίας, των πολιτισμικών σπουδών της δημογραφίας, των σπουδών του φύλου, της ιστορίας κ.λπ. Αν και σε πολλές χώρες του εξωτερικού η οικογενειακή ιστορία έχει ενσωματωθεί στα αναλυτικά προγράμματα της εκπαίδευσης εδώ και χρόνια (για παράδειγμα, στα αναλυτικά προγράμματα της Μ. Βρετανίας) στη χώρα μας ενσωματώθηκε μόλις πρόσφατα στα νέα αναλυτικά προγράμματα της Ιστορίας και πιο συγκεκριμένα σε αυτά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν τρία παραδείγματα αξιοποίησης οικογενειακής ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προτείνοντας την ενσωμάτωσή της και σε αυτήν τη βαθμίδα εκπαίδευσης, καθώς συνεπάγεται πολλαπλά οφέλη για τους μαθητές. Οι μαθητές, σε κάθε περίπτωση, για να συγγράψουν τα κείμενά τους, διερευνούν το ατομικό και οικογενειακό τους παρελθόν και αναζητούν στις περισσότερες περιπτώσεις προφορικές μαρτυρίες των προσφιλών τους προσώπων. Πιο συγκεκριμένα, στην εισήγηση υποστηρίζεται ότι η οικογενειακή ιστορία μπορεί να λειτουργήσει ως έναυσμα, για να εκτιμήσουν οι μαθητές τη ζώσα μνήμη και το παρελθόν όχι μόνο μέσα από το μάθημα της Ιστορίας αλλά και μέσα από άλλα μαθήματα της ανθρωπιστικής κατεύθυνσης.

Σοφία Κουφού, Παναγιώτης Κακαβάς, Κωνσταντίνος Κακαβάς

Η επιχειρηματολογία ως μέσο για την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού μέσω της επιχειρηματολογίας σε μαθητές/τριες Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού. Στις σύγχρονες κοινωνίες της πληροφορίας, όπου τα ερεθίσματα πλεονάζουν και η εικόνα κυριαρχεί, κρίνεται αναγκαία η σταδιακή ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των ατόμων από μικρή ηλικία. Η εκπαίδευση οφείλει να αναλαμβάνει πρωταγωνιστικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή. Αυτός ο στόχος γίνεται ιδιαίτερα φανερός στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Γλώσσας (2011), το οποίο προσανατολίζεται σε μια κριτική γλωσσική επίγνωση, δηλαδή στον κριτικό γραμματισμό. Κάθε κείμενο, προφορικό ή γραπτό, δύναται να αποτελέσει έρεισμα για περαιτέρω σκέψη και τεκμηρίωση απόψεων. Ειδικά η επιχειρηματολογία από τη φύση της ευνοεί την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού: βασίζεται σε λογικούς μηχανισμούς, προκειμένου να ανασκευάσει απόψεις και να πείσει για ένα ή περισσότερα επίμαχα / αμφισβητούμενα ζητήματα (Αρχάκης, 2016). Με αφετηρία την παιδαγωγική του Freire, ο οποίος θεωρείται βασικός εκφραστής του κινήματος του κριτικού γραμματισμού, γίνεται μια προσπάθεια να δημιουργηθούν οι συνθήκες εκείνες, ώστε οι μαθητές/τριες να μπορέσουν να συζητήσουν, να ανταλλάξουν απόψεις σχετικά με τις πληροφορίες ενός κειμένου, να ξεπεράσουν την παθητική αποδοχή των μηνυμάτων που περιέχει, να αμφισβητήσουν, να αποδομήσουν και να επαναδομήσουν ένα κείμενο τεκμηριώνοντας την άποψή τους. Για αυτόν τον σκοπό, στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται μια διασκευή του θεατρικού κειμένου «Ο κύκλος με την κιμωλία» του Μπέρτολτ Μπρεχτ. Στόχος της έρευνας είναι να εξεταστεί αν οι μαθητές/τριες μπορούν να εναντιωθούν με επιχειρήματα σε ένα κείμενο που υποστηρίζει κοινωνικές ανισότητες, ώστε να οδηγηθούν σταδιακά στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού. Έτσι, οι μαθητές/τριες κλήθηκαν να αντιλογήσουν στην απόφαση ενός δικαστή, η οποία στηρίχτηκε σε συγκεκριμένα κριτήρια. Η συνειδητοποίηση ότι κάθε κείμενο μπορεί να αποδομηθεί και να αναδομηθεί με επιχειρήματα, δηλαδή να αποτελέσει εργαλείο κριτικής ανάγνωσης του κόσμου, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία κριτικά στοχαζόμενων πολιτών. Η παρούσα εργασία είναι μια προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή.

Σοφία Κουφού, Κωνσταντίνος Κακαβάς, Παναγιώτης Κακαβάς

Η επίδραση ρατσιστικών αντιλήψεων στη λήψη αποφάσεων μαθητών/τριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η εξέταση της ύπαρξης ρατσιστικών αντιλήψεων σε μαθητές/τριες Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού που φοιτούν σε σχολεία αγροτικών περιοχών. Οι παγκόσμιες πολιτικές συνθήκες της σύγχρονης εποχής οδήγησαν σε μαζικές εισροές πληθυσμών από χώρες της Ασίας και της Αφρικής στην Ευρώπη, γεγονός το οποίο προβληματίζει πολλές φορές τους κατοίκους των χωρών υποδοχής. Η έντονη αυτή κινητικότητα, ειδικά των τελευταίων χρόνων, έφερε ως αποτέλεσμα την έξαρση ρατσιστικών αντιλήψεων στις κοινωνίες της Δύσης. Το γεγονός αυτό επαληθεύεται από τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών που μελετούν τη στάση ενηλίκων και ανηλίκων απέναντι σε πρόσφυγες και μετανάστες. Έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί και στην Ελλάδα, προκειμένου να εντοπιστούν τάσεις ξενοφοβίας και ρατσισμού στην εκπαίδευση. Έτσι, διάφορα πανεπιστημιακά ιδρύματα πρωτοστατούν στον σχεδιασμό μιας αντιρατσιστικής εκπαίδευσης με στόχο την υπεράσπιση της ισότητας, την εξάλειψη των διακρίσεων, προκαταλήψεων και στερεοτύπων, την προώθηση της δημοκρατίας, την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εξάλειψη της βίας. Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η πιθανότητα ύπαρξης ρατσιστικών αντιλήψεων σε μαθητές/τριες Ε΄ και Στ΄ τάξης καθώς και η επιρροή που μπορεί να έχουν αυτές στη λήψη αποφάσεων. Συγκεκριμένα, δόθηκε ένα παραμύθι στους/στις μαθητές/τριες στο οποίο δύο γυναίκες διεκδικούν την ανατροφή ενός παιδιού. Οι μαθητές/τριες καλούνται να πάρουν θέση απέναντι σε ένα σοβαρό πρόβλημα, να έρθουν αντιμέτωποι με ζητήματα κοινωνικά και φυλετικά και τέλος να περιγράψουν τα κριτήρια με βάση τα οποία θα επέλεγαν τη γυναίκα που θα αναλάμβανε την ανατροφή του παιδιού. Έπειτα, η ιστορία τροποποιείται και οι ρόλοι των δυο γυναικών αντιστρέφονται. Μέσα από την έρευνα αυτή γίνεται προσπάθεια εντοπισμού πιθανής ύπαρξης ρατσιστικού λόγου, ξενοφοβίας και στερεοτύπων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τέτοιου είδους αντιλήψεις με διδακτικές παρεμβάσεις και να αναδειχθούν πανανθρώπινες αξίες, όπως η αγάπη και η αποδοχή του άλλου ανεξάρτητα από τα φυλετικά χαρακτηριστικά.

Τάνια Κρεβάικα

Γνωρίζοντας τον Ιωάννη Καποδίστρια μέσα από μια διδακτική εφαρμογή

Τα μουσεία ως φορείς εκπαίδευσης συμμετέχουν ενεργά στην αγωγή του πληθυσμού προσφέροντας μάθηση, ψυχαγωγία και γνώσεις σε ενιαίο σύνολο. Η μουσειοπαιδαγωγική επιστήμη συνδέει το μουσείο με το σχολείο, οργανώνοντας την εκπαιδευτική πολιτική του. Οι μουσειοσκευές είναι μια έμμεση επικοινωνία του μουσείου με τη σχολική κοινότητα. Μπορούν να προσεγγίσουν κάθε μαθητική ομάδα, όσο μακριά κι αν βρίσκεται. Είναι το πιο διαδεδομένο εκπαιδευτικό υλικό που μεταφέρει αντιπροσωπευτικό μουσειακό περιεχόμενο στην σχολική αίθουσα. Η εισήγηση αυτή αποτελεί τμήμα διπλωματικής διατριβής στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα ««Ιστορική Έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Αρχικά, θα παρουσιαστεί το Μουσείο Καποδίστρια - Κέντρο Καποδιστριακών Μελετών, το οποίο βρίσκεται στην Κέρκυρα και είναι το μοναδικό μουσείο αφιερωμένο στον Ιωάννη Καποδίστρια. Θα γίνει αναφορά στα εκπαιδευτικά προγράμματα και στη μουσειοσκευή του, η οποία θα παρουσιαστεί στη συνέχεια αναλυτικά. Θα ακολουθήσει παρουσίαση μιας διδακτικής πρότασης για την υλοποίηση ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος με θέμα τον Ιωάννη Καποδίστρια και το έργο του. Η δομή του προγράμματος ακολουθεί τους άξονες της ζωής του Ι. Καποδίστρια, την παιδική του ηλικία στην Κέρκυρα, την οικογένειά του, την περίοδο της Επτανήσου Πολιτείας, τη διπλωματική του πορεία στην Ευρώπη και τέλος το κυβερνητικό του έργο (1827-1831). Η εκπαιδευτική πρόταση απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στην Στ' Δημοτικού, αλλά είναι κατανοητό ότι ανάλογο πρόγραμμα εφαρμόζεται και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ προσαρμόζεται σχετικά και η χρονική του διάρκεια. Μέσα από την επίτευξη των γνωστικών στόχων στην εν λόγω διδακτική εφαρμογή επιτυγχάνεται η διασύνδεση της εκπαιδευτικής με την πραγματική ζωή και καλλιεργούνται δεξιότητες που είναι εφόδια για τους μαθητές στο μέλλον. Κατά την πραγματοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος γίνεται χρήση του συνόλου του ιστότοπου του μουσείου καθώς επίσης και του ψηφιακού αρχείου Ι. Καποδίστριας και της μουσειοσκευής του μουσείου, η οποία εμπεριέχει τη χρήση σύγχρονων εφαρμογών της τεχνολογίας, αφού είναι προϊόν του 2019.

Σωτηρία Κρητικοπούλου

Το παιδί ως μέλος της κοινωνίας των πολιτών: Η περίπτωση μιας μαθητικής κοινότητας

Στην παρούσα ανακοίνωση το παιδί γίνεται αντιληπτό ως εν ενεργεία πολίτης που ασκεί τα συμμετοχικά δικαιώματά του, όπως προσδιορίζονται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Ο.Η.Ε., στην κοινωνία των πολιτών. Με αφορμή τη μικρής κλίμακας ποιοτική έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας μου, θα εξετάσω τις αντιλήψεις των μαθητών/-τριών για την πολιτεότητα του παιδιού και τις εναλλακτικές μορφές πολιτικής συμμετοχής τους στην κοινωνία των πολιτών και συγκεκριμένα στη σχολική κοινότητα της οποίας είναι μέλη. Η ανάδειξη των φωνών των μαθητών/-τριών ενδεχομένως θα συμβάλει στην κατανόηση της θέσης τους στη σχολική κοινότητα και στην αναζήτηση τρόπων συμπερίληψής τους στις διαδικασίες λήψης δημόσιων αποφάσεων και διαμόρφωσης εκπαιδευτικών πολιτικών.

Αντώνιος Κριμιτζάς

Το πρώτο μου... paper

Τόσο η έρευνα όσο και η παρουσίασή της αποτελούν σημαντικά ζητήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι μαθητές σπάνια έρχονται σε επαφή κατά τη διάρκεια της σχολικής τους ζωής με ένα ερευνητικό άρθρο (paper). Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρά το γεγονός ότι έχουν εισαχθεί οι ερευνητικές εργασίες στο ωρολόγιο σχολικό πρόγραμμα, σπάνια πραγματοποιούνται με ορθό τρόπο. Αντίθετα, σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα (A Levels / GCE) η μελέτη μιας επιστημονικής δημοσίευσης είναι προαπαιτούμενη και μάλιστα αποτελεί αντικείμενο εξέτασης. Επίσης, στη σύγχρονη εποχή η πληροφορία που δέχονται οι μαθητές αυξάνεται εκθετικά, ωστόσο η αξιολόγηση αυτής της πληροφορίας είναι το ζητούμενο. Στόχος είναι η αναζήτηση της πληροφορίας και η ορθή χρήση της χωρίς την αντιγραφή της. Η αφορμή δόθηκε έπειτα από συζήτηση μαθητών της Γ' Γυμνασίου σχετικά με συνταγές μαγειρικής και σχετικές διαγωνιστικές εκπομπές στην ελληνική τηλεόραση. Αρχικά, παρουσιάστηκε η δομή ενός επιστημονικού άρθρου από μια έγκριτη επιστημονική επιθεώρηση. Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες, να διαλέξουν ένα φαγητό και να διερευνήσουν τις πιθανές συνταγές παρασκευής του. Τελικά, θα παρουσίαζαν

τη δική τους συνταγή (πολλές φορές και την εκτέλεσή της) με τη δομή ενός paper, ώστε να δημοσιευτεί σε σχετικό ηλεκτρονικό τεύχος. Η αξιολόγηση και τελική αποδοχή θα γινόταν με σύστημα κριτών. Το χρονικό διάστημα που δόθηκε στους μαθητές για να ολοκληρώσουν την εργασία ήταν τρεις μήνες. Το αποτέλεσμα ξεπέρασε κάθε προσδοκία.

Γεώργιος Κωνσταντινίδης, Θεοδώρα Κοκκινάκου

Ο ρόλος του Συλλόγου Διδασκόντων στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητών

Ο Σύλλογος Διδασκόντων (Σ.Δ.) παίζει σημαντικό ρόλο αναφορικά με τη λήψη αποφάσεων σε μια σχολική μονάδα. Εντούτοις, στη βιβλιογραφία δε γίνονται πολλές αναφορές σε αυτόν. Ο Σ.Δ. επηρεάζει διττά την πολιτική ενός σχολείου: άτυπα μέσα από την κουλτούρα που κυριαρχεί σε αυτόν και διαχέεται ποικιλοτρόπως, και τυπικά μέσα από τα προγράμματα αγωγής υγείας, πολιτισμού και περιβάλλοντος που εφαρμόζει, τις εκδρομές που επιλέγει, τις γιορτές που οργανώνει, τις δράσεις κ.ά. Στόχος της παρούσας ευσύνοπτης μελέτης είναι η σκιαγράφηση των προϋποθέσεων που βοηθούν έναν Σ.Δ. να καλλιεργεί ουσιαστικά τη δημιουργικότητα. Προσεγγίζονται, πρώτα από όλα, η αξία της συλλογικότητας και του διαλόγου ως σχέσης συνάντησης, παράλληλα με τη διάκριση γνήσιας και τεχνητής συναδελφικότητας σε έναν Σ.Δ. Επίσης, η στάση του Σ.Δ. όσον αφορά την υποβάθμιση τριών καίριων ευαισθησιών: των ψυχολογικών, κοινωνικών και πνευματικών ευαισθησιών. Τέλος, υπογραμμίζεται η σημασία της ολόπλευρης καλλιέργειας των προσώπων που απαρτίζουν έναν Σ.Δ., μιας καλλιέργειας που αξίζει να είναι βιοψυχοκοινωνική - πνευματική.

Αναστασία Κωνσταντίνου, Αντώνιος Καφά

Ο ρόλος του μετασχηματιστικού ηγέτη στην επαγγελματική ενδυνάμωση, επάρκεια και ικανοποίηση των εκπαιδευτικών μέσης εκπαίδευσης στην Κύπρο: Μια ποσοτική προσέγγιση του θέματος

Ο διευθυντής σχολείου διαδραματίζει σημαντικότατο ρόλο στα μαθησιακά αποτελέσματα, στην επαγγελματική πρόοδο των εκπαιδευτικών και γενικότερα στην πρόοδο μιας σχολικής μονάδας. Σήμερα, με τα τόσα προβλήματα που ταλανίζουν την κυπριακή εκπαίδευση, ο ρόλος του διευθυντή καθίσταται σημαντικός όσο ποτέ άλλοτε. Κάθε διευθυντής καλείται να έχει γνώσεις εκπαιδευτικής διοίκησης, καθώς και γνώσεις εξειδικευμένες που αφορούν τη διδασκαλία. Στην έρευνα που θα παρουσιαστεί, μελετήθηκαν οι διευθυντές των σχολείων, οι οποίοι είναι μετασχηματιστικοί ηγέτες, δηλαδή παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά και τη συμπεριφορά του μετασχηματιστικού ηγέτη, τις πρακτικές και τη φιλοσοφία που υποστηρίζει και προωθεί η μετασχηματιστική ηγεσία. Επιπλέον, διερευνήθηκε η επίδρασή τους στην επαγγελματική ενδυνάμωση, επάρκεια και ικανοποίηση των εκπαιδευτικών μέσης εκπαίδευσης στην Κύπρο. Για τη μελέτη του θέματος διεξήχθη έρευνα σε δύο φάσεις. Στην α' φάση, για να εντοπισθούν οι μετασχηματιστικοί ηγέτες, δόθηκαν ερωτηματολόγια στους διευθυντές σχολείων μέσης εκπαίδευσης. Ακολούθως, κατά τη β' φάση, στα 13 σχολεία όπου υπήρχαν μετασχηματιστικοί διευθυντές, δόθηκαν ερωτηματολόγια στους εκπαιδευτικούς και πάρθηκε συνέντευξη από τους διευθυντές. Σε γενικές γραμμές, τα πορίσματα της έρευνας έδειξαν ότι ο μετασχηματιστικός διευθυντής επιδρά άμεσα στην επαγγελματική ενδυνάμωση, επάρκεια και ικανοποίηση των εκπαιδευτικών μέσης εκπαίδευσης στην Κύπρο. Να σημειωθεί ότι εδώ θα παρουσιαστούν μόνο τα αποτελέσματα που έχουν εξαχθεί από τις συνεντεύξεις των διευθυντών.

Κυριακή Κωστανάκη, Χριστίνα Κατσιουδή

Η χρήση της ψηφιακής αφήγησης (digital storytelling) στην παραγωγή λόγου κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης - ξένης γλώσσας

Η ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση αποτελεί μια από τις εκπαιδευτικές προτεραιότητες της εποχής. Με την παρούσα εισήγηση επιδιώκεται να παρουσιαστεί η προστιθέμενη αξία της ψηφιακής αφήγησης κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας σε αλλόγλωσσους και δίγλωσσους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, στόχος είναι να καταδειχθεί κατά πόσο η ψηφιακή αφήγηση –αξιοποιώντας τα πολυμέσα, τη δυνατότητα αναθεωρήσεων και την καθοδήγηση μιας κλίμακας διαβαθμισμένων κριτηρίων– καθίσταται δυνατή, ώστε να προωθήσει την εμπλοκή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία καλλιεργώντας την ίδια στιγμή γραμματισμούς του 21ου αιώνα. Η εισήγηση

στηρίζεται στα αποτελέσματα μιας ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά το έτος 2019 σε διεθνές σχολείο της Ελλάδος μεταξύ 30 μαθητών. Παρουσιάζεται η σχεδίαση και η υλοποίηση της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πρακτικής καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας που πιστοποιούν τη θετική επίδραση της ψηφιακής αφήγησης όσον αφορά την ενεργό συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και την καλύτερη αλληλεπίδραση μεταξύ τους στο πλαίσιο μιας ομάδας. Τέλος, παρουσιάζονται παραδείγματα εργασιών και παραθέτονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

Χριστόφορος Κωσταρής, Μαρία Κατσά

Η σημασία της αποτελεσματικής διαχείρισης των κρίσιμων συμβάντων στην τάξη για τη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας

Οι στρατηγικές διδασκαλίας που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να προσφέρουν σε όλους τους μαθητές τη δυνατότητα ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και συγχρόνως να ενθαρρύνουν τη σύνδεση νοημάτων και ιδεών με δημιουργικό τρόπο. Με αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται η αυτονομία των μαθητών καθώς και η γόνιμη επικοινωνία μεταξύ τους αλλά και με τον εκπαιδευτικό, με μεθόδους που καθιστούν περισσότερο αποτελεσματική τη λειτουργία της τάξης τόσο σε γνωστικό όσο και σε κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο. Τα κρίσιμα συμβάντα (critical incidents), πέρα από τις γνωστικές δεξιότητες των μαθητών, σχετίζονται και με τη διαχείριση της τάξης καθώς και με τη δυναμική μορφή της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας που αναπτύσσουν οι μαθητές μεταξύ τους και με τους εκπαιδευτικούς. Ως εκ τούτου, η οξυδερκής παρατήρηση των κρίσιμων συμβάντων δύναται να βελτιώσει σημαντικά τη διδακτική και διαχειριστική ικανότητα του εκπαιδευτικού, οδηγώντας τον σε εναλλακτικές και ενδεχομένως περισσότερο αποτελεσματικές επιλογές σε συνάρτηση με όσα είχε σχεδιάσει. Υπό αυτό το πρίσμα, τα κρίσιμα συμβάντα δύναται να αποτελέσουν ένα ισχυρό μαθησιακό εργαλείο του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη αναστοχαστικών πρακτικών και κατ' επέκταση για τη βελτίωση των διδακτικών προσεγγίσεων του στην τάξη. Ειδικότερα, μέσω της καταγραφής, της κωδικοποίησης και της ανάλυσης των κρίσιμων συμβάντων, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναστοχαστεί και να κατανοήσει τις συνθήκες που επηρεάζουν τη μαθησιακή διαδικασία. Επομένως, μπορεί να αντιληφθεί και να αντιμετωπίσει τις παθογόνες καταστάσεις που δημιουργούνται σε επίπεδο τάξης και να εξατομικεύσει τη διδασκαλία του στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών του τόσο σε γνωστικό όσο και σε συναισθηματικό επίπεδο.

Σμαράγδα Κωστούδα, Χριστίνα Κουζινόβσκα

Η ανάδειξη της προσφυγιάς στη Λογοτεχνία

Η εργασία εμπνέεται από το θεματικό πεδίο της Διαπολιτισμικής Λογοτεχνίας και διαπραγματεύεται το διαχρονικό θέμα της Προσφυγιάς-Μετανάστευσης. Η σκοποθεσία προσανατολίζεται αρχικά στην προσωπική και συλλογική ανταπόκριση και συνδιαλλαγή με το λογοτεχνικό κείμενο και κατά δεύτερο λόγο στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων όπως της ενσυναίσθησης της αυτό-αναστοχαστικότητας και στην καλλιέργεια της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση του κειμένου βασίστηκε σε στοιχεία της πολιτισμικής εικονολογίας που αφορούν την εικόνα του «Άλλου. Στο θεωρητικό πλαίσιο θίγονται βασικές έννοιες της Διαπολιτισμικής Αγωγής. Επίσης όσον αφορά τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας γίνεται αναφορά στις θεωρίες της Αισθητικής της Πρόσληψης και της Αναγνωστικής Ανταπόκρισης, οι οποίες εστιάζουν στο ρόλο του αναγνώστη. Η διδακτική πρόταση υλοποιήθηκε σε μαθητές/τριες της ΣΤ' τάξης. Στη διδακτική εφαρμογή αφου περιγραφεί η οργάνωση της τάξης και η μέθοδος που ακολουθείται, προτείνονται ενδεικτικές δραστηριότητες, που εφαρμόστηκαν από το βιβλίο της Λ. Παραύτη, «το διπλό ταξίδι». Οι δράσεις περιλαμβάνουν εκτός από παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, τεχνικές της δραματοποίησης και παιχνίδια ρόλων για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης. Επίσης διαθεματικές δραστηριότητες που συνδέουν τη Λογοτεχνία με άλλες μορφές τέχνης, όπως ζωγραφική, εικαστικές δημιουργίες, φωτογραφίες, δημιουργία μικρών ταινιών, εφόσον μέσα από κάθε είδους τέχνη μπορεί να επιτευχθεί η «διαπολιτισμική συνάντηση» και να εξασφαλιστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η συλλογικότητα και η συνεργατική μάθηση των παιδιών.

Δήμητρα Κωτσιοπούλου

Ο ρόλος των τεχνών στην προσχολική εκπαίδευση

Η αισθητική αγωγή συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και εκτός από καλλιτεχνικούς σκοπούς εξυπηρετεί και ψυχοπαιδαγωγικούς. Εκτός από την αφύπνιση και την καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της αισθητικής ευαισθησίας των παιδιών, η τέχνη επηρεάζει την ψυχοκινητική, νοητική, συναισθηματική, κοινωνική και ηθική ανάπτυξη τους. Επιπλέον, ενισχύει την αυτοεκτίμηση, δημιουργεί μια αίσθηση ταυτότητας ενθαρρύνει την αποδοχή της διαφορετικότητας και δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες, έτσι ώστε το άτομο να βελτιώνει τις ικανότητές του, να καλλιεργεί την κριτική του σκέψη και να διαχειρίζεται τις όποιες αλλαγές σε μια κοινωνία με δυναμικό χαρακτήρα. Στόχος λοιπόν της εκπαίδευσης δεν είναι μόνο να αναπτυχθούν ικανότητες στα παιδιά που απλώς θα τα προμηθεύσουν με τα κατάλληλα εφόδια για να κερδίσουν τα προς το ζην, αλλά και να καλλιεργηθούν τα παιδιά, ώστε να ζήσουν μια ζωή πλούσια σε νόημα. Υπό αυτό το πρίσμα, μια απλή επαφή με τις τέχνες δεν είναι αρκετή. Χρειάζεται να εμψυχηθεί η ιδέα πως η μάθηση γίνεται διά βίου και πραγματοποιείται μέσω της τέχνης.

Μαρία Κωτούλα

Σύμφυση στίχων και δημιουργικές αναπαραστάσεις στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Ο σχεδιασμός της λογοτεχνικής δραστηριότητας «Σύμφυση στίχων και δημιουργικές αναπαραστάσεις» συνδέεται με τις γενικότερες παραδοχές της διαθεματικής διδασκαλίας με την ενσωματωμένη συσχέτιση λόγου και εικόνας. Οι μαθητές αναλαμβάνουν να συνθέσουν ένα υβριδικό αφηγηματικό κείμενο με βάση τις αναγνώσεις τους. Σε πρώτη φάση, καλούνται να μελετήσουν ένα corpus ποιημάτων με κέντρο τον άνθρωπο, την ανθρώπινη κατάσταση. Στη συνέχεια, καταγράφουν στο σημειωματάριο του μαθήματος το ιδιαίτερο θέμα και την ατμόσφαιρα κάθε κειμένου. Η αποδελτίωση αυτή δίνει το έρεισμα για τη σύνθεση στοιχείων των ποιημάτων σε έναν θεματικό άξονα που προκύπτει από τους δείκτες περιεχομένου των κειμένων και την πρόσληψή τους από τους μαθητές. Προκειμένου οι τελευταίοι να συνθέσουν ένα νέο υβριδικό κείμενο, αξιοποιούν επιλεγμένα στοιχεία των πρωτογενών κειμένων και παρεμβάλλουν συνεκτικές φράσεις και νέα συνδυαστικά νοήματα στα ήδη υπάρχοντα. Το λογοτεχνικό κείμενο που προκύπτει αποτελεί μετασχηματιστική άσκηση, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός επεξεργασμένου αφηγηματικού ιστού, ως αποτέλεσμα ενός απορητικού τρόπου ανάγνωσης και των δεξιοτήτων που αποκτώνται για μια δευτερογενή βιωματική σύνθεση. Σε ομαδικό πάντα επίπεδο, οι μαθητές συνδέουν εικαστικές αναπαραστάσεις που δημιουργούν οι ίδιοι, τροφοδοτώντας το κείμενο με το αντίστοιχο οπτικό νόημα. Η παρουσίαση του έργου τους πραγματοποιείται σε συνθήκες ερμηνευτικού διαλόγου με την ολομέλεια, έτσι ώστε οι εκδοχές της ερμηνείας να πληθαίνουν, να συναιρούνται ή/και να αποκλίνουν από την αρχική πρόθεση των μαθητών - αφηγητών. Το διδακτικό όφελος της δραστηριότητας έγκειται αφενός στην πρόκληση της δημιουργικής ανάγνωσης και αφετέρου στην ανάπτυξη συγγραφικής δραστηριότητας με αναλογίες, συγκλίσεις και αμφισβητήσεις απόψεων και στάσεων των κειμένων απέναντι στον κόσμο. Περισσότερο σημαντική είναι η διέγερση της συναισθηματικής νοημοσύνης μέσα από κειμενικές αφορμές και η διεύθυνση της οπτικής των μαθητών - αναγνωστών στον σχεδιασμό μιας αφήγησης για τον άνθρωπο. Το περιεχόμενο των κειμένων και η πρόσληψή τους συμφύρονται στο κλίμα μιας διαλεκτικής συνεύρεσης, προβάλλοντας εν τέλει το εφηβικό συναίσθημα ως λόγο για τον κόσμο.

Χριστίνα Κωφίδου

Εισαγωγή στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση και την αναπηρία

Στην παρουσίαση αυτή θα αναλυθούν βασικές εννοιολογικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις του πεδίου της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, θα οριοθετηθούν και ερμηνευτούν οι έννοιες "Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση" και "Αναπηρία". Έτσι, από τη μία πλευρά, σύμφωνα με το Νόμο 3699/2008, Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) είναι «το σύνολο των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους μαθητές με αναπηρία και διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». Από την άλλη πλευρά, η Ένωση των Ατόμων με Κινητικές Βλάβες Κατά του Διαχωρισμού (Union of Physically Impaired Against Segregation - UPIAS) αναφέρει σχετικά με τη «βλάβη» (impairment) και την «αναπηρία» (disability): «Ορίζουμε λοιπόν τη βλάβη ως έλλειψη μέρους ή ολόκληρου άκρου, οργάνου ή μηχανισμού του σώματος, και την αναπηρία ως το μειονέκτημα ή τον περιορισμό της δραστηριότητας που προκαλείται από μια σύγχρονη κοινωνική οργάνωση, η οποία λαμβάνει ελάχιστα ή καθόλου υπόψη της τα

άτομα που έχουν σωματικές βλάβες, και έτσι αποκλείει τη συμμετοχή τους στις κυρίαρχες κοινωνικές δραστηριότητες».

Χριστίνα Κωφίδου

Μοντέλα ερμηνείας της αναπηρίας

Στην παρουσίαση αυτή θα αναλυθούν βασικές εννοιολογικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις των βασικότερων μοντέλων προσέγγισης της αναπηρίας, του ιατρικού και του κοινωνικού. Σύμφωνα με το ιατρικό μοντέλο (individual model of disability), η αναπηρία εδράζει στις λειτουργικές ή οργανικές μειονεξίες του ατόμου, θεωρείται κοινωνικά ανεπιθύμητη, μια προβληματική κατάσταση, μια προσωπική τραγωδία, την οποία οφείλουμε να εξαλείψουμε, με στόχο την «κανονικοποίηση» των ανάπηρων ατόμων. Αντίθετα, το κοινωνικό μοντέλο (social model of disability) τοποθετεί την οντολογία της αναπηρίας σε ένα κοινωνικό πλέγμα σχέσεων, σύμφωνα με τις οποίες αυτοί που κοινωνικά αναγνωρίζονται ως έχοντες μια βλάβη αποκλείονται και μειονεκτούν έναντι αυτών που θεωρούνται ως μη έχοντες μια βλάβη ή «κανονικοί», οι οποίοι έχουν και περισσότερα προνόμια, δικαιώματα και ευκαιρίες, σε σύγκριση με τους πρώτους.

Παναγιώτης Λάζος

Η τηλεπισκόπηση στο σχολείο. Κατασκευή και χρήση απλής κάμερας εγγύς υπέρυθρης ακτινοβολίας

Το σχολείο μας συμμετείχε 3 διαδοχικές σχολικές χρονιές στον μαθητικό διαγωνισμό αεροδιαστημικής CanSat in Greece. Κάθε συμμετοχή είχε διαφορετικό επιστημονικό και τεχνολογικό σκοπό, ωστόσο όλες είχαν ένα κοινό σημείο: τη χρήση μίας απλής κάμερας, η οποία είχε δεχθεί μία απλή μετατροπή ώστε να είναι ευαίσθητη κυρίως στην εγγύς υπέρυθρη ακτινοβολία (Near InfraRed, NIR) και ελάχιστα στο φως. Η συγκεκριμένη κάμερα χρησιμοποιήθηκε στην πρώτη αποστολή για τη λήψη εικόνων από μία περιοχή με αγροτικά τεμάχια στην Κωπαΐδα, στις οποίες οι καλλιεργημένες εκτάσεις ξεχώριζαν εύκολα καθώς ήταν εξαιρετικά φωτεινές. Αυτό οφείλεται στην μεγάλη ανακλαστικότητα που παρουσιάζουν τα υγιή φυτά στην NIR. Στις επόμενες δύο αποστολές, η συγκεκριμένη κάμερα συνδυάστηκε με μία ίδια κάμερα χωρίς μετατροπή, ευαίσθητη, δηλαδή, μόνο στο φως (οπτική κάμερα). Πραγματοποιήθηκαν, ξανά, λήψεις εικόνων του εδάφους και στη συνέχεια με τη βοήθεια του Κανονικοποιημένου Δείκτη Βλάστησης NDVI (Normalized Differentiated Vegetation Index) εξακριβώθηκε το είδος της εδαφοκάλυψης σε διάφορα σημεία των εικόνων. Ο κανονικοποιημένος δείκτης βλάστησης δίνεται από την παρακάτω σχέση: $NDVI = (NIR - Red) / (NIR + Red)$ όπου NIR είναι η φωτεινότητα της εικόνας από την NIR κάμερα σε μία συγκεκριμένη περιοχή και Red η αντίστοιχη φωτεινότητα στην κόκκινη ακτινοβολία από την εικόνα της οπτικής κάμερας. Δεδομένου ότι η χλωροφύλλη βρίσκεται κυρίως στα φυτά και παρουσιάζει έντονη απορρόφηση στην κόκκινη περιοχή, επιλέγεται αυτή η περιοχή αντί το σύνολο του ορατού φάσματος. Η βασική ιδέα είναι ότι η χλωροφύλλη στα φυτά απορροφά το κόκκινο φως κατά τη φωτοσύνθεση και τα υγιή φυτά αντανakλούν πολύ έντονα στη ζώνη NIR. Ο δείκτης NDVI είναι ένας αριθμός που κυμαίνεται μεταξύ +1 και -1. Τιμές του δείκτη κοντά στο +1 υποδηλώνουν υγιή βλάστηση, όσες βρίσκονται στην περιοχή του -1 δείχνουν ξερή βλάστηση και γενικότερα μπορούν να εξαχθούν αποτελέσματα για το είδος του εδάφους (επιφάνεια νερού, τσιμέντο κ.κλ.). Ο δείκτης βλάστησης NDVI έχει μελετηθεί και υιοθετηθεί ευρέως από την επιστημονική κοινότητα ως μέσο μέτρησης της υγείας των φυτών.

Χρήστος Λάλος

Ασφάλεια στο ψηφιακό παιχνίδι

Η όλο και αυξανόμενη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στην καθημερινότητα καθιστά αναγκαία την ενημέρωση των μαθητών σε θέματα ψηφιακής ασφάλειας. Η αξιοποίηση ψηφιακών παιχνιδιών για τον σκοπό αυτό αποτελεί καινοτόμο πρακτική με πολλές δυνατότητες εφαρμογής στον χώρο της εκπαίδευσης. Στο κείμενο που ακολουθεί εξετάζονται θέματα που αφορούν τον σχεδιασμό ενός ψηφιακού παιχνιδιού ρόλων για την ψηφιακή ασφάλεια που απευθύνεται σε μαθητές Γυμνασίου. Τα παραπάνω εντάσσονται στο πλαίσιο ευρύτερης δράσης για την ψηφιακή εμπιστοσύνη στην ελληνική εκπαίδευση. Το παιχνίδι που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της δράσης της Ψηφιακής Ασφάλειας, έχει ως τελικούς αποδέκτες τους μαθητές του Γυμνασίου και στοχεύει στην εξοικείωση των παικτών με πιθανούς κινδύνους από τη χρήση των υπολογιστών και του διαδικτύου, εκθέτοντάς τους σε αυτούς με ασφαλή τρόπο. Οι παίκτες καλούνται να

καλλιεργήσουν την κριτική τους σκέψη και να αποκαλύψουν / αντιμετωπίσουν τους πιθανούς κινδύνους αναπτύσσοντας δεξιότητες, αποκτώντας γνώσεις κι εν γένει καλλιεργώντας μια νέα νοοτροπία, εκείνη της ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου. Για τους σκοπούς του παιχνιδιού αξιοποιείται θεματολογία, η οποία καλύπτει μεγάλο εύρος των εννοιών και των θεμάτων της ψηφιακής ασφάλειας και εμπιστοσύνης (π.χ. παραβίαση ιδιωτικότητας, έκθεση σε ανάρμοστο περιεχόμενο, ιοί, εθισμός, εξαπάτηση κ.τ.λ.), όπως αυτά αποτυπώνονται στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Η ιστορία εκτυλίσσεται σε μία υποθετική πόλη, στην οποία ο παίκτης κινείται και δρα κατά τη διάρκεια του μαθήματος ή μετά το σχολείο. Έχοντας πεπερασμένο αριθμό διαθέσιμων ζώων, παίρνει πρωτοβουλίες, σκέπτεται και αποτιμά όλα τα δεδομένα που έχει στη διάθεσή του και καθορίζει τις ενέργειες του εικονικού χαρακτήρα του σύμφωνα με το σύστημα κανόνων και οδηγιών του παιχνιδιού. Αυτοί ορίζουν και το σκορ. Τελικός στόχος του παιχνιδιού είναι η μεγαλύτερη δυνατή παραμονή του παίκτη στο παιχνίδι.

Χρήστος Λάλος, Αγγελική Ντινιεράκη

Εικονική πραγματικότητα και περιβάλλοντα στην εκπαίδευση – Παρουσίαση εφαρμογής

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της έννοιας της εικονικής πραγματικότητας μέσα από ποικίλες θεωρήσεις και ορισμούς, που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς, προκειμένου να αποδοθεί ένας γενικός ορισμός στην πολυδιάστατη αυτή έννοια. Επιπλέον δίνεται μια γενική περιγραφή σε θέματα που σχετίζονται με τα εικονικά περιβάλλοντα. Πιο συγκεκριμένα, περιγράφονται οι κατηγορίες στις οποίες μπορούν να διακριθούν τα περιβάλλοντα αυτά ανάλογα με την δομή, τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητές τους. Επίσης, συζητείται η καταλληλότητα των εικονικών περιβαλλόντων και της εικονικής πραγματικότητας για την υποβοήθηση της μάθησης από απόσταση καθώς και οι εκπαιδευτικές εφαρμογές τους. Τέλος, παρουσιάζεται και η πλατφόρμα δικτυακών εικονικών περιβαλλόντων EVE και μια εφαρμογή που βασίζεται σε αυτή για την υποβοήθηση μάθησης από απόσταση. Μετά την ραγδαία εξέλιξη που σημειώθηκε τόσο στην τεχνολογία του υλικού των υπολογιστών όσο και στις δυνατότητες του λογισμικού την τελευταία δεκαετία, σήμερα εκδηλώνεται μια νέα τάση η οποία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο αλληλεπίδρασης του χρήστη με το υπολογιστικό σύστημα, με άλλα λόγια στην αλληλεπίδραση ανθρώπου-μηχανής (Human – Computer Interaction, HCI). Είναι γεγονός, πως πολλές φορές στις ερευνητικές κοινότητες και στην σύγχρονη βιβλιογραφία έχει εκφραστεί η άποψη πως η τεχνολογία θα μπορούσε να έχει εξελιχθεί πολύ διαφορετικά αν είχε δοθεί περισσότερη σημασία στην μορφή και τα μέσα αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο χρήστη και στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η εικονική πραγματικότητα αποτελεί βασικό εκπρόσωπο της νέας αυτής τάσης. Το συγκεκριμένο άρθρο πραγματεύεται καινοτόμες παιδαγωγικές σχεδιάσεις και υλοποιήσεις περιβαλλόντων για την ευέλικτη μάθηση με χρήση τεχνολογίας εικονικής πραγματικότητας και εικονικών περιβαλλόντων

Αντώνιος Λαμπρόπουλος

Η συμβολή της μη λεκτικής επικοινωνίας στην ανάπτυξη επικοινωνιακής σχέσης δασκάλου-μαθητή με έμφαση στον τομέα της ειδικής αγωγής.

Στην διαδικασία της μάθησης σημαντικό ρόλο παίζει η επικοινωνία. Οι σύγχρονες έρευνες στην παιδοψυχολογία υπογραμμίζουν τη σημασία της μη λεκτικής επικοινωνίας μεταξύ δασκάλου και μαθητή. Ο τόνος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις λειτουργούν ενθαρρυντικά και κυρίως στον τομέα της ειδικής αγωγής. Συμβάλλουν επίσης στο κτίσιμο μιας υγιούς σχέσης δασκάλου-μαθητή. Τα παιδιά που φοιτούν σε δομές ειδικής αγωγής έχουν ανάγκη από ένα χαμόγελο, μια οπτική επαφή για να τονωθεί η αυτοπεποίθησή τους. Οι μαθητές γενικά βέβαια έχουν ανάγκη από ένα διαφορετικό τρόπο διδασκαλίας και εκπαίδευσης. Μάλιστα σε περιπτώσεις που το σχολείο δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των μαθητών προκαλούνται αντιδράσεις από την πλευρά των μαθητών. Αυτή η στάση τους πηγάζει από την άρνησή τους προς το σχολείο και μπορεί να φτάσει και σε προβληματικές συμπεριφορές. Ο σύγχρονος δάσκαλος λοιπόν πρέπει να εκπαιδευτεί και να επιμορφωθεί στη χρήση της μη λεκτικής επικοινωνίας. Επιπλέον η μη λεκτική επικοινωνία μπορεί να αποτελέσει και τεχνική διαχείρισης προβληματικών συμπεριφορών. Ένα βλέμμα έχει τη δύναμη να ενθαρρύνει τον μαθητή να εκφραστεί αλλά μπορεί και να αποτρέψει κάποιους από το να συνεχίσουν μια αρνητική ή και παραβατική συμπεριφορά. Άλλωστε τα παιδιά που εκδηλώνουν κάποια παρεκκλίνουσα συμπεριφορά ακούν καθημερινά συμβουλές τις οποίες τις απορρίπτουν. Η μη λεκτική επικοινωνία έρχεται να πει ό,τι δεν μπορούν να πουν τα λόγια. Η χρήση της μη

λεκτικής επικοινωνίας έχει αποδειχθεί ότι ενισχύει την προσοχή του μαθητή αυξάνοντας την επίδοσή του. Βοηθά στην ανατροφοδότηση στο γνωστικό μαθησιακό πεδίο καθώς έχει το στοιχείο της αμεσότητας. Βέβαια πρέπει να αναφερθούν και κάποιοι κίνδυνοι που υπάρχουν. Ο σοβαρότερος είναι αυτός της παρεξήγησης σε διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα. Σε κάποιες πολιτισμικές ομάδες για παράδειγμα που προέρχονται από τη Ζιμπάμπουε μπορεί να παρεξηγήσουν το άγγιγμα του δασκάλου. Για αυτό οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι ενημερωμένοι και σε θέματα διαφορών σε νοοτροπίες και πολιτισμούς.

Ιωάννης Λαμπρόπουλος, Ελευθέριος Αγγελόπουλος, Αιμιλία Λαμπροπούλου, Αθηνά Τζιότζιου, Αικατερίνη Κουτσώνα, Νίκος Φωκούλης, Χαρά Κυμπρικτή

Λογιστική: Απόψεις και προτάσεις για την μέθοδο αξιολόγησης των μαθητών και η χρησιμοποίηση νέων μεθόδων διδασκαλίας για τη βελτίωση της επίδοσής τους

Στην εκπαιδευτική αξιολόγηση επιδιώκεται η εξακρίβωση της εκπαιδευτικών στόχων μέσω του εκπαιδευτικού έργου που έχει παρασχεθεί στους μαθητές. Με βάση τις αρχές αξιολόγησης αξιολόγησης η αξιολόγηση γίνεται με βάση την αξιοπιστία, την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα αλλά όπως είναι σε όλους γνωστό διδάσκουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν έχουν λάβει παιδαγωγικές σπουδές με αποτέλεσμα να μην έχουν την κατάλληλη επιμόρφωση, εμπειρία, τη χρησιμοποίηση συνδυαστικών μεθόδων διδασκαλίας κ.α. και να στηρίζονται μονάχα στην παραδοσιακή αξιολόγηση του μαθητή και ίσως κάποιες φορές με αυστηρά κριτήρια. Η Λογιστική είναι ένας κλάδος ιδιαίτερου πρακτικού ενδιαφέροντος μιας και όλα τα επαγγέλματα απαιτούν βασικές γνώσεις της Λογιστικής τόσο στην καθημερινότητα όσο και στην επαγγελματική πορεία των εκπαιδευόμενων. Στην παρούσα εργασία προτείνονται νέοι μέθοδοι διδασκαλίας, όπως τα παιχνίδια τα οποία έχει αποδειχθεί, μέσω εφαρμοσμένων παιχνιδιών σε μαθητές μετά δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ότι αποτελούν πηγή έλξης για την εκμάθηση μαθημάτων και ειδικά της Λογιστικής. Με αυτή την μέθοδο οι μαθητές θα βελτιώσουν την επίδοσή τους και η αξιολόγηση των μαθητών θα πρέπει να γίνεται με συνδυασμό τόσο της παραδοσιακής όσο και της αυθεντικής αξιολόγησης δίνοντας την ευκαιρία στους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν στο μάθημα και να λαμβάνουν τις περισσότερες γνώσεις εντός των σχολικών μονάδων, να αναπτύξουν το ομαδικό πνεύμα και να δουλεύουν εντός του μαθήματος προκειμένου να μπορούν να αξιολογηθούν για το γενικότερο προφίλ τους και όχι για τη μεμονωμένη στιγμή της γραπτής εξέτασης. Η παρούσα εργασία ήταν έναυσμα από τις απόψεις μαθητών μετά - δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε μαθήματα Λογιστικής οι οποίοι δεν είχαν διδαχθεί μαθήματα με εναλλακτικούς τρόπους και παρατηρούσαμε τα συνεχή προβλήματα χαμηλών βαθμολογιών χωρίς να γνωρίζουμε την αιτία τους. Συμπερασματικά θεωρούμε ότι η μέθοδος αξιολόγησης των μαθητών σε συνδυασμό με παραδόσεις νέων μεθόδων διδασκαλίας, όπως τα παιχνίδια, θα βελτιώσει την επίδοση των μαθητών και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των εκπαιδευόμενων θα είναι καλύτερο.

Ιωάννης Λαμπρόπουλος, Ελευθέριος Αγγελόπουλος, Νικόλαος Δάλλας, Χαρά Κυμπρικτή, Σταυρούλα Τσιοτινού, Όλγα Καγιάννη, Βασίλειος Ντέλλας

Σχολικά εγχειρίδια και ανάγκη εκμάθησης της Λογιστικής Κόστους σε επαγγέλματα μη οικονομικού υποβάθρου

Στην χώρα μας τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε μια σειρά από αλλεπάλληλες διαφοροποιήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος χωρίς όμως να υπάρχουν και οι απαραίτητες τροποποιήσεις στα σχολικά προγράμματα και εγχειρίδια. Επειδή τα σχολικά εγχειρίδια μεταφέρουν στους μαθητές τη γνώση μέσω της εκπαιδευτικής παράδοσης μιας και το 70% των δραστηριοτήτων στην αίθουσα γίνονται από αυτά και εν όψει της αλλαγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με κατάργηση των Ανωτάτων Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων θεωρούμαι ότι θα πρέπει να υπάρξει επανασχεδιασμός των σχολικών εγχειριδίων με την εισαγωγή είτε μαθημάτων είτε κεφαλαίων με τις βασικές έννοιες της Λογιστικής και της Λογιστικής Κόστους. Το έναυσμα για την παρούσα εργασία στηρίχτηκε σε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο διανεμήθηκε σε μαθητές μετά δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης οι οποίοι απάντησαν κατά πλειοψηφία ότι θα έπρεπε να γνωρίζουν Βασικές Γνώσεις Λογιστικής για την επαγγελματική τους πορεία. Προκειμένου να δείξουμε την αναγκαία αλλαγή του επανασχεδιασμού των σχολικών εγχειριδίων στα επαγγέλματα μη οικονομικού υποβάθρου χρησιμοποιήσαμε την ειδικότητα του Τομέα Ηλεκτρολογίας, Ηλεκτρονικής και Αυτοματισμού των Επαγγελματικών Λυκείων. Οι μαθητές του συγκεκριμένου τομέα καλούνται να διδαχθούν στις 3 τάξεις του Λυκείου 23 μαθήματα γενικής παιδείας και 13 μαθήματα

ειδικότητας χωρίς να μαθαίνουν τις στοιχειώδεις αρχές της Λογιστικής Κόστους όταν μετά το πέρας του σχολείου εάν δεν ακολουθήσουν την Γ' Βάθμια Εκπαίδευση θα κληθούν να βγουν στην αγορά εργασίας και θα πρέπει να γνωρίζουν από μόνοι τους την σημασία του κόστους, του Φ.Π.Α., των Τιμολογίων κ.α., έννοιες καθημερινής εφαρμογής για έναν επαγγελματία. Συμπερασματικά, θεωρούμε ότι τα σχολικά εγχειρίδια τόσο των Γενικών Λυκείων όσο και των Επαγγελματικών Λυκείων θα πρέπει να επανασχεδιαστούν και στα μαθήματα που διδάσκονται οι μαθητές να συμπληρωθούν και μαθήματα Λογιστικής όπως έχουν και οι άλλες χώρες στα εκπαιδευτικά τους συστήματα.

Αναστασία Λαμπροπούλου

Από τον μαθητή καταναλωτή περιεχομένου στον μαθητή δημιουργό. Αξιοποιώντας το Stop motion animation στο πλαίσιο του μαθήματος ΤΠΕ στο Δημοτικό

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση των αποτελεσμάτων από τη διαχρονική αξιοποίηση της τέχνης του animation από μαθητές του Δημοτικού, σε διάφορους θεματικούς τομείς, στο πλαίσιο του μαθήματος Τεχνολογίες Πληροφορικής κι Επικοινωνιών. Στο παραπάνω μάθημα, οι μαθητές θα πρέπει να έρθουν σε επαφή με προγράμματα επεξεργασίας video και να αποκτήσουν μια βασική παιδεία στα οπτικοακουστικά μέσα και την παραγωγή πολυμεσικών εφαρμογών. Είναι πολύ σημαντικό να μπορούν να χρησιμοποιούν δημιουργικά τον υπολογιστή και το διαδίκτυο καθώς και να διαχειρίζονται προγράμματα επεξεργασίας εικόνας και video, γιατί έτσι κατανοούν πόσο εύκολο είναι κάποιος να αλλοιώσει τέτοιου είδους δεδομένα. Κατά συνέπεια γίνονται πιο επιφυλακτικοί και στην ανάρτηση προσωπικών τους δεδομένων. Αξιοποιώντας την τέχνη του animation σφυρηλατούνται οι κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών, η διάθεση συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών, η οργάνωση και αξιολόγησή τους. Λειτουργεί ως το κατάλληλο εργαλείο ανάπτυξης της ομαδοσυνεργατικής δράσης και της δυναμικής εμπλοκής στη διαδικασία της μάθησης. Κι αυτό λόγω του ότι εμπλέκονται σε αυτή την τέχνη πολλές και διαφορετικές διαδικασίες και ρόλοι από τη μία μεριά και ποικίλα υλικά για τη δημιουργία του κάθε καρτέ από την άλλη. Το παιδαγωγικό πλαίσιο βασίζεται στις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες μάθησης όπου οι μαθητές μέσα από τη συνεργασία με δασκάλους και συμμαθητές ανακαλύπτουν πολλές ικανότητές τους και στον επικοινωνιακό όπου ο μαθητής πρέπει να μάθει πώς να μαθαίνει μόνος του. Το animation λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην παράδοση και την τεχνολογία και σαν ενισχυτής στη σχέση των μαθητών καθώς και στη σχέση δασκάλου μαθητή. Οι μαθητές λειτουργούν ως δημιουργοί χρησιμοποιώντας τις νέες τεχνολογίες αλλά και παραδοσιακά μέσα όπως η ζωγραφική και οι κατασκευές. Συνεργάζονται, ερευνούν, ανταλλάσσουν απόψεις και να παράγουν ομαδικό έργο σε διάφορες θεματικές ενότητες κάθε φορά. Η διαθεματικότητα είναι πολύ σημαντική παράμετρος στη διαδικασία αυτή.

Ειρήνη Λαρδούτσου

Δημιουργική Γραφή και «συνεκπαίδευση» μαθητών και γονέων

Οι αυξανόμενες απαιτήσεις για εκπαιδευτική καινοτομία στα πλαίσια σχολικών δράσεων και προγραμμάτων, σε συσχετισμό με την πρόκληση του ανοίγματος των σχολείων στην κοινωνία, δημιουργεί νέες συνθήκες και ενδιαφέρον για επιστημονική διερεύνησή τους. Στο πνεύμα αυτό και μέσα στα πλαίσια εκπόνησης διπλωματικής εργασίας στην «Εκπαίδευση Ενηλίκων» (ΕΑΠ), σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε μία Έρευνα Δράσης σε Νηπιαγωγείο της Θεσσαλονίκης, κατά το σχολικό έτος 2018-2019, στον άξονα «συνεκπαίδευσης» νηπίων και γονέων τους, σε πρόγραμμα μουσειακής αγωγής, με αξιοποίηση αρχών και χρήση μεθόδων από το επιστημονικό αντικείμενο της Δημιουργικής Γραφής. Καθώς σύμφωνα, με τη διεθνή βιβλιογραφία, η έννοια της «συνεκπαίδευσης» αναφέρεται κυρίως σε αρχές και τεχνικές που συνδέουν τη Γενική με την Ειδική αγωγή, προτείνεται ως καινοτόμος προσέγγιση η αξιοποίηση εκείνων των αρχών και των μεθόδων της, που μπορούν να αξιοποιηθούν προς όφελος του συσχετισμού Βασικής Εκπαίδευσης με την Εκπαίδευση Ενηλίκων. Συγκεκριμένα μέσα από την υλοποίηση ετήσιου ενδοσχολικού προγράμματος Δημιουργικής Γραφής σε μουσειακό αντικείμενο, σε νήπια και γονείς, αφού διερευνήθηκαν οι στάσεις των τελευταίων αλλά και της εκπαιδύτριας-ερευνήτριας, αναλύθηκαν ποιοτικά τα δεδομένα και αποτυπώθηκαν ευρήματα που έδωσαν στοιχεία για τον βαθμό που ένα τέτοιο πρόγραμμα «συνεκπαίδευσης», μπορεί να μετασηματίσει την άποψη των ενηλίκων για τον γονεϊκό τους ρόλο, για την κοινωνικότητά τους αλλά και για την ίδια τη μάθηση. Ταυτόχρονα ελέγχθηκαν και οι εκπαιδευτικές

πρακτικές, στο βαθμό αποτελεσματικότητάς τους, μέσα από το συγκεκριμένο εγχείρημα προς όφελος του εκπαιδευτικού έργου.

Αντιγόνη Λασκαρίδου

Σχολικό πρόγραμμα αγωγής σταδιοδρομίας "Επαγγελματικοί δρόμοι μετά το Λύκειο: ενημερώνομαι και επιλέγω"

Στην εισήγησή μου για τη Θεματική Ενότητα «Εκπαιδευτικά Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων» αναφέρομαι στο Σχολικό Πρόγραμμα Αγωγής Σταδιοδρομίας με τον τίτλο «Επαγγελματικοί δρόμοι μετά το Λύκειο: ενημερώνομαι και επιλέγω» που υλοποίησα ως συντονίστρια κατά το σχολικό έτος 2017-18. Στο πρόγραμμα συμμετείχε μία μεικτή ομάδα 19 μαθητών (14 κορίτσια και 5 αγόρια). Οι παιδαγωγικοί στόχοι της εισηγήτριας ήταν οι μαθητές να ενημερωθούν από ειδικούς για τις προοπτικές και τους επαγγελματικούς δρόμους που ανοίγονται μετά το Λύκειο σε Ελλάδα και Ευρώπη, ώστε να κάνουν τη σωστή επιλογή σπουδών και επαγγέλματος. Παράλληλα να ενημερωθούν και οι γονείς τους, ώστε να διοργανωθούν βιωματικές δράσεις επαγγελματικού προσανατολισμού για μαθητές και γονείς. Τα θέματα που ερευνήθηκαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος ήταν τα κριτήρια σωστής επιλογής σπουδών, τα εκπαιδευτικά συστήματα σε Ελλάδα και Ευρώπη, οι επαγγελματικές μονογραφίες, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η τηλεργασία, τα ευρωπαϊκά προγράμματα ανταλλαγής μαθητών και φοιτητών (ERASMUS, COMENIUS). Παράλληλα οι μαθητές ενημερώθηκαν για τη σύνταξη Βιογραφικού Σημειώματος, για την παρουσία τους σε μία συνέντευξη επιλογής προσωπικού και για τα μεγαλύτερα Πανεπιστήμια σε Ευρώπη και Αμερική. Συζήτησαν ανά ομάδες για τον εθελοντισμό, τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα, την ισότητα των φύλων, τις εργασιακές προοπτικές ατόμων με αναπηρία. Η μεθοδολογία υλοποίησης περιελάμβανε την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης, βιωματικές δράσεις και εργαστήρια, ερωτηματολόγια, εικονικές συνεντεύξεις μαθητών για διεκδίκηση επαγγελματικών θέσεων, φύλλα εργασίας για την αναζήτηση κλίσεων, επιθυμιών και ενδιαφερόντων. Πραγματοποιήθηκαν επιμορφωτικές συναντήσεις και ενημερώσεις από Συμβούλους ΣΕΠ, καθώς και δύο επιμορφωτικές συναντήσεις επαγγελματικού προσανατολισμού μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών από Πανεπιστημιακούς Καθηγητές στους χώρους των Θεωρητικών και Θετικών Επιστημών, εξειδικευμένους επιστήμονες και ερευνητές. Τέλος γονείς μαθητών που συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα παρακολούθησαν και Πρόγραμμα Συμβουλευτικής Γονέων με τον τίτλο «Διευκολύνω τον έφηβο στον επαγγελματικό του προσανατολισμό».

Αθηνά – Ιωάννα Λειβαδάρα

Αισθητική διδασκαλία και μαθησιακές δυσκολίες

Μελέτες που πραγματοποιήθηκαν τον 20ο αι. έδειξαν ότι η αισθητική, δηλαδή η ενασχόληση με τις τέχνες, συνδέεται με τη γλωσσική ανάπτυξη, ανοίγοντας το δρόμο για τη δημιουργία μίας νέας μεθόδου διδασκαλίας, βάση της οποίας ο μαθητής μέσω των τεχνών κατανοεί τα γλωσσικά δεδομένα. Μάλιστα, σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στη συνέχεια, διαπιστώθηκε "ότι μέσω της αισθητικής διδασκαλίας της γλώσσας δεν βελτιώθηκαν μόνο οι μετρήσιμες γλωσσικές επιδόσεις των μαθητών αλλά δημιουργήθηκαν παράλληλα επικοινωνιακά γλωσσικά περιβάλλοντα". Στη βάση αυτή, χρησιμοποιήθηκε μία σειρά αισθητικών δραστηριοτήτων –μέρος των οποίων θα παρουσιασθεί στο συνέδριο- για την εξοικείωση μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες με συγκεκριμένα γλωσσικά φαινόμενα. Επίσης, αναπτύχθηκαν συγκεκριμένες τακτικές απομνημόνευσης στα πλαίσια της εξατομικευμένης διδασκαλίας. Πιο συγκεκριμένα, η μέθοδος της αισθητικής διδασκαλίας αξιοποιήθηκε σε δυο κατηγορίες μαθητών: α) σε μαθητές με διάσπαση ελλειμματικής προσοχής και δυσλεξία β) σε μαθητές με δυσλεξία, εστιάζοντας κάθε φορά στις ιδιαιτερότητες και αδυναμίες αλλά και στα ειδικά ενδιαφέροντα κάθε παιδιού.

Στέφη Λιναρδάτου, Αρετή Βελή

Η σύγχρονη ψηφιακή τάξη, η τάξη του μέλλοντος. Η "αεικίνητη" τάξη εν μέσω κορονοϊού με την αξιοποίηση του εργαλείου Microsoft Teams.

Η παρουσίαση πραγματεύεται τη διδακτική προσέγγιση των μαθημάτων μέσα από τη χρήση των Τεχνολογιών Επικοινωνίας και Πληροφοριών (ΤΠΕ) και συγκεκριμένα τον σχεδιασμό και την παιδαγωγική

τους προσέγγιση στη σύγχρονη εκπαίδευση ενόψει της δημιουργίας μιας ψηφιακής τάξης. Ειδικότερα, θα παρουσιαστούν διαδραστικές μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας των σχολικών μαθημάτων προκειμένου να υπηρετήσουν τις σύγχρονες ανάγκες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και των έκτακτων συγκυριών και συνθηκών. Οι έκτακτες συνθήκες οδήγησαν εκπαιδευτικούς και εκπαιδευόμενους να αναζητήσουν τρόπους και περιβάλλοντα μάθησης ικανά να μην παύσουν τη μαθησιακή διδασκαλία και την εκπόνηση του αναλυτικού προγράμματος καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Αξιοποιώντας την πλατφόρμα Microsoft Teams, αυτός ο στόχος γίνεται πράξη. Πρόκειται για ένα περιβάλλον εργασίας το οποίο βασίζεται σε διαδικτυακές συνομιλίες και προωθεί την επικοινωνία και συνεργασία με μαθητές και συναδέλφους. Στις ψηφιακές τάξεις, που δημιουργούνται στο Microsoft Teams, μέσω βιντεοκλήσεων παραδίδονται μαθήματα, επιλύονται απορίες και σε συνδυασμό με το Classnotebook ανατίθενται εργασίες και διορθώνονται κείμενα και ασκήσεις. Στόχος του συγκεκριμένου εργαστηρίου είναι να εξερευνήσουμε πώς μπορούμε αξιοποιήσουμε διάφορα εργαλεία του Teams για να προσομοιώσουμε αποτελεσματικά τις συνθήκες της δια ζώσης διδασκαλίας στην ψηφιακή τάξη και παράλληλα να διαπιστώσουμε πώς οργανώνεται αυτόματα από την εφαρμογή ένας προσωπικός χώρος εργασίας αποδοτικός για τη δυναμική του εκάστοτε μαθητή. Οι σελίδες του Classnotebook λειτουργούν ως ένας λευκός καμβάς που μας επιτρέπει να δημιουργήσουμε ένα εμπλουτισμένο και διαδραστικό σχέδιο μαθήματος αξιοποιώντας πληθώρα εργαλείων όπως η εγγραφή ήχου ή η εισαγωγή ενός online Forms Quiz. Κατά την διάρκεια της παρουσίασης θα εξερευνήσουμε πώς μπορούμε να δομήσουμε ένα σχέδιο μαθήματος και παράλληλα πώς να οργανώσουμε έναν προσωπικό χώρο εργασίας αποδοτικό και πρόσφορο για τη δυναμική του κάθε μαθητή. Τα εν λόγω εργαλεία, άλλωστε, επιταχύνουν την κατάκτηση της γνώσης ειδικά για μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες όπως δυσλεξία.

Ελένη Λιντζαροπούλου

Θρησκευτική εκπαίδευση και λογοτεχνία: η περίπτωση της πεζογράφου Ελένης Λαδιά

Η παιδαγωγική αξία του μύθου και η αξιοποίησή του στην κινητοποίηση της εμπειρίας του ανθρώπου είναι αδιαμφισβήτητη μέσα στο χρόνο. Το ίδιο αδιαμφισβήτητη αλλά και αναγκαία είναι και η αξιοποίηση της λογοτεχνίας, ως μέσου για την γνωριμία του διδασκόμενου με τον κόσμο και τη γύρω του πραγματικότητα, μέσα από τον παραβολικό τρόπο που χρησιμοποιεί η τέχνη. Η χρήση της τέχνης μπορεί να αξιοποιηθεί ουσιαστικά στη διδασκαλία του θρησκευτικού μαθήματος, τη διεύρυνση των οριζόντων των διδασκομένων, την πρόσληψη σύγχρονων και πολλές φορές φλεγόντων ζητημάτων και τη δημιουργία προβληματισμών και βιωματικών απεικονίσεων της αλήθειας εντός των μαθητών. Η προτεινόμενη εισήγηση σκοπό έχει να παρουσιάσει σύγχρονους λογοτεχνικούς μύθους οι οποίοι ανιχνεύονται στο πεζογραφικό έργο της Ελένης Λαδιά και μπορούν να συμβάλλουν στη διδασκαλία του θρησκευτικού μαθήματος, μέσα από τις ανάλογες παιδαγωγικές εφαρμογές τους. Η Ελένη Λαδιά, πολυγραφότατη και πολυβραβευμένη συγγραφέας, της οποίας το έργο πρώτη φορά μελετάται υπό το πρίσμα της θεολογίας, διαθέτει εξαιρετική γλώσσα, ποιητική και φιλοσοφική σκέψη, λόγο πλήρη ιδεών, με κυρίαρχες τις μεταφυσικές αγωνίες. Η λογοτεχνία της αποτελεί πρόσφορο έδαφος για θεολογικές αναζητήσεις, κοινωνικούς και υπαρξιακούς προβληματισμούς. Στα πρόσωπα των ηρώων της οι αναγνώστες, μαθητές και εκπαιδευτικοί, θα συναντήσουν άλλες φορές τον εαυτό τους και άλλες τον πλησίον, κυρίως όμως θα συναντηθούν με ένα συγγραφικό πνεύμα το οποίο υπερασπίζεται το δικαίωμα στην πίστη, την απιστία, την αναζήτηση ή την αβεβαιότητα, με την ίδια ισχυρή κάθε φορά δύναμη που τόσο πολύ έχει ανάγκη ο νέος άνθρωπος για να ταυτιστεί, να διαμορφώσει το δικό του κοσμοείδωλο και να αισθανθεί αποδεκτός.

Ιωάννα Λίντζιου

Οι απόψεις των Διευθυντών Λυκείων για τους παράγοντες που επηρεάζουν την εφαρμογή της καινοτομίας των Δημιουργικών Εργασιών

Το άρθρο αυτό προσπαθεί να αναδείξει τις απόψεις των Διευθυντών ΓΕΛ για τον ρόλο τους στην εφαρμογή της καινοτομίας και τους παράγοντες που επιδρούν θετικά ή αρνητικά. Μελέτη περίπτωσης αποτελεί η καινοτομία των Δημιουργικών Εργασιών που θεσμοθετήθηκε με τη μορφή υποχρεωτικού μαθήματος στο Γενικό Λύκειο, το 2016. Με το πρόγραμμα αυτό το Υπουργείο επιδίωκε την υιοθέτηση εντός του ωρολογίου προγράμματος μιας σειράς από νέες διερευνητικές και συνεργατικές εκπαιδευτικές τεχνικές μάθησης, που σκοπό είχαν να ενθαρρύνουν τους μαθητές στην καλλιέργεια δημιουργικής σκέψης. Η έρευνα διεξήχθη από

τον Μάρτιο έως τον Μάιο του 2019 χρησιμοποιώντας την τεχνική της ημι-δομημένης συνέντευξης με 11 Διευθυντές Λυκείων της χώρας από τη Στερεά Ελλάδα έως τις Κυκλάδες. Οι Διευθυντές σύμφωνα με την έρευνα, θεωρούν τις Δημιουργικές εργασίες ως ένα καινοτόμο πρόγραμμα που αυξάνει το ενδιαφέρον των μαθητών για τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα και αναπτύσσει τη δημιουργικότητα και τη συνθετική τους ικανότητα. Αντιλαμβάνονται τον ρόλο τους ως ενημερωτικό, υποστηρικτικό που ενθαρρύνει και ενεργοποιεί τους εκπαιδευτικούς. Συμβάλλουν στη διαμόρφωση συνεργατικού κλίματος και κουλτούρας στο σχολείο, ενώ φροντίζουν για την εξασφάλιση της απαιτούμενης υλικοτεχνικής υποδομής και της ορθής διαχείρισης των υλικών πόρων. Εμπόδια στην εφαρμογή των Δημιουργικών Εργασιών είναι η έλλειψη επιμόρφωσης και επαρκούς ενημέρωσης των εκπαιδευτικών, η έλλειψη κινήτρων για όσους αναλαμβάνουν την υλοποίηση και η αντίσταση απέναντι σε οτιδήποτε καινούργιο από κάποιους εκπαιδευτικούς. Ανασταλτικός παράγοντας είναι ο χρόνος και τα εξαιρετικά επιβαρυνόμενα αναλυτικά προγράμματα σπουδών του Λυκείου. Η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει και να αναβαθμίσει τις Δημιουργικές Εργασίες αντιμετωπίζοντάς τες ισότιμα με το υπόλοιπο αναλυτικό πρόγραμμα αλλάζοντας τη στόχευση του Λυκείου που παραμένει η επιτυχία στις πανελλαδικές εξετάσεις.

Ιωάννα Λιούτσια

"Κι αν αφήσω το βιβλίο, είναι πιο πολύ σχολείο": το θέατρο στην υπηρεσία των κοινωνικών ιδεών

Πρόκειται για ένα εργαστήριο 3 ωρών που έχει ως αντικείμενό του τη χρήση τεχνικών εκπαιδευτικού δράματος αλλά και θεατρικού παιχνιδιού ως εργαλείο στα πλαίσια μιας προοδευτικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα το εργαστήριο θα ασχοληθεί με τρόπους όπου ορμώμενοι από το μαθησιακό και γνωσιακό πλαίσιο του σχολείου (διδακτέα ύλη μαθημάτων) καταφέρνουμε να προσεγγίσουμε ζητήματα κοινωνικής μάθησης (αλληλεγγύη, ειρηνική συνύπαρξη σε μία κοινωνία, ομαδικότητα, διαφορετικότητα κ.ο.κ.). Το εργαστήριο χωρίζεται σε δύο ενότητες: α) Η πρώτη ενότητα είναι θεωρητική και μας εισάγει στον κόσμο του Θεάτρου στην Εκπαίδευση, μας εξοικειώνει με όρους και τεχνικές, προτείνει σχετική βιβλιογραφία και παρουσιάζει ποικίλες μορφές προσέγγισης του θέματος όπως προτάθηκαν από διαφορετικά παιδαγωγικά κινήματα και οπτικές. β) Πράξη. Εδώ οι συμμετέχοντες καλούνται να βιώσουν στην πράξη πώς σχεδιάζονται, οργανώνονται και λειτουργούν αυτές οι τεχνικές στην τάξη. Πώς μπορούμε, συγκεκριμένα, να χρησιμοποιήσουμε ως υλικό τη διδακτέα ύλη (π.χ ιστορία, γλώσσα, γεωγραφία) για να προωθήσουμε κοινωνικές ιδέες και έννοιες που δεν μπορούν να διδαχθούν (ομόνοια, ειρήνη, αλληλοβοήθεια, συνύπαρξη κ.ά.). Δεν υπάρχουν κριτήρια συμμετοχής στο εργαστήριο αυτό. Ο μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 25 άτομα (όσα δηλαδή και τα άτομα μιας τάξης).

Δήμητρα Λογγίνου

Λογοτεχνικά μονοπάτια, δικές μας διαδρομές...

Το σχολικό πρόγραμμα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων «Λογοτεχνικά μονοπάτια... δικές μας διαδρομές», αποσκοπεί στην καλλιέργεια της φιλιανγνωσίας μέσα από μια σειρά εκπαιδευτικών σχεδιασμών, παιχνιδιών και συνεργασιών που αναδεικνύουν την ποικιλία και τη δυναμική του λογοτεχνικού λόγου. Η λογοτεχνία συνδέεται με την καθημερινή ζωή και προσεγγίζεται βιωματικά και διαθεματικά με βάση τις αρχές και τα στάδια του εποικοδομητικού – ανακαλυπτικού μοντέλου. Ταυτόχρονα, δίνεται έμφαση στις εναλλακτικές μορφές απεικόνισης ενός λογοτεχνικού έργου, όπως το θεατρικό κείμενο και η κινηματογραφική προβολή. Επιπλέον, επιχειρείται η αποσαφήνιση των εννοιών ψυχαγωγία και διασκέδαση. Επιμέρους στόχοι του προγράμματος είναι η απόκτηση γνώσεων λογοτεχνικής ανάλυσης, η αισθητική απόλαυση, η καλλιέργεια ιδεολογικού, κοινωνικού και πολιτιστικού πλαισίου αξιών, η ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησης, της συνεργασίας και του ομαδικού πνεύματος καθώς επίσης και η ελεύθερη έκφραση του μαθητή με καλλιτεχνικό και δημιουργικό τρόπο. Το πρόγραμμα έχει διάρκεια πέντε μηνών και αποτελείται από τέσσερις ενότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν δράσεις που εξυπηρετούν τους γενικούς στόχους των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων. Η αξιολόγηση της διαδικασίας και η διεξαγωγή συμπερασμάτων βασίζεται σε ποιοτικές μεθόδους έρευνας, όπως η παρατήρηση και η δομημένη ή μη δομημένη συνέντευξη.

Μαρίνα Λουάρη

Δίνοντας κίνητρο στους μαθητές με δυσλεξία για την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων

Η απόλαυση που απορρέει από την ανάγνωση της λογοτεχνίας αποτελεί προσωπική υπόθεση. Η φιλαναγνωσία δομείται πρωταρχικά στο οικογενειακό περιβάλλον και συνεχίζεται στο σχολείο. Οι αναγνωστικές συνήθειες της οικογένειας θεωρούνται σημαντικός παράγοντας προώθησης και βελτίωσης της ανάγνωσης των παιδιών. Οι αντιλήψεις των γονέων σχετικά με τις δεξιότητες ανάγνωσης στο σπίτι επηρεάζουν σημαντικά και εκείνες των παιδιών τους. Κάποιοι γονείς θεωρούν υψίστης σημασίας την αναγνωστική διαδικασία και πιστεύουν ότι δεν είναι αποκλειστικά και μόνο υπεύθυνο το σχολείο, γι' αυτό αναλαμβάνουν και οι ίδιοι ενεργητικό ρόλο. Έρευνες επιβεβαιώνουν ότι μαθητές των οποίων οι γονείς διαβάζουν για ευχαρίστηση έχουν και οι ίδιοι θετικότερη στάση στο διάβασμα και ως αποτέλεσμα επιδεικνύουν καλύτερες αναγνωστικές δεξιότητες. Όταν όμως πρόκειται για μαθητές με αναγνωστικές δυσκολίες αυτά τα δεδομένα ανατρέπονται. Οι μαθητές με δυσλεξία από τα πρώτα χρόνια της φοίτησής τους αντιμετωπίζουν σημαντικές αναγνωστικές δυσκολίες οι οποίες αποτελούν τροχοπέδη στην ακαδημαϊκή τους πορεία και τους επηρεάζουν ψυχολογικά. Ως εκ τούτου, διάκεινται αρνητικά προς την ανάγνωση οποιουδήποτε κειμένου πολύ δε περισσότερο ενός λογοτεχνικού. Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από έρευνα που διεξήχθη στην οποία συμμετείχαν 74 άτομα με δυσλεξία. Παρόλο που οι περισσότεροι προέρχονταν από περιβάλλον όπου οι γονείς συνήθιζαν να διαβάζουν δήλωσαν ότι δεν έχουν ως τώρα διαβάσει λογοτεχνία αλλά ούτε και προτίθενται μελλοντικά ακόμη κι αν πρόκειται για ηλεκτρονικό βιβλίο. Τα δεδομένα αυτά μας προτρέπουν να αναζητήσουμε και να προτείνουμε τρόπους διέγερσης του κινήτρου για ανάγνωση σε αυτή την ομάδα. Εναλλακτικοί τρόποι ανάγνωσης, που θα εμπλέκουν και την τεχνολογία σε συνδυασμό με το παραδοσιακό βιβλίο, ψηφιακή αφήγηση και άλλες τεχνικές μπορεί να αποτελέσουν κίνητρο για τα άτομα με αναγνωστικές δυσκολίες ώστε να συμμετέχουν σε ένα αναγνωστικό περιβάλλον.

Αγγελική Λουμπαρδιά

Ψηφιακή τάξη και τριγωνομετρικές συναρτήσεις

Στην ψηφιακή τάξη της πλατφόρμας του Webex γίνεται παρουσίαση της θεωρίας των τριγωνομετρικών συναρτήσεων (Άλγεβρα Β' Λυκείου) από τον εκπαιδευτικό, με ερωτήσεις που απευθύνει στους μαθητές και ταυτόχρονη πληκτρολόγηση των αντίστοιχων τύπων του μαθήματος, σε έγγραφο word που διαμοιράζει μέσω της οθόνης. Επίσης ζητείται από τους μαθητές να ανοίξουν το διαδραστικό βιβλίο της άλγεβρας Β' Λυκείου από το ψηφιακό σχολείο στην αντίστοιχη σελίδα της συγκεκριμένη παραγράφου. Κατόπιν γίνεται διαμοιρασμός της εφαρμογής Geogebra από τον εκπαιδευτικό και παρουσιάζεται η γραφική παράσταση της συνάρτησης $f(x)=\eta\mu x$ και μελέτη αυτής (μονοτονία, ακρότατα, περιοδικότητα). Ακολούθως ο εκπαιδευτικός εισάγει στο Geogebra δρομείς ρ , ω , λ και κ και τη συνάρτηση στη γενική μορφή $g(x)=\rho \eta\mu(\omega x+\lambda)+\kappa$ και γίνεται μελέτη των συναρτήσεων για διαφορετικές τιμές των δρομένων διαδραστικά. Οι μαθητές μετά την ολοκλήρωση της θεωρίας καλούνται να απαντήσουν ένα τεστ σε συγκεκριμένο χρόνο, που έχει ήδη έτοιμο ο εκπαιδευτικός με το εργαλείο rolling του Webex ώστε ο εκπαιδευτικός να ελέγξει κατά πόσο οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη θεωρία όσον αφορά τη μελέτη της παραπάνω τριγωνομετρικής συνάρτησης. Το rolling δίνει τις απαιτούμενες πληροφορίες για την ατομική επίδοση κάθε μαθητή που συμμετείχε στο συγκεκριμένο τεστ. Ακολούθως οι μαθητές, με προτροπή του εκπαιδευτικού μπαίνουν στο eclass και κατεβάζουν αρχείο-φύλλο εργασίας με άσκηση στην οποία δίνεται ο τύπος συνάρτησης όπως $r(x)=-2\eta\mu(3x+1)$ ή $s(x)=3\eta\mu 4x-2$ κ.λπ. και τους ζητείται να εισάγουν τους τύπους αυτούς στο Geogebra και να απαντήσουν στα ερωτήματα που αφορούν στη μελέτη των συναρτήσεων αυτών. Αφού οι μαθητές ολοκληρώσουν την άσκηση, γίνεται συζήτηση για τις απαντήσεις και ένας μαθητής διαμοιράζει, μέσω του Webex και της αντίστοιχης εφαρμογής, την απάντηση. Ανατίθεται σε όλους τους μαθητές για ασύγχρονη δράση εργασία στο eclass. Ομοίως τα αντίστοιχα και για τις άλλες βασικές τριγωνομετρικές συναρτήσεις.

Καίτη Λούτα

Μαθησιακές αρχές στα ψηφιακά παιχνίδια και διδακτική εφαρμογή τους με το παιχνίδι MISSION US 5: "Up from the dust"

Τα ψηφιακά παιχνίδια, δημοφιλής ενασχόληση των εφήβων στον ελεύθερο χρόνο τους, αποτελούν ιδανικά περιβάλλοντα για μάθηση. Απαντώνται σε αυτά βασικές αρχές της καλής μάθησης και της ενεργούς

εμπλοκής στη μαθησιακή διαδικασία. Στην παρούσα εργασία θα αναλυθούν διεξοδικά εννέα μαθησιακές αρχές, κοινές τόσο στα ψηφιακά παιχνίδια όσο και στην καλή και αποτελεσματική μάθηση: ενεργή, ανακαλυπτική μάθηση, πειραματισμός, εξατομικευμένη γνώση, κλιμάκωση, σαφείς στόχοι, μεταφορά των γνωστικών κατακτήσεων σε άλλα περιβάλλοντα, ανατροφοδότηση, κοινωνικά μοντέλα, ταυτότητα. Με βάση τις αρχές αυτές θα γίνει η ανάλυση και η αξιολόγηση του ιστορικού ψηφιακού παιχνιδιού MISSION US 5: “Up from the dust”, το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην τάξη για τη διδασκαλία της οικονομικής κρίσης του 1929.

Βάλια Λουτριανάκη

Η ρητορική παιδεία ως εργαλείο ανάπτυξης ικανοτήτων δημοκρατικής κουλτούρας: εφαρμογές στο αναλυτικό πρόγραμμα

Η δυνατότητα που παρέχει ο (θεσμοθετημένος από τα αναλυτικά προγράμματα) στόχος της κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου δεν αξιοποιείται πάντοτε και στον αναμενόμενο βαθμό στο πλαίσιο των φιλολογικών, και όχι μόνο, μαθημάτων. Ωστόσο, η ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων (ακούω και μιλώ), ικανότητας συνεργασίας, αυτο-οργάνωσης, κριτικής και δημιουργικής σκέψης, επίλυσης συγκρούσεων, η ενσυναίσθηση, η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα κ.ά. δεξιότητες και στάσεις ζωής αποτελούν κύρια ζητούμενα τόσο μιας δημοκρατικής κοινωνίας όσο και του επαγγελματικού στίβου. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστεί η φιλοσοφία και η τελευταία εκδοχή του προγράμματος «Τεισίας», το οποίο εφαρμόζεται και επανασχεδιάζεται από το 2001 και έχει στο επίκεντρο τη δημοκρατική παιδεία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων ενεργού πολίτη. Θα επισημανθούν οι ποικίλοι τρόποι εφαρμογής στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος και μάλιστα στα φιλολογικά μαθήματα και στην πολιτική παιδεία όλων των βαθμίδων και θα καταγραφεί συγκεκριμένη πρόταση (επαν-)ένταξης της ρητορικής στο αναλυτικό πρόγραμμα και η σχετική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Θα συνδεθεί, τέλος, η πρόταση με το πλαίσιο Ικανοτήτων Δημοκρατικού Πολιτισμού του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ηλίας Λυκογιάννης, Γιώτα Παπαδημητρίου

Τέσσερα σχολεία παίζουν, γνωρίζονται, συνεργάζονται: Ένα διασχολικό κυνήγι θησαυρού στα «πέτρινα μονοπάτια»

Το κυνήγι θησαυρού είναι ένα δημοφιλές παιχνίδι που μπορεί να παιχθεί με πολλούς τρόπους και σε διάφορες περιστάσεις. Επικεντρωνόμαστε εδώ σε μια ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη εκδοχή με εξαιρετικά παιδαγωγικά αποτελέσματα: το διασχολικό κυνήγι θησαυρού. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο ενός διαθεματικού πολιτιστικού προγράμματος –το «πορεία σε πέτρινα μονοπάτια»– οργανώθηκε ένα κυνήγι θησαυρού, προκειμένου να γνωριστούν οι μαθητές των 4 σχολείων που συμμετείχαν στη δράση, ώστε να βιώσουν τη χαρά της ομαδικότητας και στην πορεία να συνεργαστούν αποτελεσματικά. Το διασχολικό αυτό κυνήγι θησαυρού (προετοιμασία και προϋποθέσεις διεξαγωγής, χωρισμός σε ομάδες, σταθμοί και απαιτούμενες δραστηριότητες, ολοκλήρωση, βραβεία...) περιγράφουμε αναλυτικά στην παρούσα εισήγηση.

Σοφία Λυμπεροπούλου

Πρόταση μετασχηματισμού της διδακτικής προσέγγισης με στόχο την εκμάθηση ξένων γλωσσών

Οι ξένες γλώσσες αποτελούν γνωστικό αντικείμενο που προσφέρει ευκαιρίες επικοινωνίας, γνωριμίας με την ιστορία και τον πολιτισμό άλλων χωρών και λαών, ενίσχυσης της σκέψης, των ιδεών και των συναισθημάτων των μαθητών/ριών μέσα σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο πλαίσιο. Η προσέγγιση διδασκαλίας στο μάθημα της ξένης γλώσσας υιοθετεί τις αρχές του εποικοδομισμού και διακρίνεται για τη μαθητοκεντρική διάστασή της και για τη διαθεματική προσέγγισή της, με απώτερο στόχο τη μαθησιακή αυτονόμηση των μαθητών/ριών. Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μέρος μίας διδακτικής παρέμβασης στο μάθημα των Γερμανικών, που είχε στόχο την ανάπτυξη βαθύτερων κινήτρων για την εκμάθηση της ξένης γλώσσας, καθώς και την ενίσχυση της πολυπολιτισμικής ταυτότητάς τους. Με αφορμή τη θεματική ενότητα: «Μετανάστευση», ζητήθηκε από μαθητές/ήτριες της γ' γυμνασίου να αναζητήσουν στο διαδίκτυο ή στον οικογενειακό τους περίγυρο μια πραγματική ιστορία μετανάστη ή πρόσφυγα και να την παρουσιάσουν στην τάξη μέσω ενός βίντεο, το οποίο θα έφτιαχναν με τη χρήση εργαλείων δημιουργίας

βίντεο, όπως το movie maker, green screen, iMovies, κ.ά. Οι μαθητές/ήτριες εργάστηκαν για μία εβδομάδα και με την ολοκλήρωση της εργασίας, πρόβαλαν τα βίντεο στην τάξη. Οι υπόλοιποι/ες μαθητές/ήτριες παρακολούθησαν τα βίντεο και έδωσαν ανατροφοδότηση τόσο για τα θετικά σημεία, όσο και για τις αδυναμίες που είχε κάθε βίντεο και πρότειναν βελτιωτικές λύσεις (π.χ. στη γλώσσα ή στην τεχνική). Στη συνέχεια, ο/η κάθε μαθητής/ήτρια ανήρτησε το τελικό του/της βίντεο στο wiki της τάξης, αξιοποιώντας την πλατφόρμα Blackboard learn. Ταυτόχρονα, οι υπόλοιποι/ες μαθητές/ήτριες σχολίασαν online κάθε βίντεο. Τα αποτελέσματα αυτής της παρέμβασης είναι σημαντικά. Αρχικά επιτεύχθηκε η κινητοποίηση όλων των μαθητών/ριών και ακολούθως ενισχύθηκε η αυτονομία τους. Παράλληλα, οι μαθητές/ήτριες συνεργάστηκαν για να ξεπεράσουν τεχνικές δυσκολίες που προέκυπταν. Τέλος, η προβολή των βίντεο στην τάξη και η δημοσίευσή τους στο διαδίκτυο (στο Blackboard learn) καθώς και η ανατροφοδότηση που δόθηκε από τους/τις μαθητές/ήτριες, αποτέλεσαν εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης της δουλειάς τους, οι οποίες δημιούργησαν ισχυρά κίνητρα για μάθηση, αυτοβελτίωση και νέα στοχοθέτηση.

Μαγειρίας Μιχαήλ

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση απόψεις μαθητών/τριών

Η παρούσα εργασία στοχεύει, στην καταγραφή των απόψεων των μαθητών όσον αφορά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τη φετινή χρονιά, βιώσαμε μια πρωτόγνωρη κατάσταση εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού. Η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να κλείσει, εκτός όλων των άλλων, και τα σχολεία όλων των βαθμίδων. Αν θελήσουμε να ανατρέξουμε σε αυτά που ορίζουν οι ερευνητές του χώρου, τότε θα μπορούσαμε να ορίσουμε την ΑεξΑΕ σαν τη μορφή εκπαίδευσης που διαχωρίζει τον διδάσκοντα από τον διδασκόμενο κατά χώρο και/ή χρόνο, δίνει στον φοιτητή τη δυνατότητα να προσδιορίζει τον τόπο, τον χρόνο και τον ρυθμό της μελέτης του, δίνει τον μαθησιακό έλεγχο περισσότερο στον διδασκόμενο παρά στον από απόσταση διδάσκοντα και εγκαθιστά ασυνεχή επικοινωνία ανάμεσα στον διδάσκοντα και τους διδασκόμενους, η οποία υλοποιείται με έντυπο υλικό ή/και κάποιες μορφές τεχνολογίας. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ως μέσο συλλογής δεδομένων αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου. Κάποιες ερωτήσεις αποσκοπούσαν στη συλλογή κοινωνικοδημογραφικών δεδομένων ενώ οι υπόλοιπες στην καταγραφή των απόψεων των μαθητών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το δείγμα αποτέλεσαν 104 μαθητές Γυμνασίου (50% κορίτσια και 50% αγόρια) του σχολείου μας ηλικίας 12- 15 ετών. Το 48% δήλωσε ότι βρήκε ενδιαφέρουσα την εξ αποστάσεως διδασκαλία, το 41% λίγο ενώ το 11% καθόλου. Στην δεύτερη ερώτηση, για το αν έχει μέλλον η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το 69% προτιμά τη δια ζώσης εκπαίδευση και το 19% θεωρεί ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε έκτακτη ανάγκη. Στην ερώτηση τι τους έλλειψε περισσότερο όταν παρακολουθούσαν μαθήματα από το σπίτι το 58% δήλωσε τους συμμαθητές, και το 23% την επαφή με τους καθηγητές. Η ανάλυση των δεδομένων που συγκεντρώσαμε μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο για τη βελτίωση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο σχολείο μας ή και στην ευρύτερη περιοχή. Ενδεχόμενη επέκταση της έρευνας και σε άλλα σχολεία της χώρας μπορεί να δώσει πιο αξιόπιστα και αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα, αξιοποιήσιμα σε πανελλαδικό επίπεδο, που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη επίτευξη και τον εμπλουτισμό των στόχων του θεσμού.

Ευαγγελία Μάγγου

Ανάπτυξη της φαντασίας των μαθητών μέσω δημιουργικών δραστηριοτήτων στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας -μία συγκριτική μελέτη μεταξύ της πέμπτης δημοτικού και της πρώτης γυμνασίου

Αντικείμενο της μελέτης της παρούσας εργασίας είναι να εντοπίσουμε τι συμβαίνει στη μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο αναφορικά με την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των μαθητών, τους παράγοντες που συνηγορούν σε αυτή σε συνάρτηση με τη σχέση της δημιουργικής γραφής και του μαθήματος της γλώσσας. Πρόκειται για μια συγκριτική, ποιοτική μελέτη που δομήθηκε σε έξι διδασκαλίες-προετοιμασίας δημιουργικού λόγου και στις δύο βαθμίδες. Για την ερμηνεία προσανατολιστήκαμε στις κονστρουκτιβιστικές θεωρίες του J.Bruner και του L.Vygotsky σε επικοινωνιακά περιβάλλοντα μάθησης, ενώ η προσέγγιση της θεωρητικής βάσης σχετίζεται με γνωστική ψυχολογία, τη φιλοσοφία και τις σύγχρονες τάσεις της διδακτικής του μαθήματος της νεοελληνικής γλώσσας.

Χρυσούλα Μακρή Flexibowling vs tetractys

Πρόκειται για μια δραστηριότητα για την εισαγωγή της έννοιας του μοτίβου και της μοντελοποίησης γενικότερα. Αναφέρεται σε ακολουθίες αριθμών και συγκεκριμένα μέσω μιας ιστορίας οι εμπλεκόμενοι έρχονται σε επαφή με τους τριγωνικούς αριθμούς. Αντιλαμβάνονται το τρόπο δημιουργίας τους τόσο γεωμετρικά όσο και αλγεβρικά και εφαρμόζουν τις γνώσεις τους σε "προβλήματα" καθημερινότητας. Το target group είναι μαθητές 1ης Λυκείου αλλά με ελαφρές τροποποιήσεις μπορεί και να χρησιμοποιηθεί σε παιδιά δημοτικού σχολείου. Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος του ΙΕΠ με τίτλο Μαθηματικός γραμματισμός

Κωνσταντίνος Μαλαφάντης, Ευαγγελία Μουλά

Σώστε τον Οδυσσέα: Ένα δωμάτιο απόδρασης ως περιβάλλον ενίσχυσης συνεργατικής μάθησης και ανθεκτικότητας σε σχολικό πλαίσιο

Η παρούσα εργασία περιγράφει τον σχεδιασμό, την υλοποίηση ενός εκπαιδευτικού παιχνιδιού της κατηγορίας δωματίου απόδρασης στον χώρο του σχολείου και τα αποτελέσματά της. Τα δωμάτια απόδρασης ανήκουν στο ευρύτερο πεδίο της παιχνιδοποίησης της μάθησης. Η παιχνιδοποίηση είναι η χρήση της μηχανικής, της αισθητικής και των κανόνων των παιχνιδιών, ώστε να κινητοποιηθούν οι μαθητές προς τη μάθηση και/ή την επίλυση προβλημάτων. Κύρια συστατικά της διαδικασίας είναι η πρόκληση, ο ανταγωνισμός, η συνεργασία, η εξερεύνηση, ο πειραματισμός, η ελευθερία της αποτυχίας, η ανατροφοδότηση και φυσικά η αφήγηση. Τα escape rooms συγκεκριμένα, είναι παιχνίδια γρίφων και δράσης που βασίζονται σε μία αφήγηση-σενάριο. Η δράση εκκινεί με τον αποκλεισμό των παικτών σε ένα δωμάτιο, σε μια δυσχερή κατάσταση από την οποία πρέπει να εξέλθουν, επιλύοντας γρίφους ή εκτελώντας αποστολές, σύμφωνα με ένα σχέδιο. Το δωμάτιο απόδρασης που σχεδιάστηκε στη φιλοσοφία της παιχνιδοποίησης περιεχομένου, είχε ως κύριο θέμα την Οδύσσεια, αλλά περιείχε και στοιχεία διαθεματικότητας (εφαρμογή γνώσεων Γεωγραφίας και μαθηματικών). Κύριος στόχος του ήταν η ενεργή εμπλοκή των μαθητών σε μια ψυχαγωγική –κατεξοχήν- μαθησιακή διαδικασία, με σκοπό την τόνωση της ομαδικότητας και του πνεύματος της μεταξύ τους συνεργασίας και δευτερευόντως την κατάκτηση γνωστικών στόχων ως προς το περιεχόμενο. Περαιτέρω έμφαση στο γνωστικό κομμάτι θα μπορούσε να δοθεί μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων που θα ακολουθούσαν και θα επιστέγαζαν την εφαρμογή, στο περιβάλλον της σχολικής αίθουσας. Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής, η εκπαιδευτικός κρατούσε σημειώσεις με σκοπό τη μέτρηση επιθυμητών συμπεριφορών ως προς τα επίπεδα συνεργατικότητας και αλληλοϋποστήριξης των μελών των ομάδων. Τα συμπεράσματά διασταυρώθηκαν με τις φόρμες αυτοαξιολόγησης των συμμετεχόντων και έδειξαν ότι το δωμάτιο απόδρασης ενίσχυσε τη συμμετοχή, την ισότιμη συνεργασία και την ελεύθερη έκφραση, τόνωσε την ψυχική ανθεκτικότητα, καταπολεμώντας τον φόβο της αποτυχίας και τα αισθήματα μειονεξίας ή αδιαφορίας που εκδηλώνονται σε μαθητές με χαμηλότερη επίδοση και προκάλεσε, σε συντριπτικό ποσοστό, τον ενθουσιασμό των συμμετεχόντων.

Αφροδίτη Μαλισιόβα

Στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών όσον αφορά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19: προβλήματα, προκλήσεις και προοπτικές

Την περίοδο της πανδημίας COVID-19 όλες οι χώρες παγκοσμίως αντιμετώπισαν μία νέα πραγματικότητα που επηρέασε τις κοινωνίες ως σύνολο και τους πολίτες σε προσωπικό, επαγγελματικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων όλων των χωρών υπέστη βαρύ πλήγμα, αναστάληκε σε πολλές περιπτώσεις και επαναπροσδιορίστηκε μέσα από συγκεκριμένους κατά περίπτωση υγειονομικούς κανόνες για την ασφάλεια και το κοινό καλό όλων. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν αποτέλεσε εξαίρεση και, ανταποκρινόμενο άμεσα στις νέες συνθήκες, χρησιμοποίησε κάθε δυνατό τεχνολογικό μέσο εφαρμόζοντας την εξ αποστάσεως εκπαίδευση μέχρι την ομαλοποίηση της λειτουργίας των εκπαιδευτικών μονάδων έστω και κάτω από αυστηρά μέτρα εξαιτίας των επικίνδυνων συνθηκών για την υγεία των μαθητών, των εκπαιδευτικών και γενικότερα όλης της κοινωνίας. Κατά συνέπεια, οι εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα κλήθηκαν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της λειτουργίας μίας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Παρά την ανεπαρκή επιμόρφωση των

περισσότερων εκπαιδευτικών και τα ελλιπή μέσα που είχαν στη διάθεσή τους τόσο η ασύγχρονη όσο και η σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση λειτούργησαν εποικοδομητικά και αποτελεσματικά ως ένα βαθμό με στόχο τα καλύτερα δυνατά μαθησιακά αποτελέσματα. Εντούτοις, οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν πλήθος προβλημάτων σχετικά με τη χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας (ΤΠΕ), καθώς και την ανταπόκριση και συμμετοχή των μαθητών σε αυτό το εγχείρημα. Σε ποσοτική και ποιοτική έρευνα που διεξήχθη, οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του ελληνικού δημοσίου και ιδιωτικού τομέα εξέφρασαν τους προβληματισμούς και τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν, αλλά και τα θετικά αποτελέσματα και τις προοπτικές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει τις στάσεις και τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη λειτουργία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να επιχειρήσει μία αποτίμηση της όλης διαδικασίας, ώστε να προσφέρει ευρήματα για την εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ως καινοτόμου μαθησιακής διαδικασίας που θα συμπληρώνει και θα ενισχύει το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα.

Λαμπρινή Μαμματά

Η λογοτεχνία ως παράγοντας διαμόρφωσης της κριτικής σκέψης: Παιδαγωγικές πρακτικές και διδακτικές προεκτάσεις σε έργα της Λότης Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου

Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης από μικρή ηλικία και ιδίως την περίοδο της εφηβείας είναι δυνατόν να συντελέσει σημαντικά στην καλύτερη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου στην ενήλικη ζωή του, καθώς καθημερινά καλούμαστε να πάρουμε αποφάσεις για σημαντικά ή πιο απλά πράγματα στη ζωή μας. Η λογοτεχνία αποτελεί ένα πεδίο που δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για ποικίλες δραστηριότητες μέσα από συζητήσεις, συγκρίσεις και διατύπωση ερωτήσεων, που εντός ενός κατάλληλου και οργανωμένου πλαισίου μπορούν να οξύνουν τη σκέψη των μαθητών. Στην παρούσα εισήγηση, αρχικά ορίζονται οι έννοιες της κριτικής σκέψης, του Κριτικού Εγγραμματισμού και της Κριτικής Παιδαγωγικής. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι βασικότερες λειτουργίες της λογοτεχνίας και η επίδρασή της στους εφήβους. Τέλος, εξετάζονται ειδικότερα μέθοδοι ανάπτυξης της κριτικής σκέψης μέσω της λογοτεχνίας με εστίαση στη συνανάντηση παράλληλων κειμένων. Προτείνονται και αναπτύσσονται ορισμένες δραστηριότητες φιλιανγνωσίας προσανατολισμένες σε εφήβους με στόχο την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας. Οι διδακτικές προτάσεις βασίζονται στα έργα της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου «Ζητείται μικρός» και «Το φιλί της λύκαινας» που συνεξετάζονται με παράλληλα κείμενα από το «Ένα παιδί μετράει τ' άστρα» του Μενέλαου Λουντέμη και τα «Διηγήματα της στάνης» του Χρήστου Χρηστοβασίλη.

Όλγα Μάνη

Η επιβράβευση του εκπαιδευτικού προσωπικού από τον Διευθυντή της Σχολικής Μονάδας ως τεχνική μέθοδος παρακίνησης στο δημόσιο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδειχθεί ο ιδιαίτερος ρόλος της επιβράβευσης ως τεχνική μέθοδος παρακίνησης που θα πρέπει να χρησιμοποιείτε από τους διευθυντές προς τους υφιστάμενους εκπαιδευτικούς στο μικροπεριβάλλον της σχολικής μονάδας. Σε σχέση με το παρελθόν το σχολείο έχει υποστεί αρκετές αλλαγές. Μεγαλύτερες απαιτήσεις για υψηλότερη εκπαιδευτική ποιότητα έχουν επιφορτίσει τους εκπαιδευτικούς με περισσότερες υποχρεώσεις και αρμοδιότητες, ενώ ταυτόχρονα η παιδεία υπόκειται σε μειώσεις των οικονομικών κονδυλίων, με αποτέλεσμα αυτό να οδηγεί σε μειώσεις μισθών, συγχωνεύσεις σχολείων και υποχρεωτικές μετακινήσεις εκπαιδευτικών. Αυτές οι αλλαγές έχουν δημιουργήσει αισθήματα ανησυχίας, ανασφάλειας και αβεβαιότητας στους εκπαιδευτικούς με επακόλουθο την ελαχιστοποίηση των κινήτρων τους για αυτοβελτίωση. Άμεση συνέπεια η έλλειψη βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της σχολικής μονάδας και κατ' επέκταση της συρρίκνωσης των εκπαιδευτικών ερεθισμάτων στους μαθητές που αποτελούν το κέντρο του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Μέσα σε αυτό το οικονομικό- κοινωνικό και πολιτικό-πολιτιστικό περιβάλλον, οι εργασιακές σχέσεις μέσα στο σχολικό περιβάλλον δέχονται νέες προκλήσεις. Ενυπάρχουν παράλληλα η σχολική μονάδα ως εκπαιδευτικός οργανισμός, ο διευθυντής ως ηγέτης της σχολικής μονάδας και οι υφιστάμενοι εκπαιδευτικοί οι οποίοι καλούνται να ακολουθούν τις οδηγίες του διευθυντή προκειμένου όλοι μαζί να επιτύχουν τον σκοπό της εκπαιδευτικής μονάδας και το όραμα του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Ευδοκία Μανόχη

Οι εικόνες ως ιστορικές μαρτυρίες, κιναισθητική μέθοδος διερεύνησης του Κούρου

Το έναυσμα για να προτείνω το εργαστήριο αυτό ήταν η παρατήρηση της αυξανόμενης ανάγκης να επεξηγηθούν πολιτισμικά φαινόμενα στους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η ανάγκη αυτή έγινε ευκρινέστερη κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας μου με σπουδές στον κλασικό χορό, στη Θεατρολογία και στην Ιστορία και τη Θεωρία της Τέχνης όπου παρατήρησα πως η διδασκαλία του εκάστοτε αντικειμένου γίνεται πιο ενδιαφέρουσα για τους αποδέκτες όταν οι πληροφορίες εμπυχώνονται. Επίσης, οι μαθητές αντιλαμβάνονται πολύ εύκολα ένα καλλιτεχνικό ή πολιτισμικό φαινόμενο μέσα από επιχειρήματα διεπιστημονικής ισχύος. Μία έμπρακτη αφορμή, ακόμη, υπήρξε η συνεργασία με συναδέλφους στην προετοιμασία των μαθητών για την επίσκεψή τους σε μουσεία. Το εργαστήριο που προτείνω χρησιμοποιεί ως ενδεικτικό -και όμως βασικό- παράδειγμα τον Κούρο. Με αφορμή την εικόνα του θα διερευνήσουμε αυτοσχεδιαστικά με κίνηση στο χώρο τη στάση του και θα δώσουμε ερμηνείες. Συγκεκριμένα, θα παρατηρήσουμε τις λεπτομέρειες της στάσης του σώματος και θα δοκιμάσουμε τις κινήσεις πριν και μετά από μία παρόμοια στάση. Αυτή κιναισθητική μέθοδος σκοπό έχει να αναδείξει τις συνήθεις παρερμηνείες για τη μορφή του Κούρου και για την εικαστική και πολιτισμική λειτουργία του, μέσα από την ταύτιση, την ενσυναίσθηση και τη σωματοποίηση. Στο δεύτερο μέρος, θα δοθούν εικόνες από βυζαντινές τοιχογραφίες, από την αναγεννησιακή και τη μοντέρνα τέχνη, τις οποίες θα χρησιμοποιήσουμε ως ιστορικές μαρτυρίες σχετικά με σωματικές πρακτικές και εικαστικές πρακτικές απόδοσης του ανθρώπινου σώματος. Μέσα από τη σύγκριση με τον Κούρο θα επιχειρήσουμε περαιτέρω συμπεράσματα. Στο τρίτο μέρος, θα σχεδιάσουμε ένα εργαστήριο αναπροσαρμόζοντας στη μέθοδο τις εικόνες που συγκρίναμε και θα συζητήσουμε τις νέες ιδέες.

Αρχοντία Μαντζαρίδου

«Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα» και στο Σχολείο

Το ερευνητικό πρόγραμμα «Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα» που εκπονείται από το Κέντρο Ψηφιακών Συστημάτων (CeDiS) του Ελεύθερου Πανεπιστημίου Βερολίνου, επιδιώκει τη διατήρηση της μνήμης από τη γερμανική Κατοχή στην Ελλάδα μέσα από τις προφορικές αφηγήσεις μαρτύρων της περιόδου. Προκειμένου το οπτικοακουστικό αρχείο του προγράμματος να αποτελέσει συστατικό στοιχείο της μνημονικής κουλτούρας τόσο της Ελλάδας όσο και της Γερμανίας γίνεται προσπάθεια οι μαρτυρίες να ενταχθούν στη σχολική εκπαίδευση. Ως εκ τούτου, στη δεύτερη φάση του προγράμματος (2019-2020) δημιουργήθηκε εκπαιδευτική πλατφόρμα με επιλεγμένες συνεντεύξεις, οι οποίες συνοδεύονται από επιπρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό και ιστορικές πληροφορίες προκειμένου να δημιουργηθούν διδακτικά σενάρια Ιστορίας για εφαρμογή στην σχολική αίθουσα. Το διδακτικό σενάριο «Παιδιά στην Κατοχή» στην εκπαιδευτική πλατφόρμα του CeDiS, στηρίζεται σε δύο συνεντεύξεις οι οποίες αποτελούν μια εναλλακτική πηγή πληροφόρησης τόσο για τη γερμανική Κατοχή στον Πειραιά όσο και για τη βουλγαρική Κατοχή στη Θράκη. Στόχος είναι οι προφορικές αυτές αφηγήσεις να αποτελέσουν τις αρχικές ιστορικές πηγές προκειμένου οι μαθητές/τριες να εμπλακούν σε διανοητικές διαδικασίες έρευνας και τεκμηρίωσης. Τα ιστορικά ερωτήματα που κατευθύνουν τις μαθητικές δραστηριότητες αναπτύσσονται με άξονα την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης. Οι προσωπικές αφηγήσεις μας μεταφέρουν πίσω στο παρελθόν επαναδιαπραγματεύοντας την τοπική ιστορία του Πειραιά και της Θράκης και διαπερνώντας θεματικές περιοχές και προσεγγίσεις της γενικής ιστορίας σε μια αμοιβαία σχέση αναγκαίων ανταλλαγών. Οι βιογραφικές ιστορίες γίνονται ο ειδικός τρόπος μελέτης του παρελθόντος για τη διακρίβωση της αιτιότητας που συνδέει τα ιστορικά γεγονότα μεταξύ τους, την αποκάλυψη των αξιών και των κινήτρων που καθοδήγησαν τη δράση των ατόμων, την κατανόηση της ιστορικότητας των γεγονότων. Τα στοιχεία του τόπου (λιμάνι, ποτάμι, κτίρια κλπ.) εγγράφονται στο χρόνο και αποκτούν νόημα αλλά ταυτόχρονα αποτελούν ένα λειτουργικό πλαίσιο ιστορικής γνώσης. Τελικός στόχος είναι οι μαθητές να αντιληφθούν τον τρόπο συγκρότησης της κοινωνίας στην οποία ζουν ως μια διαδικασία δοκιμασιών, προσαρμογών και αλληλεπιδράσεων.

Γεώργιος Μαντζουράτος, Θεοδώρα Κοκκινάκου, Μερώπη Αναστασίου

Αναλυτικό Πρόγραμμα ιδέες και θέσεις της Κριτικής Παιδαγωγικής στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Η εκπαιδευτική πολιτική μιας χώρας επηρεάζεται καθοριστικά από κρίσιμα σημαντικούς παράγοντες όπως τα έθιμα, τις παραδόσεις, τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς καθώς και το ιδεολογικό πλαίσιο της κοινωνίας. Τα ανωτέρω οδηγούν σε μια αέναη διαφοροποίηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων καθώς και του ρόλου των εκπαιδευτικών, από εποχή σε εποχή και από κράτος σε κράτος. Η εκπαιδευτική πολιτική θέτει τα πλαίσια ύπαρξης του Αναλυτικού Προγράμματος, το οποίο σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητο και σημαντικό. Η καθορισμένη αυτή μορφή του Αναλυτικού Προγράμματος επηρεάζει το προφίλ του εκπαιδευτικού, αλλά και το είδος του εκπαιδευτικού που επιζητείται από την κοινωνία. Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα, έχουν, θα λέγαμε, μια σχέση αμφίδρομη, ενεργή και ισχυρή, όπως είναι η σχέση της έρευνας και της διδασκαλίας. Η Κριτική Παιδαγωγική αναφέρεται σε εκπαιδευτική θεωρία και σε διδακτικές και μαθησιακές πρακτικές που στοχεύουν στην ανάπτυξη της κριτικής συνείδησης των μαθητών σχετικά με τις καταπιεστικές κοινωνικές συνθήκες. Η Κριτική Παιδαγωγική όχι μόνο εστιάζει στην προσωπική απελευθέρωση μέσω της ανάπτυξης της κριτικής συνείδησης, αλλά έχει και μια ισχυρή πολιτική συνιστώσα, με την έννοια ότι η κριτική συνείδηση θεωρείται ως το αναγκαίο πρώτο βήμα ενός ευρύτερου πολιτικού αγώνα, για να αμφισβητήσουμε και να αλλάξουμε τις καταπιεστικές κοινωνικές συνθήκες και να δημιουργήσουμε μια κοινωνία που θα βασίζεται περισσότερο στην ισοτιμία και την κοινωνική δικαιοσύνη (Νικολακάκη, 2011). Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τον τρόπο που μπορούν να αξιοποιηθούν οι θεωρίες της Κριτικής Παιδαγωγικής από την εκπαιδευτική πολιτική, καθώς και να αναδειχθεί ο τρόπος που μπορεί η Κριτική Παιδαγωγική να αποτελέσει εργαλείο ανάλυσης των προοπτικών ενός σύγχρονου Αναλυτικού Προγράμματος. Επίσης θα εξεταστεί κατά πόσο εμπεριέχονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα ιδέες και θέσεις της Κριτικής Παιδαγωγικής και θα ελεγχθεί κατά πόσο στηρίζονται εμπράγματα από τους ειδικούς στόχους, τα προγράμματα Σπουδών και το περιεχόμενο του Αναλυτικού Προγράμματος στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.

Δήμητρα Μαντή

Διδάσκοντας Ιστορία στη Γ' Λυκείου: Η πρόκληση ενός ιστορικού θεματικού περίπατου στο κέντρο της Αθήνας ως μέσου γνωριμίας και μελέτης των απαρχών της Ελληνικής Βιομηχανίας κατά τον 19ο αιώνα

Η Διδασκαλία της Ιστορίας, ενός Πανελλαδικά εξεταζόμενου μαθήματος, στη Γ' Λυκείου εμπερικλείει σημαντικές δυσκολίες για τον εκπαιδευτικό. Αφενός γιατί έχει μικρά περιθώρια δημιουργικότητας και καινοτομίας λόγω των επικείμενων εξετάσεων και της πίεσης χρόνου, αφετέρου λόγω της «απροθυμίας» των μαθητών να εμπλακούν σε μαθησιακές διαδικασίες που παρεκκλίνουν από το καθιερωμένο διδακτικό μοντέλο της εξεταστικής προετοιμασίας στο οποίο εντάσσονται όλα τα Μαθήματα των Ομάδων Προσανατολισμού στη συγκεκριμένη τάξη. Αυτό ακριβώς όμως είναι και η πρόκληση: με αφετηρία και αφορμή το «πολυδιαβασμένο» σχολικό εγχειρίδιο της Ιστορίας και το εικονιστικό υλικό του, οι μαθητές να βγουν από την σχολική αίθουσα και να έχουν μία βιωματική επαφή με το ιστορικό παρελθόν της πόλης που ζουν. Μία τέτοια εξόρμηση περιγράφεται στην παρούσα εισήγηση: ένας ιστορικός περίπατος στις περιοχές Γκάζι και Μεταξουργείο, στον οποίο οι μαθητές αναζήτησαν τα ίχνη των πρώτων μονάδων βιομηχανικής παραγωγής κατά τον 19ο αιώνα και μελέτησαν τη φυσιολογία των περιοχών που αυτές λειτούργησαν. Παρουσιάζονται τα στάδια της προετοιμασίας, οι μικροδραστηριότητες κατά τη διάρκεια του θεματικού περιπάτου και η σύνδεση με τη διδακτέα ύλη (τη βιομηχανία, το εργατικό κίνημα) μέσα από τη θέση ιστορικών ερωτημάτων. Σημαντική είναι η επαφή των μαθητών με τον επιστημονικό χώρο της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας. Με τη συμβολή της αναδεικνύεται πώς τα υλικά κατάλοιπα του βιομηχανικού παρελθόντος, τα ενταγμένα στον αστικό ιστό, παρόλες τις μεταμορφώσεις και μετατροπές που έχουν υποστεί, μπορούν να συμβάλουν στην καλλιέργεια ιστορικής σκέψης, στη κατανόηση ιστορικών εννοιών β' βαθμού και εντέλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ιστορικής έρευνας. Οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν δηλαδή το ρόλο τους στη νοηματοδότηση του παρελθόντος και έτσι να τολμήσουν να παραγάγουν νέες αφηγήσεις και ερμηνείες.

Βάια Μανώλη

Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις με αξιοποίηση μουσειακού ψηφιακού υλικού στο δημοτικό σχολείο

Το Σχολείο και το Μουσείο αποτελούν φορείς εκπαίδευσης που προσεγγίζουν τη μάθηση με διαφορετικό τρόπο. Το Μουσείο, με την πλούτο των ερεθισμάτων που διαθέτει, μπορεί να εμπλουτίσει τη μαθησιακή διαδικασία στον χώρο του Μουσείου και να βοηθήσει τα παιδιά να ενδυναμώσουν τη σχέση τους με το Μουσείο. Τα Αναλυτικά Προγράμματα (2003, 2010), σύμφωνα και με τις σύγχρονες προσεγγίσεις για τη μάθηση, προτείνουν το άνοιγμα του Σχολείου προς άλλους φορείς εκπαίδευσης και την αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Προωθούν, επίσης, ομαδοσυνεργατικούς, ενεργητικούς τρόπους μάθησης και τον διαφοροποιημένο ρόλο του εκπαιδευτικού ως διαμεσολαβητή. Με αυτό το σκεπτικό αναπτύχθηκε η παρούσα ερευνητική εργασία με βασικό σκοπό την εκπαιδευτική αξιοποίηση του μουσειακού ψηφιακού υλικού για μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ώστε να διερευνηθούν αλλαγές στα μαθησιακά αποτελέσματα και στη στάση των παιδιών προς το Μουσείο. Υλοποιήθηκαν εκπαιδευτικές παρεμβάσεις σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα σε Δ' και Στ' τάξεις. Για κάθε τάξη δημιουργήθηκε Πειραματική Ομάδα και Ομάδα Ελέγχου. Η ΠΟ αξιοποίησε το ψηφιακό μουσειακό υλικό ενώ η ΟΕ το σχολικό εγχειρίδιο. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν: Ερωτηματολόγιο -Εργαλείο 1 κατά γνωστικό αντικείμενο για Πειραματική και Ομάδα Ελέγχου, Πρωτόκολλο Καταγραφή των αντιδράσεων των παιδιών -Εργαλείο 2 και Συνέντευξη -Εργαλείο 3 για κάθε παιδί. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας έδειξαν ότι η αξιοποίηση του μουσειακού ψηφιακού υλικού μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στα περισσότερα γνωστικά αντικείμενα της παρέμβασης και σε διαφοροποίηση της σχέσης των παιδιών με το Μουσείο. Ανέδειξε, επίσης, και το θέμα της συνεργασίας μεταξύ των μελών κάθε ομάδας κατά την αξιοποίηση του υλικού ως παράγοντα βελτίωσης επίδοσης. Προτείνεται η επέκταση της αξιοποίησης των μουσειακών ψηφιακών εφαρμογών και σε άλλες τάξεις και αντικείμενα. Απαιτείται, όμως, τεχνολογική υποστήριξη των σχολείων και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ώστε να προωθούν ανάλογες παρεμβάσεις.

Ευγενία Μανώλη

Εκπαιδύοντας μαθητές τυπικής ανάπτυξης για την ειδική αγωγή

Στην Ελλάδα του σήμερα, στα περισσότερα σχολεία υπάρχει σχεδόν σε κάθε τάξη και ένας μαθητής υποστηριζόμενος από εκπαιδευτικό είτε παράλληλης στήριξης είτε τμήματος ένταξης. Συνήθως, τα παιδιά αυτά, βρίσκονται στο περιθώριο και παραμερίζονται από τους συμμαθητές του, οι οποίοι δεν γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητές τους. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εκπαιδεύσουν την υπόλοιπη τάξη, αν όχι το υπόλοιπο σχολείο, να σέβεται και να υποστηρίζει τις ιδιαιτερότητες αυτές. Σε αυτό το εργαστήριο θα παρουσιαστούν βιωματικές δραστηριότητες βασισμένες στο βιβλίο της Φυλλιώ Νικολούδη: «Το χαρούμενο λιβάδι». Οι μαθητές, μέσα από τη βιωματική μάθηση, θα μπορέσουν να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα και να αποδεχτούν τις ιδιαιτερότητες των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Οι συμμετέχοντες θα αποκτήσουν πρακτικές γνώσεις για το πώς θα προσεγγίζουν τα ευαίσθητα θέματα της ειδικής αγωγής κατά την εκπαιδευτική διαδικασία μέσα από την παιδική λογοτεχνία.

Θεοφάνης Μαργαρώνης

Το μάθημα των μαθηματικών στην προοπτική ένταξης του σε ένα ριζοσπαστικό αναλυτικό πρόγραμμα

Η εργασία αυτή σκοπό έχει να φωτίσει την παρουσία των Μαθηματικών στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, υπό την οπτική αμφισβήτησης των παραδοσιακών νορμών. Επίκεντρο αποτελεί ο ισχυρισμός ότι ο σύγχρονος εκπαιδευτικός πρέπει να επανεξετάσει πλευρές του Αναλυτικού Προγράμματος προκειμένου να προωθήσει τη διδασκαλία των Μαθηματικών με γνώμονα την αποτελεσματική διδασκαλία για όλα τα παιδιά, αλλά και με προοπτική την κοινωνική δικαιοσύνη, ώστε να επιτύχει αποτελεσματική διδασκαλία με ανάπτυξη της κριτικής σκέψης συνδέοντας τα Μαθηματικά με την κοινωνία και την ιστορική της εξέλιξη. Εισαγωγικά παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο του συλλογισμού και στη συνέχεια προτείνονται εφαρμογές καθημερινής πρακτικής. Τέλος, εισηγούνται πέντε βασικές αρχές που θα πρέπει να διέπουν τη διδασκαλία των Μαθηματικών σε ένα ριζοσπαστικό αναλυτικό πρόγραμμα.

Αλέξανδρος Μαριδάκης

Ο ρόλος και η δυναμική των ΤΠΕ στη Διοίκηση των εκπαιδευτικών μονάδων

Κύριος στόχος της εργασίας αυτής είναι να παρουσιάσει τον ρόλο και δυνατότητες των ΤΠΕ και των διαδικτυακών εφαρμογών τους στην εκπαιδευτική διοικητική διαδικασία, ώστε να συμβάλλουν στη βελτίωση και τη προαγωγή της διοίκησης της εκπαίδευσης αλλά και του εκπαιδευτικού έργου συνολικά. Η διοικητική λειτουργία μιας εκπαιδευτικής μονάδας μοιάζει αρκετά με αυτή άλλων οργανισμών. Επιβάλλεται να προσαρμόζεται με τις νέες τεχνολογικές απαιτήσεις και να εξελίσσεται, μέσω των ΤΠΕ, προκειμένου να συνεισφέρει αποδοτικότερα στον πρωταρχικό στόχο της εκπαιδευτικής μονάδας, που είναι η παροχή γνώσεων και μόρφωσης, δημιουργώντας παράλληλα ένα δημοκρατικό, αποτελεσματικό και αποδοτικότερο πλαίσιο λειτουργίας. Έτσι γίνεται προσπάθεια να αναδειχτεί, βάσει τεκμηριωμένων επιστημονικών αναφορών, ότι η διοίκηση της εκπαίδευσης πλέον, έχει ως βασικό συνοδοιπόρο της την ενσωμάτωση των Νέων Τεχνολογιών και των Τ.Π.Ε. ώστε να πετύχει βελτίωση των αποτελεσμάτων του διοικητικού έργου και την επιτυχή εκπλήρωση των στόχων της εκπαιδευτικής μονάδας. Οι νέες τεχνολογίες του διαδικτύου και οι εφαρμογές τους συνιστούν ένα πολύ αποδοτικό υποβοηθητικό μέσο για τη διαχείριση μεγάλου όγκου πληροφοριακών δεδομένων διοικητικού χαρακτήρα συμβάλλοντας στην αποτελεσματική διοικητική / γραμματειακή υποστήριξη των εκπαιδευτικών μονάδων. Έτσι διευκολύνονται τα στελέχη της εκπαίδευσης, στην καθημερινότητα τους, επιτυγχάνεται μείωση της γραφειοκρατίας, ταχύτητα στην αναζήτηση, αποθήκευση και αναπαραγωγή πληροφοριών, απλοποίηση εργασιών, εξοικονόμηση χρόνου για βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου. Αρχικά επιχειρείται η εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων και η βιβλιογραφική επισκόπηση τους. Έτσι αναδεικνύεται ο ρόλος, οι δυνατότητες και η χρησιμότητα των ΤΠΕ και γίνεται προσπάθεια για την όσο το δυνατόν πλήρη παρουσίαση τους ως εργαλεία εκπαιδευτικής διοίκησης. Τέλος το ενδιαφέρον θα εστιαστεί στις δυνατότητες και στις ευκαιρίες που δίνουν και σε προτάσεις για την αναβάθμιση του ρόλου τους, μέσω της ανάπτυξης πληροφοριακών συστημάτων και της εξειδίκευσης / κατάρτισης των στελεχών της εκπαίδευσης.

Μαρία Μαρίν

Το θέατρο στο σχολείο ως εργαλείο ανάπτυξης δεξιοτήτων για τον δημοκρατικό πολιτισμό

Το Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για Δημοκρατικό Πολιτισμό του Συμβουλίου της Ευρώπης προσδιορίζει 20 ικανότητες οι οποίες εμπίπτουν σε τέσσερις γενικές κατηγορίες: αξίες, στάσεις, ικανότητες και γνώσεις και κριτική κατανόηση που πρέπει να αποκτηθούν από τους μαθητές αν πρόκειται να συμμετέχουν αποτελεσματικά ως πολίτες και να ζήσουν ειρηνικά μαζί με τους άλλους ως ίσοι σε πολιτισμικά ποικιλόμορφες δημοκρατικές κοινωνίες. Η παρούσα εργασία αναφέρεται στην παιδαγωγική αξιοποίηση του μοντέλου αυτού στην εκπαιδευτική διαδικασία με τρόπο που συμβάλλει στην προετοιμασία των μαθητών για ζωή ως πολίτες με δημοκρατική και διαπολιτισμική δεξιότητα. Στην εισήγηση περιγράφεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας θεατρικής παράστασης στα αγγλικά μέσω ενός καινοτόμου συνεργατικού μαθητο-κεντρικού μοντέλου που επιτυγχάνει την αρμονική συνύπαρξη μαθητών/τριών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να βρίσκονται στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενώ ο καθηγητής λειτουργεί ως εμπυχωτής και ενορχηστρωτής αυτής της προσπάθειας. Οι μαθητές εμπλέκονται δημιουργικά σε όλες τις φάσεις του ανεβάσματος ενός έργου στα αγγλικά: από την επεξεργασία των κειμένων, τη σκηνοθεσία, τη σκηνογραφία, την επιλογή των κουστουμιών, την κατασκευή των σκηνικών, τις χορογραφίες, το φωτισμό έως τη φωτογραφική και κινηματογραφική κάλυψη των παραστάσεων. Οι βασικές ικανότητες του μοντέλου για τον δημοκρατικό πολίτη καλλιεργούνται μέσω του θεάτρου που εκτός από αποτελεσματικό σύστημα κοινωνικοποίησης, τρόπο υποκειμενικής έκφρασης και πεδίο καλλιτεχνικής δημιουργίας, συμβάλλει στην ανακάλυψη της γνώσης με βιωματικό-διερευνητικό τρόπο. Οι μαθητές εξασκούν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες - και μάλιστα σε μια γλώσσα που δεν είναι η μητρική τους- καλλιεργούν αισθήματα αυτοπεποίθησης και κοινωνικής ανοχής. Αποκτούν ικανότητες αυτόνομης μάθησης, αναλυτικής και κριτικής σκέψης, μαθαίνουν να ακούν ο ένας τον άλλο, να σέβονται τη διαφορετικότητα, να χτίζουν σχέσεις αλληλεγγύης. Οι δεξιότητες αυτές θα συμβάλλουν στο μέλλον στη δυνατότητα να επιλέγουν και να εφαρμόζουν τους δικούς τους στόχους εντός του πλαισίου που παρέχεται με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών διαδικασιών.

Νίκος Μαρκάκης

Therapeutic Instruction (T.I.) Θεραπευτική Διδασκαλία

Βιώνοντας 33 χρόνια την πορεία της ελληνικής εκπαίδευσης ως μάχιμος δάσκαλος, διαπιστώνω ότι η μαθητική ζωή της τάξης γίνεται ολοένα και πιο προβληματική στο κομμάτι των σχέσεων (παρά τη βελτίωση σε βιβλία, αίθουσες, τεχνολογικά μέσα), με κύριο χαρακτηριστικό την έλλειψη αυτογνωσίας και τις δυσλειτουργικές - συγκρουσιακές σχέσεις. Προσπαθώντας να καλύψω το κενό αυτό, χρησιμοποίησα και τη δεύτερη ιδιότητά μου, του ψυχολόγου - ψυχοθεραπευτή, και εισήγαγα στη διδασκαλία μου, εδώ και 10 χρόνια, ψυχοθεραπευτικές αρχές με βάση το Συστημικό Σκέπτεσθαι. Με χαρά μου διαπίστωσα τα θετικά αποτελέσματα που βίωναν οι μαθητές μου (και οι γονείς τους) σε ατομικό, δυαδικό και ομαδικό επίπεδο, μέσα κι έξω από την τάξη. Οργάνωσα λοιπόν αυτές τις θεραπευτικές παρεμβάσεις σε μια μέθοδο που αποκαλώ Θεραπευτική Διδασκαλία (Θ.Δ.), η οποία έχει προληπτικό, συμβουλευτικό, εκπαιδευτικό, αλλά και θεραπευτικό χαρακτήρα. Τολμώ πλέον να πω ότι είναι «κλειδί» για την εξέλιξη της εκπαίδευσης.

Δήμητρα Μάρκου

Η παράδοση πάει...σχολείο και χορεύει ...3D

Η συγκυρία της Διακήρυξης από τα Ηνωμένα Έθνη του έτους 2019, ως Διεθνές Έτος Αυτόχθονων Γλωσσών, αποτέλεσε την αφορμή για ένα ταξίδι στην παράδοση συντροφιά με τους γλωσσικούς θησαυρούς πάντα με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Η συγκεκριμένη θεματολογία έτυχε μεγάλης αποδοχής από τους μαθητές της έκτης τάξης ενός δημοτικού σχολείου της ανατολικής Θεσσαλονίκης και αποτέλεσε αφορμή για να δουλέψουν με μεγάλη χαρά και να δημιουργήσουν με το μεράκι και την παιδική τους φαντασία μοναδικές δράσεις. Ονομάσαμε το project μας «Η Παράδοση πάει ... σχολείο και χορεύει 3D» και έτσι για εμάς η παράδοση απέκτησε οντότητα και υπόσταση. Η λέξη παράδοση όντας παράγωγο ουσιαστικό του ρήματος «παραδίδωμι» που σημαίνει δίνω στα χέρια κάποιου, εμπιστεύομαι κάτι σε κάποιον, αποτέλεσε για μας μια διαδικασία, μια μεταβίβαση, με την οποία έγινε προσπάθεια να μεταφερθούν και να γνωστοποιηθούν, αφού προηγήθηκε ερευνητική δουλειά, ήθη, έθιμα, γνώσεις και δοξασίες και έτσι να ταξιδέψουν και να φτάσουν στο σήμερα. Οι πολιτιστικές αξίες του παρελθόντος, που έδωσαν το ιδιαίτερο χρώμα, που διαμόρφωσαν τα διακριτικά στοιχεία του ελληνικού λαού αποτέλεσαν το έναυσμα για τη γνωριμία με την ελληνική παράδοση. Οι αξίες αυτές εξακολουθούν και σήμερα να αρδεύουν τον πολιτιστικό μας χώρο και να προσθέτουν στο παρόν στοιχεία από τις εθνικές μας ρίζες. Παράδοση δε σημαίνει οπισθοδρόμηση, ούτε αποσυνδέεται από την πρόοδο, αλλά αντίθετα εξελίσσεται, βιώνοντας τις τρεις διαστάσεις του χρόνου (παρελθόν – παρόν – μέλλον) και συνδέεται με την έννοια της συνέχειας των στοιχείων εκείνων που έχουν τη δυνατότητα να επιζήσουν. Γιατί η ζωή του ανθρώπου δεν είναι ποτέ στατική, δεν είναι στάσιμη. Με την παράδοση κρατούμε αυτό που έχουμε και προσθέτουμε αυτό που δημιουργούμε μέσω της τεχνολογίας... Η τεχνολογία σήμερα έρχεται να συνδέσει τις γενιές μεταξύ τους, να κάνει ελκυστική τη γνωριμία με το παρελθόν και να πλάσει την ιδιαίτερη ταυτότητα μέσα στην οικουμενικότητα.

Νίκη Μαρώση

Ηθική διάσταση της Σχολικής Ηγεσίας - Αξίες, Κουλτούρα και Ευημερία στο σχολείο

Σκοπός της εισήγησης είναι να αναδείξει την αναγκαιότητα των ηθικών αξιών στον τομέα της σχολικής ηγεσίας και να οριοθετήσει τρόπους ενίσχυσης της σχολικής κουλτούρας. Αφού αναλυθεί η έννοια της ευθύνης, γίνεται αναφορά στον διευθυντή-ηγέτη και στις αρχές που διέπουν την προσωπικότητά του. Παράλληλα, αναπτύσσεται ο όρος της επαγγελματικής ευημερίας, παραθέτοντας κάποια θεωρητικά μοντέλα. Τέλος, αφού αναπτυχθεί επαρκώς το πλαίσιο στο οποίο εμφανίζεται το ήθος του διευθυντή-ηγέτη, γίνεται μνεία στα ηθικά διλήμματα που πιθανόν να αντιμετωπίζει. Προσδιορίζεται η έννοια του ηθικού κλίματος, το οποίο οδηγεί τον εκπαιδευτικό φορέα στην ευημερία, την αποδοτικότητα και την ποιότητα.

Η διδακτική αυτοαποτελεσματικότητα των καθηγητών ειδικής αγωγής για την υποστήριξη μαθητών ειδικής αγωγής, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο αισθάνονται αποτελεσματικοί κατά την άσκηση των διδακτικών τους καθηκόντων σε μαθητές που χρήζουν παράλληλης στήριξης, είναι βασικός παράγοντας της εκπαιδευτικής διαδικασίας για τη συμπερίληψη όλων των μαθητών και την ποιότητα της συνδιδασκαλίας. Ωστόσο, η έρευνα σχετικά με τις αντιλήψεις αυτεπάρκειας στο χώρο της ειδικής αγωγής και ειδικότερα στο πεδίο της παράλληλης στήριξης του μαθητή είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Παρόλο που υπάρχουν πολλά εργαλεία μέτρησης της διδακτικής αυτοαποτελεσματικότητας για εκπαιδευτικούς γενικής αγωγής, υπάρχουν ελάχιστα εργαλεία τα οποία εξειδικεύονται στη μέτρηση της διδακτικής αυτοαποτελεσματικότητας εκπαιδευτικών οι οποίοι υποστηρίζουν αποκλειστικά μαθητές που αντιμετωπίζουν δυσκολίες μάθησης ή αναπηρίες. Σκοπός της έρευνας είναι η παρουσίαση της ψυχομετρικής προσαρμογής της κλίμακας αυτοαναφοράς “Teachers' Sense of Efficacy Scale (TSES)” των Tschannen-Moran & Woolfolk-Hoy σε εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής που απασχολούνται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για την παράλληλη στήριξη μαθητών. Ο ψυχομετρικός έλεγχος περιελάμβανε εξέταση της εγκυρότητας της εννοιολογικής κατασκευής του εργαλείου μέσα από διερευνητικές και επιβεβαιωτικές παραγοντικές αναλύσεις και εξέτασης της αξιοπιστίας του σε τυχαίο δείγμα 147 εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι υπηρετούσαν κατά το σχολικό έτος 2019-2020 ως προσωπικό ειδικής αγωγής για την παράλληλη στήριξη μαθητών που φοιτούν σε γυμνάσια ή λύκεια της χώρας. Από τους ελέγχους που διεξήχθησαν προέκυψε μια αξιόπιστη και αξιολογήσιμη δομή είκοσι τεσσάρων δηλώσεων και τριών παραγόντων η οποία περιλάμβανε ως συστατικά στοιχεία τους παράγοντες που αφορούσαν την αίσθηση αυτοαποτελεσματικότητας ως προς τη διαχείριση της τάξης, της μαθητικής εμπλοκής και τις στρατηγικές διδασκαλίας. Τέλος, παρέχονται οδηγίες για τη βαθμολόγηση του εργαλείου και προτείνονται τρόποι ερμηνείας των αποτελεσμάτων του.

Μαρία Ματθαίου

Κατάρτιση και εφαρμογή Πλαισίου Οργάνωσης Σχολικής Ζωής

Μια πρωτοτυπία της ΥΑ10645/ΓΔ4 (ΦΕΚ120/23-1-2018) που προβλέπει τα σχετικά με τις “Εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση και θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης” βρίσκεται στην παράγραφο 5 του Άρθρου 30 (“Δράσεις για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του σχολείου”) και είναι η πρόβλεψη για την κατάρτιση Πλαισίου Οργάνωσης Σχολικής Ζωής. Η πρόβλεψη παραπέμπει άμεσα στις έννοιες του εκδημοκρατισμού του σχολείου και στις παραμέτρους που τον προάγουν. Δίνεται η δυνατότητα να λειτουργήσει το σχολείο ως σχολική κοινότητα, να αυτο-ρυθμιστεί, και να δώσει την ευκαιρία στους μαθητές του να ασκηθούν σε θέματα δημοκρατίας. Αρχές του σχολικού έτους 2018-2019 ο Σύλλογος Διδασκόντων του 1ου ΓΕΛ Χαλκίδας αποφάσισε τις διαδικασίες που θα κατέληγαν στο σώμα Πλαισίου Οργάνωσης Σχολικής Ζωής του σχολείου. Έτσι οργανώθηκε η όλη διαδικασία (συντονιστική ομάδα εκπαιδευτικών, συνελεύσεις των Μαθητικών Κοινοτήτων, συνεδρίαση 15μελούς, συνεδρίαση αποτίμησης Συλλόγου Διδασκόντων). Τα θέματα που τέθηκαν προς συζήτηση αφορούσαν ζητήματα όπως τη διαχείριση παραβατικής συμπεριφοράς (συμ)μαθητών (π.χ. φασαρία στην τάξη, σχολικός εκφοβισμός), την κάλυψη των κενών, της καθαριότητας κ.α. της σχολικής καθημερινότητας. Η διαδικασία κατέληξε στην σύνταξη του κανονισμού (“Πλαισίου”), ο οποίος στην τελική του μορφή δόθηκε στις Μαθητικές Κοινότητες. Στο τέλος της χρονιάς έγινε αποτίμηση της πρώτης εφαρμογής του “Πλαισίου” με βάση τα πρακτικά των μαθητικών κοινοτήτων και με ερωτηματολόγιο (κλίμακας Likert) για την λειτουργικότητα του κανονισμού και την ικανοποίηση των μαθητών από την εφαρμογή του. Παρά το μικρό χρονικό διάστημα εφαρμογής οι μαθητές φάνηκε να επιθυμούν να έχουν ενεργό ρόλο στην διαχείριση των ζητημάτων της καθημερινότητάς τους και να υιοθετούν τους κανόνες που οι ίδιοι διαμόρφωσαν. Καταγράφουν την ανωριμότητά τους στη λειτουργία των Μαθητικών Κοινοτήτων, ασκούν κριτική απέναντι στην Διεύθυνση. Το ότι όμως δίνεται η δυνατότητα, θεσμικά πια, να συζητούνται προβλήματα και να αναζητούνται λύσεις “από τα κάτω” είναι θετικό για όλη την σχολική κοινότητα.

Νικόλαος Ματθαίου

Μέθοδοι και πρακτικές για την καλύτερη δυνατή συνύπαρξη των θρησκειών στις δομές φιλοξενίας προσφύγων

Η συγκεκριμένη περίληψη, έλαβε υπ' όψη την εισήγησή μου στο Σεμινάριο για την Διαπολιτισμική εκπαίδευση και την εκπαίδευση Προσφύγων που διοργάνωσε το 1ο ΠΕΚΕΣ Βορ. Αιγαίου με την UNICEF στις 16-17 Ιανουαρίου 2020 στην Μυτιλήνη, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα και ανατροφοδότηση που επακολούθησε με τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς. Γιατί να ενδιαφέρει την Εκκλησία και τη Θεολογία το φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας και η πρόκληση της ετερότητας; Η Εκκλησία δεν υπάρχει για τον εαυτό της αλλά «υπέρ της του κόσμου ζωής και σωτηρίας». Η ίδια φύση του ευαγγελίου σε συνδυασμό με την πατερική και ιεραποστολική μαρτυρία μέσα στους αιώνες αποτελεί το εχέγγυο για μία γόνιμη συνομιλία και διάλογο με το διαφορετικό και ξένο. Αναμφίβολα ο πλουραλιστικός χαρακτήρας των κοινωνιών είναι σε άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία και οπωσδήποτε τη Θρησκευτική Εκπαίδευση. Αρχικά θα παρουσιαστούν τα αριθμητικά και στατιστικά δεδομένα των υπαρχουσών μορφών θρησκευτικής έκφρασης στον προσφυγικό πληθυσμό της Μυτιλήνης. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν τα δεδομένα εκείνα της Θεολογίας και εκκλησιαστικής Παράδοσης που βοηθούν στην υγιή έκφραση του διαφορετικού θρησκευτικού φαινομένου στις υπάρχουσες προσφυγικές δομές φιλοξενίας. Παράλληλα περιγράφονται τα Προγράμματα Σπουδών Θρησκευτικής Εκπαίδευσης (ΘΕ) και οι ουσιαστικές αλλαγές που επέφεραν στο μάθημα. Έπειτα ακολουθούν αναλυτικά οι προτάσεις για μια ΘΕ που θα λειτουργεί ως αντίδοτο στον εθνικισμό και τη θρησκευτική μισαλλοδοξία και θα απευθύνεται σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους έκφραση ή την απουσία αυτής. Τέλος παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές και εκκλησιαστικές τακτικές που αποδίδουν σεβασμό, φροντίδα και ίση μεταχείριση στον κάθε μαθητευόμενο άνθρωπο στα σχολεία εκπαίδευσης προσφύγων όσο και οι πολύτιμες ανθρωπιστικές και θεολογικές αναφορές που καλλιεργούν τον αλληλοσεβασμό, την ελεύθερη έκφραση των θρησκευτικών πεποιθήσεων όσο και ηθικών πρωτοβουλιών και ενεργειών ανάμεσα στους διαφορετικούς θρησκευτικά εκπαιδευόμενους στην ελληνική παιδεία πρόσφυγες.

Νικόλαος Ματθαίου

Βασικά αισθητικά κριτήρια στην χρήση των ψηφιακών μέσων ήχου και εικόνας που αναδεικνύουν τις τέχνες της Μουσικής, Κινηματογράφου, Θεάτρου, Ζωγραφικής στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο μάθημα των Θρησκευτικών

Στην περίοδο της πανδημίας Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος του 2020 δόθηκε η δυνατότητα να αναπτυχθούν δεξιότητες και κατακτήσεις στη γνώση και τη διάδραση των ψηφιακών εργαλείων και περιβαλλόντων για την καλύτερη υποστήριξη του μαθήματος των Θρησκευτικών από τον Συντονιστή Θεολόγων και τους συναδέλφους ΠΕ01 στο Βορ. Αιγαίο. Μία ιδιαίτερη παρουσίαση από τον ΣΕΕ Θεολόγων Ματθαίου Νικόλαο αποτέλεσε η δυνατότητα της διάδρασης των τεχνών στο μάθημα των Θρησκευτικών μέσω των ψηφιακών εργαλείων και της ψηφιακής πλατφόρμας webex. Συγκεκριμένα αναπτύχθηκαν οι προϋποθέσεις και οι χειρισμοί ψηφιακών εργαλείων ήχου και εικόνας για την καλύτερη δυνατή ανάδειξη των τεχνών που συσχετίζονται με το μάθημα των Θρησκευτικών όπως η Αγιογραφία, η Βυζαντινή Υμνολογία, η Αρχιτεκτονική, η κλασική και γενικότερα Θρησκευτική μουσική, τα ψηφιδωτά, το θέατρο, ο κινηματογράφος κ.α. Έμφαση δόθηκε στις εξής παραμέτρους: α. Προετοιμασία των υποστηριζόμενων τεχνών με σκοπό την ανάδειξη των στόχων που τίθενται σε κάθε μάθημα, β. η επιλογή δειγμάτων με κριτήρια που θα αναδείξουν την θεματική ενότητα που θα παρουσιαστεί σε κάθε μάθημα και γ. ο εντοπισμός των ασφαλών κριτηρίων αισθητικής που επιτρέπουν την εποικοδομητική χρήση των τεχνών. Βασική παράμετρος στη καλύτερη χρήση των ψηφιακών μέσων-περιβαλλόντων για την ανάδειξη των τεχνών που υποστηρίζουν το μάθημα των Θρησκευτικών αποτελεί η ετοιμασία και εντοπισμός του ιδεολογικού υπόβαθρου οποιουδήποτε εκπαιδευτικού ψηφιακού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα να είμαστε σε θέση να ταξινομούμε τα ψηφιακά περιβάλλοντα που αξιοποιούνται σε σχέση με τις θεωρίες μάθησης και διδακτικής αξιοποίησής τους (αλλά και αξιοποιώντας τα σχετικά με τον κύκλο παραγωγής λόγου). Να κατανοήσουμε ότι εξίσου σημαντικό ρόλο με τις ιδιαιτερότητες των περιβαλλόντων παίζει ο τρόπος με τον οποίο τα περιβάλλοντα αυτά χρησιμοποιούνται (=αναπλαισιώνονται) στη διδακτική πράξη. Βασικά αισθητικά κριτήρια στην επιλογή υποστηριζόμενων στις τέχνες ψηφιακών εργαλείων-περιβαλλόντων αποτελούν: α. η σχέση της αναφερόμενης τέχνης με το θέμα-μάθημα, β. η επιλογή με κριτήριο την άμεση συμμετοχή και διάδραση

στους μαθητές, γ. να δίνει αναφορές πρώτα σε γνωστές για τους μαθητές τέχνες και έπειτα σε άγνωστες, δ. η ένταξη των τεχνών πρώτα στο θεολογικό τους χώρο και ε. η εξήγηση της σημασίας της διαχρονικότητας, πολυμορφίας, διαπολιτισμικότητας και συνάφειας με άλλες τέχνες. Τέλος δίνεται έμφαση α. στην εξήγηση της εκκοσμίκευσης στην τέχνη και της παραδοσιακής τέχνης στον εκκλησιαστικό χώρο και ευρύτερα στον κόσμο. β. η αναφορά και άλλων κοσμικών τεχνών που μεταφέρουν θεία νοήματα όσο και έμπνευση σεβασμού των τεχνών μεταξύ τους.

Σοφία Μαυρίδη

Δημιουργική Απασχόληση: Εργαλείο κοινωνικοποίησης και δημιουργίας συνείδησης, μέσω ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού

Σε μία εποχή που τα παιδιά κατακλύζονται από ηλεκτρονικές συσκευές, που περνούν πολλές ώρες μπροστά σε μία οθόνη, παιχνιδιομηχανής, τηλεόρασης ή τάμπλετ, η διέξοδος της Δημιουργικής Απασχόλησης αποκτά μεγαλύτερη σημασία και αξία. Είναι υποχρέωση όλων μας να αποκτήσουν τα παιδιά νέες δεξιότητες να ανοίξουν τους ορίζοντες τους να μάθουν πράγματα, να αποκτήσουν αξίες για τη ζωή τους. Η εκπαίδευση κατά τη διάρκεια των σχολικών ωρών δίνει την απαραίτητη γνώση που πρέπει να έχουν τα παιδιά, όμως μέσα στη χρονική πίεση και τους περιορισμούς δεν είναι δυνατόν να απελευθερώσει τη δημιουργικότητά τους. Τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης είναι η ευκαιρία τους. Εκεί μπορούν να παίξουν, να ζωγραφίσουν να μάθουν με βιωματικό τρόπο πράγματα που δεν διδάσκονται στο σχολείο, να αποκτήσουν σε συνδυασμό με το σχολείο, Παιδεία. Η έννοια της Παιδείας άλλωστε είναι πέρα και πάνω από τη Γνώση. Θέλουμε τα παιδιά μας να έχουν γνώσεις, όμως η Παιδεία είναι το ζητούμενο. Παιδεία είναι ο σεβασμός στην προσωπικότητα του άλλου, η αλληλεγγύη, ο εθελοντισμός, το ενδιαφέρον μας για το περιβάλλον, η κυκλοφοριακή αγωγή και πολλά ακόμα. Η Δημιουργική Απασχόληση μέσα από στοχευμένες δράσεις και προγράμματα έρχεται να συμπληρώσει τη γνώση και να κάνει τα παιδιά του σήμερα, καλύτερους Πολίτες αύριο. Αυτός είναι ο στόχος στον Δήμο Ασπροπύργου και αυτό κάνουμε τα τελευταία δύο χρόνια που ο θεσμός των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης, ΚΔΑΠ όπως έχουμε μάθει να τα λέμε, έχει αναβαθμιστεί και απασχολεί περισσότερα από 600 παιδιά. Ο μεγάλος αριθμός των παιδιών αποτελεί απόδειξη εμπιστοσύνης των γονέων που βλέπουν τα παιδιά τους να βελτιώνουν τον λόγο τους, την κίνησή τους, τη συμπεριφορά τους, να κοινωνικοποιούνται ευκολότερα, να διαμορφώνουν χαρακτήρα. Όλα όσα περιγράφω ήταν και η επιδίωξη της Αθηναϊκής Πολιτείας από την Αρχαιότητα, ο «καλός αγαθός» πολίτης, ο μορφωμένος και αναπτυσσόμενος πνευματικά, αισθητικά, ηθικά και σωματικά. Και μπορεί η εκπαίδευση στην αρχαία Αθήνα να ήταν ελεύθερη και υπεύθυνη γι' αυτήν οι γονείς του παιδιού, όμως στις μέρες οι Δήμοι οφείλουν να συμπληρώσουν το σχολικό σκέλος για να δημιουργήσουμε τους Πολίτες του αύριο. Αυτόν τον ρόλο επιτελεί η Δημιουργική Απασχόληση.

Δήμητρα Μαυρίδου

Από την ουδετερότητα στην υποκριτική: μία μέθοδος διδασκαλίας της θεατρικής τέχνης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (υπό εξέλιξη).

Η μέθοδος προέκυψε ως λύση ανάγκης για πρακτικούς λόγους στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Πολύ γρήγορα όμως αναδείχθηκαν μεγάλες ωφέλειες από την εφαρμογή της και αναπτύχθηκε ώστε να εφαρμόζεται συστηματικά. Βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη και επί του παρόντος αποτελείται από δύο στάδια καθένα από τα οποία αποτελείται από δύο μέρη: 1. Ατομική άσκηση ενώπιον της ολομέλειας και 2. Σχολιασμοί – συζήτηση. Ειδικά στην τρέχουσα περίοδο με την απειλή της πανδημίας παρουσιάζει ένα επιπλέον ενδιαφέρον καθώς κατά την εφαρμογή της τηρούνται οι δέουσες αποστάσεις (κάτι που ειδικά στο μάθημα του θεάτρου δεν είναι πάντοτε εφικτό) και περιλαμβάνει ελάχιστη εκφορά λόγου. Στο πρώτο στάδιο δίνονται οι εξής απλές οδηγίες: Ένας μαθητής βγαίνει εκτός αίθουσας και κλείνει την πόρτα. Ανοίγοντας την πόρτα και εισερχόμενος στην αίθουσα κάνει δύο παύσεις στην πόρτα. Στη συνέχεια βαδίζει μέσα στην αίθουσα, στέκεται σε σημείο της επιλογής του, κοιτάζει τους συμμαθητές του έναν έναν στα μάτια και τελικά επιλέγει κάποιον από αυτούς και κάνοντας μια τελευταία παύση, τού συστήνεται λέγοντας το όνομά του. Ζητούμενο σε αυτό το στάδιο είναι όλες οι κινήσεις, η έκφραση του προσώπου, η διάρκεια των παύσεων και ο τόνος της φωνής να εξυπηρετούν τους σκοπούς της ουδετερότητας. Ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός. Στο δεύτερο στάδιο διατηρούνται οι ίδιες εξωτερικές κινήσεις αλλά στο πλαίσιο ενός θεατρικού αυτοσχεδιασμού. Από την ουδετερότητα περνάμε στην θεατρικότητα. Παραδείγματος

χάριν δίνεται το εξής σενάριο: Ένας μαθητής πηγαίνει για πρώτη φορά σε μια καινούρια τάξη, σε ένα καινούριο σχολείο. Είναι από τη φύση του ντροπαλός και έχει αργήσει κιόλας. Το μάθημα έχει ήδη αρχίσει κι αυτός πρέπει να ανοίξει την πόρτα να μπει μέσα στην τάξη και να συστηθεί στους καινούριους συμμαθητές και στον διδάσκοντα. Ζητούμενο σε αυτό το στάδιο είναι η θεατρική έκφραση. Ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός.

Δήμητρα Μαυρίδου

Από τον Σαρλώ στην Ενσυναίσθηση: ένα θεατρικό εργαστήριο για μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο τη διαπολιτισμική αγωγή

Το παρόν σχέδιο διδασκαλίας πραγματοποιείται στο πλαίσιο της θεατρικής αγωγής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στοχεύει: 1 στην εξοικείωση των μαθητών με την τέχνη του θεάτρου, 2. στην αφύπνιση του μηχανισμού του συμπάσχειν και κατ' επέκταση στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης. Η τελευταία αποτελεί την ικανή και αναγκαία συνθήκη για την πραγμάτωση της διαπολιτισμικής αγωγής μέσα στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπου κάθε μαθητής θα μπορεί και θα θέλει να μπαίνει στη θέση του κάθε συμμαθητή του ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε κοινωνικοπολιτισμικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες, κλίσεις, ενδιαφέροντα αλλά και τη μαθησιακή ετοιμότητα του τελευταίου. Εφόρμηση αποτελεί ένα τετράλεπτο απόσπασμα από «Το Τσίρκο» του Τσάρλι Τσάπλιν, το οποίο οι μαθητές θα κληθούν να παρακολουθήσουν, να συζητήσουν, να αναπαραστήσουν και ενδεχομένως να τροποποιήσουν. Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται υποστηρίζει ως βασική και καθολική παιδαγωγική αρχή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και ηθικών αξιών μέσω της καλλιέργειας της ενσυναίσθησης και ως αντικείμενο ενασχόλησης της διαπολιτισμικής διδακτικής τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών και την ηθική διάπλασή τους. Ο μηχανισμός του «συμπάσχειν», πηγή της ηθικότητας στον άνθρωπο και στα υπόλοιπα ζώα, όπως ανέδειξε ο φιλόσοφος David Hume δεν λειτουργεί αυτόματα στους ανθρώπους. Απαιτείται έλλογη προσπάθεια κινητοποίησής του, η οποία επέρχεται με την καλλιέργεια του πνεύματος και την εκλέπτυνσή του με τη συνδρομή των τεχνών. Το θέατρο- περισσότερο από κάθε άλλη μορφή τέχνης- προσφέρεται για τον σκοπό αυτό, καθώς, αφενός είναι εγγενώς βιωματικό και ομαδοσυνεργατικό και αφετέρου με την τεχνική του «εκπολιτισμού»- της αφαίρεσης δηλαδή των ιδιαίτερων πολιτισμικών στοιχείων- δημιουργεί μια κωδικοποιημένη οικουμενική γλώσσα σκηνικής έκφρασης. Ο χώρος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί τη θεμέλιο λίθο της εδραίωσης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και το μάθημα της θεατρικής αγωγής αποτελεί για αυτόν τον σκοπό το ισχυρότερο εργαλείο.

Ιωάννα Μαυρίδου, Μαρία Σκονδράνη

Το άγχος των μαθητών δημοτικού σχολείου και η επίδρασή του στη αυτοαποτελεσματικότητά τους στις εξετάσεις

Το άγχος αποτελεί ένα γνώριμο και οικείο συναίσθημα για όλους τους ανθρώπους, ενήλικες και παιδιά. Όταν το άτομο αισθάνεται άγχος νιώθει ουσιαστικά έντονη πίεση, αγωνία και βιώνει καταστάσεις γενικευμένης ανησυχίας και αδημονίας, τα αίτια των οποίων δεν μπορεί να προσδιορίσει επακριβώς, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να τα αντιμετωπίσει άμεσα. Όσον αφορά στα παιδιά, το άγχος συχνά εμφανίζεται σε καταστάσεις αξιολόγησης και εξέτασης κατά τη διάρκεια της σχολικής τους ζωής. Από την άλλη, η αυτοαποτελεσματικότητα ορίζεται ως η αντίληψη που έχει το άτομο για τις ικανότητές του να αντιμετωπίζει συγκεκριμένες καταστάσεις επηρεάζοντας τη σκέψη, τα κίνητρα, τη συναισθηματική διέγερση και την απόδοσή του. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του άγχους που εκδηλώνουν μαθητές Ε' και ΣΤ' Δημοτικού με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες καθώς και η επίδραση αυτού του παράγοντα στην αυτοαποτελεσματικότητά τους στις εξετάσεις. Το δείγμα των μαθητών αποτελείται από τρεις διακριτές ομάδες: την πρώτη ομάδα στην οποία εντάσσονται μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες οι οποίοι φοιτούν στο τμήμα ένταξης, τη δεύτερη ομάδα όπου ανήκουν μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες οι οποίοι δε φοιτούν στο τμήμα ένταξης και την τρίτη ομάδα η οποία αποτελεί την ομάδα ελέγχου και συναντάμε παιδιά που φοιτούν στη γενική τάξη. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της έρευνας είναι δύο. Πρώτον, το Ερωτηματολόγιο Άγχους Κατάστασης και Προδιάθεσης, State-Trait Anxiety Inventory for Children (STAI-C) των Spielberger, Edwards, Lushene, Montuori και Platzek και δεύτερον, το Ερωτηματολόγιο Ικανοτήτων Μελέτης Εξετάσεων (EIME), Test concerning Abilities for Study and

Examination (TASTE) των Depreeuw, Eelen & Stroobants. Από τα ευρήματα φάνηκε ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του άγχους των μαθητών και της αυτοαποτελεσματικότητάς τους, είτε θετική είτε αρνητική ανάλογα με την ομάδα στην οποία συναντάται.

Ευσταθία Μαυροειδή

Ο αστυνόμος Βρισκόλας, τα πρωτάκια και τα δευτεράκια

Σκοπός του βιωματικού αυτού εργαστηρίου είναι η ανάδειξη συνδυασμού θεωριών μάθησης για τη «διδασκαλία» μεταγνωστικών δεξιοτήτων στο δημοτικό σχολείο μέσα από τέσσερα καινοτόμα διδακτικά σενάρια προσέγγισης- φαινομενικά- ασυμβίβαστων και αταίριαστων γνωστικών αντικειμένων όπως των Μαθηματικών και της Ελληνικής Γλώσσας. Την αρμονική προσέγγιση εξασφαλίζουν η ακαταμάχητη προσωπικότητα του κεντρικού ήρωα των διδακτικών σεναρίων, του αστυνόμου Βρισκόλα και η επίλυση των γρίφων του, με αποτέλεσμα την προσφορά πολύτιμης βοήθειας στον εκπαιδευτικό των δύο πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου ως προς τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων για τον τομέα της μεταγνώσης αλλά και τη δημιουργία κλίματος ελκυστικής τάξης για τους μαθητές.

Μαρία Μαυροθανάση

Επικοινωνιακή μέθοδος στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών

Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών, που είναι συνυφασμένη με την εθνική ταυτότητα, εγείρει προβληματισμούς σχετικά με τη σκοπιμότητά της και τη χρησιμότητά της σε ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα (μαθητές, γονείς καθώς και σε μερίδα των εκπαιδευτικών). Η αποστροφή που νιώθουν οι μαθητές για το μάθημα και τα φτωχά μαθησιακά αποτελέσματα επιτείνουν την αμφισβήτησή της. Στα πλαίσια αυτά, είναι αναγκαία η διαφορετική προσέγγιση του μαθήματος, με στόχο την ανανέωση του ενδιαφέροντος των μαθητών, τον εκσυγχρονισμό της διδακτικής πράξης, αλλά και τη βελτίωση των σχολικών εγχειριδίων στην κατεύθυνση της ελκυστικότητας και της αναγνωσιμότητας. Η διδασκαλία των κλασικών γλωσσών θα πρέπει να ακολουθεί τις αρχές διδασκαλίας της ξένης γλώσσας, με βάση την επικοινωνιακή μέθοδο, όπως επιχειρήθηκε από το κυπριακό εγχειρίδιο "Ου φέρω τύχιν την εμήν" αλλά και όπως με επιτυχία γίνεται η διδασκαλία των κλασικών γλωσσών στο εκπαιδευτικό σύστημα της Μ. Βρετανίας. Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται μέσα από παραδείγματα από το βιβλίο των αρχαίων ελληνικών της Α Γυμνασίου, να καταδειχτεί ότι χρειάζεται μία διαφορετική διδακτική προσέγγιση, ώστε να γίνει το μάθημα περισσότερο προσίτο και ελκυστικό για τους μαθητές.

Μαρία Μαυρομμάτη

Ελληνικός εμφύλιος πόλεμος: μια πρόταση διδασκαλίας μέσω φιλμ

Η ιστορία του Ελληνικού εμφυλίου πολέμου, εκτός από πεδίο αντιπαραθέσεων σε ακαδημαϊκό και φυσικά πολιτικό επίπεδο, αποτελεί συνήθως και ένα θέμα που φέρνει σε αμηχανία τους εκπαιδευτικούς που το διδάσκουν. Η παρακάτω πρόταση διδασκαλίας του εμφυλίου πολέμου με τη συνδρομή του φιλμ «Ψυχή Βαθιά» του Παντελή Βούλγαρη αναπτύσσεται με βάση την βιβλιογραφία τη σχετική με τη διδασκαλία τραυματικών και αμφιλεγόμενων ιστορικών θεμάτων αφενός, και τη μεθοδολογία διδασκαλίας της ιστορίας μέσω φιλμ αφετέρου. Ένα σενάριο διδασκαλίας με την παράλληλη χρήση γραπτών πηγών και στιγμιότυπων του φιλμ παρατίθεται ως παράδειγμα αξιοποίησης του φιλμ στη διδασκαλία της ιστορίας. Το σενάριο αποσκοπεί στην ανάπτυξη της ικανότητας ανάλυσης ιστορικών πηγών, η οποία αποτελεί βασικό συστατικό της ιστορικής σκέψης, μέσα από την συγκριτική μελέτη του φιλμ ως δευτερογενούς ιστορικής πηγής και αρχείων της εποχής του εμφυλίου που αποτελούν πρωτογενείς ιστορικές πηγές. Η καθοδηγούμενη ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών αναπτύσσει ταυτόχρονα, εκτός από την ικανότητα ανάλυσης πηγών, και δεξιότητες οπτικού γραμματισμού και κριτικής σκέψης.

Μαρία Μαυρομμάτη

Διδάσκοντας ιστορία μέσω φιλμ- θεωρητικά πλαίσια και καλές πρακτικές

Είναι το ιστορικό φιλμ καθρέπτης του παρελθόντος; Μπορεί να αξιοποιηθεί ως διδακτικό εργαλείο στο μάθημα της ιστορίας; Στο εργαστήριο θα εισαχθούμε στις βασικές θεωρητικές συζητήσεις γύρω από το

ιστορικό φιλμ και γύρω από το φιλμ ως ιστορία. Θα συζητήσουμε τις ιδιότητες της ιστορίας όταν μεταφέρεται στην οθόνη και τις προεκτάσεις της μεταφοράς αυτής στη διαμόρφωση ιστορικής σκέψης και συνείδησης. Στη συνέχεια, θα αναλύσουμε καλές πρακτικές αξιοποίησης του φιλμ για τη διδασκαλία της ιστορίας με αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα, και θα συνδέσουμε τους στόχους της διδασκαλίας της ιστορίας μέσω φιλμ με τους στόχους της ιστορικής εκπαίδευσης. Τέλος, θα αναφερθούμε στις έννοιες του οπτικού γραμματισμού και του κινηματογραφικού ιστορικού γραμματισμού και θα γνωρίσουμε μια ολοκληρωμένη μέθοδο εργασίας με ιστορικά φιλμ μυθοπλασίας (μοντέλο τριπλής ανάγνωσης ΓΜΠ: γεγονόςτα- μορφή- πρόσληψη) η οποία αξιοποιεί την γλώσσα του κινηματογράφου προκειμένου να εμπλουτίσει την ανάγνωση των ιστορικών φιλμ, να ερμηνεύσει την ιστορική σκέψη και κατανόηση που διαμορφώνονται μέσω του φιλμ και να διευκολύνει την προσέγγιση του ιστορικού παρελθόντος στα πλαίσια της διδασκαλίας της ιστορίας στη σχολική τάξη.

Αβράμ Μαυρόπουλος

Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης και εφαρμογή της για αποτελεσματική διδασκαλία – μάθηση

Σκοπός της εισήγησης είναι να δείξει ότι με την εφαρμογή της θεωρίας της πολλαπλής νοημοσύνης (Π.Ν.) μπορεί να προκύψει αποτελεσματικότερη και ποιοτικότερη διδασκαλία και μάθηση από τους περισσότερους μαθητές, διότι με αυτήν: α) εξασφαλίζεται ένα πλαίσιο δράσης-μάθησης, στο οποίο μπορούν να ενταχθούν όλοι οι μαθητές (υψηλών και χαμηλών επιδόσεων, με μαθησιακές δυσκολίες, δίγλωσσοι, από διαφορετικά κοινωνικο-πολιτισμικά περιβάλλοντα, κ.ά.), β) ενισχύεται η πολύπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, γ) δημιουργούνται ευκαιρίες στους μαθητές για αυθεντική μάθηση, δ) αναδεικνύονται και αξιοποιούνται οι δυνατότητες, οι δεξιότητες, οι κλίσεις, οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα όλων των μαθητών, ε) δίνονται πολλαπλές ευκαιρίες να δείξουν οι μαθητές την κατανόηση που επιτεύχθηκε. Η διαχρονική σημαντικότητα που απέκτησε η θεωρία της Π.Ν. και η διεθνής αποδοχή της σε διάφορες χώρες του κόσμου, και κυρίως οι εκπαιδευτικές προεκτάσεις και διδακτικές εφαρμογές της, την καθιστά έναν θεσμό του μέλλοντος, στο πλαίσιο του οποίου οι μαθητές αναπτύσσονται πολύπλευρα, βελτιώνουν τις επιδόσεις τους και εξοπλίζονται με πολλαπλά εφόδια για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της νέας χιλιετίας.

Αναστασία Μεζίνη, Τέτη Τσούρου

"Συντροφιά μ' ένα βιβλίο" Εκπαιδευτική παρέμβαση στο παιδικό σταθμό

Η ανάγνωση ή η αφήγηση παραμυθιού από τους πρώτους μήνες της ζωής του παιδιού, έχει αποδειχτεί πως επιδρά αποτελεσματικά τόσο στη γλωσσική όσο και στη συναισθηματική ανάπτυξή του. Η φιλιαναγνωσία δεν είναι έμφυτη ιδιότητα του ανθρώπου. Καλλιεργείται μέσω της εξοικείωσης του με τον έντυπο λόγο. Ο ρόλος των γονέων και των δασκάλων είναι καθοριστικός για να αναπτυχθεί η σχέση του παιδιού με το βιβλίο. Η συνεργασία τους ενισχύει την φιλιαναγνωσία με την καθημερινή παρουσία του βιβλίου στη ζωή του παιδιού. Στόχος του project φιλιαναγνωσίας που εκπονήθηκε στους 10 βρεφικούς και παιδικούς σταθμούς του δήμου Καλλιθέας το 2019 ήταν η εξοικείωση του παιδιού και της οικογένειας με το βιβλίο και η ανάπτυξη του γραμματισμού (πολιτισμικού, κοινωνικού, κριτικού, γλωσσικού). Το πρόγραμμα απευθύνθηκε στους γονείς, στα παιδιά και στους παππούδες- γιαγιάδες της οικογένειας. Αποτέλεσμα αυτής της παρέμβασης ήταν η ανάπτυξη και η ενδυνάμωση του δεσμού γονέα- παιδιού, σχολείου – παιδιού, σχολείου- οικογένειας. Οι οικογένειες από άλλες χώρες πλούτισαν το πρόγραμμα φέρνοντας υλικό από παιδικά παραμύθια της πατρίδας τους. Οι δραστηριότητες του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν μέσα και έξω από τους βρεφικούς – παιδικούς σταθμούς. Η χρονική του διάρκεια ήταν από τον Μάρτιο ως τον Μάιο του 2019. Στο τέλος του προγράμματος οργανώθηκε φεστιβάλ με θέμα το παιδικό βιβλίο, όπου τα παιδιά των παιδικών και βρεφικών σταθμών μαζί με τους γονείς τους και τις δασκάλες τους δραματοποίησαν παραμύθια γραμμένα από Έλληνες συγγραφείς και από τον Χάνς Κρίστιαν Άντερσεν.

Αναστασία Μεζίνη, Αγγελική Θεοδόση

Οι αντιλήψεις των γονιών σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες των παιδικών σταθμών / παιδαγωγικών κέντρων. Μελέτη περίπτωσης: Δημοτικοί παιδικοί σταθμοί Δήμου Καλλιθέας – Αττικής

Η ερευνητική μελέτη που παρουσιάζεται είναι επέκταση της έρευνας που πραγματοποιήθηκε το φθινόπωρο του 2017 σε 6 δημοτικούς παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλλιθέας με σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις των γονέων που τα παιδιά τους φοιτούσαν στους παιδικούς σταθμούς σε σχέση με την φροντίδα και την αγωγή/ εκπαίδευση καθώς και την συνεργασία τους με το σχολείο και την συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του και το παρεχόμενο έργο του. Όλα αυτά εξετάστηκαν μαζί με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, την ηλικία τους, τον αριθμό των παιδιών τους και την χώρα καταγωγής τους. Η επέκταση της έρευνας έγινε τον Ιούλιο του 2018 για να διερευνηθεί αν οι παρεχόμενες υπηρεσίες από τους παιδικούς σταθμούς ήταν οι προσδοκώμενες από τους γονείς. Ως ερευνητικό εργαλείο επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο. Το δείγμα αποτέλεσαν γονείς παιδιών που φοιτούσαν σε τάξεις προνηπίων και τον Ιούλιο αποφοιτούσαν από τον παιδικό σταθμό για να πάνε το φθινόπωρο στο νηπιαγωγείο. Τα αποτελέσματα των ερευνών βοήθησαν στον προσανατολισμό προσωπικού και διοίκησης για καλύτερες υπηρεσίες και διεύρυνση του εκπαιδευτικού προγράμματος με τους τομείς που αναδείχτηκαν από τις έρευνες να ενδιαφέρουν τους γονείς.

Βασίλειος Μεγαγιάννης

Ιστορικό διακείμενο και λογοτεχνία: Θεωρία, έρευνα σε μαθητές Λυκείου και διδακτική αξιοποίηση

Η παρούσα εργασία, πραγματεύεται τη λειτουργία της διακειμενικότητας στο λογοτεχνικό κείμενο. Στο πρώτο μέρος της (θεωρητικό), παρατίθεται αρχικά εκτενής βιβλιογραφική επισκόπηση, η οποία αφορά στην τυπολογία και τα μοντέλα ερμηνείας των μεγάλων θεωρητικών της διακειμενικότητας, από τους παλαιότερους στους πιο σύγχρονους. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην περίπτωση του ιστορικού διακειμένου και τη σχέση Λογοτεχνίας και Ιστορίας. Το θεωρητικό μέρος, κλείνει με την παρουσίαση των θεωρητικών αρχών της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου και το πώς αυτές, μέσω της διαδικασίας της συνανάγνωσης, γίνονται το όχημα το οποίο οδηγεί στον σχολικό (ε)γγραμματισμό. Αυτό επιτυγχάνεται με την εμπλοκή των παράλληλων κειμένων, για τα οποία παρατίθεται σχετική τυπολογική και λειτουργική διάκριση. Στο δεύτερο μέρος, (ερευνητικό) εκατό μαθητές ελληνικού Λυκείου, στο πλαίσιο του ανωτέρω μαθήματος, συμμετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης της πρόσληψης και επίγνωσης του ιστορικού διακειμένου, σε πέντε επιλεγμένα αποσπάσματα της μεταπολεμικής πεζογραφίας. Το πρώτο σκέλος της διαδικασίας, αφορά στην αξιολόγηση των επιδόσεων των μαθητών σε δύο φάσεις, μία χωρίς τη χρήση βιβλιογραφικών πηγών και μία έπειτα από την αναζήτηση υποστηρικτικού υλικού μέσω του διαδικτύου. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την ευρεία βελτίωση των μαθητικών επιδόσεων στη δεύτερη περίπτωση, ανεξαρτήτως κειμένου, επιδόσεις πάντως, που σε κάθε περίπτωση, επιδέχονται αρκετή περαιτέρω βελτίωση. Το συμπέρασμα αυτό, συνδυάστηκε με τα όσα εξήγησαν από σχετικό ερωτηματολόγιο το οποίο συμπλήρωσαν οι μαθητές, κατά το δεύτερο σκέλος της διαδικασίας, το οποίο και αποτυπώνει τη δική τους άποψη, για την χρήση της διακειμενικότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα ανωτέρω συμπεράσματα, αποτέλεσαν γνώμονα της κατάρτισης του τρίτου μέρους της εργασίας. Αυτό αποτελείται από διδακτική πρόταση χρήσης παράλληλων κειμένων (παραδοσιακών, πολυτροπικών, σχηματικών) Η πρόταση αυτή διαρθρώνεται σε 5 επιμέρους σεναρία, τα οποία καλλιεργούν τον μαθητικό εγγραμματισμό, μέσω των πυλώνων της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, αλλά και των συμπερασμάτων του ερευνητικού σκέλους, αναφορικά με τη στάση του μαθητή ως αναγνώστη, απέναντι στη διακειμενικότητα.

Δώρα Μέντη, Χριστίνα Σιδέρη

Τα φύλα στη λογοτεχνία. Μια ευρύτερη διδακτική προσέγγιση

Η διδακτική ενότητα «Τα φύλα στη λογοτεχνία» έχει δοκιμαστεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα για ένατη συνεχόμενη χρονιά και αποτέλεσε τη βάση για τη συνεργασία με το Πρότυπο Λύκειο Αναβρύτων από την αρχή του σχολικού έτους 2019-2020 και σε όλη τη διάρκεια του πρώτου τετραμήνου για τη δευτεροβάθμια και του χειμερινού εξαμήνου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η δράση βασίστηκε στην πρωτοβουλία της Δώρας Μέντη, με συμμετέχοντες τους 4 διδάσκοντες λογοτεχνία στην Α Λυκείου, τους οποίους συντόνιζε η φιλόλογος του σχολείου Χριστίνα Σιδερά. Η επιλογή των λογοτεχνικών κειμένων, ο βασικός άξονας της διδασκαλίας και η συνολική οργάνωση του εγχειρήματος πραγματοποιήθηκε στο

πλαίσιο του ακαδημαϊκού μαθήματος «Μέθοδοι προσέγγισης στη διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας» που απευθυνόταν σε τεταρτοετείς φοιτητές του Τομέα Νεοελληνικής Φιλολογίας. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε αυτήν τη συνεργασία ήταν η συλλειτουργία και η ανατροφοδότηση: οι μαθητές πραγματοποίησαν διδακτική επίσκεψη στη Βιβλιοθήκη της Φιλοσοφικής Σχολής και συμμετείχαν στο ακαδημαϊκό μάθημα, η διδάσκουσα μετέβη στο σχολείο και δίδαξε στις σχολικές τάξεις. Στο τέλος του τετραμήνου οργανώθηκε ως επιστέγασμα της συνεργασίας ημερίδα για τη «Διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων» στο συνεργαζόμενο Λύκειο υπό την αιγίδα του ΙΕΠ και του Τμήματος Φιλολογίας.

Ελλάς – Μαρία Μεσσωλωρά

Φιλαναγνωσία: η συμβολή της στην καλλιέργεια κριτικής και δημιουργικής σκέψης στην σύγχρονη πραγματικότητα του 21ου αιώνα

Η εργασία αυτή θα εξετάσει ενδελεχώς την έννοια της φιλαναγνωσίας. Σε μια εποχή που ο άνθρωπος κατακλύζεται από εικόνες και τα social media αποτελούν συνήθως προτεραιότητα, το βιβλίο θεωρείται μια επίπονη διαδικασία που περισσότερο κουράζει παρά χαλαρώνει. Υπογραμμίζεται επίσης ο κομβικός ρόλος τόσο της οικογένειας, στην υιοθέτηση και στη μύηση αναγνωστικών συνηθειών, όσο και του σχολείου και της ευρύτερης κοινωνίας που από κοινού θα διαμορφώσουν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να παγιωθεί μια φιλαναγνωστική πραγματικότητα. Θα διερευνηθεί, λοιπόν, το πώς η ανάγνωση κειμένων (από τα παραμύθια έως τα επιστημονικά άρθρα) επηρεάζει την προσωπικότητα του ανθρώπου στην ψηφιακή εποχή, τις νοητικές και συναισθηματικές του ικανότητες καθώς και το πώς η σχέση με τα βιβλία (και τα κείμενα εν γένει) διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό τις διαπροσωπικές σχέσεις και συμβάλλει στην ομαλή και υγιή κοινωνικοποίηση του ατόμου αλλά και στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης. Η ανάγνωση καθίσταται υπό την άποψη αυτή όχι μόνο ένας ποιοτικός τρόπος ψυχαγωγίας, αλλά και ένας παράγοντας καλλιέργειας και όξυνσης των επικοινωνιακών δυνατοτήτων ήδη από τη νεαρή ηλικία. Είναι σημαντικό, επομένως, να ενταχθεί, αρχικά, στην καθημερινότητα μικρών και μεγάλων και να καλλιεργηθεί, στη συνέχεια, με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργεί κριτικούς αναγνώστες και σκεπτόμενους ενήλικες. Γι' αυτό, η παρούσα μελέτη θα επιχειρήσει, εκτός των άλλων, να προτείνει τρόπους ενίσχυσης και προώθησης της φιλαναγνωσίας.

Αγγελική Μεταλληνού, Κωστούλα Χονδροζουμάκη

Το μοντέλο της «Ανεστραμμένης Τάξης» (Flipped Classroom) και οι προοπτικές αξιοποίησής του στην εκπαίδευση

Η ραγδαία εξάπλωση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) και η επιτακτική ανάγκη καλλιέργειας των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα μέσω όλων των διδακτικών αντικειμένων έχουν εισάγει νέα δεδομένα και προοπτικές στη διδασκαλία των μαθημάτων και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης. Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότεροι εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων και βαθμίδων επιλέγουν να υιοθετήσουν στη διδασκαλία τους το μοντέλο της Ανεστραμμένης Τάξης, το οποίο συγκαταλέγεται στις τεχνικές της μεικτής μάθησης. Σε παγκόσμιο επίπεδο το μοντέλο της Ανεστραμμένης Τάξης είναι ήδη ευρέως διαδεδομένο κυρίως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά σταδιακά εξαπλώνεται και στις υπόλοιπες δύο βαθμίδες εκπαίδευσης με τα ερευνητικά δεδομένα να αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητά του. Η παρούσα εισήγηση αρχικά περιγράφει το μοντέλο της Ανεστραμμένης Τάξης αναφορικά με τον ορισμό, την προέλευση και τα στάδια προετοιμασίας και εφαρμογής του. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην αναθεωρημένη ταξινόμια του Bloom, στη διάκριση των όρων «Ανεστραμμένη Τάξη» και «Ανεστραμμένη Μάθηση» καθώς και στους τέσσερις πυλώνες του δικτύου Flipped Learning Network (FLN). Επίσης, αναδεικνύονται τα πλεονεκτήματα της εφαρμογής της ανεστραμμένης τάξης, οι πιθανές δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν και οι τρόποι αντιμετώπισής τους. Στο τελευταίο μέρος της εισήγησης προτείνονται εφαρμογές και εργαλεία τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από οποιονδήποτε εκπαιδευτικό, προκειμένου να προετοιμάσει τη διδασκαλία του μαθήματός του/της στα πλαίσια της τεχνικής της Ανεστραμμένης Τάξης.

Αγγελική Μεταλληνού

“Der Fall der Berliner Mauer” (Η πτώση του τείχους του Βερολίνου) Διδακτικό Σενάριο στην Ψηφιακή αφήγηση

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο εντάσσεται στην ενότητα “Καινοτόμες διδακτικές πρακτικές”. Πραγματοποιείται με αφορμή την επέτειο της συμπλήρωσης 30 χρόνων από την πτώση του τείχους του Βερολίνου και στο πλαίσιο της ένταξης στοιχείων ιστορίας και πολιτισμού στη διδασκαλία της Γερμανικής ως Β΄ Ξένης γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στηρίζεται στην παιδαγωγική θεωρία της καθοδηγούμενης ανακάλυψης του Bruner, σε συνδυασμό με τη θεωρία του Vygotsky περί μάθησης μέσω οικοδόμησης της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές. Το ιστορικό γεγονός που καλούνται οι μαθητές να επεξεργαστούν είναι δύσκολο στην προσέγγισή του για παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας (14 χρόνων, Β΄ τάξη Γυμνασίου), όμως επειδή βασίζεται στη δημιουργία ψηφιακής αφήγησης, δεν φαντάζει ακατόρθωτο στην υλοποίησή του. Η αφήγηση ιστοριών (story telling) είναι ένα από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά εργαλεία, που μπορεί να διαθέτουμε οι ξενόγλωσσοι καθηγητές. Αποδεδειγμένα αυξάνει και βελτιώνει τις προφορικές, όπως και τις γραπτές ικανότητες λόγου, ενώ εντείνει και ισχυροποιεί τις δεξιότητες κριτικής σκέψης, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών, ικανότητες τόσο σημαντικές στην ξενόγλωσση διδακτική και μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές μέσα από ομαδοσυνεργατική εργασία, υποστηριζόμενη από ψηφιακά μέσα που υποβοηθούν τη διά ζώσης ή εξ αποστάσεως συνεργασία (ψηφιακή τάξη στην εκπαιδευτική πλατφόρμα e-agsakeio, περιβάλλον εργασίας Google drive, συνεργατικά webtools) και αποδεδειγμένοι από τη χρήση συγκεκριμένου διδακτικού εγχειριδίου, ερευνούν, εντοπίζουν, συγκεντρώνουν και προσεγγίζουν κριτικά μέσω της μεθόδου webquest ψηφιακό υλικό που τους έχει παραθέσει η υπογράφουσα εκπαιδευτικός, όπως και αφηγηματικό εφελκυστήρα με τη μορφή τεσσάρων μικρών ιστοριών, βασιζόμενων σε ερωτήσεις - κλειδιά (dramatic questions) με πρωταγωνιστές τέσσερις φανταστικούς ήρωες (όσοι και οι ομάδες των εμπλεκόμενων μαθητών) που δρουν και ενεργούν μέσα στο συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο, στο διηρημένο Βερολίνο από τον Αύγουστο του 1961 μέχρι τις 9 Νοεμβρίου 1989.

Αθηνά Μήλιου

Διδακτική παρέμβαση: Το ευρωπαϊκό μας νόμισμα

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί παρουσίαση μίας διδακτικής παρέμβασης που σχεδιάστηκε στα πλαίσια μιας βραχείας επιμόρφωσης από το Ι.Ε.Π. για την προώθηση των Γραμματισμών (Κριτικού Γραμματισμού και Πολυγλωσσισμών) στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Βασικός στόχος των Γραμματισμών είναι η δημιουργία συγκεκριμένου τύπου εγγράμματων υποκειμένων που θα καλλιεργούν δεξιότητες και γραμματισμούς πέραν του κλασικού και θα τους χαρακτηρίζουν στο μέλλον ως ενεργούς πολίτες. Η διδακτική παρέμβαση, διάρκειας τριών (3) διδακτικών ωρών, αφορά το μάθημα της Γλωσσικής Διδασκαλίας της Γ΄ Γυμνασίου και συγκεκριμένα την 4η ενότητα με τίτλο ‘Ενωμένη Ευρώπη και Ευρωπαίοι πολίτες’. Θεματικός άξονας των κειμένων της ενότητας είναι η Ευρώπη και το μεγάλο σχέδιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η παρέμβαση ωστόσο εστιάζει σε μία όψη της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αυτήν της νομισματικής, με αφορμή και τη διαθεματική δραστηριότητα για τα τραπεζογραμμάτια του ευρώ. Τα κείμενα που αξιοποιούνται στην παρέμβαση είναι πολυτροπικά. Πρόκειται για ενημερωτικό υλικό για το ‘ευρώ’ από τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τίτλο: ‘Ευρώ: το ενιαίο νόμισμα των Ευρωπαίων’ και μία γελοιογραφία του Περικλή Κουλιφέτη που παρουσιάζει μια άλλη άποψη για το ευρώ. Μέσα από την παρέμβαση επιδιώκεται, μεταξύ άλλων, οι μαθητές να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα συνομιλούν με την κοινωνική πραγματικότητα, να συνειδητοποιήσουν τις περιστάσεις κατά τις οποίες χρησιμοποιούμε τα διαφορετικά κειμενικά είδη/τύπους, να αναγνωρίζουν τη γραμματική ως λειτουργικό συστατικό των κειμένων και όχι ως απαρίθμηση κανόνων, να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη και αυτενέργεια, να διαμορφώσουν κριτική στάση απέναντι σε θέματα που αφορούν τη ζωή τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να εξασκηθούν στην ανάγνωση, αποδόμηση και αποκωδικοποίηση μιας γελοιογραφίας, προκειμένου να αποκρυσταλλωθεί το μήνυμα που αυτή εκπέμπει πολλές φορές με συμβολικό τρόπο, να συσχετίσουν το κειμενικό είδος της γελοιογραφίας με τη σύγχρονη πολιτική και κοινωνικο-οικονομική πραγματικότητα και να μπορούν να διακρίνουν την οπτική γωνία του δημιουργού. Στην αρχή της παρέμβασης γίνεται κριτική επεξεργασία των πολυτροπικών κειμένων: τα κείμενα ως πλαίσιο επικοινωνίας, ως γλωσσική και νοηματική δομή και ως κοινωνική πράξη. Ακολουθούν διδακτικές

εφαρμογές με βάση τη θεωρία των Πολυγραμματισμών (Τοποθετημένη Πρακτική, Ανοιχτή Διδασκαλία, Κριτική Πλαισίωση και Μετασχηματισμένη Πρακτική) και, στο τέλος, επιχειρείται αξιολόγηση της παρέμβασης και ανατροφοδότηση.

Χαράλαμπος Μηνάογλου

Αναλυτικά προγράμματα σπουδών ιστορίας: το εθνικό, το διεθνικό και η έλλειψη ιστορικής παιδείας

Τα αναλυτικά προγράμματα και τα σχολικά βιβλία ιστορίας έχουν γίνει πεδίο πολλαπλής ιδεολογικής αντιπαράθεσης από τις τελευταίες κυβερνήσεις. Χωρίς ξεκάθαρο προσανατολισμό και με μεγάλο βαθμό προχειρότητας στην κατάρτιση τόσο των μεν όσο και των δε, αυτό που τελικά πλήττεται και οπισθοχωρεί δεν είναι η μία ή η άλλη ιδεολογία ή ιδεοληψία, αλλά το ίδιο το μάθημα της Ιστορίας. Τρανό παράδειγμα η τραγελαφική κατάσταση που επικράτησε φέτος όπου για την υποχρεωτική εκπαίδευση ίσχυαν προγράμματα σπουδών που απαιτούσαν διαφορετικά βιβλία από τα διαθέσιμα. Δηλαδή υπήρχαν νέα προγράμματα σπουδών σε ισχύ, αλλά με τα παλιά βιβλία στις τάξεις, αυτά που είχαν συνταχθεί με βάση τα προηγούμενα προγράμματα. Και όλα αυτά οφείλονται στην υφέρπουσα τακτική όλων των κυβερνήσεων, οι οποίες, όσο και αν διαφοροποιούνται ιδεολογικά σε επίπεδο τηλεοπτικής ρητορείας, συμφωνούν απόλυτα στην ανάγκη επιβολής δια των προγραμμάτων σπουδών και των βιβλίων ιστορίας μίας διεθνιστικής, παγκοσμιοποιητικής συνείδησης στους μαθητές, χωρίς όμως και να θέλουν να θίξουν ανοικτά την εθνική συνείδηση των Ελλήνων. Έτσι, καταλήγουμε σε εκπαιδευτικούς οι οποίοι προσπαθούν να τετραγωνίσουν τον κύκλο ή καλύτερα σε άλλους που διδάσκουν τον κύκλο και άλλους το τετράγωνο στην ιστορία (δηλαδή άλλους μία εθνική εκδοχή που αγνοεί τελείως την διεθνή διάσταση των πραγμάτων και άλλους μία παγκοσμιοποιητική εκδοχή η οποία παραμορφώνει την εθνική πραγματικότητα). Ολοένα και περισσότερα τα προγράμματα καθίστανται απρόσιτα στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι δεν δίνουν σημασία σε αυτά και ενίοτε ούτε στις οδηγίες που έρχονται στα σχολεία για την διδασκαλία του μαθήματος κάθε χρόνο. Στην ανακοίνωσή μας, μέσα από την διεξοδική μελέτη των δύο τελευταίων προγραμμάτων σπουδών για την ιστορία θα προσπαθήσουμε να δείξουμε πως πέρα από την μονομερή και προϋόουσα διεθνιστική λογική που τα διέπει αμφότερα, αν και σε διαφορετικό βαθμό καθένα, το μεγάλο πρόβλημα του μαθήματος, το οποίο συσκοτίζει η ιδεολογική αντιπαράθεση γύρω από, αλλά και μέσα σε αυτό, είναι το έλλειμμα ιστορικής παιδείας των διδασκόντων και κατ' επέκταση και των διδασκομένων.

Σμαραγδή Μητροπούλου

Η διαχρονικότητα του Καβάφη μέσα από το μοτίβο της αναπόλησης-μοναξιάς (διδασκτική πρόταση)

Επιλογή ποιημάτων: α) «Απ' τες εννιά» Κ. Π. Καβάφης, β) «Ο ήλιος κύκλωσε τους χίλιους μινάρδες...» Θ. Λ. Παναγιωτόπουλος (από την ποιητική συλλογή «μπλακ νόμπελ», εκδόσεις Οδός Πανός, 2019, β' έκδοση). Στόχος: να επισημανθεί η διαχρονικότητα του μοτίβου της αναπόλησης-μοναξιάς μέσα από το έργο ενός κλασικού κι ενός σύγχρονου δημιουργού. Τρόπος υλοποίησης: συνεξέταση των δύο ποιημάτων και ως προς το ύφος και ως προς τη θεματολογία. Το ποίημα του Καβάφη κι ένα ποίημα «καβαφικό». Έμφαση: α) πώς αποδίδεται ο χρόνος που περνά β) αποτύπωση της μοναξιάς μέσα από εικόνες γ) στοιχεία λανθάνοντος ερωτισμού(έρωτας με την νιότη, αποστροφή για το γήρας) δ) διάσταση μεταξύ φαντασίας-πραγματικότητας. Η συνεξέταση-επεξεργασία των δύο ποιημάτων θα γίνει με την επισήμανση εικόνων και φράσεων-λέξεων κλειδιά στα δύο ποιήματα, ενώ θα συζητηθεί και η επιρροή που ασκεί ο Κ. Π. Καβάφης και στο ύφος και την τεχνολογία του Θ. Λ. Παναγιωτόπουλου. Εποπτικά μέσα: φωτοτυπίες με τα δύο ποιήματα, διαδραστικός πίνακας, προτζέκτορας, φύλλα εργασίας. Συμπέρασμα-κατακλείδα: κατάδειξη της συνέχειας μέσα στο χρόνο.

Μαρία Μήτση-Αναγνώστου

«Οι πολιτικοί θεσμοί της Αρχαίας Σπάρτης μέσα από τις πρωτογενείς πηγές και τις απόψεις της νεότερης βιβλιογραφίας»: ένα παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης της μεθόδου project ως διαδικασίας εκ-μάθησης στο πλαίσιο των Δημιουργικών Εργασιών

Η παρούσα ανακοίνωση προσφέρει μια διδακτική πρόταση διαθεματικής προσέγγισης των Αρχαίων Ελληνικών και της Ιστορίας της Α' Λυκείου, η οποία εφαρμόστηκε στο πλαίσιο των Δημιουργικών Εργασιών κατά το σχολικό έτος 2018-19. Η πρακτική αποσκοπεί στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των

μαθητών/τριών μέσα από την εισαγωγή και συστηματική εξάσκησή τους στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας. Με αφορμή τις συχνές αναφορές του Ξενοφώντα στους σπαρτιατικούς πολιτικούς θεσμούς (δήμος, βασιλείς, γέροντες, έφοροι), οι μαθητές/τριες ανέλαβαν να διερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι θεσμοί αυτοί περιγράφονται και αναλύονται από τους αρχαίους συγγραφείς, σε μια προσπάθεια να κατανοήσουν καλύτερα τόσο την προέλευση και τη λειτουργία καθενός από αυτούς, όσο και τον τρόπο με τον οποίον συνδέονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, συνθέτοντας τα χαρακτηριστικά του σπαρτιατικού πολιτεύματος. Για τον σκοπό αυτό τα παιδιά χωρίστηκαν σε ομάδες εργασίας καθεμιά από τις οποίες ανέλαβε τη διερεύνηση ενός πολιτικού θεσμού της Αρχαίας Σπάρτης, όπως αυτός προβάλλεται μέσα από την οπτική δύο αρχαίων συγγραφέων κατά περίπτωση: του Ξενοφώντα και του Πλουτάρχου ή του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Το project, το οποίο διήρκεσε τέσσερις μήνες, εκπονήθηκε εξολοκλήρου στην τάξη και διακρίθηκε σε πέντε επιμέρους φάσεις: α) αποδελτίωση πηγών, β) διάγραμμα εργασίας, γ) κριτική ανάγνωση και αποδελτίωση επιλεγμένης ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, δ) διάχυση αποτελεσμάτων στην ολομέλεια της τάξης, ε) γραπτή σύνθεση με τη δημιουργία ψηφιακού συλλογικού τόμου που αναρτήθηκε στο wiki της τάξης. Εκτός από τα πολλαπλά οφέλη που συνδέονται με τη διδασκαλία του ειδικότερου γνωστικού αντικείμενου, η καινοτομία της διδακτικής πρότασης συνίσταται στην αξιοποίηση της μεθόδου project ως διαδικασίας εκ-μάθησης που στοχεύει κατεξοχήν στην ανάπτυξη της κριτικής-διερευνητικής σκέψης των μαθητών/τριών, προ(σ)καλώντας τους να συνεργαστούν δημιουργικά προκειμένου να ανακαλύψουν: α) τι είναι η επιστημονική έρευνα, β) γιατί είναι σημαντική για εμάς και γ) πώς μπορούμε να την πραγματοποιήσουμε.

Ιωάννα Μικρογιαννάκη

Η εκπαίδευση για την κοινωνική δικαιοσύνη και ο ρόλος της σχολικής ηγεσίας μπροστά σε νέες προκλήσεις

Με την προτεινόμενη εργασία, αρχικά, παρουσιάζονται οι βασικές παραδοχές της εκπαίδευσης που οραματίζεται την κοινωνική δικαιοσύνη σε συνάρτηση με το ρόλο του σχολικού ηγέτη και τους λόγους που την καθιστούν αναγκαία στις συνεχώς μεταβαλλόμενες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συγκυρίες συμπεριλαμβανομένης και της εξαιρετικά ιδιαίτερης συνθήκης που επέβαλε η πανδημία. Σε αυτό το πλαίσιο, θα συζητηθούν οι λεπτές γραμμές, οι ρωγμές, τα ορατά αλλά και τα καλά κρυμμένα σημεία και πρακτικές στη σχολική καθημερινότητα, όπου μπορεί να καταστεί δυνατός ο μετασχηματισμός της βούλησης του σχολικού ηγέτη που οραματίζεται την κοινωνική δικαιοσύνη σε πράξη. Ιδιαίτερα εξετάζεται ο ρόλος της γλώσσας ως συμβολικής εξουσίας και ο τρόπος που αυτή μπορεί να χρησιμοποιείται από τον σχολικό ηγέτη κατά την επιτέλεση του έργου του, τρόπος που, ανάλογα, μπορεί να οδηγήσει στην χειραγώγηση, στην πειθήνια υποταγή, στην μοιρολατρική αποδοχή της βιωμένης κατάστασης ή στην χειραφέτηση, στην απελευθέρωση του πνεύματος, στην κατανόηση του εαυτού μαζί με την αποδοχή του άλλου, στην ερμηνεία του κόσμου, στην παιδεία συνολικά. Τέλος, θα αναζητηθεί το πεδίο εφαρμογών που μπορεί να έχει αυτή η θεώρηση στο σύγχρονο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να σκιαγραφηθεί και να προταθεί ένα μοντέλο ηγεσίας, ικανό να διαχειρίζεται την παθογένεια της αναπαραγωγής και της συντήρησης των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων προς όφελος όσων εκ των οικονομικοκοινωνικών και πολιτικών συνθηκών στερούνται τα αγαθά της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αργυρώ Μιχαηλίδου

Εκπαιδευτικός σχεδιασμός σε τρισδιάστατα επιτραπέζια εικονικά περιβάλλοντα μάθησης

Οι σύγχρονες τεχνολογίες της Πληροφορικής ευνοούν την υλοποίηση των αρχών των σύγχρονων θεωριών μάθησης, όπως της ενεργούς οικοδόμησης της γνώσης, της ανακάλυψης, της εξερεύνησης, της επίλυσης προβλήματος, της συνεργατικής μάθησης, της εδραιωμένης γνώσης, της μάθησης μέσα από την πράξη. Τις τελευταίες δεκαετίες αναπτύσσονται τεχνολογίες που περιλαμβάνουν προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο και πολυαισθητηριακές αλληλεπιδράσεις. Πρόκειται για την τεχνολογία της Εικονικής Πραγματικότητας, η οποία αποτελεί ένα πολλά υποσχόμενο εκπαιδευτικό εργαλείο, που διαφοροποιείται από τα άλλα υπολογιστικά εργαλεία λόγω των μοναδικών τεχνολογικών ιδιοτήτων της. Ένα Εικονικό Περιβάλλον Μάθησης ορίζεται ως εκείνο το δυναμικό περιβάλλον που σχεδιάζεται με βάση ένα συγκεκριμένο παιδαγωγικό μοντέλο, ενσωματώνει έναν ή περισσότερους εκπαιδευτικούς στόχους, παρέχει στους χρήστες εμπειρίες που είναι αδύνατο ή απίθανο να βιώσουν στον πραγματικό κόσμο και οδηγεί σε συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα. Πολλές έρευνες έχουν αναγνωρίσει τα οφέλη της χρήσης

τρισδιάστατων εικονικών περιβαλλόντων στην εκπαίδευση, με ιδιαίτερη έμφαση στα επιτραπέζια εικονικά συστήματα λόγω του χαμηλού κόστους τους. Προκειμένου όμως να αξιοποιηθούν με αποτελεσματικό τρόπο όλες οι δυνατότητες που προσφέρει η ΕΠ., θα πρέπει να δοθεί προσοχή στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό αυτών των περιβαλλόντων. Το παιδαγωγικό υπόβαθρο, οι εκπαιδευτικοί στόχοι, οι μοναδικές μαθησιακές εμπειρίες που βιώνει ο/η χρήστης και τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι βασικές έννοιες που συνθέτουν την έννοια του εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Στόχος της παρούσας προφορικής ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση των βασικών σημείων που πρέπει να προσέξει ο εκπαιδευτικός που επιχειρεί να σχεδιάσει μια μαθησιακή δραστηριότητα με την αξιοποίηση της Εικονικής Πραγματικότητας. Συγκεκριμένα θα γίνει λόγος για τα είδη μαθησιακών δραστηριοτήτων που υλοποιούνται σε τρισδιάστατα εικονικά περιβάλλοντα και τις μοναδικές τεχνολογικές ιδιότητες τους.

Βασιλική Μιχαηλίδου

Όσα δεν φτάνει η αλεπού...

Η διδακτική διαπραγμάτευση του «ανέφικτου» και η κριτική αντιμετώπιση του μύθου ως μία δημιουργική πρόταση για προβληματισμό και δράση. "Μία παροιμία με τις πηγές της στο επιμύθιο του Αισώπειου μύθου, εγγεγραμμένη στον συλλογικό γλωσσικό πλούτο της λαϊκής παράδοσης, αποτέλεσε την αφετηρία μιας μακράς αναγνωστικής διαδρομής με πολλούς σταθμούς σε συγγενικά κείμενα και εικόνες και έναν αναπάντεχο προορισμό. Στο νηπιαγωγείο, η κριτική ανάγνωση επιλεγμένων κειμένων, η επιθυμία για δραστική παρέμβαση στην εξέλιξη της πλοκής, το παιχνίδι με τις συμβάσεις, το σώμα, τις λέξεις και τις έννοιες, η πρόκληση σύνταξης του αποσιωπημένου προβλήματος, η δέσμευση στη διευθέτηση του προς όφελος του χαρακτήρα και η επένεργεια των ισχυρών κινήτρων στην επανεγγραφή της ιστορίας, κινητοποίησαν δημιουργικά τους μικρούς μαθητές μας στη διαδικασία επίλυσης του προβλήματος και, συνακόλουθα, προώθησαν την ολόπλευρη προσωπική τους ανάπτυξη. Η ανάδειξη του πραγματικού προβλήματος με δεδομένα της παρατήρησης και η χάραξη στρατηγικής στην εύρεση μιας ρεαλιστικής, εφικτής και αποδεκτής λύσης, προέκυψε αβίαστα ως συλλογική απόφαση για την αμφισβήτηση μιας προκατάληψης και ως συνειδητή εκδήλωση αλληλεγγύης προς την αλεπού. Οι παρεμβάσεις μας στο μύθο επαναδιαπραγματεύθηκαν τα κίνητρα και τη δράση της υιοθετώντας μία άλλη στάση «θετικής» διαχείρισης του μύθου, υλοποιώντας δράσεις μαθηματικού στοχασμού. Τα παιδιά κατέκτησαν νέες γνώσεις για τη μαθηματική σημασία απλών λέξεων καθημερινής χρήσης και των σύνθετων νοητικών πράξεων / υπολογισμών που τις ορίζουν και τις νοηματοδοτούν. Στην παρούσα εισήγηση τεκμηριώνεται η διδακτική διαδικασία που ακολουθήσαμε με σημείο εκκίνησης το κλασικό κείμενο και σηματοδοτούνται οι σταθμοί της διαδρομής: οι συλλογισμοί, οι δράσεις, τα ποικίλα πολιτισμικά υλικά που εμπλούτισαν την αισθητική εμπειρία και υποστήριξαν τις δημιουργικές προσπάθειες της ομάδας. Μια διαδρομή που συντάχθηκε με και από τα παιδιά, με την υποστήριξη του ενήλικα/εκπαιδευτικού σε ρόλο εμπυχωτή, επιμελητή των υποστηρικτικών υλικών, κριτικού φίλου και συνεργάτη, και την ενισχυτική συνδρομή της οικογένειας στο σπίτι. Τα παιδιά, στην προσπάθειά τους να αλλάξουν την ανεπιθύμητη έκβαση του μύθου, πορεύτηκαν με το δικό τους βηματισμό, σκοντάφτοντας και πάλι ισορροπώντας, ελέγχοντας, επανασχεδιάζοντας, πράττοντας, κρίνοντας και συμπεραίνοντας, ανελίχθηκαν τη σκαλωσιά στα ψηλά της σκαλοπάτια.

Ματίνα Μιχαηλίδου, Ειρήνη Παπαδοπούλου, Παντελεήμων Χιονίδης

Διαβάζοντας, μαθαίνοντας, ακούγοντας για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Μία πρόταση συνεργατικής μάθησης για το Γυμνάσιο

Στο εισαγωγικό σημείωμα του ισχύοντος Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) επισημαίνεται ότι το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να διαμορφώνει συνθήκες που θα επιτρέπουν στον μαθητή «να αναπτύξει την προσωπικότητά του με κριτική και διαλεκτική ικανότητα καθώς και θετική διάθεση για συνεργασία και αυτενέργεια». Σε αυτή τη διαδικασία πολλά διδακτικά αντικείμενα καλούνται, με βάση τις διδακτικές οδηγίες, να συμβάλουν μεμονωμένα ή σε μία διαθεματική προσέγγιση με τη μέθοδο της συνεργατικής μάθησης. Το δεύτερο μοντέλο δίνει έμφαση στην επικοινωνία και τη συνεργασία τόσο των μαθητών όσο και των καθηγητών μεταξύ τους με σκοπό την αποτελεσματικότερη ανταπόκριση στις ανάγκες και των δύο, καθώς οι όροι «συνεργατική μάθηση» και «συνεργατική διδασκαλία» παραπέμπουν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της διδακτικής πράξης «από κοινού». Αυτή η εισήγηση επιχειρεί να οδηγήσει τους μαθητές της τρίτης τάξης του Γυμνασίου στον αναστοχασμό για ένα κατεξοχήν θέμα

συνεργασίας, τις συνθήκες και τους όρους υλοποίησης της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Στο πλαίσιο των μαθημάτων της Γλωσσικής Διδασκαλίας, της Ιστορίας και της Μουσικής οι μαθητές διαβάζουν κείμενα για τα στοιχεία που «ενώνουν» και «χωρίζουν» τους λαούς της Ευρώπης και για τις ελπίδες και τις ανησυχίες για το μέλλον της Ευρώπης και τις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο² ενημερώνονται και προβληματίζονται για τις ιστορικές συνθήκες που επικράτησαν στον ευρωπαϊκό χώρο μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και για τις πρώτες μορφές ευρωπαϊκής οικονομικής συνεργασίας³ ακούν και στη συνέχεια αναλύουν τους λόγους που οδήγησαν στην επιλογή της μελωδίας από την Ενάτη Συμφωνία του Μπετόβεν ως αντιπροσωπευτικού «ήχου» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα συμπεράσματα από την επεξεργασία των τριών αντικείμενων συνεξετάζονται σε μία διδακτική ώρα με την κοινή παρουσία των τριών εκπαιδευτικών. Η ανάδειξη στοιχείων της πορείας προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση με αυτόν τον τρόπο στο Γυμνάσιο υπηρετεί απόλυτα το Νέο Σχολείο, που στηρίζει την ανάγκη «διασύνδεσης και επικοινωνίας» τόσο των διδακτικών αντικειμένων όσο και των ίδιων των εκπαιδευτικών.

Ματίνα Μιχαηλίδου, Αικατερίνη Πιτρόπου

"Κόρη που λάμπει": ένα ταξίδι στον χρόνο με λέξεις και νότες

Σύμφωνα με το ΔΠΠΣ σκοπός της ερμηνευτικής προσέγγισης ενός λογοτεχνικού κειμένου στο Γυμνάσιο είναι, παράλληλα με την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και στάσης των μαθητών απέναντι στο περιγραφόμενο αξιακό σύστημα και τον κόσμο του, η ανάπτυξη των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων και της φαντασίας τους μέσω της βιωματικότητας. Παρόλα αυτά, το μάθημα της Λογοτεχνίας εγκλωβισμένο στις συμπληγάδες της σχολαστικής ανάλυσης και της αναλυτικής εξέτασης, δεν έχει καταφέρει να αφυπνίσει τον δια βίου αναγνωστικό ίμερο των μαθητών. Ιδιαίτερα τα δημοτικά τραγούδια, ως καλλιτεχνικές αποτυπώσεις ενός κόσμου φαινομενικά απομακρυσμένου από τις σύγχρονες μαθητικές ανησυχίες αφήνουν ασυγκίνητους τους μαθητές, οι οποίοι δεν συμμερίζονται τον φιλολογικό, αλλά και τον μουσικό ζήλο για την αξία τους. Υπό αυτό το πρίσμα, σε μια διεπιστημονική προσπάθεια ανάδειξης του πολυδιάστατου χαρακτήρα των δημοτικών τραγουδιών, επιλέχθηκε το τραγούδι «Κόρη που λάμπει» (σχολικό εγχειρίδιο Α΄ Γυμνασίου), τόσο λόγω του περιεχομένου του, όσο και λόγω της έκδηλης μουσικότητάς του. Σε μια τρίωρη συνδιδασκαλία οι καθηγητές της Μουσικής και της Λογοτεχνίας επιχειρούν: α) Να εξοικειώσουν τους μαθητές με την τυπολογία και την λειτουργία των δημοτικών τραγουδιών ως διαχρονικών εκφάνσεων του λαϊκού πνεύματος, βασιζόμενοι στα μουσικά ερεθίσματα των μαθητών και στην καθημερινή πρακτική τους για την έκφραση των συναισθημάτων τους. Β) Να ωθήσουν τους μαθητές στην ανακάλυψη των θεματικών μοτίβων και στην αποτίμηση των συμβόλων περιγραφής του ερωτικού αντικείμενου και της γλωσσικής τους αποτύπωσης, πάντα σε συσχετισμό με τις αναγνωστικές αλλά και προσωπικές τους εμπειρίες και γ) Με όχημα τον ρυθμό και το μέτρο να βιώσουν την φυσική μουσικότητα του τραγουδιού, μεταγράφοντας τις λέξεις σε νότες, αποτιμώντας τις υπάρχουσες μελοποιήσεις ή πειραματιζόμενοι σε νέες ερμηνεύοντας μουσικοκινητικά σε ομάδες το δημοτικό τραγούδι και μπολιάζοντας, έτσι, τον κόσμο και την ανάγκη που το δημιούργησε με τα δικά τους μαθητικά ακούσματα, τις δεξιότητες και τις ανησυχίες.

Αθηνά Μοσχάκη

Πρόγραμμα Αρχικής Κατάρτισης στη Διδασκαλία της Αγγλικής ως Ξένης Γλώσσας προς τους φοιτητές της Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας: «Διδακτική της Γλώσσας»

Σε αυτήν τη μελέτη επιχειρείται ο σχεδιασμός του προγράμματος Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης στη Διδασκαλία της Αγγλικής ως Ξένης Γλώσσας: «Διδακτική της Γλώσσας», το οποίο θεωρείται ουσιώδες και αναπόσπαστο συστατικό στην προετοιμασία των φοιτητών για τον μελλοντικό τους ρόλο ως επαγγελματιών στον χώρο της διδασκαλίας της Αγγλικής ως Ξένης Γλώσσας. Η αποτελεσματικότητα του διδακτικού έργου εκτός των άλλων εξαρτάται, βεβαίως, από το γνωστικό επίπεδο του εκπαιδευτή αλλά και τον προσεκτικό σχεδιασμό και οργάνωση της όλης μαθησιακής διαδικασίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει: α) τη Θεωρητική Εκπαίδευση, η οποία παρέχει στους φοιτητές γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις τέτοιες που να τους επιτρέπουν όχι μόνο να αναστοχαστούν πάνω σε σύγχρονες πρακτικές διδασκαλίας αλλά και να κατανοήσουν κοινωνικές ανάγκες για την εκμάθηση γλωσσών στην Ενωμένη Ευρώπη του σήμερα και του αύριο και β) την Πρακτική Άσκηση, κατά τη διάρκεια της οποίας επιτυγχάνεται η ανάπτυξη της διδακτικής ικανότητας του φοιτητή στον πραγματικό χώρο της τάξης υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση έμπειρου

μέντορα- συμβούλου πάνω σε σύγχρονες μεθόδους και πρακτικές που εφαρμόζονται και υιοθετούνται σε διεθνές επίπεδο. Για τον σχεδιασμό του προγράμματος ακολουθούνται συγκεκριμένα στάδια: η διερεύνηση των μαθησιακών αναγκών των εκπαιδευομένων, ο προσδιορισμός ξεκάθαρων και σαφών στόχων για τον καθορισμό και τη δόμηση των περιεχομένων μάθησης, την επιλογή των αποδοτικότερων και αποτελεσματικότερων μεθόδων, τεχνικών, μέσων και υλικών διδασκαλίας. Τέλος η αξιολόγηση του προγράμματος αλλά και των αποτελεσμάτων αυτού.

Σταυρούλα Μοσχούρη

Αξιοποίηση της γελιογραφίας κατά την διδακτική διαδικασία με σκοπό την ανάπτυξη του ιστορικού και κριτικού εγγραμματισμού των μαθητών

Η γελιογραφία, ως ξεχωριστό εικονιστικό και κειμενικό είδος που βασίζεται στην πολυτροπικότητα της, τη σύνδεσή της με τη σάτιρα, την κουλτούρα και τον πολιτισμό, την ιδεολογία και την προπαγάνδα της κοινωνίας που τη γέννησε, αποδίδει τα γεγονότα ως αυτόπτης μάρτυρας και επιτελεί μια συναισθηματικού χαρακτήρα συνεκδοχική λειτουργία ανακαλώντας στη μνήμη του θεατή ή του κατόχου της, βιώματα και καταστάσεις του χρόνου που την γέννησε. Επιπλέον διευκολύνει την απόκτηση δεξιοτήτων ανάγνωσης συμβόλων, συσχετισμών διαφόρων δεδομένων, διατύπωσης συμπερασμάτων, την εκτίμηση ιστορικών γεγονότων και τη συνάρτησή τους με τις κοινωνίες στις οποίες έλαβαν χώρα συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη του κριτικού οπτικού εγγραμματισμού των μαθητών και προωθώντας την κατανόηση του ιστορικού κειμένου. Στην παρούσα διδακτική προσέγγιση επιχειρείται η αποδόμηση συγκεκριμένων γελιογραφιών που εμπεριέχονται στην δ' ενότητα του σχολικού εγχειριδίου του μαθήματος της Ιστορίας της Στ δημοτικού με βάση τη «γραμματική» του οπτικού κειμένου και τους κανόνες- «μεταλειτουργίες» της εικόνας του M. Halliday και με σκοπό να εξεταστεί η δυνατότητα που παρέχουν οι συγκεκριμένες γελιογραφίες στους μαθητές να τις νοηματοδοτούν, να διακρίνουν την οπτική γωνία του δημιουργού τους, να αξιολογούν τη συνεισφορά σημειωτικών τρόπων στη νοηματοδότηση κειμένων, να μετατρέπουν το πολυτροπικό κείμενο τους σε μονοτροπικό, να καταγράφουν τα ερμηνευτικά σχόλιά τους και τη γνώμη τους, διαμορφώνοντας με αυτό τον τρόπο κριτική άποψη για τα γεγονότα της εποχής στην οποία αναφέρονται.

Σταυρούλα Μοσχούρη

Το κόμικ ως εργαλείο για την ανάπτυξη και προώθηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των μαθητών στο δημοτικό σχολείο.

Τα κόμικς ως εικονογραφήματα μιας φανταστικής ή πραγματικής αφήγησης που εξελίσσεται με ανταλλαγές ρόλων μεταξύ λόγου και εικόνας αποτελούν σημαντικό εργαλείο σχηματικοποίησης συμβολισμών, τους οποίους ο μαθητής αναγνωρίζει και κατανοεί αμέσως. Μέσω της μεταφορικής και υπαινικτικής χρήσης της εικόνας και του κειμένου βοηθούν τον ανήλικο θεατή- αναγνώστη να οπτικοποιήσει έννοιες που αδυνατεί να κατανοήσει βασιζόμενος μόνον στο κείμενο. Επιπλέον ως εικονοποιημένα αφηγήματα που βασίζονται στο τρίπτυχο α)εικόνα – β)κείμενο – γ)αφήγηση –πλοκή πετυχαίνουν εύκολα την ψυχολογική ταύτιση του θεατή-αναγνώστη με όσα αντιμετωπίζουν οι ήρωες της κάθε ιστορίας, σε βαθμό τέτοιο που ο αμέτοχος αναγνώστης να βιώνει τις ίδιες απειλές, τις ίδιες παγίδες, με αυτές που αντιμετωπίζει ο ήρωας του κόμικ και να αποκτά τις ίδιες εντυπώσεις με τον ήρωα βλέποντας τα πράγματα από το δικό του οπτικό πεδίο. Τα κόμικ λόγω της επικοινωνιακής τους δύναμης μπορούν να αξιοποιηθούν για να προβάλλουν σοβαρά θέματα όπως αυτό της προστασίας του περιβάλλοντος, αφού βοηθούν τον μαθητή να αποκτήσει μια κριτική στάση απέναντι στους περιβαλλοντικούς κινδύνους. Η παρούσα εισήγηση αφορά την έρευνα που διεξήχθη με βάση ένα σχέδιο διδασκαλίας που αφορούσε το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος της Δ' δημοτικού και συγκεκριμένα το κεφ. 9 της τρίτης ενότητας του σχολικού βιβλίου με τίτλο «Θέλουμε καθαρές θάλασσες και ακτές!». Τα παιδιά βασιζόμενα σε δικά τους ζωγραφικά έργα συνέθεσαν σε χαρτί του μέτρου και παρουσίασαν στους συμμαθητές τους τη δική τους περιβαλλοντική ιστορία υπό μορφή κόμικ με τίτλο «Η καταστροφή ενός νησιού», εξετάζοντας τις επιπτώσεις που έχει σ' ένα οικοσύστημα η μόλυνση της θάλασσας από τα λύματα ενός εργοστασίου και από την διαρροή πετρελαίου. Για την αποτίμηση της «περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης» των μαθητών χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο έρευνας η ημιδομημένη ομαδική συνέντευξη και διατυπώθηκαν ποσοτικά τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας.

Ελένη Μουδατσάκη

Η χρήση των Web 2.0 εργαλείων ως μέσο ενίσχυσης των συνεργατικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών με ΔΕΠΥ (Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητα)

Η εμφάνιση της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας στους μαθητές συνεχώς αυξάνεται και παρά τις προσπάθειες που γίνονται για την αναγνώρισή της, οι μελέτες που επικεντρώνονται στον κοινωνικό αποκλεισμό που βιώνουν αυτοί οι μαθητές, είναι ακόμα ελάχιστες. Το σύνδρομο της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας και τα συμπτώματά του από εκπαιδευτική και κοινωνική άποψη, έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτήν την έρευνα. Η μελέτη που παρουσιάζεται περιλαμβάνει εκτός από μια αναλυτική αναφορά στην επιστημονική βιβλιογραφία σχετικά με τα θέματα ΔΕΠΥ, το εργαλείο των Wikis και οδηγίες της σχολικής ψυχολογίας, ένα προτεινόμενο μοντέλο παρέμβασης που βασίζεται στο εργαλείο wiki PBworks. Πιο συγκεκριμένα, η παρέμβαση αφορά στην ολοκλήρωση ενός συνεργατικού πρότζεκτ από σχολικές τάξεις γυμνασίων του Ηρακλείου Κρήτης, σε καθεμία από τις οποίες υπάρχει τουλάχιστον ένας μαθητής με ΔΕΠΥ. Η μελέτη στοχεύει στην εξαγωγή του επιπέδου βελτίωσης της συνεργασίας και επικοινωνίας των μαθητών, με τη βοήθεια του στατιστικού εργαλείου SPSS, καθώς επίσης και στη συλλογή των απόψεων των εκπαιδευτικών της τάξης, καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης. Η συζήτηση θα αναζητήσει ανάδραση σε σχέση με την καταλληλότητα του μοντέλου παρέμβασης και την προσαρμογή του στις ανάγκες των μαθητών με ΔΕΠΥ.

Ελισάβετ Μουλά

Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση και Επιμόρφωση

Ο αιώνας ο οποίος διανύουμε είναι συνυφασμένος με την τεχνολογία και την ανάπτυξη της. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι πλέον απαραίτητος στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Υπάρχει σε όλα τα σπίτια και χρησιμοποιείται σε όλους τους κλάδους επαγγελμάτων. Όσο αναφορά τον κλάδο των εκπαιδευτικών, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής σε συνδυασμό με το διαδίκτυο είναι το μέσο επιμόρφωσης και επαγγελματικής εξέλιξης του σύγχρονου κόσμου. Τόσο οι εκπαιδευτές όσο και οι εκπαιδευόμενοι χρησιμοποιούν την τεχνολογία στην εκπαίδευσή τους. Οι εκπαιδευτικοί ωστόσο, λόγω των δυσμενών επαγγελματικών συνθηκών (μη μόνιμοι διορισμοί, κάθε χρόνο προσλαμβάνονται σε διαφορετικό μέρος,) που επικρατούν, αδυνατούν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους. Η επιμόρφωση όμως είναι πολύ σημαντική για τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές του γιατί μέσα από αυτή θα μπορέσει να ανταπεξέλθει στα νέα δεδομένα. Η εξέλιξη της κοινωνίας απαιτεί και ταυτόχρονη εξέλιξη του εκπαιδευτικού κόσμου. Για παράδειγμα τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια μεγάλη αύξηση των μαθητών που χρήζουν ειδικής εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί όμως εκτός των ειδικών παιδαγωγών, δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις ώστε να γίνει ομαλή συμπερίληψη στις τάξεις τους. Λόγω των μη μόνιμων διορισμών, της έλλειψης χρόνου και των οικογενειακών υποχρεώσεων η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι πολύ δύσκολη στα δια ζώσης εκπαιδευτικά προγράμματα. Η τεχνολογία έρχεται στο σημείο αυτό να βοηθήσει μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Δήμητρα Μουσιώλη

Σχολική Διαμεσολάβηση: το μυστικό της ευτυχίας

Η πιο μακροχρόνια έρευνα στον κόσμο της ψυχιατρικής και της ψυχολογίας, γνωστή και ως "Harvard Study" θέλοντας να βρει το μυστικό της ευτυχίας ακολούθησε 268 αποφοίτους του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ από τη στιγμή που ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους και μέχρι και τα βαθιά τους γεράματα για να μάθει ένα μόνο πράγμα: «Τι κάνει ευτυχισμένους τους ανθρώπους;» Η απάντηση απλή και αφοπλιστική: Οι άνθρωποι και οι καλές σχέσεις μαζί τους. Ούτε η φήμη ούτε τα χρήματα εξασφαλίζουν μια ευτυχισμένη ζωή. Οι υγιείς δεσμοί με τους φίλους, την οικογένεια, με τους γύρω μας αυτό είναι που μας θωρακίζει απέναντι στις όποιες αντιξοότητες θα εμφανιστούν στη ζωή μας και οι οποίοι δεσμοί θα μας ξαναβάλουν με αγάπη και φροντίδα πάλι πίσω στην τροχιά μας. Το να έχουμε όμως αρμονικές σχέσεις με τον δίπλα μας δεν είναι και το πιο εύκολο πράγμα. Οι συγκρούσεις στην καθημερινότητά μας είναι αναπόφευκτες και ο τρόπος να τις χειριζόμαστε για να μπορούμε να συνυπάρχουμε όλοι σε αυτόν τον μικρό αλλά υπέροχο πλανήτη δυστυχώς είναι κάτι που κανείς μας δεν έχει μάθει να κάνει. Και κάπου εδώ εμφανίζεται μια επαναστατική προσέγγιση : η Διαμεσολάβηση. Και να που αυτός ο νέος τρόπος να λύνουμε τις διαφορές μας βρίσκει το

χώρο της και το σπίτι της στην αρχή όλων των καλών και των κακών, στην παιδική ηλικία και ειδικότερα στο σχολείο. Ονομάζεται Σχολική Διαμεσολάβηση και φιλοδοξεί να μάθει στα παιδιά μας τον τρόπο να ακούν, να συζητούν και να λύνουν τις όποιες μικρές ή μεγάλες τους διαφορές έχοντας σαν μοναδικό της στόχο να τα σπλίσει για το μέλλον (ως μπαμπάδες πια, μαμάδες, εργοδότες, επιστήμονες κλπ) με εκείνα τα εργαλεία που θα «διορθώνουν» τις σχέσεις τους με τους άλλους και θα τους κάνουν ευτυχισμένους. Πως λοιπόν μπορεί η Εφαρμοσμένη Θετική Ψυχολογία παρέα με τη Σχολική Διαμεσολάβηση να μας βοηθήσουν σε αυτό?

Γεωργία Μούσιου

Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης - Το σχολικό κλίμα

Στην εποχή μας συμβαίνουν ραγδαίες εξελίξεις στον πολιτικό, οικονομικό κοινωνικό και τεχνολογικό τομέα. Όλες αυτές οι εξελίξεις δεν άφησαν ανεπηρέαστο και το χώρο της εκπαίδευσης. Παρουσιάζονται αναπροσαρμογές, όπως νέες προσεγγίσεις διδασκαλίας και μεθοδολογίας, διαμορφώνονται νέες σχέσεις διδάσκοντος με τους διδασκόμενους, επιβάλλονται αλλαγές στο ρόλο του διευθυντή, της σχολικής μονάδας. Οι επιδιώξεις για ποιοτική βελτίωση των σχολικών μονάδων βρίσκονται πάντα στο επίκεντρο των συζητήσεων των άμεσα εμπλεκόμενων και εστιάζονται πάντα στο ρόλο του ηγέτη - διευθυντή στη σχολική μονάδα, στην ποιότητα ηγεσίας και τη αλληλοεπίδραση που έχει με τα υπόλοιπα μέλη της σχολικής μονάδας. Σε μια σχολική μονάδα οι εκπαιδευτικοί είναι εκείνοι που δημιουργούν τις σχέσεις με τους μαθητές και τους γονείς. Συνεπώς ενδυναμωμένοι εκπαιδευτικοί δημιουργούν και ενδυναμωμένους μαθητές. Το θετικό και ευχάριστο κλίμα εργασίας, το οποίο χαρακτηρίζεται από επικοινωνία, συνεργασία, και συλλογικότητα, επηρεάζει θετικά την ψυχική διάθεση, όλων των μελών της σχολικής μονάδας, την εκτέλεση του έργου τους, την απόδοσή τους και την ικανοποίηση που νοιώθουν. Για τη διαμόρφωση αυτού του κλίματος, τον σημαντικότερο ρόλο τον έχει ο διευθυντής του σχολείου. Αυτόν τον ρόλο θα εξετάσουμε σε αυτή την εργασία, όπως επίσης τους παράγοντες διαμόρφωσης του σχολικού κλίματος, την σπουδαιότητα του κλίματος, σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει και τέλος θα αναφέρουμε μια μελέτη περίπτωσης ενός διευθυντή ο οποίος εφαρμόζει τους τρεις βασικούς άξονες διαμόρφωσης του σχολικού κλίματος. Στην παρούσα εργασία διαπραγματευόμαστε. Η εργασία αποτελείται από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται ορισμοί της οργάνωσης και διοίκησης των Εκπαιδευτικών Μονάδων. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται η έννοια και η σπουδαιότητα του σχολικού κλίματος, οι παράγοντες διαμόρφωσης του καθώς επίσης και ο ρόλος του διευθυντή στη διαμόρφωση του σχολικού κλίματος. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζεται η μελέτη περίπτωσης. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης μελέτης.

Γεωργία Μούσιου

Αξιολόγηση της ορθής εφαρμογής του ΔΕΠΠΣ σε σχέση με την εικαστική αγωγή στα δημόσια νηπιαγωγεία
Πρόταση διδακτικής προσέγγισης εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών μέσω ανάλυσης καλών πρακτικών

Η ενασχόληση με τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες είναι κάτι παραπάνω από απλή μετάδοση καλλιτεχνικών δεξιοτήτων και συσσώρευση τεχνικών γνώσεων. Η εκπαίδευση μέσω της τέχνης καθιστά το νου του παιδιών πιο ευέλικτο και συνεπώς πιο αποτελεσματικό στην αναζήτηση της γνώσης, της έκφρασης, της επικοινωνίας. Μέσω της τέχνης δημιουργούνται καλλιεργημένοι άνθρωποι που θα συμβάλουν με το δικό τους τρόπο στη βελτίωση του κόσμου στον οποίο ζουν. Για τους παραπάνω λόγους, η εικαστική αγωγή στα δημόσια νηπιαγωγεία είναι ένα σημαντικό κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Υπάρχουν, όμως, πολλές ενδείξεις αλλά και έρευνες που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η εικαστική αγωγή σήμερα δεν διδάσκεται με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι του ΔΕΠΠΣ. Ο στόχος της έρευνας αυτής είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών. Όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο των τεχνών έτσι ώστε να εντοπιστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην εφαρμογή του ΔΕΠΠΣ και, πιο συγκεκριμένα, στην εφαρμογή του διαθεματικού πλαισίου στη διδασκαλία της εικαστικής αγωγής. Για την επίτευξη του στόχου αυτού δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε σε νηπιαγωγούς της Θεσσαλίας. Από τις απαντήσεις διερευνήθηκε ποια στάση κρατούν οι εκπαιδευτικοί απέναντι στην εφαρμογή του ΔΕΠΠΣ, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στη διδασκαλία της εικαστικής αγωγής και ποιες προτάσεις προτείνουν για να ξεπεραστούν τα προβλήματα αυτά. Από την ανάλυση των απαντήσεων προέκυψε ότι βασικές αιτίες για τη μη εφαρμογή των αρχών του ΔΕΠΠΣ είναι η έλλειψη επαρκούς

εκπαίδευσης στην εικαστική αγωγή στις βασικές σπουδές των εκπαιδευτικών, η ανεπάρκεια κατάλληλων χώρων και εκπαιδευτικών μέσων, η έλλειψη συνεχιζόμενης κατάρτισης των εκπαιδευτικών και η ελλιπής υποστήριξη με κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα από το Υπουργείο Παιδείας.

Ελένη Μουσκευταροπούλου

Εκπαιδύοντας τους μαθητές του 21ου αιώνα:Πιλοτικό συνεργατικό πρόγραμμα Πληροφοριακής Παιδείας της Βιβλιοθήκης Καλαμπάκας με το Γενικό Ενιαίο Λύκειο και το Επαγγελματικό Λύκειο Καλαμπάκας

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το σχολικό έτος 2011-2012 στο πλαίσιο του Νέου Σχολείου εντάχθηκε η Ερευνητική Εργασία (Project), με σκοπό να προωθηθεί η έννοια της διαθεματικής προσέγγισης των αντικείμενων διδασκαλίας. Απαραίτητη προϋπόθεση για την εκπόνηση ερευνητικών εργασιών αποτελεί η ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφοριακού γραμματισμού. Ο πληροφοριακός γραμματισμός ή πληροφοριακή παιδεία αποτελεί μια εκ' των οκτώ βασικών ικανοτήτων που κρίνονται σημαντικές για την ολοκλήρωση και εξέλιξη του ατόμου, την ενεργό συμμετοχή του στα κοινά, την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς που καθορίστηκε και υιοθετήθηκε το 2006. Ο μαθητής που είναι πληροφοριακά εγγράμματος, είναι αυτόνομος, ικανός να αναζητά, να ανακτά και να αξιολογεί πληροφορίες σε οποιοδήποτε περιβάλλον και αν βρεθεί. Η Βιβλιοθήκη αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ενεργούς αναζήτησης, καθώς με υποδομή και ενεργή υποστήριξη προσφέρει στον μαθητή τη δυνατότητα να εξοικειωθεί με την αναζήτηση της πληροφορίας και σε άλλα μέσα εκτός του σχολικού εγχειριδίου. Επιπλέον, αποτελεί έναν μαθησιακό χώρο που προσφέρει εναλλακτικούς και ελκυστικούς τρόπους προσέγγισης της γνώσης, προσαρμοσμένο συγχρόνως στις ανάγκες των νεαρών χρηστών της. Επίσης, είναι ένα «φυσικό» εκπαιδευτικό περιβάλλον που ενθαρρύνει τους μαθητές για ανεξάρτητη έρευνα και ανακάλυψη, διευκολύνοντας τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών εντός και εκτός σχολείου. Η σπουδαιότητα της ενσωμάτωσης της Βιβλιοθήκης στο σχολικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών ως συμπληρωματικό και ενισχυτικό μέσο διδασκαλίας είναι ιδιαίτερος σημαντική καθώς δύναται να διαμορφώσει ένα σκηνικό επώασης ουσιαστικών μορφωτικών ανησυχιών του σύγχρονου μαθητή και του μελλοντικού πολίτη, χωρίς φυσικά να αντικαθιστά το θεσμικό φορέα που είναι το ίδιο το σχολείο. Η παρούσα εργασία αφορά ένα πιλοτικό συνεργατικό πρόγραμμα μαθημάτων πληροφοριακής παιδείας της Βιβλιοθήκης Καλαμπάκας με τους εκπαιδευτικούς του Γενικού Λυκείου και του Επαγγελματικού Λυκείου Καλαμπάκας της Α' τάξης, στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος Ερευνητική Εργασία (Project). Ο κύκλος μαθημάτων αφορά την υλοποίηση ενός σχεδίου έρευνας. Οι μαθητές εργάστηκαν σε μικρές ομάδες και συμμετείχαν σε διαθεματικές προσεγγίσεις. Η εφαρμογή του σχεδίου έρευνας με τη χρήση ψηφιακών εφαρμογών συμβάλλει στην καλλιέργεια δεξιοτήτων των μαθητών μέσω της συνεργασίας, της κριτικής σκέψης, της μεταγνωστικής ικανότητας κατά την διερεύνηση των ερωτημάτων.

Ανδρεανή Μπάιτελμαν

Ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης μέσα από την αποτελεσματική διδασκαλία των μεγάλων επιστημονικών θεωριών στην εκπαίδευση

Στην παρούσα εργασία, θα συζητηθεί το πώς τα αναλυτικά προγράμματα, τα σχολικά εγχειρίδια και η αποτελεσματική διδασκαλία των μεγάλων επιστημονικών θεωριών δυνητικά συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών/τριών. Ειδικότερα, θα εξηγηθούν οι επιμέρους παράγοντες που δυνητικά συνεισφέρουν στην αποτελεσματική διδασκαλία/μάθηση των μεγάλων επιστημονικών θεωριών για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί ένα παράδειγμα από το μάθημα της Βιολογίας για την ανάδειξη της σημαντικότητας της αποτελεσματικής διδασκαλίας/μάθησης των επιστημονικών θεωριών για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης. Ειδικότερα, θα συζητηθεί η περίπτωση της θεωρίας της εξέλιξης των οργανισμών, η οποία αποτελεί την κεντρική οργανωτική αρχή και ενοποιητική θεωρία της Βιολογίας. Θα εξηγηθούν οι προκλήσεις που υπάρχουν όσον αφορά τα αναλυτικά προγράμματα, τα διδακτικά εγχειρίδια και τη διδακτική προσέγγιση που χρησιμοποιούνται, σήμερα, στα δημόσια σχολεία της Κύπρου για τη μάθηση της θεωρίας της εξέλιξης των οργανισμών. Θα γίνουν εισηγήσεις στη βάση της υπάρχουσας επιστημονικής βιβλιογραφίας για την αντιμετώπιση των σχετικών προκλήσεων, με απώτερο στόχο την επιστημολογική και εννοιολογική κατανόηση της εν λόγω θεωρίας, και την ανάδειξη της συνεισφοράς της στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών/τριών.

Βασιλική Μπαλάση

Παραδείγματα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία των Φιλολογικών Μαθημάτων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Στην παρούσα εξ αποστάσεως ανακοίνωση παρουσιάζονται ορισμένες από τις διδακτικές δραστηριότητες που υλοποίησα κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η οποία εφαρμόστηκε στα σχολεία το σχολικό έτος 2019-2020 λόγω της πανδημίας του Covid 19. Έκανα χρήση της πλατφόρμας e – me και αξιοποίησα τις νέες τεχνολογίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στους μαθητές της Α και Β τάξης του 3ου Γυμνασίου Αγίων Αναργύρων. Οι δραστηριότητες αυτές συμπεριελάμβαναν περιήγηση στο διαδίκτυο που αποσκοπούσε στην αναζήτηση πληροφοριών τις οποίες καλούνταν να συνθέσουν οι μαθητές για την παραγωγή κειμένων, στην ανάγνωση επίκαιρων άρθρων, στην παρακολούθηση τηλεοπτικής σειράς βασισμένης σε λογοτεχνικό έργο και στην ακρόαση της ανάγνωσης λογοτεχνικού έργου από ηθοποιό. Κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας προτάθηκε η εικονική περιήγηση σε μουσεία αλλά και η συμμετοχή σε δράση που είχε διοργανώσει το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης σε μια προσπάθεια σύνδεσης του σχολείου με τους πολιτιστικούς φορείς. Επιπρόσθετα, οι μαθητές ασχολήθηκαν με την παραγωγή κειμένων με χρήση του κειμενογράφου Word, τη δημιουργία ψηφιακής αφίσας με το πρόγραμμα Postermywall, τη συνεργατική παραγωγή γραπτού λόγου με Google docs, καθώς και τη δημιουργία παρουσιάσεων σε ομάδες με Google slides, με σκοπό την καλλιέργεια νέων γραμματισμών που θα είναι απαραίτητοι στο μέλλον σε όλους τους πολίτες και τους εργαζόμενους. Για την εμπέδωση, την επανάληψη και την αξιολόγηση των γνώσεων των μαθητών αξιοποιήθηκαν διαδικτυακές ασκήσεις, οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα αυτοδιόρθωσης, αλλά και διαδραστικού τύπου δραστηριότητες με παιγνιώδη χαρακτήρα, όπως κουίζ (με χρήση του Quizizz και του Wordwall), διαδικτυακά παζλ και σταυρόλεξα. Στην ανακοίνωση συμπεριλαμβάνονται και ορισμένες εργασίες των μαθητών μου που βασίστηκαν στη χρήση των νέων τεχνολογιών για την κατάκτηση των σκοπών και των στόχων της διδασκαλίας των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο αλλά και την κάλυψη των αναγκών της τάξης.

Κωνσταντίνα Μπάλια, Μιχαήλ Σκουμιός

Η επίδραση δύο διδακτικών παρεμβάσεων για τα ηλεκτρικά κυκλώματα στη δομή των επιχειρημάτων των μαθητών της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου

Η εργασία αυτή στοχεύει στη διερεύνηση της συμβολής μιας διδακτικής παρέμβασης που βασίζεται στη διδακτική προσέγγιση της «μάθησης μέσω πρακτικών των Φυσικών Επιστημών» για τα ηλεκτρικά κυκλώματα, στη δομή των επιχειρημάτων των μαθητών της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου και στη σύγκριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων (σχετικά με τη δομή των επιχειρημάτων των μαθητών) αυτής της παρέμβασης με τα αντίστοιχα μαθησιακά αποτελέσματα μιας άλλης διδακτικής παρέμβασης για τα ηλεκτρικά κυκλώματα που βασίζεται στο σχολικό εγχειρίδιο των Φυσικών Επιστημών της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου. Συγκροτήθηκε εκπαιδευτικό υλικό για τα ηλεκτρικά κυκλώματα το οποίο εφαρμόστηκε σε 34 μαθητές της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου (πειραματική ομάδα). Επίσης, με βάση το σχολικό εγχειρίδιο των Φυσικών Επιστημών της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου διδάχθηκαν τα ηλεκτρικά κυκλώματα 34 μαθητές της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου (ομάδα ελέγχου). Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγιο το οποίο συμπληρώθηκε από τους μαθητές πριν και μετά τις δύο διδακτικές παρεμβάσεις. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε μία κλίμακα διαβαθμισμένων κριτηρίων δύο επιπέδων. Προέκυψε ότι η διδακτική παρέμβαση που εφαρμόστηκε στην πειραματική ομάδα συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση της δομής των γραπτών επιχειρημάτων των μαθητών, ενώ η διδακτική παρέμβαση που εφαρμόστηκε στην ομάδα ελέγχου δεν συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση της δομής των γραπτών επιχειρημάτων των μαθητών.

Μαρία Μπαντούνα, Κωνσταντίνος Ζωγόπουλος, Αναστάσιος Καπώνης

Εκπαιδευτικοί Δημοτικών Σχολείων Ηλείας και τεχνικές διαχείρισης τάξης

Τα προβλήματα συμπεριφοράς που εκδηλώνονται συχνά στη σχολική τάξη διαταράσσουν την εκπαιδευτική διαδικασία, δυσκολεύουν το έργο των εκπαιδευτικών διαχρονικά και αποτελούν τη μεγαλύτερη πηγή άγχους στη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Εκδηλώνονται με πολλούς τρόπους με δυσκολία

προσαρμογής κάποιων μαθητών στις απαιτήσεις που θέτει το σχολείο. Η εξασφάλιση των αναγκαίων συνθηκών στην τάξη για τη δημιουργία ενός σωστού μαθησιακού περιβάλλοντος εντάσσεται στο πλαίσιο του έργου του εκπαιδευτικού. Για τον σκοπό αυτόν υιοθετεί τεχνικές διαχείρισης τάξης για να αναπτυχθεί η επικοινωνία, η αλληλεπίδραση, η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών και να εξελιχθεί η εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεσματικά. Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση της συχνότητας και χρησιμότητας χρήσης διαφορετικών τεχνικών διδασκαλίας (πρόληψης, ενίσχυσης αποδεκτής συμπεριφοράς, αντιμετώπισης μη αποδεκτής συμπεριφοράς) για τη διαχείριση τάξης από τους εκπαιδευτικούς Δημοτικών Σχολείων Ηλείας, σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους. Η έρευνα διεξήχθη με την ποσοτική μέθοδο προσέγγισης με ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς με ερωτήσεις κλειστού τύπου. Τα ερωτηματολόγια διακινήθηκαν σε μορφή google forms στο σύνολο των σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δημοτικά σχολεία) τη χρονική περίοδο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2019. Ακολουθήθηκε η τυχαία δειγματοληψία με δείγμα ευκολίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 313 εκπαιδευτικοί οι οποίοι αποτελούν το δείγμα της. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό λογισμικό SPSS v 25. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα οι εκπαιδευτικοί του δείγματος χρησιμοποιούν συχνά τεχνικές πρόληψης για τη διαχείριση της τάξης και θεωρούν ότι το ίδιο συχνά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται. Αναφορικά με τις τεχνικές ενίσχυσης αποδεκτής συμπεριφοράς οι συμμετέχοντες τις εφαρμόζουν μερικές φορές ενώ θεωρούν χρήσιμο αυτές να εφαρμόζονται συχνά. Τέλος, όσον αφορά τις τεχνικές αντιμετώπισης μη αποδεκτής συμπεριφοράς, οι ερωτώμενοι τις εφαρμόζουν μερικές φορές και θεωρούν χρήσιμο να εφαρμόζονται μερικές φορές.

Ελένη Μπαρμπουδάκη, Θεοδώρα Παπάζογλου

Η λειτουργία της Παράλληλης Στήριξης σε μαθητή με Αυτισμό κατά το σχολικό έτος 2019-2020 πριν, κατά την περίοδο της αναγκαστικής αναστολής λειτουργίας των σχολείων (Covid19) και μετά την επαναλειτουργία των σχολείων

Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης περιγράφει την παρουσία δεύτερου εκπαιδευτικού, Ειδικού Παιδαγωγού, στη γενική τάξη ο οποίος δρα ως διαμεσολαβητής-διευκολυντής καθοδηγώντας προοδευτικά το/τους μαθητή/τές ευθύνης του, ώστε να μπορούν να παρακολουθούν το σχολικό πρόγραμμα αυτόνομα και μετέχοντας ενεργητικά. Σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό της τάξης και τη Διεύθυνση του σχολείου συνδημιουργεί το κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα θέτοντας τις προϋποθέσεις για την αποτελεσματική ενσωμάτωσή του/των μαθητή/τών ευθύνης του. Κατά το σχολικό έτος 2019-2020 και με αφορμή το επιδημικό φαινόμενο Covid19 η σχολική κοινότητα κλήθηκε να αντιμετωπίσει πρωτόγνωρες συνθήκες λειτουργίας και να υιοθετήσει τρόπους εργασίας στους οποίους η μεγάλη πλειοψηφία δεν ήταν εξοικειωμένη. Κυρίως δε για τους μαθητές των μικρότερων τάξεων του δημοτικού, για μαθητές με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και άτομα ΑμεΑ, η κατάσταση και ο τρόπος εργασίας λειτούργησαν κόντρα στις ανάγκες τους για κοινωνική συναναστροφή, αλληλεπίδραση, ανάπτυξη των δεξιοτήτων της έκφρασης και της εξωτερίκευσης των συναισθημάτων τους. Πολύ περισσότερο για μαθητές για τους οποίους η κοινωνικοποίηση στο σχολικό περιβάλλον αποτελεί κομμάτι της παρέμβασης που σχεδιάζεται για αυτούς, η Εξ αποστάσεως Διδασκαλία και Εκπαίδευση περιγράφηκε εξ αρχής ως δύσκολη συνθήκη που απαιτούσε από τους εκπαιδευτικούς και περισσότερο τον εκπαιδευτικό της Παράλληλης Στήριξης εκ νέου περιγραφή του πλαισίου, των στόχων, των περιεχομένων και των μέσων κάθε παρέμβασης. Η παρούσα εργασία παρουσιάζει την οργάνωση και υποστήριξη Εξ Αποστάσεως Διδασκαλίας μαθητή με αυτισμό που φοιτούσε στην Α΄ τάξη δημοτικού σχολείου από την εκπαιδευτικό της Παράλληλης Στήριξης. Περιγράφει την οργάνωση δικτύου επικοινωνίας και υποστήριξής του μαθητή και της οικογένειάς του, τη συνολική αναθεώρηση της παρέμβασης, την επιλογή και οργάνωση ψηφιακών εργαλείων και τρόπων για την προώθηση του εκπαιδευτικού υλικού (e-class, λειτουργία εκπαιδευτικού καναλιού στο youtube, και τη δημιουργία radlet για την ανταλλαγή άμεσων μηνυμάτων και την ανάρτηση διευθύνσεων εφαρμογών στην ομώνυμη εφαρμογή) πριν το κλείσιμο, κατά τη διάρκεια και μετά την επαναλειτουργία των σχολείων .

Μαρία Μπαρούτα

Πλανήτης Γη σε απόγνωση!: Εφαρμόζοντας τη θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης στη σχολική τάξη

Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner αποτέλεσε μια πραγματικά καινοτόμα και ριζοσπαστική άποψη σε σχέση με τις παραδοσιακές θεωρίες περί νοημοσύνης. Υποστηρίζοντας πως δεν υπάρχει ένας

τύπος νοημοσύνης που να χαρακτηρίζει κάθε άτομο, καθορίζοντας την εξυπνάδα του και την ευτυχία του στη ζωή, αλλά οκτώ διαφορετικοί, καθένας από τους οποίους «εδράζεται» σε διαφορετικό μέρος του εγκεφάλου, δημιούργησε νέα οράματα και προοπτικές κι έφερε μια αληθινή επανάσταση στην εκπαίδευση. Λαμβάνοντας υπόψιν τα ευρήματα πολυάριθμων ερευνών που έχουν υλοποιηθεί σχετικά με τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης και τα θετικά αποτελέσματα της εφαρμογής της στο χώρο της εκπαίδευσης, γίνεται σαφές ότι εφόσον όλοι οι μαθητές δεν μαθαίνουν με τον ίδιο τρόπο, η συγκεκριμένη θεωρία μπορεί να συμβάλλει στον προσανατολισμό της μαθησιακής διαδικασίας προς μια κατεύθυνση που να αξιοποιεί τις ατομικές διαφορές, κλίσεις και ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού. Προς αυτήν την κατεύθυνση είναι προσανατολισμένη και η παρούσα εργασία στην οποία περιγράφεται αναλυτικά το περιβαλλοντικό πρόγραμμα με τίτλο «Πλανήτης Γη σε απόγνωση!» που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με βάση τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner. Διατυπώνονται αναλυτικά το θεωρητικό πλαίσιο, οι στόχοι, η μεθοδολογία και όλα τα στάδια διεξαγωγής του. Γίνεται λόγος για τη συμβολή της αξιοποίησης της θεωρίας της πολλαπλής νοημοσύνης μέσω δραστηριοτήτων στα πλαίσια ενός project, το οποίο προσφέρει απόλυτα τις συνθήκες και την απαραίτητη ευελιξία προς αυτήν την κατεύθυνση. Τέλος, παρατίθενται τα αποτελέσματα που προσδοκούνται με τη λήξη του προγράμματος, καθώς και οι δυσκολίες και οι προβληματισμοί που μπορεί να αντιμετωπίσει ο εκπαιδευτικός κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή του.

Στυλιανή Μπάρτζου

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον: Εικαστική διαδρομή από τον σπόρο στο ψωμί

Το παρόν πόνημα αποτελεί τμήμα προγράμματος σχολικών δραστηριοτήτων που εκπονήθηκε σε σχολείο της ελληνικής επικράτειας, αλλά λόγω του όγκου των δραστηριοτήτων περιορίστηκε στο καλλιτεχνικό πλαίσιο. Επιχειρείται μια εικαστική διαδρομή της διαδικασίας και της σημασίας παραγωγής του ψωμιού κυρίως στη δυτική τέχνη, παρόλο που η κατανάλωση των δημητριακών ξεκινά από τη νεολιθική εποχή και αποτελεί δείκτη πολιτισμικής εξέλιξης, καθώς σηματοδοτεί το πέρασμα από το κυνηγητικό στάδιο στη γεωργική επανάσταση με όλα τα παρεπόμενα που αφορούν τον εξευγενισμό του ανθρώπου και την πολιτική οργάνωση που συνεπάγεται η καλλιέργεια της γης. Η διαδικασία της καλλιέργειας των δημητριακών, που ξεκινά από τη σπορά τον μήνα Οκτώβριο και φτάνει ως το αλώνισμα τον Ιούλιο, αποτελεί για τις παραδοσιακές κοινωνίες χρονολογικό δείκτη, που συνδέεται με τις γιορτές και τις λαϊκές παραδόσεις. Η εικαστική απόδοση του ψωμιού στις νεκρές φύσεις έχει ως αφετηρία την ολλανδική ζωγραφική, με έμφαση στον πλούτο και την ευμάρεια, ενώ οι ηθογραφικές απεικονίσεις κορυφώνονται στην καλλιτεχνική παραγωγή της Σχολής της Barbizon κυρίως στο έργο του Millet και του μεγάλου του θαυμαστή του Vincent van Gogh. Στην ελληνική τέχνη, όπου εντοπίζονται τάσεις ρεαλιστικές και ιμπρεσιονιστικές, η απεικόνιση του αγροτικού βίου συνδέεται με ναϊφ καλλιτέχνες όπως είναι ο Θεόφιλος, αλλά και άλλους με αγροτική προέλευση, οι οποίοι εμφορούνται από συναισθήματα νοσταλγίας προερχόμενα από τις αναμνήσεις της παιδικής τους ηλικίας. Τέλος στη νεοελληνική τέχνη σημαντική θέση σχετικά με την απεικόνιση του άρτου κατέχει το έργο του Χρήστου Μποκόρου στη σειρά Πειρασμοί του αοράτου. Πρόσφορα, στην οποία τονίζεται ο θρησκευτικός χαρακτήρας της προσφοράς άρτων, ενώ στο έργο του γλύπτη Θεόδωρου Παπαγιάννη ολόκληρη σειρά συνθέσεων με θέμα το ψωμί απηχεί αναμνήσεις από την παιδική του ηλικία. Οι μαθητές στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων οργάνωσαν έκθεση ζωγραφικής, χρησιμοποίησαν ψηφιακά εργαλεία για την αναζήτηση, προβολή και διάχυση του υλικού και εφάρμοσαν τις τεχνικές της Performance και των tableaux vivants.

Παναγιώτα Μπέη

Καλλιεργώντας την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα μέσα από τη διδασκαλία του ποιήματος "Μητέρα" του Κώστα Μόντη

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η Λογοτεχνία μέσα από την Εκπαίδευση κατά τον αιώνα που διανύουμε, πρέπει να στοχεύει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των μαθητών, ενώ παράλληλα πρέπει να χρησιμοποιεί πρωτότυπες μεθόδους. Η παρούσα εισήγηση που πραγματεύεται τη διδακτική προσέγγιση του ποιήματος «Μητέρα», του ελληνοκύπριου ποιητή Κώστα Μόντη, προτείνει την αξιοποίηση των θεωριών της Rosenblatt και των Benton & Fox. Έτσι, μέσα από τις προτεινόμενες δραστηριότητες, στόχος είναι η επίτευξη της μέγιστης δυνατής ενεργοποίησης των αναγνωστών-μαθητών, η απόλαυση της ποίησης, η καλλιέργεια της δημιουργικότητας, η γνωριμία με τον ποιητή Κώστα Μόντη, η συνεργασία των

μαθητών μεταξύ τους, η συνδιαλλαγή με το ποίημα, η διακειμενικότητα, η διαθεματικότητα, και σαφώς, η πιο στενή επαφή με την πολυπόθητη φιλιανγνωσία. Ταυτόχρονα, ακολουθούνται οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, σύμφωνα με το Α.Π. Λογοτεχνίας της Κύπρου και της Ελλάδας, κι αυτές δεν είναι άλλες από τη συνεργατική και βιωματική μορφή μάθησης, τη διαθεματικότητα και την «ολιστική γνώση», τη χρήση της διδακτικής «τεχνολογίας» και την αρχή της «παιδαγωγικής διαφοροποίησης». Με λίγα λόγια, κύριος σκοπός μας είναι το αναγνωστικό κοινό να αποκτήσει εμπειρίες μέσα από την ποίηση, η οποία στις μέρες μας βιώνει την κρίση, ως «δύσκολη» και πολύπλοκη που είναι. Ωστόσο, αυτή καθαυτή η δυσκολία της είναι που την καθιστά μαγική και συνάμα χρήσιμη. Χρήσιμη, διότι μέσα από τη διαφορετική χρήση της γλώσσας που την διέπει, ενεργοποιείται η κριτική σκέψη των αναγνωστών. Η τυποποιημένη διδασκαλία της, η συγνήη ανάλυσή της, δεν πρέπει να έχει θέση πλέον στο χώρο της εκπαίδευσης. Η παρούσα πρόταση λοιπόν, επιδιώκει να απαλλάξει τη διδακτική της ποίησης από παρωχημένες μεθόδους, συντονίζοντας τους μαθητές, δίνοντάς τους έμπνευση, ώστε να είναι σε θέση να ανακαλύψουν και να αξιοποιήσουν τα εργαλεία της ποίησης, να δημιουργήσουν αλλά και να εκφραστούν.

Μαρία Μπελογιάννη

Μαθητές-ξεναγοί στα αρχαία θέατρα

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την κοινωνικοποίηση των μνημείων και τη βιωματική προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς. "Με σκοπό τη δημιουργία των συνειδητών κληρονόμων της ελληνικής, αλλά και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς που θα προστατεύσουν τα μνημεία και θα αγωνισθούν για τη διάσωσή τους, για να συνεχίσουν αυτά να μας διδάσκουν στο διηνεκές, υλοποιείται από το 2014, με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας, εκπαιδευτικό πρόγραμμα από την Κίνηση Πολιτών Διάζωμα. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε επί τη βάση των γενικών αρχών των Δ.Ε.Π.Π.Σ. – Α.Π.Σ. που εφαρμόζονται στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθώς και του κύριου στόχου του Διαζώματος που είναι η συμβολή στην ανάδειξη των αρχαίων θεάτρων και στην ένταξή τους στην καθημερινότητά μας. Στα πέντε χρόνια υλοποίησης του προγράμματος τριάντα ένας χώροι θέασης και ακρόασης (θέατρα, ωδεία, στάδια) έχουν «υιοθετηθεί» από μαθητές και των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης από πολλά σχολεία όλης της χώρας στο πλαίσιο πολλών μαθημάτων του Προγράμματος Σπουδών και σε συνδυασμό με άλλα προγράμματα. Η «υιοθεσία» περιλαμβάνει την ξενάγηση από μαθητές σε συμμαθητές τους ή σε μαθητές άλλων σχολείων, αλλά και στην τοπική κοινωνία, την επιτέλεση δρωμένων καθώς και τη δημιουργία ευφάνταστων δημιουργιών και καινοτόμων πολιτιστικών προϊόντων.

Ελευθερία Μπιλανάκη

Διδασκαλία Γλώσσας και Λογοτεχνίας με Συνεργατική Αξιοποίηση Εγγράφων on line

Η εργασία αυτή αποτελεί ένα διδακτικό σενάριο στο μάθημα της Γλώσσας και Λογοτεχνίας που συνεξετάζονται με βάση τη νομοθεσία. Αποτελεί συνδυασμό σύγχρονης (τηλεδιασκέψεις) και ασύγχρονης εκπαίδευσης (αξιοποίηση ηλεκτρονικής τάξης Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου) με τη μέθοδο της αντεστραμμένης τάξης. Αναπτύχθηκε στη διάρκεια της καραντίνας και εστιάζει τόσο στην παραγωγή λόγου σε πολυτροπικά κείμενα, όσο και στην καλλιέργεια της κοινωνικότητας σε αντίξοες συνθήκες με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών (κυρίως με τη συνεργατική αξιοποίηση νέων τεχνολογιών on line καθώς και με άλλα τεχνολογικά εργαλεία). Το σενάριο υλοποιήθηκε στην πράξη.

Ελευθερία Μπιλανάκη

Ο θρόνος του αυτοκράτορα: διδακτικό σενάριο για την Ιστορία Β΄ Λυκείου

Ο τίτλος του διδακτικού σεναρίου είναι: «Ο θρόνος του αυτοκράτορα» και αφορά στη διδακτική ενότητα: Βυζαντινή κοινωνία της εποχής της ακμής. Η ενότητα αυτή περιλαμβάνεται στην ύλη της Ιστορίας Β΄ Λυκείου και έχει σκοπό την κατανόηση της έννοιας της κοινωνικής εξέλιξης. Τέθηκαν διδακτικοί στόχοι:

- σε επίπεδο γνώσεων: η κοινωνική οργάνωση στην εποχή της ακμής του βυζαντινού κράτους
- σε επίπεδο στάσεων: η εκτίμηση της δυναμικής συγκρότησης της κοινωνίας και η διαπάλη αντίθετων στοιχείων
- σε επίπεδο αντιλήψεων: η κριτική διασταύρωση πληροφοριών, αξιοποίηση πηγών
- σε επίπεδο κοινωνικισθηματικής ανάπτυξης: σχολιασμός έργων ζωγραφικής

- ανάπτυξη αισθητικού κριτηρίου, δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, κοινωνικός προβληματισμός, συναισθηματική κινητοποίηση, ενσυναίσθηση.
- Ειδικά στην περίοδο της πανδημίας: συναισθηματική και γνωστική ενεργοποίηση, θετική σκέψη.

Αδαμαντία Μπιλιάνη, Αναστασία Ρηγοπούλου

Οι δικοί μας ξένοι. Η ιστορία μέσα από την τέχνη. Η περίπτωση των ταινιών Πολίτικη Κουζίνα και Πληγές του Φθινοπώρου. Εφαρμογή της μετασχηματίζουσας μάθησης μέσω της αισθητικής εμπειρίας

Λαός που δεν γνωρίζει την ιστορία του, είναι λαός που δεν έχει μέλλον (Κων/νος Τσάτσος). Η παρούσα διδακτική παρέμβαση αποτελεί μία εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας της Ιστορίας, συμβατή με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, η οποία προσεγγίζει τα γεγονότα της ελληνικής ιστορίας της περιόδου 1955-1970 μέσω της Μετασχηματίζουσας Μάθησης. Με αφόρμηση την Πολίτικη Κουζίνα και τις Πληγές του Φθινοπώρου, δύο ταινίες που σέβονται την ιστορική αλήθεια, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με κρίσιμα γεγονότα της ιστορίας του νεότερου ελληνισμού και προβληματίζονται για την πολιτική και κοινωνική ζωή των Ελλαδιτών, των Ελλήνων της Πόλης και της Κύπρου, και τη θέση της χώρας μας στο ευρύτερο ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι. Με αφετηρία προγενέστερες γνώσεις των μαθητών σχετικά με τη συνθήκη της Λωζάνης, τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων της Πόλης αλλά και την αισθητική αποτίμηση της Πολίτικης Κουζίνας από όσους την έχουν ήδη δει, ξεκινά η προβολή. Οι μαθητές εργάζονται ομαδοσυνεργατικά πάνω σε συγκεκριμένα κριτικά ερωτήματα εκφράζοντας σκέψεις και προβληματισμούς. Διατυπώνονται ερωτήματα ιστορικής φύσεως, για τη διερεύνηση των οποίων προτείνονται από τις διδάσκουσες αξιόπιστες ιστοσελίδες. Η ταινία *Πληγές του Φθινοπώρου* αξιοποιείται επικουρικά προκειμένου να φωτιστούν τα γεγονότα περαιτέρω. Ακολουθεί αναστοχασμός στην ολομέλεια καθώς και συζήτηση μέσω τηλεδιάσκεψης με συνομήλικους μαθητές άλλου σχολείου στο επίκεντρο της οποίας τίθενται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι μαθητές εμπλουτίζουν τις ιστορικές τους γνώσεις, αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη, ευαισθητοποιούνται σε θέματα διαχρονικής αξίας, καθίστανται σκεπτόμενοι πολίτες. Διδακτικοί στόχοι είναι η άρση στερεοτύπων, η συμβολή στη διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης, η συνειδητοποίηση της αξίας της ιστορικής γνώσης στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Απώτερο στόχο αποτελεί η αποτροπή της λήθης του παρελθόντος και η συμβολή στη διαμόρφωση ενός καλύτερου μέλλοντος. Για την υλοποίηση του προτεινόμενου διδακτικού σεναρίου, εκτός των προαναφερθεισών ταινιών αξιοποιείται έντυπο ιστορικό υλικό καθώς και οι νέες τεχνολογίες, όπως επιλεγμένοι διαδικτυακοί τόποι και λογισμικά γενικής χρήσης.

Αδαμαντία Μπιλιάνη

Η Τέχνη στην εκπαίδευση: Στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τα επαγγέλματα (Νεοελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου). Εφαρμογή της Μετασχηματίζουσας Μάθησης μέσω της αισθητικής εμπειρίας

Η διδακτική παρέμβαση αποτελεί εφαρμογή της μεθόδου «Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσω της αισθητικής εμπειρίας», που εισήχθη από τον Mezirou και εξελίχθηκε από τον Α. Κόκκο, με σκοπό την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης με αφορμή την επαφή με έργα Τέχνης. Εφαρμόστηκε σε τμήμα της Β' Γυμνασίου στο Γνωστικό Αντικείμενο της Νεοελληνικής Γλώσσας (ενότητα 5η : Συζητώντας για την εργασία και τα επαγγέλματα). Στόχος της διδακτικής παρέμβασης ήταν να ανιχνευθούν, να χαρτογραφηθούν και, ει δυνατόν, να αρθούν στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τη διάκριση των επαγγελμάτων στα λεγόμενα χειρωνακτικά και πνευματικά, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε κατηγορίας, καθώς και τη διαφοροποιημένη κοινωνική αποδοχή που έχουν τα επαγγέλματα. Μέσω της παρατήρησης των εικαστικών αλλά και των λογοτεχνικών έργων Τέχνης και με βιωματικό τρόπο προσέγγισης, οι μαθητές παρήγαγαν λόγο σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, προβληματίστηκαν, συνεργάστηκαν και αναστοχάστηκαν όσον αφορά τις αντιλήψεις που είχαν για τα επαγγέλματα. Η διδακτική παρέμβαση μπορεί να εφαρμοσθεί και στο πλαίσιο του μαθήματος της Έκφρασης-Έκθεσης της Β' Λυκείου, όπου διδάσκεται τόσο το θέμα της εργασίας και του επαγγέλματος όσο και το θέμα των στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Ευτέρπη Μπιλιμπίνη, Χρυσούλα Λάζου

Πολυγραμματισμός των εφήβων: Αξιοποιώντας τη μέθοδο CLIL και ΤΠΕ

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης με στόχο την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και των δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού στους εφήβους με την αξιοποίηση της μεθόδου ολοκληρωμένης εκμάθησης περιεχομένου και γλώσσας (CLIL) σε μεικτά περιβάλλοντα μάθησης (blended learning environments). Η παρέμβαση βασίζεται σε μια πρόταση που κατατέθηκε στο World Learning, ένα Παγκόσμιο Εκπαιδευτικό Οργανισμό με έδρα την Washington, και υλοποιήθηκε στοχεύοντας να ενισχύσει τις απαραίτητες δεξιότητες στους εφήβους ώστε να είναι σε θέση να διακρίνουν την ποιότητα στην πληροφορία, είτε ως αποδέκτες αυτής, είτε ως δημιουργοί της. Είναι σαφές ότι στη σημερινή εποχή της διαρκούς πληροφόρησης στα πλαίσια της ψηφιακής εξέλιξης, οφείλουμε να υιοθετήσουμε μια πιο ευρεία έννοια του γραμματισμού, μία που να ξεπερνά την έντυπη μορφή και συμπεριλαμβάνει και άλλες μορφές με κυρίαρχη την ψηφιακή. Η εκπαιδευτική παρέμβαση υλοποιήθηκε σε δύο σχολεία στη Βόρεια Ελλάδα – το Γυμνάσιο Αμυγδαλέων Καβάλας και το 1ο Γυμνάσιο Διδυμοτείχου - με την συμμετοχή δύο επιλεγμένων ομάδων μαθητών κατά τη διάρκεια του πρώτου τετραμήνου του ακαδημαϊκού έτους 2019-20. Προκειμένου να ενισχυθεί η κινητροδότηση και η συμμετοχική εμπλοκή των μαθητών χρησιμοποιήθηκαν σύγχρονες μέθοδοι εκμάθησης. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός βασίστηκε στο μοντέλο ADDIE και στα πλαίσια του μαθήματος δημιουργήθηκε ένα δυναμικό ιστολόγιο το οποίο αξιοποιήθηκε ποικιλότροπα κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του προγράμματος. Με στόχο να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης, διενεργήθηκε έρευνα σε τρία στάδια – πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εφαρμογή της εκπαιδευτικής παρέμβασης – καθώς και δια ζώσης συνεντεύξεις. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η παρέμβαση επηρέασε σημαντικά τις αντιλήψεις και τις στάσεις των συμμετεχόντων σε σχέση με τη διαχείριση της πληροφορίας και της είδησης στα πλαίσια του ψηφιακού κόσμου και προτείνεται η περαιτέρω, ευρύτερης κλίμακας, εφαρμογή ανάλογων προγραμμάτων με στόχο να αναπτυχθεί η ενεργή και βιώσιμη πολιτιότητα στην σύγχρονη εποχή.

Πάρης Μπίνος

Ο ρόλος της ακουστικής εκπαίδευσης στην αποκατάσταση της επικοινωνίας

Η Ακουστική Εκπαίδευση (ΑΕ) αποτελεί μια καθοριστική μέθοδο παρέμβασης για την αντιστάθμιση της υποβάθμισης του ακουστικού σήματος ατόμων με απώλεια ακοής. Παρόλα αυτά οι μισοί περίπου λήπτες ακουστικών βοηθημάτων παραμένουν δυσαρεστημένοι με τα ακουστικά τους. Βασική αιτία η μη ανταπόκρισή τους στην αντίληψη των ομιλητικών ερεθισμάτων ειδικά υπό συνθήκες θορύβου. Στόχος: Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη του ρόλου της ΑΕ στην βελτίωση της επικοινωνίας ατόμων με απώλεια ακοής. Μεθοδολογία: Η παρούσα μελέτη είναι μια βιβλιογραφική ανασκόπηση τελευταίας δεκαετίας μέσα από τη βάση δεδομένων PubMed/Medline. Η διερεύνηση του ρόλου της ΑΕ στην επικοινωνία στηρίχθηκε στην παρουσίαση των κριτηρίων υποψηφιότητας των πελατών για λήψη ΑΕ, μέσα από ταξινόμηση των πελατών σε προγλωσσικούς και μεταγλωσσικούς πελάτες, αλλά και μεταξύ αυτών με Ακουστικά Βαρηκοΐας ή Κοχλιακά Εμφυτεύματα. Παράλληλα, έγινε παρουσίαση των βασικών τεσσάρων αρχών σχεδιασμού προγραμμάτων ΑΕ, μέσα από ειδική αναφορά σε δραστηριότητες ΑΕ για παιδιά. Καθοριστικός ο ρόλος της σειράς εκπαίδευσης διαφόρων συμφωνικών ήχων, ώστε να επιτευχθεί η ΑΕ σε παιδιά, αλλά και η ισοδύναμη αξία ΑΕ στο προσωπικό κομμάτι της εκπαίδευσης. Συζήτηση: Τα οφέλη της ΑΕ έχουν αναφερθεί σε διάφορες δημοσιευμένες μελέτες με κριτές, παρόλα αυτά παραμένει μεγάλη η ανάγκη επιπλέον ερευνών σχετικά με τα είδη της ΑΕ και τα πιθανά οφέλη στην επικοινωνία, ανά υποκατηγορία συμμετεχόντων. Διάφορα εμπόδια σε υπάρχουσες δημοσιευμένες μελέτες πρέπει να ξεπεραστούν, όπως τα μικρά δείγματα συμμετεχόντων, ανεπαρκείς περιγραφές προγραμμάτων της ΑΕ αλλά και η έλλειψη μακροχρόνιων μελετών. Η παράλληλη χρήση χειλεοανάγνωσης έδειξε πως βελτιώνει σε διάφορες μελέτες τις επιδόσεις στην επικοινωνία, σε σύγκριση με παιδιά των οποίων η εκπαίδευση στηρίχθηκε στην ολική επικοινωνία.

Ανάργυρος Μποζίκας

«Κι εσύ τέκνον Βρούτε;» Ένα παράδειγμα αξιοποίησης στρατηγικών απολογίας, σχημάτων λόγου και της μεθόδου των έξι σκεπτόμενων καπέλων στη διδασκαλία

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται μια πρόταση διδασκαλίας η οποία αφορά στην αξιοποίηση βασικών στρατηγικών απολογίας, σχημάτων λόγου και της μεθόδου των έξι σκεπτόμενων καπέλων ως εργαλείων για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης στους μαθητές. Σκοπό της εργασίας αποτελεί η ανάδειξη καινοτόμων εργαλείων και πρακτικών που καθιστούν τη διδακτική πράξη περισσότερο ενδιαφέρουσα και αποτελεσματική ως προς την καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης. Ως κείμενο αναφοράς στο οποίο εφαρμόστηκε η εν λόγω διδακτική πρόταση λαμβάνεται η δημόσια απολογία του Βρούτου στο έργο του Σαίξπηρ Ιούλιος Καίσαρας. Ο Βρούτος βρίσκεται στη δύσκολη θέση να απολογηθεί στον ρωμαϊκό λαό αμέσως μετά τη δολοφονία του Καίσαρα. Καταφέρνει ωστόσο στο τέλος να κερδίσει την εύνοια του ακροατηρίου του, το οποίο τον επευφημεί. Αφού οι μαθητές έχουν ενημερωθεί για τις βασικές στρατηγικές απολογίας προσπαθούν μέσω της μεθόδου των έξι σκεπτόμενων καπέλων να συντάξουν μια απολογία για τον Βρούτο πριν την ανάγνωση αυτής που έχει συντάξει ο Σαίξπηρ. Ακολουθεί η ανάγνωση κατά την οποία προσπαθούν να εντοπισθούν τα επιχειρήματα και η στρατηγική απολογίας που χρησιμοποιεί. Τέλος πραγματοποιείται συζήτηση επί των επιλογών των μαθητών και του Σαίξπηρ και της αποτελεσματικότητάς τους. Στην εισήγηση παρουσιάζονται η πορεία διδασκαλίας, με λεπτομερή αναφορά στο κάθε στάδιο, καθώς και η θεωρία και τα εργαλεία στα οποία αυτή στηρίχτηκε. Η εφαρμογή της διδασκαλίας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του ρητορικού ομίλου. Για την εφαρμογή της αξιοποιήθηκαν κάποιες βασικές θεωρίες στρατηγικών απολογίας, οι γνώσεις που είχαν τα παιδιά για τα σχήματα λόγου και η μέθοδος των έξι σκεπτόμενων καπέλων του Eduard de Bono, με ορισμένες τροποποιήσεις. Καταλήγοντας, γίνεται αναφορά στις δράσεις των μαθητών, στην ανταπόκρισή τους στη διδασκαλία και στα οφέλη που αποκόμισαν από τη διαδικασία αυτή.

Σταυρούλα Μπότη

Ο ηχητικός και μουσικός σχεδιασμός ενός κινούμενου σχεδίου (animation), ως μέσο για την ανάπτυξη μουσικής δημιουργικότητας σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Τα τελευταία χρόνια, θεωρείται αναγκαία η εισαγωγή της οπτικοακουστικής παιδείας στην εκπαίδευση, με στόχο την ανάπτυξη του οπτικοακουστικού και τεχνολογικού εγγραμματισμού και της αισθητικής και καλλιτεχνικής παιδείας. Μέσω αυτής, αναμένονται πολυάριθμες δεξιότητες τόσο σε ατομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Πρόσφορο πεδίο για την ανάπτυξη πολλαπλών γραμματισμών αποτελεί ο κινηματογράφος, μέσω της κινηματογραφικής, οπτικοακουστικής και τεχνολογικής παιδείας που προσφέρει κατά την αξιοποίησή του στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ένα μέσο που προτείνεται μέσα από τη συγκεκριμένη εργασία για το εγχείρημα αυτό είναι η ενασχόληση των νέων με τον ηχητικό και μουσικό σχεδιασμό πολυμέσων. Σε ένα εργαστήριο μουσικής τεχνολογίας που διήρκησε πέντε μήνες, οκτώ έφηβοι, μαθητές ωδείου, ασχολήθηκαν με τον ηχητικό και μουσικό σχεδιασμό ενός κινούμενου σχεδίου (animation), για να διερευνηθεί αν και κατά πόσο αισθάνθηκαν δημιουργικοί μέσω αυτού. Για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων πραγματοποιήθηκε μια εκπαιδευτική έρευνα με μικτή μεθοδολογία, η οποία στηρίχθηκε σε μια βιβλιογραφική επισκόπηση και σε μια μικρής κλίμακας εκπαιδευτική παρέμβαση. Τα αποτελέσματα της συλλέχθηκαν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σε ανώνυμα ερωτηματολόγια και διασταυρώθηκαν με τις σημειώσεις ημερολογίων και φύλλων παρατήρησης, αλλά και με τη σύγκριση ηχητικών σεναρίων πριν και μετά την εκπαιδευτική παρέμβαση. Οι αντανάκλασεις των συμπεριφορών των συμμετεχόντων, οι δημιουργίες και τα ατομικά και κοινωνικά οφέλη που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη καλλιτεχνική – εκπαιδευτική διαδικασία, αποτέλεσαν ενδείξεις ανάπτυξης της μουσικής τους δημιουργικότητας.

Αναστασία Μπότσαρη, Αναστασία Φούνταλη

Επαγγελματική Εξουθένωση Εκπαιδευτικών & Τρόποι Αντιμετώπισης

Η επαγγελματική εξουθένωση (burn out) είναι ένα φαινόμενο που συναντάται έντονα στις μέρες μας στον εκπαιδευτικό κλάδο. Πολλοί είναι οι παράγοντες που ενισχύουν την εμφάνιση της και κάνουν επιτακτική την ανάγκη εξεύρεσης τρόπων αντιμετώπισης της. Στην εισήγηση μας θα προσπαθήσουμε να

διασαφηνίσουμε τον όρο επαγγελματική εξουθένωση και να προτείνουμε τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης.

Άγγελος Μπουγάς

Περιγραφή Θέσης Εργασίας Διευθυντή Δημοτικού Σχολείου

Τίτλος θέσης: Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου

Σκοπός θέσης:

☒ Αποδοτική και αποτελεσματική λειτουργία του σχολείου. Διατήρηση καλού , δημοκρατικού και με στοιχεία κατανόησης και συνεργασίας κλίματος με όλους τους εμπλεκόμενους (διοίκηση, εκπαιδευτικούς, μαθητές, γονείς, Σχολική Επιτροπή, τοπική κοινωνία).

Αναφέρεται σε:

☒ Για διοικητικά θέματα αναφέρεται στον Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ενώ για εκπαιδευτικά θέματα στον Υπεύθυνο Εκπαιδευτικών Θεμάτων και τον αρμόδιο για την περιοχή σχολείων Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου. Τέλος για οικονομικά θέματα αναφέρεται στην Σχολική Επιτροπή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Δήμου στον οποίο ανήκει το σχολείο.

Αναφέρονται στη θέση:

☒ Οι θέσεις των εκπαιδευτικών που είναι τοποθετημένοι με οποιαδήποτε σχέση στο σχολείο με πλήρες ή με μειωμένο ωράριο καθώς και το ειδικό βοηθητικό προσωπικό.

Περιεχόμενο εργασίας-Ωράριο:

☒ Η εργασία είναι συνεχιζόμενη εξάωρη αλλά άτυπα και πέρα του εξαώρου πολλές φορές τον μήνα. Ακόμη μπορεί να χρειαστεί η παρουσία του Διευθυντή στο σχολείο και τα Σαββατοκύριακα εάν προκύψει κάποια ανάγκη. Ακόμη μπορεί να συμμετέχει σε εορταστικές εκδηλώσεις που γίνονται Σαββατοκύριακο όπως εθνικές ή τοπικές γιορτές, παρελάσεις κλπ.

Το ωράριό είναι συνεχόμενο εξάωρο: 08.00-14.00 ή 07.00-13.00 εάν διδάσκει στην πρωινή ζώνη ή διαφοροποιείται ανάλογα με το εάν και πόσες ώρες διδάσκει στο ολόημερο τμήμα χωρίς όμως να παραμένει στο σχολείο πέραν του εξαώρου.

Αλεξία Μπούκα

Καλλιεργώντας τη φιλαναγνωσία στο Δημοτικό Σχολείο. Προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό βασισμένο στο βιβλίο Το αγόρι στο θεωρείο της Αγγελικής Δαρλάση

Η οικοδόμηση μιας στενής σχέσης μεταξύ παιδιού και Λογοτεχνίας εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την επίδραση που ασκεί το περιβάλλον στο οποίο το παιδί αναπτύσσεται, δρα και μεγαλώνει. Επομένως, η συμβολή του σχολείου στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας από τα πρώτα χρόνια της ζωής του κρίνεται αναγκαία, όσο ποτέ άλλοτε. Η Λογοτεχνία, ως μορφή Τέχνης, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Ο εκπαιδευτικός μέσα από το ποιοτικό εξωσχολικό βιβλίο και πέρα από τα στενά όρια της απλής ανάγνωσης και της μονοδιάστατης διδασκαλίας αυτού, αποκτά απίστευτες δυνατότητες. Προκαλώντας τέρψη και διέγερση συναισθημάτων, το καλό βιβλίο αγγίζει την ψυχή των μικρών αναγνωστών, ταξιδεύει το νου σε κόσμους αλλοτινούς, καλλιεργεί το αισθητικό κριτήριο ενώ ενισχύει παράλληλα τη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική ωρίμανση του παιδιού. Στόχος της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση ενός φιλαναγνωστικού εκπαιδευτικού υλικού που σχεδιάστηκε βάσει του βιβλίου της Αγγελικής Δαρλάση, «Το αγόρι στο θεωρείο». Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση απευθύνεται σε μαθητές των τάξεων Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού. Οι εν λόγω φιλαναγνωστικές δραστηριότητες έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέπεται η ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου υπό το προσωπικό πρίσμα και την κρίση του κάθε αναγνώστη αναδεικνύοντας εν τέλει την πολυσχιδή φύση της Λογοτεχνίας. Επίσης, σε συνδυασμό με τον μαγικό ρεαλισμό, ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει βιωματικά, δημιουργικά και διεπιστημονικά το ιστορικό γεγονός της Μικρασιατικής Καταστροφής και δη των επίκαιρων θεμάτων της προσφυγιάς, του πόνου της απώλειας, της ανθρωπιάς και της φιλίας.

Στέλλα Μπουμπουλάκη, Μαρία Μακριδάκη
Ανακυκλώνω και δρω, διαμορφώνομαι, δημιουργώ!

Στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην ενότητα εκπαιδευτικά προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων, τα παιδιά του Βρεφονηπιακού Σχολείου και Νηπιαγωγείου «Τα Μελισσάκια μας» από το Ηράκλειο Κρήτης, ασχολήθηκαν με την ανακύκλωση και τις διαστάσεις της. Μέσα από διάφορες δράσεις, με κυρίαρχο το στοιχείο της βιωματικής μάθησης, η έννοια της ανακύκλωσης συνδέθηκε με όλα τα γνωστικά πεδία και μέσα από τα μαθηματικά, το θεατρικό παιχνίδι, την εικαστική επεξεργασία κτλ, έγινε διαθεματική προσέγγιση του θέματος. Τα παιδιά είχαν ενεργή συμμετοχή σε κάθε μέρος της επεξεργασίας του θέματος, από την επιλογή των υλικών της ανακύκλωσης ως τον τρόπο χρήσης αυτών. Δημιούργησαν παιχνίδια, μουσικά όργανα, κούκλες κουκλοθεάτρου και πλήθος αντικειμένων που τα συνόδευαν στις καθημερινές τους δραστηριότητες. Με την επαναχρησιμοποίηση των ανακυκλώσιμων υλικών και τη χρήση διαφορετικών τεχνικών επεξεργασίας τους, δημιουργήθηκαν τα δικά τους έργα τέχνης, τα οποία εκτέθηκαν και παρουσιάστηκαν από τα ίδια στους γονείς και τους συμμαθητές τους, στους οποίους ανέλυαν πως και γιατί επέλεξαν να επεξεργαστούν τα υλικά, το θέμα και τον τίτλο του έργου τους. Επίσης έγινε παρουσίαση φωτογραφικού υλικού και βίντεο σε προτζέκτορα που έδειχνε τη δουλειά των παιδιών σε όλα τα πεδία και όλες τις δράσεις που τα ευαισθητοποίησαν σε θέματα οικολογικής και περιβαλλοντικής συνείδησης. Στη συνέχεια, έπειτα από πρόταση των παιδιών κατά την επεξεργασία του θέματος, έγινε παζάρι με τις εργασίες των παιδιών από τα ανακυκλώσιμα υλικά για φιλανθρωπικό σκοπό. Πειραματιστήκαμε με την ανακύκλωση στα υλικά, στο λόγο, στις δράσεις, στις ιδέες, μια και τα παιδιά συνέχεια μετασχηματίζουν και εξελίσσουν τα υπαρκτά, δίνοντας καινούρια! Δεν πετάμε τίποτα! Το μεταμορφώνουμε και το ξαναχρησιμοποιούμε!

Βασιλική Μπούντα

Αξιοποίηση των εικαστικών στη διδασκαλία της φυσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Βιβλιογραφική
Επισκόπηση

Η ενίσχυση της διαδικασίας της επιστημονικής μάθησης παραμένει μια πρόκληση για τον σύγχρονο κόσμο, ιδιαίτερα για τα σχολικά περιβάλλοντα. Η έμπνευση μπορεί να θεωρηθεί ως μια ισχυρή πτυχή της ανθρώπινης εμπειρίας, κυρίως στη σύνδεση της εικαστικής τέχνης με την επιστήμη. Εάν οι επιστήμονες μπορούν να συσχετιστούν με τους τομείς της καλλιτεχνικής εικαστικής δραστηριότητας, θεωρείται ότι τα σχετικά εκπαιδευτικά πεδία θα γίνουν πιο προσιτά. Σήμερα, που η εκπαίδευση στις τέχνες όσο και η επιστημονική παιδεία παραμένουν σε ανεπαρκές επίπεδο, ακόμη και σε οικονομικά προηγμένες χώρες, η ενσωμάτωση των εικαστικών θεωρείται ότι έχει κεντρικό ρόλο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς η εμπάθυνση σε τέτοιες εμπειρίες συμπληρώνει και εμπλουτίζει τη μάθηση στις ανθρωπιστικές και τις θετικές επιστήμες και αναπτύσσει τις μεταγνωστικές ικανότητες. Τα σχολεία, ιδίως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πρέπει να αναπτύξουν ευρύτερα διαθεματικά προγράμματα σπουδών που θα χαρακτηρίζονται κυρίως από εφευρετικότητα και φαντασία και όχι από την ύπαρξη ικανής χρηματοδότησης και οι εικαστικές τέχνες έχουν μια σημαντική θέση σε αυτήν την προσέγγιση. Γι' αυτό, προτείνεται η περαιτέρω έρευνα, με επικέντρωση στις σχετικές ανάγκες της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, κυρίως των νεοεισερχόμενων, στην κατεύθυνση οι ορίζοντες των μαθητών να διατηρούνται ανοιχτοί στη Δια Βίου Μάθηση και της μελλοντικής παραγωγής επιστημόνων με καλλιτεχνικές τάσεις και καλλιτεχνών των οποίων τα έργα τους θα εμπνέονται από την επιστήμη ή θα εμπνέουν περαιτέρω τους επιστήμονες.

Στυλιανή Μπούρα

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση ως πυλώνας μάθησης στην προσχολική αγωγή

Με την βοήθεια των Ελληνικών και Ξένων βιβλιογραφικών αναφορών αλλά και της έρευνας, ανιχνεύεται η μεθοδολογία που εφαρμόζεται στη διερεύνηση του φυσικού περιβάλλοντος στην προσχολική αγωγή, αλλά και η θεματολογία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο. Ανάμεσα στα θέματα που αναλύονται και προσεγγίζονται από εκπαιδευτικούς και παιδιά, είναι και θέματα σχετικά με το ανθρωπογενές περιβάλλον όπως η ανακύκλωση, η ρύπανση του περιβάλλοντος, η εξοικονόμηση νερού.... Σκοπός της εργασίας είναι να αποδείξει κατά πόσο η περιέργεια των παιδιών προσχολικής ηλικίας είναι κάτι που γίνεται αποδεκτό από όλους τους ενήλικες αλλά και αν ταυτόχρονα αποτελεί και το κίνητρο

εξερεύνησης και μάθησης των παιδιών. Διερευνώνται ερωτήματα που αφορούν την ώθηση των παιδιών στο να παρατηρούν, να περιεργάζονται, να κάνουν διαρκώς πολλές ερωτήσεις, να εμπλέκονται πολύ συχνά σε εξερεύνηση του περιβάλλοντος καθώς και των διαφόρων στοιχείων του. Αποδεικνύεται ότι στο χώρο του Νηπιαγωγείου όχι μόνο ενθαρρύνονται αυτές οι συμπεριφορές αλλά οργανώνονται και αυθόρμητες διερευνήσεις των παιδιών με την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά ενθαρρύνονται στην προσπάθεια που κάνουν να κατανοήσουν τον κόσμο και τα φαινόμενα γύρω τους με βάση τις εμπειρίες που έχουν ήδη κατακτήσει αλλά και μέσω των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη. Τέλος μέσα από την έρευνα αποδεικνύεται κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί είναι ανοιχτοί στην εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων ΠΕκ, καθώς και η επιστημονική τους κατάρτιση σε ανάλογα θέματα.

Βασιλική Μπουροζίκα

Μελέτη ανάλυσης αναγκών για την αξιολόγηση του σχολικού εγχειριδίου για τη διδασκαλία των Αγγλικών στην Ε' τάξη του Δημοτικού Σχολείου

Τα σχολικά εγχειρίδια συνιστούν βασικό στοιχείο της διαδικασίας απόκτησης και εκμάθησης μιας δεύτερης/ξένης γλώσσας καθώς επηρεάζουν σημαντικά το περιεχόμενο του μαθήματος, τις αλληλεπιδράσεις στη τάξη και την μεθόδευση της διδασκαλίας. Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο να εξετάσει την καταλληλότητα του σχολικού εγχειριδίου που χρησιμοποιείται για την διδασκαλία των αγγλικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στην Ε' τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών δεκαεσσάρων μαθητών/τριών της Ε' τάξης ενός Δημοτικού σχολείου στη Λάρισα, προκειμένου να διαπιστωθεί ο βαθμός ανταπόκρισης των σχολικών βιβλίων στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού. Για τη συλλογή των δεδομένων υιοθετήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις με τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές/τριες καθώς και παρατήρηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην τάξη. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν σημαντικές αναντιστοιχίες μεταξύ των ιδιαίτερων εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών/τριών και των σχολικών εγχειριδίων, αναδεικνύοντας την ανάγκη βελτίωσης ή και αναθεώρησης τους καθώς και τον εμπλουτισμό τους με υποστηρικτικά εκπαιδευτικά υλικά.

Μιχαήλ Μπούσκος

Η παιδαγωγική αυτονομία στην Ελλάδα. Αντιλήψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Η σχολική αυτονομία αποτελεί μια έννοια που απασχολεί έντονα την εκπαιδευτική κοινότητα. Όλο και περισσότεροι σχολικοί οργανισμοί τείνουν να γίνονται πιο αυτόνομοι, σε σημείο μάλιστα που λίγες χώρες δεν έχουν εισάγει τη σχολική αυτονομία. Η σχολική αυτονομία έχει ως συνιστώσα την αποκέντρωση, δηλαδή την εκχώρηση αρμοδιοτήτων στην σχολική μονάδα. Βιβλιογραφικά η σχολική αυτονομία συνίσταται σε παιδαγωγική, οργανωτική, διοικητική, οικονομική και διασφάλιση ποιότητας. Η παιδαγωγική αυτονομία αφορά τους εκπαιδευτικούς στόχους, το αναλυτικό πρόγραμμα, τη διδακτέα ύλη, τους παιδαγωγικούς χειρισμούς και τη διαχείριση της τάξης. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η διδακτική είναι ο τομέας που χαίρει μεγαλύτερης αυτονομίας στις σχολικές μονάδες. Στις περισσότερες χώρες οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν τις διδακτικές μεθόδους, τα σχολικά εγχειρίδια και τα κριτήρια αξιολόγησης. Για τη διερεύνηση της παιδαγωγικής αυτονομίας στην Ελλάδα διερευνήθηκε τον Δεκέμβριο του 2018 ποσοτική έρευνα σε 190 εκπαιδευτικούς σχολείων της Αττικής. Όπως διαφαίνεται από την έρευνα οι εκπαιδευτικοί επιθυμούν σε μεγάλο βαθμό παιδαγωγική αυτονομία. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών επιθυμεί να ορίζει τις μεθόδους διδασκαλίας, τους κανόνες συμπεριφοράς της τάξης και να θέτει διδακτικούς στόχους. Μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών επιθυμεί να εισάγει αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα και να επιλέγει σχολικά εγχειρίδια. Παράλληλα διαφαίνεται πως η ηλικία των εκπαιδευτικών, η διοικητική θέση και το επίπεδο σπουδών επηρεάζει τον βαθμό επιθυμίας πτυχών της παιδαγωγικής αυτονομίας ($\text{sig}=0.006$, $\text{sig}=0.012$). Τα υψηλά επίπεδα επιθυμίας παιδαγωγικής αυτονομίας βρίσκονται σε συμφωνία και με άλλα ερευνητικά δεδομένα στην Ελλάδα. Η διδακτική αποτελεί την κορωνίδα της εκπαιδευτικής πρακτικής. Για τον λόγο αυτόν θεωρείται πως η παιδαγωγική αυτονομία θα δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για κοινωνική αλλαγή. Στην Ελλάδα, όπου η εμμονή στον συγκεντρωτισμό είναι έκδηλη, είναι αναγκαίο οι εκπαιδευτικές δομές να γίνουν πιο ευέλικτες και να ανταποκρίνονται στις σημερινές απαιτήσεις. Προς αυτήν λοιπόν την

κατεύθυνση η παιδαγωγική αυτονομία θα πρέπει να θεωρηθεί ως μοχλός σχολικής βελτίωσης και καινοτομίας.

Μαρία Μπόφου, Ειρήνη Ουρανή

Το peer mentoring ως πρακτική βελτίωσης της εκπαιδευτικής πραγματικότητας

Η σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα απαιτεί τη συνεχή εξέλιξη του επαγγελματία εκπαιδευτικού, ο οποίος καλείται να αντιμετωπίσει αλλαγές και νέα δεδομένα, χωρίς να πάντα να λαμβάνει κατάλληλα δομημένη υποστήριξη βιώνοντας συχνά συναισθήματα απομόνωσης και αβοηθησίας. Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια αποσαφήνισης του όρου του peer mentoring ως μια επαγγελματική πρακτική εξέλιξης του εκπαιδευτικού, με σκοπό τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του σχολικού περιβάλλοντος κατ' επέκταση, στοχεύοντας παράλληλα και στη διατήρηση και ενίσχυση του ευ ζην (well-being). Στόχος της εργασίας είναι η ανάδειξη του φαινομένου, μέσα από την αξιοποίηση επιστημονικών κειμένων και ερευνών της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, αλλά και η αποτύπωση του φαινομένου στον Ελλαδικό χώρο. Αρχικά επιχειρείται η ανάλυση του όρου peer mentoring, ορίζοντας τα χαρακτηριστικά του και εντοπίζοντας τα στοιχεία διαφοροποίησης από τον ευρύτερο όρο του mentoring. Με δεδομένο την εξ ορισμού απόδοση του peer mentoring, ότι αυτό πραγματοποιείται με σκοπό όχι μόνο την επίλυση προβλημάτων, αλλά τη διάχυση της γνώσης, ενώ τα άτομα ταυτόχρονα βιώνουν δραστηριότητες κοινωνικοποίησης και διαμόρφωσης ταυτότητας, αναδεικνύεται η διάσταση του ευ ζην (well-being) των εκπαιδευτικών. Στη συνέχεια αναπτύσσονται προβληματισμοί σχετικά με τη θεσμική κατοχύρωση του φαινομένου στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Τέλος, η παρούσα εργασία προσδοκά να συνδράμει στην έρευνα του πεδίου παραθέτοντας προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και εφαρμογή της πρακτικής στη σχολική πραγματικότητα.

Σπυριδούλα Μπράβου, Ξανθή Καντσαντά, Αγγελική Γριβοπούλου

Η Βελτίωση των διατροφικών συνηθειών των εκπαιδευόμενων με τη χρήση θεατρικού δρώμενου

Η παρούσα εργασία αφορά στη μελέτη βελτίωσης των διατροφικών συνηθειών των ενηλίκων εκπαιδευόμενων και ειδικότερα αυτών που φοιτούν στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας με κύριο εργαλείο μάθησης ένα θεατρικό δρώμενο. Η προσέγγιση έγινε μέσα από δύο διαφορετικούς γραμματισμούς, των Φυσικών Επιστημών και του Κοινωνικού Γραμματισμού προκειμένου να αναδειχθούν εκτός των άλλων, κοινωνικά ζητήματα όπως ο καταναλωτισμός, η σημασία της εκπαίδευσης και οι διάφορες σχέσεις που διαδραματίζουν ρόλο στη διατροφή του κάθε ατόμου. Στόχος αυτής της διαθεματικής δραστηριότητας ήταν η βελτίωση των διατροφικών συνηθειών των εκπαιδευόμενων και η ορθή ενημέρωση καθώς διαπιστώθηκε τόσο η έλλειψη γνώσεων όσο και η πληροφόρησή τους από μη έγκυρες πηγές. Το αυτοσχέδιο χιουμοριστικό δρώμενο επιλέχθηκε καθώς έχει διαπιστωθεί ότι οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι είναι πιο δεκτικοί σε νέες γνώσεις και αλλάζουν στάσεις και συμπεριφορές με μεγαλύτερη προθυμία όταν συμμετέχουν σε θεατρικά παιχνίδια. Παρέχεται μ' αυτό τον τρόπο η δυνατότητα να συνδέσουν όχι μόνο τις θεωρητικές τους γνώσεις με καταστάσεις της πραγματικής ζωής αλλά και να εκφράσουν συναισθήματα ασκώντας παράλληλα τις γνωστικές και κοινωνικές τους δεξιότητες. Αυτό κατέδειξε και η εφαρμογή της παρούσας διδακτικής προσέγγισης η οποία διεξήχθη σε ένα κλίμα δημιουργίας και ευχάριστων εκπαιδευτικών εκπλήξεων. Τα αποτελέσματα ήταν εξαιρετικά αφού μεταξύ άλλων οι εκπαιδευόμενοι έκαναν προτάσεις στη διαμόρφωση μιας άλλης εκδοχής του κειμένου.

Μαριάνθη Μυλωνά

Ανθρώπινα Δικαιώματα: διδακτικό σενάριο με τίτλο «Ανθρώπινα Δικαιώματα» που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος «Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων» της Α' τάξης ΕΠΑΛ

Όπως αναφέρει ο Nowak, «Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι τα θεμελιώδη εκείνα δικαιώματα που παρέχουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να διαμορφώσουν τη ζωή τους σύμφωνα με τις αρχές της ελευθερίας, της ισότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας». Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα προωθεί αξίες, πιστεύω και στάσεις που ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να διεκδικούν τα δικαιώματά τους και να προστατεύουν τα δικαιώματα των άλλων. Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται ένα διδακτικό σενάριο με τίτλο «Ανθρώπινα Δικαιώματα» που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος

«Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων» της Α΄ τάξης ΕΠΑΛ. Στην καινοτόμο αυτή παρέμβαση έγινε χρήση νέων ψηφιακών τεχνολογιών (Ιστο- εξερεύνηση, Video, ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια) καθώς και βιωματικών δραστηριοτήτων με σκοπό οι μαθητές/ τριες να ενημερωθούν για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, να νιώσουν προσωπική ευθύνη και να δεσμευτούν για τη διαφύλαξη και τη διεκδίκησή τους. Η προσέγγιση του θέματος με εναλλακτικούς τρόπους μάθησης σε ένα διαφοροποιημένο μαθησιακό περιβάλλον, δραστηριοποίησε τους μαθητές στη συμμετοχική - βιωματική μάθηση και τους βοήθησε να οικοδομήσουν τη γνώση μέσα από τη ανακάλυψη και την κριτική σκέψη. Τα αποτελέσματα της διδασκαλίας ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά, καθώς οι μαθητές/τριες ανέπτυξαν στάσεις και συμπεριφορές ενσυναίσθησης, αλληλεγγύης και σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Μαριάνθη Μυλωνά

Διαπροσωπικές σχέσεις: διδακτικό σενάριο στο πλαίσιο του μαθήματος «Ερευνητική Εργασία» της Α΄ τάξης ΕΠΑΛ

Η παρούσα εισήγηση αναφέρεται σε ένα διδακτικό σενάριο με τίτλο «Διαπροσωπικές σχέσεις» το οποίο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος «Ερευνητική Εργασία» της Α΄ τάξης ΕΠΑΛ. Η καινοτόμος αυτή παρέμβαση πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της συνεργατικής μάθησης και συγκεκριμένα με βιωματικά εργαστήρια διαφορετικού εννοιολογικού περιεχομένου, με σκοπό οι μαθητές/ τριες να προσεγγίσουν το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο θα βασιστούν για να εκπονήσουν την ερευνητική εργασία. Τα θέματα προς διερεύνηση επικεντρώνονται σε θεματικούς άξονες όπως: αυτοεκτίμηση, ανθρώπινη επικοινωνία, λογική και συναίσθημα, ανάγκες και επιθυμίες, έρωτας και σεξουαλικότητα, αμοιβαιότητα και ισοτιμία. Οι επιμέρους στόχοι είναι οι μαθητές /τριες να βελτιώσουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις, να ενισχύσουν την αυτοεκτίμησή τους, να μπορούν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, να αναπτύξουν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης και ενσυναίσθησης, να οριοθετούν τη σχέση τους με τους άλλους και να υιοθετούν στάσεις και συμπεριφορές που δεν θα τους εγκλωβίζουν σε συναισθηματικά ή άλλα αδιέξοδα. Η προσέγγιση του θέματος με τεχνικές ενεργητικής μάθησης όπως παιδαγωγικά παιχνίδια, ζωγραφική, παιχνίδι ρόλων, εργασίες σε ομάδες, δραστηριοποίησε τους/τις μαθητές/τριες στη συμμετοχική - βιωματική μάθηση και τους βοήθησε να εκφραστούν ελεύθερα και να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους. Τα αποτελέσματα της διδασκαλίας ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά, καθώς οι μαθητές/τριες συμμετείχαν με ενθουσιασμό στην εκπαιδευτική διαδικασία και οι περισσότεροι από αυτούς εκτίμησαν ότι η όλη διαδικασία απέβη θετική και ωφέλιμη για τους ίδιους

Κυριακή Μυστακίδου, Αγλαΐα Κούτρα

Χρήση εργαλείων Web 2.0 στην Ερευνητική Εργασία του Λυκείου - Η πλατφόρμα «Edible Plants Wiki»

Η εργασία παρουσιάζει την ιστοσελίδα «Edible Plants Wiki», μία ηλεκτρονική πλατφόρμα που παρέχει χρήσιμες και ενδιαφέρουσες πληροφορίες για πλήθος εδώδιμων φυτών, τα οποία αποτελούν μέρος της καθημερινής μας διατροφής. Η πλατφόρμα δημιουργήθηκε από ομάδα μαθητών της Α΄ τάξης του Προτύπου ΓΕΛ της Βαρβακείου Σχολής, στο πλαίσιο του μαθήματος Ερευνητική Εργασία (Project) κατά το σχολικό έτος 2018-2019. Για την κατασκευή της χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα «FANDOM», ένα εργαλείο Web 2.0 με ελεύθερη πρόσβαση, ιδιαίτερα φιλικό προς το χρήστη. Η πλατφόρμα περιλαμβάνει περίπου 90 είδη εδώδιμων φυτών, ελληνικών και ξενικών. Για κάθε φυτό παρέχεται μεγάλη ποικιλία πληροφοριών, όπως βοτανικά χαρακτηριστικά, γεωγραφική εξάπλωση, διατροφική αξία, αλλά και συνταγές μαγειρικής. Βασικό χαρακτηριστικό της πλατφόρμας είναι η διαδραστικότητά της, χάρη στην οποία ανανεώνεται και εμπλουτίζεται διαρκώς από τους επισκέπτες της. Η δημιουργία της πρόσφερε στους μαθητές την ευκαιρία να εργαστούν σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα, να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας και να εκφραστούν δημιουργικά.

Ναζίρ-Παύλος Ναζάρ

Διδάσκοντας επίμαχα ζητήματα στο σύγχρονο δημοκρατικό σχολείο: Η περίπτωση της θρησκευτικής εκπαίδευσης

Τα επίμαχα ζητήματα απασχολούν την εκπαίδευση τα τελευταία είκοσι χρόνια κυρίως σε ευρωπαϊκό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάδυση ακραίων κοινωνικών φαινομένων (φονταμενταλισμός, τρομοκρατία,

άνοδος ακροδεξιών κομμάτων) σε συνδυασμό με την εκπαιδευτική στροφή προς τα ζητήματα που απασχολούν την πραγματική ζωή καθιστούν τη διδασκαλία επίμαχων ζητημάτων απαραίτητη στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής εκπαίδευσης. Γι' αυτό, τα τελευταία χρόνια τα επίμαχα ζητήματα περιλαμβάνονται σε μια σειρά από επίσημα κείμενα, τα οποία ορίζουν με σαφήνεια τον τρόπο προσέγγισής τους στο σχολείο. Επιπλέον, φαίνεται ότι η διδασκαλία επίμαχων ζητημάτων συμβάλλει στην ανάπτυξη μαθησιακών ικανοτήτων, κοινωνικών στάσεων και συμπεριφορών, ενώ σχετίζεται ιδιαίτερα με την καλλιέργεια των δημοκρατικών αξιών και τη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών. Τα παραπάνω αφορούν όλα σχεδόν τα σχολικά μαθήματα και κυρίως εκείνα που αποτελούν κατεξοχήν πεδία ανάπτυξης επίμαχων ζητημάτων. Μια τέτοια περίπτωση είναι η θρησκευτική εκπαίδευση, η οποία προσεγγίζει πνευματικά και υπαρξιακά ζητήματα που επιδέχονται πολλαπλές ερμηνείες και δεν περιορίζονται σε μοναδικές και καθολικά αποδεκτές απαντήσεις. Ωστόσο, στο πλαίσιο της ελληνικής θρησκευτικής εκπαίδευσης η διδασκαλία επίμαχων ζητημάτων είναι σχετικά άγνωστη τόσο για εκπαιδευτικούς όσο και για πολιτικούς λόγους. Το ερώτημα που προκύπτει είναι: πρέπει να διδάσκονται τα επίμαχα ζητήματα στη θρησκευτική εκπαίδευση ως τέτοια και, αν ναι, γιατί; Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι αφενός η ανάδειξη της αξίας της διδασκαλίας επίμαχων ζητημάτων –για την εκπαίδευση γενικότερα και για τα θρησκευτικά ειδικότερα– και αφετέρου η θεωρητική διερεύνηση των προοπτικών ένταξής της στην ελληνική θρησκευτική εκπαίδευση ως προτεινόμενη διδακτική μέθοδος.

Ευφροσύνη Νάκου

Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Ορθολογική διαχείριση περιβαλλοντικών προβλημάτων ενός κλειστού οικοσυστήματος με άξονα την αειφορία

Το περιβαλλοντικό πρόγραμμα που παρουσιάζεται εδώ αφορά την εφαρμογή σχεδίου ορθολογικής αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων μιας περιοχής που αποτελεί ένα μικρό οικοσύστημα. Στο οικοσύστημα αυτό η χωροταξική μορφή περιλαμβάνει στον πυρήνα μια λίμνη που τροφοδοτείται από ποτάμια που ρέουν από την οροσειρά που βρίσκεται στα βόρεια, καλλιεργήσιμες εκτάσεις που αρδεύονται από τη λίμνη στην παρόχθια ζώνη στην ανατολική πλευρά, ένα οικιστικό συγκρότημα στα νότια και βιομηχανική ζώνη στα δυτικά. Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να εφαρμόσουν σενάρια επίλυσης πιθανών περιβαλλοντικών προβλημάτων που θα αντιμετωπίσει η περιοχή. Οι ρόλοι των ομάδων είναι διαφορετικής οπτικής. Οι εμπλεκόμενοι φορείς καλούνται να συζητήσουν –από την πλευρά των πολιτικών, των πολιτών, των επιστημόνων και των βιομηχάνων - επιχειρηματιών– και να λάβουν αποφάσεις που θα οδηγήσουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση πιθανών περιβαλλοντικών προβλημάτων της ευρύτερης περιοχής. Η παρέμβαση γίνεται στο πλαίσιο του μαθήματος Δομημένο Περιβάλλον και Πολεοδομικές Εφαρμογές.

Ελένη Νιάρχου, Βασιλική Λελεντζή

Η ενεργός πολιτειότητα ως προτεραιότητα στην εκπαίδευση ενηλίκων για την αειφορία

Η ενεργός πολιτειότητα, ως νέα μορφή πολιτειότητας, προκύπτει από τις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές - περιβαλλοντικές εξελίξεις και έχει ως αίτημα τη δημιουργία ενεργών πολιτών που ενημερώνονται / εκπαιδεύονται επί των μεταβαλλόμενων κοινωνικών διεργασιών. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι καθοριστική η εκπαίδευση ενηλίκων, η οποία συμβάλλει στη διαμόρφωση κοινωνιών με οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή αλλά και στην ενίσχυση της ταυτότητας του ατόμου. Προϋποθέσεις για την επίτευξη του σκοπού της ενεργού πολιτειότητας είναι τα άτομα: α) να ενδιαφέρονται για την ατομική τους ανάπτυξη, και β) να ασπάζονται ένα γνωστικό / αξιακό σύστημα, όπου θα κυριαρχεί ο σεβασμός και η ενσυναίσθηση της ετερότητας υπερβαίνοντας τοπικές κοινότητες και εθνικά σύνορα. Ένας στόχος της εκπαίδευσης για την απόκτηση της ιδιότητας του ενεργού πολίτη είναι η αειφορία υπό την έννοια της ισορροπίας μεταξύ κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης. Για να επιτευχθεί αυτή η ισορροπία πρέπει να διαμορφωθούν κοινωνίες, οι οποίες μέσω της εκπαίδευσης ενηλίκων θα συμβάλλουν στην κατανόηση της έννοιας της ανάπτυξης καθώς και στη διαμόρφωση δεξιοτήτων, ικανοτήτων και στάσεων που θα οικοδομούν ένα «διατηρήσιμο» μέλλον το οποίο θα διέπεται από περιβαλλοντική ποιότητα, δημοκρατία και ανθρώπινη ισότητα. Σε αυτές τις κοινωνίες: (α) προτάσσονται ο σεβασμός καθώς και η κριτική και συστημική σκέψη, (β) ενθαρρύνονται η συμμετοχή και το ενδιαφέρον των πολιτών, και (γ) επιδιώκεται η απόκτηση απαραίτητων για αντιμετώπιση ζητημάτων περιβάλλοντος και αειφορίας ικανοτήτων. Συμπερασματικά, η εκπαίδευση που θέτει ως σκοπό την απόκτηση της ιδιότητας του ενεργού

πολίτη και τη βελτίωση / διατήρηση της ποιότητας ζωής, επιβάλλει τη διά βίου εκπαίδευση ενηλίκων για ενίσχυση των ατομικών ικανοτήτων / δεξιοτήτων και των δεξιοτήτων ζωής μέσω τυπικής, μη τυπικής και άτυπης μάθησης. Αυτό συνάδει με τον στόχο της αειφόρου ανάπτυξης κατά την UNESCO που είναι: «να δημιουργήσει άτομα ηθικά, ενδυναμωμένα και προσωπικά ικανοποιημένα, κοινότητες που στηρίζονται στην αλληλεγγύη, την ανεκτικότητα και τη δικαιοσύνη, κοινωνίες που διέπονται από θεσμούς διαφανείς και δίκαιους και περιβαλλοντικές πρακτικές που σέβονται και υποστηρίζουν τη ζωή», δηλαδή ενεργούς πολίτες που συμμετέχουν στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι.

Αικατερίνη Νιζάμη

Ανάπτυξη των τύπων της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner με αφόρμηση ένα παραμύθι και το κουκλοθέατρο

Στην παρούσα εργασία το παραμύθι «Η αχαριστία του κροκόδειλου» παρουσιάζεται με μορφή διδακτικού σεναρίου. Επιπλέον, το κουκλοθέατρο ως μορφή δραματικής τέχνης είναι ενταγμένο στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) και αξιοποιείται αποτελεσματικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το κουκλοθέατρο λοιπόν επιστρατεύεται ως αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο μελέτης / ανάλυσης μέσα από τη συνδρομή ποικίλων γνωστικών αντικειμένων –όπως γλώσσα, μαθηματικά, φυσική αγωγή, μουσική– με κύριο στόχο την αναγνώριση συναισθημάτων και την ανάπτυξη των πολλαπλών τύπων της νοημοσύνης. Το παραμύθι και το κουκλοθέατρο στο νηπιαγωγείο ως μέσα ανάπτυξης ενδοπροσωπικής / διαπροσωπικής νοημοσύνης, λογικομαθηματικής και γλωσσικής νοημοσύνης, σωματικής-κινησθητικής, χωροαντιληπτικής καθώς και μουσικής νοημοσύνης, όπως αναδεικνύεται ως νέα μαθησιακή περιοχή του Νέου Πιλοτικού Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (ΥΠΑΙΘΠΑ/ΙΕΠ, 2011) έχουν στόχο να οδηγηθούν τα παιδιά στη γνώση και την ολόπλευρη ανάπτυξη.

Μαρία Νικολαδάκη, Αναστασία Γιαννάκη, Μαρία Φιλίππου

«Όχι άλλα μυστικά!»: Ένα εφαρμοσμένο πρόγραμμα πρόληψης σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών με αναπηρία

Η εκπαίδευση στην προστασία από τη σεξουαλική κακοποίηση είναι ζωτικής σημασίας για κάθε παιδί και ιδιαίτερα για τα παιδιά με αναπηρία. Παιδιά που επειδή δεν μπορούν να αντιληφθούν τον κίνδυνο γίνονται πιο εύκολα στόχος, παιδιά που αδυνατούν να προστατευτούν ή να αποκαλύψουν πολλές φορές τι τους συνέβη και από ποιον. Τη σχολική χρονιά 2018-19 σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε πρόγραμμα πρόληψης σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών με αναπηρία στο Ειδικό Δημοτικό σχολείο Θήβας από την κοινωνική λειτουργό, την ψυχολόγο και τη δασκάλα ειδικής αγωγής. Η ομάδα εφαρμογής του προγράμματος ήταν μεικτή, τα παιδιά είχαν διάγνωση νοητικής υστέρησης και οι ηλικίες τους κυμαίνονταν από 8-14 ετών. Βασικοί στόχοι αυτού του προγράμματος ήταν η σωματογνωσία, οι διαφορές φύλου, η εφηβεία, το καλό - κακό άγγιγμα, ο ιδιωτικός και δημόσιος χώρος καθώς και η εκπαίδευση των γονέων για τα θέματα αυτά. Με την ολοκλήρωση του προγράμματος τα παιδιά έμαθαν να διαχωρίζουν τις περιοχές των γεννητικών οργάνων, το καλό και το κακό άγγιγμα καθώς και τρόπους προστασίας και αντίδρασης σε κακόβουλο άγγιγμα. Αλλά και οι γονείς των μαθητών εκπαιδεύτηκαν στην αναγνώριση συμπεριφορών ή ενδείξεων πιθανής παρενόχλησης. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε και υλοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Κοινωφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση και του προγράμματος «Μαθαίνουμε παρέα».

Βασιλική Νικολάου, Πολυξένη Παγγέ

Αξιολόγηση ψηφιακών αφηγήσεων και εικονο - ιστοριών στο νηπιαγωγείο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και την ασφάλεια στο διαδίκτυο

Οι ψηφιακές αφηγήσεις και οι εικονο-ιστορίες αποτελούν ένα σημαντικό μέσο αξιολόγησης της γνώσης των φοιτητών και των νηπίων. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η χρήση των ΤΠΕ από την προσχολική ηλικία αποτελεί βασικό εκπαιδευτικό εργαλείο για την ανάπτυξη ψηφιακών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, την καλλιέργεια κριτικής σκέψης, τη διασκέδαση και την κοινωνικοποίηση των παιδιών μέσω της χρήσης του διαδικτύου. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα θέματα προστασίας προσωπικών δεδομένων και ασφάλειας στο διαδίκτυο σε σχέση με τα νήπια. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η αξιολόγηση του σχεδιασμού και της ανάπτυξης αποτελεσματικών

εκπαιδευτικών σεναρίων για την ασφάλεια στο διαδίκτυο και την προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από την ψηφιακή αφήγηση (digital story telling) και τις εικονο-ιστορίες (comics), που δημιουργήθηκαν από φοιτητές για νήπια. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν 10 εργασίες φοιτητών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με θέμα την προστασία προσωπικών δεδομένων και την ασφάλεια στο διαδίκτυο. Στα κριτήρια αξιολόγησης των εικονο-ιστοριών ήταν: 1) οι «λέξεις κλειδιά» που χρησιμοποίησαν οι φοιτητές, 2) η δημιουργικότητά τους, 3) το μέγεθος της ιστορίας, 4) οι χαρακτήρες και οι διάλογοι, 5) τα τοπία, και 6) η ορθότητα της έκφρασης στην αντιμετώπιση της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων και της Ασφάλειας στο Διαδίκτυο. Το εργαλείο αξιολόγησης των εργασιών ήταν το www.nracs.net από το διαδίκτυο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής, όλοι οι φοιτητές πληρούσαν τα κριτήρια (1), (2) και (6). Στα κριτήρια (3), (4) και (5), οι 7 από τις 10 εργασίες ήταν πολύ καλές, ενώ οι υπόλοιπες είχαν δυνατότητα περαιτέρω βελτίωσης. Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι οι φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν με ΤΠΕ ολοκληρωμένες ιστορίες για νήπια για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και την ασφάλεια στο διαδίκτυο.

Τριανταφυλλιά Νικολούδη

Η καλλιέργεια διαπολιτισμικών δεξιοτήτων σε εκπαιδευτικούς, ως αποτέλεσμα ενδοσχολικής επιμόρφωσής τους

Οι σύγχρονες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από συνεχόμενες μετακινήσεις πληθυσμών. Για αυτόν τον λόγο είναι συνεχώς μεταβαλλόμενες. Στις μέρες μας η πολιτισμική πολυμορφία, παρουσιάζεται πολύ πιο έντονα από ό,τι παλαιότερα. Το ελληνικό σχολείο είναι περισσότερο πολυπολιτισμικό από πριν. Ζητούμενο είναι από πολυπολιτισμικό να γίνει διαπολιτισμικό. Δημιουργείται το ερώτημα κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί έχουν τις κατάλληλες διαπολιτισμικές δεξιότητες, ώστε να ανταποκριθούν σε αυτό. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσουμε, εάν και κατά πόσο αποκτούν οι εκπαιδευτικοί διαπολιτισμικές δεξιότητες μετά από μια σειρά σχετικών επιμορφωτικών συναντήσεων βιωματικής μορφής. Θα αναφερθούμε στον σεμιναριακό κύκλο πέντε διαπολιτισμικών εργαστηρίων που υλοποιήσαμε, κατά τη διάρκεια των οποίων επεξεργαστήκαμε με βιωματικό τρόπο διαπολιτισμικές έννοιες, όπως η ενσυναίσθηση, η ταυτότητα (ατομική και ομαδική), οι προκαταλήψεις, τα στερεότυπα, η εικόνα του «εαυτού», η εικόνα του «άλλου», η αποδοχή και ο σεβασμός της διαφορετικότητας, η αλληλεπίδραση και η αναγνώριση. Τα εργαστήρια πραγματοποιήθηκαν σε ομάδες εκπαιδευτικών προσχολικής εκπαίδευσης στην Αθήνα και στην Αρκαδία. Οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: εργασία σε ομάδες, μελέτες περίπτωσης, δραστηριότητες ενεργοποίησης της ομάδας, παιχνίδια προσομοίωσης, παιχνίδια ρόλων, ανάγνωση βιβλίων διαπολιτισμικού περιεχομένου, εικαστικές δραστηριότητες, επεξεργασία φωτογραφιών, κ.ά. Κατά τη διάρκεια του σεμιναριακού κύκλου οι εκπαιδευτικοί υλοποιούσαν στις τάξεις τους δραστηριότητες διαπολιτισμικού περιεχομένου. Επίσης, σε κάθε συνάντηση αφιεωνόταν χρόνος για ανταλλαγή απόψεων και ιδεών. Μετά τη λήξη του σεμιναριακού κύκλου οι εκπαιδευτικοί ερωτήθηκαν ως προς: α. τα οφέλη που πιθανόν αποκόμισαν από την παρακολούθηση της συγκεκριμένης επιμόρφωσης, και β. το κατά πόσο άρχισαν να αποκτούν μια «διαπολιτισμική» οπτική. Οι απαντήσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών μάς οδήγησαν στην εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Γεωργία Νότου, Ταξιαρχούλα Παπαϊωάννου

Ο συναισθηματικός εγκέφαλος: Κατανοώντας τα συναισθήματα που βιώνει ο άλλος μαθαίνω να διαχειρίζομαι τα συναισθήματά μου

Τα συναισθήματα, που αποτελούν φυσιολογικές εκφάνσεις του ανθρώπινου ψυχισμού, συμβάλλουν καθοριστικά σε διάφορες γνωστικές λειτουργίες, όπως η αντίληψη, η μάθηση, η μνήμη και η προσοχή-επιπλέον, καθορίζουν την αίσθηση του εαυτού και τη διαπροσωπική σχέση. Τα βασικά συναισθήματα είναι τα: αγάπη, ευτυχία, ενθουσιασμός, έκπληξη, τρυφερότητα, θαυμασμός, λύπη, ζήλια, θυμός, φόβος, θλίψη, μίσος, άγχος. Πώς μπορείτε να βοηθήσετε το παιδί που φοβάται και μπορεί ο φόβος του να κρύβει και συσσωρευμένο θυμό:

ο Μη το θεωρείτε και μη το λέτε φοβητσιάρικο.

ο Δείτε τους δικούς σας φόβους και γιατρέψτε τους.

ο Προσπαθήστε να δημιουργήσετε αίσθημα ασφάλειας στο παιδί.

ο Καλλιεργήστε από νωρίς την εμπιστοσύνη στον εαυτό του.

ο Συζητήστε μαζί του για τους φόβους του.

ο Μην χρησιμοποιείτε τον εκφοβισμό ως μέσο διαπαιδαγώγησης.

ο Βοηθήστε το να υπομένει και να αντιμετωπίζει σταδιακά τους φόβους του.

ο Τέλος, να απευθύνεστε σε ειδικό, εάν βλέπετε ότι το παιδί υποφέρει από έντονη φοβία

Στόχοι για τα παιδιά:

ο Να αναγνωρίζουν και να κατανοούν τα βασικά συναισθήματα (χαρά, λύπη, φόβος, θυμός).

ο Να αποδέχονται, να εκφράζουν και να διαχειρίζονται τα θετικά και τα αρνητικά συναισθήματά τους.

ο Να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται τα συναισθήματα των άλλων.

ο Να κατανοήσουν ότι τα συναισθήματα προκαλούνται από διαφορετικά ερεθίσματα σε κάθε άνθρωπο.

ο Να συνδέσουν το συναίσθημα με την πηγή που το προκαλεί.

ο Να ακούν με προσοχή τους άλλους, όταν μιλούν για τα συναισθήματά τους.

ο Να κατανοήσουν ότι όλα τα συναισθήματα είναι φυσιολογικά.

ο Να αντιληφθούν ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι αντίδρασης σε κάποιο συναίσθημα, αλλά κάποιοι από αυτούς πρέπει να αποφεύγονται

Τέλος, ο δάσκαλος είναι καλό να αναρωτηθεί σχετικά με:

ο τις πεποιθήσεις του συγκεκριμένου λαού αναφορικά με την έκφραση συναισθημάτων

ο τα χαρακτηριστικά της εθνικής / πολιτιστικής ταυτότητας του παιδιού και το πώς η ταυτότητα αυτή επηρεάζει τη συμπεριφορά του

ο τα συναισθήματα και τις σκέψεις που θεωρούνται απαγορευμένα ή που διευκολύνονται και προωθούνται στο συγκεκριμένο πολιτιστικό πλαίσιο.

Μαρία-Αγγελική Ντέρτη

Ανισότητες στην πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί διαχρονικά έναν πολύ υψηλό στόχο κατάκτησης για τους αποφοίτους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς είναι η αφετηρία για την κοινωνική και επαγγελματική εξέλιξη του ατόμου. Ακόμη και η κοινή γνώμη ασπάζεται την άποψη για τη σημασία της φοίτησης σε κάποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα. Εξαιτίας της σπουδαιότητας του θέματος, έχουν πραγματοποιηθεί πολλές σχετικές εμπειρικές και θεωρητικές μελέτες διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα. Στη σύγχρονη εποχή, όλοι οι μαθητές που ολοκληρώνουν τη φοίτηση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση επιθυμούν την εισαγωγή τους σε κάποιο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, πιστεύοντας ότι έτσι η απορρόφησή τους από την αγορά εργασίας να είναι άμεση. Γι' αυτό και η τόσο μεγάλη προσπάθειά τους που αναλύεται σε πολύωρο διάβασμα, αδιάλειπτη παρουσία στα σχολικά μαθήματα, παρακολούθηση φροντιστηριακών μαθημάτων και προσεκτική μελέτη. Την προσπάθειά τους υποστηρίζουν οι περισσότεροι γονείς που καταβάλλουν το ανάλογο χρηματικό αντίτιμο σε ιδιαίτερα μαθήματα, προκειμένου τα παιδιά τους να επιτύχουν και να ενσαρκώσουν το όνειρό τους. Επομένως, οι ευκαιρίες για ανώτατη εκπαίδευση δεν είναι λίγες, αρκεί ο ενδιαφερόμενος να είναι σε θέση να τις αδράξει. Κι αυτή δεν είναι μια απλή κι εύκολη διαδικασία, αφού ποικίλοι παράγοντες την καθιστούν ανέφικτη πολλές φορές. Τέτοιοι παράγοντες είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο και η επαγγελματική απασχόληση των γονιών, το οικογενειακό εισόδημα και το φύλο. Στη συνέχεια της συγκεκριμένης εργασίας θα επιχειρηθεί η ανάπτυξη δύο από αυτούς τους παράγοντες καθώς και η συσχέτισή τους με την πρόσβαση στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επισημαίνεται ότι η πρόσβαση στην εκπαίδευση είναι κρίσιμης σημασίας για την επίτευξη της ισότητας των δύο φύλων. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες εντοπίζεται προσπάθεια εκδημοκρατισμού, δηλαδή μεγαλύτερη εισροή μαθητών στα πανεπιστημιακά ιδρύματα ακόμη κι αν προέρχονται από ασθενέστερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Βέβαια, ενώ πολλές αναπτυσσόμενες χώρες έκαναν αξιοσημείωτα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή, η εικόνα παραμένει θολή και τα προβλήματα στον αναπτυσσόμενο κόσμο είναι πολύ διαφορετικά από αυτά στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μαρία Ντούρου

Σχολικός Κ. Π. Καβάφης και διαθεματικότητα

Όταν το 1930 ο Κ. Π. Καβάφης είχε χαρακτηρίσει τον εαυτό του ως «ποιητή υπερμοντέρνο, ποιητή των μελλουσών γενεών», προβλέποντας ότι τα στοιχεία της ποίησής του θα τα εκτιμήσουν ακόμα πιο πολύ οι γενεές του μέλλοντος, παρακινημένες από την πρόοδο των ανακαλύψεων και τον «εκλεπτυσμένο νοητικό

μηχανισμό τους», ήταν σαν να ταξίδευε στο μέλλον με μια μηχανή του χρόνου, η οποία δεν είναι άλλη από την ίδια του την ποίηση στην οποία αντανακλάται η ιδιαίτερη προσωπικότητά του, αλλά ταυτόχρονα γίνεται το αδιόρατο νήμα που διαπερνά τις ποικίλες αισθητικές τάσεις του 20ού αιώνα. Στην πορεία των σπουδών τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι γενεές του μέλλοντος έρχονται σε επαφή με την καβαφική ποίηση στη Γ΄ Γυμνασίου στο σχολικό εγχειρίδιο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας με τα ποιήματα «Φωνές», «Όσο μπορείς» και «Στα 200 π.Χ.», στο εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου με τα ποιήματα «Περιμένοντας τους βαρβάρους», «Ιθάκη», «Σατραπεία», «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον», «Ηγεμών εκ δυτικής Λιβύης» και «Νέοι της Σιδώνας» και στο αντίστοιχο της Γ΄ Λυκείου με τα ποιήματα «Ο Δαρείος», «Μελαγχολία του Ιάσωνος Κλεάνδρου» και «Καισαρίων». Στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης του καβαφικού έργου προτείνονται στην παρούσα εισήγηση σχέδια μαθημάτων στα οποία η διδασκαλία των ποιημάτων «Φωνές», «Όσο μπορείς», «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» και «Ιθάκη» πραγματοποιείται μέσα από την ακρόαση επιλεγμένων μελοποιήσεων τους από Έλληνες συνθέτες διαφορετικών αισθητικών αντιλήψεων με στόχο την απόδοση της ιδιαίτερης καβαφικής ποίησης με την αρωγή της μουσικής γλώσσας. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα προκύπτει η προσέγγιση ενός ποιήματος κατά την ακρόαση μελοποιήσεων του από διαφορετικούς συνθέτες με στόχο την ανάδειξη του νοήματος και του συγκινησιακού του φορτίου μέσα από διαφορετικές μουσικές διαλέκτους συχνά πολύ κοντά στις αισθητικές προτιμήσεις των σημερινών εφήβων. Παράλληλα, προτείνεται η διάνθιση του μαθήματος με παρουσίαση εικαστικών δημιουργημάτων εμπνευσμένων από την καβαφική ποίηση.

Γεώργιος Ντρίμερης

Διοίκηση Ολικής Ποιότητας (ΔΟΠ) στην εκπαίδευση και πώς συμβαδίζουν οι αρχές της με το διεθνές πλαίσιο για την εκπαίδευση

Η Διοίκηση Ολικής Ποιότητας (ΔΟΠ) ως σύγχρονος τρόπος διοίκησης ενός οργανισμού δύναται να έχει εφαρμογή και στην εκπαίδευση, χρησιμοποιώντας κριτήρια που μετατρέπουν μια σχολική μονάδα σε ποιοτικό εκπαιδευτικό οργανισμό και εντοπίζοντας τους παράγοντες που οδηγούν στη δημιουργία ενός ποιοτικού σχολείου το οποίο θα αποτελεί πρότυπο σχολικής μονάδας. Η ΔΟΠ:

- εστιάζεται στο σύνολο του εκπαιδευτικού οργανισμού, αντιμετωπίζοντας τη σχολική μονάδα ως σύστημα που θεωρείται μέρος ενός ευρύτατου συστήματος, όπου συμπεριλαμβάνονται η σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα, η κατάσταση της παγκόσμιας αγοράς εργασίας και οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις σε τοπικό και εθνικό επίπεδο

- επιδιώκει την ποιότητα μέσω του σχεδιασμού. Αναλυτικά προγράμματα (curricula) στηρίζονται στη διερευνητική και εποικοδομητική προσέγγιση της γνώσης, εντάσσουν καινοτόμες δράσεις που αναβαθμίζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης και αναπτύσσουν την προσωπικότητα, την αυτοπεποίθηση, την αυτοεκτίμηση και την υπευθυνότητα του μαθητή. Οι ΤΠΕ εντάσσονται στην εκπαίδευση, προωθώντας την ομαδικότητα / συνεργασία, τον εποικοδομητισμό, την εννοιολογική μάθηση, την κριτική σκέψη

- αλλάζει τον προσανατολισμό της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, αφού η διδασκαλία σχετίζεται με την επίτευξη των στόχων των μαθημάτων και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, ώστε οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται σχετικά με σύγχρονους επιστημονικούς, παιδαγωγικούς, τεχνολογικούς, κοινωνικούς, πολιτικοοικονομικούς τομείς

- στοχεύει στη συνεχή βελτίωση, αξιοποιώντας το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό με σκοπό την επίτευξη υψηλών εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Αποβλέπει στην εκπλήρωση των προσδοκιών μαθητών και γονέων, στην ανάθεση πρωτοβουλιών στους μαθητές, στην ομαδική εργασία αλλά και στην εξατομικευμένη προσέγγιση κάθε μαθητή του οποίου η προσωπική προσπάθεια αναγνωρίζεται και επιβραβεύεται με στόχο τη συνεχή βελτίωση ως αποτέλεσμα συνεργασίας καθηγητών και μαθητών

- αναζητεί στην εκπαιδευτική διαδικασία ευθύνες για τις χαμηλές επιδόσεις των μαθητών, προκειμένου να σχεδιάσει κατάλληλο και αποτελεσματικό μαθησιακό πλαίσιο και αναπτύσσει δεξιότητες, προετοιμάζοντας τους μαθητές, ώστε να ανταποκριθούν στις επιταγές του διεθνούς πλαισίου για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα.

Γεώργιος Ντρίμερης

Διδακτικές στρατηγικές - Η βιωματική μάθηση

Η βιωματική μάθηση, μια από τις σημαντικότερες διδακτικές στρατηγικές, δίνει έμφαση στην εμπειρία και όχι στην απομνημόνευση πληροφοριών. Οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία χρησιμοποιώντας την εμπειρία και τη φαντασία τους. Επίσης, συμβάλλει στην κατανόηση κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών και ιστορικών παραγόντων συνδέοντας πάντα την εκπαίδευση με την εμπειρία των μαθητών. Μαθαίνοντας βιωματικά ο μαθητής κινητοποιείται να αναλάβει πρωτοβουλίες και συμμετέχει ενεργά σε ομαδικές δραστηριότητες, οι οποίες συμβάλλουν και στην κοινωνικοποίησή του και βασίζονται στα ενδιαφέροντα του και στα γνωστικά αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος, στοχεύοντας στον κριτικό στοχασμό των μαθητών. Επιπλέον, η βιωματική μάθηση ανασύρει προηγούμενες εμπειρίες των μαθητών και τις αξιοποιεί. Η συμμετοχή / καθοδήγηση του εκπαιδευτικού κρίνεται σημαντική, καθώς μπορεί να συμβάλλει στη μεταβολή της επίδοσης και συμπεριφοράς των μαθητών προς το καλύτερο. Η βιωματική μάθηση ορίζεται ως ένας εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας, ο οποίος δε στηρίζεται στην απομνημόνευση της ύλης αλλά στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών μέσα από διδακτικές μεθόδους. Διδακτικές μέθοδοι που μπορούν να εφαρμοστούν στο πλαίσιο της βιωματικής μάθησης είναι:

1. Ο διάλογος που βοηθά τους μαθητές να εκφραστούν ελεύθερα, να αναπτύξουν την επιχειρηματολογία τους και να ανταλλάξουν απόψεις είτε με τον εκπαιδευτικό είτε με τους συμμαθητές τους.
2. Η αφόρμηση, η οποία με τη χρήση εικόνας επιτυγχάνει την εισαγωγή των μαθητών στο μάθημα με παραστατικό τρόπο. Έτσι, προκαλείται το ενδιαφέρον τους για το μάθημα και εξάπτεται / καλλιεργείται η φαντασία τους.
3. Οι ερωταποκρίσεις, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να επεξεργαστούν τις ερωτήσεις που γίνονται και να απαντήσουν κατάλληλα. Οι ερωτήσεις σχετίζονται με το μάθημα που διδάσκεται, αλλά στοχεύουν και στην ανάκληση προηγούμενης γνώσης.
4. Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος που μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο μιας δραστηριότητας, βοηθώντας τους μαθητές να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους για την κατάκτηση ενός κοινού στόχου.

Καλλιόπη Ξεναρίου, Μαρία Κασσωτάκη

Η πρόκληση της διδασκαλίας των Μαθηματικών εν μέσω πανδημίας. Μελέτη περίπτωσης: Διδασκαλία σε μαθητές δευτεροβάθμιας με παράλληλη στήριξη

Το 2013 βρισκόμασταν «σε μια χρονική στιγμή όπου διεθνώς δεν είχαμε ακόμα κατασταλάξει για το πώς σε ευρεία κλίμακα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθούν στην τάξη εργαλεία ψηφιακής τεχνολογίας, ώστε το μάθημα των Μαθηματικών να αποκτήσει πρόσθετη παιδαγωγική αξία». Επίσης, διαπιστώναμε ότι «χρειάζεται να επιλέξουμε κάτι που είναι εφικτό στο σημερινό σχολείο., αλλά ταυτόχρονα έχει τα χαρακτηριστικά που θα επιτρέψουν στους μαθητές να αποκτήσουν μια διαφορετική σχέση με τα Μαθηματικά» και αναρωτιόμασταν «Τι θα ήταν όμως εφικτό σε ένα δημόσιο σχολείο στον υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης;». Επτά χρόνια μετά, εν μέσω πανδημίας, κι ενώ αποτελεί πλέον κοινό τόπο ότι η κοινωνία μας έχει εισέλθει στο στάδιο της τεχνολογικής επανάστασης, των γρήγορων μεταβολών και της αβεβαιότητας, της γιγάντωσης της γνώσης, της πληροφορίας, των επικοινωνιών και της καινοτομίας, το διαχρονικό αίτημα του μετασχηματισμού της εκπαίδευσης αναδεικνύεται πιο επίκαιρο από ποτέ, καθώς –σύμφωνα με τον Ράππη– οι δεξιότητες με τις οποίες χρειάζεται να έχει εφοδιαστεί για να επιβιώσει και να δημιουργήσει ο σύγχρονος άνθρωπος, είναι μεταξύ άλλων η ευελιξία, η δυναμική προσαρμογή σε νέες καταστάσεις και η ικανότητα για αυτόνομη και συλλογική εργασία, για αυτό-οργάνωση και αυτορυθμιζόμενη μάθηση. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι καίριος, καθώς καλούνται να αξιοποιήσουν τις όποιες προσωπικές δεξιότητες σχετικά με τον απαιτούμενο τεχνολογικό και πολύπλευρο γραμματισμό, με στόχο να επικοινωνήσουν, να συνδιαλεχθούν και να λύσουν προβλήματα, όπως αυτά που προκύπτουν κατά προσέγγιση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας των Μαθηματικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στόχος του παρόντος άρθρου είναι η παρουσίαση κάποιων στοιχείων της συνεργασίας δύο εκπαιδευτικών (γενικής και ειδικής αγωγής) κατά τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την ανάπτυξη καλών πρακτικών που είχαν στόχο την εμπλοκή αυτών των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία καθώς και μια προσπάθεια αποτίμησης των δυσκολιών αλλά και των ενθαρρυντικών στοιχείων της αλλαγής στη στάση και τον τρόπο προσέγγισης του αντικείμενου των Μαθηματικών στους μαθητές στους οποίους εφαρμόστηκε.

Ιωάννης Οικονομίδης

Η προώθηση της καλλιέργειας των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης στο Πρόγραμμα Σπουδών το οποίο αναφέρεται στα Στοχαστικά Μαθηματικά για τη Γ΄ τάξη Λυκείου

Στην πλειονότητά τους οι σύγχρονες κοινωνίες επιθυμούν οι πολίτες τους να στοχάζονται κριτικά. Στον χώρο της εκπαίδευσης η σπουδαιότητα της κριτικής σκέψης καταδεικνύεται από το γεγονός ότι η καλλιέργειά της αποτελεί πρωταρχικό σκοπό της μαθησιακής διαδικασίας στα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλο τον κόσμο. Στη μελέτη θεμάτων από τα Στοχαστικά Μαθηματικά απαιτούνται ικανότητες με τη βοήθεια των οποίων να πραγματοποιούνται διαδικασίες για αντιμετώπιση καταστάσεων που εξελίσσονται σε συνθήκες αβεβαιότητας. Στην πραγματοποίηση τέτοιων διαδικασιών είναι χρήσιμες οι δεξιότητες της κριτικής σκέψης, αφού αυτές συμβάλλουν στην ορθή διαχείριση πληροφοριών, συντελούν στην κατάλληλη επεξεργασία δεδομένων και βοηθούν στην επίλυση προβλημάτων. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διαπιστωθεί αν προωθείται η καλλιέργεια των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης στο περιεχόμενο του Προγράμματος Σπουδών το οποίο αναφέρεται στα Στοχαστικά Μαθηματικά για τη Γ΄ τάξη Λυκείου. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Τα μέρη του εν λόγω Προγράμματος Σπουδών που μελετήθηκαν είναι η εισαγωγή, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα και οι ενδεικτικές διδακτικές ενέργειες - διεργασίες. Από τις μέχρι τώρα αναλύσεις προκύπτει ότι προωθείται η καλλιέργεια των δεξιοτήτων της ερμηνείας, της ανάλυσης, της συνεπαγωγής και της εξήγησης.

Γεώργιος Ορφανίδης

Ψηφιακή Πολιτισμική Ανθρωπολογία: Μια καινοτόμος εκπαιδευτική πρακτική για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Η διαδικτυακή ή ψηφιακή πολιτισμική ανθρωπολογία / εθνογραφία (digital cultural anthropology / ethnography) αποτελεί έναν πολυδύναμο σύγχρονο επιστημονικό κλάδο, η λογική του οποίου επιχειρεί έναν δόκιμο συγκερασμό μεταξύ των θεμελιωδών αρχών της πολιτισμικής ανθρωπολογίας και της αθρόας πρόσβασης στις ψηφιακές τεχνολογίες - εφαρμογές του επονομαζόμενου κοινωνικού δικτύου (social web), κοινώς του web 2.0. Μάλιστα, ορισμένες φορές φαίνεται ότι μια ανθρωπολογική προσέγγιση των γραπτών, προφορικών, εικονικών κ.λπ. κειμένων που αναπτύσσονται στο διαδικτυακό περιβάλλον δε χαρακτηρίζεται μόνο ως ενδιαφέρουσα, αλλά έτι περισσότερο χρήζει απαραίτητης εφαρμογής, τουλάχιστον σε σχολικό επίπεδο, όταν γίνεται λόγος για αναζήτηση καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας μαθημάτων φιλολογικού, ιστορικού, κοινωνιολογικού και θρησκευτικού, ή/και άλλου περιεχομένου. Επί παραδείγματι, ποιος/ποια θα μπορούσε να φανταστεί ότι μια απλή λέξη καθημερινής χρήσης, όπως η λέξη «φίλος / φίλη», δύναται να λάβει πλέον νέα πραγματολογική ερμηνεία σε ένα φόρουμ συζήτησης (forum), όπου συνδιαλέγονται χρήστες που ανήκουν σε ένα οποιοδήποτε συγκεκριμένο θρησκευτικό - φιλοσοφικό σύστημα αντιλήψεων και ιδεών, γεωγραφικά διαδεδομένο ή μη, φιλελεύθερο ή σκληροπυρηνικό; Και αν αυτό γίνει αντιληπτό από τους συμμετέχοντες στη διδακτική πράξη παράγοντες, ήτοι τον/την εκπαιδευτικό ή/και τους/τις μαθητές/-τριες, πώς θα υλοποιηθεί το παρόν εγχείρημα; Ή ποιος/ποια θα πίστευε ότι ο ελληνικός «νεοπαγανισμός» συμβάλλει ως έναν βαθμό δυναμικά στη διατήρηση εννοιών της αρχαίας λατρευτικής παράδοσης; Η ψηφιακή ανθρωπολογία, και ειδικότερα η πολιτισμικά προσανατολισμένη κατηγορία της, προσφέρει μια σειρά προτάσεων προς διερεύνηση σχετικών ερωτημάτων, υπερβαίνοντας πιθανά εμπόδια προσέγγισης έτερων πολιτισμικών κύκλων, όπως είναι μεταξύ άλλων η χιλιομετρική απόσταση των εκάστοτε κοινωνικών ομάδων από τον/την ερευνητή/τρια, ο φόβος πρόκλησης ενόχλησης / δυσφορίας στα προς μελέτη κοινωνικά - ιστορικά υποκείμενα και η επιτυχής εφαρμογή της θεωρίας του «παραδόξου του ομιλητή/τριας». Εν τούτοις, αξίζει να σημειωθεί ότι ταυτόχρονα αναδύονται ενδιαασμοί σχετικά με την ορθότητα αυτής της νέας επιστημονικής διακλάδωσης, καθώς ουκ ολίγες φορές τίθενται υπό αμφισβήτηση οι όποιες επιλογές και κατευθύνσεις της είτε αυτές αφορούν τον χώρο της ελληνικής εκπαίδευσης είτε τον ευρύτερο ακαδημαϊκό κόσμο.

Γεώργιος Ορφανίδης

Σημειωτική του πολιτισμού και θρησκευτική τέχνη (Αρχαιότητα, Μεσαίωνας / Βυζάντιο): Τάσεις, προβληματισμοί και προοπτικές στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Η σημειωτική ερμηνεία του παρελθόντος αποτελεί μια πραγματικά δύσκολη διαδικασία εντός της εκτύλιξης της εκπαιδευτικής πράξης, η οποία εκτός των άλλων απαιτεί την εφαρμογή μιας πληθώρας καινοτόμων μεθόδων και στρατηγικών μάθησης με πλούσιο οπτικοακουστικό περιεχόμενο. Πλήθος και διαφορετικής φύσης παράγοντες (π.χ. κοινωνικοί, πολιτικοί, πολιτισμικοί) συμμετέχουν στη διαμόρφωση των ιστορικών γεγονότων καθώς και στην παραγωγή του υλικού πολιτισμού που πλαισιώνει τις όποιες ανθρωπογενείς, ενδεχομένως και σε συνάρτηση με τις φυσικές / περιβαλλοντολογικές, εξελίξεις. Μάλιστα, ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει πολλές φορές η έννοια της πρόσληψης των πολιτισμικών προϊόντων από την πλευρά του ιστορικού κοινού, υπό το πρίσμα ότι η αποδοχή ή η απόρριψη αυτών αναδεικνύουν βαθύτερες ψυχο-πνευματικές πεποιθήσεις. Η ύπαρξη του εκάστοτε θρησκευτικού συστήματος επηρεάζει καταλυτικά τις παραπάνω διαδικασίες σε επίπεδο τόσο «μικρο-ιστορίας» όσο και «μακρο-ιστορίας». Το παρόν βιωματικό εργαστήριο, λαμβάνοντας αφενός υπόψη βασικές αρχές της κοινωνικής ανθρωπολογίας και σημειωτικής του πολιτισμού, όπως αυτές διατυπώθηκαν κατά διαστήματα από μια πληθώρα ερευνητών/τριών (π.χ. θεωρητικά μοντέλα πολιτισμικής ερμηνείας των A.C. Renfrew, I. Hodder και J. Hendry, μοντέλο γλωσσικής επικοινωνίας με έμφαση στη θρησκεία του D. Hymes, θεωρία κοινωνικών δικτύων της L. Milroy) και αξιοποιώντας αφετέρου τα πλεονεκτήματα σύγχρονων διδακτικών εφαρμογών για τη διδασκαλία της τέχνης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση [π.χ. Διδάσκοντας μέσω της τέχνης «Μοτίβα έντεχνου συλλογισμού» (Artful thinking)] επιδιώκει την ενημέρωση καθώς και την (ανα)τροφοδότηση και όξυνση της κριτικής σκέψης όλων όσων ασχολούνται ή/και θα ασχοληθούν με τη διδακτική, συγγραφή και αξιολόγηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου εμπριέχονται θεματικές ενότητες σχετικές με τη θρησκευτική τέχνη της Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα / Βυζαντίου.

Κωνσταντίνα Παναγάκη

Η παιδαγωγική Freinet στο Τμήμα Ένταξης

Σήμερα, με βάση τα δεδομένα της εκπαιδευτικής έρευνας, αναγνωρίζεται ο σημαντικός ρόλος των ενδιαφερόντων και της φυσικής περιέργειας των μαθητών ως σημείο εκκίνησης για μια αποδοτική διαδικασία μάθησης. Στην παιδαγωγική Freinet συναντάμε πλήθος τεχνικών και εργαλείων που, αξιοποιώντας τα εν λόγω στοιχεία, προχωρούν στην ανάπτυξη της ελεύθερης έκφρασης, της επικοινωνίας, του πολλαπλού γραμματισμού και της ενεργούς πολιτεότητας. Για την επίτευξη των διδακτικών στόχων του Τμήματος Ένταξης του σχολείου μας επιλέχθηκαν από τα εργαλεία αυτά το «Τι Νέα;» και τα «Μικρά Βιβλία». Στο πρώτο η μαθητική ομάδα λαμβάνει υπόψη το βίωμα και αφήνει τις πληροφορίες να μπουν μέσα στην τάξη. Είναι μια χρονική στιγμή προφορικού λόγου που μπορεί να οδηγήσει σε καταστάσεις γραφής, σε ομαδικές ή ατομικές έρευνες. Στο δεύτερο, οι μαθητές αυτενεργούν, ερευνούν και συνεργάζονται, για να δημιουργήσουν ένα έργο που θα δημοσιευτεί, ένα έργο, δηλαδή, που απευθύνεται σε πραγματικό κοινό. Οι μαθητές δεν εκτελούν απλώς μια σχολική εργασία, αλλά μιλούν και γράφουν για να ακουστούν και να διαβαστούν. Στόχος της παρούσας αναρτημένης ανακοίνωσης είναι να περιγραφεί η εφαρμογή των δύο παραπάνω τεχνικών στο Τμήμα Ένταξης του σχολείου μας και να αποτιμηθεί η αποτελεσματικότητά τους στην ανάπτυξη γνωστικών, κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων σε μαθητές με διαφορετικό ηλικιακό και γνωστικό επίπεδο που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη μάθηση.

Ιωάννα-Σταματίνα Παναγιωτακοπούλου, Άρτεμις Γιώτσα

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους μέχρι σήμερα

Η ιστορία της εκπαίδευσης από το 1822 μετράει πολλές και αλληπάλληλες μεταρρυθμίσεις και αντιμεταρρυθμίσεις, οι οποίες αποτελούσαν μόνιμο φαινόμενο από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα μέχρι περίπου τις αρχές της δεκαετίας του 1920 που οικοδομείται το αστικό σχολείο. Κατά τα τελευταία χρόνια, σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες παρατηρείται μια τάση περιορισμού των δημόσιων παροχών υπηρεσιών προσχολικής αγωγής και μετατόπισης του κόστους στους γονείς. Σημαντικές γεωγραφικές ανισότητες διατρέχουν το σύστημα εκπαίδευσης. Έτσι, αν και τα επίσημα στατιστικά στοιχεία εμφανίζουν

ένα πυκνότερο δίκτυο στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα, σε αυτά αντίθετα το πρόβλημα είναι οξύτερο. Παράλληλα, τονίζεται τόσο ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας της παιδείας όσο και η υιοθέτηση νέων αντιλήψεων για τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες που διαμορφώνονται, εφόσον η ανθρωπιστική παιδεία, η καλλιέργεια της γλώσσας και της πολιτισμικής μας παράδοσης αλλά και η κατανόηση του διεθνούς περιβάλλοντος αποτελούν σταθερές αρχές της εκπαιδευτικής πολιτικής, ενώ επισημαίνεται και η ανάγκη για κατανόηση και αποδοχή του «άλλου», σε μια πολυπολιτιστική κοινωνία. Όλες οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες που έγιναν μέχρι σήμερα στο σύνολό τους είναι σχολαιοκεντρικές. Οι μεταρρυθμιστές περιμένουν από το σχολείο να αποτελέσει τον βασικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικοποίησης και πολιτικοποίησης. Σε όλες τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες ο εκπαιδευτικός θεωρείται ο σημαντικότερος φορέας. Αυτός που ξέρει να μεταβιβάζει τη γνώση στον μαθητή για ένα καλύτερο σχολικό περιβάλλον, παιδαγωγικές σχέσεις, μόρφωση και γενικότερα μέλλον.

Κατερίνα Παναγιωτοπούλου, Μαρία Αργυροπούλου, Εμμανουήλ Ανεβλαβής, Βασιλική Ανεβλαβή

Κούρο-ιστορίες: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για παιδιά προσχολικής ηλικίας με θέμα τους Κούρους της Νάξου

Αντιμετωπίζοντας την εκπαίδευση ως τον μηχανισμό εκείνο που μέσω αυτού αλλά και μέσα από αυτόν διαμορφώνεται μια επικοινωνία με το παρελθόν και συνάμα κατασκευάζεται η καθημερινή πραγματικότητα για τα παιδιά, θα προσπαθήσουμε να σχεδιάσουμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και αφορά ένα κομμάτι της τοπικής ιστορίας της Νάξου. Ο σχεδιασμός μιας μαθησιακής διαδικασίας σε διαθεματικό πλαίσιο με τη χρήση παιχνιδιού στοχεύει στην ενεργή εμπλοκή των παιδιών, στην εξέλιξη του τρόπου σκέψης και δράσης τους καθώς και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που αφορούν την ολότητά τους. Ταυτόχρονα, η συγκεκριμένη προσπάθεια στηρίζεται στην άποψη ότι γνώση και μάθηση είναι αποτέλεσμα μιας συνεργατικής διαδικασίας και αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων. Τι σχέση έχουν μια αρχαιολόγος, ένα χελιδόνι, μια αράχνη, ένας γλάρος και οι Κούροι της Νάξου; Τι σχέση έχουν όλα αυτά με τα παιδιά μιας τάξης νηπιαγωγείου; Μέσα από ένα παιχνίδι που ακροβατεί μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας, παιδιά προσχολικής ηλικίας εξερευνούν το μαρμάρινο παρελθόν της Νάξου και γνωρίζουν Κούρους της αρχαϊκής εποχής. Μυστήρια γράμματα καταφθάνουν στην τάξη που ωθούν τα παιδιά να γίνουν ερευνητές ψαχουλεύοντας το παρελθόν. Η διαθεματική προσέγγιση του εκπαιδευτικού προγράμματος προσκαλεί και προκαλεί τα παιδιά να επεξεργαστούν τη συνθήκη, περιπλέκοντας θετικά ιστορία, τέχνη, γεωγραφία, ζωολογία και μαθηματικά με τη λαογραφία του νησιού.

Νίκος Παναγιώτου, Έφη Ανδρεάδου

Ο ειδησεογραφικός γραμματισμός στην εκπαιδευτική πράξη για την καλλιέργεια ενός κριτικού αναγνώστη των Μέσων Επικοινωνίας

Στην εποχή που τα σύγχρονα Μέσα Επικοινωνίας βρίσκονται στο κέντρο της καθημερινότητας των μαθητών τόσο ως αναγνωστών αλλά και ως δημιουργών, η εκπαίδευση οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για τον γραμματισμό των μαθητών σε αυτά. Οι μαθητές έρχονται σε καθημερινή επαφή με ειδησεογραφικά περιεχόμενα τόσο μέσα από την τηλεόραση αλλά κυρίως από το διαδίκτυο και τα social media. Αναμφισβήτητα, δημιουργείται η ανάγκη μελέτης του είδους των ειδησεογραφικών περιεχομένων που επιλέγουν οι μαθητές αλλά και των κριτηρίων με τα οποία το επιλέγουν. Παράλληλα, η ανάγκη δημιουργίας προγραμμάτων και παρεμβάσεων είναι επιτακτική, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν τα εργαλεία, τις γνώσεις και τις δεξιότητες και να είναι σε θέση να παρατηρούν, να ανακαλύπτουν, να αμφισβητούν, να επιλέγουν και να διαβάζουν ειδησεογραφικά περιεχόμενα με κριτική σκέψη. Ζητήματα, όπως η παραπληροφόρηση, οι ειδήσεις «δολώματα», η προπαγάνδα κ.ά., είναι κάποια από τα οποία μπορούν τα παιδιά να κατανοήσουν, να εντοπίσουν και να προβληματιστούν. Ο ειδησεογραφικός γραμματισμός αποτελεί έναν σημαντικό άξονα της Παιδείας στα Μέσα η οποία είναι μεγίστης σημασίας για την καλλιέργεια εν δυνάμει ενεργών πολιτών με κριτική σκέψη.

Καλλιρρόη Παναγουλοπούλου

Το αλφαβητάρι της πόλης μου

Η τοπική ιστορία συμβάλλει στη συγκρότηση ατομικής και συλλογικής συνείδησης. Η αλφαβητική κατανομή τοπωνυμίων χρησιμοποιείται για την ανεύρεση τοπικιστικών τοποθεσιών και για τη διαθεματική προσέγγιση παρελθόντος και παρόντος. Μέσω της συνεργατικής μάθησης δίνεται η δυνατότητα στους εμπλεκόμενους για απόκτηση γνώσεων και καλλιέργεια ενδιαφέροντος για την ιστορία του τόπου τους καθώς και για συνειδητοποίηση των αλλαγών που συνέβησαν στο τοπίο. Έτσι, οι μαθητές ευαισθητοποιούνται για τα τοπικά προβλήματα και διαμορφώνουν υπεύθυνη και ενεργή στάση για όσα συμβαίνουν στην τοπική κοινωνία. Μέσω εικόνων, κειμένων και βιωματικών δραστηριοτήτων οι μαθητές παράγουν κείμενα (καλλιέργεια γλωσσικής ικανότητας) για τις τοποθεσίες της πόλης τους με πυξίδα τα είκοσι τέσσερα γράμματα της αλφαβήτου. Επίσης, αναπτύσσουν συνεργασίες με τον Δήμο, με σχολεία (δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια) του ίδιου Δήμου με την ίδια θεματολογία και απώτερο στόχο τη συνεργατική συγγραφή του βιβλίου *Το αλφαβητάρι της πόλης μου*. Το *Αλφαβητάρι* σχεδιάστηκε με πρωτοβουλία της Δημοτικής Αρχής της Πετρούπολης και του ιστορικού Ανδρέα Α. Μηλιώνη. Συντελεστές οι εκπαιδευτικοί, διευθυντές και διευθύντριες σχολικών μονάδων. Πρωταγωνιστές οι μαθητές και μαθήτριες. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Dewey (1938) η μάθηση πρέπει να συνδέεται με τα βιώματα των μαθητών και οι μαθησιακές δραστηριότητες πρέπει να είναι «ζωντανές και ενδιαφέρουσες».

Θεοδώρα Παντελίδου

Ο κοινωνικοποιητικός ρόλος της εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση –εκπεφρασμένος ρόλος της οποίας είναι η μετάδοση γνώσεων, η καλλιέργεια δεξιοτήτων, η παιδεία με την έννοια της γενικότερης πνευματικής, ηθικής και ψυχικής καλλιέργειας του ατόμου– κοινωνικοποιεί και πολιτικοποιεί τους μαθητές μέσω του σχολείου. Ο θεσμός αυτός διαδραματίζει βασικότατο ρόλο στη διαμόρφωση του εύπλαστου και ευαίσθητου χαρακτήρα των μαθητών, οι οποίοι συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία καθ' υπαγόρευση και εισέρχονται σε ένα ευρύτερο από την οικογένειά τους κοινωνικό σύνολο, υποχρεωμένοι να προσαρμοστούν σε τάξεις με ετερογενή –από κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική, ακόμη και εθνική άποψη– σύσταση, να προβάλουν την ατομικότητά τους, αλλά και να αποδεχτούν τη διαφορετικότητα. Οι παράγοντες που καθιστούν την εκπαιδευτική διαδικασία γόνιμη ή ατελέσφορη είναι πολλοί και το ουσιώδες είναι ότι τα αποτελέσματά της αντανακλούν σε πολιτισμικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο την ποιότητα ή τις αδυναμίες μιας κοινωνίας.

Αικατερίνη Παπαβασιλείου, Ιωάννα Πασσαλή

Συγκριτική διερεύνηση ορθογραφικής ορθότητας και κειμενικής οργάνωσης σε μαθητές τυπικής ανάπτυξης, σε μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και σε κωφούς μαθητές

Η κατάκτηση των δεξιοτήτων παραγωγής γραπτού λόγου είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς μέσω αυτών ένα κείμενο καθίσταται εύκολα κατανοητό και αντιληπτό από τον αναγνώστη του. Ωστόσο, η κατάκτησή τους προκαλεί δυσκολίες τόσο στους τυπικούς μαθητές όσο και στους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και ακόμα περισσότερο στα κωφά παιδιά. Η έρευνα αυτή λοιπόν έχει ως σκοπό τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική διερεύνηση των ορθογραφικών λαθών, της κειμενικής οργάνωσης και της μορφοσυντακτικής ικανότητας των τριών αυτών πληθυσμών. Το δείγμα αποτελείται από 54 μαθητές τυπικής ανάπτυξης, 26 μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και 3 κωφούς μαθητές από τη Δ' και την Ε' Δημοτικού. Για την αξιολόγησή τους χρησιμοποιήθηκαν δύο εργαλεία, το σταθμισμένο Τεστ Δυσκολιών Γραπτού Λόγου των μαθητών Γ'- ΣΤ' Δημοτικού, από το οποίο εφαρμόστηκε η Δοκιμασία Παραγωγής Γραπτού Κειμένου και η Δοκιμασία Αποδομημένης Πρότασης και το Ορθογραφικό Τεστ. Αναφορικά με τα αποτελέσματα της έρευνας, προέκυψαν διαφορές στην ορθογραφική ορθότητα, στη μορφογραμματική ενημερότητα και στην κειμενική οργάνωση και συνοχή μεταξύ αυτών των τριών ομάδων. Επιπλέον, βρέθηκαν διαφορές στην ικανότητα μορφοσύνταξης ανάμεσα στους μαθητές τυπικής ανάπτυξης και στους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, ενώ, ιδιαίτερα για τους κωφούς μαθητές, πέρα από αυτές τις διαφοροποιήσεις αναδείχθηκαν και μεγαλύτερες δυσκολίες φωνογραφημικής ενημερότητας.

Φωτεινή Παπαγάλου

Δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης ψηφιακών ιστορικών χαρτών

Η κατανόηση της ιστορίας απαιτεί γεωγραφική γνώση και σύνδεση των ιστορικών γεγονότων με το γεωγραφικό πλαίσιο στο οποίο συντελέστηκαν. Ο χάρτης αποτελεί απαραίτητο διδακτικό εποπτικό μέσο ενίσχυσης της ιστορικής εκπαίδευσης και καλλιέργειας της ιστορικής σκέψης. Σήμερα, σε ένα περιβάλλον όπου η τεχνολογία έχει ταχύτατη ανάπτυξη και αυξημένη προσβασιμότητα, η αξιοποίηση ψηφιακών χαρτών στην ιστορική εκπαίδευση συντελεί στη διαμόρφωση ενός μαθησιακού πλαισίου, στο οποίο αναπτύσσονται στρατηγικές και μέθοδοι που ενδυναμώνουν τη διδασκαλία και υποστηρίζουν τη διερευνητική μάθηση και την επίλυση προβλημάτων. Οι ψηφιακοί χάρτες διευκολύνουν την ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής και καινοτόμου προσέγγισης της ιστορίας, καθώς είναι ευέλικτοι, επεξεργάσιμοι και δυναμικοί, επιτρέποντας στον μαθητή την αλληλεπίδραση. Επίσης, μπορούν να είναι στοχευμένοι και εξειδικευμένοι, παρέχοντας δυνατότητες εστίασης, επιλογής της πληροφορίας και ελέγχου του βαθμού λεπτομέρειας για κάθε περίπτωση. Οι ψηφιακοί χάρτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Στην παρούσα εργασία προτείνονται δραστηριότητες αξιοποίησης ηλεκτρονικών ψηφιακών χαρτών που δίνουν νόημα στη γνώση, εκσυγχρονίζουν και εμπλουτίζουν τη διδασκαλία και ενισχύουν την πληροφοριακή παιδεία. Πρόκειται για δημιουργικές δραστηριότητες ενεργού πειραματισμού, διερεύνησης πληροφοριών, κριτικής αξιολόγησης, ανάλυσης και ερμηνείας, ανακάλυψης σχέσεων, συγκρίσεων, εφαρμογής γνώσεων, ανασκόπησης / ανακεφαλαίωσης καθώς και συμπληρωματικές δραστηριότητες (κουίζ, παιχνίδια). Οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι ερευνητικού χαρακτήρα, με βασικό σκοπό να συνεισφέρουν στην εμπάθυνση της ιστορικής γνώσης, στην εξέλιξη της ιστορικής και κριτικής σκέψης των μαθητών και στην ανάπτυξη ψηφιακού και ιστορικού - χαρτογραφικού γραμματισμού. Ζητούμενο, ακόμη, είναι να καταστήσουν τη γνώση πιο εύληπτη και ελκυστική, προκαλώντας το ενδιαφέρον των μαθητών και προωθώντας με τρόπο παιγνιώδη, ομαδοσυνεργατικό και με τη συνδρομή της τεχνολογίας την έρευνα, την κατανόηση πληροφοριών και την πρόκληση προβληματισμού και διαλόγου, σε περιβάλλον ψηφιακό και ευχάριστο. Επιπλέον, επιδιώκεται να έχει ο μαθητής ρόλο ενεργού υποκειμένου και να υποβοηθηθούν οι μαθητές με αδυναμίες και ειδικές μαθησιακές ανάγκες με την ηλεκτρονική αισθητοποίηση εννοιών και σχέσεων. Οι δραστηριότητες είναι τροποποιήσιμες και προσαρμόσιμες σε διαφορετικά ηλικιακά και μαθησιακά επίπεδα.

Ελένη Παπαγεωργίου

Το λιώσιμο των παγετώνων: Από τη γραφική αναπαράσταση μιας εκθετικής συνάρτησης στην ευαισθητοποίηση για κοινωνικά ζητήματα

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μια διδακτική παρέμβαση που αφορά τη διδασκαλία της έννοιας της εκθετικής συνάρτησης, εφαρμόζοντας ποικιλοτρόπως τη μάθηση με διερώτηση και την προώθηση θεμελιωδών αξιών μέσα από το μάθημα των Μαθηματικών. Η παρέμβαση σχεδιάστηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος MASDIV (supporting MAtematics and Science teachers in addressing DIVersity and promoting fundamental Values) (Erasmus+ KA3) και εφαρμόστηκε σε μαθητές Β' Λυκείου κατά τη σχολική χρονιά 2018-2019. Προτείνει τη συμπεριληπτική προσέγγιση για την κατανόηση της έννοιας της εκθετικής συνάρτησης από όλους τους μαθητές, εφαρμόζοντας τη μάθηση με διερώτηση ως μέσο διαχείρισης της διαφορετικότητας που σχετίζεται με την επίδοση ή την κουλτούρα. Αξιοποιεί ως διδακτικό θεματικό πλαίσιο το λιώσιμο των παγετώνων, επιδιώκοντας την πρόκληση κινήτρων στο μάθημα των Μαθηματικών και ταυτόχρονα την ευαισθητοποίηση όλων των μαθητών σε κοινωνικά ζητήματα. Η εν λόγω παρέμβαση έχει διττό στόχο: (α) την κατανόηση της έννοιας της εκθετικής συνάρτησης μέσα από πολυτροπικές αναπαραστάσεις, και (β) την ενίσχυση ή ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης των μαθητών και του σεβασμού προς την πολιτισμική ποικιλομορφία και την ανθρώπινη ζωή γενικότερα. Για την επίτευξη των στόχων, σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν δραστηριότητες παρακολούθησης σχετικού βίντεο, συζήτησης, κατασκευής γραφικής παράστασης πραγματικών δεδομένων που αναφέρονται στην αύξηση της θαλάσσιας στάθμης σε σχέση με τον χρόνο, καθώς και προβλέψεις του φαινομένου που αφορούν μελλοντικό χρόνο. Η εφαρμογή της προσέγγισης ενεργοποίησε όλους τους μαθητές στο μάθημα και τους προβληματίσε για τα σχετικά περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα που συζητήθηκαν. Οι μαθητές προέβησαν στη διατύπωση ιδεών για το πώς μπορεί ο άνθρωπος να συμβάλει, ώστε να περιοριστεί το λιώσιμο των παγετώνων. Αν και κάποιοι αδύνατοι μαθητές δυσκολεύτηκαν στην κατασκευή της εκθετικής

γραφικής παράστασης, εντούτοις η συνεργασία που αναπτύχθηκε μεταξύ τους και οι διερευνητικές δραστηριότητες φαίνεται να συνέβαλαν στην κατανόηση της μαθηματικής έννοιας. Η διδασκαλία με τη συγκεκριμένη προσέγγιση ήταν αποτελεσματική όσον αφορά τόσο την κατανόηση της έννοιας όσο και την προώθηση θεμελιωδών αξιών.

Μαρίνα Παπαγεωργίου

Η σημασία των τουρκικών πολιτιστικών στοιχείων στη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας σε ενήλικες

Μια γλώσσα είναι παράλληλα και ένας πολιτισμός· ως αποτέλεσμα αυτής της διαπίστωσης κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας μιας γλώσσας πρέπει να διδάσκεται και ο πολιτισμός της. Στις μέρες μας, οι άνθρωποι, θέλοντας να επικοινωνήσουν σε παγκόσμια κλίμακα, νιώθουν την ανάγκη να μάθουν μια ξένη γλώσσα. Σε αυτό το πλαίσιο αυξήθηκε και η σημασία της διδασκαλίας των τουρκικών ως ξένη γλώσσα. Η γλώσσα μεταφέρει και έναν πολιτισμό· έτσι, κάποιος που μαθαίνει μια ξένη γλώσσα, θέλοντας και μη, μαθαίνει και τον πολιτισμό της. Η εξέλιξη της τεχνολογίας αύξησε σε απίστευτο βαθμό τις διεθνείς σχέσεις μεταξύ των ατόμων, οπότε το πρόβλημα της επικοινωνίας ήρθε στο προσκήνιο. Κάθε άτομο καταβάλλει προσπάθεια για να μάθει μια ξένη γλώσσα με σκοπό να τη χρησιμοποιήσει σε διάφορους τομείς, όπως εμπόριο, εκπαίδευση, υγεία και πολιτική. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε ανθρώπους ξένων υπηκοοτήτων οι οποίοι για διάφορους λόγους θέλουν να μάθουν μια γλώσσα (εργασία, τουρισμός, εκπαίδευση κτλ.), κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας δεν πρέπει να εστιάζουν την προσοχή τους μόνο στα δομικά χαρακτηριστικά της γλώσσας αλλά και στον πολιτισμό. Το να φαίνεται ο πολιτισμός ως ένα δραστήριο μέσο ήπιας ισχύος που επιτυγχάνει τη δημιουργία σταθερών σχέσεων μεταξύ κοινωνιών, εξασφαλίζει τη χρήση του ως το πιο διαδεδομένο όργανο πολιτιστικής διπλωματίας. Στην Τουρκία τα τελευταία χρόνια μέσω του οράματος της πολιτιστικής διπλωματίας άρχισαν να δραστηριοποιούνται σχετικά με τη γλώσσα. Έτσι, το 2007 ιδρύθηκε το ινστιτούτο Yunus Emre που στοχεύει στη χρήση της γλώσσας ως μέσο πολιτιστικής διπλωματίας, ένα σημαντικό στοιχείο του πολιτισμού και των πολιτιστικών αξιών της Τουρκίας. Το ινστιτούτο Yunus Emre με τα κέντρα που άνοιξε σε διάφορες χώρες δραστηριοποιείται στη γνωστοποίηση της ιστορίας, της τέχνης, του πολιτισμού και της γλώσσας της Τουρκίας. Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα που κατευθύνεται, ώστε να λειτουργεί ως ένα μέσο στρατηγικής επικοινωνίας της γλώσσας και των πολιτιστικών αξιών της Τουρκίας.

Ελένη Παπαγιαννακοπούλου, Μαρία-Αλεξάνδρα Κουμανάκου

Δίνοντας πνοή στην ορχήστρα!

Η παρούσα προφορική ανακοίνωση με τίτλο «Δίνοντας πνοή στην ορχήστρα!» πραγματεύεται ένα διαθεματικό διδακτικό σενάριο. Η μουσική συνδέεται διαθεματικά με τη θεατρική αγωγή και παράλληλα αξιοποιούνται οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Το σενάριο προτείνεται να εφαρμοστεί σε μαθητές και μαθήτριες της Δ' τάξης του δημοτικού σχολείου και η χρονική διάρκεια που απαιτείται είναι έξι διδακτικές ώρες. Οι δραστηριότητες των τριών πρώτων ωρών θα πραγματοποιηθούν στο μάθημα της Μουσικής και οι υπόλοιπες στο μάθημα της Θεατρικής Αγωγής. Σκοποί του σεναρίου είναι η εξοικείωση των μαθητών/τριών με τα μουσικά όργανα της συμφωνικής ορχήστρας, η ανάπτυξη των γλωσσικών δυνατοτήτων τους μέσω του δραματικού διαλόγου και η καλλιέργεια των σωματικών εκφραστικών ικανοτήτων τους. Η ενεργητική ακρόαση, η συζήτηση, η προβολή οπτικοακουστικού υλικού, ένα ψηφιακό παιχνίδι ταξινόμησης των μουσικών οργάνων, η καθοδηγούμενη ανακάλυψη του ελεύθερου λογισμικού ανοικτού κώδικα γραφής, επεξεργασίας παρτιτούρας και σύνθεσης Musescore, ο ελεύθερος αυτοσχεδιασμός, η συνεργατική σύνθεση, οι «παγωμένες εικόνες» αναπαράστασης μουσικών οργάνων των μαθητών/τριών, οι δραματικοί διάλογοι οι οποίοι αναπτύσσονται μεταξύ τους καθώς και η συνεργατική δημιουργία μιας διαδραστικής αφίσας με τη χρήση του λογισμικού Glogster αξιοποιούνται κατά την υλοποίηση του σεναρίου και συντελούν στην επίτευξη της στοχοθεσίας του. Το διδακτικό σενάριο ολοκληρώνεται με τη καταγραφή των αξόνων αξιολόγησης τόσο των μαθητών/τριών όσο και του σεναρίου.

Μανώλης Παπαρηγοράκης, Δημήτρης Δημητριάδης

Κράτα μου το χέρι για μια βουτιά στο χθες: Η Μύρτις ζωντανεύει το παρελθόν στη σχολική τάξη

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζονται οι λόγοι αλλά και οι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε να ενταχθεί η ιστορία της Μύρτιδος στη σχολική εκπαίδευση. Η συνεργασία διεπιστημονικής ομάδας για την ανάπλαση του προσώπου αλλά και του τρόπου ζωής του εντεκάχρονου κοριτσιού που έζησε στην αρχαία Αθήνα του 5ου π.Χ. αιώνα επιτρέπει τη σύνδεση της ιστορίας της Μύρτιδος με διαφορετικά σχολικά μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος. Επίσης, το γεγονός ότι η Μύρτις –πρόσωπο οικείο στα παιδιά, ένα μικρό κορίτσι που είναι ηλικιακά κοντά τους, ένα θύμα του λοιμού της Αθήνας και όχι ήρωας πολέμου ή κάποιο σημαντικό πολιτικό πρόσωπο– βοηθάει τους μαθητές να εστιάσουν την προσοχή τους όχι μόνο στην πολεμική ιστορία αλλά και στην ιστορία της καθημερινής ζωής, των γυναικών, των παιδιών, της εκπαίδευσης, της διατροφής, των δούλων και των μετοίκων. Προσεγγίζοντας την ιστορία της Μύρτιδος όχι μόνο μέσω της παραδοσιακής διδασκαλίας αλλά και μέσω τεχνικών θεάτρου, δράματος, εικαστικών τεχνών και δημιουργικής γραφής σε συνδυασμό με τη χρήση ιστορικών πηγών, μπορούμε να τη ζωντανέψουμε εντός του ιστορικού της πλαισίου, δίνοντας μια βιωματική διάσταση στο μάθημα της Ιστορίας. Με αυτόν τον τρόπο, προκαλείται το ενδιαφέρον των μαθητών, οι οποίοι αναπτύσσουν παράλληλα γνωστικές αλλά και κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες που σχετίζονται με το μάθημα της Ιστορίας, όπως ιστορική ενσυναίσθηση, διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων αλλά και επεξεργασία ιστορικών τεκμηρίων. Οι μαθητές μπορούν να αντιλαμβάνονται πλέον το μάθημα της Ιστορίας όχι μόνο ως ένα μάθημα ημερομηνιών και δύσκολων ονομάτων, αλλά και ως ένα μάθημα που τους επιτρέπει να αντιληφθούν το παρελθόν όχι ως κατώτερο αλλά ως διαφορετικό, κατανοώντας παράλληλα τη σύγχρονη πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Τέλος, η ιστορία της Μύρτιδος μπορεί να ενταχθεί λειτουργικά στην εκπαιδευτική διαδικασία είτε στο πλαίσιο της εναλλακτικής ζώνης και του ολοήμερου προγράμματος είτε ως κεφάλαιο στο σχολικό εγχειρίδιο είτε, τέλος, μέσω σκίτσων, διαλόγων και ασκήσεων στο σχολικό εγχειρίδιο.

Μανώλης Παπαρηγοράκης, Νίκη Μαρώση

Η κληρονομιά της Μύρτιδας στη διδακτική του μαθήματος της Ιστορίας

Η Μύρτιδα ήταν ένα 11χρονο κορίτσι που έζησε κατά τον Χρυσό Αιώνα των Αθηνών. Για να αναπλαστεί το πρόσωπό της τριάντα επιστήμονες με επικεφαλής τον Επίκουρο Καθηγητή της Οδοντιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μανώλη Παπαρηγοράκη, εργάστηκαν πάνω στο DNA 2500 ετών στηριζόμενοι στις πολύτιμες πληροφορίες που έδωσαν αρχαιολόγοι και ανθρωπολόγοι. Η παρούσα εισήγηση θα έχει ως θέμα τη διδακτική αξιοποίηση της Μύρτιδας στο μάθημα της Ιστορίας της Α' Γυμνασίου.

Μανώλης Παπαρηγοράκης, Αθηνά Ρηγάτου, Μαρίκα Σαμπρή

Η Μύρτις πάει σχολείο...

Η συνεργασία Σχολείου–Μουσείου στην Ελλάδα άρχισε, στη δεκαετία του '70. Σήμερα, 50 χρόνια μετά σχεδόν όλα τα μουσεία και οι πολιτιστικοί φορείς σχεδιάζουν και υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα στους χώρους τους άλλα και μουσειοσκευές. Συνέπεια αυτών των προσπαθειών είναι η επίσκεψη σε ένα μουσείο ή ο δανεισμός μιας μουσειοσκευής να αποτελούν πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η Μύρτις από την πρώτη παρουσίασή της στο Μουσείο Ακρόπολης, το 2010, είχε θέσει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός της το μαθητικό-νεανικό κοινό, ένα κοινό απαιτητικό και γενναιόδωρο, με το οποίο μπορεί να οικοδομηθεί μια σχέση με μέλλον. Το γεγονός άλλωστε ότι η έκθεση δομείται και αναπτύσσεται γύρω από ένα κεντρικό έκθεμα τη Μύρτιδα, ένα παιδί της αρχαιότητας την καθιστά ιδιαίτερα θελκτική στο παιδικό κοινό. Αυτή η αγάπη οδήγησε στον σχεδιασμό μουσειοσκευών με αφετηρία τη Μύρτιδα. Η χρήση των μουσειοσκευών σε διαφορετικές τάξεις της πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, τάξεις με διαφορετικές προσλαμβάνουσες και βιώματα απέδειξε ότι η διάρθρωση και ο τρόπος παρουσίασης των μουσειοσκευών ενεργοποιούν την παρατηρητικότητα και την κριτική ικανότητα των παιδιών. Παράλληλα δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για διαθεματική αξιοποίηση, για την καλλιέργεια της φαντασίας και την κοινωνικοποίηση μέσα από τη συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες και την έκφραση της προσωπικής τους γνώμης. Οι μουσειοσκευές καθ' όλη τη διάρκεια των προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν ενέπλεξαν ουσιαστικά τους μαθητές σε μια ενεργητική και παιγνιώδη ανακάλυψη της γνώσης. Καθώς στα παιδιά δίνεται η δυνατότητα να αγγίξουν, να παρατηρήσουν, να εκφράσουν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματα

τους και να συνεργαστούν επιτυγχάνεται η μαθησιακή καλλιέργεια μέσα από την αλληλεπίδραση, τόσο απαραίτητη όσο και διδακτική διαδικασία, που σε συνδυασμό οδηγούν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και πολυσχιδούς προσωπικότητας.

Λεωνίδας Παπαδάκης, Μόδεστος Σταυράκης

Βιωματικότητα, αυτοματισμοί, S.T.E.M. και η τεχνολογία του διαδικτύου των αντικειμένων στη σύγχρονη εκπαίδευση: Μια μελέτη περίπτωσης σε έξυπνα εκπαιδευτικά δωμάτια απόδρασης (escape rooms) με σύγχρονες μεθόδους μάθησης

Η επίδραση της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης στη διασυνδεδεμένη κοινωνία επιτάσσει την αναθεώρηση των εκπαιδευτικών μεθόδων. Στον PISA 2018 η Ελλάδα εμφανίζεται για άλλη μια φορά κάτω από τον μέσο όρο στον τομέα Ανάγνωση / Μαθηματικά / Επιστήμες, ενώ φαίνεται ότι οι μαθητές έχουν καλύτερες επιδόσεις, όταν υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από μαθητές και καθηγητές για την παραδοτέα έννοια. Ένα νέο μοντέλο μάθησης, το Science Technology Engineering and Mathematics, προσεγγίζει τα θέματα διεπιστημονικά, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν τη γνώση, να συνεργαστούν και να εκφράσουν ελεύθερα τη δημιουργικότητά τους. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας μελέτης περίπτωσης που βασίστηκε στη συνδυαστική εφαρμογή θεωριών μάθησης, όπως του συμπεριφορισμού, του κονστρουκτιβισμού, του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, του connectionism - trial and error, του πλαισίου PACT, των διδακτικών σεναρίων καθηγητών Β' επιπέδου καθώς και των δωματίων απόδρασης με το πλαίσιο S.T.E.M. Αξιοποιώντας το πλούσιο ερευνητικό θεωρητικό υπόβαθρο, σχεδιάστηκε, σκηνοθετήθηκε και υλοποιήθηκε ένα πλήρως λειτουργικό και επισκέψιμο δωμάτιο απόδρασης που περιελάμβανε σενάρια S.T.E.M. Μεταξύ των άλλων χρησιμοποιήθηκαν μικροελεγκτές και η τεχνολογία του Διαδικτύου των Αντικειμένων. Στη υλοποίηση του δωματίου συμμετείχαν μαθητές του τομέα Πληροφορικής του 2ου ΕΠΑΛ (δημιουργοί), ενώ στη συνέχεια προσκλήθηκαν μαθητές διαφόρων βαθμίδων (συμμετέχοντες) για να εξερευνήσουν τα σενάρια του δωματίου. Τα αποτελέσματα ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά σε όλους τους τομείς, εφόσον οι μαθητές εμπέδωσαν τις έννοιες με διασκεδαστικό τρόπο. Η σκηνοθεσία του χώρου σε συνδυασμό με την ομαδοσυνεργατικότητα συνέβαλαν στην αποβολή του άγχους των μαθητών με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια πρωτόγνωρα ευχάριστη ατμόσφαιρα / εκπαιδευτική εμπειρία για τους μαθητές και τον συνοδό καθηγητή. Το δωμάτιο παρουσιάστηκε στο Φεστιβάλ Ψηφιακής Δημιουργίας για δύο συνεχόμενα έτη (2018, 2019) με μεγάλη συμμετοχή και επιτυχία. Η συγκεκριμένη πρωτοποριακή έρευνα απέδειξε ότι το δωμάτιο απόδρασης δίνει ένα σημαντικό κίνητρο στους μαθητές για συμμετοχή στην οποία προσδίδει προστιθέμενη αξία και ότι θα μπορούσε να αποτελέσει ένα νέο πλαίσιο εκπαιδευτικής μεθόδου.

Αναστασία Παπαδημητρίου

Η δυσαριθμησία ως ειδική μαθησιακή δυσκολία

Η παρούσα ερευνητική εργασία μελετά τη δυσαριθμησία ως ειδική μαθησιακή δυσκολία, δίνοντας ορισμούς των εννοιών και διακρίνοντάς την από άλλες μαθησιακές δυσκολίες. Μάλιστα, ασχολείται με διάφορες πτυχές της τόσο ως προς τις μαθηματικές δυσκολίες όσο και ως προς άλλες δυσκολίες που επιφέρει και οι οποίες επηρεάζουν την καθημερινότητα του ανθρώπου. Επιπλέον, στην εργασία αυτή παρουσιάζονται στοιχεία του ανθρώπινου εγκεφάλου που επηρεάζουν και ελέγχουν την επίδοση του ανθρώπου στη μαθηματική σκέψη και λογική, αλλά και τη δυσλειτουργία του λόγω της ύπαρξης της εν λόγω δυσκολίας. Τέλος, στην εργασία συγκεντρώνονται τα χαρακτηριστικά και οι ελλείψεις που παρουσιάζει ένα άτομο με δυσαριθμησία, ώστε να δίνεται εύκολα η δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να ανατρέξουν σε αυτά.

Αναστασία Παπαδημητρίου

Τα σταυροδρόμια του κόσμου

Προσωπικός μου στόχος είναι να συνεχίσω να εργάζομαι και να εξελίσσομαι πάνω στο κομμάτι της εκπαίδευσης και να υιοθετώ συνεχώς νέους τρόπους και νέες μεθόδους εκμάθησης. Σχεδίασα λοιπόν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε μια σχολική τάξη ή σε μια ομάδα παιδιών γενικότερα ηλικίας 8-11 ετών. Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα με τίτλο «Τα Σταυροδρόμια του

Κόσμου» σχεδιάστηκε με στόχο τα παιδιά να γνωρίσουν νέους λαούς και πολιτισμούς και να μάθουν να σέβονται τη διαφορετικότητα αλλά και το περιβάλλον. Τα παιδιά ανακαλύπτουν μέσα από πέντε συναντήσεις τη διαφορετική πανίδα και χλωρίδα που συναντάται σε διάφορα μέρη του πλανήτη, το κλίμα που διαφέρει σε κάθε ήπειρο, τις τέχνες (μουσική, ζωγραφική, θέατρο κ.ά.) και την παράδοση διαφορετικών πολιτισμών. Όλα αυτά επιτυγχάνονται μέσα από εκπαιδευτικά παιχνίδια και δραστηριότητες τα οποία πέρα από τις γνώσεις προωθούν τη συνεργασία, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την έκφραση των σκέψεων και συναισθημάτων των παιδιών. «Τα σταυροδρόμια του κόσμου» έχουν σχεδιαστεί προσεκτικά, προκειμένου να σχετίζονται με τη διδακτέα ύλη του δημοτικού και με μικρές τροποποιήσεις μπορούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες κάθε τάξης.

Γιώτα Παπαδημητρίου

Τα Εκπαιδευτήρια της Ελληνικής Κοινότητας Μανσούρας: Κοινωνική ανάδειξη και παροικιακή επιβίωση μέσω της εκπαίδευσης

Η μεγάλη και πλούσια ελληνική παροικία που δρούσε από τις αρχές του 19ου αι. στη Μανσούρα, μια πόλη στο εσωτερικό της Αιγύπτου, είχε οργανωθεί σε Κοινότητα, ένα όργανο διοίκησης που αποτελούσε το νομικό της πρόσωπο. Με τη μέριμνα της Κοινότητας λειτουργούσε εκεί ως τα τέλη του 20ού αι. ελληνικό σχολείο το οποίο με τον χρόνο είχε εξελιχθεί σε σχολειούπολη με φήμη σε όλη την Αφρική και την Ελλάδα ακόμη. Η «Ελληνική Κοινότης Μανσούρας» φρόντιζε με διάφορες στρατηγικές να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο σπουδών για τα Εκπαιδευτήριά της. Η εκπαιδευτική της πολιτική ήταν τόσο επιτυχημένη, ώστε τα περίφημα «Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας» ήταν ένας από τους παράγοντες στους οποίους μπορούμε να αποδώσουμε την ακμή της ελληνικής παροικίας στη Μανσούρα, εφόσον της εξασφάλιζαν κύρος και αποτελούσαν παράγοντα συσπείρωσης και πληθυσμιακής ενίσχυσής της, σε μια εποχή κατά την οποία ο Ελληνισμός της Αιγύπτου βρισκόταν σε γενικότερη ύφεση και στρεφόταν με εντεινόμενους ρυθμούς προς την Ελλάδα. Στόχος του παρόντος κειμένου είναι να εμβαθύνει στην εκπαιδευτική πολιτική της Ελληνικής Κοινότητας στη Μανσούρα, ώστε να καταλήξουμε σε συμπεράσματα για την εκπαίδευση ως μηχανισμό μέσα από τον οποίο διασφαλίζει το μέλλον της μια εθνική ομάδα που δρα σε ανταγωνιστικό πολιπολιτισμικό περιβάλλον.

Σταύρος Παπαδόπουλος

Η τοπική ιστορία και η διδασκαλία της μέσα από τα προγράμματα σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τη μεταπολίτευση μέχρι τις μέρες μας

Η τοπική ιστορία σε συνάρτηση με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν το θέμα της εισήγησής μας. Αρχικά, θα αναφερθούμε στη χρονική περίοδο από τη μεταπολίτευση (1973) έως τις μέρες (2020), μια περίοδο πενήντα περίπου ετών. Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της ιστορίας για όλες τις τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την περίοδο αυτή, εστιάζοντας στην παρουσία και τον ρόλο της τοπικής ιστορίας καθώς και στη διδασκαλία της. Παράλληλα, θα αναφερθούμε και στην παρουσία της τοπικής ιστορίας στα προγράμματα σπουδών άλλων χωρών, επιδιώκοντας μια συγκριτική μελέτη. Το σχολικό εγχειρίδιο και ο ρόλος της τοπικής ιστορίας σε αυτό θα αποτελέσει ένα ακόμη μέρος της εισήγησής μας. Θα παρουσιάσουμε καλές πρακτικές σχετικά με τη διδασκαλία της τοπικής ιστορίας και στοιχεία σχετικά με εκπαιδευτικά προγράμματα που υποβάλλονται από εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και αναφέρονται στην τοπική ιστορία. Ολοκληρώνοντας, θα αναδείξουμε τη σημασία και τη σπουδαιότητα της τοπικής ιστορίας στην αλλαγή πλαισίου διδασκαλίας του ιστορικού μαθήματος στην εκπαίδευση.

Βασιλική Παπαδοπούλου, Βασιλική Μούλη

Εκπαιδευτική δραστηριότητα: Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας

Με αφορμή τα εκατό χρόνια από τη γενοκτονία των Ποντίων συνειδητοποιήσαμε πως στον εκπαιδευτικό τομέα δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση –ή τουλάχιστον όση εμείς θεωρούμε πως θα έπρεπε– στο ζήτημα αυτό. Πιστεύοντας ότι η εκπαίδευση δύναται να μεταλαμπαδεύσει στις νέες γενιές το ιστορικό παρελθόν και να λειτουργήσει ως μοχλός αλλαγών, δημιουργήσαμε μια εκπαιδευτική δραστηριότητα. Ο αρχικός μας προβληματισμός για τη σημερινή εκπαίδευση ανακάλεσε στη μνήμη μας τον ρόλο που κατείχε η παιδεία

στον ποντιακό χώρο· έτσι, θεωρήσαμε ότι πρέπει να εστιαστούμε σε αυτό θεματικά. Πιο συγκεκριμένα, επιλέξαμε να προσεγγίσουμε το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, καθώς είναι ευρέως γνωστό και ο ρόλος του ιδιαίτερα σπουδαίος για την εποχή του. Η δραστηριότητα απευθύνεται σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συνδέεται με το μάθημα της Ιστορίας και αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος ο μαθητής με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού έρχεται σε επαφή με ένα εγχειρίδιο που περιλαμβάνει πληροφορίες για το Φροντιστήριο και κάποιες βιβλιογραφικές αναφορές / προτάσεις. Στο δεύτερο μέρος οι γνώσεις αυτές αξιολογούνται με έναν τρόπο που απέχει πολύ από τη γνωστή αξιολόγηση. Οι μαθητές σε ομάδες καλούνται να απαντήσουν ερωτήσεις σε συγκεκριμένο χρόνο. Υπάρχουν κανόνες και οδηγίες σύμφωνα με τις οποίες κάποια ομάδα λαμβάνει τη νικήτρια θέση. Σκοπός είναι να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με την ιστορία του ποντιακού ελληνισμού με έμφαση στον τομέα της εκπαίδευσης, με την ελπίδα ότι αυτό θα λειτουργήσει ως γνωστικός σπινθήρας που θα πυροδοτήσει και άλλες αναζητήσεις.

Γεωργία Παπαδοπούλου

Ένα παραμυθένιο ταξίδι

Η παρούσα διδακτική παρέμβαση αφορά τη συγγραφή τριών ταξιδιωτικών - μυθοπλαστικών ιστοριών από τα ελληνόπουλα του Τμήματος Ελληνικής Γλώσσας της Μόσχας, υπό τη μορφή δίμηνων projects που πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα 2016-2018 και συνδέουν αντίστοιχα τη Μόσχα με την Αθήνα στο πρώτο μας παραμύθι *Μόσχος και Αθηνά - Ρiaga Bonlu* και τη Μόσχα με τη Θεσσαλονίκη στο δεύτερο παραμύθι *Μόσχος και Νίκη* (σε συνεργασία με το 27ο Δημοτικό Σχολείο της Θεσσαλονίκης). Επίσης, ενώσαμε όλη την Ελλάδα με όλη τη Ρωσία στο τρίτο βιβλίο μας, το *Ένα παραμυθένιο Ταξίδι του Ιβάν και της Αφροδίτης με τη μαγική ματριόσκα*. Στο τελευταίο αυτό παραμύθι συντρόφους, συνοδοιπόρους και βοηθούς στο ταξίδι είχαμε τους ήρωες των σημαντικότερων ελληνικών και ρώσικων παραδοσιακών παραμυθιών. Απώτερος εκπαιδευτικός στόχος ήταν να προσφερθούν ευκαιρίες για έκθεση σε πολιτισμικές πληροφορίες και διαπολιτισμικές συγκρίσεις στους/στις μαθητές/τριες, ώστε να μάθουν αβίαστα, με τρόπο ευχάριστο, παιχνιδιώδη και βιωματικό αφενός την ιστορία και τη γεωμορφολογία των δύο κρατών μας μέσω της σύνδεσης και της ανάδειξης των φυσικών και πολιτιστικών μνημείων και των σύγχρονων κατασκευών και αφετέρου να γνωρίσουν την ιδιαίτερη ψυχοσύνθεση των δύο λαών μας μέσα από τη λαϊκή παράδοση. Μέσω της συγγραφής παραμυθιών από τα ίδια τα παιδιά επιδίωξή μας ήταν και η ανάδειξη των ιδιαίτερων κλίσεων / ταλέντων των μαθητών (εικονογράφηση - μορφοποίηση ηρώων, δημιουργία ποιημάτων, χαϊκού, σταυρόλεξων, κρυπτόλεξων) καθώς και η καλλιέργεια της δημιουργικότητας και η ενίσχυση της φαντασίας τους, αφού τα παιδιά ενώνουν τα διάφορα μνημεία (π.χ της Αθήνας και της Μόσχας) όχι με τα συμβατικά μέσα μεταφοράς αλλά, για παράδειγμα, με έναν χαρταετό με νότες στην περίπτωση του Μεγάλου Μουσικής Αθηνών με το Μπαλέτο Μπολσόι, με έναν Πήγασο (Μετρό Μόσχας - Μετρό Αθήνας), μια μπάλα (γήπεδο Λουσνίκι - Ολυμπιακό Στάδιο), μια αρχαϊκή κόρη (Μουσείο Ακρόπολης - Μουσείο Πούσκιν) κ.ά.

Θάλεια Παπαδοπούλου

Εκπαιδευτική έρευνα: Δημιουργικότητα και εθισμός στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Η παρούσα εισήγηση αφορά τη δημιουργικότητα και τον εθισμό στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η ψυχοκοινωνική επιρροή τους είναι ένα ζήτημα με κοινωνικές προεκτάσεις. Για αυτόν τον λόγο η διεθνής βιβλιογραφία ασχολείται και συνεχώς εμπλουτίζεται με έρευνες σχετικές με το συγκεκριμένο θέμα. Τις τελευταίες δεκαετίες η εξέλιξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ήταν ραγδαία· έτσι, σήμερα πια δε γίνεται λόγος μόνο για χρήση και αξιοποίηση της τεχνολογίας αλλά και για εθισμό στο διαδίκτυο και τα social media. Η κατάσταση αυτή αφορά άτομα όλων των ηλικιακών ομάδων και ιδιαίτερα εφήβους και νεαρούς ενήλικες. Το άτομο, η οικογενειακή δομή, η εύρυθμη λειτουργία αλλά και το σύστημα του σχολείου επηρεάζονται άμεσα από τον εθισμό των ατόμων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, η λελογισμένη χρήση τους μπορεί να συμβάλλει θετικά στην καλλιέργεια δεξιοτήτων αλλά και στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Προκειμένου να υπάρξει επιστημονική εικόνα για τα ελληνικά δεδομένα, πραγματοποιήθηκε έρευνα με δείγμα φοιτητές του Παιδαγωγικού τμήματος Δημοτικής και Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης (N = 110) με σκοπό να διερευνηθεί ο βαθμός δημιουργικότητας και εθισμού τους στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αλλά και η μεταξύ τους συσχέτιση. Το παρόν θέμα και η ποσοτική έρευνα που

πραγματοποιήθηκε αποτελούν την πτυχιακή μου εργασία, η οποία βαθμολογήθηκε με Άριστα (βαθμός: 10) από επιτροπή καθηγητών του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Σοφία Παπαδοπούλου, Δήμητρα Κωτσιοπούλου

Ο ηγέτης διεθυντής - Διαδικασίες επιλογές από τη μεταπολίτευση μέχρι και σήμερα

Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας είναι εκείνος που πρέπει να αποτελεί πρότυπο για τον σύλλογο διδασκόντων και να είναι ο ρυθμιστής και εμπνευστής σε θέματα διδακτικά, παιδαγωγικά, επαγγελματικά, υπηρεσιακά, διαπροσωπικά. Πρέπει επίσης να διευθύνει τους εκπαιδευτικούς, να εμπνέει και να συντονίζει το έργο τους, να είναι αρωγός στην προσπάθειά τους, να τους ενθαρρύνει στη λήψη πρωτοβουλιών προκειμένου να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους, να συνεργάζεται μαζί τους ισότιμα με πνεύμα αλληλεγγύης, καθώς και να αντιμετωπίζει σωστά τα προβλήματα που θα προκύψουν κατά τη μαθησιακή διαδικασία αξιοποιώντας τις γνώσεις του και την κατάρτισή του. Η στελέχωση λοιπόν των σχολικών μονάδων με ικανούς και αποτελεσματικούς διευθυντές είναι επιτακτική ανάγκη, αφού ο διευθυντής αποτελεί κινητήρια δύναμη και πρωταρχικό παράγοντα που θα οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων της σχολικής μονάδας. Η κεντρική διοίκηση μέσα από νομοθετικά πλαίσια διαμορφώνει κριτήρια επιλογής διευθυντικών στελεχών που βασίζονται στην αρχαιότητα, την προϋπηρεσία σε θέσεις στελεχών εκπαίδευσης και στα τυπικά προσόντα.

Παναγιώτης Παπαδούρης

Θεσμοί συλλογικής λειτουργίας και εκπαιδευτική καινοτομία στο ελληνικό σχολείο

Η υιοθέτηση και εφαρμογή καινοτομιών στη σχολική μονάδα σε επίπεδο αρχών και πεποιθήσεων καθώς και νέων διδακτικών προσεγγίσεων και διδακτικών μέσων συμβάλλει στην αναβάθμιση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και συνδέεται άμεσα με τον εκπαιδευτικό της πράξης. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι σημαντικός είτε αναλαμβάνει ο ίδιος πρωτοβουλίες για μια ριζική τροποποίηση και αλλαγή είτε αποτελεί το κλειδί για την επιτυχημένη εφαρμογή καινοτόμων δράσεων με την ενεργητική εμπλοκή του στη διαδικασία της καινοτομίας και τη δημιουργία κοινών στόχων και αξιών. Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται η προώθηση, τουλάχιστον σε επίπεδο νομικών κειμένων, μιας κουλτούρας συνεργασίας στο ελληνικό σχολείο με την ενίσχυση των συλλογικών οργάνων και επιτροπών (Σχολικά Δίκτυα Εκπαιδευτικής Υποστήριξης, Επιτροπές Διεπιστημονικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης, Σχολικό Συμβούλιο, Σύλλογος Διδασκόντων) και την προώθηση νέων (Ομάδες Εκπαιδευτικής Υποστήριξης Μαθητών, Ομάδες Σχολείων, Ομάδες Εκπαιδευτικών). Στην ανακοίνωση αυτή το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στην ανάδειξη της σημασίας της ενεργητικής εμπλοκής των εκπαιδευτικών στα συλλογικά όργανα και του ρόλου του διευθυντή του σχολείου ως παραγόντων προώθησης επαγγελματικού καινοτομικού ήθους στη σχολική μονάδα. Σήμερα στο ελληνικό σχολείο η καινοτομία έχει τη μορφή καινοτόμων μεθόδων, μέσων και προγραμμάτων. Η εισαγωγή νέων παιδαγωγικών αντιλήψεων και πρακτικών και κυρίως η επιτυχής εφαρμογή τους προϋποθέτει την ύπαρξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και εξαρτάται μεταξύ άλλων από τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τους στόχους τους. Η διαμόρφωση μιας οργανωσιακής κουλτούρας στο σχολείο που υποκινεί την ομαδική προσπάθεια, τον κοινό σχεδιασμό, την ανταλλαγή παιδαγωγικών εμπειριών και διδακτικού υλικού και τη συλλογική λήψη αποφάσεων συμβάλλει καθοριστικά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση καινοτομικών προγραμμάτων. Για τη διαμόρφωση κουλτούρας συνεργασίας σε ένα σχολείο που «μαθαίνει» και την ένταξη, εφαρμογή και διάχυση στη σχολική πρακτική καινοτόμων δράσεων καταλυτικός αναδεικνύεται ο ρόλος του διευθυντή της σχολικής μονάδας.

Άννα Παπάζογλου

Ανάπτυξη ικανοτήτων επιχειρηματολογίας κατά τη συνεργατική συγγραφή επιχειρηματολογικού χάρτη

Αντικείμενο της παρούσας εισήγησης αποτελεί μια εκπαιδευτική παρέμβαση, η οποία διερευνά την επίδραση της χαρτογράφησης επιχειρημάτων στην ποιότητα του δοκίμιου μαθητών Γ' Λυκείου. Το δοκίμιο αυτό παράγεται μέσα από συνεργατική γραφή. Για την υλοποίηση της παρέμβασης ακολουθήθηκε η παρακάτω συνεργατική και οικοδομιστική διαδικασία: Αρχικά, οι μαθητές σε ομάδες των δύο ατόμων συνέγραψαν δοκίμια και στη συνέχεια, έχοντας τη δυνατότητα να κάνουν όποια αλλαγή θεωρούσαν

απαραίτητη, τα μετέφεραν στον ψηφιακό επιχειρηματολογικό χάρτη. Στο τέλος, μετέφεραν το διάγραμμα σε πεζό κείμενο, σε ένα τελικό δοκίμιο. Η επίδραση της μεθόδου της χαρτογράφησης επιχειρήθηκε να καταγραφεί μέσα από τη μελέτη των αρχικών και τελικών δοκιμίων των μαθητών καθώς και των χαρτών που υποστήριξαν τη συγγραφή του δεύτερου δοκιμίου. Μάλιστα, προκειμένου να αξιολογηθούν στο σύνολό τους τα αρχικά και τελικά δοκίμια, χρησιμοποιήθηκε η ρούπρικα αξιολόγησης επιχειρηματολογικού δοκιμίου. Τέλος, αξιοποιήθηκαν δεδομένα που παρείχαν οι ίδιοι οι μαθητές για την εμπλοκή τους στη διαδικασία. Όπως προέκυψε από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, η αποτύπωση του αρχικού κειμένου των μαθητών και των δύο ομάδων έδωσε την αφορμή για εμπλουτισμό των επιχειρημάτων τους. Και στις δύο ομάδες, συγκρίνοντας τα δύο κείμενα, φαίνεται ότι το τελικό κείμενο έχει αρτιότερη δομή η οποία συντελεί και στην καλύτερη επικοινωνία του περιεχομένου κάθε επιχειρήματος. Από τους διαλόγους κατά την κατασκευή του ψηφιακού επιχειρηματολογικού χάρτη φαίνεται ότι οι μαθητές των δύο ομάδων εστίασαν και στις τρεις βασικές πτυχές της παραγωγής λόγου (περιεχόμενο - δομή - έκφραση), με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν κατά πολύ βελτιωμένα τελικά κείμενα.

Θεodώρα Παπαθανασίου

Η χρήση των νέων τεχνολογιών στην προώθηση του ελληνικού μουσείου στους εφήβους

Στο πέρασμα των χρόνων ο ρόλος του μουσείου διαφοροποιήθηκε και το κέντρο βάρους μετατοπίστηκε από την ανάδειξη των συλλογών στην εξυπηρέτηση και ικανοποίηση πολλαπλών ατομικών, ομαδικών, κοινωνικών και πολιτισμικών επιδιώξεων και αναγκών. Στη σημερινή πραγματικότητα η καθιέρωση επικοινωνιακής και εκπαιδευτικής πολιτικής αποτελεί την πλέον απαραίτητη προϋπόθεση για την καλή λειτουργία ενός σύγχρονου μουσειακού οργανισμού. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου περιβάλλοντος πληροφόρησης μέσα από το διαδίκτυο. Τα μουσεία καλούνται να συμμετέχουν ενεργά στους νέους τρόπους επικοινωνίας με σκοπό την ανανέωση της σχέσης τους με το κοινό. Η απόφαση αυτή δεν είναι πάντα εύκολη, αφού τα μουσεία, για να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους, πρέπει να διατηρήσουν ταυτόχρονα τον εκπαιδευτικό τους χαρακτήρα αλλά και να προσελκύσουν κοινό και να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του κοινού για ψυχαγωγία. Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσο αλληλεπίδρασης, να είναι δηλαδή διαμεσολαβητές, μεταξύ των εφήβων και των αντικειμένων του μουσείου. Ωστόσο, ο προσεκτικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων είναι απαραίτητος, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η τεχνολογία χρησιμοποιείται ως εργαλείο για την ενίσχυση της μάθησης όχι ως αντικείμενο από μόνο του. Η παρούσα ανακοίνωση αφορά μια σχετική μελέτη περίπτωσης και ειδικότερα το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο και τον τρόπο επικοινωνίας του με το εφηβικό κοινό. Συγκεκριμένα, θα παρουσιασθεί ο τρόπος προσέλκυσης εφηβικού κοινού με τη χρήση των νέων τεχνολογιών για την ξενάγηση στο μουσείο. Μάλιστα, οι περισσότεροι θεωρούν πως η χρήση των νέων τεχνολογιών θα προσφέρει δυνατότητα δημιουργίας νέων εμπειριών, συνεργασίας - ανταλλαγής ιδεών με άλλους συνομήλικους, καλύτερης κατανόησης της έκθεσης, ανάπτυξης της κοινωνικότητας μεταξύ των εφήβων καθώς και δημιουργία / ενίσχυση της επιθυμίας για επίσκεψη στο μουσείο.

Μάρκος Παπαθανασίου

Μια εκπαιδευτική βαλίτσα στις υπηρεσίες της ιστορίας

Η εισήγηση αφορά ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα βασισμένο σε τεκμήρια οικονομικής ιστορίας. Θα εξεταστεί η χρήση πρωτογενών (αρχαικών) πηγών σε συνδυασμό με δραστηριότητες για τρεις σχολικές ομάδες: Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Το άνοιγμα της «βαλίτσας» στη σχολική τάξη μπορεί να αξιοποιηθεί για την εμπύχωση της ομάδας, ιδιαίτερα εφόσον συνδεθεί με τη διήγηση μιας εισαγωγικής ιστορίας ή, ακόμη περισσότερο, όταν δοθεί βαρύτητα στην παρουσίασή της ως μιας μορφής περφόρμανς. Έμφαση θα δοθεί στην τοπική οικονομική ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα και συγκεκριμένα της περιόδου της ανασυγκρότησης.

Κυριακή Παπαλεωνίδα, Αντιγόνη Κωνσταντακάτου

Η αξιοποίηση του εργαστηρίου γραφής στη δημιουργία πρωτότυπων κειμένων στο σχολείο

Στο πλαίσιο του σύγχρονου πολυπολιτισμικού σχολείου και των νέων μαθησιακών δεδομένων, καθίσταται αναγκαία η αναδιαμόρφωση και η εκ νέου προσέγγιση μιας νέας μεθόδου διδασκαλίας για τη δημιουργία

κειμένων για ποικίλες σχολικές περιστάσεις. Το εργαστήριο γραφής προκύπτει ως μια τέτοιου είδους διαδικασία, η οποία προάγει τη μαθητοκεντρική διδασκαλία και την ομαδοσυνεργατική, βιωματική, ενεργητική και αναπτυξιακή μάθηση, ανανεώνοντας τον τρόπο παραγωγής κειμένων. Η παρούσα εισήγηση έχει ως στόχο να αναλύσει τη φύση του εργαστηρίου γραφής, το οποίο βασίζεται στη συνεχώς ανατροφοδοτούμενη συνεργασία εκπαιδευτικού και μαθητών με κύριο στόχο την παραγωγή πρωτότυπων κειμένων. Θα γίνει λόγος για τα ποικίλα είδη κειμένων και διακειμένων (ποίημα, πεζό, άρθρο, εικόνα, video) που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, στους γενικότερους τρόπους αξιοποίησής τους, καθώς και στις τεχνικές που συνεισφέρουν στην ενίσχυση της παραγωγικής διαδικασίας των μαθητών. Θα αναλυθούν τα κριτήρια επιλογής των κειμένων και του τρόπου υλοποίησης του εργαστηρίου, όπως το πλαίσιο της τάξης (ηλικία, γνωστικό επίπεδο κ.ο.κ.), οι επιδιωκόμενοι στόχοι για τους μαθητές (πολυγραμματισμός, φιλιανγνωσία, ανανέωση παιδαγωγικών μεθόδων διδασκαλίας, λ.χ. με ομαδοσυνεργατική και βιωματική μάθηση), η θεματολογία (κοινωνικά ζητήματα, πανανθρώπινες ιδέες / έννοιες κ.ο.κ.), η εκάστοτε περίπτωση / αφόρμηση (Γιορτή της Μητέρας, Παγκόσμια Ημέρα Βιβλίου κ.ο.κ.). Ακόμη, θα γίνει αναφορά στα είδη κειμένων που μπορεί να προκύψουν μέσα από μια τέτοια διαδικασία (ποίημα, παραμύθι, δραματικό κείμενο...), τα οποία μπορεί να αξιοποιηθούν και για παράσταση, σκετς ή αναλόγιο. Τέλος, θα αναπτυχθούν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ενός τέτοιου εγχειρήματος, καθώς μέσα από τη συγκεκριμένη δημιουργική διαδικασία επιτυγχάνονται τόσο μαθησιακά / παιδαγωγικά όσο και κοινωνικά, ψυχολογικά και αισθητικο-καλλιτεχνικά αποτελέσματα, τα οποία ανταποκρίνονται στις βασικές αρχές και τα ζητούμενα του εκπαιδευτικού συστήματος στο σύνολό του.

Ευαγγελία Παπαλόη, Δέσποινα Καρακατσάνη

Ανάπτυξη αξιών και κριτικής σκέψης μέσα από τις ιστορίες των λαών της Ευρώπης

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά τη μεθοδολογία και το εκπαιδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς και βιβλιοθηκονόμους που έχει δημιουργηθεί στο πλαίσιο της συνεργασίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου με άλλους Ευρωπαίους εταίρους αναφορικά με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, των αξιών και των κοινωνικών και οριζόντιων δεξιοτήτων σε παιδιά ηλικίας 6-12 ετών μέσω παραμυθιών από την Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό των ιδεών και τη διασύνδεση των ανθρώπων με βάση την ιστορία των λαών της Ευρώπης, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν εργαλεία και να προκληθεί συζήτηση για την αναγκαιότητα: α) εδραίωσης πανανθρώπινων αξιών που θα αποτελέσουν πυξίδα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής των παιδιών, και β) ανάπτυξης κριτικής σκέψης και κοινωνικών και οριζόντιων δεξιοτήτων σε παιδιά. Πιο συγκεκριμένα, η αφήγηση ιστοριών ενθαρρύνει τα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα τα γεγονότα που έχουν συμβεί στη ζωή τους. Ακούγοντας μια ιστορία, τα παιδιά αντιλαμβάνονται καλύτερα τη χρονική αλληλουχία, το λεξιλόγιό τους εμπλουτίζεται, ενώ, ταυτόχρονα, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα τα δικά τους και των άλλων. Άλλωστε, υπάρχει σύνδεση μεταξύ του κοινωνικού παιχνιδιού των μικρών παιδιών, της δημιουργικότητας, της αφήγησης, των γλωσσικών ικανοτήτων καθώς και των δεκτικών και εκφραστικών γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών. Επιπλέον, η αφήγηση ιστοριών ενθαρρύνει την ανάπτυξη της ικανότητας κατανόησης, επίλυσης προβλημάτων και εφαρμογής πρακτικών γνώσεων που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των παιδιών στον σύγχρονο κόσμο. Με τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό οι ιστορίες αποκαλύπτουν θεμελιώδεις κοινωνικές αξίες και άλλες σημαντικές δεξιότητες που βοηθούν τα παιδιά να οικοδομήσουν έναν ισχυρό χαρακτήρα (εμπιστοσύνη, αυτοεκτίμηση κ.ά.) και να επικοινωνήσουν με τους άλλους, αναπτύσσοντας πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας και σεβασμού.

Αποστολία Παπαναστασίου, Παναγιώτης-Βλάσιος Σιούλας

Η εκπαιδευτική ρομποτική στην ειδική εκπαίδευση

Η εκπαιδευτική ρομποτική μπορεί να προσφέρει καινοτόμες ιδέες σχετικά με τη χρήση των ρομπότ στη διαπαιδαγώγηση και την πνευματική ανάπτυξη των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μέσα από την ικανοποίηση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών στόχων οι οποίοι έχουν ως βασικό άξονα τη συνεργατική μάθηση. Η εκπαιδευτική ρομποτική αποτελεί έναν καινοτόμο τρόπο μάθησης, καθώς συνδυάζει τη βιωματική προσέγγιση θετικών και θεωρητικών αντικειμένων, εισάγει σύγχρονες τεχνολογίες πληροφορικής και συμβάλλει στην ανακαλυπτική μάθηση και την ενίσχυση της κοινωνικοποίησης του παιδιού. Η χρήση της ρομποτικής στοχεύει στην ενεργητική εκπαιδευτική και βιωματική εμπλοκή, στην

καλλιέργεια της δημιουργικότητας και φαντασίας, στην κοινωνικοποίηση, στην κινητική δραστηριότητα, στον αυθορμητισμό και κυρίως στην ψυχολογική ευχαρίστηση του μαθητή. Στην παρούσα εργασία πραγματοποιείται μια αναλυτική καταγραφή και ανάλυση των πλεονεκτημάτων του εν λόγω τρόπου διδασκαλίας, όταν είναι προσανατολισμένος στην ειδική εκπαίδευση. Στο δεύτερο μέρος της εισήγησής μας παρουσιάζονται εκπαιδευτικά ρομπότ (NAO Robot) που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία σε παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και στο τρίτο και τελευταίο μέρος, παρουσιάζονται τρόποι εφαρμογής της εκπαιδευτικής ρομποτικής στη σχολική τάξη καθώς και οι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες υποστηρίζονται από την εκπαιδευτική ή ρομποτική.

Ελένη Παπανικολάου

Στάσεις γονέων μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τυπικής ανάπτυξης απέναντι στην ένταξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των στάσεων των γονέων τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών απέναντι στην ένταξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό δημοτικό σχολείο και η ανάδειξη των παραγόντων που επηρεάζουν τις στάσεις αυτές. Στην έρευνα συμμετείχαν 170 γονείς παιδιών που φοιτούν σε δημοτικά σχολεία της Βορειοανατολικής Αττικής. Η έρευνα διεξήχθη με ερωτηματολόγιο, το οποίο δομήθηκε στα εξής μέρη: α) δημογραφικά στοιχεία γονέων, β) 10 διχοτομικές ερωτήσεις, οι οποίες διερευνούν εάν οι γονείς έχουν οι ίδιοι και τα παιδιά τους εμπειρία και πρόθεση αλληλεπίδρασης με παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, γ) το ερωτηματολόγιο των Y. Leyser και R. Kirk (2004) προσαρμοσμένο στον σκοπό της έρευνας, και δ) μια περιγραφή παιδιού με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα συμπεριφοράς, για το οποίο οι γονείς κλήθηκαν να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με την ένταξή του σε τάξη γενικού σχολείου. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με το στατιστικό πακέτο SPSS statistics. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πλειοψηφία των γονέων τάσσεται θετικά υπέρ της ένταξης. Οι παράγοντες που διαπιστώθηκε ότι επηρεάζουν κυρίως τις στάσεις των γονέων είναι το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, ο αριθμός των παιδιών τους και η προηγούμενη αλληλεπίδραση με παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Περισσότερο θετικές στάσεις εμφάνισαν οι γυναίκες, οι πιο νέοι γονείς, οι γονείς που έχουν περισσότερα από δύο παιδιά και όσοι είχαν εμπειρία αλληλεπίδρασης με παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αρκετοί γονείς εξέφρασαν ανησυχία για το αν οι εκπαιδευτικοί γενικής παιδείας έχουν τις δεξιότητες που απαιτούνται, ώστε να συμπεριλάβουν και να διαχειριστούν αποτελεσματικά παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην τάξη τους. Τα αποτελέσματα της επίδρασης της προβληματικής συμπεριφοράς στις στάσεις των γονέων ήταν αντικρουόμενα. Επίσης, συζητήθηκε η συμφωνία των αποτελεσμάτων με αντίστοιχα προηγούμενων ερευνών εκτός από την επίδραση του αριθμού παιδιών του γονέα όσον αφορά τη διαμόρφωση των στάσεων του, εφόσον ο παράγοντας αυτός δεν έχει αποτελέσει μέχρι τώρα στοιχείο προς διερεύνηση.

Χριστιάνα Παπανικολάου

Η επίδραση μιας διδακτικής παρέμβασης με χρήση ΤΠΕ στην παραγωγή και κατανόηση περιγραφικών κειμένων, τη μεταγνώση και τα επίπεδα άγχους μαθητών Δ' Δημοτικού

Η παρούσα ερευνητική εργασία βασίστηκε στις κοινές θεωρητικές παραδοχές των γνωσιακών, κοινωνιογνωσιακών και κοινωνικοπολιτισμικών προσεγγίσεων της παραγωγής του γραπτού λόγου. Επίσης, στηρίχτηκε και σε ευρήματα ερευνών που προωθούν τον υποστηρικτικό ρόλο των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στην οικοδόμηση της γνώσης. Επεξηγηματικά, η έρευνα αφορά τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη διερεύνηση της επίδρασης μιας διδακτικής παρέμβασης με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας στην παραγωγή του γραπτού λόγου αναφορικά με την ποιότητα του γραπτού λόγου (περιγραφικά κείμενα), με την κατανόηση της παραγωγής γραπτού λόγου (περιγραφικά κείμενα), με τη μεταγνώση και τις μεταγνωσιακές στρατηγικές παραγωγής επικοινωνιακών κειμένων καθώς και με τα επίπεδα άγχους των μαθητών - συγγραφέων σε πλαίσιο γνωσιακής μαθητείας. Η διδακτική παρέμβαση διήρκησε 2 μήνες και το δείγμα της έρευνας απαρτίστηκε από μαθητές της Δ' τάξης ενός δημοτικού σχολείου νησιωτικής περιοχής. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν μικτή, δηλαδή συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων με στοιχεία έρευνας δράσης. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, η διδακτική παρέμβαση με χρήση ΤΠΕ για την παραγωγή γραπτού λόγου είχε σημαντική επίδραση

αναφορικά με τη βελτίωση της ποιότητας και της κατανόησης του γραπτού λόγου, την ανάπτυξη της μεταγνώσης και των μεταγνωσιακών στρατηγικών και τη μείωση των επιπέδων άγχους των μαθητών - συγγραφέων σε πλαίσιο γνωσιακής μαθητείας.

Αικατερίνη Παπαποστόλου

Ο διαμεσολαβητικός ρόλος του σκύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία: Μια καινοτόμος εκπαιδευτική προσέγγιση

Η ιδέα του να μαθητεύει ένας πρώην ακηδεμόνευτος κακοποιημένος σκύλος μέσα σε μια τάξη ως ισότιμος συμμαθητής των παιδιών ή ισότιμος συνάδελφος των εκπαιδευτικών, αποτελώντας παράλληλα έναν σημαντικό παράγοντα εξομάλυνσης της συχνής περιθωριοποίησης των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες ή ΔΕΠΥ αλλά και επιθετικές συμπεριφορές, κερδίζει ολοένα έδαφος σε πολλές χώρες του εξωτερικού και κάνει τα πρώτα της βήματα και στην Ελλάδα. Μέσα από την παρουσίαση αυτής της καινοτόμου εκπαιδευτικής πρακτικής θα μάθουμε με ειδικά εκπαιδευμένο και πιστοποιημένο σκύλο εκπαιδευτικής διαμεσολάβησης την αξία της διαμεσολάβησης στην εκπαιδευτική διαδικασία και πώς αυτή λειτουργεί υποστηρικτικά στο σχολικό περιβάλλον με συχνά θεαματικά θετικά αποτελέσματα τόσο για τους μαθητές όσο και για τη διδακτική κοινότητα στο σύνολό της. Ένας σκύλος - δάσκαλος γνωρίζει να αναγνωρίζει γράμματα και αριθμούς, να κάνει παζλ, να ακούει σε πολλές «λέξεις», να είναι άριστος ακροατής στην ανάγνωση ενός κειμένου, να παραμένει ήρεμος μέσα στην τάξη και το βασικότερο να μην κρίνει τη σχολική επίδοση των μαθητών! Εκπαιδεύει τους μαθητές στην υπευθυνότητα και τη συνέπεια μέσα από την επιτυχή ανάληψη ευθυνών και αρμοδιοτήτων που έχουν σε καθημερινή βάση στο σχολείο και τους φέρνει σε επαφή με αξίες οικολογικής συνείδησης, ηθικής ευθύνης και αλτρουισμού. Παράλληλα, ευνοείται και η επινοητικότητα τους και η φαντασία τους, όταν γίνεται, για παράδειγμα, η ώρα των καλλιτεχνικών ένα παιχνίδι για τον σκύλο. Ένας σκύλος - δάσκαλος μέσα σε μια τάξη βοηθά τους μαθητές να ξεφύγουν από τον εγωκεντρικό τρόπο σκέψης και να δουν τα πράγματα με εντελώς διαφορετική οπτική. Με αυτόν τον τρόπο, ένας μαθητής αρχίζει σιγά σιγά να κατακτά την ικανότητα να συναισθάνεται, αποκτώντας τη λεγόμενη ενσυναίσθηση. Στη διάρκεια της εισήγησης θα έχουμε τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε και αποσπάσματα της συμμετοχής του σκύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Αικατερίνη Παπαποστόλου

Βιωματικά Φιλοζωικά, Περιβαλλοντικά Σεμινάρια και Προγράμματα Θεραπευτικής Επαφής με σκύλους διαμεσολαβητές εγκεκριμένα από το ΥΠΑΙΘ: Παρουσίαση του έργου της ΑΜΚΕ Ζω.Ε.Σ και των φιλοζωικών βιβλίων "Το Δώρο", "Το Δώρο της Διώνης" "Η Μεγάλη Επιστροφή- Το Βασίλειο των Ακηδεμόνευτων Ζώων" ως αυτόνομα εκπαιδευτικά εργαλεία.

Η Διώνη, ο σκύλος που μαχαιρώθηκε, πυροβολήθηκε και ξυλοκοπήθηκε άγρια το 2011, διασώθηκε και το 2019 «επέστρεψε» να γράψει την ιστορία της που αφορά κάθε ακηδεμόνευτο πλάσμα και κάθε άνθρωπο, τον οποίο θέλει να ευαισθητοποιήσει φιλοζωικά και περιβαλλοντικά. Η εγκεκριμένη από το ΥΠΕΠΘ για είσοδο σε όλα τα σχολεία γενικής και ειδικής αγωγής Διώνη, που έχει πιστοποιηθεί από το IFZ ως σκύλος εκπαιδευτικής διαμεσολάβησης και διαδραστικής εγρήγορσης, έχει συναντήσει μέχρι σήμερα περισσότερα από 200.000 παιδιά. Συνοδεύει την κηδεμόνα της Κατερίνα Παπαποστόλου σε ένα πρωτότυπο βιωματικό εργαστήριο φιλοζωίας, όπου οι συμμετέχοντες θα μάθουν τρόπους επικοινωνίας ανάμεσα σε ανθρώπους και σκύλους, θα αλληλεπιδράσουν με τη Διώνη και θα δουν πώς στήνεται μια ολοκληρωμένη διδακτική πρόταση με οδηγό ένα διπλό βιβλίο φιλοζωίας και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, του οποίου η μια πλευρά αποτελεί μεσαιωνικό παραμύθι ενηλίκων και η άλλη παιδικό μουσικό εικονοβιβλίο. Με αρωγό της την εικόνα που ξεπερνά τη δύναμη των λέξεων και βοηθά μικρούς και μεγάλους να στήσουν μια νέα ιστορία και τη μουσική που σε ταξιδεύει σε χώρες που ίσως ποτέ δεν είχες φανταστεί ότι θα πας, αυτό το βιωματικό εργαστήριο σε οδηγεί στο κτίσιμο ενός Νέου Σχολείου που θα διαμορφώσει μελλοντικές ευαισθητοποιημένες συνειδήσεις μέσω καινοτόμων εκπαιδευτικών πρακτικών, όπως είναι η διδασκαλία με έναν σκύλο! Έχεις τραγουδήσει λοιπόν ποτέ περπατώντας στο Δάσος των Ευχών; Έχεις ζωγραφίσει ποτέ μέσα στο Παλάτι των Ονείρων; Μέχρι πού μπορεί να φτάσει η φαντασία και η δημιουργικότητά σου; Σε τι κόσμους μπορούν να σε μεταφέρουν; Κοιτώντας έναν αληθινό σκύλο και μια εικόνα πόσες ιστορίες μπορείς να φτιάξεις; Μπορείς να μπεις για λίγο στη θέση του σκύλου και να νιώσεις όπως εκείνος; Μήπως ήρθε η ώρα να δώσεις επιτέλους φωνή σε έναν σκύλο αλλά και σε άλλα ζώα; Να γράψεις για εκείνα, να

ζωγραφίες, να τραγουδήσεις, να αποκτήσεις σημαντικές γνώσεις, να προβληματιστείς, να μπεις στη θέση του άλλου, να παίξεις και να ψυχαγωγηθείς;

Κωνσταντίνος Παπαχρήστος, Παρασκευή Παγώνη

Αναλυτικά Προγράμματα σε ένα σχολείο που λειτουργεί ως διαπολιτισμική κοινότητα μάθησης: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Η εισήγησή μας αυτή εστιάζεται στην αναγκαιότητα λειτουργίας και μετασχηματισμού του σχολείου σε διαπολιτισμική κατεύθυνση. Περιγράφονται ενδεικτικά χαρακτηριστικά ενός σχολείου που μπορεί να λειτουργεί αφενός ως διαπολιτισμική κοινότητα μάθησης και συνεργασίας, αναπτύσσοντας μια κουλτούρα αποδοχής και ένα περιβάλλον μάθησης που να προωθεί έννοιες όπως η αποδοχή και η διαφορετικότητα, και αφετέρου ως ένας ολοκληρωμένος διοικητικά οργανισμός που να μπορεί να παρέχει την απαραίτητη διδακτική στήριξη σε μαθητές που τη χρειάζονται. Στο σχολείο αυτό αποτελεί αναγκαιότητα η διαμόρφωση αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών στα οποία να διαχέονται οι αρχές και οι αξίες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης / αγωγής, αρχές που θα έχουν θετικές επιδράσεις: α. στη λειτουργία του σχολείου ως κοινότητας μάθησης και ένταξης όλων των μαθητών με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, β. στη σχολική τάξη, γ. στους μαθητές, και δ. στους εκπαιδευτικούς, όσον αφορά τις στάσεις και αντιλήψεις τους, τις διδακτικές τεχνικές που χρησιμοποιούν και την ανάπτυξη του επαγγελματισμού τους. Στην εισήγησή μας τονίζεται και η αναγκαιότητα σχεδιασμού, υλοποίησης και εφαρμογής διαπολιτισμικών προγραμμάτων που να ενσωματώνουν αρχές της διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση. Αναφέρονται επίσης οι αρχές της διαπολιτισμικής προσέγγισης στα ισχύοντα γενικότερα αναλυτικά προγράμματα (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών / Δ.Ε.Π.Π.Σ.- Α.Π.Σ.) και τα ισχύοντα προγράμματα σπουδών των Τάξεων Υποδοχής και των Δομών Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων καθώς και ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαχείριση και αξιοποίηση των προγραμμάτων σπουδών.

Σπυριδούλα Παπουσή

Σύγχρονη παιδική ηλικία και δημιουργική σκέψη: Έννοιες σε αρμονία ή σύγκρουση; Παράλληλες ή τεμνόμενες;

Η παρούσα μελέτη έχει ως θέμα τις διδακτικές πρακτικές που θα πρέπει να υιοθετήσουν τα σχολεία σε μια εποχή αυξανόμενων προκλήσεων. Ο κόσμος αλλάζει συνεχώς με πάρα πολύ γρήγορους ρυθμούς και το σχολείο θα πρέπει να συμβαδίσει με αυτήν την αλλαγή, η οποία ενδεχομένως επιφέρει και αλλαγές στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πώς λοιπόν το σχολείο ανταποκρίνεται σε αυτήν την αλλαγή και πώς θα καταστήσει εφικτή την προσαρμογή του; Ποιες σύγχρονες εκπαιδευτικές πολιτικές θα ακολουθήσει; Η μελέτη αυτή αφορά την εισαγωγή καινοτόμων προγραμμάτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως φυσικό επακόλουθο των αναγκών της σύγχρονης εποχής. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σήμερα είναι πιο σύνθετος από ό,τι σε προηγούμενες εποχές και γι' αυτό θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να καινοτομεί και να είναι διαρκώς σε «επαγρύπνηση», ανατροφοδοτώντας τις εμπειρίες του με καινούρια ευρήματα. Κρίνεται απαραίτητη η απόκτηση εφοδίων που θα τον βοηθήσουν να προσαρμοστεί στη νέα πραγματικότητα, όπως για παράδειγμα η γνώση και εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και τα ψηφιακά μέσα επικοινωνίας. Ίσως προκύψουν δυσκολίες, καθώς όλα αυτά πρέπει να ενταχθούν σε ένα στενό σχολικό περιβάλλον. Όμως, αν πιστέψει κάθε εκπαιδευτικός χωριστά σε αυτήν την προσπάθεια, όλα θα γίνουν εφικτά. Τέλος, στην εισήγησή μας θα παρουσιαστούν οι αλλαγές που θα επέλθουν στην εκπαιδευτική διδασκαλία μέσω της εφαρμογής των καινοτομιών αυτών.

Βασιλική Παππά

Αποτελεσματική διδασκαλία σε ανομοιογενείς τάξεις μέσω διαφοροποίησης της διδασκαλίας: Τα «πώς» και τα «γιατί» της διαφοροποίησης

Η διδασκαλία που στηρίζεται στον μέσο τυπικό μαθητή έχει αποδειχθεί πως είναι αναποτελεσματική. Εφόσον στόχος του σχολείου είναι η παροχή ευκαιριών μάθησης στα παιδιά και η ένταξη παιδιών μη τυπικής ανάπτυξης στις τάξεις γενικής αγωγής, κρίνεται απαραίτητη η χρήση μεθοδολογιών που θα διευκολύνουν την εργασία του εκπαιδευτικού, προκειμένου να υλοποιήσει αυτόν τον στόχο. Οι τάξεις τα τελευταία χρόνια γίνονται όλο και πιο ανομοιογενείς είτε εξαιτίας κοινωνικών, πολιτισμικών και πολιτικών

παραγόντων είτε εξαιτίας της αύξησης ποικίλων ειδών αναπηρίας και ψυχοσυναισθηματικών συνδρόμων. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού κρίνεται καθοριστικός σε αυτές τις συνθήκες, γι' αυτό και χρειάζεται να μπορεί να διαφοροποιήσει με τέτοιο τρόπο τη διδασκαλία του, ώστε να ανταποκρίνεται στα διαφορετικά επίπεδα ετοιμότητας των παιδιών. Στην παρούσα εργασία εκτός από τη θεωρητική υποστήριξη της ανάγκης για διαφοροποιημένη διδασκαλία στις σύγχρονες ελληνικές τάξεις παρουσιάζονται και συγκεκριμένοι τρόποι διαφοροποίησης με σχέδια μαθήματος. Σκοπός της εργασίας μας είναι αφενός να γνωρίσουν οι εκπαιδευτικοί τη διαφοροποιημένη διδασκαλία ως αποτελεσματική εκπαιδευτική μέθοδο και να πειστούν για την ανάγκη ένταξής της σε τάξεις μικτής ετοιμότητας και αφετέρου να δοθούν στους εκπαιδευτικούς συγκεκριμένα παραδείγματα τα οποία να μπορούν να εφαρμόσουν στις τάξεις τους. Στα σχέδια μαθήματος που στηρίζονται στη διαφοροποιημένη διδασκαλία δίνονται οδηγίες και παραδείγματα, έτσι ώστε να γίνει πιο κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο μπορεί ο εκπαιδευτικός της τάξης να οργανώσει τη διδασκαλία του. Κλείνοντας, είναι σημαντικό πρώτα από όλα οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν θεωρητικές γνώσεις για τη διαφοροποίηση, να την ενστερνιστούν ως προσέγγιση και να γνωρίσουν πώς μπορούν πρακτικά να την εφαρμόσουν στην τάξη.

Σοφία-Ελένη Παραστατίδου, Κωσταντίνος Στουπάθης

Διδασκαλία της γεωμετρίας με χρήση έργων τέχνης: Προκλήσεις, ερευνητικά ερωτήματα και συμπεράσματα περιγραφικής έρευνας σε δείγμα μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζεται στα πορίσματα διασύνδεσης της διαθεματικής διδασκαλίας των Μαθηματικών με έμφαση στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης μέσα από τη χρήση των εικαστικών, όπως μελετήθηκε με περιγραφική - στατιστική έρευνα σε δείγμα μαθητών του 10ου Γυμνασίου, περιοχής Αχαρνών, τον Δεκέμβριο του 2019. Βάσει της μέχρι τώρα έρευνας η χρήση και πολύ περισσότερο η ανάλυση της «κρυφής» γεωμετρίας των έργων τέχνης στην τάξη συμβάλλει στην καλύτερη διδασκαλία του μαθήματος. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος της στείρας διδασκαλίας γεωμετρίας στο Γυμνάσιο το Υπουργείο Παιδείας έχει αναδιαρθρώσει και τροποποιήσει το πρόγραμμα σπουδών (Διαθεματικό Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών 2003: 3833, 3827, 3830 και Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών 2012, Φ.Ε.Κ. 303, 2003: 3736-3740 με έμφαση στην τέχνη στο Φ.Ε.Κ. 303, 2003: 3833, 3836 και 3839 κ.α.) με έμφαση στην ανάπτυξη μαθηματικού συλλογισμού, την ολιστική εκπαίδευση και τη δημιουργική μάθηση. Η έρευνα που θα παρουσιαστεί βασίστηκε στη δηλωτική πρόταση της «αλλαγής στάσης» των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη χρήση έργων τέχνης στη διδασκαλία της γεωμετρίας (Ιζνίκ πλακιδίων, σύγχρονα ζωγραφικά και γλυπτά έργα, όπως το «Σύνεκτρον» της Ν. Πάστρα με αναφορές στις χρυσές τομές, την επίλυση δευτεροβάθμιας εξίσωσης, τη σχέση σχήματος - γεωμετρικού συνόλου κ.ά.). Τα συμπεράσματα αναλύθηκαν με τη μεθοδολογία συλλογής δεδομένων και ανάλυσης SPSS IBM. Οι απαντήσεις συλλέχθηκαν σε δομημένο ερωτηματολόγιο ερωτήσεων κλειστού και ανοικτού τύπου (συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων με χρήση κλίμακας Likert και ανάλυση συσχέτισης ανά μέσο όρο ή επικρατέστερες απόψεις μαθητών). Ερευνήθηκαν οι εξαρτώμενες μεταβλητές: α) εκδήλωση ενδιαφέροντος μαθητή, β) βαθμός κατανόησης γνωστικού αντικείμενου γεωμετρίας και αρμονικών χαράξεων, γ) ευκολία επίλυσης προβλήματος, και δ) ανάπτυξη δεξιοτήτων - προσωπικών ταλέντων (μεταβλητή 4) στο πλαίσιο ολιστικής μάθησης.

Αγγελική (Τζέννυ) Παπασωτηρίου

Παιχνίδια φιλοσοφίας στο μουσείο, στην τάξη, στο προαύλιο

Πώς θα ήταν αν παίζαμε αριστοτελικά και Wittgenstein-ικά παιχνίδια με παιδιά; Αν κάναμε και προκαλούσαμε υπέροχα «λάθη», αμφιβάλλαμε για τις πεποιθήσεις μας και βγάzaμε νόημα στην πορεία; Και αν τα πράγματα πορεύονταν με τις πράξεις και τις έννοιες; Με μια εργαλειοθήκη από λέξεις και αντικείμενα θα στήσουμε ένα εργαστήριο, ξεκινώντας με μια δημιουργική και κριτική άσκηση στην παραγωγή ορισμών, συνεχίζοντας με τη μετατροπή των ορισμών μας σε εντολές μέσα από ένα παιγνιώδες δίκτυο ανταλλαγών και καταλήγοντας στην ερμηνεία και εκτέλεση των εντολών αυτών και την επιτέλεση συγκεκριμένων πράξεων και παρεμβάσεων. Πρόκειται για ένα εργαστήριο που παίζει με τις έννοιες και τα αντικείμενα και μας καλεί να πορευτούμε από τη θεωρία στην πράξη, από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο και αντιστρόφως, καθώς και να σμιλεύσουμε μια μέθοδο επεξεργασίας εννοιών στην οποία οι μαθητές να έχουν το πάνω χέρι. Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων και αντικειμένων που επιθυμούν

να επεξεργαστούν συγκεκριμένα προβλήματα και έννοιες ως μέρος του μαθήματός τους και να οδηγήσουν τους μαθητές τους στη χρήση και κατανόηση διαφορετικών προοπτικών και τρόπων στην προσέγγιση της γνώσης.

Αναστάσιος Πάττας

Ο Άγιος του χωριού μας - Ο Άγιος του 20ού αιώνα:

Πώς προσέγγισαν οι μαθητές του δημοτικού σχολείου στη γενέτειρα του Αγίου Πορφυρίου το γεγονός της αγιοκατάταξής του

Η βιωματική μάθηση ως εναλλακτικός τρόπος εκπαίδευσης με σαφή μαθητοκεντρικό προσανατολισμό δίνει έμφαση στον κυρίαρχο ρόλο της εμπειρίας στη μαθησιακή διαδικασία με βασικούς στόχους την αυτοκαθοριζόμενη οικοδόμηση της γνώσης, την καλλιέργεια της ικανότητας του μαθητή και την κινητοποίησή του να μαθαίνει. Στο πλαίσιο του καινοτόμου προγράμματος της Ευέλικτης Ζώνης αξιοποιούνται οι αρχές της βιωματικής μάθησης μέσω του σχεδιασμού και της υλοποίησης σχεδίων εργασίας (projects) δημιουργώντας δεσμούς μεταξύ της σχολικής τάξης, της καθημερινής ζωής των μαθητών, του περιβάλλοντος και της κοινωνικής πραγματικότητας ιδιαίτερα των τοπικών κοινωνιών. Η εργασία αυτή παρουσιάζει τον σχεδιασμό και τα αποτελέσματα ενός διαθεματικού σχεδίου εργασίας που εκπονήθηκε από τους μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Αγίου Ιωάννη Εύβοιας με τίτλο «Ο Άγιος του χωριού μας - Ο Άγιος του 20ού αιώνα» και θέμα τη ζωή του Αγίου Πορφυρίου που γεννήθηκε και πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του στο χωριό αυτό. Το project υλοποιήθηκε δύο χρόνια μετά την αγιοκατάταξή του, γεγονός που αποτελεί ορόσημο για τους κατοίκους της γενέτειράς του. Το θέμα αντιμετωπίστηκε ολιστικά και οι μαθητές συμμετείχαν ενεργά σε ένα πλήθος δραστηριοτήτων από διαφορετικά γνωστικά πεδία που βασίστηκαν στις θεωρίες της ανακαλυπτικής μάθησης του Bruner (καθοδηγούμενη ανακάλυψη) καθώς και στον κονστрукτιβισμό και τις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρήσεις για τη μάθηση του Vygotsky. Η διαδικασία και τα τελικά αποτελέσματα (δημιουργία ποιήματος και προσευχής, συγγραφή του βίου του Αγίου, δραματοποίηση, κατασκευή εικόνας σε κεραμίδι) παρουσιάστηκαν από τους μαθητές σε ανοικτή εκδήλωση με παρουσία φορέων της ευρύτερης κοινωνίας.

Αναστάσιος Πάττας

Ενσωματώνοντας τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης στην εκπαίδευση: Παράδειγμα διδασκαλίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Α΄ Δημοτικού

Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για κάθε εκπαιδευτικό αποτελεί η διεξαγωγή της διδασκαλίας με τρόπους κατάλληλους να οδηγήσουν στην επίτευξη των διδακτικών στόχων για όλη την τάξη, όσο και αν οι μαθητές διαφέρουν μεταξύ τους. Παρόλο που η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner απευθυνόταν σε ψυχολόγους, έτυχε ευρείας αποδοχής και ενδιαφέροντος από την εκπαιδευτική κοινότητα, καθώς ήρθε να ανταποκριθεί στην εμπειρική γνώση των διδασκόντων για την πολλαπλότητα στο διανοητικό προφίλ των μαθητών. Η άποψη του Gardner ότι κάθε άτομο αναπτύσσει τουλάχιστον οκτώ τύπους νοημοσύνης εξασφαλίζει ένα πλαίσιο δράσης, μέσα στο οποίο οι εκπαιδευτικοί, κατανοώντας την ανθρώπινη ποικιλομορφία, έχουν τα εργαλεία να προσεγγίσουν τους μαθητές πιο αποτελεσματικά και να τους παρέχουν ευρύ φάσμα εργαλείων, για να αναπτύξουν όλες τις ικανότητές τους και να ανακαλύψουν τα ταλέντα τους. Βέβαια, η πρακτική εφαρμογή αντιμετωπίζει δυσκολίες αφενός διότι στο περιβάλλον του σχολείου η κυρίαρχη διδακτική προσέγγιση επικεντρώνεται στη μονομερή καλλιέργεια της γλωσσικής και της λογικομαθηματικής νοημοσύνης παραμελώντας τις υπόλοιπες και αφετέρου γιατί χρειάζεται προετοιμασία μαθησιακών δραστηριοτήτων που να καλύπτουν όλους τους τύπους νοημοσύνης. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη της δυνατότητας ενσωμάτωσης αρχών της θεωρίας των πολλαπλών τύπων νοημοσύνης στην καθημερινή διδακτική πρακτική του δημοτικού σχολείου. Παρουσιάζεται μια δίωρη διδασκαλία στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Α΄ Δημοτικού η οποία σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με τη χρήση διδακτικών προσεγγίσεων και δραστηριοτήτων βασισμένων στη θεωρία του Gardner για την ύπαρξη οκτώ τύπων νοημοσύνης. Όλοι οι μαθητές κατανόησαν το θέμα του μαθήματος καθώς η διδασκαλία ήταν εμπλουτισμένη με δραστηριότητες που ανταποκρίνονταν στον ή στους τύπους νοημοσύνης που διέθετε κάθε παιδί, ενώ ταυτόχρονα ενισχύθηκαν και οι άλλοι τύποι νοημοσύνης στους οποίους υπήρχε υστέρηση.

Γεωργία Πενέκελη

Αναγνωστική κατανόηση και λεκτική μνήμη μαθητών με ειδικές μαθησιακές διαταραχές και μαθητών χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες τάξεων Δ' -ΣΤ' δημοτικού σχολείου

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο τη διερεύνηση της αναγνωστικής κατανόησης και της λεκτικής μνήμης μαθητών με ειδικές μαθησιακές διαταραχές (Ε.Μ.Δ.) και μαθητών χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Ε.Ε.Α.). Στην έρευνα συμμετείχαν 83 μαθητές των Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεων του δημοτικού σχολείου, από τους οποίους οι 32 ήταν μαθητές με Ε.Μ.Δ. και οι 51 μαθητές χωρίς Ε.Ε.Α. Η αξιολόγηση των μαθητών έγινε με τη χρήση σχετικών ερευνητικών εργαλείων, τα οποία παρέχονται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και είναι το «Τεστ Ανάγνωσης» ή «Τεστ Α» των Σ. Παντελιάδου και Φ. Αντωνίου για την αξιολόγηση της αναγνωστικής κατανόησης και το «Εργαλείο Ανίχνευσης και Διερεύνησης των Διαταραχών Μνήμης στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό» ή «Τεστ Μνήμης» των Ηλ. Μπεζεβέγκη, Αλ. Οικονόμου και Κ. Μυλωνά για την αξιολόγηση της λεκτικής μνήμης. Η συλλογή των δεδομένων έγινε από τις ατομικές αξιολογήσεις των μαθητών και η ερμηνεία των ευρημάτων στηρίχθηκε συνδυαστικά στα ίδια τα ερευνητικά εργαλεία, όπως και σε προγενέστερα ευρήματα άλλων σχετικών ερευνών της διεθνούς βιβλιογραφίας. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι οι μαθητές χωρίς Ε.Ε.Α. υπερέχουν στατιστικά σημαντικά των μαθητών με Ε.Μ.Δ. στις επιδόσεις στην αναγνωστική κατανόηση και στη λεκτική μνήμη. Τα ευρήματα της μελέτης θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην πληρέστερη ενημέρωση και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, ώστε να αυξήσουν τόσο την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας τους όσο και των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που σχεδιάζουν και υλοποιούν με τους μαθητές τους, αλλά ταυτόχρονα δημιουργούν και την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα.

Χαρά Πετρόγιαννου

Η συνεισφορά της τέχνης στην εκπαίδευση του 21ου αιώνα

Η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση γίνεται ολοένα και συστηματικότερη τα τελευταία χρόνια. Η τέχνη στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει ως στόχο να παρωθήσει τον μαθητή να παρατηρήσει, να ερευνήσει, να πειραματιστεί, να φανταστεί και να κάνει τους δικούς του συσχετισμούς, ώστε μέσω της δημιουργικής σκέψης να διαμορφώσει ένα προσωπικό σύστημα αξιών. Η τέχνη μπορεί να συνεισφέρει στην προσωπική ανάπτυξη με πολλούς τρόπους, διαμορφώνοντας την ικανότητα για κριτική σκέψη, κινητοποιώντας τον νου και καθιστώντας τα άτομα ικανά να αντιμετωπίζουν τον κόσμο γύρω τους. Ένα μοναδικό πλεονέκτημα των τεχνών στην εκπαίδευση είναι ότι θέτουν σε εγρήγορση και δράση τον θεατή - αναγνώστη, ο οποίος, προκειμένου να απολαύσει ένα έργο τέχνης, πρέπει να το φέρει στα δικά του μέτρα και να το ανα-δημιουργήσει. Από την άποψη αυτή τα έργα τέχνης είναι φυσικό να επιδέχονται πολλαπλές ερμηνείες. Από την πλευρά του ο θεατής, ο ακροατής ή ο αναγνώστης πρέπει να καταβάλλει μεγάλη πνευματική προσπάθεια, ώστε να αποσαφηνίζει τις πιθανές σημασίες των καλλιτεχνικών έργων. Ο συσχετισμός των εναλλακτικών ερμηνειών μπορεί τελικά να συμβάλλει στη δημιουργία πολιτισμού. Επιπλέον, οι τέχνες μπορούν να συμπληρώσουν τις επιστήμες, καθώς καλλιεργούν διαφορετικές οπτικές και τρόπους συλλογισμού. Στην εκπαίδευση αυτό είναι καίριας σημασίας, καθώς οι τέχνες διδάσκουν την αποκλίνουσα σκέψη και όχι τη συγκλίνουσα. Οι μαθητές καταλήγουν σε διαφορετικές οπτικές και λύσεις. Οι τέχνες δεν απαιτούν μια σωστή απάντηση, μπορούν να ξεπεράσουν τα όρια σωστού - λάθους, της απομνημόνευσης και του διδακτικού φορμαλισμού. Η εικαστική έκφραση αποτελεί μια πανανθρώπινη γλώσσα, έναν διεθνή κώδικα επικοινωνίας. Μέσα από τα έργα τέχνης εκφράζονται αντιλήψεις μιας εποχής με πιο αυθεντικό και εύγλωττο τρόπο από ό,τι σε ένα λεκτικό κείμενο. Τέλος, ο μαθητής στον 21ο αιώνα περισσότερο από ποτέ έχει ανάγκη από τις τέχνες για να προσδιορίσει την ταυτότητά του και να αντιληφθεί τον εαυτό του ως μέρος του παγκόσμιου πολιτισμικού συνόλου.

Παυλίνα Πέτρου

Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τις επιδόσεις των μαθητών με βάση το φύλο στο μάθημα των Μαθηματικών

Τα Μαθηματικά αποτελούν ένα από τα κυριότερα μαθήματα που διδάσκονται στα σχολεία και ένα αναγκαίο εργαλείο για τη μετέπειτα ζωή των μαθητών. Ωστόσο, έρευνες που διεξάγονται σε παγκόσμιο επίπεδο, κατατάσσουν τις επιδόσεις των μαθητών της Κύπρου στα μαθηματικά στις χαμηλότερες θέσεις. Όμως, δεν έχουν ακόμη ερευνηθεί και καταγραφεί ποιοι είναι οι παράγοντες εκείνοι οι οποίοι επηρεάζουν

την επίδοση των μαθητών στα μαθηματικά. Υπάρχει λοιπόν επιτακτική ανάγκη για διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας. Το να γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την επίδοση των μαθητών στα μαθηματικά μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικότατο όπλο για αυτούς, ώστε να περιορίσουν τους παράγοντες αυτούς όσο μπορούν και έτσι οι μαθητές να έχουν υψηλές επιδόσεις. Στη μελέτη αυτή μελετάται πώς επηρεάζει τις επιδόσεις των μαθητών στα μαθηματικά ο παράγοντας φύλο. Για τον σκοπό της έρευνας το θέμα διερευνήθηκε μέσω ποιοτικής μεθόδου και δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν εκπαιδευτικοί με διαφορετικές θέσεις στην εκπαίδευση. Από τις αναλύσεις των δεδομένων που συλλέχθηκαν φαίνεται πως ο παράγοντας φύλο δεν επιδρά στην ανάπτυξη της μαθηματικής σκέψης των παιδιών. Συμπερασματικά, μέσα από διάφορες έρευνες φαίνεται ότι είναι μύθος η πλατιά διαδεδομένη άποψη ότι τα κορίτσια δεν παίρνουν τα μαθηματικά. Μάλιστα, οι εκπαιδευτικοί αποδέχονται την ισότητα των δύο φύλων ως θέμα αρχής και τάσσονται υπέρ των ίσων ευκαιριών έχοντας μάλιστα την αντίληψη ότι η ανισότητα δεν αποτελεί ένα εκπαιδευτικό πρόβλημα αλλά οφείλεται σε άλλους παράγοντες. Την ισότητα των δύο φύλων υποστηρίζουν και οι σημερινοί εκπαιδευτικοί. Θεωρούν πως δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των αγοριών και κοριτσιών στα μαθηματικά, αφού έχουν όλοι οι μαθητές ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες, αλλά εάν υπάρχουν διαφορές, όπως δήλωσε ο Κατσίκας, είναι αποτέλεσμα των ατομικών ικανοτήτων κάθε παιδιού και όχι του φύλου τους.

Αλεξία Πηγαδιώτη

Οργάνωση θεατρικών δρώμενων και παραστάσεων σε σχολεία από θεατρικούς οργανισμούς: Η μελέτη της περίπτωσης του Εθνικού Θεάτρου

Η παρούσα εργασία αναφέρεται στην οργάνωση θεατρικών δρώμενων και παραστάσεων σε σχολεία από θεατρικούς οργανισμούς και πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στην περίπτωση του Εθνικού Θεάτρου της χώρας μας. Η έρευνα επιχειρεί να δώσει το στίγμα των θεατρικών δραστηριοτήτων από το Εθνικό Θέατρο που πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Αττικής την περίοδο 2008-2015: 1) με καταγραφή των δραστηριοτήτων αυτών, 2) με σχολιασμό και ανάλυσή τους από τους ίδιους τους διοργανωτές και πρωταγωνιστές τους, και 3) με τα παραγόμενα συμπεράσματα και αποτελέσματα αναφορικά με την υποβοήθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και μάθησης μέσω της θεατρικής αγωγής. Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων και απόψεων διοργανωτών, εκπαιδευτικών και μαθητών σχετικά με τον ρόλο του θεάτρου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος περιγράφεται η σημασία της θεατρικής αγωγής και εκπαίδευσης για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα όσον αφορά τόσο την πρωτοβάθμια όσο και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσα από ήδη παραδοσμένες αρχές και εκπαιδευτικές θεωρίες. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν, την καταγραφή του αρχειακού υλικού των θεατρικών δραστηριοτήτων των ετών 2008-2015 του Εθνικού Θεάτρου στα σχολεία καθώς και τα ευρήματα της έρευνας που διενεργήθηκε στο προαναφερθέν υλικό μέσω του ερευνητικού εργαλείου της συνέντευξης, ευρήματα τα οποία κατόπιν αναλύονται και σχολιάζονται ενδελεχώς. Η μελέτη ολοκληρώνεται με συμπεράσματα και προτάσεις οργάνωσης και εξεύρεσης λύσεων όσον αφορά το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής και τη γενικότερη στήριξη της θεατρικής τέχνης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω αντίστοιχων δράσεων του Εθνικού Θεάτρου.

Αλεξία Πηγαδιώτη

Χαρισματικοί μαθητές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα σχετικά με τα χαρακτηριστικά των χαρισματικών μαθητών υπό την επίδραση κάποιων ανεξάρτητων μεταβλητών, όπως το φύλο, η ηλικία, η βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία διδάσκουν, η παιδαγωγική ειδικότητα, τα χρόνια υπηρεσίας στην εκπαίδευση, η πιθανή διδασκαλία σε χαρισματικούς μαθητές καθώς και η πιθανή επιμόρφωση των συμμετεχόντων στην έρευνα εκπαιδευτικών σε θέματα χαρισματικότητας. 110 τυχαία επιλεγμένοι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούσαν δείγμα της έρευνας, στην οποία χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε τέσσερις διαστάσεις και 43 στοιχεία. Οι διαστάσεις αυτές ήταν η θέληση για γνώση, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και τα προηγμένα διανοητικά χαρακτηριστικά. Τα

ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι μόνο ορισμένες ανεξάρτητες μεταβλητές επηρεάζουν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών, όπως το φύλο τους, η ηλικία τους, τα χρόνια υπηρεσίας τους και το αν έχουν ήδη διδάξει σε χαρισματικούς μαθητές διαγνωσμένους από ΚΕΔΔΥ. Οι παραπάνω ανεξάρτητες μεταβλητές επηρεάζουν τις αντιλήψεις τους σε χαρακτηριστικά γνωρίσματα που σχετίζονται κυρίως με την προσωπικότητα των χαρισματικών μαθητών, τη θέλησή τους για γνώση και τα χαρακτηριστικά τους της προηγμένης διανόησης.

Γεωργία Πήττα, Λητώ Αθανασίου

Δραστηριότητες για την κλιματική αλλαγή στο νηπιαγωγείο με τη χρήση εκπαιδευτικής ρομποτικής

Η ευαισθητοποίηση για την κλιματική αλλαγή και τη μόλυνση του περιβάλλοντος καθώς και η καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης αποτελούν απαραίτητους στόχους της εκπαίδευσης στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία. Αυτό καθιστά αναγκαία την εναρμόνιση όλων και περισσότερων διδακτικών δράσεων με τους στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη της UNESCO. Το παρόν διδακτικό σενάριο αποτελεί μια καινοτόμα πρόταση που συνδυάζει την εκπαιδευτική ρομποτική (Kids First Coding & Robotics) με την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μέσα από τις δραστηριότητες του διδακτικού σεναρίου οι μαθητές του νηπιαγωγείου θα έχουν την ευκαιρία να μάθουν την ιστορία του Άρτσι, ενός πιγκουίνου που ως στόχο έχει να σώσει το σπίτι του, τον πλανήτη. Ο Άρτσι θα περιπλανηθεί στους πάγους και θα βοηθήσει μια οικογένεια Εσκιμώων να επισκευάσουν το ιγκλού τους, που λόγω της κλιματικής αλλαγής έχει υποστεί φθορές. Ακόμη, θα βοηθήσει τα ψάρια, που λόγω της υπεραλίευσης βρέθηκαν πεταμένα στη στεριά, να επιστρέψουν στη θάλασσα. Τέλος, για να επιστρέψει σπίτι του, θα κατασκευάσει με τη βοήθεια μιας καινοτόμας μηχανής (του αρχιτέκτονα Faris Rajak Kotahatuha) εξάγωνα κομμάτια πάγου, για να συμπληρώσει το τελικό μονοπάτι. Οι μικροί μαθητές μέσα από τις βιωματικές δραστηριότητες του σεναρίου θα έρθουν σε επαφή με τρεις στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ παράλληλα θα αναπτύξουν τις δεξιότητές τους μέσα από τη χρήση του ρομπότ νέας γενιάς, το οποίο διδάσκει τις αρχές προγραμματισμού και αναπτύσσει δεξιότητες SHTEAM.

Χριστιάνα Πιερουλλή-Πισιά

«Πνευματική διέγερση εκπαιδευτικών - Ανάλυση πρωτοβουλιών και ρίσκου»

από τη διοίκηση για ανάπτυξη «προσωπικής ικανότητας» των εκπαιδευτικών σε δημοτικά σχολεία στην Κύπρο

Η εισήγηση εξετάζει τον ρόλο της διοίκησης / διεύθυνσης ως φορέα ανάπτυξης «πνευματικής διέγερσης εκπαιδευτικών - ανάλυσης πρωτοβουλιών και ρίσκου» με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη της «προσωπικής ικανότητας» των εκπαιδευτικών σε σχολικούς οργανισμούς δημοτικής εκπαίδευσης στην Κύπρο. Με τον όρο «προσωπική ικανότητα» νοείται: (α) η συνεχής «δόμηση [και αναδόμηση] της γνώσης» (knowledge construction) από κάθε εκπαιδευτικό, δηλαδή καθετί νέο (το οποίο μαθαίνεται) αναλύεται, αναδιατυπώνεται για να προσαρμοστεί και να ενσωματωθεί στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική και να τη βελτιώσει, και (β) η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε «επαγγελματικά δίκτυα» (professional networks) για συνεχή και εποικοδομητική επαγγελματική επικοινωνία με ομοτίμους καθώς και για ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών με απώτερο σκοπό τη συνεχή αυτοβελτίωση στην καθημερινή επαγγελματική πρακτική. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος της διοίκησης / διεύθυνσης είναι πολύ σημαντικός, καθώς η ανάπτυξη «προσωπικής ικανότητας» κάθε εκπαιδευτικού φαίνεται να είναι στενά συνυφασμένη με συγκεκριμένες ενέργειες ή/και πρακτικές του/της επικεφαλής του σχολικού οργανισμού. Τέτοιες πρακτικές είναι η διασφάλιση επαγγελματικής επικοινωνίας στον οργανισμό καθώς και η συνεχής ενθάρρυνση και υποστήριξη.

Μαρία Πινάλη

Διδασκαλία ποιητικού κειμένου με σκοπό τη βελτίωση της αναγνωστικής κατανόησης μαθητή με δυσλεξία

Η δυσλεξία ή αλλιώς αναγνωστική δυσκολία αποτελεί μια ευρέως γνωστή και συνηθισμένη δυσκολία μάθησης. Συνιστά μια νευροαναπτυξιακή διαταραχή με εμφανή ελλείμματα στον γραπτό λόγο. Πιο συγκεκριμένα οι δυσκολίες στη φωνολογική επεξεργασία επιφέρουν δυσκολίες στην ανάγνωση οι οποίες περιορίζουν την αναγνωστική κατανόηση, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από σχετικές έρευνες. Έχει καταδειχθεί ότι οι μαθητές που χαρακτηρίζονται ως «φτωχοί» αναγνώστες δεν κατανοούν τα λογοτεχνικά

κείμενα σε βάθος. Αυτό βέβαια δεν χρειάζεται να αποθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι με την εφαρμογή κατάλληλων τεχνικών στη διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων μπορούν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Η βελτίωση της αναγνωστικής κατανόησης λογοτεχνικού κειμένου τέθηκε ως στόχος από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής στο πλαίσιο εξατομικευμένου προγράμματος παρέμβασης σε μαθητή με αναγνωστικές δυσκολίες της Γ΄ Δημοτικού. Αξιοποιήθηκε το ποίημα «Ο Γλάρος» (Οδ. Ελύτης), το οποίο συμπεριλαμβάνεται στο *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων* για τη Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού (σελ. 152). Μια μέθοδος που εφαρμόστηκε ήταν αυτή του «κειμένου για όλους» (easy - to - read), η οποία διευκολύνει την ανάγνωση και την κατανόηση. Ο εκπαιδευτικός προχώρησε στη μεταγραφή του ποιήματος και το νέο κείμενο περιείχε τις σημαντικότερες πληροφορίες του ποιήματος, διατυπωμένες με σαφήνεια και με γλώσσα απλή και άμεση. Εξάλλου, η συγκεκριμένη μέθοδος απαιτεί την απουσία αφηρημένων εννοιών, την ενεργητική σύνταξη και την οριστική έγκλιση. Τέλος, ενδείκνυται και η συνοδεία εικόνων. Μια δεύτερη εκπαιδευτική προσέγγιση που εφαρμόστηκε ήταν η διδασκαλία στρατηγικών κατανόησης κειμένου, αφού επιβεβαιώνεται και ερευνητικά ότι μαθητές με αναγνωστικές δυσκολίες κάνουν περιορισμένη χρήση στρατηγικών συγκριτικά με τους μαθητές χωρίς μαθησιακές δυσκολίες. Οι στρατηγικές που εφαρμόστηκαν ήταν η αξιοποίηση του τίτλου για την κατανόηση του κειμένου, η χρήση πρότερης γνώσης, η υπογράμμιση σημαντικών πληροφοριών του ποιήματος και η διαγραμματική παρουσίασή του. Καταληκτικά, αξιοσημείωτη ήταν η θετική στάση του μαθητή κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας και η κατανόηση του ποιήματος.

Γεωργία Πίντζου

Σκέφτομαι και ενεργώ για τον κόσμο που αγαπώ!

Ένας από τους κυριότερους στόχους της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Τα παιδιά ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους μαθαίνουν να σκέφτονται και να ερμηνεύουν το περιβάλλον τους. Ωστόσο, με το πέρασμα των χρόνων προκύπτουν προβληματισμοί αναφορικά με την έννοια τόσο της απλής σκέψης, όσο και της κριτικής σκέψης. Η σκέψη είναι μια διαδικασία νόησης και αποτελεί το μοναδικό μέσο που χρησιμοποιεί ένας άνθρωπος για να επιλύσει ένα πρόβλημα. Ο τρόπος με τον οποίο επιλύεται κάποια δυσκολία, έχει σχέση με τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες του ατόμου. Γι' αυτό είναι απαραίτητο τα παιδιά να μάθουν να σκέφτονται και πρωταγωνιστής σε αυτήν την προσπάθεια είναι το σχολείο. Με τη δημιουργία κινήτρων και αμφιβολιών ενεργοποιούνται η περιέργεια και γενικότερα η νοητική λειτουργία του εγκεφάλου. Μάλιστα, η κριτική σκέψη, η οποία συγκεντρώνει το ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια, συμβάλλει στην εμβάθυνση στο γνωστικό πεδίο και γενικότερα στη μάθηση, γεννά την αμφισβήτηση και συνδέεται με τον αναστοχαστικό σκεπτικισμό. Ιδιαίτερα στις μέρες μας, που τα παιδιά έρχονται σε επαφή με την τεχνολογία και με πολλά ερεθίσματα, είναι απαραίτητο να αναπτύξουν όλο και περισσότερο την κριτική τους σκέψη. Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, χρειάζεται τα παιδιά να μάθουν να σκέφτονται με αυτόν τον τρόπο από τη μικρή τους κοινωνία, το σχολείο. Έτσι, ως εκπαιδευτικοί εστιάζουμε την προσοχή σε προγράμματα που θα βοηθήσουν τους μαθητές να ενισχυθούν σε όλους τους τομείς. Ένα από τα προγράμματα που μας κίνησε το ενδιαφέρον στην τάξη του νηπιαγωγείου μας είναι η γνωριμία με το δάσος, τα φυτά και τα ζώα που ζουν εκεί. Οι μαθητές έρχονται καθημερινά σε επαφή με τη φύση με αποτέλεσμα να «ξυπνάει» το ενδιαφέρον τους για αυτήν. Αποφασίσαμε λοιπόν από κοινού να εξερευνήσουμε το δάσος με βιωματικές δραστηριότητες που αναπτύσσουν τις δεξιότητες και ικανότητές τους.

Ειρήνη Πιπερίδου

Απ' την καλή κι απ' την ανάποδη

«Ένα βιβλίο είναι ένα ανοικτό παράθυρο στον κόσμο» είχε πει ο Νικηφόρος Βρεττάκος. Τα λόγια αυτά του μεγάλου Έλληνα ποιητή μπορούν να αποτελέσουν τον θεμέλιο λίθο για τη μύηση των μαθητών στον κόσμο των βιβλίων. Η καλλιέργεια της αγάπης προς το βιβλίο επιδιώκεται στο σχολείο μέσω των προγραμμάτων φιλιαναγνωσίας που υλοποιούνται ετησίως. Σκοπός της φιλιαναγνωσίας είναι η εξοικείωση του μικρού μαθητή με το βιβλίο και την ανάγνωση και η σταδιακή εδραίωση μιας φιλικής σχέσης του με αυτό. Αυτή η σχέση θα το βοηθήσει να αναπτύξει την κριτική του σκέψη, να δραστηριοποιήσει τη φαντασία του και την εφευρετικότητά του, να εμπλουτίσει την αισθητική του καλλιέργεια, να δοκιμάσει τα συναισθήματά του αναπτύσσοντας έτσι τη συναισθηματική του νοημοσύνη, να καλλιεργήσει τη γλωσσική του έκφραση με

έμμεσο και βιωματικό τρόπο και εν κατακλείδι να συγκροτήσει ολόπλευρα την προσωπικότητά του. Με γνώμονα τα παραπάνω στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται μια σειρά δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν κατά το σχολικό έτος 2015-2016 κατά τις ώρες της Ευέλικτης Ζώνης στο πλαίσιο του προγράμματος φιλιαναγνωσίας. Συμμετέχοντες στο πρόγραμμα ήταν οι 24 μαθητές της Γ' Δημοτικού ενός σχολείου στο κέντρο της Αθήνας. Στόχος του προγράμματος ήταν η διαχείριση αντίθετων εννοιών που πλαισιώνουν τη ζωή μας. Για αυτόν τον λόγο μετά την ανάγνωση - συζήτηση των τεσσάρων βιβλίων, που επιλέχθηκαν από την εκπαιδευτικό, σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν βιωματικές δραστηριότητες 16 διδακτικών ωρών που στηρίχθηκαν στο περιεχόμενό τους. Τέλος, για τις ανάγκες του προγράμματος μέσα στη σχολική αίθουσα υπήρχε το «δέντρο των αντιθέτων», του οποίου τα κλαδιά διακοσμήθηκαν με χρωματιστά φύλλα. Κάθε χρώμα φύλλου επιλέχθηκε με τυχαίο τρόπο να αντιστοιχεί σε κάθε τίτλο από τα αναγνωσμένα βιβλία, συνδυαστικά με το ζεύγος των αντιθέτων που συμπεριελάμβανε. Οι μαθητές καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος συμμετείχαν ενεργά και με μεγάλο ενθουσιασμό στις δραστηριότητες, ενώ συνεργάζονταν αρμονικά τόσο μεταξύ τους όσο και με την εκπαιδευτικό.

Νίκος Πιστεύος

Όταν η τεχνολογία συναντά τον πολιτισμό

Τα τελευταία χρόνια στα αναλυτικά προγράμματα της ειδικότητας του Ηλεκτρονικού στα ΕΠΑΛ συμπεριλαμβάνεται το μάθημα της Παραγωγής και Επεξεργασίας Ήχου και Εικόνας. Μέσα από τις προσπάθειες κάλυψης των εργαστηριακών αναγκών του μαθήματος στήσαμε ένα μικρό στούντιο ηχογράφησης που επενδύσαμε με αυγοθήκες. Μέσα εκεί οι μαθητές μας σκάρωσαν ταινιάκια. Αρχίζουν οι συμμετοχές τους σε διαγωνισμούς και έρχονται οι πρώτες διακρίσεις. Ο χώρος αυτός γίνεται το αγαπημένο στέκι των παιδιών. Οι απαιτήσεις μεγαλώνουν και όλοι ονειρεύονται έναν μεγαλύτερο πιο λειτουργικό χώρο. Βρίσκεται μια παλιά αποθήκη του Εργαστηριακού Κέντρου. Το ΕΠΑΛ Άργους και το Εργαστηριακό Κέντρο Άργους έχουν αντικαταστήσει με πίνακες μαρκαδόρου τους παλιούς πίνακες κιμωλίας. Γίνονται οι τοίχοι του καινούργιου στούντιο εικόνας και ήχου. Μηχανολόγοι, ηλεκτρολόγοι ηλεκτρονικοί με την επιμέλεια των καθηγητών τους διαμορφώνουν έναν πανέμορφο χώρο. Μόλις τελείωσε η κατασκευή, καλέσαμε τον σκηνοθέτη Γιάννη Σμαραγδή να το εγκαινιάσει και δώσαμε το όνομά του στον χώρο. Η επαφή μαζί του από τότε είναι συνεχής και ένα ατελείωτο MasterClass. Οι δυνατότητες του νέου στούντιο απελευθερώνουν την ενέργεια των παιδιών που δημιουργούν ασταμάτητα. Για τις μουσικές επενδύσεις των ταινιών χρησιμοποιούν οι μαθητές μουσική Ελλήνων δημιουργών. Πάντα με την άδεια του δημιουργού. Όλοι απαντούν θετικά στους μαθητές και αρχίζει μια γλυκιά επαφή μαζί τους. Νοιάζονται οι περισσότεροι τα παιδιά και ρωτούν για τις ταινίες τους. Συγκινητικό να μας δίνουν σημασία επώνυμοι καλλιτέχνες. Οι μαθητές τους καλούν στο σχολείο για να τους ευχαριστήσουν και να τους τιμήσουν για την προσφορά τους στον πολιτισμό. Και πέρασαν οι: Γιάννης Σπανός, Υπόγεια Ρεύματα, Μιχάλης Βιολάρης, Πένυ Ξανάκη, Τρίφωνο, Κώστας Λειβαδάς, Ελένη Τσαλιγοπούλου, Ερωφίλη, Θάνος Μικρούτσικος, Π. Καλαντζόπουλος, Ευανθία Ρεμπούτσικα, Ρίτα Αντωνοπούλου και η Ελένη Βιτάλη. Άνθρωποι της τέχνης που γίνονται ένα με τα παιδιά όλη την ημέρα και κουβεντιάζουν μαζί τους ατελείωτα για το ελληνικό τραγούδι, έτσι ώστε σμιλεύονται σχέσεις τόσο ανθρώπινες...

Αικατερίνη Πιτρόπου, Παντελεήμων Χιονίδης

Με χρονοκάψουλα την ελληνική γλώσσα ταξιδεύουμε στην ιατρική: Μια πρόταση δραματοποίησης για το γλωσσικό μάθημα στο γυμνάσιο

Η έλλειψη εμφανούς σύνδεσης των γλωσσικών αντικειμένων με την καθημερινή ζωή των μαθητών συνιστά στοιχείο προβληματισμού για την αποτελεσματική διδασκαλία των αρχαίων και των νέων ελληνικών στο γυμνάσιο. Ειδικά για τις παλαιότερες μορφές της γλώσσας, ο φιλόλογος συχνά βρίσκεται αντιμέτωπος με ενστάσεις για τη χρησιμότητα μελέτης τους, αφού θεωρούνται «νεκρές» και «κάνεις στον κόσμο δεν τις μιλά πια». Στον σχετικό προβληματισμό θα μπορούσαν να δώσουν πειστική απάντηση καταρχάς η συνειδητοποίηση των σχέσεων μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων και στη συνέχεια η αξιοποίηση διαθεματικών και συνεργατικών μεθόδων επίλυσης «προβλημάτων. Με αφορμή εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας επιχειρείται η επαφή των μαθητών με την ιστορική πορεία της ελληνικής γλώσσας, όπως διαπιστώνεται στον τομέα της ιατρικής ορολογίας, με την αξιοποίηση, επιπλέον, θεατρικών τεχνικών. Αξιοποιούνται κείμενα των Ιπποκράτη, Αριστοτέλη, Γαληνού και Κέλσου από την

κλασική, ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο, καθώς και κείμενα των Παράκελσου, Αδαμάντιου Κοραή και Σίγκμουντ Φρόντ- συνεκτικό στοιχείο τους συνιστά η παρουσία ορολογίας που «επιβιώνει» και σήμερα στην ιατρική και γίνεται εύκολα κατανοητή από μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έτσι, οι μαθητές σχηματίζουν «απτή εικόνα για τη μορφή που είχε η γλώσσα μας μέσα στο πέρασμα των αιώνων» και εξοικειώνονται με την έννοια της γλωσσικής αλλαγής. Επιπλέον, το ενιαίο κείμενο δραματοποιείται και τα καθαρά γλωσσικά στοιχεία μετατρέπονται σε οπτικοακουστικά. Στην *Ποιητική* ο Αριστοτέλης είχε αναγνωρίσει τη δύναμη της μίμησης, επισημαίνοντας τη φιλοπαίγμονα διάθεση του ανθρώπου: «Η μίμησις είναι σύμφυτος εις τους ανθρώπους από παιδιά και κατά τούτο υπερέχουν των άλλων ζώων, ότι (ο άνθρωπος) είναι μιμητικώτατον και τας πρώτας μαθήσεις αποκτά διά μιμήσεως». Μέσω του μορφοπλαστικού του χαρακτήρα το θέατρο, ως μίμηση πράξης, συμβάλλει στη δημιουργική και αυτενεργό κατάκτηση της γνώσης, η οποία πλέον δεν απεκδύεται του κοινωνικού και ψυχαγωγικού της χαρακτήρα, αλλά αναδεικνύεται ολόπλευρα μέσα από μια διαδικασία στηριζόμενη στον αλληλοσεβασμό, στη συνεργατικότητα και στην εκδήλωση των ποικιλόμορφων δεξιοτήτων του μαθητή.

Έλενα Πίτσιου

Πού κρύβονται οι ιστορίες; Μια μέρα στην Παιδική Βιβλιοθήκη του Δήμου Παλαιού Φαλήρου

Στη δημιουργία του εκπαιδευτικού προγράμματος «Πού κρύβονται οι ιστορίες;» μια μέρα στην Παιδική Βιβλιοθήκη του Δήμου Παλαιού Φαλήρου» τα παιδιά παίρνουν τον ρόλο του συγγραφέα ή του ερευνητή. Έτσι, ανακαλύπτουν τη Βιβλιοθήκη και τη συλλογή της, εξασκούνται σε μεθόδους παρατήρησης και έρευνας και εντοπίζουν τα δομικά στοιχεία μιας ιστορίας (τόπος, χρόνος, πρωταγωνιστές, τρόπος) μέσα από το αντικείμενο - ήρωα που θα ασχοληθούν, καθώς και τον ρόλο που θα του δώσουν στην ιστορία τους. Μέσω των ομαδικών δραστηριοτήτων, της ενθάρρυνσης και της ενεργούς συμμετοχής στο πρόγραμμα, χωρίς έτοιμη γνώση, τα παιδιά δημιουργούν και παρουσιάζουν ιστορίες με αφήγηση, μικρό θεατρικό ή/και τραγούδι. Σύμφωνα με τον Gardner και τη θεωρία του περί πολλαπλής νοημοσύνης, κάθε άνθρωπος έχει ξεχωριστές δεξιότητες και επιλύει με διαφορετικό τρόπο ένα θέμα. Με αυτόν λοιπόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η πολύπλευρη ανάπτυξη της σκέψης των παιδιών, ώστε να επιλέγουν τα ίδια τον τρόπο που τους ταιριάζει να μαθαίνουν. Στο πρόγραμμα «Πού κρύβονται οι ιστορίες;» προσπάθησα να εμπλέξω παιδαγωγικές θεωρίες οι οποίες στο σύνολό τους συνθέτουν τη θεωρία του εποικοδομητισμού, όπως επίσης και τη μέθοδο των ανοιχτών ερωτήσεων η οποία κατά τον Bloom εξελίσσει τις ικανότητες των παιδιών για παρατήρηση (ενδεικτικά αναφέρουμε την ερώτηση «τι βλέπετε γύρω σας;» που κάνουμε κατά τη γνωριμία της ομάδας), σύγκριση, υπόθεση, πρόβλεψη, ανακάλυψη συναισθημάτων, δημιουργικότητα και αξιολόγηση («πώς ένιωσε ο ήρωας στην αποστολή που του αναθέσατε;»). Η Βιβλιοθήκη αποτελεί πηγή γνώσης, η οποία μέσω της διαδραστικής εμπειρίας κινητοποιεί πνευματικά το κοινό (hands on minds on). Επίσης, η συνεργασία των παιδιών, η σύνθεση μιας ιστορίας αλλά και οι ρόλοι που δίνονται στα αντικείμενα δημιουργούν περιβάλλον έμπνευσης και δημιουργικής ψυχαγωγίας. Βασικά εργαλεία στο εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα αποτελούν οι ερωτήσεις και ο καταγισμός ιδεών ή αλλιώς η μέθοδος της «αράχνης» πάνω στην οποία δουλεύουμε εννοιοκεντρικά αναλύοντας πολυθεματικά μια έννοια. Ο ερμηνευτής - συντονιστής δίνει πρωταγωνιστικό ρόλο στο παιδί και στην ομάδα και χρησιμοποιεί ερεθίσματα του χώρου για την εξέλιξη των ικανοτήτων και την ανακάλυψη της γνώσης.

Μαίρη Πλέσσα

Από την εικονομαχία στην εποχή της εικόνας; Μια διδακτική πρόταση για την Ιστορία της Β' Λυκείου με στόχο την ενσυναίσθηση

Η παρούσα εισήγηση έχει σκοπό να παρουσιάσει με ποιους τρόπους, μεθόδους και συνδυασμούς διδακτικών εργαλείων είναι εφικτό να κινητοποιηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών της Β' Λυκείου στο μάθημα της Μεσαιωνικής και Νεότερης Ιστορίας. Στόχος αυτών των δραστηριοτήτων είναι να αποπειραθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες να κατανοήσουν και να διαισθανθούν το κλίμα πόλωσης που επικράτησε την περίοδο της εικονομαχίας, καθώς είναι γεγονός ότι οι σημερινοί μαθητές και μαθήτριες δυσκολεύονται να αντιληφθούν το πλαίσιο της εποχής, αφού οι ίδιοι διανύουν «την εποχή της εικόνας». Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση έλαβε χώρα κατά το τρέχον σχολικό έτος σε τμήμα Β' Λυκείου Προσανατολισμού Θετικών Επιστημών, το οποίο γενικότερα χαρακτηρίζεται από έλλειψη ενδιαφέροντος για το μάθημα της Ιστορίας. Στην εισήγηση περιγράφονται οι στόχοι, οι μέθοδοι και τα εργαλεία, που

χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Συγκεκριμένα, ακολουθήθηκαν διάφορες διδακτικές τεχνικές, όπως τεχνικές θεάτρου, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, ανάλυση και επεξεργασία πηγών, ανάλυση και επεξεργασία εικόνων και προβολή ντοκιμαντέρ. Στο τέλος περιγράφεται η αξιολόγηση της διαδικασίας, τα κριτήρια που τέθηκαν από τη διδάσκουσα και, επιπροσθέτως, παρουσιάζονται τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης που δόθηκαν στους μαθητές και τα αποτελέσματά τους σε ό,τι αφορά τους στόχους και την καλλιέργεια ενσυναισθητικής σκέψης. Η εισήγηση καταλήγει σε συμπεράσματα και προτάσεις βελτίωσης για το μέλλον.

Μαρία Πλουσιού

Η ποίηση στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης / ξένης σε παιδιά: Διαβάζοντας και γράφοντας ποιήματα για την ειρήνη

Η διδασκαλία της γλώσσας συνδέεται άμεσα με πολιτισμικά στοιχεία και στοιχεία της ιδιαίτερης κουλτούρας των φυσικών ομιλητών της. Συνεπώς, είναι μέλημα των εκπαιδευτικών να μην περιοριστούν στη διδασκαλία λεξιλογικών και γραμματικών φαινομένων, αλλά να φέρουν το μαθητικό κοινό σε επαφή με την πολιτισμική διάσταση της γλώσσας. Στην κατεύθυνση αυτή είναι δυνατό να συμβάλει η αξιοποίηση της λογοτεχνίας και ιδιαίτερα της ποίησης. Η χρήση και αξιοποίησή της στη γλωσσική διδασκαλία έχει ευρύτερη εκπαιδευτική αξία, καθώς αφενός ψυχαγωγεί τους μαθητές παρέχοντάς τους κίνητρα για μάθηση και αφετέρου παρέχει γλωσσικά ερεθίσματα για την κατάκτηση της δεύτερης / ξένης γλώσσας. Παράλληλα, συμβάλλει στην εξοικείωση των μαθητών με νέες κουλτούρες, βοηθώντας τους να τις κατανοήσουν, ενώ αποτελεί αφορμή για να εκφράσουν οι μαθητές απόψεις και συναισθήματα. Μέσω της ποίησης και της λογοτεχνίας οι μαθητές μαθαίνουν να κατανοούν διαφορετικές οπτικές και τρόπους σκέψης, να εμβαθύνουν στην κατανόηση άλλων πολιτισμών και να καλλιεργούν τον σεβασμό απέναντί τους. Αναφορικά με την αξιοποίηση της ποίησης στη διδασκαλία της δεύτερης / ξένης γλώσσας έχουν προταθεί διαφορετικές προσεγγίσεις και διδακτικά μοντέλα. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζεται το μοντέλο της Hess (2003) και προτείνονται δραστηριότητες βασισμένες στα ποιήματα «Ειρήνη» του Γιώργου-Μενέλαου Μαρίνου, «Ειρήνη» του Χάρη Σακελλαρίου και «Ειρήνη» της Κικής Καψάκη.

Δημήτριος Ποιμενίδης, Βασίλης Παπαβασιλείου

Ανακύκλωση και ενσωματωμένη ενέργεια: Προσέγγιση ενεργειακού γραμματισμού στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη

Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη αποτελεί κύριο πυλώνα διαμόρφωσης του «παγκόσμιου» εγγράμματος και κριτικά σκεπτόμενου πολίτη, ο οποίος ενταγμένος μέσα σε ένα κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο καινοτομεί, δημιουργεί και διαμορφώνει την οικολογική του άποψη με κριτήριο την προστασία του περιβάλλοντος. Μεταξύ των ζητημάτων που ταλανίζουν την οικόσφαιρα και προκαλούν μια διαρκή ανισορροπία στις φυσικές ροές ύλης και θρεπτικών συστατικών είναι η παραγωγή, η διαχείριση και η ανακύκλωση απορριμμάτων. Μάλιστα, η τελευταία αποτελεί σημαντικό οικολογικό ζήτημα με δραματικές επιπτώσεις για το περιβάλλον, εφόσον επιδρά σημαντικά στην αύξηση της έντασης του φαινομένου του θερμοκηπίου με την κατασπατάληση «ενσωματωμένης» ενέργειας στον κύκλο παραγωγής και διάθεσης υλικών συσκευασίας. Αντιθέτως, η ορθολογική χρήση, η μη χρήση ή η επαναχρησιμοποίηση υλικών άμεσα ή μέσω δευτερογενών διαδικασιών ανακύκλωσης επιφέρει σημαντικό περιβαλλοντικό, οικονομικό και ενεργειακό όφελος. Για τους λόγους αυτούς υλοποιήθηκε σχέδιο εργασίας σε 18 μαθητές/τριες ΣΤ΄ τάξης δημοτικού σχολείου αστικής περιοχής. Το σχέδιο υλοποιήθηκε σε διάστημα 2 μηνών με 8 διδακτικές προσεγγίσεις. Το πρόγραμμα ως project και μέσα από ομαδοσυνεργατική διαδικασία εντάχθηκε στο μάθημα των Φυσικών της τάξης. Τα αποτελέσματα της διδακτικής παρέμβασης κρίνονται πολύ θετικά ως προς τη διαμόρφωση των φιλοπεριβαλλοντικών απόψεων των μαθητών/τριών. Οι μαθητές/τριες κατανόησαν πως κάποιες από τις καθημερινές συνήθειές τους αποτελούν βασική παράμετρο επιδείνωσης της συνολικής παραγωγής και διάθεσης απορριμμάτων. Ταυτόχρονα, αντιλήφθηκαν το ενεργειακό και περιβαλλοντικό κόστος από τη χρήση της «ενσωματωμένης ενέργειας» σε όλο το φάσμα της παραγωγικής διαδικασίας, της διάθεσης προϊόντων και της χρήσης τους ακόμη και της ανακύκλωσής τους. Κατανόησαν πως η ανακύκλωση αποτελεί την καλύτερη ενδιάμεση αντιμετώπιση στην περιβαλλοντική υποβάθμιση, εάν δεν είναι δυνατή ως προτεραιότητα η μη χρήση, η επαναχρησιμοποίηση ή η ελάττωση χρήσης των υλικών.

Ελένη Πόπα

Η συμβολή των κοινών λέξεων στην εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερη γλώσσα

Συμμετέχοντας στον αγώνα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε παιδιά ομογενών που ζουν στη Ρουμανία, στηρίχθηκα στην ιδιαιτερότητα της ελληνικής γλώσσας η οποία έγκειται στην οικουμενική της διάσταση. Η οικουμενικότητα της ελληνικής γλώσσας είναι μια αλήθεια που αντανακλάται και στη ρουμανική γλώσσα, γι' αυτό και η παρούσα διδακτική πρόταση προτείνει τη σύζευξη της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στη Ρουμανία με την ετυμολογία των ελληνικών λέξεων που έχουν υιοθετηθεί κατά καιρούς σε αυτήν τη γλώσσα. Εφαρμόζοντας στη διδακτική πράξη την παραπάνω προσέγγιση, διαπίστωσα πως η ετυμολογία των λέξεων σε συνδυασμό με την οικουμενικότητα της ελληνικής γλώσσας μπορεί να συμβάλει τόσο στην αποτελεσματική εκμάθηση της ελληνικής από μαθητές ελληνικής καταγωγής όσο και στη διεύρυνση των γνώσεων τους πάνω στη μητρική - ρουμανική γλώσσα τους, όταν για παράδειγμα ανακαλύπτουν ότι η ρουμανική λέξη «democrație» προέρχεται από τη σύνθετη ελληνική λέξη «δημοκρατία» (από το «δήμος» - το σύνολο ή η συνέλευση των ανθρώπων που έχουν πολιτικά δικαιώματα και το «κράτος» - η δύναμη, η εξουσία, η κυριαρχία). Στον αγώνα εκμάθησης και συντήρησης της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού σε αλλόγλωσσα περιβάλλοντα οι κοινές αυτές λέξεις μπορεί να αποτελέσουν μια αξιόλογη βοηθητική βάση για τη διεύρυνση του λεξιλογίου, τη διδασκαλία γραμματικών δομών, την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων και στρατηγικών επικοινωνίας αλλά και την εξοικείωση των μαθητών με την ελληνική κοινωνικοπολιτισμική πραγματικότητα.

Παρασκευή-Αναστασία Πουγαρίδου, Αγάπη Λιατοπούλου

Γειτονιές με ιστορία: Ένα πρόγραμμα τοπικής ιστορίας για μαθητές δημοτικού

Η μελέτη της τοπικής ιστορίας είναι ωφέλιμη για τους μαθητές του δημοτικού σχολείου, όχι μόνο γιατί τους επιτρέπει να γνωρίσουν τα ιστορικά γεγονότα και τις σημαντικές προσωπικότητες που διαμόρφωσαν την πορεία του τόπου τους, αλλά κυρίως γιατί μέσω των δραστηριοτήτων της έρευνάς της οι μαθητές εντάσσουν τον εαυτό τους στο περιβάλλον που δρουν. Η στροφή στα προγράμματα τοπικής ιστορίας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην εκπαίδευση σχετίζεται με την προσπάθεια να αποκτήσουν οι μαθητές «τοπική αυτογνωσία», να δώσουν νόημα στο παρόν τους συνδέοντάς το με το παρελθόν τους. Η επαφή με τα τεκμήρια της ιστορίας του τόπου βοηθά τον μαθητή να ερμηνεύσει τον κόσμο γύρω του, να παρακολουθήσει τη συνέχεια των γεγονότων, να κατανοήσει τη σύγχρονη του πραγματικότητα. Ερευνώντας κανείς την τοπική ιστορία της Φλώρινας, παρατηρεί ότι η πορεία της, ιδιαίτερα κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αι., χαρακτηρίζεται από την αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων που αναπτύσσονται στους κόλπους της, διαμορφώνοντας ένα ιδιαίτερο πολυπολιτισμικό κράμα. Οι διαφορετικές αυτές πολιτισμικές ομάδες οργανώνονται σε διακριτές συνοικίες, αναπτύσσουν συγκεκριμένες επαγγελματικές δραστηριότητες, διαμορφώνουν τον «δικό» τους πολιτισμό, αλληλεπιδρώντας και συνδιαμορφώνοντας τελικά ένα κοινό πολιτισμικό πλαίσιο, τον πολιτισμό της πόλης τους. Η έρευνά μας ξεκινά από τις αυτές τις συνοικίες: το Βαρόσι, τα «αρβανίτικα», τη γειτονιά των Εβραίων, τα «κιουταχιαλίτικα», τη «Μοτέσνιτσα». Εξετάζουμε πρώτα τα ιστορικά κτίρια στο κέντρο της πόλης και έπειτα προχωράμε στους κατοίκους: την προέλευσή τους, τα επαγγέλματά τους, τον ρόλο που διαδραμάτισαν στην ιστορία της πόλης. Ακολουθεί η παρατήρηση των παραδοσιακών στολών των υπό μελέτη ομάδων καθώς και η εκμάθηση χαρακτηριστικών παραδοσιακών χορών. Η όλη διαδικασία στοχεύει να ωθήσει τους μαθητές να παρατηρήσουν το περιβάλλον τους και να αναζητήσουν πληροφορίες για αυτό με εργαλεία ανάλογα με αυτά της ιστορικής έρευνας. Χρησιμοποιήθηκαν έτσι η επιτόπια έρευνα, οι ημιδομημένες συνεντεύξεις και η επεξεργασία γραπτών πηγών.

Γραμμένη-Ελένη Πουρνή

Πρωθώντας την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της ενσυναίσθησης στο σχολείο: τρεις εκπαιδευτικές δράσεις με κοινωνικό και ιστορικό χαρακτήρα διαμέσου της λογοτεχνίας

Η ανάπτυξη κριτικής και ανεξάρτητης σκέψης από τους σημερινούς μαθητές παραμένει πάντα ένα από τα κύρια ζητήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ειδικά σε μια εποχή όπου ο ρυθμός των πληροφοριών είναι ιλιγγιώδης και ο χρόνος για τη σωστή επεξεργασία τους ελάχιστος καθώς και ο χρόνος για δημιουργία βαθύτερων κοινωνικών σχέσεων. Με βάση τρία σύγχρονα λογοτεχνικά έργα για παιδιά (*Ο Θεός αγαπάει τα*

πουλιά της Αγγελικής Βαρελλά, *Θησαυρός στη Ναύπακτο* της Καλλιόπης Σφαέλλου, *Η προφητεία του κόκκινου κρασιού* της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου) θα προτείνουμε τρεις εκπαιδευτικές δραστηριότητες με στόχο τη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων των μαθητών αλλά και την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης και της ενσυναίσθησης προς τους συνανθρώπους τους. Το πρώτο σκέλος αφορά τη σχέση των σύγχρονων παιδιών και εφήβων με τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας είτε αυτοί είναι μέλη της οικογένειάς τους είτε ανήκουν στον ευρύτερο κοινωνικό κύκλο τους. Το δεύτερο σχετίζεται με την τοπική ιστορία κάθε περιοχής και τη σύνδεση που έχει (ή όχι) κάθε μαθητής με τον τόπο του και τη γενικότερη φυσιογνωμία του. Η δράση δε θα περιοριστεί μόνο στη σχέση του μαθητή με την τοπική ιστορία και τα μνημεία, αλλά θα επεκταθεί και στα τοπικά προϊόντα και σε κάθε στοιχείο που καθιστά ξεχωριστό έναν τόπο. Η σχέση του ανθρώπου με την ιστορία του τόπου του και την ιστορία των γειτονικών χωρών αποτελεί τη θεματική του τρίτου σκέλους. Πώς η ιστορία μπορεί να αλλάξει σε μια στιγμή τις ζωές των ανθρώπων; Τι σημαίνει αυτό για το παιδί και τον έφηβο του σήμερα; Οι σχέσεις μας με τους γείτονες μήπως είναι πιο βαθιές και περίπλοκες από όσο νομίζουμε; Αυτά είναι κάποια από τα ερωτήματα που θα διερευνηθούν.

Γραμμένη-Ελένη Πουρνή

Σχολείο και κινηματογράφος: Η αποτύπωση της κριτικής σκέψης μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία σε κινηματογραφικά έργα

Η εκπαιδευτική διαδικασία και η σχολική ζωή αποτελούσαν δημοφιλή θέματα για την τέχνη του κινηματογράφου σχεδόν από την αρχή της εμφάνισής του. Εμπνευσμένοι δάσκαλοι, χαρισματικοί μαθητές, σχολικά ιδρύματα με παράδοση στην εφαρμογή πρωτοποριακών διδακτικών μεθόδων αλλά και ακριβώς το αντίθετο –αυταρχικοί δάσκαλοι, ατίθασοι μαθητές, κακόφημα σχολεία– είναι τα κεντρικά θέματα γνωστών κινηματογραφικών ταινιών, πολλές από τις οποίες άφησαν εποχή. Η κριτική σκέψη, η επιδίωξη της δημιουργικότητας καθώς και η διαμόρφωση ενός αναλυτικού και συγκριτικού τρόπου αντίληψης της πραγματικότητας συνιστούν τον πυρήνα ενός επιτυχημένου και αποτελεσματικού εκπαιδευτικού συστήματος. Ωστόσο, σημαντική είναι και η παρουσία ενός ή περισσότερων φωτισμένων εκπαιδευτικών που διαθέτουν φυσικά χαρίσματα και ανήσυχο πνεύμα, ικανό να μην εφησυχάζει και να λειτουργεί ως διαρκής πηγή ανανέωσης του τρόπου προσέγγισης του διδακτικού υλικού, του ανθρώπινου δυναμικού, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συναινετική συνεργασία και επικοινωνία με τους μαθητές. Μέσα από τρεις κινηματογραφικές ταινίες [Ο κύκλος των χαμένων ποιητών/ Ασυμβίβαστη γενιά/ Οι συγγραφείς της ελευθερίας] θα προσπαθήσουμε να παρακολουθήσουμε και να ιχνηλατήσουμε την αποτύπωση των συνθηκών εκείνων διδασκαλίας που οδηγούν, σύμφωνα με την εξέλιξη των υποθέσεών τους, στη δημιουργία ενός κριτικού και ανεξάρτητου τρόπου σκέψης και ζωής. Διδάσκοντες και διδασκόμενοι διανύουν κοινή πορεία αντιμετωπίζοντας δυσκολίες, απροσπέλαστα εμπόδια, καθώς και στιγμές χαράς, αισιοδοξίας και ελπιδοφόρας προσμονής, ώπου να φτάσουν στο κομβικό εκείνο σημείο, όπου θα αποδείξουν, αν τελικά οι προσπάθειες απέδωσαν καρπούς. Εν τέλει, είναι τόσο σημαντικός ο ρόλος του σχολείου και του δασκάλου στη δημιουργία ελεύθερα σκεπτόμενων ανθρώπων, ακόμη και στην αναπαράστασή της στο δημοφιλές ψυχαγωγικό μέσο του κινηματογράφου;

Αθηνά Πουρσαϊτίδου

Στο αρχαίο θέατρο παρέα με τον Διόνυσο

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στο αρχαίο θέατρο παρέα με τον Διόνυσο» σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του ετήσιου μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης με τίτλο «Μουσείο, Σχολείο και Εκπαίδευση». Απευθύνεται σε 20-25 μαθητές/τριες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ηλικίας 10-12 ετών. Η διάρκειά του ανέρχεται στα 90 λεπτά και διεξάγεται εντός του αρχαιολογικού χώρου του αρχαίου θεάτρου του Διονύσου Ελευθερέως στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Πρόκειται για ένα διαθεματικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο συνδέεται με τη σχολική ύλη διαφόρων μαθημάτων όπως της Γλώσσας, της Ιστορίας, της Μελέτης Περιβάλλοντος, της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, των Φυσικών και της Γεωγραφίας, σύμφωνα με τα ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ της Δ', της Ε' και της Στ' Δημοτικού αντίστοιχα. Γενικά, μέσα από το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα, οι μαθητές /τριες θα έχουν τη δυνατότητα να εμπλακούν στη διαδικασία της παρατήρησης και της κατανόησης ενός αρχαίου θεατρικού οικοδομήματος και να εξοικειωθούν με τα αρχιτεκτονικά μέρη του. Επιπλέον, θα συνδέσουν το αρχαίο

θέατρο με τη λατρεία του Διονύσου και θα κατανοήσουν τη σημασία του θεάτρου στη ζωή των πολιτών. Ακόμη, θα μάθουν ποια είναι τα είδη του δράματος, ενώ, παράλληλα, θα γνωρίσουν τη σκευή και τα προσώπια των υποκριτών μέσα από τη βιωματική γνώση, την εμπειρία, την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία. Αρχικά, λοιπόν, οι μαθητές/τριες θα ξεναγηθούν στο χώρο του αρχαίου θεάτρου και, εν συνεχεία, θα λάβουν μέρος σε μια σειρά ποικίλων δραστηριοτήτων π.χ. παρατήρησης εποπτικού υλικού, θεατρικού παιχνιδιού και εικαστικών. Τέλος, το παρόν εκπαιδευτικό πρόγραμμα ολοκληρώνεται μέσω προτεινόμενων δραστηριοτήτων και φύλλων εργασιών εντός της σχολικής αίθουσας.

Αννίτα Πρασά

Μια μέρα στο Δημοτικό Σχολείο του χθες.

Ένα βιωματικό ταξίδι αναζητώντας τα ίχνη του παλιού Δημοτικού Σχολείου και της καθημερινότητάς του. Πρόκειται για ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιείται τα τελευταία χρόνια στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ) Μαγνησίας. Αξιοποιώντας εκπαιδευτικά αρχεία, φωτογραφίες, παλιά σχολικά εγχειρίδια, λογοτεχνικά κείμενα, κινηματογραφικές ταινίες και προφορικές μαρτυρίες οι μαθητές Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού προσκαλούνται σε ένα βιωματικό ταξίδι γνωριμίας με το Δημοτικό Σχολείο του χθες προσεγγίζοντας άγνωστες σήμερα πτυχές του. Ερχόμενοι σε μια δημιουργική επαφή με τα ίδια τα πρωτότυπα τεκμήρια πληροφορούνται για τα διδακτήρια, τα διδασκόμενα μαθήματα, τα διδακτικά βιβλία, τη φοίτηση των μαθητών, τη γυναικεία εκπαίδευση, την παιδική νοσηρότητα, τα μαθητικά συσσίτια, το προφίλ των δασκάλων και μαθητών, τις τιμωρίες και ποινές κ.ά., επιχειρώντας μία σύγκριση με το σήμερα και επισημαίνοντας διαφορές και ομοιότητες. Στη διαδικασία αυτή οι μαθητές δεν είναι παθητικοί δέκτες, αλλά τους δίνονται κίνητρα να γίνουν οι ίδιοι ερευνητές, να συμμετέχουν ενεργά συνειδητοποιώντας ότι στη γνώση του παρελθόντος οδηγούμαστε μέσα από ιστορικές πηγές, τις οποίες μαθαίνουν να επεξεργάζονται κριτικά, να διατυπώνουν τις θέσεις τους και να οδηγούνται σε συμπεράσματα. Οι μαθητές καλούνται σε μια διαδραστική διαδικασία ουσιαστικού διαλόγου ενεργοποιώντας τις μέχρι τώρα γνώσεις τους. Καθώς τα ΓΑΚ θεωρούνται εργαστήρια ιστορικής έρευνας, οι μαθητές μέσα από την επαφή με το αρχαιακό υλικό μπορούν να κατανοήσουν πώς κατασκευάζεται η ιστορική γνώση, να πρωταγωνιστήσουν σ΄ αυτή τη διαδικασία, να γίνουν οι ίδιοι δημιουργοί ιστορίας καθιστώντας τη μάθηση μία βιωματική εμπειρία. Στους παιδαγωγικούς στόχους του προγράμματος είναι η απόκτηση αρχαιακής συνείδησης και η αναγνώριση της χρησιμότητας των αρχείων, η καλλιέργεια κριτικής σκέψης και στάσης, αλλά και πνεύματος συνεργασίας με τους συμμαθητές και δασκάλους τους, η ευαισθητοποίηση σε θέματα εκπαιδευτικής ιστορίας και γενικότερα της τοπικής ιστορίας και κοινωνίας, η καλύτερη γνωριμία με το σχολικό περιβάλλον και το παρελθόν του και βεβαίως η ανακάλυψη και καλλιέργεια άγνωστων δεξιοτήτων.

Ουρανία Πρασίνου, Κωνσταντίνος Μιχαήλ

Ο ρόλος της εκπαίδευσης στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία

Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα σημαντικές πολιτικές και οικονομικές αλλαγές, οι οποίες ανασυνθέτουν την εικόνα του σύγχρονου κόσμου, επηρεάζοντας καθοριστικά τη δομή και τη λειτουργία του. Η παγκοσμιοποίηση, ως απαίτηση και χαρακτηριστικό της εποχής, θέτει νέα δεδομένα και κανόνες, ενώ οι οικονομικοί μετανάστες και οι πρόσφυγες κάνουν αισθητή την παρουσία τους στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών, διαμορφώνοντας σε σημαντικό βαθμό τις σύγχρονες κοινωνικές δομές. Στο πλαίσιο των συνεχιζόμενων μεταβολών οι σύγχρονες κοινωνίες καλούνται να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση μέσα από την επανεξέταση των λειτουργιών τους και την αξιοποίηση των στοιχείων εκείνων που θα διαμορφώσουν το μέλλον τους, με γνώμονα τις δημοκρατικές αρχές της ισότητας και της ισονομίας. Η αποτελεσματική συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών σε κλίμα αλληλοκατανόησης, πολιτισμικής αλληλεπίδρασης και ομαλής συνεργασίας αποτελεί σημαντική προτεραιότητα κάθε κοινωνικού ή πολιτικού συστήματος που επιχειρεί να διαμορφώσει τις κατάλληλες συνθήκες, προκειμένου να αναδειχθούν οι δημιουργικές δυνατότητες και ικανότητες κάθε ξεχωριστής ομάδας της κοινωνίας, ώστε να ενισχυθεί η πρόοδος και η ευημερία των λαών. Με αφορμή τις προηγούμενες διαπιστώσεις η παρούσα μελέτη, η οποία αποτελεί βιβλιογραφική επισκόπηση, επιχειρεί να προσεγγίσει τον ρόλο της εκπαίδευσης στην πολυπολιτισμική κοινωνία των τελευταίων δεκαετιών και ειδικότερα τη διαπολιτισμική ετοιμότητα του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο. Γίνεται αναφορά λοιπόν στην εκπαίδευση ως κυρίαρχου θεσμού της κοινωνίας, στις αρχές και τους στόχους της, καθώς και στον ρόλο που καλείται να διαδραματίσει στο σύγχρονο κόσμο. Ακόμη εντοπίζονται οι δυσκολίες προσαρμογής των μαθητών διαφορετικής εθνικής και

πολιτισμικής ταυτότητας στο σύγχρονο σχολείο, ενώ επιχειρείται αποσαφήνιση των όρων «πολυπολιτισμικότητα» και «διαπολιτισμικότητα». Τέλος, επιχειρείται μια κριτική επανεξέταση της βιβλιογραφίας και προτείνεται μια συστηματικότερη διερεύνηση του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει ο εκπαιδευτικός στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία.

Ευαγγελία Πρίτση

Η διαχείριση της ετερογένειας στην εκπαιδευόμενη ομάδα: Μια διδακτική πρόταση στο πλαίσιο της διδασκαλίας της νέας ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας

Από μελέτες και έρευνες που έχουν γίνει στον χώρο της εκπαίδευσης πολυπολιτισμικών ομάδων έχει προκύψει πως οι ομάδες αυτές χαρακτηρίζονται ως επί το πλείστον από ετερογένεια. Εστιάζοντας στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας, η ετερογένεια αυτή συνίσταται αφενός μεν στο θέμα της γλώσσας και στην ανάπτυξη προσληπτικών και παραγωγικών δεξιοτήτων αναφορικά με τον προφορικό και τον γραπτό λόγο και αφετέρου σε θέματα, όπως η σύνθεση της ομάδας (ηλικία, φύλο, χώρα προέλευσης κ.ά.), η επικοινωνία, δηλαδή η χρήση κωδίκων λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας, και η ικανότητα διαπροσωπικής, ενδοομαδικής και διαπολιτισμικής επικοινωνίας από μέρους των μαθητών. Αν και αυτά τα στοιχεία μπορεί να περιπλέξουν την επικοινωνιακή λειτουργία της ομάδας, ωστόσο μπορούν να μετατραπούν και σε στοιχείο επιτυχίας της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα, για παράδειγμα, να ακούσουν διαφορετικές απόψεις από φορείς διαφορετικού κοινωνικοπολιτισμικού φορτίου πάνω σε ένα θέμα και να τις αξιοποιήσουν. Στο σημείο αυτό κομβικής σημασίας είναι ο ρόλος του διδάσκοντος, ο οποίος πρέπει να γνωρίζει και να κατανοεί τα σημεία ανομοιογένειας της ομάδας του, για να μπορεί να τα αξιοποιεί δημιουργικά με τις σωστές τεχνικές. Από την άλλη βέβαια και οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν πως η διαφορετικότητα μπορεί να αποτελέσει έναυσμα εξέλιξης. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια διδακτική δραστηριότητα αναφορικά με τη διαχείριση της ετερογένειας σε μια πολυπολιτισμική τάξη. Η δραστηριότητα αυτή απευθύνεται σε ενήλικους μαθητές της νέας ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας, μέσου επιπέδου γλωσσομάθειας. Λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο παραγωγής προφορικού λόγου και βασίζεται στην εφαρμογή της ενεργητικής εκπαιδευτικής τεχνικής της «χιονοστιβάδας». Η τεχνική αυτή μοιάζει με τη συζήτηση και τις ερωταποκρίσεις, αλλά διαφέρει ως προς τη μεθοδολογία. Στόχος της δραστηριότητας είναι να έρθουν τα μέλη της ομάδας σε επαφή, να ανταλλάξουν απόψεις και να επικοινωνήσουν σε κλίμα συνεργασίας, αναπτύσσοντας κατανοητό προφορικό λόγο από άποψη μορφής και σημασίας.

Ευαγγελία Πρίτση

Η αξιοποίηση της τεχνικής των έξι σκεπτόμενων καπέλων του Edward de Boro στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας

Πολλές μελέτες και έρευνες έχουν γίνει για την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των μαθητών κατά τη διδακτική διαδικασία. Η τεχνική του Edward de Boro «Τα έξι σκεπτόμενα καπέλα» στοχεύει στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης και πιο συγκεκριμένα στη δυνατότητα προσέγγισης ενός θέματος/ προβλήματος από διαφορετικές οπτικές γωνίες που οδηγεί σε βαθύτερη και πληρέστερη κατανόηση μιας κατάστασης και παράλληλα βοηθάει στον εντοπισμό τρόπων αντιμετώπισης τυχόν προβλημάτων. Η τεχνική αυτή αποτελεί εργαλείο ομαδικής συζήτησης αλλά και ατομικής σκέψης με τη βοήθεια έξι χρωματιστών καπέλων. Το καθένα αντιπροσωπεύει έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης, καθώς, όπως ορίζει η τεχνική, δεν μπορούμε να προσεγγίσουμε το θέμα από όλες τις κατευθύνσεις ταυτόχρονα και πρέπει να διαχωριστούν οι τρόποι σκέψης. Στο πλαίσιο αυτό το λευκό καπέλο αφορά πληροφορίες και δεδομένα που παρουσιάζουν οι μαθητές για το θέμα. Το κόκκινο καπέλο αφορά τα συναισθήματα που εκφράζουν ερχόμενοι σε επαφή με το θέμα και τη συγκεκριμένη κατάσταση που περιγράφει. Το κίτρινο καπέλο αφορά τα θετικά στοιχεία που υπάρχουν και εντοπίζουν οι μαθητές σχετικά με το θέμα, σε αντίθεση με το μαύρο καπέλο που αφορά τα αρνητικά στοιχεία. Το πράσινο καπέλο αφορά τις εναλλακτικές και τις λύσεις που ενθαρρύνονται οι μαθητές να βρουν και τέλος το μπλε καπέλο στην αρχή της διαδικασίας αφορά την οργάνωση και τον έλεγχο και στο τέλος την ανακεφαλαίωση και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Αναφορικά με την ακολουθία χρήσης των καπέλων δεν υπάρχει κάποια που θεωρείται η πιο κατάλληλη. Κατάλληλη είναι εκείνη η ακολουθία που θα φέρει ικανοποιητικά μαθησιακά αποτελέσματα. Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια πρόταση εφαρμογής της τεχνικής των έξι σκεπτόμενων καπέλων στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως

δεύτερης / ξένης γλώσσας. Η διδακτική πρόταση απευθύνεται σε ενήλικους μαθητές Γ' επιπέδου γλωσσομάθειας, οι οποίοι καλούνται στο πλαίσιο κατανόησης γραπτού λόγου να προσεγγίσουν μέσω της ανωτέρω τεχνικής ένα κείμενο που εντάσσεται στη θεματική Περιβάλλον - Οικολογία.

Δημήτριος Προδρόμου

Επιχειρηματολογία: Αξιοποιώντας τα καπέλα σκέψης του De Bono και την ανάλυση SWOT

Η πρώτη τεχνική για την οποία γίνεται λόγος είναι τα καπέλα σκέψης (Thinking Hats) του Edward De Bono, μια διαδοσμένη μέθοδος που χρησιμοποιείται για την οργάνωση business plans των επιχειρήσεων. Η δεύτερη τεχνική είναι η μέθοδος της SWOT ανάλυσης, ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο του τομέα management για τη διαπίστωση των δυνατοτήτων, των αδυναμιών, των ευκαιριών και των απειλών μιας επιχείρησης. Με δεδομένο πως η επιχειρηματολογία των μαθητών/μαθητριών ενθαρρύνεται κυρίως κατά τη φοίτησή τους στις τάξεις του Λυκείου – που τους προσφέρονται περισσότερες γνώσεις για κοινωνικά ζητήματα στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην παρουσίαση διδακτικών πρακτικών ώστε να καλλιεργηθεί η επιχειρηματολογία και η κριτική και πολύπλευρη αντίληψη των μαθητών / μαθητριών από τις τάξεις του Γυμνασίου. Μάλιστα, παρουσιάζεται ένα σενάριο διδασκαλίας της «Γλωσσομάθειας» από το βιβλίο της Γ' Γυμνασίου (2η ενότητα) με σκοπό να παρακινήσει τους μαθητές να εξετάσουν το θέμα με παιχνίδι ρόλων, υιοθετώντας διάφορες οπτικές, όπως προτάσσουν τα έξι καπέλα σκέψης. Στη συνέχεια, οι μαθητές με αντικειμενικό πρίσμα θα εφαρμόσουν τη SWOT ανάλυση και θα αξιολογήσουν το θέμα της γλωσσομάθειας ως προς τα οφέλη, τις αδυναμίες, τις ελλείψεις και τις ευκαιρίες που προσφέρει στον σύγχρονο άνθρωπο.

Δημήτριος Προύσαλης

Η παιδαγωγική αξιοποίηση της προφορικής αφήγησης (story telling) στο δημοτικό σχολείο: Από την προσέγγιση του μέσου στη λειτουργική σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα και τη ζωή της σχολικής κοινότητας - Σκέψεις, προτάσεις, προοπτικές

Η αναζήτηση εναλλακτικών παιδαγωγικών προσεγγίσεων και πρακτικών στην κατεύθυνση εμπλουτισμού των ενδοσχολικών σχέσεων και της δρομολόγησης ποιοτικότερης ενδυνάμωσης των δεξιοτήτων μάθησης στο σχολείο του 21ου αιώνα, επιζητά νέα πρόσφορα μέσα συμπερίληψης και αλληλεπίδρασης, προσδοκώντας τη λειτουργικότερη ενεργοποίηση και εμπλοκή των μαθητών εντός και εκτός σχολικού περιβάλλοντος. Η τέχνη της προφορικής ιστορίας (story telling) και η αξιοποίηση του λαϊκού αφηγηματικού λόγου ως προϊόν έκφρασης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς αναδεικνύονται σε δυναμικά εργαλεία και επικοινωνιακά μέσα που μπορούν να ασκήσουν πολυεπίπεδη επιρροή στο αναλυτικό πρόγραμμα και να έχουν θετική αντανάκλαση στους ζωντανούς παράγοντες της εκπαιδευτικής πράξης στην προοπτική τροποποίησης των ισχυουσών συνθηκών.

Κρύστα Ρακαλίδου

Ισότητα των δύο φύλων και προσχολική εκπαίδευση

Η παρούσα εισήγηση αφορά στα εκπαιδευτικά προγράμματα του σχολείου αναφορικά με τις έμφυλες δραστηριότητες στο Νηπιαγωγείο. Έρευνες επιβεβαιώνουν ότι οι πρώιμες σχολικές εμπειρίες επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τα μελλοντικά πρότυπα συμπεριφοράς του ατόμου και τον τρόπο που αλληλεπιδρά με τους άλλους. Γι' αυτό το λόγο, πρέπει να κατανοήσουν την αξία της διαφορετικότητας και να αναπτύξουν την ενσυναίσθηση και το σεβασμό για τα δικαιώματα των άλλων. Το να είσαι «άντρας» ή «γυναίκα» στην κοινωνία μας, σηματοδοτεί και ερμηνεύει τους διαφορετικούς ρόλους και τη διαφορετική κατανομή δύναμης και εξουσίας. Τα αγόρια και τα κορίτσια μεγαλώνουν, λαμβάνοντας διαφορετικά μηνύματα σχετικά με χαρακτηριστικά, δεξιότητες, στάσεις και αντιλήψεις, που αναμένει η κοινωνία από αυτά, μόνο και μόνο εξαιτίας του φύλου τους. Ακόμη, πολλές γυναίκες αναγκάζονται να ανακόψουν την επαγγελματική τους εξέλιξη, καθώς έρχονται αντιμέτωπες με το δίλημμα «καριέρα ή οικογένεια». Το σχολείο, λοιπόν, πρέπει να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζει και να προάγει την ισότιμη μεταχείριση των δύο φύλων. Η αλλαγή στάσεων είναι μια επίπονη προσπάθεια στην οποία θα μπορούσαν να συντελέσουν τα κατάλληλα προγράμματα ευαισθητοποίησης. Μεταξύ των δύο φύλων υπάρχει ανισότητα, τόσο ως προς το είδος των επαγγελματιών που ασκούν άνδρες και γυναίκες, όσο και ως προς την επαγγελματική εξέλιξη των

γυναικών. Συνεπώς, σκοπός του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι να διερευνήσουμε τις απόψεις των νηπίων, ώστε να ευαισθητοποιηθούν σε σχέση με την ισότητα των δύο φύλων αλλάζοντας, ταυτόχρονα, τυχόν στερεοτυπικές αντιλήψεις.

Γεράσιμος Ρεντίφης, Νικολέττα Ζάγκα

Η συμβολή της Ηρακλείτειας φιλοσοφίας στην κριτική σκέψη των μαθητών

Η κατάκτηση της ευδαιμονίας συνιστά ένα διαχρονικό αίτημα για τον άνθρωπο. Η φιλοσοφία, για να συνάδει με την ετυμολογική της προέλευση (φιλεῖν (=αγαπώ) + σοφία), αλλά και το τέλος της, δεν μπορεί παρά να εστιάζει στη διερεύνηση των ορίων της ανθρώπινης σκέψης και να αναζητά απαντήσεις στα θεμελιώδη ερωτήματα της ανθρώπινης ζωής. Για το λόγο αυτό, η φιλοσοφία από την εποχή του σπουδαίου φιλοσόφου και παιδαγωγού Πλάτωνα, έχοντας ως αφετηρία την αμφισβήτηση και, γενικώς, τη συστηματική κριτική προσέγγιση των διαφόρων πεδίων έρευνάς της, θέτει ως πρωταρχικό της σκοπό «τό δοῦναι και δέχεσθαι λόγον». Στην παρούσα ανακοίνωση, λοιπόν, επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον στον τρόπο κατά τον οποίο η προσωκρατική φιλοσοφία και, ειδικότερα, η φιλοσοφία του Ηρακλείτου δύναται να συμβάλει αποτελεσματικά στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης των μαθητών κατά την εκπαιδευτική πράξη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ισχυρή θέση της ηρακλείτειας φιλοσοφίας στην εκπαίδευση, το «θαυμάζειν» και το «ἀπορεῖν» των μαθητών μπορεί να μετουσιωθούν σε δημιουργική πνευματική αναζήτηση με οδηγό την ορθολογική προσέγγιση, το κριτικό πνεύμα και τη συνέπεια στον τρόπο σκέψης και στα κριτήρια επιλογής της. Με πλοηγό την ηρακλείτεια φιλοσοφική θεώρηση, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε ένα συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος, το οποίο δύναται να αναδείξει: α) τις διανοητικές ικανότητες των μαθητών και την κριτική τους σκέψη, β) τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, γ) τις δεξιότητες παρουσίασης και πειθούς και, τέλος, δ) την υπευθυνότητά τους ως δημοκρατικοί πολίτες. Εν προκειμένω, αφού οι μαθητές διδαχθούν το ιστορικοκοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο της ηρακλείτειας φιλοσοφίας, ο εκπαιδευτής θα θέσει τα κοσμολογικά ερωτήματα, που απασχόλησαν τον προσωκρατικό φιλόσοφο, προκειμένου μέσω των ερωταποκρίσεων και της αμφισβήτησης να αναζητηθεί η πρώτη κοσμολογική αρχή. Η πρακτική αυτή είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα για τους μαθητές και θεραπευτική για την ανθρώπινη γνώση, αφού οι ερωτήσεις κατά τη μαθησιακή διαδικασία οικοδομούν το διάλογο, διανοίγουν νέα πεδία προς εξέταση, συντελούν στον ακριβή εντοπισμό των αιτίων-αιτιατών και μπορούν να καθοδηγήσουν την ανθρώπινη σκέψη στην αναζήτηση απαντήσεων με ορθολογική βάση. Συνεπώς, η στροφή στην αρχαία ελληνική διάνοηση και, συγκεκριμένα, στην ηρακλείτεια φιλοσοφία μπορεί, πέρα από γόνιμους κριτικούς προβληματισμούς, να καλλιεργήσει τη δημιουργικότητα των μαθητών και, εν γένει, της ανθρώπινης ύπαρξης.

Ευανθία Ριζοπούλου

Πανεπιστήμιο και δημοκρατικοί θεσμοί Απόψεις μελών της ελληνικής ακαδημαϊκής κοινότητας για τον τρόπο διακυβέρνησης των Α.Ε.Ι., για τους ρόλους των οργάνων διοίκησης και τη λήψη αποφάσεων

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι κυβερνήσεις στην Ευρώπη έχουν δώσει έμφαση στην ανάπτυξη αυτόνομων δημόσιων πανεπιστημίων, για να ενεργοποιήσουν την ανταγωνιστικότητα και την ενδυνάμωση της στρατηγικής ικανότητας των πανεπιστημίων. Η ανταγωνιστικότητα, ανάμεσα στα ιδρύματα, έχει ως βάση ένα νέο τεχνοοικονομικό υπόδειγμα, με στόχο τη νέα γνώση και την καινοτομία. Παρά τις ταχείες αλλαγές στην αποστολή τους και στους στόχους τους, τα ελληνικά πανεπιστήμια διατηρούν τη δημοκρατική τους υπόσταση. Στο άρθρο 16 του Συντάγματος, προβλέπεται το κοινωνικό δικαίωμα στην εκπαίδευση, η διασφάλιση της επιστημονικής ελευθερίας και διδασκαλίας, ενώ, παράλληλα, κατοχυρώνεται η πανεπιστημιακή αυτοδιοίκηση, ως εγγύηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Κατά τον Pandey, αυτονομία είναι «το προνόμιο και η ικανότητα ενός πανεπιστημίου να ενεργεί μετά από δικές του επιλογές προς την αποστολή και τους στόχους του». Η αυτονομία στα πανεπιστήμια περιλαμβάνει τη λειτουργική-ιδρυματική αυτονομία, την ακαδημαϊκή ελευθερία και την οικονομική αυτονομία. Ποια είναι, όμως, η άποψη των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, μελών Δ.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π., Ε.Τ.Ε.Π., και διοικητικών υπαλλήλων από διάφορα Α.Ε.Ι. (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα) της Ελλάδας για την τήρηση των δημοκρατικών αρχών και για τον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις στα Πανεπιστήμια; Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να απαντήσει στο παραπάνω ερώτημα. Εκατό συμμετέχοντες απαντούν σε ένα ερωτηματολόγιο τριάντα μία ερωτήσεων, καταθέτουν την άποψη τους και κάνουν τις προτάσεις τους για τα παραπάνω ερευνητικά

ερωτήματα, αλλά και για το πανεπιστημιακό άσυλο και τους περιορισμούς του θεσμού αυτού, για τη συμμετοχή των φοιτητών στη λήψη αποφάσεων, για το αν πρέπει ή όχι να αποφασίζουν τα ίδια τα Α.Ε.Ι. για τον αριθμό και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των φοιτητών που θα εισαχθούν σε αυτά και για το αν θα πρέπει τα Α.Ε.Ι. να χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το κράτος.

Σοφία Ριζοπούλου

Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π. 100 χρόνια μετά | χθες & σήμερα

Το παρόν πόνημα επιδιώκει να παρουσιάσει το νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, με πρόθεση εστίασης στα μαθήματα 'Ιστορίας και Θεωρίας', αναζητώντας το ρόλο που αυτά διαδραματίζουν, τόσο στην όξυνση της κριτικής σκέψης των φοιτητών της, όσο και στην τροποποίηση της ταυτότητας της ίδιας της Σχολής, πιθανά. Κύρια ερωτήματα της έρευνας θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι τα εξής: Με ποιον τρόπο τα μαθήματα 'Ιστορίας & Θεωρίας' διαπλάθουν την κριτική θεώρηση των φοιτητών; Ποιος είναι ο διαμορφωτικός ρόλος των επιμέρους γνωστικών περιοχών και, συγκεκριμένα, ο ρόλος των μαθημάτων 'Ιστορίας & Θεωρίας' στην ταυτότητα μιας Σχολής; Ειδικό πεδίο έρευνας της παρούσας μελέτης ορίζεται το νέο Πρόγραμμα Σπουδών, αλλά σίγουρα οφείλει κανείς να επιδιώξει μια συγκριτική ανάλυση με τα προγενέστερα Προγράμματα Σπουδών, έτσι ώστε να οδηγηθεί σε τεκμηριωμένα συμπεράσματα. Διαμέσου της συγκριτικής-αναλυτικής πρακτικής γίνεται άμεσα αντιληπτό πως το γενικό πεδίο έρευνας θα είναι το σύνολο των Προγραμμάτων Σπουδών, που είχε τα περισσότερα χρόνια λειτουργίας της η Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών. Μια ιστορικής φύσεως έρευνα, η οποία θα αποτελέσει τη βάση για τη συγκριτική ανάλυση των Προγραμμάτων Σπουδών, όπως είναι αναμενόμενο, θα προηγηθεί, ενώ θα ακολουθήσει και η αντιπαράθεση των επιμέρους γνωστικών περιοχών. Τα μαθήματα 'Ιστορίας και Θεωρίας' θα εξεταστούν μέσα από το τριπλό πρίσμα: του γνωστικού περιεχομένου, της διδακτικής πρακτικής - μορφής διδασκαλίας και τρόπου αξιολόγησης των φοιτητών - και του ρόλου που διαδραματίζουν στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Ειρήνη Ροδοσθένους, Νίκος Ροδοσθένους

Αρχαία Ελληνικά. Πρόκληση στην έμπνευση

Η εισήγηση αφορά σε διδακτική πρόταση, που επιχειρεί να προκαλέσει με πρωτότυπο τρόπο, με τη χρήση των ΤΠΕ και τη διερευνητική μέθοδο, το ενδιαφέρον των μαθητών και των μαθητριών στην ενασχόλησή τους με την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία και, συγκεκριμένα, με το έργο του Θουκυδίδη «Διάλογος Μηλίων και Αθηναίων». Θα παρουσιαστούν καλές πρακτικές και καινοτόμες δράσεις, που δημιουργήθηκαν και με αφορμή τα νέα δεδομένα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της παρουσίασης αυτής, υλοποιείται η οριζόντια διαφοροποίηση υλικού, περιεχομένου και μαθησιακής δραστηριότητας. Ζητούμενο, αλλά και πρόκληση, θα είναι η απόδειξη ότι, το πώς διδάσκουμε είναι ο καταλυτικός παράγοντας για την επίτευξη των στόχων, που ορίζονται από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Η πρόταση διδασκαλίας, που προτείνεται, ανοίγει ένα μικρό μονοπάτι προς αυτή την κατεύθυνση. Μεγαλύτερους δρόμους θα ακολουθήσει ο διδάσκων, που, όχι μόνο γνωρίζει, αλλά και αγαπά αυτό που έχει να διδάξει, όχι μόνο θυμάται, αλλά και σκηνοθετεί αυτό που έχει να πει, όχι μόνο ταξινομεί, αλλά και διακοσμεί ό,τι έχει να προσφέρει.

Αιμιλία Ροφούζου

Η εκπαιδευτική διάσταση του μουσείου μέσω της αξιοποίησης των ΤΠΕ - Σύνδεση μουσείου και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Αν παρατηρήσει κανείς την έννοια του όρου «μουσείο» στο πέρασμα του χρόνου, θα διαπιστώσει ότι παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, από ναό αφιερωμένο στις εννέα Μούσες κατά την Αρχαιότητα και βιβλίο κατά την εποχή του Διαφωτισμού, μέχρι τη σημερινή απόδοση, η οποία καθιερώθηκε μόλις τον 19ο αιώνα. Από εκεί κι έπειτα, και πρωτίστως στην εποχή μας, το μουσείο χαρακτηρίζεται από τη σύνδεσή του με την κοινωνία. Από τον εγκυκλοπαιδικό του ρόλο έχει, πλέον, προχωρήσει σε αυτόν της εξειδίκευσης και έχει αναπτύξει μεθόδους επικοινωνίας με το κοινό, αποσκοπώντας τόσο στην ψυχαγωγία, όσο και στην εκπαίδευσή του. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει τον εκπαιδευτικό ρόλο του σημερινού μουσείου. Μέσα από την παρουσίαση της επικοινωνιακής πολιτικής του μουσείου, εν γένει, θα επιχειρηθεί

η προβολή μιας προσπάθειας σύνδεσης και εξοικείωσης του κοινού - και ιδιαίτερα του φοιτητικού κοινού - με τις τέχνες και τον πολιτισμό. Εκτός του θεωρητικού πλαισίου, η παρούσα μελέτη θα επικεντρωθεί και θα παρουσιάσει το ψηφιακό αποτύπωμα σημαντικών μουσείων, καθώς και τη δυναμική αξιοποίησή του από τον φοιτητικό κόσμο, σε σύνδεση τόσο με τα ενδιαφέροντα των φοιτητών, όσο και με το αντικείμενο των σπουδών τους.

Ιουλία Σάββα

Shared Reading: Εμπειρικά τεκμηριωμένη μέθοδος για την ανάπτυξη του εκφραστικού λεξιλογίου

Το εκφραστικό λεξιλόγιο αναφέρεται στη γλώσσα που παράγεται, είτε στον προφορικό είτε στον γραπτό λόγο και είναι ισχυρός προβλεπτικός δείκτης της αναγνωστικής κατανόησης. Η κατάκτηση του λεξιλογίου, μέσω της άμεσης στοχευμένης διδασκαλίας λέξεων, με τη χρήση υποστηρικτικών κειμένων και με πολυμεσικές μεθόδους όπου το λεξιλόγιο διδάσκεται ξεπερνώντας τα όρια του κειμένου, συμπεριλαμβάνοντας και χειραπτικά αντικείμενα, που προκαλούν ενθουσιασμό, και με την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών, μέσω πολυαισθητηριακών τεχνικών, αποτελεί τον στόχο εμπειρικά τεκμηριωμένων πρακτικών, όπως είναι η μέθοδος της από κοινού ανάγνωσης με τον εκπαιδευτικό, εικονογραφημένου αγγλικού ή ελληνικού παιδικού βιβλίου (μέθοδος Shared Reading). Πιο ειδικοί στόχοι που αποτυπώνονται στις επιμέρους δραστηριότητες της συγκεκριμένης μεθόδου, θα μπορούσαν να είναι: φωνολογική, σημασιολογική και γραμματική αποσαφήνιση των εννοιών των λέξεων-στόχων, συνειδητοποίηση της σημασίας λέξεων με εμπειρικό τρόπο, προσέγγιση και κατανόηση σημασιολογικών και θεματικών ομάδων λέξεων, ενεργοποίηση προηγούμενων γνώσεων-εμπειριών που αφορούν στο θέμα και στις λέξεις-στόχους, σταθεροποίηση εννοιών λέξεων-στόχων μέσω του γλωσσικού περιεχομένου και επιτυχής ανάκληση των σημασιών των λέξεων. Στην αρχή επιλέγονται λέξεις-στόχοι από το κείμενο του βιβλίου, που μπορεί να αποτυπώνονται εικονογραφικά, η σημασία των οποίων είναι απαραίτητη για την εξαγωγή νοήματος του κειμένου, και αναλύονται φωνολογικά και μορφολογικά, με τη χρήση γραφικών οργανωτών. Με τη βοήθεια εποπτικού υλικού, όπως π.χ. βιντεοπροβολέας, γίνεται επεξεργασία των σημασιολογικών στοιχείων των λέξεων, κυρίως μέσω χαρτών-λέξεων, και εκμαιεύονται οι χρήσεις των λέξεων στην καθημερινότητα, μέσω κινητικών παιχνιδιών των μαθητών. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός διαβάσει το κείμενο, εντοπίζονται οι λέξεις-στόχοι, επεξεργάζονται ενδοκειμενικά, και αναλύεται η σημασία τους στο περιεχόμενο. Ακολουθεί νοηματική ανάλυση του κειμένου, μέσω διαλόγου μαθητών-εκπαιδευτικού, με τη βοήθεια των εικόνων του βιβλίου. Τα κριτήρια επιτυχίας-αποτελέσματα της συγκεκριμένης μεθόδου λαμβάνουν υπόψη τα προφίλ των μαθητών και τους συγκεκριμένους βραχυπρόθεσμους στόχους του κάθε σχολικού προγράμματος και καθορίζονται από τον εκπαιδευτικό, σύμφωνα με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος σπουδών για το λεξιλόγιο της κάθε τάξης.

Ιουλία Σάββα

Ερμηνεία νευροαναπτυξιακών διαταραχών σύνθετης αιτιολογίας

Το επιστημονικό ενδιαφέρον για τις νευροαναπτυξιακές διαταραχές των παιδιών, που είναι προϊόντα πολύπλοκης και σύνθετης διαδικασίας, οδήγησε στη μελέτη της αιτιολογίας τους η οποία είναι πολυπαραγοντική και δυσχεραίνει τη διάγνωση και την αντιμετώπιση. Με δεδομένη τη σημαντική ετερογένεια των παιδιών με νευροαναπτυξιακές διαταραχές, έχουν περιγραφεί πολλές κοινά αποδεκτές αιτιολογικές θεωρήσεις που προδιαθέτουν στην εμφάνιση των διαταραχών αυτών, οι οποίες χαρακτηρίζονται σαν διαταραχές σύνθετης αιτιολογίας. Η οικογενής κατανομή των διαταραχών αυτών (όπως π.χ. της ΔΕΠΥ) επιβεβαιώνει τη γενετική τους βάση, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει έναν συνδυασμό γονιδίων που προδιαθέτουν στην εμφάνιση τους, και περιορίζουν το εύρος της νευρωνικής ανάπτυξης και λειτουργίας. Εξωγενείς παράγοντες, όπως η κακή διατροφή και γενικά το περιβάλλον ανάπτυξης του παιδιού, μπορεί να προκαλέσουν αλλαγή στην έκφραση των γονιδίων, και σχετίζονται με την παρακώλυση της φυσιολογικής ανάπτυξης του εγκεφάλου, με αποτέλεσμα ποικιλία φαινοτύπων και ενδοφαινοτύπων εγκεφαλικής δυσλειτουργίας. Σημαντικοί για την εμφάνιση των νευροαναπτυξιακών διαταραχών είναι προγεννητικοί, περιγεννητικοί και μεταγεννητικοί παράγοντες (π.χ. προωρότητα) και μπορεί να οδηγήσουν σε νευρολογικές διαταραχές και αναπτυξιακές δυσκολίες. Γνωσιακοί παράγοντες (π.χ. φωνολογικά ελλείμματα στην περίπτωση της δυσλεξίας) και νευροβιολογικοί παράγοντες (π.χ. ανεπαρκής ανάπτυξη της πλαγίωσης του εγκεφάλου) μπορεί επίσης να αποτελέσουν ισχυρούς

προδιαθεσικούς παράγοντες για την εμφάνιση διαταραχών. Η ασάφεια της αιτιοπαθογένειας των νευροαναπτυξιακών διαταραχών επιβεβαιώνει την κλινική εντύπωση της συννοσηρότητας τους· της συχνής, δηλαδή, συνύπαρξης τους σε ένα άτομο, και οδηγεί στην κατανόηση της εμφάνισης ψυχιατρικών παθήσεων σε άτομα που στο παρελθόν είχαν εμφανίσει νευροαναπτυξιακές διαταραχές, καθιστώντας πολυεπίπεδη την προσέγγιση των θεραπευτικών στόχων για την επιτυχή ανάπτυξη του παιδιού στο γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα.

Αλεξάνδρα Σαγρή

Ο Ρόλος και η ετοιμότητα του δασκάλου στην προάσπιση και εφαρμογή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην εκπαιδευτική πράξη

Σήμερα, η επιδίωξη της ισότιμης και δίκαιης μάθησης και της γενικότερης συμμετοχής στην εκπαίδευση, ολοκληρώνεται σε μεγάλο βαθμό μέσω της δημιουργίας και προώθησης ευκαιριών για όλους ανεξαιρέτως και της πλήρους ενσωμάτωσής τους στο εκπαιδευτικό σύστημα. Το σχολείο αντανακλά την πολυπλοκότητα και ποικιλομορφία που παρουσιάζει η κοινωνία, εμπερικλείοντας στους κόλπους του ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά. Όπως σε ένα κράτος πρόνοιας προωθείται η ισοτιμία και ο σεβασμός στην ετερότητα, αντίστοιχα και στο εκπαιδευτικό σύστημα ενός τέτοιου κράτους κύρια επιδίωξη αποτελεί η αποδοχή της διαφορετικότητας και η διασφάλιση της ισότητας για όλους. Τα τελευταία χρόνια έχουν καταβληθεί σημαντικές προσπάθειες ανά τον κόσμο με στόχο την κατάργηση των εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων, οι οποίες πηγάζουν από την έλλειψη ανοχής στη διαφορετικότητα των ατόμων. Μέσα από το πρίσμα των σημερινών εξελίξεων και συνθηκών, οι διαδικασίες μετάδοσης γνώσης και οι μέθοδοι διδασκαλίας, οφείλουν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες και απαιτήσεις. Η έννοια των δικαιωμάτων του ανθρώπου τίθεται πλέον στο επίκεντρο του νέου περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει το σχολείο στην πρόσληψη και διάδοση των ανθρωπιστικών αξιών να θεωρείται κομβικός. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να έχουν κατάλληλα προσόντα για τη διδασκαλία των παιδιών, να κατανοήσουν και να ασκήσουν τα δικαιώματά τους με τον εαυτό τους, σύμφωνα με τις δεξιότητες και την ανάπτυξή τους. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών, κρίνεται θεμελιώδης στη νέα πραγματικότητα τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Το ρόλο και την ετοιμότητα του Δασκάλου στην εφαρμογή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην εκπαιδευτική πραγματικότητα θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε στην παρούσα εισήγηση.

Βασιλική Σαμαρά

Διαπροσωπικές σχέσεις - ψυχική υγεία: Ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας για το νηπιαγωγείο

Η παρούσα εργασία αποτελεί το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας που καταβλήθηκε από τα παιδιά Νηπιαγωγείου της περιφέρειας της Ρόδου, όπου υπηρέτησε η συγγραφέας στο παρελθόν, στα πλαίσια ανάπτυξης δραστηριοτήτων που αφορούν την προαγωγή της υγείας, και δη της ψυχικής. Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε για την επεξεργασία του παραπάνω θέματος ήταν η διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση, η οποία θα μπορούσε να οριστεί ως ο τρόπος οργάνωσης του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου που αντιμετωπίζει τη γνώση ως ενιαία ολότητα, την οποία προσεγγίζει συνήθως μέσα από διερεύνηση θεμάτων, ζητημάτων, προβληματικών καταστάσεων, που παρουσιάζουν κατά την κρίση των μαθητών ενδιαφέρον, διαχρονία είτε παραγωγικά είτε επαγωγικά. Σε ό, τι αφορά τη μέθοδο που υιοθετήθηκε για την εφαρμογή της διαθεματικής προσέγγισης και τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων, ήταν η μέθοδος project/σχεδίων εργασίας. Η επιλογή αυτής της μεθόδου έναντι κάποιας άλλης μεθόδου έγινε διότι εξυπηρετούσε τους σκοπούς της παραπάνω προσέγγισης. Οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στηρίχθηκαν στις αρχές της ομαδοσυνεργατικότητας και της βιωματικότητας. Τα αποτελέσματα της παρούσας εκπαιδευτικής δράσης ήταν, πέρα από την κατάκτηση των γνωστικών στόχων, η ανάπτυξη δεξιοτήτων από τα νήπια που αφορούν στην ενσυναίσθηση, στη συνεργατικότητα, την κατανόηση, την αποδοχή, την έκφραση και τη διαχείριση των συναισθημάτων τους.

Παρασκευάς Σαμάρας

Καινοτόμες πρακτικές οργάνωσης / δραστηριοποίησης στη σχολική μονάδα και η σχολική αποτελεσματικότητα

Τα χαμηλά αποτελέσματα των μαθητών σε μέσους όρους στις τελικές εξετάσεις κάθε έτους, είναι κοινή διαπίστωση και σοβαρή ένδειξη των επιπέδων αποτελεσματικότητας του σχολείου στη μέση εκπαίδευση. Αυτό αποτελεί σίγουρα και έναυσμα ή πρόκληση για προβληματισμό και πειραματισμό. Η διάθεση για βελτιωτικές πρακτικές, οδηγεί σε προσπάθειες άλλοτε αποσπασματικές και άλλοτε σε οργανωμένες και μεθοδευμένες, με καινοτόμες δραστηριότητες και προγράμματα. Όμως ακόμα και στην πρώτη περίπτωση, η προσπάθεια από την πλευρά της ηγεσίας του σχολείου, μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματική εάν υιοθετηθεί ένα ΣΥΝΘΕΤΟ μοντέλο ποιότητας ή πρόκλησης, ανοιχτού κλίματος, με επίκεντρο τον μαθητή, με στόχο τη θετική κουλτούρα της σχολικής μονάδας και πέρα από τη γνώση να περιλάβει και την καλλιέργεια οριζοντίων δεξιοτήτων και δραστηριοτήτων, με κύριο στόχο τη γενική αποτελεσματικότητα των παιδιών. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο μπορεί να υπάρξει θετική αποτελεσματικότητα στο σχολείο με την εφαρμογή πρακτικών βελτίωσης της κουλτούρας και των ενδιαφερόντων των μαθητών. Σχεδιασμός: Προς την κατεύθυνση αυτή και με τη δόμηση ενός μοντέλου ποιότητας που εμπεριέχει όλα τα πιο πάνω, εφαρμόστηκαν στο γυμνάσιο Αγ. Φυλάξεως (2011-2015) και στη συνέχεια στο γυμνάσιο Δροσιάς (2015-2019) στην Κύπρο, καινοτόμες πρακτικές, παιδαγωγικής κατεύθυνσης, λειτουργικές/οργανωτικές, καλλιέργειας δεξιοτήτων, στατιστικής διερεύνησης αποτελεσμάτων, και τέλος διορθωτικών κινήσεων. Αποτελέσματα: Από την εφαρμογή του «μοντέλου» φάνηκε στην πορεία του χρόνου, μια ανοδική πορεία των αποτελεσμάτων των εξεταζομένων μαθημάτων των τελικών εξετάσεων, συγκριτικά από έτος σε έτος και σε συσχέτιση με την άνοδο δραστηριοποίησης των μαθητών και την παράλληλη πτώση των συμβάντων παραβατικότητας. Συμπέρασμα: Η διάνθιση του σχολικού προγράμματος με δραστηριότητες και δεξιότητες μάθησης αλλά και η μελέτη των αποτελεσμάτων με τις συνεπακόλουθες διορθωτικές κινήσεις βελτιώνει την αποτελεσματικότητα και την πρόοδο. Η παρούσα μελέτη/εφαρμογή μπορεί να επηρεάσει τα κέντρα αποφάσεων για να υιοθετηθούν σε ευρεία κλίμακα οι παρουσιαζόμενες εφαρμογές.

Παναγιώτης Σαραντίδης, Γεώργιος Παπαϊωάννου

Ελληνικά μουσεία και μάθηση ενηλίκων

Το βασικό ερώτημα της παρούσας έρευνας είναι εάν το μουσείο μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, δράσεων, δραστηριοτήτων, επικοινωνιακής πολιτικής και εκπαιδευτικής στρατηγικής έχει τη δυνατότητα να καταστεί φορέας μάθησης ενηλίκων. Σκοπός της παρουσίασης είναι να ερευνηθεί την παρούσα κατάσταση στην Ελλάδα αναφορικά με την ύπαρξη δράσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν ενήλικους στο μουσείο. Επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι η παρουσίαση της τυπολογίας αυτών των προγραμμάτων και δραστηριοτήτων και ο εντοπισμός των εμποδίων που αποτελούν τροχοπέδη στη διαδικασία μάθησης των ενηλίκων στο μουσείο. Ως μεθοδολογικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα μέσω ημιδομημένης συνέντευξης (semi-structured interview) στελεχών ελληνικών μουσείων όπως διευθυντές, υπεύθυνοι εκπαιδευτικών προγραμμάτων, επιμελητές συλλογών, υπεύθυνοι δημοσίων σχέσεων κ.ά. Η παρούσα παρουσίαση εξετάζει ένα μέρος αυτών των συνεντεύξεων, 22% επί του συνόλου, καθώς η συλλογή και η αξιολόγηση των δεδομένων είναι σε εξέλιξη. Αρχικά, εξετάζονται οι ανάγκες και οι προσδοκίες του ενήλικου κοινού των μουσείων. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται περιπτώσεις οργάνωσης και εφαρμογής δράσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων ενήλικου κοινού σε ελληνικά μουσεία και καταγράφεται η τυπολογία τους και η αποτελεσματικότητά τους. Η έρευνα εντοπίζει και παραθέτει εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες που ενδυναμώνουν ή εμποδίζουν τα ελληνικά μουσεία να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν τέτοιου είδους προγράμματα.

Κωνσταντίνος Σδρόλιας

«Περί των βιβλίων των εις χρήσιν των δημοτικών σχολείων...εις το μάθημα Αριθμητικής και Γεωμετρίας»: τα σχολικά εγχειρίδια των μαθηματικών των αλληλοδιδασκτικών σχολείων

Η παρουσία και χρήση εγχειριδίων στις σχολικές τάξεις, συνοδεύει τη διδασκαλία των ποικίλων μαθημάτων στην εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική, από τα πρώτα χρόνια της σύστασής της. Τόσο το είδος τους όσο

και η μορφή τους μετασηματίστηκε με το πέρασμα του χρόνου, μέχρι να φτάσουμε σε αυτά που χρησιμοποιούνται σήμερα στο σχολείο. Στην παρούσα εργασία μας παρουσιάζονται και μελετώνται τα σχολικά εγχειρίδια των μαθηματικών, που προτεινόταν για χρήση στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους. Τέτοια σχολεία λειτούργησαν σε διάφορα μέρη της Ελλάδας έως και τα τέλη σχεδόν του 19ου αιώνα, στο πρόγραμμα των οποίων συμπεριλαμβανόταν και η διδασκαλία της Αριθμητικής και της Γεωμετρίας. Μέσα από αυτή την παρουσίαση στοχεύουμε να αναδείξουμε στοιχεία που χαρακτήριζαν τα εγχειρίδια αυτά, αποτυπώνοντας ουσιαστικά, το περιεχόμενο και ως ένα βαθμό τη φιλοσοφία της διδασκαλίας των μαθηματικών εννοιών την εποχή εκείνη. Παράλληλα, μας δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσουμε χαρακτηριστικά των εγχειριδίων αυτών, που κατά κάποιο τρόπο τα καθιστούν «πρόδρομους» των σχολικών εγχειριδίων των μαθηματικών, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς στις σχολικές τάξεις των δημοτικών σχολείων και γυμνασίων. Ειδικότερα θα ασχοληθούμε με τα εγχειρίδια που προτεινόταν για εισαγωγή και χρήση στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία από το τότε Υπουργείο Θρησκείας (νυν Παιδείας) και μέσα από τις τρεις εκδόσεις του «Οδηγού της Αλληλοδιδασκτικής» του Ιωάννη Κοκκώνη, που εκδόθηκαν το 1830, το 1850 και το 1860 αντίστοιχα. Θεωρούμε δε, ότι η διατήρηση ορισμένων από αυτά για αρκετές δεκαετίες, αλλά και η προσθήκη νέων εγχειριδίων στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία της εποχής εκείνης, μας δίνει την ευκαιρία να γνωρίσουμε στοιχεία της εξελικτικής τους πορείας και της προσπάθειας της τότε εκπαιδευτικής κοινότητας για εκσυγχρονισμό και προσαρμογή στις νέες συνθήκες που δημιουργούνταν για τη διδασκαλία των στην ελληνική εκπαίδευση μαθηματικών και όχι μόνο.

Κωνσταντίνος Σδρόλιας, Μαρία Χατζή

Η συμβολή των μαθηματικών στη συγκρότηση σκεπτόμενων πολιτών: ένα διδακτικό παράδειγμα

Βασική επιδίωξη της υποχρεωτικής μαθηματικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών, είναι, εκτός των άλλων, η συγκρότηση σκεπτόμενων πολιτών μέσω της ανάπτυξης ικανοτήτων και δεξιοτήτων που συνδέονται, λίγο ή πολύ, με όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Η επίτευξη του στόχου αυτού, περιλαμβάνει την αποτελεσματική χρήση εννοιών, γλωσσικών εργαλείων και συμβόλων ώστε να χρησιμοποιεί κριτικά τις μαθηματικές έννοιες αλλά και να τις συνδέει με την καθημερινή ζωή. Αυτή η τάση συνάδει με μεταρρυθμίσεις που καταγράφονται τελευταία στη μαθηματική εκπαίδευση διεθνώς, σε χώρες όπως η Ολλανδία ή οι ΗΠΑ και με έρευνες ή διδακτικές προτάσεις που συνδέουν τα μαθηματικά με θέματα της καθημερινής ζωής, όπως η αρχιτεκτονική, η μαγειρική, τα αθλήματα, οι τέχνες και το περιβάλλον. Στην εργασία μας αυτή θα εστιάσουμε κυρίως σε έννοιες και διαδικασίες που απαντώνται και στο πεδίο των Κοινωνικών Επιστημών. Ειδικότερα, θα εστιάσουμε σε έννοιες όπως η ισότητα ή η ανισότητα και σε διαδικασίες όπως η επίλυση προβλήματος, που διδάσκονται και χρησιμοποιούνται στα σχολικά μαθηματικά αλλά ταυτόχρονα απαντώνται στο ευρύτερο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο όπου αναπτύσσονται και συγκροτούνται οι ατομικές και συλλογικές ταυτότητες των παιδιών ως αυριανοί πολίτες. Θα επιχειρήσουμε να εξηγήσουμε πώς η κατανόηση των εννοιών και των διαδικασιών αυτών, μπορεί να αποτελέσει πεδίο διαθεματικής αναφοράς προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να συζητούν και να επιχειρηματολογούν σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι κοινωνικές ανισότητες, η λήψη αποφάσεων κ.ά. Εν κατακλείδι, η πρότασή μας έρχεται να συμπληρώσει την υπάρχουσα βιβλιογραφία που υποστηρίζει τη σύνδεση των μαθηματικών με την καθημερινή ζωή, προβάλλοντας την ανάγκη αλλά και τη δυνατότητα σύνδεσης των μαθηματικών με κοινωνικά θέματα.

Ανδρέας Σεραφείμ

Το παρόν στο μέλλον του παρελθόντος: Ρητορική επικοινωνία, επιτελεσματικότητα και ηγεσία στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών

Η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί να αναδείξει, μέσα από αναφορές στην εφαρμοσμένη διδακτική πράξη, αλλά και στη βιβλιογραφική θεωρία, τον παιδευτικό ρόλο της ρητορικής επικοινωνίας και της επιτελεσματικότητας (performance) στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Στηριγμένη στα πορίσματα διεπιστημονικών θεωριών για τη ρητορική, εκπαιδευτική και επιτελεσματική παιδαγωγική πράξη (rhetorical, communicative and performative pedagogy), και αξιοποιώντας την πολυπολιτισμική διδακτική εμπειρία του συντάκτη της σε διάφορα περιβάλλοντα εκπαίδευσης (Κύπρος, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ), η ανακοίνωση αυτή θα παρουσιάσει τις αρχές και τις πρακτικές εφαρμογές τεχνικών αποδοτικής εξέτασης της γραμματικοσυντακτικής, ιστορικής και πολιτισμικής σκευής των αρχαιοελληνικών κειμένων. Έμφαση θα

αποδοθεί σε δύο τεχνικές: η πρώτη αφορά στη διαδραστική ανάδειξη της προφορικότητας (orality) και της θεατρικότητας (performativity/theatricality) των αρχαίων κειμένων μέσα από τη σχεδίαση και την εκτέλεση αυτοσχεδιαστικών δρωμένων στην αίθουσα διδασκαλίας. Όπως επισημαίνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, η χρήση της ανθρώπινης φυσιολογίας (σωματοδομής και φωνής) και της διαδραστικής επικοινωνίας (communication dialogism/embodied knowledge) κεντρίζει το ενδιαφέρον ενός μαθησιακού ακροατηρίου και συμβάλλει στην κριτική κατανόηση των διδακτικών αντικειμένων (Bakhtin, Turner, Halasek, Harrison-Pepper). Η δεύτερη τεχνική παιδαγωγικής προσέγγισης των Αρχαίων Ελληνικών αφορά στην αποκρυπτογράφηση των (υπερ)κειμενικών χαρακτηριστικών της γραμματείας, που τονίζουν τη διαχρονικότητα και συγχρονικότητά της. Οι διδασκόμενοι θα εξασκηθούν στην κατανόηση των τρόπων εντοπισμού και διαλογικής συζήτησης θεμάτων ζέοντος χαρακτήρα, όπως είναι η κοινωνική θέση των γυναικών, οι αρετές του ηγέτη, οι διακρατικές σχέσεις και οι εμφύλιες συγκρούσεις. Η επισήμανση ότι σε κείμενα του παρελθόντος μπορεί κανείς να εντοπίσει και να συζητήσει θέματα σύγχρονου προβληματισμού, η συνακόλουθη όξυνση της ικανότητας των διδασκομένων να κατανοούν κριτικά τη γραμματεία, να συνθέτουν και να καταθέτουν εμπειριστατωμένες απόψεις και να εμπλέκονται σε γόνιμες, νηφάλιες και τεκμηριωμένες διαλογικές συζητήσεις είναι απαραίτητες προϋποθέσεις τόσο για την επιβίωση των κλασικών σπουδών στην Ελλάδα, όσο και για την παιδευτική διάπλαση των ηγετών του αύριο.

Μαρία Σιακαλλή, Ελένη Παπαγεωργίου

Το μαθηματικό πανηγύρι ως εναλλακτική προσέγγιση μάθησης στο νηπιαγωγείο

Το μαθηματικό πανηγύρι αποτελεί πρόκληση για τα παιδιά και πρόσκληση προς τους ενήλικες για συνεργασία και αλληλεπίδραση στην επίλυση προβλημάτων. Είναι μια οργανωμένη δραστηριότητα, όπου τα παιδιά διαχειρίζονται με διασκεδαστικό τρόπο τα μαθηματικά και συνεργάζονται με τους γονείς τους στην επίλυση των προβλημάτων. Η σύνθετη αλληλεπίδραση γονέων-παιδιών-δημιουργικών περιβαλλόντων συμβάλλει στην ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και της θετικής στάσης των παιδιών προς τα μαθηματικά και κατ' επέκταση, της αναπτυξιακής τους πορείας και των ακαδημαϊκών τους επιτευγμάτων. Επιπρόσθετα, ενδυναμώνει τις δεξιότητες των γονέων να στηρίζουν τη μάθηση των παιδιών τους στα μαθηματικά. Το μαθηματικό πανηγύρι αποτελεί καινοτόμο προσέγγιση του Αναλυτικού Προγράμματος Προσχολικής Εκπαίδευσης της Κύπρου, που εφαρμόζεται στα νηπιαγωγεία τα τρία τελευταία χρόνια. Το μαθηματικό πανηγύρι στα νηπιαγωγεία της Κύπρου εστιάζει στη διασκεδαστική οπτική της μάθησης των μαθηματικών και αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των δεξιοτήτων των γονέων να αξιοποιούν τα μαθηματικά στις καθημερινές δραστηριότητες των παιδιών τους. Ως εκ τούτου, σχεδιάζονται δραστηριότητες/παιχνίδια, στα οποία απαιτείται η συνεργασία γονέα-παιδιού για την επίλυση των προβλημάτων που περιλαμβάνουν. Στον σχεδιασμό λαμβάνονται υπόψη οι μαθηματικές εμπειρίες των παιδιών, η δυνατότητα προαγωγής συνεργασίας και αλληλεπίδρασης γονέων-παιδιών και η προσβασιμότητα των γονέων στα υλικά. Αξιοποιούνται μαθηματικές έννοιες σε διάφορα γνωστικά επίπεδα, όπως αναφέρονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, ενώ βασική αρχή στο περιεχόμενο των δραστηριοτήτων είναι η δυνατότητα επιτυχίας όλων. Το μαθηματικό πανηγύρι ολοκληρώνεται με αξιολόγηση της συγκεκριμένης προσέγγισης. Συζητούνται ο ρόλος των γονέων και πρακτικές που μπορούν να εφαρμόζουν καθημερινά, για την ανάπτυξη της μαθηματικής ικανότητας και της θετικής στάσης των παιδιών προς τα μαθηματικά. Η αξιολόγηση, που διενεργήθηκε μέσα από δελτία εξόδου τα οποία συμπληρώθηκαν από γονείς και παιδιά, έχει αναδείξει τη θετική επίδραση της συγκεκριμένης προσέγγισης στη συναισθηματική στάση των παιδιών για τα μαθηματικά και στην ενημερότητα των γονέων για διάφορα παιχνίδια μάθησης, που οι ίδιοι μπορούν να αξιοποιούν στο σπίτι με τα παιδιά τους.

Θοδωρής Σιαρές

Η διδακτική της Φυσικής Αγωγής μέσω νέων τεχνολογιών. Μια μελέτη περίπτωσης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει την αποτελεσματικότητα της χρήσης των νέων τεχνολογιών στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού και συγκεκριμένα στην εκμάθηση και διδασκαλία των κανονισμών της καλαθοσφαίρισης, μέσω σύγκρισής της με την παραδοσιακή διδασκαλία. Επίσης, αξιολογήθηκε η ανατροφοδότηση που πήραμε απέναντι στην πειραματική μέθοδο διδασκαλίας (μέσω της

εκπαιδευτικής πλατφόρμας Moodle). Συμμετέχοντες ήταν 60 μαθητές/τριες του δημοτικού, οι οποίοι μετά από την συμπλήρωση ενός γενικού ερωτηματολογίου κατανεμήθηκαν ισομερώς στις ομάδες διδασκαλίας (παραδοσιακή και πειραματική μέσω της πλατφόρμας). Η παρέμβαση είχε διάρκεια τεσσάρων εβδομάδων (οκτώ διδακτικές ώρες). Στην αρχή και στο τέλος της διαδικασίας οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο γνώσεων. Οι μαθητές/τριες της παραδοσιακής ομάδας διδασκαλίας διδάχτηκαν τους κανονισμούς μέσα στην τάξη. Η πειραματική ομάδα διδάχθηκε τους κανονισμούς χρησιμοποιώντας την αίθουσα της πληροφορικής ατομικά με υπολογιστές ενώ είχαν τη δυνατότητα να μελετήσουν και στο σπίτι μέσω του προσωπικού τους υπολογιστή, ταμπλέτας ή κινητού. Για τη διδασκαλία των μαθητών/τριων της πειραματικής ομάδας διδασκαλίας χρησιμοποιήθηκε η εκπαιδευτική πλατφόρμα Moodle η οποία ήταν προσβάσιμη μέσω του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου εφόσον υπήρχε πρόσβαση στο διαδίκτυο από οποιαδήποτε ηλεκτρονική συσκευή. Η παραδοσιακή διδασκαλία έγινε από τον ερευνητή μέσα σε αίθουσα. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως και με τις δυο μορφές διδασκαλίας οι μαθητές/τριες έμαθαν τους κανονισμούς καλαθοσφαίρισης, βελτιώνοντας την επίδοσή τους στο αντίστοιχο ερωτηματολόγιο γνώσεων. Ανάμεσα στο αρχικό και στο τελικό τεστ τόσο στην παραδοσιακή όσο και στην πειραματική ομάδα δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Λαμπρινή Σιγιάννη

"Η Χιονάτη της Πάρνηθας" στη σχολική αίθουσα : Μια πρόταση διδασκαλίας βασισμένη στο μοντέλο M.Benton -G. Fox

Η ανακοίνωσή μας αποτελεί μία ολοκληρωμένη πρόταση διδασκαλίας του διηγήματος «Η Χιονάτη της Πάρνηθας», από το Ανθολόγιο Ε΄-Στ΄ Δημοτικού. Η διδακτική πρόταση ακολουθεί τα στάδια διδασκαλίας λογοτεχνικού κειμένου του μαθητοκεντρικού μοντέλου των Benton και Fox. Στα πλαίσια του μοντέλου αυτού, αξιοποιείται το θεωρητικό υπόβαθρο το εποικοδομισμού και η αναγνωστικοκεντρική θεώρηση, κατά την προσέγγιση του μαθήματος της λογοτεχνίας. Αρχικά, θα παρουσιάσουμε τα τέσσερα στάδια του μοντέλου και, στη συνέχεια, θα προτείνουμε αναλυτικά σειρά δραστηριοτήτων ομαδοσυνεργατικού τύπου κατά τη διδασκαλία του διηγήματος. Στις προτεινόμενες δραστηριότητες περιλαμβάνονται δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, ρητορικά παιχνίδια και ασκήσεις βιωματικού τύπου. Και στις τέσσερις φάσεις της διδασκαλίας, η θεώρησή μας θα είναι τόσο διαθεματική όσο και διεπιστημονική, αφού θα συνδέσουμε το εν λόγω κείμενο με το διδακτικό υλικό της γεωγραφίας και των φυσικών επιστημών των τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου. Στη συνέχεια, θα παρατεθούν ένα σύντομο ενδεικτικό παράλληλο κείμενο και ενδεικτικές δραστηριότητες επεξεργασίας του μέσα στην τάξη, με τις οποίες θα εμπλουτιστεί η διδασκαλία με διακειμενικές διασυνδέσεις του διηγήματος. Τέλος, θα παραθέσουμε πηγές και συγκεκριμένες δραστηριότητες διαδραστικού χαρακτήρα για την περισσότερο ενεργητική και ουσιαστική αναγνωστική ανταπόκριση των μαθητών στο ανθολογούμενο διήγημα του Ηλία Βενέζη.

Λαμπρινή Σιγιάννη

Τα είδη των μυθοπλαστικών σκηνικών ως ένα ευέλικτο εργαλείο στο εργαστήριο δημιουργικής γραφής

Η δημιουργική γραφή αποτελεί σήμερα ένα ευέλικτο εκπαιδευτικό εργαλείο, η συστηματική ενασχόληση με την οποία, εκφάνεται ως ένας εποικοδομητικός πυλώνας ανάπτυξης του δημιουργικώς σκέπτεσθαι, της εξοικείωσης με τα θέλητρα του γραπτού λόγου και τη μύηση στη μαγεία της συγγραφικής πράξης. Ταυτόχρονα, δύναται να αποτελέσει μοχλό καλλιέργειας του μεταγλωσσικού αισθητηρίου των μαθητευομένων, της όξυνσης των αναγνωστικών τους δεξιοτήτων και της εκλέπτυνσης της αναγνωστικής ανταπόκρισης στα λογοτεχνικά έργα. Στο παρόν εργαστήριο, φιλοδοξούμε να ασχοληθούμε με μία λιγότερο μελετημένη παράμετρο στην εμπύχωση της δημιουργικής γραφής, τις παιγνιώδεις δραστηριότητες, με άξονα τον μυθοπλαστικό χώρο. Ο χώρος σε ένα λογοτεχνικό κείμενο διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο, καθ' ότι επιτρέπει να αναδυθεί πληρέστερα η εσωτερικότητα των μυθοπλαστικών προσώπων και η ιδιοσυστασία τους, ενώ οι εναλλαγές στο μυθοπλαστικό σκηνικό επιφέρουν ανατροπές στην πορεία της δράσης των χαρακτήρων και την πλοκή του κειμένου. Επιπλέον η ευφάνταστη σημειοδότηση της χωρικότητας σε λογοτεχνικά αναγνώσματα διαφόρων ειδών, απευθυνόμενα κυρίως σε νεαρούς αναγνώστες, ενεργοποιεί την αναγνωστική περιέργεια και τη φαντασία και εν γένει τη μέθεξη στο λογοτεχνικό έργο. Εμείς, αρχικά, θα παρουσιάσουμε μια πλειάδα παραδειγμάτων - αποσπασμάτων από σύγχρονα λογοτεχνικά έργα, εκθέτοντας ταυτόχρονα, την πιο πρόσφατη τυπολογία των μυθοπλαστικών

σκηνικών. Ακολούθως, θα εμπυχώσουμε δημιουργικές ασκήσεις αναγνώρισης του είδους του σκηνικού, με εφαρμογή σε παραθέματα από σύγχρονα λογοτεχνικά έργα, ώστε να εξοικειωθούμε με την έννοια 'σκηνικό', με όχημα την εν λόγω κατηγοριοποίηση. Ταυτόχρονα, θα εστιάσουμε στην ανάδειξη της εσωτερικότητας των χαρακτήρων, σε συνάρτηση με τις λειτουργίες των σκηνικών και θα επιχειρήσουμε να καταθέσουμε τα δικά μας σύντομα μικροαφηγήματα, βάση αυτών. Τέλος, θα τροφοδοτήσουμε το εργαστήριό μας με συγκεκριμένες ιδέες – τεχνικές, βασισμένες στην πιο πρόσφατη τοποφιλική θεωρία, ώστε να τεθούν ως παρακαταθήκη μελλοντικής εφαρμογής σε εργαστήρια δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής.

Δημήτριος Σιδηρόπουλος

Τέσσερις θεμελιώδεις παιδαγωγικές αρχές για την εκπαίδευση των χαρισματικών μαθητών: Η περίπτωση των Δημοτικών Σχολείων των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής

Οι χαρισματικοί μαθητές έχουν υψηλό δείκτη νοημοσύνης, είναι πρωτοποριακοί και δημιουργικοί στις ιδέες τους, εκδηλώνουν στοχο-προσήλωση και επιμονή στην ολοκλήρωση ενός κοινωνικογνωστικού έργου, έχουν ισχυρά στοιχεία αυτογνωσίας και θετική προδιάθεση για πειραματισμό και ανακάλυψη. Δύνανται δε να αποκτήσουν ανώτερου επιπέδου γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες όταν τους παρέχεται μια εκπαίδευση οποία ικανοποιεί τις έμφυτες κλίσεις, τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες και τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα. Στην εργασία γίνεται μια σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τέσσερις (4) θεμελιώδεις παιδαγωγικές αρχές, που λήφθηκαν υπόψη στη εκπαίδευση των χαρισματικών μαθητών στο υφιστάμενο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο των Δημοτικών Σχολείων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Η.Π.Α). Στις παραπάνω παιδαγωγικές αρχές συμπεριλαμβάνονται: α) η εφαρμογή εξειδικευμένων προγραμμάτων σπουδών και ατομικών σχεδίων μάθησης εκτός του περιβάλλοντος της σχολικής τάξης, β) η συνεχής παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών για αυτόνομη και αυτορρυθμιζόμενη μάθηση, γ) η παροχή ποικίλων μορφών πρόσθετης νοητικής υποστήριξης ανά θέμα και ανά επίπεδο μάθησης από μέντορες εκπαιδευτικούς, δ) η παροχή ευκαιριών για μάθηση και κοινωνικοποίηση μέσω της ομαδοποίησης μαθητών με ιδιαίτερες ικανότητες και υψηλές σχολικές επιδόσεις. Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας προτείνεται, όπως οι αρμόδιοι δημόσιοι εκπαιδευτικοί και επιστημονικοί φορείς της χώρας λάβουν τα κατάλληλα θεσμικά μέτρα ώστε οι αναφερόμενες θεμελιώδεις παιδαγωγικές αρχές, αφού προσαρμοστούν, ενταχθούν στην κουλτούρα της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας και της σχολικής ζωής και στην Ελλάδα. Ως προς αυτό το σκοπό χρειάζεται να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα βασικής εκπαίδευσης και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης ώστε οι εκπαιδευτικοί να καταστούν σταδιακά περισσότερο παιδαγωγικά επαρκείς και ως μέντορες να μπορούν να παρέχουν μια μεθοδική, διαφοροποιημένη και αποτελεσματική ακαδημαϊκή, κοινωνική και συναισθηματική υποστήριξη στους χαρισματικούς μαθητές των σχολικών τους μονάδων.

Δήμητρα Σιδηροπούλου

Ο ρόλος του κινηματογράφου και ο οπτικός γραμματισμός την εποχή των D.H (Digital humanities). Η συμβολή τους στη διδασκαλία της Ιστορίας

Η συζήτηση για τον ρόλο των νέων τεχνολογιών και των οπτικών μέσων στις σύγχρονες κοινωνίες διεξάγεται, πλέον, πολλά χρόνια. Η αντιπαράθεση τεχνοφοβικών με αυτούς που στηρίζουν μεγάλες προσδοκίες στις νέες τεχνολογίες καταλαμβάνει ισχυρό κομμάτι της συζήτησης αυτής. Η σχέση παλαιών και νέων μέσων και η επιρροή τους στα άτομα αποτελεί αντικείμενο νέων επιστημών. Συνθήκες που επηρεάζουν τις ερευνητικές προσεγγίσεις όλων των επιστημών, μεταξύ αυτών και της ιστορίας, αλλά και τις επιλογές στην διδακτική τους. Οι ψηφιακές ανθρωπιστικές επιστήμες (Digital humanities) επιχειρούν, τα τελευταία χρόνια, να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών για τις ανάγκες των ανθρωπιστικών επιστημών. Στην παρούσα εργασία, ο στόχος είναι: α) Να διερευνηθεί ο ρόλος του κινηματογράφου, ενός παλαιού οπτικού μέσου, στη διδασκαλία της ιστορίας, μέσα από την εξοικείωση των μαθητών στην ανάγνωση και την ερμηνεία εικόνων, εντός του ερμηνευτικού πλαισίου που διαμορφώνουν οι ιστορικές πηγές για την υπό μελέτη εποχή, β) Να εξεταστεί πώς, μετά από το παραπάνω προπαρασκευαστικό στάδιο, οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν το περιβάλλον των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών (D.H) και της ψηφιακής ιστορίας, ώστε πέρα από την ανάγνωση και ερμηνεία εικόνων να εξοικειωθούν με τη χρήση τους, την σύνθεση μίας αφήγησης γύρω από αυτές, σύμφωνα με τη

μεθοδολογία της ιστορικής επιστήμης, αλλά και την ανάπτυξη διαλόγου για ιστορικά ζητήματα, ώστε να διαμορφωθεί ένας χώρος συνάντησης της σχολικής, ακαδημαϊκής και δημόσιας ιστορίας. Διαδικασία, η οποία θα επιδιώκει να εξοικειώσει τους μαθητές με τη διαπραγμάτευση που αναπτύσσεται γύρω από ιστορικά ζητήματα, θα αναπτύσσει τη δυνατότητα συμμετοχής τους σε επικοινωνιακά περιβάλλοντα, ώστε να μπορούν, στη συνέχεια, να αξιοποιήσουν τον ευρύτερο χώρο των νέων τεχνολογιών σε σχέση με ιστορικά ζητήματα αλλά και ευρύτερα με σωστά κριτήρια και επιδιώξεις. Οι παραπάνω στόχοι-ερωτήματα διερευνώνται μέσα από μια θεωρητική προσέγγιση και μία πρακτική, μέσω ενός εκπαιδευτικού σεναρίου.

Μαρέττα Σιδηροπούλου, Αγγελική Νατσίκου

Αποτύπωση της παιδικής αναγνωστικής δραστηριότητας: μια οπτικοακουστική καταγραφή

Η εισήγηση παρουσιάζει μία συμμετοχική έρευνα που εστιάζει στην αναγνωστική δραστηριότητα ενός εξάχρονου αγοριού, μαθητή της Α΄ Δημοτικού. Μελετά, αναλύει όψεις της αναγνωστικής δραστηριότητας, καθώς το υποκείμενο της έρευνας ολοκληρώνει μια διαδικασία ελεύθερης επιλογής παιδικού βιβλίου και ανάγνωσης. Συγκεκριμένα, καταγράφονται και μελετώνται οι τροπικότητες της ανάγνωσης, η στάση του σώματος, οι λόγοι διακοπής της ανάγνωσης, η συναισθηματική διάθεση και η ροή της ανάγνωσης. Σε δεύτερο επίπεδο, η έρευνα αναδεικνύει μορφές του οικογενειακού/ οικιακού γραμματισμού (family/home literacy) και τις πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο σπίτι για την υποστήριξη των μικρών παιδιών καθώς μετατρέπονται σε αναγνώστες και συγγραφείς. Δύο βασικές διαφορετικές κατευθύνσεις για να βιωθεί η ανάγνωση και η εκμάθησή της κυριαρχούν. Αφενός ως σημαντική πρακτική αξία, αφετέρου ως πηγή απεριόριστης γνώσης και συγκινητικών αισθητικών εμπειριών. Τα ερευνητικά δεδομένα που παράγονται από τη βιντεοσκόπηση (οπτικοακουστική καταγραφή) αποτελούν ιδανικό πόρο, στον βαθμό που προσφέρουν αξιόπιστη καταγραφή, της δραστηριότητας αλλά και της αλληλεπίδρασης που εστιάζει το ερευνητικό θέμα. Παράλληλα, σχηματίζονται ερωτήματα όπως το αν ολοκληρώνεται ο οικογενειακός γραμματισμός όταν το παιδί μάθει να διαβάζει. Κατ' επέκταση ποια σχέση διαμορφώνεται μεταξύ οικογενειακού και σχολικού γραμματισμού. Ακόμη, το κατά πόσο οι νέες τεχνολογίες έχουν επηρεάσει τον οικογενειακό γραμματισμό. Σε αυτά τα ερωτήματα η εισήγηση επιχειρεί να τοποθετηθεί συμπληρωματικά.

Μαρέττα Σιδηροπούλου, Παρασκευή Φώτη

«Πού είναι το σχολείο; Ακολούθησε τον ήλιο και θα το βρεις». Μια απεικόνιση της πορείας προς τον γραμματισμό στον σύγχρονο ιρανικό κινηματογράφο

Η εισήγηση πραγματεύεται το ζήτημα της ισότητας των ευκαιριών στην εκπαίδευση και της πρόσβασης στο γραμματισμό, αναλύοντας το περιεχόμενο της κινηματογραφικής ταινίας «Ο Βούδας λιποθύμησε από ντροπή». Με αναλυτικό εργαλείο το φύλο, ανασυνθέτει την κριτική αλλά και ποιητική ματιά της ταινίας για να αναπεριγράψει ιδέες και αντιλήψεις που κυριαρχούν για τον γραμματισμό στην αφγανική κοινωνία, λίγο μετά την απομάκρυνση των Ταλιμπάν, όπου εκτυλίσσεται η ιστορία. Η υπόθεση περιστρέφεται γύρω από ένα πεντάχρονο κορίτσι που θέλει να πάει στο σχολείο. Η ανάλυση παρακολουθεί την πολύπλοκη πορεία της επίδοξης μαθήτριας προς τον γραμματισμό. Από τη γέννηση της επιθυμίας για τις ιστορίες και την ανάγνωση ως την αντιμετώπιση πρακτικών και συστημικών δυσκολιών που συναντά λόγω της έμφυλης ανισότητας. Σε μια χώρα όπου καταγράφονται από τα χαμηλότερα ποσοστά αλφαριθμητισμού στον κόσμο, όσο η διαδρομή προς το σχολείο δεν είναι ασφαλής για τις μαθήτριες, η απόσταση που πρέπει να διανυθεί σε επίπεδο εθνικών και διεθνών πολιτικών για την κατάκτηση του βασικού γραμματισμού και την ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση είναι μεγάλη. Με σημείο εκκίνησης το περιεχόμενο της ταινίας, η εισήγηση επιχειρεί να διευρύνει τη συζήτηση στα παραπάνω ζητήματα.

Βασιλική Σίψα

Το σχολείο μας λέει για... το σχολείο

Το σχολείο μας, το 1ο Γενικό Λύκειο Πύργου, είναι ένα από τα παλαιότερα σχολεία της Ελλάδας. Λειτουργήσε για πρώτη φορά το 1873, ενώ το κτίριο που στεγαζόταν μέχρι πρόσφατα είχε κτισθεί το 1932. Υπήρξε ένα ιστορικό σχολείο από το οποίο πέρασαν πολλές προσωπικότητες των γραμμάτων, των τεχνών και της πολιτικής. Καθώς το αρχαικό του υλικό είναι πολύ παλιό (πρακτικά συλλόγου διδασκόντων, μητρώα μαθητών) παρουσιάζεται η δυνατότητα μελέτης του μετασχηματισμού της εκπαιδευτικής

διαδικασίας μέσα από αυθεντικές πρωτογενείς πηγές. Μέσα από ένα δημιουργικό project και με την υποστήριξη της ψηφιακής τεχνολογίας, οι μαθητές συγκεντρώνουν και μελετούν αρχαιακό υλικό, συλλέγουν προφορικές μαρτυρίες, εφαρμόζουν κριτική ανάλυση λόγου στα πρακτικά συλλόγου διδασκόντων του σχολείου, εξάγουν πολύτιμα συμπεράσματα για τον μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τελικά συνθέτουν ταινία έρευνας αποτυπώνοντας την ιστορία του σχολείου τους, που υπήρξε ένα σημαντικό κτίριο της πόλης. Η μελέτη της ιστορίας του ίδιου του σχολείου δίνει την ευκαιρία στους μαθητές αφενός να ενεργοποιηθούν δημιουργικά στην μελέτη της φυσιολογίας του τόπου τους αφετέρου αποτελεί μια ιδανική πηγή διατύπωσης ερευνητικών υποθέσεων και προσπάθεια επαλήθευσής τους μέσα από επιστημονικά τεκμηριωμένη έρευνα. Όταν ένα project τοπικής ιστορίας γίνεται ταυτόχρονα διαθεματικό συνδυάζοντας τις τεχνολογίες της πληροφορίας, τότε δημιουργούνται οι προϋποθέσεις ανάπτυξης μιας μαθησιακής δραστηριότητας με πολλαπλούς διδακτικούς στόχους, με τους μαθητές σε ρόλο δημιουργού της ιστορίας χωρίς χωροχρονικούς περιορισμούς.

Δέσποινα Σκουλαρίκη

Πρόσκληση σε γεύμα...στο αρχαιολογικό μουσείο Αβδήρων»: Μουσειοπαιδαγωγική δράση για μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο αρχαιολογικό μουσείο Αβδήρων

Οι έννοιες «εκπαίδευση» και «πολιτισμός» είναι δύο έννοιες που βρίσκονται σε συνεχή διάλογο. Η ανάπτυξη της αμφίδρομης αυτής σχέσης οδήγησε στη διαμόρφωση συνειδητής μουσειακής εκπαιδευτικής πολιτικής τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα αναγνωρίζοντας το δικαίωμα όλων στην πρόσβαση, στη γνώση και στην πληροφόρηση. Πυρήνα της εκπαιδευτικής πολιτικής των μουσείων αποτελούν οι εκπαιδευτικές δράσεις που συστηματοποιήθηκαν τον 21ο αιώνα, προσανατολισμένες στο να καταστήσουν τα μουσεία χώρους κοινωνικού και διαπολιτισμικού διαλόγου, χώρους προσβάσιμους σε όλους τους επισκέπτες, χώρους ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης όπου η απλή μουσειακή επίσκεψη μετατρέπεται σε βιωματική και ερμηνευτική εμπειρία. Με γνώμονα τα παραπάνω, διαμορφώνεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Πρόσκληση σε γεύμα...στο αρχαιολογικό μουσείο Αβδήρων», η διάρθρωση του οποίου περιλαμβάνει τον σχεδιασμό τεσσάρων εκπαιδευτικών φυλλαδίων με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή η επιτυχής υλοποίησή τους με την παρουσία μόνο των εκπαιδευτικών, χωρίς την συμβολή μουσειοπαιδαγωγών. Η θεματική του προγράμματος, που απευθύνεται σε σχολικές ομάδες της Δ' Δημοτικού και έχει ως χώρο εφαρμογής το αρχαιολογικό μουσείο Αβδήρων, πραγματοποιείται το ταξίδι της τροφής από την εύρεση - στη μεταφορά - στην παρασκευή και στην κατανάλωσή της καθώς και τις διατροφικές συνήθειες των ανθρώπων, με άξονα τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στην αρχαία και τη σύγχρονη πραγματικότητα. Οι μαθητές καλούνται με οδηγό τα εκπαιδευτικά φυλλάδια να ακολουθήσουν προκαθορισμένη πορεία σε επιλεγμένες προθήκες του μουσείου προκειμένου να παρατηρήσουν, να ανακαλύψουν, να έρθουν σε επαφή και να ερμηνεύσουν τις αντιλήψεις πίσω από τα αντικείμενα αναφορικά με τη διαχρονικότητα και τη διαφοροποίηση πρακτικών και πεποιθήσεων σε σχέση με τη διατροφή. Η διαδρομή διανθίζεται με ποικιλία δραστηριοτήτων και ολοκληρώνεται με βιωματικά εργαστήρια παρασκευής τροφών. Η δράση υποστηρίζεται με έντυπο υλικό για τον εκπαιδευτικό, επιδιώκοντας να ενδυναμωθεί η εκπαιδευτική και ψυχαγωγική διάσταση της μουσειακής επίσκεψης, να διευρυνθεί η μουσειακή εμπειρία και να αποτελέσει εφαλτήριο για την ανάπτυξη ενός πιο υγιεινού και ισορροπημένου τρόπου διατροφής.

Μιχαήλ Σκουμιός, Κωνσταντινιά Μπάλια

Μελέτη της βελτίωσης του περιεχομένου των επιχειρημάτων των μαθητών του δημοτικού σχολείου σε θέματα ηλεκτρισμού μέσω διδακτικών παρεμβάσεων

Αν και έχει αναγνωριστεί η σημασία της συγκρότησης επιχειρημάτων από τους μαθητές, η έρευνα που μελετά την ποιότητα των γραπτών επιχειρημάτων των μαθητών είναι περιορισμένη. Η εργασία αυτή εστιάζεται στην επίδραση δύο διδακτικών παρεμβάσεων σε θέματα ηλεκτρισμού στο περιεχόμενο των γραπτών επιχειρημάτων των μαθητών της Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου. Για τις ανάγκες της έρευνας συγκροτήθηκε εκπαιδευτικό υλικό για θέματα ηλεκτρισμού βασισμένο στην επικοινωνιακή προσέγγιση για τη μάθηση με χρήση πρακτικών των Φυσικών Επιστημών. Το εκπαιδευτικό υλικό αυτό, εφαρμόστηκε σε 34 μαθητές της Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου. Επιπλέον, άλλοι 34 μαθητές διδάχθηκαν τα ίδια θέματα ηλεκτρισμού μέσω του σχολικού εγχειριδίου Φυσικών Επιστημών της Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου. Για

τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο δόθηκε στους μαθητές πριν και μετά τις δύο διδακτικές παρεμβάσεις. Η ανάλυση των απαντήσεων (επιχειρημάτων) των μαθητών πραγματοποιήθηκε με ένα πλαίσιο που αξιολογεί το περιεχόμενο των επιχειρημάτων και ειδικότερα την καταλληλότητα των επιμέρους συστατικών στοιχείων των επιχειρημάτων όταν αυτά αξιολογούνται με βάση τη σχολική εκδοχή της επιστημονικής γνώσης για θέματα ηλεκτρισμού. Διαπιστώθηκε, από την ανάλυση των δεδομένων, ότι οι μαθητές στους οποίους εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό που συγκροτήθηκε βελτίωσαν σημαντικά την καταλληλότητα των επιμέρους συστατικών στοιχείων των γραπτών επιχειρημάτων τους. Αντίθετα, προέκυψε ότι οι μαθητές στους οποίους εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό υλικό του σχολικού εγχειριδίου δεν βελτίωσαν σημαντικά την καταλληλότητα των επιμέρους συστατικών στοιχείων των γραπτών επιχειρημάτων τους.

Βαΐα Σκρούμα

Ανάλυση αφηγηματικών κειμένων στο πλαίσιο της παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών: Εφαρμογές στην διδασκαλία της γλώσσας

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η προσέγγιση ποικίλων θεματικών ενοτήτων της Νεοελληνικής Γλώσσας της Α΄ Γυμνασίου μέσω καθημερινών αφηγηματικών κειμένων και η γενικότερη εξοικείωση των μαθητών/τριών με τα κυριότερα δομικά/γλωσσικά χαρακτηριστικά τους, ώστε να είναι σε θέση να διατυπώσουν/συνθέσουν εργασίες ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση που κατασκευάζεται. Στόχος, συνεπώς, είναι η εξάσκηση των μαθητών/τριών στη δημιουργική και κριτική ανάγνωση του ευρύτερου κειμενικού είδους της αφήγησης και η παραγωγή δικών τους αφηγήσεων (είτε αφορούν σε προσωπικές εμπειρίες που αφορούνται από τη διδακτική ενότητα, είτε αφορούν στην τροποποίηση των αφηγηματικών συμβάσεων του κειμένου). Με άλλα λόγια, η πολυπρισματική θέαση του κόσμου και η αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας και της κοινωνίας, γενικότερα, αποτελεί το βασικό σημείο εστίασης της μελέτης του αφηγηματικού λόγου. Στο σύγχρονο σχολείο ο προσανατολισμός του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με τους στόχους που θέτουν τα ΔΕΠΠΣ (2003) και ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας (2011) εναρμονίζεται με τις σύγχρονες γλωσσοδιδακτικές θεωρίες. Ως εκ τούτου, η εν λόγω εργασία πλαισιώνεται με διδακτικό υλικό σύμφωνα με το παιδαγωγικό μοντέλο των πολυγραμματισμών, το οποίο αποσκοπεί στη δυναμική ενίσχυση της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης και δημιουργικότητας των μαθητών/τριών. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά, διερευνάται η προγενέστερη εμπειρία τους μέσα από διδακτικές δραστηριότητες συμμετοχικού τύπου και, στη συνέχεια, αξιοποιούνται ποικίλα αφηγηματικά είδη (αποσπάσματα κινηματογραφικών ταινιών, συνεντεύξεις, άρθρα) από έγκριτες ψηφιακές πηγές γύρω από ένα επίκαιρο θέμα που τους αφορά. Τα επιλεγμένα κείμενα επανασηματοδοτούν το περιεχόμενο του παραδοσιακού σχολικού γραμματισμού, καλλιεργούν σε αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας τις αναγνωστικές και κριτικές δεξιότητες των μαθητών/τριών και βελτιώνουν την παραγωγή προφορικού, γραπτού και υβριδικού λόγου μέσα από την εξοικείωσή τους με τις ποικίλες στρατηγικές αφήγησης.

Αναστασία Ζωή Σουλιώτου, Βίκυ Γεροντοπούλου

Artbots: ένα εργαστήριο τέχνης και τεχνολογίας με ιστορικές διαδρομές στη Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος του Ρήγα Βελεστινλή

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται η περίπτωση ενός εργαστηρίου για εφήβους με αξιοποίηση των artbots για την εικαστική αποτύπωση και συναισθηματική έκφραση σχετικά με τη Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος του Ρήγα Βελεστινλή. Στο εργαστήριο το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Ωνάσειο Βιβλιοθήκη τον Οκτώβριο του 2019 οι έφηβοι ήρθαν σε επαφή με τη δημιουργία artbots (art + robots= ρομπότ-ζωγράφοι) από απλά υλικά, τα οποία χρησιμοποίησαν στη συνέχεια για να εκφραστούν ελεύθερα ζωγραφίζοντας ατομικά σχέδια της επιλογής τους. Έπειτα προχώρησαν σε συλλογική εικαστική παρέμβαση σε ένα ιστορικό τεκμήριο της Ωνασείου Βιβλιοθήκης. Πιο συγκεκριμένα, εξερεύνησαν και αποτύπωσαν σχεδιαστικά, με τη χρήση artbots, ιστορικές διαδρομές στη Χάρτα του Ρήγα και ζωγράρισαν σε εστιασμένες περιοχές του χάρτη εκφράζοντας προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα με βάση ιστορικά γεγονότα του 18ου αιώνα. Το συγκεκριμένο εργαστήριο χαρακτηρίζεται από αυξημένη διεπιστημονικότητα, αφού συνενώνει τους τομείς STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts & Mathematics) –οι οποίοι εκ των πραγμάτων σχετίζονται με τις δημιουργικές πρακτικές των artbots– με την Ιστορία, τη Γεωγραφία, τη χαρτογραφία και τη χαρτογράφηση.

Το εργαστήριο αυτό συνέβαλε στην καλλιέργεια πολλών και διαφορετικών δεξιοτήτων των συμμετεχόντων, αλλά και στην απόκτηση γνώσεων για τη ζωή και το έργο του Ρήγα Βελεστινλή, μεγάλου οραματιστή της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Επιπρόσθετα, η βιωματική επαφή και η εικαστική δημιουργία στη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή οδήγησε στην καλύτερη πρόσληψη και κατανόηση του έργου, αλλά και στη βαθύτερη εξοικείωση των συμμετεχόντων με τα εκθέματα και κατ' επέκταση με έναν ιστορικό και μουσειακό χώρο όπως αυτός της Ωνασείου Βιβλιοθήκης.

Αναστασία Ζωή Σουλιώτου

Σχέδιο, χρώμα, διαφάνεια και φως: προς ένα νέο προβολικό «θέατρο σκιών»

Η παρούσα εργασία εισάγει μία τεχνική σχεδιασμού και εμπύχωσης φιγούρων, παιδικών ηρώων και άλλων σχεδίων που μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη χρήση διαφανειών και smartphone στην κλίμακα ενός δωματίου. Πρόκειται για μία τεχνική με την οποία οι φιγούρες προβάλλονται στον τοίχο ή σε οποιαδήποτε άλλη επιφάνεια και εμπυχώνονται μέσα από την κίνηση του smartphone. Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι η διερεύνηση και ανάδειξη των δυνατοτήτων της τεχνικής αυτής. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται περιλαμβάνει έρευνα μέσα από τον πειραματισμό με τα υλικά, εικαστική και ευρύτερα (δια)καλλιτεχνική δημιουργία με ομαδοσυνεργατική μάθηση με φοιτητές/τριες Παιδαγωγικών Τμημάτων. Μέσα από τη συγκεκριμένη τεχνική αναδεικνύονται δυνατότητες ανάπτυξης πολλών και διαφορετικών εφέ: μεγέθυνση-σμίκρυνση, αναμόρφωση, παραμόρφωση, παιχνίδια βάθους και διαφορετικών ειδών προοπτικής, αλλά και ανάδειξη διαφορετικών υφών. Η αξιοποίηση της (έγχρωμης ή γκρι/μαύρης) σκιάς των σχεδίων σε συνδυασμό με τις δυνατότητες ανάπτυξης διαφορετικών ειδών προβολής τους σε οποιαδήποτε επιφάνεια καθιστά τη συγκεκριμένη τεχνική ένα νέο προβολικό θέατρο σκιών. Ταυτόχρονα, η χρήση smartphone –το οποίο πλέον αποτελεί συσκευή που χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους πολλοί άνθρωποι– και απλών υλικών, καθώς και η ιδιότητα του συγκεκριμένου είδους να διενεργείται στη μικρή κλίμακα ενός δωματίου, επιτρέπει την άμεση εφαρμογή του, χωρίς να χρειάζεται ιδιαίτερη δεξιοτεχνία ή εξειδικευμένο ακριβό εξοπλισμό. Το προβολικό αυτό «θέατρο σκιών» της παρούσας εργασίας μπορεί να συμβάλλει στην εκπαίδευση και στην ψυχαγωγία παιδιών διαφορετικών ηλικιών ενισχύοντας τη δημιουργικότητά τους. Επίσης, μπορεί να αξιοποιηθεί και σε μεγαλύτερες ηλικίες σε επίπεδο εικαστικών πρακτικών, θεατρικών αναζητήσεων, δράσεων και εκθέσεων με ενεργή εμπλοκή και του θεατή ή/και σε συνθήκες δια βίου μάθησης.

Μαρία Σπαλιώρα, Γρηγόριος - Νεκτάριος Χατζηγιάνγκου, Θεόδωρος Κατσιμπρας, Παναγιώτης Πανουτσόπουλος

Μετάνοια και συγχώρηση: Βιωματική μάθηση και θεατρική πράξη στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών

Το εκπαιδευτικό σενάριο με τίτλο «Μετάνοια και συγχώρηση: Βιωματική μάθηση και θεατρική πράξη στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών» σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε στο πλαίσιο του μαθήματος «Διδακτικές ασκήσεις θρησκευτικής αγωγής σε σχολικές μονάδες και αξιολόγηση διδακτικού έργου», του Η' εξαμήνου του τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευσιολογίας της Θεολογικής σχολής του Ε.Κ.Π.Α., από τους φοιτητές Χατζηγιάνγκου Γρηγόριο-Νεκτάριο, Κατσιμπρα Θεόδωρο και Πανουτσόπουλο Παναγιώτη, σε συνεργασία με την εκπαιδευτικό ΠΕ01 Αφροδίτη Σπαλιώρα που είχε την ευθύνη της εφαρμογής του στο Γυμνάσιο - Λύκειο Πελασγίας. Την επιστημονική καθοδήγηση είχε η Επίκουρη Καθηγήτρια της Διδακτικής του μαθήματος των Θρησκευτικών, κ. Ιωάννα Κομνηνού σε συνεργασία με την κ. Μαρία Φραγκή, Θεατρολόγο, σκηνοθέτη και διδάσκουσα στο τμήμα Θεατρικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Το σενάριο απευθύνεται σε μαθητές/τριες είτε του Γυμνασίου είτε του Λυκείου, με αντίστοιχες κάθε φορά τροποποιήσεις, για να διδαχθεί στο μάθημα των Θρησκευτικών σε τρεις διδακτικές ώρες. Το περιεχόμενο αυτής της παρέμβασης αφορά σε μια από τις αξονικές αλήθειες της χριστιανικής πίστης, τη μετάνοια και τη συγχώρηση. Αφετηρία αποτέλεσαν οι βιβλικές διηγήσεις και τα προσωπικά βιώματα των μαθητών. Η ανάπτυξη του σεναρίου βασίστηκε στη θεωρία του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού και ως μοντέλο εκπαιδευτικού σχεδιασμού αξιοποιήθηκε το μοντέλο των Morrison, Ross & Kemp, το οποίο έχει μια μη γραμμική δομή ή μια κυκλική δομή, γιατί βασίζεται στην πεποίθηση ότι η διαδικασία σχεδιασμού είναι ένας συνεχής κύκλος, επομένως, χρειάζεται συνεχής σχεδιασμός, αξιολόγηση και ανασχεδιασμός, προκειμένου να επιτύχουμε μια ποιοτική εκπαιδευτική διαδικασία. Το διδακτικό μοντέλο που προτάθηκε

ήταν το παιχνίδι ρόλων (role playing) γιατί αποβλέπει στο να οδηγήσει στην κατανόηση της κοινωνικής συμπεριφοράς, του ρόλου κάποιων ανθρώπων στο κοινωνικό γίνεσθαι και στην αποτελεσματική επίλυση προβλημάτων. Ήταν χρήσιμο για τη μελέτη κοινωνικών αξιών (αναστοχασμός), τη συλλογή και μελέτη πληροφοριών που αφορούν σε κοινωνικά ζητήματα, στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης και στην αποτελεσματική διαχείριση κοινωνικών συγκρούσεων. Αξιοποιήθηκαν τεχνικές δημιουργικής και κριτικής σκέψης με επίκεντρο την αντιλογία (debate). Η αξιολόγηση βασίστηκε στην τριγωνοποίηση των δεδομένων, προκειμένου να εξασφαλιστεί μια όσο το δυνατόν πιο αντικειμενική εικόνα της διδακτικής παρέμβασης.

Κωνσταντίνος Σπαλιώρας, Θεώνη Μπαλταδούρου, Παναγιώτης Χριστόπουλος

Πίστη και λόγος: «Ο Απόστολος Παύλος στην Αθήνα»

Το εκπαιδευτικό σενάριο με τίτλο «Πίστη και λόγος: Ο απόστολος Παύλος στην Αθήνα» σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε στο πλαίσιο του μαθήματος «Διδακτικές ασκήσεις θρησκευτικής αγωγής σε σχολικές μονάδες και αξιολόγηση διδακτικού έργου», του Η' εξαμήνου του τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας της Θεολογικής σχολής του Ε.Κ.Π.Α., από τη φοιτήτρια Μπαλταδούρου Θεώνη και τον φοιτητή Χριστόπουλο Παναγιώτη, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό ΠΕ01 Κωνσταντίνο Σπαλιώρα που είχε την ευθύνη της εφαρμογής του στο 5ο ΓΕΛ Λαμίας. Την επιστημονική καθοδήγηση είχε η Επίκουρη Καθηγήτρια της Διδακτικής του μαθήματος των Θρησκευτικών, κ. Ιωάννα Κομνηνού σε συνεργασία με την κ. Μαρία Φραγκή, Θεατρολόγο, σκηνοθέτη και διδάσκουσα στο τμήμα Θεατρικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Το σενάριο απευθύνεται σε μαθητές/τριες είτε του Γυμνασίου είτε του Λυκείου, με αντίστοιχες κάθε φορά τροποποιήσεις, για να διδαχθεί στο μάθημα των Θρησκευτικών σε δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες και με δυνατότητα επέκτασης άλλων 2 διδακτικών ωρών. Το περιεχόμενο αυτής της παρέμβασης αφορά σε μια «αναπαράσταση» στην τάξη, του κηρύγματος του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο, από το απόσπασμα της Καινής Διαθήκης των Πράξεων, κεφ.17, στ.16-34 (ο Απ. Παύλος στον Άρειο Πάγο). Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μια εισαγωγή με στοιχεία για το ιστορικό, κοινωνικό και θρησκευτικό/φιλοσοφικό πλαίσιο αυτού του περιστατικού και δίνονται πληροφορίες για τα πρόσωπα που αναφέρονται στο εν λόγω χωρίο. Στη συνέχεια το περιστατικό «έρχεται στην τάξη» με τους μαθητές και τις μαθήτριες να μπαίνουν στη θέση των προσώπων που παραβρέθηκαν σε αυτό. Κύριος σκοπός αυτής της διδακτικής παρέμβασης είναι η κατανόηση της θέσης των δύο πλευρών (Παύλου και Αθηναίων), των δυσκολιών που υπήρξαν στον διάλόγό τους και όσων ακολούθησαν του κηρύγματος. Η συνάντηση πίστης και λόγου, χριστιανισμού και ελληνικής φιλοσοφίας, αποτελεί ένα από τα πιο σύνθετα θέματα στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών και μέσα από αυτή τη διδακτική παρέμβαση επιδιώχθηκε η βαθύτερη κατανόηση και ερμηνεία του. Μεθοδολογικά το σενάριο αναπτύχθηκε σε δύο άξονες που συνδυάζουν τις βασικές αρχές της συγκλίνουσας και αποκλίνουσας σκέψης. Η αξιοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού, η ενίσχυση του αυτοσχεδιασμού μέσα από τις «αναπαραστάσεις» γνωστών προσώπων (Απόστολος Παύλος, Διονύσιος, Ποσειδώνιος) αλλά και αγνώστων, η αντιλογία με τη συμμετοχή όλων των μαθητών με την ίδια ποιότητα στην αντιπαράθεση για να αναπτυχθεί ένα ικανοποιητικό πλαίσιο δράσης, είναι κάποια από τα δομικά στοιχεία του σχεδιασμού. Η αξιολόγηση βασίστηκε στην τριγωνοποίηση των δεδομένων, προκειμένου να εξασφαλιστεί μια όσο το δυνατόν πιο αντικειμενική εικόνα της διδακτικής παρέμβασης.

Μαρία Γεωργία Σπαρτινού, Ιάκωβος Ζερλέντης

Δημιουργικότητα και Καινοτομία με όχημα τη βιωματική μάθηση στο Πλαίσιο Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Αγωγής Υγείας

Η καινοτομία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε) και της Αγωγής Υγείας (Α.Υ) για την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση του αυριανού πολίτη με ποικίλες βιωματικές διδακτικές τεχνικές πιστεύουμε ότι είναι γνωστή σε ευρύ τμήμα της εκπαιδευτικής κοινότητας. Τα χαρακτηριστικά τους όπως η συνεργατική και διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η βιωματική μάθηση και η συλλογική προσπάθεια μέσα από ανάλογες δραστηριότητες και σχέδια εργασίας έχουν πολλάκις παρουσιασθεί, αναλυθεί και συζητηθεί. Αυτά που κατά την προσωπική μας άποψη έχουν ελάχιστα προβληθεί και αξιολογηθεί είναι αφενός η δημιουργικότητα της σχολικής κοινότητας, συχνά μάλιστα με πολύ ευφάνταστους τρόπους, που σημειώνεται κατά την υλοποίηση σχετικών προγραμμάτων και αφετέρου οι ποικίλες εκφάνσεις της τέχνης που υιοθετούνται καθώς και η μεγάλη ευαισθησία στην

καλλιτεχνική έκφραση που σημειώνεται κατά την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων. Η απελευθέρωση της δημιουργικότητας, της φαντασίας, της συνεργασίας και της ευαισθησίας των εκπαιδευτικών και μαθητών, που ξέφυγαν από το σφιχτό αναλυτικό πρόγραμμα και εκφράστηκαν εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά μέσω σχετικών δράσεων και των προγραμμάτων Π.Ε. και Α.Υ, συχνά έχουν αποδώσει την επιστημονική γνώση και αλήθεια με μοναδικό πρωτότυπο τρόπο και καλλιτεχνική ευαισθησία. Στην παρούσα εργασία αναδεικνύουμε αυτήν τη συνύπαρξη και συμπόρευση της πρωτοτυπίας, δημιουργίας και καλλιτεχνικής έκφρασης με τη βιωματική προσέγγιση της γνώσης. Επιπλέον συζητούμε την ταυτόχρονη ανάδειξη αξιών, υιοθέτηση στάσεων ζωής και την καλλιέργεια κλίσεων και δεξιοτήτων με τις ποικίλες εκπαιδευτικές δράσεις και τη δημιουργία έργων και τεχνημάτων στα προγράμματα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Αγωγής Υγείας. Τέλος, παρουσιάζουμε και αναλύουμε χαρακτηριστικά δείγματα γραφής από υλοποιημένα προγράμματα στον νησιωτικό χώρο των σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κυκλάδων και το αποτύπωμα που άφησαν στο σχολικό περιβάλλον και στις εμπειρίες των μαθητών.

Ιωάννης Στάγιας, Συμεών Ρετάλης

Μία καινοτομική μέθοδος εκπαίδευσης φοιτητών στην καινοτομία και επιχειρηματικότητα που δίνει έμφαση στην αναγνώριση και αξιολόγηση επιχειρηματικών ευκαιριών

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εφαρμογής και αξιολόγησης μίας καινοτομικής εκπαιδευτικής μεθόδου για την προώθηση των δεξιοτήτων καινοτομίας και επιχειρηματικότητας σε φοιτητές που δεν κατέχουν ιδιαίτερα εξειδικευμένες οικονομικές γνώσεις. Η βασική καινοτομία της μεθόδου είναι ότι δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων ανάλυσης και κριτικής σκέψης σχετικά με τον εντοπισμό επιχειρηματικών ευκαιριών (recognition of business opportunities), και των απαραίτητων ενεργειών για τον εντοπισμό τους. Το ζήτημα της επιχειρηματικής ευκαιρίας, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο είναι πολύ σημαντικό για κάποιον που ενδιαφέρεται να ασχοληθεί με την επιχειρηματικότητα. Λόγω των παραπάνω, δημιουργήθηκε μια προσέγγιση διδακτικής πρακτικής που βασίζεται σε θεωρητικές γνώσεις σχετικά με την επιχειρηματικότητα που διδάσκονται οι φοιτητές στο μαθήματα «Διαχείριση Καινοτομίας και Ψηφιακής Επιχειρηματικότητας» και δίνει έμφαση στην πρακτική άσκηση αναγνώρισης επιχειρηματικών ευκαιριών. Στους φοιτητές δίνεται μια επιχειρηματική ιδέα σε μορφή παρουσίασης επιχειρηματικού σχεδίου (business plan slides deck) και ζητείται, δημιουργώντας ομάδες να αναλαμβάνουν τον ρόλο αναλυτών και στηριζόμενοι στις προϋπάρχουσες θεωρητικές γνώσεις να ερευνήσουν αν αποτελεί επιχειρηματική ευκαιρία. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιούν τις ακόλουθες τρεις διακριτές δραστηριότητες που συνδυάζουν έρευνα πεδίου και μελέτη βιβλιογραφίας: i) ανιχνεύουν τις ανάγκες και τάσεις της αγοράς, ii) μελετούν τους πιθανούς ανταγωνιστές και iii) αναλύουν στοιχεία σχετικά με την οικονομική βιωσιμότητα της επιχειρηματικής ιδέας. Η προτεινόμενη προσέγγιση δοκιμάστηκε σε 46 φοιτητές στο διάστημα από αρχές Μαρτίου έως τέλη Μαΐου του 2018 κατά τη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου. Κύριος στόχος της έρευνας ήταν η μέτρηση δυο σύνθετων μεταβλητών:

☒ αν είναι μαθησιακά αποτελεσματική, δηλαδή αν βοηθά τους φοιτητές να αναπτύξουν επιχειρηματικές ικανότητες και δεξιότητες όπως:

- αλληλεπίδρασης,
- πρακτικής εφαρμογής γνώσεων,
- επιχειρηματικής σκέψης,
- κριτικής ικανότητας,
- δημιουργικότητας,

☒ αν γίνεται αποδεκτή σε ένα αυθεντικό εκπαιδευτικό περιβάλλον

- από τους καθηγητές, αφού τους βοηθά στο έργο τους
- και από τους φοιτητές παρέχοντάς τους θετική μαθησιακή εμπειρία.

Τα δεδομένα προέκυψαν από:

- την αξιολόγηση του τελικού παραδοτέου των 20 ομάδων (από τον καθηγητή και τους φοιτητές),
- τις απαντήσεις των 46 φοιτητών στο ερωτηματολόγιο αποτίμησης της μαθησιακής εμπειρίας και
- από τις εμπειρίες του καθηγητή.

Η αξιολόγηση στηρίχθηκε στην βαθμολόγηση του τελικού παραδοτέου τόσο από τους ίδιους τους φοιτητές όσο και από τον καθηγητή. Ο μέσος όρος βαθμολογίας του τελικού παραδοτέου από τον καθηγητή είναι 72,89 και 9 από τις συνολικά 20 εργασίες έχουν βαθμολογία πάνω από το ΜΟ.

Μαρία Σταθοπούλου, Πετρούλα Ντάση

Αποτελεσματικές διδακτικές πρακτικές σε τάξεις προσφύγων: μια έρευνα βασισμένη στην εμπειρία εκπαιδευτικών

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει καλές πρακτικές οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν, με επιτυχία, σε τάξεις προφύγων και έχουν προκύψει μέσα από ερευνητικά δεδομένα και συγκεκριμένα μέσα από την τρίτη φάση ενός ερευνητικού έργου το οποίο ξεκίνησε το 2016 στην Ελλάδα, και στόχο είχε τη διερεύνηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες εκπαιδευτικοί σε μια τάξη μεταναστών και προσφύγων μαθητών. Συγκεκριμένα, στην πρώτη φάση, τα δεδομένα συλλέχθηκαν α) από 20 εκπαιδευτικούς ξένων γλωσσών σε δημόσια σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, β) στο πλαίσιο προγράμματος για τη διδασκαλία ενηλίκων προσφύγων του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς και γ) σε άλλες επίσημες ή μη επίσημες εκπαιδευτικές δομές. Η δεύτερη φάση, η οποία διεξήχθη μεταξύ 2017 και 2018, διερεύνησε τα προβλήματα, τις ανάγκες και τις απόψεις των εκπαιδευτικών προσφύγων, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με βάση ένα ειδικά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από 102 συμμετέχοντες. Η τρίτη φάση, με την οποία ασχολείται η συγκεκριμένη παρουσίαση, διευρύνει το πεδίο της έρευνας, ώστε να συμπεριλάβει τις δραστηριότητες που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι λοιπόν να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις δραστηριότητες και τις πρακτικές που μπορούν να ωφελήσουν τους μαθητές να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους. Ποια χαρακτηριστικά καθιστούν αποτελεσματικές αυτές τις πρακτικές; Πώς κατέληξαν οι εκπαιδευτικοί στις συγκεκριμένες πρακτικές και από πού τις εμπνεύστηκαν; Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σε ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο αναλύονται, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις δραστηριότητες και πρακτικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε πολύγλωσσες τάξεις, γεφυρώνοντας έτσι τα γλωσσικά, πολιτισμικά και κοινωνικά χάσματα. Η ιδιαιτερότητα της έρευνας είναι ότι οι καλές πρακτικές προκύπτουν από την εμπειρία των ίδιων των εκπαιδευτικών και έχουν δοκιμαστεί και επιτύχει σε τάξεις με μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές.

Μαρία Σταθοπούλου, Μαγδαληνή Λιόντου, Phyllisienne Vassallo Gauci, Sylvie Wharton

Η διδασκαλία και αξιολόγηση της διαγλωσσικής διαμεσολάβησης στην Ευρώπη: ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς ξένων γλωσσών

Η ανακοίνωση παρουσιάζει το ευρωπαϊκό έργο με τίτλο "Mediation in Teaching, Testing and Assessment" (ΜΕ.Τ.Τ.Α.) (Η διαμεσολάβηση στη Διδασκαλία και Αξιολόγηση) το οποίο επελέγη για να χρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών (ECML) του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πλαίσιο του προγράμματος 2020-2023. Σκοπός του έργου, το οποίο θα ολοκληρωθεί το 2021, είναι η δημιουργία ενός πρακτικού οδηγού για εκπαιδευτικούς ξένων γλωσσών ο οποίος θα περιλαμβάνει οδηγίες, καλές πρακτικές καθώς και δραστηριότητες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό σε πολύγλωσσες τάξεις, γεφυρώνοντας έτσι τα γλωσσικά, πολιτισμικά και κοινωνικά χάσματα. Αξιοποιώντας τους νέους δείκτες για τη διαγλωσσική διαμεσολάβηση του Συμβουλίου της Ευρώπης (2018), το έργο αυτό στόχο έχει να παρουσιάσει μια σειρά προτάσεων, οι οποίες αναφέρονται και στην παρούσα ανακοίνωση, για το πώς μπορεί να ενσωματωθεί η διαμεσολάβηση στις ξενόγλωσσες τάξεις. Οι αρχές της διαπολιτισμικότητας, του διαγλωσσισμού καθώς και του σεβασμού σε όλες τις γλώσσες ή στην ετερότητα με την έννοια των πολιτισμικών διαφορών, αντανακλώνται στις προτεινόμενες δραστηριότητες διαγλωσσικής διαμεσολάβησης. Μέσα από τον οδηγό, προτείνεται μία εναλλακτικού τύπου γλωσσική εκπαίδευση η οποία θα τονίζει τη σημασία της ανάπτυξης της διαγλωσσικής επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών μέσα από την εναλλαγή γλωσσών, την ανταλλαγή κοινωνικό-πολιτισμικών στοιχείων, και τη διαπραγμάτευση γλωσσικών και πολιτισμικών διαφορών αντικρούοντας το μονογλωσσικό ήθος επικοινωνίας.

Ευαγγελία Σταμέλου

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα με τίτλο "Σπυρί - σπυρί..." στον Αρχαιολογικό Χώρο Σέσκλου: από τον σχεδιασμό στην αξιολόγηση

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Μνημείων, σχεδιάστηκε στον Αρχαιολογικό Χώρο Σέσκλου Μαγνησίας ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Σπυρί – σπυρί...» για παιδιά ηλικίας 10-12 ετών, με θέμα τη

νεολιθική «κουζίνα». Το πρόγραμμα περιλαμβάνει θεματική περιήγηση στον αρχαιολογικό χώρο, κατά την οποία οι μαθητές ενημερώνονται για τους χώρους και τις συνθήκες μαγειρέματος στον Νεολιθικό Οικισμό, τη διατροφή, τα εργαλεία και τα σκεύη που χρησιμοποιούνταν για το μαγείρεμα. Στη συνέχεια, τα παιδιά συμμετέχουν σε βιωματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τροφοπαρασκευαστικές διαδικασίες: φυτεύουν δημητριακά και όσπρια, αλέθουν σιτάρι σε λίθινες μολόπετρες, ζυμώνουν με αλεύρι μικρές πίτες, που στη συνέχεια ψήνουν σε μια αναπαράσταση νεολιθικής εστίας, ενώ παράλληλα μαγειρεύουν φακές σε πήλινη χύτρα. Τα παιδιά τρώνε τα «πιάτα» που παρασκευάζουν, αλλά και αποξηραμένα φρούτα και καρπούς (σύκα, σταφίδες, αμύγδαλα), αναπαριστώντας έτσι ένα «νεολιθικό γεύμα». Τέλος, οι μαθητές παίρνουν μαζί τους ένα φυτολόγιο με τα κυριότερα δείγματα δημητριακών, οσπρίων, φρούτων και καρπών που συγκαταλέγονταν στη διατροφή του νεολιθικού ανθρώπου. Η εικόνα των παιδιών που συγκεντρώνονται αυθόρμητα γύρω από την εστία όπου ψήνουν τις πίτες τους, συζητώντας, γελώντας, τρώγοντας φέρνει στο μυαλό τη φανταστική εικόνα των πρώτων γεωργών και κτηνοτρόφων που μετά από μια κοπιαστική μέρα συγκεντρώνονται γύρω από την εστία για να φάνε και να ανταλλάξουν εμπειρίες. Κάπως έτσι, ρίζωσαν αυτή τη μακρινή εποχή θεσμοί όπως αυτός της οικογένειας και μέσα από αυτή την ανταλλαγή εμπειριών την ώρα του φαγητού γύρω από τη φωτιά οι άνθρωποι διαμόρφωσαν ταυτότητες και κοινωνικοποιήθηκαν. Από τη συστηματική αξιολόγηση του προγράμματος προκύπτουν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα συμπεράσματα ως προς την παιδαγωγική του αξιοποίηση και την αποτελεσματικότητά του σε επίπεδο μη τυπικής μάθησης.

Ειρήνη Σταμούλη, Μαρία-Δήμητρα Βέττα, Μαρία Κωνσταντίνου

‘Εγώ μπορεί να μην σε ακούω, αλλά εσύ δεν με καταλαβαίνεις’: Το ζήτημα της ένταξης στο παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο με θέμα την κώφωση

Σταδιακές εξελίξεις στον χώρο των Σπουδών στην Αναπηρία οδήγησαν στην μεταβολή της οπτικής από το ιατρικό μοντέλο της Αναπηρίας στο κοινωνικό. Από την αντίληψη της αναπηρίας ως βλάβη, η νέα αυτή οπτική οδήγησε στην θεώρηση της αναπηρίας ως κοινωνικό κατασκεύασμα με στόχο την καταπίεση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων που αντιστέκονται της κοινωνικής ομοιομορφίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η κώφωση χαρακτηρίζεται ως μία ακόμη αναπηρική ομάδα στερώντας της κατ’ αυτό τον τρόπο την αναγνώριση των δικών της μοναδικών πολιτισμικών χαρακτηριστικών με επίκεντρο τη Νοηματική Γλώσσα. Ακολουθώντας τη δομή των δύο μοντέλων της αναπηρίας παρατηρείται η αναπαραγωγή της εικόνας αυτής και στο παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο με θέμα την κώφωση. Βέβαια, ένας από τους στόχους του παιδικού βιβλίου ως μέρος της λογοτεχνικής παράδοσης είναι η προώθηση της ορατότητας της κουλτούρας των κωφών ως μέσο κοινωνικής αποδοχής και ένταξης. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η αναζήτηση του τρόπου με τον οποίο η κώφωση παρουσιάζεται στο παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Οι κατηγορίες προς ανάλυση χωρίζονται σε βιβλία που περιέχουν κωφούς χαρακτήρες, σε βιβλία με συμπερίληψη νοηματικών γλωσσών και σε βιβλία που συνδυάζουν τα δύο αυτά στοιχεία. Η ανάλυση των βιβλίων θα βασιστεί στο κείμενο, στην εικονογράφηση, καθώς και στο περιεχόμενο και το αρχικό σημείωμα προς τους γονείς, δείχνοντας έτσι τον ρόλο των ενηλίκων ως μεσάζοντα μεταξύ κειμένου και παιδιού-αναγνώστη. Τέλος, η συζήτηση των παραπάνω χαρακτηριστικών θα οδηγήσει στην κριτική του τρόπου αναπαράστασης της αναπηρίας ως ιατρικό ζήτημα που επιζητά «ίαση». Επιπροσθέτως, η κατηγορία του παιδικού εικονογραφημένου βιβλίου δείχνει να απευθύνεται στο ακούον αναγνωστικό κοινό με στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα κώφωσης μέσω της φιλανθρωπίας, ενώ έμμεσα προωθείται η κώφωση ως προσωπική τραγωδία.

Σταύρος Σταυρινούδης

Μελέτη περίπτωσης: φάσεις ανάπτυξης εκπαιδευτικής ομάδας, ομαδικό φαινόμενο και σύγκρουση σε ομάδα

Η ομάδα, ως κάτι περισσότερο από μια απλή συνάθροιση ατόμων, διακατέχεται από συλλογική αντίληψη, αλληλεξάρτηση, κοινωνική οργάνωση και αλληλεπίδραση καθώς χαρακτηρίζεται από ανάγκες και κοινούς στόχους. Αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό που μεταβάλλεται διαρκώς καθώς επιδιώκει μια εποικοδομητική ανάπτυξη με εργαλείο την αλληλεπίδραση των διαφόρων στοιχείων που την απαρτίζουν. Στη διάρκεια της ζωής της διέρχεται από στάδια ανάπτυξης στα οποία δίνεται διαφορετική έμφαση στα πεδία των ατομικών αναγκών, των ομαδικών αναγκών και των αναγκών του έργου. Στην προσέγγιση αυτή

εντάσσεται η περιγραφή της πορείας εξέλιξης και ανάπτυξης μιας ομάδας εκπαιδευομένων, στη βάση της θεωρητικής πλαισίωσης των πέντε σταδίων των Tuckman και Jensen. Η ομάδα απαρτίζεται από εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που παρακολουθούν πρόγραμμα επιμόρφωσης Α' επιπέδου στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) σε Κέντρο Στήριξης Επιμόρφωσης (ΚΣΕ). Στο πεδίο των διεργασιών της ομάδας και στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης των μελών της έχουμε την εξέλιξη φαινομένων, όπως αυτά της αντίστασης στην αλλαγή, της συμμόρφωσης και της επιρροής της μειοψηφίας, που διαμορφώνουν την δυναμική της ομάδας. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας προσεγγίζουμε ένα ομαδικό φαινόμενο που εντάσσεται θεματικά στην αντίσταση που εκδηλώνεται σε μία αλλαγή. Η καταγραφή του γίνεται από τη σκοπιά ενός εκπαιδευτή που διδάσκει σε τμήμα Β' κύκλου ενός Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας. Η ομαδική διεργασία και τα επιτεύγματα που καταγράφει αυτή επιφέρουν ικανοποίηση στα μέλη και αποτελούν κίνητρο για περισσότερη ενεργητική συμμετοχή. Ωστόσο η ομάδα συναντά δυσκολίες που καλείται να αντιμετωπίσει. Μία εξ αυτών είναι η σύγκρουση που αναπτύσσεται εξαιτίας της ελλειμματικής αποσαφήνισης και διάχυσης του πλαισίου λειτουργίας της ομάδας. Στο τρίτο μέρος της εργασίας έχουμε την περιγραφή μίας σύγκρουσης που εκδηλώθηκε στο μέσο ενός προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών ενηλίκων και τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκε το περιστατικό ο εκπαιδευτής. Στο σύνολο της η εργασία αποσκοπεί, μέσω τριών μελετών περίπτωσης να προσεγγίσει πτυχές της διεργασίας της ομάδας στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Σταύρος Σταυρινούδης

Σεμινάριο στη βάση της μικροδιδασκαλίας: Εισαγωγή αλλαγής σε σχολικό οργανισμό σύμφωνα με το μοντέλο του Kotter

Στην προσπάθεια του σχολείου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που διαμορφώνουν οι κοινωνικο-πολιτικές αλλαγές, καλείται ο σχολικός ηγέτης να γίνει δέκτης μιας εξειδικευμένης, αποτελεσματικής και πολυδιάστατης επιμόρφωσης ενταγμένης σε ένα συνεχές πλαίσιο επαγγελματικής ανάπτυξης που θα υπηρετεί ως σκοπό τη στρατηγική ανάπτυξη της εκπαιδευτικής ηγεσίας. Στην προσέγγιση αυτή εντάσσεται η σχεδίαση και η ανάπτυξη ενός σεμιναρίου που διαπραγματεύεται την καλλιέργεια οραματικής κουλτούρας, αντιλαμβάνεται την αλλαγή ως πρόκληση και συνδέει τη θεωρία με την πράξη για την εισαγωγή αυτής βάσει του μοντέλου του Kotter, με προσδοκία να αποφέρει ολιστικά οφέλη στον εκπαιδευτικό οργανισμό. Η δόμηση του σεμιναρίου σε διδακτικές ενότητες, στηρίζεται στην προσέγγιση της μικροδιδασκαλίας με το σκοπό να εξειδικεύεται σε επιμέρους διδακτικούς στόχους που αφορούν γνώσεις του θεωρητικού πλαισίου εισαγωγής της αλλαγής, ανάπτυξη ικανοτήτων όπως αυτές της μετάδοσης οράματος και της λειτουργίας ομάδας, καλλιέργεια δεξιοτήτων με προεξέχουσες αυτές της επικοινωνίας και στάσεων που προάγουν το συνεργατικό κλίμα. Στο πρώτο μέρος αναπτύσσονται τα χαρακτηριστικά του σεμιναρίου. Αποτυπώνεται ο τίτλος, ο σκοπός και οι εκπαιδευτικοί στόχοι. Επίσης δίνονται στοιχεία που αφορούν το φορέα υλοποίησης, τη χρονική διάρκεια, το χώρο, το χρόνο και το κόστος υλοποίησης. Στο δεύτερο μέρος περιγράφονται τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων ως προς τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες, το φύλο, την εργασιακή εμπειρία και τα κριτήρια επιλογής τους. Επίσης δίνεται και το προφίλ του εκπαιδευτή. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζεται ο σχεδιασμός του σεμιναρίου σε επιμέρους διδακτικές ενότητες. Σε κάθε ενότητα παραθέτονται στοιχεία που αφορούν τις εκπαιδευτικές τεχνικές καθώς και τα μέσα-υλικά που αξιοποιούνται. Η κάθε θεματική ενότητα σχεδιάζεται υπό μορφή μικροδιδασκαλίας. Ο βαθμός αρτιότητας της οργάνωσης του σεμιναρίου και η αποτελεσματικότητα των μικροδιδασκαλιών θα αποτυπωθούν στην αξιολόγηση που θα ακολουθήσει.

Μαρία Στεφάνου

Πλατφόρμα Συνεργατικής μάθησης Moodle : ο ρόλος της στην εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας και η εφαρμογή της στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην μελέτη της πλατφόρμας Moodle και στην χρήση της από τους καθηγητές γαλλικής γλώσσας και μαθητές του Δημοτικού Χρυσόστομου Σμύρνης του Λεοντείου Λυκείου Νέας Σμύρνης. Από την έρευνα, διαπιστώνεται ότι η παραδοσιακή διδασκαλία στην τάξη σε συνδυασμό με την ενσωμάτωση της πλατφόρμας Moodle διαμορφώνει ένα νέο εκπαιδευτικό πλαίσιο και συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές στον τρόπο εκμάθησης της γαλλικής γλώσσας: αυτοαξιολόγηση, βίντεο, αλλά επίσης, ενημερώσεις και άλλες επιλογές. Δεδομένου ότι η πλατφόρμα Moodle προβάλλει ένα ευρύ φάσμα

λειτουργιών και συνδυάζει πλήθος διδακτικών τεχνικών, η εφαρμογή της στη σχολική τάξη και εκτός αυτής, ενισχύει την ανάπτυξη γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων, γεγονός το οποίο συντελεί στην εξαγωγή συμπερασμάτων βάσει των οποίων διαμορφώνεται εις βάθος χρόνου η παιδαγωγική χρήση του Moodle ενώ παρουσιάζονται προτάσεις σχετικά με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο συνεργατικής μάθησης, θα ήταν ενδιαφέρον να επισημάνουμε ποια στοιχεία του Moodle διευκόλυναν τη διδασκαλία των καθηγητών γαλλικής και συνέβαλαν στην αποτελεσματικότερη αφομοίωση γραμματικών φαινομένων και στην ενίσχυση βασικών εννοιών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αντίστοιχα, θα αναφερθούμε στα γενικότερα πλεονεκτήματα που οι μαθητές διαπιστώνουν χάρη στη χρήση της πλατφόρμας Moodle και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ανά τάξη και γλωσσικό επίπεδο. Με αυτό τον τρόπο, θα καταλήξουμε σε συμπεράσματα που θα μας επιτρέψουν μέσα από συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία να διαμορφώσουμε ένα εξελισσόμενο πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να επιτευχθεί η αποτελεσματική χρήση της πλατφόρμας Moodle με στόχο την εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας σε συνδυασμό με την κατάκτηση συγκεκριμένων γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Δέσποινα Στύλα, Βασίλης Πανταζής

Το Πρόγραμμα Σπουδών (2011) για το νηπιαγωγείο υπό το πρίσμα της Κοινωνικής Παιδαγωγικής

Τα Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών είναι ο οδηγός της εκπαίδευσης, είναι η βάση σχετικά με τι θα διδαχθεί και πώς θα διδαχθεί. Στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης, το επίσημο Πρόγραμμα είναι το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) (ΦΕΚ 303-304/2003), ενώ το 2011 χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (2007-2013) το πιλοτικό πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2011) που είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (<http://aesop.iiep.edu.gr/>) με συμβουλευτική και βοηθητική λειτουργία για τους/τις νηπιαγωγούς. Η συγκεκριμένη μελέτη αποσκοπεί στο να αναλύσει, όσον αφορά τη στοχοθεσία, τη μεθοδολογία και το περιεχόμενο, το Πρόγραμμα Σπουδών του 2011, υπό το πρίσμα της κοινωνικοπαιδαγωγικής του δράσης, με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, μια μέθοδο κατάλληλη για την ανάλυση προφορικών και γραπτών δεδομένων. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δύο μερών του (στο πρώτο μέρος αναφέρονται το παιδαγωγικό πλαίσιο και οι αρχές του προγράμματος σπουδών, ενώ στο δεύτερο παρουσιάζονται οι στόχοι και τα περιεχόμενα των οκτώ μαθησιακών περιοχών του) έδειξαν καταρχάς ότι πρόκειται για ένα πρόγραμμα με ανθρωπιστικό προσανατολισμό και ειδικότερα με κοινωνική διάσταση, που οργανώνεται με βάση την ολιστική, διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, με διερευνητικές, συμμετοχικές ή βιωματικές μεθόδους. Στο πλαίσιο της κοινωνικοπαιδαγωγικής του δράσης αξίζει ακόμη να τονιστεί η βαρύτητα που δίνεται: α) στη συνεργασία σχολείου-οικογένειας, στο πλαίσιο της οποίας προτείνονται τρόποι ομαλής μετάβασης του παιδιού από το σπίτι στο νηπιαγωγείο, β) στη σύνδεση με την τοπική κοινότητα και γ) στην ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων και ικανοτήτων που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη, αλλά και στην έμφαση που δίνεται στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού στην αντίστοιχη ενότητα του Προγράμματος. Τέλος, στο νέο αυτό πρόγραμμα διαφαίνεται καθαρά η ανάγκη για κοινωνικοπαιδαγωγική προσέγγιση «ευπαθών» κοινωνικά ομάδων με την οργάνωση και ανάπτυξη σχετικών δράσεων από το Νηπιαγωγείο και την κοινότητα, καθώς τονίζεται πως κάθε παιδί είναι μοναδικό και όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε μια εκπαίδευση η οποία σέβεται την προσωπικότητα, τη γλωσσική, κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα και τις ανάγκες τους.

Χαράλαμπος Συργιάννης

Το «επικερδές» ανθρώπινο κεφάλαιο σε εκπαίδευση και κατάρτιση σήμερα

Ο άνθρωπος αποτελεί το κεντρικό σημείο αναφοράς σε κάθε κοινωνική και οικονομική κρίση αλλά και τον μοχλό κάθε ανάκαμψης επενδύοντας στην γνώση και εν γένει σε αυτό που αποκαλείται ανθρώπινο κεφάλαιο (human capital). Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν κεντρικό συστατικό του ανθρώπινου κεφαλαίου που καθορίζει το επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων και έχει αναγνωριστεί ως ισχυρό ανταγωνιστικό μέσο για τους εργαζόμενους, τις εταιρείες και τα κράτη, αφού συνιστά, ίσως τον σημαντικότερο παραγωγικό συντελεστή στις λεγόμενες «οικονομίες της γνώσης». Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της σημασίας του ανθρώπινου κεφαλαίου σε εκπαίδευση και κατάρτιση σήμερα. Επίσης, εξετάζεται το ανθρώπινο κεφάλαιο ως παράγοντας ανάπτυξης και αποτελεσματικότητας

στη δια βίου μάθηση του ανθρώπινου δυναμικού και την ελληνική οικονομία. Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση διαφάνηκε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ του ανθρώπινου κεφαλαίου και της εκ-παίδευσης και κατάρτισης (ανθρώπινου δυναμι-κού). Αυτή η θετική συσχέτιση του ανθρώπινου κεφαλαίου με την εκπαίδευση και την κατάρτιση οδηγεί σε ανέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας, καθώς και σε επαγγελματική και προσω-πική ανάπτυξη. Η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο μπορεί να αποτελέσει το κλειδί στην ανάπτυξη αφού η οικονομία είναι άμεσα συνδεδεμένη από την παραγωγικότητα και τις καινοτομικές διαθέσεις των εργαζομένων και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Ευανθία Σύρμου

Παραδείγματα διδακτικών στρατηγικών διαφοροποίησης στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι ένας συνολικός τρόπος σκέψης που αφορά τους μαθητές, τη διδασκαλία και τη μάθηση με γνώμονα ότι ο κάθε μαθητής είναι ξεχωριστή οντότητα και πρέπει να αντιμετωπίζεται ανάλογα. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία ανταποκρίνεται στο αίτημα των καιρών για σεβασμό στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες του μαθητή, μέρος των οποίων είναι οι διαφορετικοί τρόποι σκέψης και οι διαφορετικοί τρόποι μάθησης κι έχει στόχο να αναδείξει την αξία κάθε μαθητή και να τον εντάξει ομαλά στο μαθησιακό περιβάλλον. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία στην ουσία είναι ένα μίγμα διδασκαλίας σε μικρές ομάδες, εξατομικευμένης παρέμβασης και κλασικής συνολικής διδασκαλίας της τάξης. Οι τομείς στους οποίους πραγματοποιείται η διαφοροποίηση είναι το περιεχόμενο, η διαδικασία και τα προϊόντα μάθησης. Στο κλίμα που διαμορφώνεται στη διαφοροποιημένη τάξη, διακρίνουμε τρεις επιμέρους διαστάσεις της διαφοροποιημένης διδασκαλίας: την ετοιμότητά του μαθητή, τα ενδιαφέροντά του και τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο μαθαίνει δηλαδή το μαθησιακό του προφίλ. Σε ένα τέτοιο μαθησιακό κλίμα οι μαθητές ασχολούμενοι με έργα αντίστοιχα των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων τους, έχουν την ευκαιρία να νιώσουν μαθησιακά επαρκείς και συνεπώς να αυτορρυθμίζονται και να αυτονομούνται. Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν παραδείγματα διδακτικών στρατηγικών με συγκεκριμένη στοχοθέτηση που υποστηρίζουν τη διαφοροποίηση στη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο (Διαβαθμισμένες δραστηριότητες, Τρίλιζα, RAFT, Τροχιακές μελέτες κ.ά). Οι συγκεκριμένες στρατηγικές εφαρμόστηκαν σε σχολικές τάξεις της διδάσκουσας με κριτήρια την ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και το μαθησιακό προφίλ των μαθητών και είναι διαφοροποιημένες ως προς το περιεχόμενο, τη διαδικασία και τα προϊόντα μάθησης. Στόχος είναι, μέσω των στρατηγικών αυτών, να αναδειχθούν δυνατότητες αξιοποίησης του δυναμικού όλων των μαθητών καθώς και ισότιμης συμμετοχής και πρόσβασής τους στη γνώση. Τέλος, θα παρουσιαστούν διαφορετικοί τρόποι και επίπεδα αξιολόγησης που έχουν σαν στόχο την παρακολούθηση της προόδου και της μελέτης των ατομικών χαρακτηριστικών των μαθητών, βασική προϋπόθεση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Παναγιώτης Σφυρής, Σπυρίδων Δουκάκης

Οι εικόνες και ο λόγος μαθητών/ριών για τη δημοκρατία και την ιδιότητα του πολίτη. Διδακτική παρέμβαση σε μαθητές/ήτριες Β' Λυκείου

Η παρούσα εργασία διερευνά τον τρόπο που μπορεί να συσχετιστούν διάφορες μορφές τέχνης και καλλιτεχνικά έργα, με το γνωστικό αντικείμενο/μάθημα «Σύγχρονος Κόσμος, Πολίτης και Δημοκρατία» που διδάσκεται από το σχολικό έτος 2018-2019 στη Β' τάξη του Γενικού Λυκείου. Τις τελευταίες δεκαετίες, παιδαγωγοί, φιλόσοφοι, συγγραφείς, καλλιτέχνες έχουν αναδείξει τη σημασία της τέχνης στη διαδικασία της μάθησης, όπου ο/η εκπαιδευόμενος/η ξεπερνά την αισθητική εμπειρία και αποκτά γνωστικά αποτελέσματα αξιοποιώντας το δημιουργήμα και ερμηνεύοντας τον δημιουργό (Κόκκος, 2011). Στο πλαίσιο του μαθήματος, δόθηκε σε 76 μαθητές/ήτριες εργασία σχετική με την ύλη των πρώτων δυο κεφαλαίων τα οποία έχουν τον τίτλο: «Δημοκρατία» και «Πολίτης και Δικαιώματα». Στους/στις μαθητές/ήτριες δόθηκε μία λίστα με έννοιες που είχαν διδαχθεί στα κεφάλαια αυτά και τους ζητήθηκε να την συνδέσουν με ένα καλλιτεχνικό έργο. Μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας Blackboard learn οι μαθητές/ήτριες απέστειλαν α) το έργο που επέλεξαν (φωτογραφία, ζωγραφικός πίνακας, τίτλος βιβλίου, ταινία, Graffiti, Σκίτσο, Graphic Novel) και β) ένα κείμενο 100 με 150 λέξεων, που να αναδεικνύει τη συσχέτιση μεταξύ έννοιας και καλλιτεχνικού έργου. Η συμμετοχή των μαθητών/ητριών κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική. Οι μαθητές/ήτριες συμμετείχαν σε ποσοστό 86,8% (66 από τους 76). Οι έννοιες που επέλεξαν σε μεγαλύτερο

βαθμό οι μαθητές/ήτριες ήταν: ο ρατσισμός, η δημοκρατία και τα δικαιώματα (ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά). Επιπλέον, καταγράφηκαν εργασίες, που το έργο αναφερόταν σε δυο έννοιες ταυτόχρονα. Η επιλογή των συγκεκριμένων εννοιών είναι αποτέλεσμα της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας της χώρας στην παρούσα χρονική περίοδο. Το πλαίσιο που δραστηριοποιούνται οι μαθητές /ήτριες προκρίνει την ενασχόληση με αυτές τις έννοιες, σε σχέση με άλλες (π.χ. ιθαγένεια), που τους είναι λιγότερο κοινωνικά οικίες. Η ποικιλία των επιλεγμένων καλλιτεχνικών έργων ήταν μεγάλη με κυρίαρχες: τη ζωγραφική, το σινεμά, τη φωτογραφία και το σκίτσο/κόμιξ. Η χρήση του διαδικτύου ως πηγή εύρεσης καλλιτεχνικού έργου ήταν περιορισμένη και δεν παρατηρήθηκαν ίδιες καλλιτεχνικές προτάσεις (πέρα από 2). Η συσχέτιση των παραπάνω έργων σε σχέση με τις καλλιτεχνικές πηγές του σχολικού εγχειριδίου δείχνει μια εν μέρει ταύτιση με τις προτιμήσεις των μαθητών/ητριών. Τέλος, η ενασχόληση/αυτενέργεια των μαθητών/ητριών, ο διάλογος που αναπτύχθηκε στην τάξη μετά το πέρας της εργασίας και ο εμπλουτισμός του μαθήματος, ενίσχυσε το εκπαιδευτικό πλαίσιο και δημιούργησε ποικιλία οπτικών πάνω σε κάθε εξεταζόμενη έννοια.

Ιωάννης Τάσης

«Μαθητές θύματα πολέμου»: Έρευνα μαθητών στους τίτλους σπουδών των ηρώων προγόνων τους

Στα πλαίσια του μαθήματος Ερευνητικές Δημιουργικές Δραστηριότητες οι μαθητές ενός τμήματος της Β΄ τάξης του Γενικού Λυκείου Παραμυθιάς διέσωσαν και μελέτησαν τους τίτλους σπουδών των μαθητών της Μέσης Εκπαίδευσης της περιοχής τους, της χρονικής περιόδου 1948 – 1980. Η ερευνητική εργασία των μαθητών ανέδειξε σημαντικά τεκμήρια της εκπαιδευτικής και τοπικής ιστορίας της Θεσπρωτίας. Η Παραμυθιά συγκαταλέγεται στις μαρτυρικές πόλεις και χωριά της Ηπείρου. Στις 29 Σεπτεμβρίου 1943 οι 49 πρόκριτοι της πόλης εκτελέστηκαν από τα γερμανικά στρατεύματα. Τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν πολύ δύσκολα. Τα παιδιά των εκτελεσθέντων προκρίτων μετά το τραγικό γεγονός της εκτέλεσης των πατεράδων τους, παρά τις πολλές δυσκολίες, συνέχισαν να φοιτούν στα σχολεία της Παραμυθιάς. Τα ενδεικτικά και οι τίτλοι σπουδών τους, μαζί με άλλα σχετικά έγγραφα που τα συνοδεύουν, περιέχουν σημαντικές λεπτομέρειες για την εκπαιδευτική και κοινωνική ζωή της περιοχής στα χρόνια μετά τον πόλεμο. Η έρευνα που έγινε είχε και ένα επιπλέον ιδιαίτερο γνώρισμα, καθώς ανάμεσα στους ερευνητές μαθητές υπήρχαν δισέγγονα των εκτελεσθέντων προκρίτων της Παραμυθιάς. Το υλικό που διέσωσε η ομάδα των μαθητών βρέθηκε στο υπόγειο του σχολείου. Για πρώτη φορά παρουσιάζεται μέρος του υλικού αυτού, η επεξεργασία του οποίου δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, λόγω της αναστολής λειτουργίας των σχολικών μονάδων την άνοιξη του 2020 εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού. Για τον τρόπο εργασίας των μαθητών υιοθετήθηκε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος αλλά και οι βασικές αρχές του κοινωνικού εποικοδομισμού, με το ρόλο του εκπαιδευτικού να είναι κυρίως συντονιστικός της όλης ερευνητικής προσπάθειας των μαθητών. Τέλος, ξεκίνησε και σχεδιάζεται μελλοντικά η ολοκλήρωση του έργου της ψηφιοποίησης του υλικού που βρέθηκε, πάντα με την ενεργό συμμετοχή ομάδων μαθητών.

Κατερίνα Τζαβάρα

Έχω ένα μήνυμα για όλα τα παιδιά της γης

Η σύγχρονη παιδαγωγική κινείται προς την κατεύθυνση της κοινωνικοποίησης των παιδιών για τη δημιουργία μελλοντικών δημοκρατικών πολιτών – υπερασπιστών της ειρήνης. Τα βασικά θέματα που πραγματεύεται η παιδαγωγική της ειρήνης στο σχολείο (αποδοχή, πολιτική καλλιέργεια, κριτική και δημιουργική σκέψη, οικολογική ευαισθητοποίηση), αποτελούν πεδία στα οποία εφαρμόζονται και αναδεικνύουν οι τεχνικές της δημιουργικής γραφής με ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα για τα μικρά παιδιά. Ο κοινωνικός ρόλος της Τέχνης και της Δημιουργικής Γραφής ενδυναμώνει τον μαθητή να παρακολουθεί την πραγματικότητα όχι σαν παθητικός θεατής αλλά ως ενεργός διαμορφωτής. Σκοπός του εργαστηρίου είναι να δοκιμαστούν και να επιμορφωθούν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί σε ασκήσεις – παιχνίδια δημιουργικής έκφρασης και γραφής που μπορούν να εφαρμοστούν με παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας, προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της ατομικής και συλλογικής δημιουργικής σκέψης και δράσης για την προώθηση της ειρήνης μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Στο εργαστήριο οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να πειραματιστούν με έργα των Γ. Σεφέρη, Γ. Ρίτσου, Γκ. Απολλιναίρη και Τζον Λένον και να τα αξιοποιήσουν θεατρικά και συγγραφικά σε συνδυασμό με εικαστικά έργα και αποσπάσματα σύγχρονων λογοτεχνικών κειμένων για παιδιά. Επίσης, θα παρακολουθήσουν, μέσω βιντεοπροβολής, ένα καινοτόμο πρόγραμμα ενδοσχολικής συνεργασίας για την ειρηνική συμβίωση στο

σχολείο με όχημα τη Λογοτεχνία και τη Δημιουργική Γραφή. Οι ομάδες εργασίας των εκπαιδευτικών θα υλοποιήσουν μικρές δράσεις που βοηθούν το άτομο/παιδί να αναγνωρίσει την ξεχωριστή του ταυτότητα, τη διαφορετικότητά του, και να την εκφράσει με καλλιτεχνικό τρόπο α) στη δυαδική σχέση, β) στην ομάδα της τάξης και γ) στην ευρύτερη κοινότητα, μέσα από δραστηριότητες αισθητικής προσέγγισης που έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς την αυθόρμητη έκφραση, την ελευθερία της σκέψης και την δημιουργική τους καταγραφή. Ως τελικός στόχος προβάλλεται η κινητοποίηση της έμπνευσης και η παραγωγή σύντομων κειμένων ποιητικής φόρμας, κειμένων δημιουργικής γραφής και καλλιγραφημάτων με θέμα την ειρήνη.

Ελένη Τζανέτου, Αναστασία Γκικόκα

Εφαρμογή του Σ.Α.Δ.Ε.Π.Ε.Α.Ε για την εξειδικευμένη υποστήριξη μαθητή με αναπτυξιακές διαταραχές-
Μελέτη περίπτωσης στην Α/θμια Εκπ/ση

Σκοπός της εργασίας είναι η εφαρμογή του Στοχευμένου, Ατομικού, Δομημένου, Ενταξιακού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Α.Δ.Ε.Π.Ε.Α.Ε) σε μαθητή με αναπτυξιακές διαταραχές. Ο αυτισμός είναι μια διαταραχή που χαρακτηρίζεται από μειωμένη κοινωνική αλληλεπίδραση, επαναλαμβανόμενη και στερεοτυπική συμπεριφορά, δυσκολία εκδήλωσης δειγμάτων ενσυναίσθησης προς τους συμμαθητές του. Παρατηρούνται εμμονή στην ομοιότητα, υπερβολική προσκόλληση στις ρουτίνες και περιορισμένα ενδιαφέροντα. Η στοχοθεσία αφορά αυτές τις περιοχές και η παρέμβαση είναι εξατομικευμένη. Οι μέθοδοι παρέμβασης είναι το δομημένο πρόγραμμα TEACCH, το σύστημα PECS και οι Κοινωνικές Ιστορίες. Τα προγράμματα εστιάζουν στη γνωστική και συμπεριφορική θεραπεία, στην οποία τα οπτικά ερεθίσματα θα αποτελέσουν τη βάση για την επιτυχία του προγράμματος. Περιλαμβάνουν λέξεις που έχουν σχέση με την καθημερινότητά του, την αυτοεξυπηρέτηση και την κοινωνική του προσαρμογή. Η πρόοδος του μαθητή παρακολουθείται και στο σχολείο και στο σπίτι μέσω του εντύπου καταγραφής της συμπεριφοράς-επικοινωνίας, του εντύπου αλληλεπίδρασης γονέα- μαθητή και του εντύπου αυτο-αξιολόγησης του μαθητή. Η συνεργασία με την οικογένεια αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του παρέμβασης, καθώς οι δραστηριότητες που θα βοηθήσουν στην υλοποίηση των στόχων, επαναλαμβάνονται και στο σπίτι. Απώτερος σκοπός μας είναι η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την εκμάθηση δεξιοτήτων που θα μεταφερθούν και σε μελλοντικά περιβάλλοντα. Η έρευνα διεξάγεται στο πεδίο της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και η μεθοδολογία μας βασίζεται στη μελέτη περίπτωσης μαθητή της Ε΄ Δημοτικού μέσω της εφαρμογής του Στοχευμένου, Ατομικού, Δομημένου, Ενταξιακού, Διδακτικού Προγράμματος Παρέμβασης. Για την υποστήριξη του μαθητή σχεδιάστηκε το Στοχευμένο Ατομικό Δομημένο Ενταξιακό Πρόγραμμα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΑΔΕΠΕΑΕ). Στα αποτελέσματα βρέθηκε ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα κατάφερε να καλύψει ορισμένες ιδιαίτερες ανάγκες, αφού δημιουργήθηκε κατάλληλα, ώστε να βρίσκεται σε συμφωνία με τις ατομικές δυνατότητες, να καλύπτει τις αδυναμίες και να ανταποκρίνεται στα προσωπικά ενδιαφέροντα του μαθητή (ΣΑΔΕΠΕΑΕ).

Βασιλική Τζιβανάκη

Ισότητα ευκαιριών και αντισταθμιστική εκπαίδευση: από τον Παπανούτσο στο σήμερα

Στο ερώτημα «ποιος είναι ο σκοπός της εκπαίδευσης;» το Σύνταγμα των Ελλήνων δίνει μια αδιαμφισβήτητη -μέσα στη γενικότητά της- απάντηση. Ωστόσο, η ηθικοπνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των μαθητών και η καλλιέργεια της εθνικοθρησκευτικής συνείδησης ίσως να μην επαρκούν στο μετανεωτερικό παράδειγμα ενός ραγδαία μεταβαλλόμενου και πολύπλοκου κόσμου. Σε μια πιο πρόσφατη στοχοθεσία, λοιπόν, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η προαγωγή της κριτικής σκέψης και η κατάκτηση του κοινού ουμανιστικού κεφαλαίου πρέπει να συνδυάζονται με την εκμάθηση δεξιοτήτων αξιοποιήσιμων στην αγορά εργασίας μέσω μιας εκπαίδευσης που καταργεί τους αποκλεισμούς. Επομένως, ζητούμενο αποτελεί πλέον η παροχή εκπαίδευσης που θα ευνοεί την ανοδική εκπαιδευτική και εισοδηματική κινητικότητα και θα ενισχύει την κοινωνική συνοχή. Την αισιόδοξη αυτή ρητορική έρχεται, εντούτοις, να διαψεύσει η πραγματικότητα της εκτεταμένης σχολικής αποτυχίας, ενώ και «τα πατώματα που κολλάνε» (sticky floors) συνοψίζουν την άβολη αλήθεια της ανθεκτικότητας ως προς την κοινωνική θέση, η οποία συνοδεύεται από υψηλό βαθμό ανισοτήτων. Με αφορμή την προ ολίγων μηνών πολιτική αντιπαράθεση σχετικά με την περιβόητη «ισότητα ευκαιριών» και εκκινώντας χρονικά από τις θεωρητικές διατυπώσεις του Παπανούτσου για «ίσες ευκαιρίες παιδείας προς τους ικανούς», η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να εστιάσει σε δύο διαφορετικές δομές εκπαιδευτικών ευκαιριών. Στο ερευνητικό επίκεντρο βρίσκονται, λοιπόν, από τη μια οι

εισηγήσεις για την τυπική ισότητα παροχών και από την άλλη τα λεγόμενα αντισταθμιστικά εκπαιδευτικά μέτρα, όπως η ενισχυτική διδασκαλία και η πρόσθετη διδακτική στήριξη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που στοχεύουν σε μαθητές από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα και περιορισμένο πολιτισμικό κεφάλαιο. Μέσα από την αποδόμηση και κριτική αποτίμηση των δύο αυτών κατηγοριών, αναμένεται να καταδειχθεί εδώ ότι ο τρόπος για να κατακτηθούν αποτελεσματικά οι σύγχρονοι στόχοι της εκπαίδευσης δεν μπορεί να απομονωθεί από την αναδιαπραγμάτευση των συνθηκών μακροεπιπέδου, με άλλα λόγια από τη διεκδίκηση ισότητας αφετηριών και κοινού, σταθερά ευνοϊκού περιβάλλοντος.

Μαριάννα Τζιοβάρια, Φωτεινή Χούτου

Ανακαλύπτοντας την χαρακτηριστική: Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις με την Τέχνη ως μέσο και ως αισθητική προσέγγιση

Οι τέχνες είναι «φιλικές» και «απολαυστικές» για τα παιδιά, καθώς είναι τόσο φυσικές όπως το παιχνίδι. Δεν βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην προφορική γλώσσα ή στην γλωσσική ικανότητα και αυτό αναμφισβήτητα τις καθιστά προσιτές σε όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως γλωσσικών διαφορών ή γλωσσικών ικανοτήτων. Οι τέχνες επιτρέπουν στα παιδιά να εκφραστούν πολύπλευρα και σφαιρικά, να προβάλλουν τον εαυτό τους, να εξωτερικεύσουν ιδέες και συναισθήματα, αξιοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους και αλληλεπιδρώντας με τους άλλους. Τους βοηθάει να δώσουν και να αντλήσουν νόημα από την ίδια την εμπειρία που βιώνουν και να κατακτήσουν τη γνώση και συνεπώς προωθεί τη μάθησή τους όσο το δυνατόν περισσότερο. Ως εργαλείο διδασκαλίας και ώθησης σε έναν πυλώνα ολιστικής μάθησης αποτέλεσε το θέμα του προνηπιακού τμήματος ενός ιδιωτικού σχολείου της Αττικής, το οποίο αφορά στην χαρακτηριστική. Μία τεχνική τέχνης, που οδήγησε τους/τις μαθητές/τριες στα μονοπάτια της τέχνης του 18ου – 19ου αιώνα και τους/τις ταξίδεψε ως την παλαιολιθική εποχή γνωρίζοντας τις πρώτες εκδηλώσεις της με τις «πρωτόγονες» και «απλοποιημένες» τεχνικές της. Το έναυσμα δόθηκε μέσα από την παρατήρηση του χεριού των παιδιών με τις εσοχές, τις γραμμές και τις καμπύλες του, φτάνοντας σε πειράματα και πειραματισμούς με φυσικό εργαλείο το σώμα μας και τη φωνή τους. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις μέσω της τέχνης που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του project της χαρακτηριστικής. Ειδικότερα παρουσιάζονται εκπαιδευτικές προσεγγίσεις αξιοποιώντας είδη τέχνης (Εικαστικά, Θέατρο, Μουσική, Αφήγηση, Νέες τεχνολογίες) στην εκπαιδευτική διαδικασία και την εμπύχωση (Art Therapy), δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργική έκφραση και ενεργό εμπλοκή όλων των μαθητών/τριών. Απώτερος στόχος της εισήγησης αποτελεί η ανάδειξη της ιδιαίτερης σημασίας των τεχνών όχι μόνο στην ανάπτυξη της αισθητικής σκέψης των παιδιών αλλά και στην καλλιέργεια της πρωτοβουλίας και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της ασφάλειάς τους.

Μαριάννα Τζιοβάρια

Η αναπαράσταση της αναπηρίας στην παιδική λογοτεχνία υπό το πρίσμα της ένταξης: Το παράδειγμα του Σύνδρομου Down

Η παρέκκλιση των ατόμων από τα κυρίαρχα κανονιστικά πρότυπα, συνιστά σύμφωνα με τον Goffman, τη βασική αιτία για την κοινωνική τους περιθωριοποίηση. Η λογοτεχνία αποτελεί ισχυρό φορέα ιδεολογικών μηνυμάτων που άλλοτε στοχεύουν στην καθιέρωση και άλλοτε (πιο σπάνια) στην αναθεώρηση των υφιστάμενων στάσεων και αντιλήψεων. Στην παιδική λογοτεχνία η σημασία της εξέτασης ενός τέτοιου ζητήματος αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποτελεί έναν βασικό παράγοντα αλλαγών στον τρόπο θέασης, και προσέγγισης της αναπηρίας. Η παρούσα εισήγηση πραγματεύεται τις βασικές αρχές και το περιεχόμενο της ενταξιακής παιδικής λογοτεχνίας (inclusive literature) σύμφωνα με τη σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία και αντλώντας ορισμένα παραδείγματα από τις αντιφάσεις των σημερινών ελληνικών, αγγλικών και γερμανικών παιδικών εικονογραφημένων βιβλίων προσχολικής ηλικίας για το Σύνδρομο Down. Στο τέλος γίνεται μια σύντομη παρουσίαση των κριτηρίων αξιολόγησης που πρέπει να θέτουν οι εκπαιδευτικοί αναφορικά με την απεικόνιση των χαρακτήρων με αναπηρία στο παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο.

Μενέλαος Τζιφόπουλος

“Φτου και βγαίνω...”: Το κρυφό ανάμεσα στην παραδοσιακή και στην απελευθερωτική εκπαίδευση

Ο βραζιλιάνος στοχαστής και παιδαγωγός Paulo Freire αναφέρει ότι ως δάσκαλοι ερχόμαστε σε επαφή με ανθρώπους, παιδιά, εφήβους και συμμετέχουμε στην (ολόπλευρη) ανάπτυξή τους. Μπορούμε είτε να βοηθήσουμε τους μαθητές μας στην ανακάλυψη της γνώσης είτε να τους παρεμποδίσουμε. Ο δάσκαλος, κατά τον Freire, έχει συνεπώς μια εκπαιδευτική αποστολή. Στόχος της απελευθερωτικής εκπαίδευσης, συγκεκριμένα, είναι να αντιληφθεί ο μαθητής ότι η διδασκαλία δεν μπορεί να προσιδιάζει σε ένα «τραπεζικό σύστημα» μετάδοσης στείρας γνώσης. Δίνουν, συνεπώς, οι σημερινοί εκπαιδευτικοί εναύσματα στους μαθητές τους, ώστε να «ανοίξουν τα φτερά» της φαντασίας, της κριτικής σκέψης και της αμφισβήτησης; Η παρούσα εισήγηση, με έναυσμα τους στοχασμούς του Paulo Freire για τον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης, στοχεύει να αναδείξει τα δημοκρατικά στοιχεία, που αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία τους. Ειδικότερα, μέσα από έναν αμιγώς ποιοτικό ερευνητικό σχεδιασμό, με τη συμβολή της Ερμηνευτικής Φαινομενολογικής Ανάλυσης, θα αναδειχθούν, κυρίως, ψήγματα προοδευτικής και φιλελεύθερης εκπαίδευσης, αλλά και παραδοσιακής/μηχανιστικής οπτικής για τη διδασκαλία 11 φιλολόγων, που διδάσκουν σε σχολεία της Θράκης. Υλικό της έρευνας αποτέλεσαν τα αναστοχαστικά ημερολόγια 59 φοιτητών/τριών του Τμήματος Ιστορίας-Εθνολογίας, οι οποίοι/ες στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης στο μάθημα “Σχολική Παιδαγωγική”, κατά τη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου 2019, παρακολούθησαν τη διδασκαλία αυτών των εκπαιδευτικών. Οι αναλύσεις της έρευνας αναδεικνύουν σημαντικά στοιχεία προοδευτικής αγωγής, όπως είναι, για παράδειγμα, η «ταπεινοφροσύνη» των εκπαιδευτικών, η αγάπη για τη διδασκαλία και τον μαθητή, η ανεκτικότητα, η δικαιοσύνη, η ικανότητα να αποκωδικοποιεί ο εκπαιδευτικός τους μαθητές του. Στον αντίποδα, παρουσιάζονται και στοιχεία παραδοσιακής προσέγγισης στη μάθηση, όπως η δασκαλοκεντρική διδασκαλία, η συμπεριφοριστική προσέγγιση στη μάθηση, η έλλειψη ενσυναίσθησης, η απουσία κριτικής προσέγγισης της γνώσης. Ποιος, όμως, κερδίζει σ’ αυτό το «κρυφό» που παίζει η υπακοή του νοησιαρχικού σχολείου, από τη μία, και η ελευθερία του προοδευτικού σχολείου, από την άλλη; Ποιος τελικά θα πει «Φτου και βγαίνω» και ποιος «Φτου ξελευθερία»;

Κατερίνα Τζωρτζακάκη

Έξι Αλήθειες για τα Παιδιά, πρόγραμμα θεατρικής αγωγής βασισμένο σε θεραπευτικές ιστορίες

Για να αποκτήσουν τα παιδιά κριτική σκέψη, για να γίνουν καινοτόμα είναι απαραίτητο να ενισχύσουμε τη συναισθηματική τους νοημοσύνη. Το σχολείο σήμερα εστιάζει σχεδόν αποκλειστικά στις γνώσεις. Αυτές οι γνώσεις δεν μπορούν να απορροφηθούν και να χρησιμοποιηθούν δημιουργικά, αν τα παιδιά είναι πολύ αγχωμένα, αν δεν πιστεύουν στον εαυτό τους, αν δεν γνωρίζουν πως οι δυσκολίες είναι μέσα στη ζωή, πως κάθε εμπόδιο μπορεί να γίνει μάθημα. Αποφεύγουμε να μιλάμε στα παιδιά για έξι σημαντικές αλήθειες: τα συναισθήματα, τη διαφορετικότητα, τη μοναξιά, τον αποχωρισμό, την αποτυχία, την αδυναμία. Αυτές οι αλήθειες της ζωής μας τυρανούν επειδή δεν τις αποδεχόμαστε. Όλοι νιώθουμε χαρά, λύπη, φόβο, θυμό. Όλοι είμαστε διαφορετικοί και κάποιες φορές νιώθουμε μόνοι, αποτυγχάνουμε, αποχωριζόμαστε. Όλοι κάποιες στιγμές είμαστε σωματικά ή ψυχικά αδύναμοι. Κάθε πρόβλημα όμως μπορεί να μας δυναμώσει, αυτός είναι ο δρόμος προς την ωριμότητα. Μήπως τα παιδιά που έχουν επεξεργαστεί αυτές τις αλήθειες είναι πιο ανθεκτικά απέναντι στη δυσκολία κι έτσι είναι πιο πιθανό να «ανθίσουν» στη μετέπειτα πορεία τους; Οι ιστορίες είναι ένας απλός και ανώδυνος τρόπος να έρθουν σε επαφή τα παιδιά με αυτά τα θέματα αλλά και μια ευκαιρία για να μπορέσουν να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Στη διάρκεια της ομιλίας θα αναπτυχθούν τα παραπάνω και θα παρουσιαστεί το πρόγραμμα συναισθηματικής νοημοσύνης, «Έξι Αλήθειες για τα Παιδιά», που βασίζεται σε έξι παιδικές ιστορίες. Ενδεικτικά θα παρουσιαστεί η μία ιστορία σε μορφή βίντεο 3D Animation.

Ζωή Τολιοπούλου

Πού ‘ναι πού ‘ναι, ναι, ναι, θα τη βρεις... Πολυτροπικότητα και γυμνασιακά γλωσσικά εγχειρίδια της γ’ τάξης

Η ανάγνωση και η γραφή (προφορικός – γραπτός λόγος), υπό το πρίσμα της προδιαγεγραμμένης γλωσσικής πολυμορφίας που παρατηρείται στην σύγχρονη κοινωνία, διεξάγονται πλέον σε νέα ηλεκτρονικά

περιβάλλοντα δημιουργώντας μια νέα κειμενικότητα. Η κειμενικότητα αυτή δε βασίζεται σε αποκλειστικώς γλωσσικά, αλλά σε πολυτροπικά κείμενα ορίζοντας μια καινούρια μορφή επικοινωνίας. Κατ' επέκταση, και στη σχολική εκπαιδευτική διαδικασία που απαραίτητως ακολουθεί τις εξελίξεις της σημερινής κοινωνίας, η διδασκαλία της γλώσσας διεξάγεται μέσα από αλληλοεπιδρώντα με άλλα σημειωτικά στοιχεία «αληθινά» κείμενα που αφορούν άμεσα τους μαθητές-κοινωνούς της σημερινής πολυμεσικής και πολυτροπικής κοινωνίας. Ως αποτέλεσμα της χρήσης των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας, δημιουργούνται κείμενα, ενταγμένα τόσο στην καθημερινή ζωή ως πληροφοριακά μέσα, όσο και τη σχολική αίθουσα ως αντικείμενα μελέτης, που βασίζονται στην ποικιλότητα σημειωτικών τρόπων (modes) για να επιτευχθεί η πληροφόρηση, αλλά και η πολλαπλή νοηματοδότηση των κειμένων. Η πολυτροπικότητα (multimodality), απαρχής της εμφάνισής της που μετρά πενήντα περίπου χρόνια, λογίζεται ως νέο δυναμικό πεδίο έρευνας στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας, αφού, γεφυρώνοντας τη σχέση εκπαίδευσης και γραμματισμού (κριτικός γραμματισμός, πολυγγραμματισμοί), ασκεί τους κοινωνικά ταυτοποιημένους τώρα μαθητές στις κριτικές δεξιότητες για την αξιολόγηση της πολιτικής - ιδεολογικής διάστασης της γλώσσας. Μέσα από την παρουσίαση ενδεικτικών κειμένων και ασκήσεων των κεφαλαίων (βασική μονάδα ανάλυση) του υποχρεωτικού σχολικού βιβλίου της γ' γυμνασίου, και αντιπαραβάλλοντας αντίστοιχο υλικό του συγγενούς προγενέστερου εγχειριδίου του 2001, στην εισήγηση αυτή επιχειρείται η διαπίστωση της ύπαρξης της πολυτροπικότητας στα τελευταία γλωσσικά βιβλία (2006), η οποία αναμφισβήτητα αποτελεί σύγχρονο «εργαλείο» στις πολυποικίλες μορφές των διαθέσιμων κειμένων που ως φορείς ιδεολογίας διαμορφώνουν τις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες.

Χαράλαμπος Τοπάλογλου

Η αξιοποίηση του κόμικ για την διδασκαλία της ιστορίας των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, την περίοδο της γερμανικής κατοχής

Η εργασία «Η αξιοποίηση του κόμικ για την διδασκαλία της ιστορίας των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, την περίοδο της γερμανικής κατοχής» έχει ως θέμα την ζωή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης στα χρόνια της κατοχής. Για την διδασκαλία του παραπάνω θέματος χρησιμοποιείται η μέθοδος του κόμικ, της ενσυναίσθησης και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Η συγκεκριμένη πρόταση φέρνει στο επίκεντρο το μαθητή και ο ρόλος του δασκάλου είναι επικουρικός. Απευθύνεται σε μαθητές δημοτικού και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την διδασκαλία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στο μάθημα της ιστορίας και σε άλλα μαθήματα. Η διδακτική πρόταση στηρίζεται σε κόμικ το οποίο είναι προσωπική δημιουργία και δεν στηρίζεται σε κόμικ που υπάρχουν στο εμπόριο. Μέσα από το κόμικ οι μαθητές γνωρίζουν τους φόβους, τις αγωνίες, τα άγχη αυτής της πληθυσμιακής ομάδας. Γνωρίζουν τις αποφάσεις των Γερμανών και το κόστος που είχαν για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης. Το κόμικ στηρίζεται στην αφήγηση ενός εβραϊόπουλου που εξιστορεί την πορεία του εβραϊκού πληθυσμού της πόλης στην φίλη του, μέσα από την δική του προσωπική-οικογενειακή ιστορία. Παράλληλα με το κόμικ οι μαθητές διερευνούν το θέμα και με την μέθοδο της ενσυναίσθησης. Τα παιδιά καθώς μελετούν το κόμικ ασχολούνται και με δραστηριότητες ενσυναίσθησης. Έτσι, οι μαθητές έρχονται στο ρόλο των ανθρώπων της εποχής, κατανοούν τις σκέψεις και τις ενέργειες τους.

Αναστασία Τοπάση, Κωνσταντίνος Κατέρης, Δήμητρα Βαρσάμη

Η επίδραση ενός παιγνιώδους τρόπου διδασκαλίας στην εκμάθηση των ελληνικών χορών «Γρήγορο χασάπικο» και «Πατούλα» σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στην εκμάθηση του ελληνικού παραδοσιακού χορού είναι ο τρόπος διδασκαλίας του. Η χρήση του παιχνιδιού ως διδακτικό εργαλείο, μέσο αγωγής και τρόπος διδασκαλίας έχει θετικά αποτελέσματα στη μαθησιακή διαδικασία και στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η σύγκριση δύο τρόπων διδασκαλίας, του παιγνιώδους και του στυλ του παραγγέλματος, στην εκμάθηση ελληνικών παραδοσιακών χορών. Στην έρευνα συμμετείχαν 32 αρχάρια χορευτικά παιδιά (16 αγόρια και 16 κορίτσια) προσχολικής ηλικίας (4-6 ετών). Τα παιδιά κατατάχθηκαν τυχαία σε δύο ομάδες, την πειραματική και την ομάδα ελέγχου. Η πειραματική ομάδα (n=16) διδάχθηκε τους χορούς με τον παιγνιώδη τρόπο, ο οποίος περιελάμβανε ρυθμικά και ρυθμοκινητικά παιχνίδια με στοιχεία μουσικοκινητικής αγωγής, παιγνιώδεις ρυθμοκινητικές δραστηριότητες μετακίνησης, κατευθύνσεων, παιχνίδια γνώσης του σώματος, παραδοσιακά παιχνίδια, παιχνίδια ρόλων, δραματοποίηση,

λαχνίσματα και παιχνιδοτράγουδα. Η ομάδα ελέγχου (n=16) ακολούθησε το στυλ του παραγγέλματος. Το παρεμβατικό πρόγραμμα διήρκησε 20 εβδομάδες με συχνότητα διδακτικών ωρών δύο φορές την εβδομάδα και οι χοροί που διδάχθηκαν μεταξύ των άλλων ήταν το «Γρήγορο χασάπικο» και η «Πατούλα». Η αξιολόγηση της εκμάθησης πραγματοποιήθηκε με τη χρήση της «Κλίμακας Διαβαθμισμένων Κριτηρίων (ρούμπρικα) για την Αξιολόγηση του Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού». Από τις στατιστικές αναλύσεις (t-test για ανεξάρτητα δείγματα και Repeated Measures. ANOVA) διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων «ομάδα» και «μέτρηση». Από το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni διαπιστώθηκε ότι στην πειραματική ομάδα υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ όλων των χρονικών στιγμών της μέτρησης. Αντίθετα, στην ομάδα ελέγχου δε διαφέρει στατιστικά σημαντικά η πρώτη από τη δεύτερη μέτρηση. Συνεπώς, ο παιγνιώδης τρόπος διδασκαλίας φάνηκε να είναι πιο αποτελεσματικός από το στυλ του παραγγέλματος στην εκμάθηση του Γρήγορου χασάπικου και της Πατούλας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, αναδεικνύοντας τον ως έναν καινοτόμο τρόπο εκμάθησης ελληνικών παραδοσιακών χορών.

Αγγελική Τοτόλου

Αξιοποιώντας την εννοιολογική χαρτογράφηση σε υπολογιστικό περιβάλλον για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας

Το σχολείο στον 21ο αιώνα έρχεται αντιμέτωπο με ποικίλες προκλήσεις όπως διαμορφώνονται στο πλαίσιο της κοινωνίας της γνώσης. Η πνευματική δύναμη αναγνωρίζεται πλέον ως η πιο σημαντική δεξιότητα, αφού η γνώση είναι καθοριστικός παράγοντας ανάπτυξης και προόδου. Για αυτό το λόγο, η κοινωνία της γνώσης χαρακτηρίζεται ως μανθάνουσα κοινωνία. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέες τεχνολογίες παρέχουν τη δυνατότητα νέας θέασης της εκπαιδευτικής διαδικασίας και κατά συνέπεια του ρόλου του σχολείου και του εκπαιδευτικού. Έτσι, τα λογισμικά εννοιολογικής χαρτογράφησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως διδακτικό μέσο προσφέροντας ευκαιρίες μάθησης με τρόπο ευέλικτο και πολλές φορές καινοτόμο. Η σχεδίαση υπολογιστικών περιβαλλόντων μάθησης έχει δεχθεί σημαντικές επιδράσεις από τη θεωρία του εποικοδομισμού. Η δυνατότητα οπτικοποίησης δυσνόητων εννοιών ή φαινομένων και η μετάβαση από στατικά σε δυναμικά μοντέλα επέφερε αλλαγές στη μαθησιακή διαδικασία. Η μάθηση και η διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας επηρεάζεται αναπόφευκτα από τον ταχύτατο ρυθμό των τεχνολογικών αλλαγών και τη γρήγορη παλαιώση των γνώσεων. Απότοκο όλων αυτών είναι η ανάγκη ανάπτυξης κριτικής σκέψης από τους μαθητές και τις μαθήτριες και η ικανότητα να συνθέτουν εποικοδομητικά τον όγκο πληροφοριών που τους κατακλύζει. Σε αυτή την προσπάθεια εντάσσεται και η παρούσα μελέτη η οποία επιδιώκει να διερευνήσει τη δυνατότητα αξιοποίησης εννοιολογικής χαρτογράφησης σε υπολογιστικό περιβάλλον για την ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης στο δημοτικό σχολείο. Η μελέτη αυτή καθοδηγείται από το βασικό ερώτημα που αφορά στην προσθετική αξία της ενσωμάτωσης λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης στη διδασκαλία και τη μάθηση στο δημοτικό σχολείο. Ειδικότερα, εξετάζεται η αξία της ενσωμάτωσης λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης στη διδασκαλία διαφόρων γνωστικών αντικειμένων για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας. Τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής έρευνας είναι σημαντικά διότι προσθέτουν στο οικοδόμημα των εκπαιδευτικών γνώσεων. Η αξία τους σχετίζεται τόσο με θέματα παιδαγωγικής έρευνας, όσο και με θέματα διδακτικής πράξης.

Κωνσταντίνος Τουμανίδης

Αξιολόγηση μαθητών με γλωσσολογικές διαταραχές σε επίπεδο φωνολογίας και ακουστικής κατανόησης

Τις τελευταίες δεκαετίες τα ποσοστά μαθητών με Γλωσσολογικές Διαταραχές (Γ.Δ.) αυξάνονται, με αποτέλεσμα η επιστημονική κοινότητα της ειδικής αγωγής να έχει στρέψει το βλέμμα της στο εντοπισμό και την καίρια παρέμβαση, σε πιθανά αίτια εμφάνισης των Γ.Δ. Νοητικά γλωσσικά στοιχεία όπως η ακουστική κατανόηση, η φωνολογική επίγνωση και η φωνημική ανάλυση αποτελούν σημαντικές μεταβλητές στην νοητική λειτουργία των μαθητών, κατά τη διάρκεια μαθησιακών δραστηριοτήτων, όπως η ανάγνωση. Με αποτέλεσμα να θεωρείται επιτακτική η εφαρμογή διαδικασιών πρώιμης και άμεσης αξιολόγησης. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστούν οι μέθοδοι, με τις οποίες μπορεί ένα άτυπο εργαλείο αξιολόγησης να ελέγξει και να αναλύσει το επίπεδο συγκεκριμένων γλωσσολογικών δεξιοτήτων σε μαθητές με Γ.Δ., ηλικίας 6 έως 8 ετών. Δεδομένου, ότι το συγκεκριμένο ηλικιακό επίπεδο θεωρείται ως κρίσιμη περίοδος για την γλωσσολογική ανάπτυξη ενός μαθητή. Αρχικά, παρουσιάζεται μία

μελέτη περίπτωσης μαθητή με μαθησιακές δυσκολίες στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και σε στοιχεία επικοινωνίας και προφορικού λόγου. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η εφαρμογή συγκεκριμένων δοκιμασιών που ελέγχουν το ποσοστό της φωνολογικής επίγνωσης και αξιολογικά τεστ που σχετίζονται με την κατανόηση του προφορικού λόγου και την ακουστική αντίληψη, ώστε να εντοπιστούν οι αδυναμίες ή ικανότητες των συμμετεχόντων σε επίπεδο επεξεργασίας και διαχείρισης φωνολογικών πληροφοριών. Με σκοπό να εξαχθούν καίρια και έγκυρα αποτελέσματα και να χρησιμοποιηθούν για την δημιουργία κατάλληλων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων προς βελτίωση και ανάπτυξη των παραπάνω γλωσσολογικών στοιχείων, ενός μαθητή με έντονη συμπτωματολογία Γ.Δ.

Χαρινέλα Τουρνά

Η περιαγωγή προς το φως του Πλάτωνα και ο ηλιοτροπισμός του Έντυ Χόπερ

Στο απόσπασμα 518b-519a από την Πολιτεία του Πλάτωνα (Αρχαία Ελληνικά, Γ' Λυκείου, 9η Διδακτική Ενότητα) ο Σωκράτης απεικονίζει αλληγορικά τον προσ-ανατολισμό της ψυχής προς το Φως του Αγαθού, χρησιμοποιώντας τον όρο περιαγωγή. Ηλιοτροπισμός χαρακτηρίζει τους πίνακες του Χόπερ, καθόσον οι χαρακτήρες που απεικονίζει στρέφονται στο φως του ήλιου με τις πολλές φιλοσοφικές συνυποδηλώσεις του βλ. Χόπερ, Ταξίδι στη Φιλοσοφία, με χαρακτηριστικό «σκηνικό» αντικείμενο ένα ανοικτό βιβλίο του Πλάτωνα, στο οποίο αντανακλάται το φως με ένταση δραματική. Ο Χόπερ θα παραδεχθεί ότι στους πίνακες του το φως αποκτά το συμβολικό χαρακτήρα της πνευματικότητας που γεννιέται και συνεχίζει να ζει στην ψυχή, όπως στον πίνακά του Άνθρωποι στον ήλιο, που αντί να αφηγείται, προβάλλει μια κατάσταση της ύπαρξης. Ο διερευνητικός ή καλύτερα ερωτηματοκεντρικός χαρακτήρας είναι το κοινό στοιχείο ενός φιλοσοφικού κειμένου και ενός πίνακα ζωγραφικής που επιδέχονται περισσότερες από μία δυνατές απαντήσεις, γεγονός χαρακτηριστικό της πολυφωνικότητάς τους. Μια ερμηνεία αυτού του πίνακα θα μπορούσε να είναι η εξής: Η παράσταση μιας αλήθειας που λανθάνει έχει υποβληθεί από τη μεταφυσική• ανταύγειες μόνο φτάνουν ως εμάς, σαν να ήταν κάτι σαν «ήλιος» (όπως συχνά παρουσιάστηκε η αλήθεια από το Πλάτωνα και ύστερα) και εμείς αφελή παιδιά που παίζουμε μ' ένα απλό είδωλο του πραγματικού ήλιου. Ωστόσο, αν θέλουμε να ασκήσουμε κριτική στην πλατωνική περιαγωγή της ψυχής, αντί δηλαδή να βλέπουμε την αλήθεια σαν «ουσία», θα ήταν σκόπιμο να την εξετάζουμε συγκεκριμένα σαν χαρακτηριστικό του λόγου μας. Η ιστορία της φιλοσοφίας είναι ακριβώς η απόδειξη πως στη φιλοσοφία δεν υπάρχει αλήθεια οριστική και αμετάβλητη, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Hegel, «η αλήθεια δεν είναι κάτι περασμένο». Μια άλλη ερμηνεία του πίνακα θα μπορούσε να είναι του Κοντορσέ με την υπεραισιόδοξη ουτοπία αόριστης προόδου που φανταζόταν «πως θα έρθει η ώρα κατά την οποία ο ήλιος θα λάμπει μόνο πάνω από ελεύθερους ανθρώπους, που δε θα γνωρίζουν άλλον αφέντη από το λογικό τους».

Ευπραξία Τριανταφύλλου, Αντώνιος Μπούρας

Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ενδοσχολική τους επιμόρφωση και την αξιολόγηση των σχολικών μονάδων

Η παρούσα μελέτη αποσκοπούσε στη διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων των εν ενεργεία εκπαιδευτικών του κλάδου των δασκάλων σχετικά με επιμέρους θέματα που αφορούν την επιμόρφωση και την αξιολόγησή τους καθώς και την αξιολόγηση της σχολικής μονάδας. Το δείγμα αποτέλεσαν 480 δάσκαλοι και δασκάλες που υπηρετούν σε δημόσια δημοτικά σχολεία του Νομού Αττικής. Για τη συλλογή και την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ποσοτική ανάλυση. Συνοψίζοντας τους βασικούς στόχους η παρούσα εργασία μελετά την ενδοσχολική επιμόρφωση και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και εστιάζει στον ρόλο των Σχολικών Συμβούλων και των Συντονιστών Εκπαιδευτικού έργου καθώς και στον τρόπο που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί έτσι ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην υλοποίηση προγραμμάτων ενδοσχολικής επιμόρφωσης και αυτοαξιολόγησης. Πιο συγκεκριμένα, από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί επιθυμούν την επιμόρφωσή τους και παρακολουθούν πολύ συχνά συνέδρια και ημερίδες. Τα τελευταία χρόνια στρέφονται στα εκπαιδευτικά σεμινάρια, ενώ είναι απογοητευμένοι από την ανύπαρκτη ενδοσχολική επιμόρφωση. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεωρεί ακόμη ότι η επιμόρφωση που έχουν παρακολουθήσει έχει συμβάλλει ελάχιστα τόσο στη βελτίωση του εκπαιδευτικού τους έργου όσο και στην επαγγελματική και προσωπική τους ανάπτυξη. Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητο τον θεσμό του Σχολικού Συμβούλου επισημαίνοντας ταυτόχρονα αλλαγές στις αρμοδιότητές του. Όσον αφορά τον θεσμό του

Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου, αν και η πλειοψηφία των δασκάλων απέφυγε να τον συγκρίνει με τον θεσμό του Σχολικού Συμβούλου, εντούτοις επισήμανε τα μειονεκτήματα που έχει επιφέρει. Διαπιστώθηκε ακόμη ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είναι διστακτικοί ως προς την αξιολόγηση τόσο των ίδιων όσο και των σχολικών μονάδων. Ως εκ τούτων, για να βελτιωθεί το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει πρώτα οι εκπαιδευτικοί να συνειδητοποιήσουν την ηθική διάσταση του ρόλου τους και ταυτόχρονα να τους δοθούν από την πολιτεία οι δυνατότητες και τα κίνητρα που θα συμβάλουν στην ενίσχυση της επαγγελματικής τους ανάπτυξης.

Σταυρούλα Τριανταφύλλου

Ήταν κάποτε ένα νησί: μαζικός τουρισμός και φέρουσα ικανότητα

Η διδακτική πρόταση που παρουσιάζουμε υλοποιήθηκε σε επιμορφωτικά σεμινάρια και ημερίδες για εκπαιδευτικούς Α/θμιας και Β/θμιας. Αποτελεί μέρος ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος που υλοποιείται σε Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Το παρόν εργαστήριο προσεγγίζει τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, μέσα από τη φανταστική ιστορία ενός νησιού που το ανακαλύπτουν οι τουρίστες έως ότου φτάσει στην οριστική παρακμή και εγκατάλειψή του. Ερχόμαστε σε επαφή με ορισμένες από τις ιδέες και αξίες της αειφορίας όπως «φέρουσα ικανότητα», «κύκλος ζωής» και «αλληλεγγύη», «ατομική και συλλογική ευθύνη», «επιπτώσεις». Τέλος, με αφορμή τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, εστιάζουμε στην παιδαγωγική αξιοποίηση της έννοιας της Βιώσιμης Ανάπτυξης και της Ατζέντας 2030 του ΟΗΕ ως προς την ενίσχυση της κριτικής και συστημικής σκέψης. Το εργαστήριο δομείται μέσα από τέσσερα βήματα. Μέσα από τεχνικές που καλλιεργούν τη συστημική σκέψη, εστιάζουμε στη διερεύνηση της υπέρβασης της «φέρουσας ικανότητας» του φανταστικού νησιού που μελετάται. Τέλος, δίνεται έμφαση, σε ένα πέμπτο βήμα, στη σχέση των σταδίων του κύκλου ζωής του τουριστικού αυτού προορισμού με τους 17 Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Καθιστά σαφές ότι τα παραδοσιακά περιβαλλοντικά ζητήματα που συνδέονται με τον μαζικό τουρισμό (εξάντληση φυσικών πόρων, ρύπανση, κλπ) δεν μπορούν να προσεγγιστούν ανεξάρτητα από τα ζητήματα που προκύπτουν από την εγκατάλειψη των παραδοσιακών επαγγελμαμάτων και την απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, όπως και γενικότερα θέματα προάσπισης δικαιωμάτων (παιδική εργασία), μείωσης ανισοτήτων και καταπολέμησης της φτώχειας.

Πηνελόπη Τριάντου

Γλωσσικός Γραμματισμός και Δημιουργική Γραφή: συνέχεια της διδασκαλίας των Νέων Ελληνικών στις βαθμίδες της Εκπαίδευσης

Η δημιουργικότητα, ως αποκλίνουσα σκέψη, οδηγεί τους μαθητές/τριες σε δυναμικές παρεμβάσεις στη γνωστική τους διαδικασία και σε πολύπλευρη ανάπτυξη. Η Δημιουργική Γραφή όχι μόνο ενισχύει τους στόχους της δημιουργικότητας, την καλλιέργεια του πνεύματος μέσω της εξοικείωσης με τη Λογοτεχνία και τον Γλωσσικό Γραμματισμό, αλλά καθιστά τον τελευταίο διαδραστικό και ενδιαφέροντα, καθώς, συνθέτοντας λογοτεχνικά κείμενα οι μαθητές εκτός του να κατονομάζουν τον κόσμο, ταυτόχρονα τον αναδημιουργούν. Η ανακοίνωση παρουσιάζει δύο καινοτόμες δράσεις, αναδεικνύοντας τη συνέχεια της διδασκαλίας του μαθήματος στις βαθμίδες της εκπαίδευσης. 1. Η πρώτη αποτελεί ένα σχέδιο μικροδιδασκαλίας σε μαθητές/τριες ΣΤ΄ Δημοτικού. Συγκεκριμένα, στη Διδακτική Ενότητα «Εμείς και η Φύση», επιχειρείται μετατροπή του ποιητικού λόγου σε πεζό: καταγραφή των ιδεών, παρατηρήσεων, σχολίων των μαθητών/τριών αλλά και σύνθεση του δικού τους κειμένου (κριτικός στοχασμός). Με αφορμή δύο ποιήματα του Οδυσσέα Ελύτη, τα παιδιά εισέρχονται στην έννοια του ύφους δια της αποδόμησής του. 2. Η δεύτερη αφορά στη συγγραφή και έκδοση διηγημάτων μαθητριών/των του ΕΠΑ.Λ. Σύρου, με προσαρμογή μέρους της διδακτικής ύλης του μαθήματος «Νέα Ελληνικά» σε ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, που έλαβαν χώρα στην τάξη, μετατρέποντάς την σε εργαστήριο. Αρχικά παρουσιάστηκαν βιωματικά τα διακριτικά γνωρίσματα του Διηγήματος και η θεωρία της αφηγηματολογίας, και στη συνέχεια έγραψαν τα δικά τους διηγήματα. Ακολούθησε αξιολόγηση από τους ίδιους, τους συμμαθητές τους και κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (ρουμπρίκες), στον οποίων την κατασκευή συμμετείχαν. Η δράση ολοκληρώθηκε με την έκδοση συλλογής των διηγημάτων, με τίτλο «Λογοτεχνήματα» από τις εκδόσεις Ars Libri, και την παρουσίασή της στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμούπολης. Οι δράσεις καθιστούν πασιφανές ότι η δημιουργική παρουσίαση της ύλης μέσω της δημιουργίας τέχνης εντός της σχολικής τάξης ανοίγει τον

δρόμο για τη βελτίωση του λόγου και του στοχασμού των μαθητών, για την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης τους και την τόνωση της αυτοεκτίμησής τους.

Ειρήνη Τσαβαλά

Γλωσσικός Γραμματισμός: Η μετατροπή του ποιητικού λόγου σε πεζό, ως μέσον δημιουργικής γραφής

Η δημιουργικότητα, ως αποκλίνουσα σκέψη, οδηγεί τους μαθητές/τριες σε δυναμικές παρεμβάσεις στη γνωστική τους διαδικασία και σε πολύπλευρη ανάπτυξη. Η Δημιουργική Γραφή όχι μόνο ενισχύει τους στόχους της δημιουργικότητας, την καλλιέργεια του πνεύματος μέσω της εξοικείωσης με τη Λογοτεχνία και τον Γλωσσικό Γραμματισμό, αλλά καθιστά τον τελευταίο διαδραστικό και ενδιαφέροντα, καθώς, συνθέτοντας λογοτεχνικά κείμενα οι μαθητές εκτός του να κατονομάζουν τον κόσμο, ταυτόχρονα τον αναδημιουργούν. Η ανακοίνωση παρουσιάζει δύο καινοτόμες δράσεις, αναδεικνύοντας τη συνέχεια της διδασκαλίας του μαθήματος στις βαθμίδες της εκπαίδευσης. 1. Η πρώτη αποτελεί ένα σχέδιο μικροδιδασκαλίας σε μαθητές/τριες ΣΤ΄ Δημοτικού. Συγκεκριμένα, στη Διδακτική Ενότητα «Εμείς και η Φύση», επιχειρείται μετατροπή του ποιητικού λόγου σε πεζό: καταγραφή των ιδεών, παρατηρήσεων, σχολίων των μαθητών/τριών αλλά και σύνθεση του δικού τους κειμένου (κριτικός στοχασμός). Με αφορμή δύο ποιήματα του Οδυσσέα Ελύτη, τα παιδιά εισέρχονται στην έννοια του ύφους δια της αποδόμησής του. 2. Η δεύτερη αφορά στη συγγραφή και έκδοση διηγημάτων μαθητριών/των του ΕΠΑ.Λ. Σύρου, με προσαρμογή μέρους της διδακτικής ύλης του μαθήματος «Νέα Ελληνικά» σε ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, που έλαβαν χώρα στην τάξη, μετατρέποντάς την σε εργαστήρι. Αρχικά παρουσιάστηκαν βιωματικά τα διακριτικά γνωρίσματα του Διηγήματος και η θεωρία της αφηγηματολογίας, και στη συνέχεια έγραψαν τα δικά τους διηγήματα. Ακολούθησε αξιολόγηση από τους ίδιους, τους συμμαθητές τους και κλιμάκας διαβαθμισμένων κριτηρίων (ρουμπρίκες), στον οποίων την κατασκευή συμμετείχαν. Η δράση ολοκληρώθηκε με την έκδοση συλλογής των διηγημάτων, με τίτλο «Λογοτεχνήματα» από τις εκδόσεις Ars Libri, και την παρουσίασή της στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμούπολης. Οι δράσεις καθιστούν πασιφανές ότι η δημιουργική παρουσίαση της ύλης μέσω της δημιουργίας τέχνης εντός της σχολικής τάξης ανοίγει τον δρόμο για τη βελτίωση του λόγου και του στοχασμού των μαθητών, για την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης τους και την τόνωση της αυτοεκτίμησής τους.

Ιφιγένεια Τσαμήτρου

"Ο Θησέας σκοτώνει τον Μινώταυρο" Μία δημιουργική πρόταση διδασκαλίας

Ο Θησέας σκοτώνει τον Μινώταυρο" πρόκειται για μία δημιουργική πρόταση διδασκαλίας, η οποία σχεδιάστηκε μέσα στα πλαίσια του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού προγράμματος Erasmus + ,SEDIN. Πρωταρχικός στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι να διευκολύνει την κοινωνική ένταξη των παιδιών προσφύγων/μεταναστών ή μειονοτήτων στο σχολικό περιβάλλον τους και να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε διαπολιτισμικά σχολεία. Δευτερεύοντα στόχο αποτελεί η μετρήσιμη αύξηση της εκπαιδευτικής απόδοσης αυτών των παιδιών η οποία θα βελτιώσει την κοινωνική τους ένταξη καθώς και τη γενική τους ενσωμάτωση στην κοινωνία. Το πρόγραμμα αξιοποιεί τις μεθόδους CLEAR-Creative Learning και Μοντεσσόρι. Ο θεωρητικός και πρακτικός χαρακτήρας του προγράμματος, που αφορά κυρίως εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στοχεύει στον επαναπροσδιορισμό φιλοσοφικών-παιδαγωγικών εννοιών και στην ενδυνάμωση της σχέσης θεάτρου - μάθησης, καθώς και στον σχεδιασμό της διδασκαλίας με άξονα τις πέντε βασικές αρχές της παιδαγωγού Μοντεσσόρι. Το παρόν σχέδιο διδασκαλίας σχεδιάστηκε με αυτή τη μεθοδολογία και αφορά μαθητές Γ΄ δημοτικού και το μάθημα της Ιστορίας.

Ιωάννα Τσάρπα, Αλιβίζος Σοφός

Απόψεις εκπαιδευτικών και φοιτητών/τριών για τον ρόλο της Πρακτικής Άσκησης στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών του νησιού της Ρόδου και των φοιτητών/τριών του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αιγαίου αναφορικά με τον ρόλο της Πρακτικής Άσκησης (Π.Α.) στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών. Με την ολοκλήρωση της Π.Α. του ακαδημαϊκού έτους 2015-2016, πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τους σχολικούς συμβούλους και διευθυντές των σχολικών

μονάδων του νησιού της Ρόδου. Κατά τη συνάντηση δόθηκαν ανοικτές ερωτήσεις για την Π.Α. Οι απαντήσεις επεξεργάστηκαν και δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο. Ύστερα από πιλοτική έρευνα και τις απαραίτητες τροποποιήσεις που προέκυψαν συντάχθηκε το τελικό ερωτηματολόγιο το οποίο διανεμήθηκε στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 στους φοιτητές και εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην Π.Α. Από την ανάλυση των ερωτηματολογίων παρουσιάζονται ποιοι θεωρούν ότι είναι οι σημαντικότεροι στόχοι της Π.Α., ποια η λειτουργία της Π.Α., ποιοι οι ρόλοι του εκπαιδευτικού στην Π.Α. και ποιες οι ενέργειες που πρέπει να κάνει συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός κατά την Π.Α., σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς και τους φοιτητές. Επιπλέον, αναπτύσσονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των φοιτητών ως προς τη συνολική εμπλοκή των φοιτητών/τριών που θα μπορούσε να γίνει στη σχολική ζωή πέραν της παρακολούθησης και της διεξαγωγής μαθημάτων κατά την Π.Α. Ενώ τέλος διατυπώνονται οι ενέργειες που θεωρούν ότι πρέπει να κάνουν οι φοιτητές στην Π.Α. και ειδικότερα μέσα στην τάξη του εκπαιδευτικού, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς και τους φοιτητές. Μέσα από την παρούσα έρευνα παρέχεται ανατροφοδότηση ως προς τις διάφορες διαστάσεις του ρόλου της Π.Α. συμβάλλοντας στο σχεδιασμό και στην τροποποίηση, όπου χρειάζεται, του προγράμματος Π.Α. στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Θεωρούμε ότι τα παρόντα αποτελέσματα μπορούν να αξιοποιηθούν και να συμβάλλουν στην αναβάθμιση της Π.Α. στα Παιδαγωγικά Τμήματα.

Ιωάννα Τσάρπα, Αλιβίζος Σοφός

Μοντέλο Πρακτικής Άσκησης Μεντορείας στο Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αιγαίου

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστεί το μοντέλο Πρακτικής Άσκησης Μεντορείας (Π.Α.Μ.) που εφαρμόζεται στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Το θεωρητικό πλαίσιο ολιστικής προσέγγισης διερευνητικής και στοχαστικής πρακτικής άσκησης σε συνδυασμό με τη διαλογική και συμβουλευτική καθοδήγηση και συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων συμβάλλουν στη διαμόρφωση του μοντέλου της Μεντορείας που χρησιμοποιείται στην Π.Α. του Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αιγαίου. Το μοντέλο Π.Α.Μ. περιλαμβάνει επτά επιμέρους στάδια που ολοκληρώνονται σε ένα ακαδημαϊκό εξάμηνο. Γενικότερος στόχος είναι μέσα από το μοντέλο Π.Α.Μ. ο ασκούμενος φοιτητής να γνωρίσει τη σχολική πραγματικότητα και να περάσει από τη θεωρία στην πράξη κατανοώντας την εκπαιδευτική πραγματικότητα μέσα από την αξιοποίηση θεωρητικών σχημάτων. Το μοντέλο Π.Α.Μ. συμβάλλει: α) στην καλύτερη και αναβαθμισμένη διασύνδεση μεταξύ Πανεπιστημίου, σχολικής μονάδας και μελλοντικών εκπαιδευτικών, β) στην καλύτερη κατανόηση του μελλοντικού επαγγελματικού πεδίου μέσα από τη συστηματική συμμετοχή των ασκούμενων φοιτητών στις εκπαιδευτικές δράσεις, καθώς και γ) στην αναβάθμιση της ποιότητας των ασκούμενων φοιτητών και στην ουσιαστική συμμετοχή τους σε αυτήν την προσπάθεια μέσα από την άμεση ενεργοποίησή τους, τη μάθηση στο πλαίσιο της γνωστικής μαθητείας και τη συμβουλευτική ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών συμβούλων – «μεντόρων». Συμπερασματικά, ο θεσμός του εκπαιδευτικού συμβούλου – «μέντορα» αποτελεί βασικό εργαλείο κατά την πρακτική άσκηση των καταρτιζόμενων φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων. Σε αυτό το πλαίσιο τόσο ο «μέντορας» όσο και ο φοιτητής αναλαμβάνουν διαφορετικούς ρόλους για την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος.

Μαρία Τσατήρη

Μια παιδαγωγική πρόταση για την ενίσχυση της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και για την αλλαγή της παγιωμένης νοοτροπίας τους

Έχει παρατηρηθεί ότι οι μαθητές/-τριες παρουσιάζουν αρκετές φορές μονοδιάστατο τρόπο σκέψης, με αποτέλεσμα να μην εξετάζουν ένα πρόβλημα από όλες τις πλευρές ή να δίνουν στερεότυπες και μονολεκτικές απαντήσεις. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι κάποιοι μαθητές/-τριες δεν έχουν αναπτύξει τις κατάλληλες άμυνες, ώστε να αντιμετωπίσουν μια αποτυχία και να διαχειριστούν τα λάθη τους. Παράλληλα, έχει φανεί ότι καταφεύγουν συχνά σε διαχωρισμούς σε ομάδες με μοναδικό κριτήριο το φύλο, καθώς επίσης στο σχολικό περιβάλλον εμπλέκονται σε διενέξεις σχετικά με τον ρόλο που οφείλει να έχει κάθε φύλο, βάσει των στερεοτυπικών αντιλήψεων που επικρατούν στην κοινωνία. Για την αντιμετώπιση των παραπάνω ζητημάτων το σύγχρονο σχολείο οφείλει να επιδείξει ισχυρά αντανεκαστικά, ώστε μέσα από τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας με ποικίλες βιωματικές συλλογικές δραστηριότητες να καλλιεργηθεί η αποκλίνουσα σκέψη, η ευρύτητα των απόψεων και η δημιουργικότητα των μαθητών/-τριών. Προς αυτή την προσπάθεια σημαντική καθίσταται η συμβολή της Κοινωνικής Παιδαγωγικής, καθώς είναι επαρκώς

εξοπλισμένη με συγκεκριμένες αρχές, στοχοθεσία, μεθοδολογία, τεχνικές και μέσα, ώστε να ωθήσει τους εκπαιδευόμενους να αναπτύξουν πολύπλευρα τις δεξιότητές τους, να προάγουν την κριτική τους σκέψη και να ενισχύσουν τη δημιουργικότητά τους μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης. Επομένως, στην παρούσα εργασία προτείνεται ένα ολοκληρωμένο κοινωνικοπαιδαγωγικό πρόγραμμα με κύριο σκοπό τη μετατόπιση της νοοτροπίας των μαθητών/-τριών από παγιωμένη-λιμνάζουσα σε αναπτυσσόμενη, το οποίο απευθύνεται στους μαθητές/-τριες των δύο τελευταίων τάξεων του Δημοτικού. Μετά την υλοποίηση και ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος στο πλαίσιο της σχολικής τάξης αναμένεται η βελτίωση των γνωστικών, συναισθηματικών, επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων όλων των μαθητών/-τριών που συμμετείχαν. Συμπερασματικά, οι βασικές αρχές και προτεραιότητες της Κοινωνικής Παιδαγωγικής, όπως η ολόπλευρη ανάπτυξη του ανθρώπου, η ενίσχυση των συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ο σεβασμός της ετερότητας, η δημιουργία θετικών εμπειριών και η ανάπτυξη της δημιουργικότητας διαπνέουν το συγκεκριμένο πρόγραμμα και μέσα από τις τεχνικές που αξιοποιούνται στις προτεινόμενες δραστηριότητες επιδιώκεται η ανάδειξή τους.

Χριστίνα Τσελέπη

Στο Natural History Museum του Λονδίνου από την τάξη

Τα περισσότερα μουσεία, σήμερα, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, εκμεταλλευόμενα τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογία, ανοίγουν τις πόρτες τους σε ένα ακόμα μεγαλύτερο, αριθμητικά, κοινό. Χάρη την τεχνολογία, αρκετά Μουσεία εκθέτουν τους πολιτισμικούς τους θησαυρούς και ηλεκτρονικά. Ποιος φανταζόταν, πως θα μπορούσα να ταξιδέψω μέσα από τη τάξη μου στα μεγαλύτερα και διασημότερα μουσεία του κόσμου; Η παρούσα εργασία, διδακτική εφαρμογή, πραγματοποιήθηκε το 2019, στα τμήματα της Α' Δημοτικού του Κολλεγίου Δελασάλ Θεσσαλονίκης. Η δράση ήταν η εξής: Επισκεπτόμαστε, με τη βοήθεια χαρτών, το Λονδίνο και το Natural History Museum. Εκεί συναντάμε το επιβλητικό κτήριο του Μουσείου και προσπαθούμε να το περιγράψουμε και ταυτόχρονα, να φανταστούμε τι θα μπορούσε να κρύβεται μέσα του. Σ' αυτό το σημείο, γίνεται μία εισαγωγή στα παιδιά της έννοιας του Μουσείου. Για ένα παιδί 6 ετών, ένα Μουσείο είναι ένα αξιοπερίεργο κτήριο, που μέσα του φυλάει και προστατεύει αντικείμενα- θησαυρούς, που κάθε επισκέπτης μπορεί να εξερευνήσει (σταδιακή διαμόρφωση μουσειακής παιδείας και σεβασμού προς τα μουσεία από την πιο μικρή ηλικία). Στη συνέχεια, παίρνοντας αφορμή από τον ερευνητή Hans Sloane, και την μεγάλη του συλλογή, που σήμερα στεγάζεται στο Natural History Museum, ασχολούμαστε με την έννοια της συλλεκτικής δραστηριότητας. Κεντρικό, ωστόσο, θέμα της δράσης είναι οι δεινόσαυροι, πλάσματα που γοητεύουν τα παιδιά, παρόλο που κατοικούσαν στον πλανήτη μας πολλά χρόνια πριν. Η συγκεκριμένη εφαρμογή, έχει στόχο να διεγείρει τη φαντασία των παιδιών, να τους συστήσει κάποια από τα σημαντικότερα είδη δεινοσαύρων από τα εκθέματα του εν λόγω μουσείου και να τους οδηγήσει στην ανακάλυψη νέων πτυχών τόσο των μουσείων όσο και της τεχνολογίας. Παράλληλα, κατά την διάρκεια του προγράμματος, τα παιδιά καλούνται να πάρουν μέρος σε μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις, σαν να υλοποιούσαν μία οργανωμένη σχολική επίσκεψη σε έναν μουσειακό χώρο. Τέλος, μία ηλεκτρονική επίσκεψη σε ένα μουσείο δεν παύει να είναι μία επίσκεψη σε μία κοιτίδα πολιτισμού.

Αικατερίνη Τσέκου

Η Παιδαγωγική της Ειρήνης στην εκπαιδευτική διαδικασία και η σχέση της με τη Θρησκευτική Εκπαίδευση

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια φαινομενολογική, ιστορική βιβλιογραφική επισκόπηση της Παιδαγωγικής της Ειρήνης, ως ιδιαίτερου κλάδου της Παιδαγωγικής. Φιλοδοξεί, μεταξύ άλλων, να παρουσιάσει α) την ιστορική της εξέλιξη, β) τις επιστημονικές της ρίζες, γ) τα επιστημολογικά-θεωρητικά της ερείσματα έτσι όπως αποτυπώνονται στην Έρευνα της Ειρήνης, δ), τους βασικούς της τύπους και ε) τη σχέση της με τη Θρησκευτική Εκπαίδευση, υπό την έννοια ότι η Παιδαγωγική της Ειρήνης και η Θρησκευτική Εκπαίδευση είναι δυνατό, να παράσχουν λόγο, ο οποίος, θα προσβλέπει να προετοιμάσει πολίτες, οι οποίοι απαλλαγμένοι από τα εθνοθρησκευτικά κατάλοιπα και κοινωνικοπολιτικά ιδεολογήματα, θα μπορούν να συλλειτουργούν στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης και να συμβάλλουν στη δημιουργία ειρηνικών και δημοκρατικών κοινωνιών σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Και οι δύο έχοντας ως κοινό αξιολογικό κριτήριο τις ανθρωπιστικές αξίες και την ανάγκη για αμοιβαίο σεβασμό και ισότητα, προτείνουν

θηρσκευτικο-κοινωνικούς νεωτερισμούς, οι οποίοι αποβλέπουν στην επιβίωση της ανθρωπότητας και στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Θεοδώρα Τσιαγκάνη

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας για παιδιά μέσα από τη θεωρία της αναγνωστικής ανταπόκρισης και της ανάγνωσης της πολυφωνικότητας: μία συνδυαστική προσέγγιση των W. Iser και M.M. Bakhtin

Η θεωρία της αναγνωστικής ανταπόκρισης που αναπτύσσει ο Iser και της πολυφωνικότητας και διαλογικότητας του Bakhtin βρίσκει κοινές συνισταμένες στη διδακτική πράξη. Τα κενά και οι αρνήσεις που ενυπάρχουν στο κείμενο, σύμφωνα με τον Iser, αναδεικνύουν τις σιωπές του, τις οποίες ο αναγνώστης καλείται να αναγνωρίσει και να τους δώσει φωνή. Στοιχειοθετώντας μια διδακτική προσέγγιση που βασίζεται στη θεωρία του Bakhtin για την πολυφωνικότητα και την ετερογλωσσία, οι μαθητές και οι μαθήτριες ενώνουν τη δική τους φωνή, μια έτερη, εξωτερική φωνή, που αναγνωρίζει, ταυτίζεται ή απορρίπτει τις φωνές του κειμένου. Οι διαφορετικές οπτικές που αναδύονται στο κείμενο μαζί με τις διαφορετικές φωνές συμπλέκονται σε ένα παιχνίδι διαλογοποίησης, που οδηγεί τον αναγνώστη στην ενεργό κατανόηση, κατά τον Bakhtin, και στη διαπραγμάτευση του νοήματος, κατά τον Iser. Η διδακτική προσέγγιση, που βασίζεται στη θεωρία της αναγνωστικής ανταπόκρισης και της ανάγνωσης της πολυφωνικότητας, αποτέλεσε το ερευνητικό πλαίσιο για τη διερεύνηση της ανταπόκρισης των παιδιών της πρωτοσχολικής ηλικίας σε κείμενα της λογοτεχνίας για παιδιά.

Κωνσταντίνα Τσιμπίδη

Σχολική ένταξη μαθητών/μαθητριών με εθνο-πολιτισμικές διαφορές. Απόψεις διευθυντών/διευθυντριών των δημοτικών σχολείων

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2009) «η Ευρώπη χρειάζεται μια θετική στάση απέναντι στη διαφορετικότητα και σοβαρές εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ίση μεταχείριση, στη βάση του αμοιβαίου σεβασμού των διαφορετικών πολιτισμών και παραδόσεων» Στο πλαίσιο αυτό, το σχολείο κατέχει θέση κλειδί στην επίτευξη της ομαλής σχολικής ένταξης των αλλοδαπών μαθητών/μαθητριών, καθώς και όσων προσλαμβάνονται ως «διαφορετικοί», ως «άλλοι», όπως για παράδειγμα οι Ρομά ή οι παλινοστούντες. Συνεπώς, η άποψη του/της διευθυντή/διευθύντριας σχετικά με την έννοια της σχολικής ένταξης, κρίνεται εξαιρετικής σημασίας καθώς δύναται να επηρεάσει σημαντικά τον προσανατολισμό και τους στόχους του σχολείου. Η έρευνά μας διεξήχθη το διάστημα Απριλίου-Μαΐου του ακαδημαϊκού έτους 2018-2019. Ακολουθώντας την ποιοτική μεθοδολογία, πήραμε συνεντεύξεις από τους/τις διευθυντές/διευθύντριες των δημοτικών σχολείων ενός δήμου της Περιφέρειας Πελ/σου, ο οποίος παρουσιάζει σημαντικό βαθμό εθνο-πολιτισμικής ετερογένειας. Ξετάζοντας τα αποτελέσματά μας αναφορικά με τις αντιλήψεις των διευθυντών/διευθυντριών, παρατηρούμε ότι κάποιοι/κάποιες την προσέγγισαν υπό το πρίσμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στον αντίποδα, κάποιοι άλλοι την ταύτισαν με την ενσωμάτωση των «διαφορετικών» μαθητών/μαθητριών αλλά και με την αφομοίωση στο κυρίαρχο ελληνικό στοιχείο, προβάλλοντάς τη ως αδήριτη ανάγκη προκειμένου να διασωθεί η σύνθεση του ελληνικού στοιχείου. Ορισμένοι εντοπίζουν αρνητικά σημεία στη συνύπαρξη διαφορετικών μαθητών/μαθητριών στον χώρο του σχολείου, εστιάζουν σε δυσκολίες που αφορούν τόσο τη λειτουργία της τάξης (δυσκολία συνεργασίας, έλλειψη συνοχής), όσο και τη μαθησιακή διαδικασία (αργοί ρυθμοί προόδου, δυσκολία λόγω διαφορετικού γλωσσικού κώδικα). Δυσκολίες εντοπίζουν και στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών/μαθητριών (περιθωριοποίηση, ενδοσχολική βία). Τέλος, προκύπτει πως η πλειοψηφία των διευθυντών/διευθυντριών βασίζονται στον συλλογισμό ότι η εκπαίδευση οφείλει να σέβεται και να τιμά την ποικιλία των εθνικών και πολιτισμικών καταβολών των μαθητών/μαθητριών. Η διαφορά έγκειται στον τρόπο που ο καθένας αντιλαμβάνεται την ετερότητα στην εκπαίδευση. Ως έλλειμμα που πρέπει να αφομοιωθεί ή να ενσωματωθεί ή ως διαφορά η οποία πρέπει να γίνει αποδεκτή, σεβαστή και να αναδειχθεί;

Θεοδώρα Τσιμπούρη

Το σφάλμα ως δημιουργική μουσική δραστηριότητα

Το θέμα του σφάλματος στην εκπαίδευση αναφέρεται συχνά στη διεθνή βιβλιογραφία. Ο Σωκράτης πολύ συχνά χρησιμοποίησε το «λάθος» στους διαλόγους του. Ως βασικό στοιχείο της μαθησιακής διαδικασίας, μπορεί να δώσει στον εκπαιδευτικό κάποια πρώτα «εργαλεία», ώστε να μπορεί ο ίδιος να έχει μια ερευνητική ματιά πάνω στους μαθητές του και στο έργο του. Όταν αντιμετωπίζεται σαν συστατικό της ίδιας της διαδικασίας μάθησης, μπορεί να την διευκολύνει. Οι μαθητές ενός Μουσικού Σχολείου προέρχονται από αστικές, αγροτικές, ημιαστικές περιοχές, με γνωστικό επίπεδο γονέων από πανεπιστημιακή ως υποχρεωτική εκπαίδευση και επαγγέλματα γονέων από μακροχρόνιους άνεργους ως καθηγητές πανεπιστημίου και επιχειρηματίες. Έχουν ποικίλα μουσικά ενδιαφέροντα και προτιμήσεις (κλασική, έντεχνη, παραδοσιακή, λαϊκή, ροκ κ.λπ. μουσική). Πολλοί αρχικά δεν έχουν σε ιδιαίτερη εκτίμηση το πιάνο και την κλασική μουσική. Αποτελεί επομένως καθημερινή πρόκληση η διδασκαλία τους να μην εισπράττεται σαν βαρετή διεκπεραιωτική προσπάθεια αλλά ως δημιουργική αλληλεπίδραση. Στην παρούσα εργασία προτείνεται ένας δημιουργικός τρόπος να αξιοποιηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία τα τυχόν λάθη μαθητών. Σε αυτή την προσπάθεια ο αυτοσχεδιασμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βασικό μέσο. Αφορμή της παρούσας δημιουργικής αυτοσχεδιαστικής δράσης αυτό που μπορεί να ονομαστεί «δημιουργικό λάθος» στην εκτέλεση, ένας μαθητής της Α΄ Γυμνασίου που έπαιζε σε κάποιο σημείο συνεχώς λάθος ρυθμό γιατί όπως δήλωσε «το κομμάτι ήταν βαρετό». Του προτάθηκε από την εκπαιδευτικό να προστεθούν στο κομμάτι και άλλα στοιχεία (ρυθμικά, μελωδικά και αρμονικά) ώστε να γίνει πιο ενδιαφέρουσα η σύνθεση. Η αυτοσχεδιαστικές συνθέσεις που προέκυψαν ενθάρρυναν την αυτοέκφραση του μαθητή και ταυτόχρονα ανέπτυξαν και τη δημιουργικότητά του. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι αυτοσχεδιασμοί αυτοί κρίθηκαν από τους εκπαιδευτικούς σε σχέση με τις προηγούμενες δημιουργικές εκφράσεις του.

Δέσποινα Τσίτζα

Μίλτος Κουντουράς: Η κρίση που απέβλεπε στην κριτική. Το έργο της κρίσης των σχολικών εγχειριδίων με σκοπό την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του παιδιού

Ο Μίλτος Κουντουράς, δημοτικιστής, παιδαγωγός, διευθυντής του Διδακταλείου Θηλέων Θεσσαλονίκης προάγεται το 1930 στο Υπουργείο Παιδείας ως εκπαιδευτικός σύμβουλος και μέλος του Εκπαιδευτικού Γνωμοδοτικού Συμβουλίου και παραμένει στη θέση αυτή για δύο χρόνια (1930-1932) (Φ.Ε.Κ. 169/Α/16-05-1930). Οι απόψεις, οι ιδέες, η ιδιοσυγκρασία του ως άνθρωπος αλλά και ως δάσκαλος φανερώνονται στο νομοθετικό έργο που αναλαμβάνει στο πλαίσιο της χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής των Φιλελευθέρων. Μέσα στο νομοθετικό έργο περιλαμβάνεται και η νομοθεσία «Περί των σχολικών βιβλίων» (Ν. 5045, ΦΕΚ 165/Α/23-06-1931) σύμφωνα με την οποία τα σχολικά εγχειρίδια διαχωρίζονται σε διδακτικά, βοηθήματα και ελεύθερα αναγνώσματα. Το ιδιαίτερο στοιχείο της εν λόγω νομοθεσίας έγκειται στο γεγονός ότι η εκπαίδευση απελευθερώνεται από το ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο. Σκοπός του Μίλτου Κουντουρά ήταν η πολύπλευρη ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Για τον λόγο αυτό, ιδιαίτερη σημασία απέδιδε στη δημιουργία και τον εμπλουτισμό των σχολικών βιβλιοθηκών. Η μεγάλη ποικιλία σε εποπτικό υλικό θα σήμαινε και την διεύρυνση των πηγών μάθησης άρα και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητικού πληθυσμού. Ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της συμβολής του στην εκπαιδευτική πολιτική υπήρξε και το έργο της κρίσης των διδακτικών εγχειριδίων. Ο Μίλτος Κουντουράς έκρινε, σύμφωνα με τις αρχές που όριζε ο ίδιος (Αρχείο Μίλτου Κουντουρά, Α.Μ.Κ. στο εξής), έναν πολύ μεγάλο αριθμό σχολικών βιβλίων και βοηθημάτων. «[...] Πρέπει πρώτα να χαλάσω όλο αυτό το παλιό χρυσωμένο ψέμα και την υπνωτιστική κατάσταση [...]. Θα επέλθη [...] ένα χάος [...]. Όμως μόνο απ' αυτό το χάος θα βγη και θα σχηματισθή [...] η συνείδηση του μαθητή της αύριο» (Α.Μ.Κ.) Η αντίληψή του αυτή είναι έκδηλη και στην τεχνική που ακολουθεί στο έργο που αναλαμβάνει για την κρίση των σχολικών εγχειριδίων. Ένα παράδειγμα από το σύνολο των κριθέντων βιβλίων θα επιβεβαιώσει τη μεγάλης σημασίας συμβολή του στην ιστορία του σχολικού βιβλίου ως «το ουσιώδες όργανον του Σχολείου» (Α.Μ.Κ.) «εξυπηρετικό της ζωής κ' των αναγκών της πνευματικής ζωής» (Α.Μ.Κ.).

Ευαγγελία Τσιομάνη

Καθολικός σχεδιασμός για την μάθηση- Ομοιότητες και διαφορές με την διαφοροποιημένη διδασκαλία

Ως εκπαιδευτικοί, είναι καλύτερα να σκεφτόμαστε τους μαθητές συνολικά χωρίς να θεωρούμε τους μαθητές με αναπηρία ως μια ομάδα με ξεχωριστές ανάγκες. Κάποιοι από τους μαθητές έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα, δεξιότητες και ικανότητες από κάποιους άλλους. Κάποιοι μαθητές προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Η αντίληψη και η στάση αυτή, αφορά κάθε σχολική βαθμίδα και κάθε διδακτικό αντικείμενο του αναλυτικού προγράμματος. Επομένως η εκπαίδευση χρειάζεται να έτσι διαμορφωμένη ώστε να ανταποκρίνεται εκ των προτέρων στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αντί να χρειαστεί να γίνουν διορθωτικές κινήσεις εάν οι μαθητές αποτύχουν. Ο καθολικός σχεδιασμός παρέχει αυτή την ισότιμη πρόσβαση στη μάθηση και εκπαίδευση. Το μοντέλο αυτό απομακρύνει τους φραγμούς στην πρόσβαση και διευκολύνει τις ακαδημαϊκές προκλήσεις.

Ειρήνη Τσιώνη, Βασιλική Κάντζα

Συγκεντρωτισμός και διαδικασία λήψης απόφασης στη σχολική μονάδα

Στη σύγχρονη πραγματικότητα η σχολική μονάδα αντιμετωπίζεται κατά κύριο λόγο ως ένας δημόσιος εκπαιδευτικός οργανισμός, ο τρόπος οργάνωσης του οποίου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για τις κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις του με την τοπική κοινωνία. Οι βασικές μορφές οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης είναι το συγκεντρωτικό σύστημα και το σύστημα της αποκέντρωσης. Τα δύο συστήματα διαφέρουν ως προς τον βαθμό εξάρτησης από τις τοπικές αρχές και την κεντρική διοίκηση. Σήμερα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες για ενδυνάμωση και βελτίωση των σχολικών μονάδων στις οποίες είναι προφανείς οι τάσεις αποκέντρωσης της διοίκησης. Οι πρακτικές αυτές ενεργοποιούν το σύνολο των φορέων, εκπαιδευτικούς, μαθητές, γονείς, τοπικούς παράγοντες. Η αποκέντρωση λοιπόν αφορά μία σειρά αλλαγών που στοχεύουν στη βελτίωση του σχολείου και των υποδομών του, αλλά σχετίζονται και με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τις στρατηγικές του εκπαιδευτικού προγραμματισμού. Το μοντέλο λήψης απόφασης που υιοθετεί η σχολική μονάδα, η κουλτούρα της αλλά και οι περιορισμοί που υπάρχουν στη διαδικασία αυτή λόγω του τρόπου λειτουργίας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι τα θέματα που θα αναλύσουμε.

Παντελής Τσιώτας

Η «Μύρτις» στο 2ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ερυθραίας

Το σχολικό έτος 2018-19 πραγματοποιήθηκαν στο σχολείο μας δράσεις με αφορμή τη «Μύρτιδα», το μικρό κορίτσι που πέθανε κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, και τα οστά του οποίου βρέθηκαν σε ομαδικό τάφο στο αρχαίο νεκροταφείο του Κεραμεικού. Σχεδόν 2500 χρόνια αργότερα, ομάδα επιστημόνων με τη μέθοδο «Μάντσεστερ» πραγματοποίησε ανάπλαση του προσώπου της. Σήμερα, ως Πρέσβειρα και «Φίλη της χιλιετίας» του ΟΗΕ ευαισθητοποιεί τους ανθρώπους για την καταπολέμηση της φτώχειας. Για τους μαθητές/τριές μας ήταν μια καλή αφορμή για να ασχοληθούν με τα παιχνίδια που έπαιζαν στην αρχαία Ελλάδα με τη χρήση μουσειοσκευών, τη θέση της γυναίκας ανά τους αιώνες, την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, τη διατροφή τότε και σήμερα, τη φτώχεια στο σύγχρονο κόσμο. Έφτιαξαν πήλινα αγαλματίδια, ζωγράρισαν, έγραψαν ποιήματα, διάβασαν βιβλία, ετοίμασαν παρουσιάσεις με τις εργασίες τους. Παρουσίασαν τις εργασίες και τα έργα τους στους γονείς τους και στους κατοίκους της Ερυθραίας το τριήμερο 10,11 και 12 Απριλίου 2019. Μαζί τους έκαναν εισηγήσεις ο σεφ και συγγραφέας κύριος Μαμαλάκης, η διατροφολόγος κυρία Μεντεσίδου, η ιστορικός κυρία Μαράντου, ο υπεύθυνος επικοινωνίας για την Ελλάδα και την Κύπρο στο Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ στις Βρυξέλλες κύριος Φατούρος, ο επίκουρος καθηγητής κύριος Παπαρηγοράκης, επικεφαλής της ομάδας επιστημόνων που πραγματοποίησε την ανάπλαση, ενώ, λόγω έκτακτου κωλύματος, ο καθηγητής γλωσσολογίας κύριος Χαραλαμπάκης δε συμμετείχε δια ζώσης αλλά με μια βιντεοσκοπημένη ομιλία. Κατά τη διάρκεια του τριημέρου τα παιδιά παρουσίασαν χορούς, τραγούδι που έγραψαν τα ίδια και μελοποίησε η δασκάλα τους, ενώ μετά το τέλος των παρουσιάσεων ακολούθησαν συζητήσεις με τους προσκεκλημένους. Ο ενθουσιασμός τους που παρουσίαζαν τα θέματα που είχαν επεξεργαστεί με καταξιωμένους στο χώρο τους επιστήμονες ήταν τεράστιος. Το τριήμερο καλύφτηκε από όλο τον τοπικό

τύπο και την ΕΡΤ ενώ κατά τη διάρκειά του το σχολείο λειτουργούσε κανονικά. Θα χαρούμε να παρουσιάσουμε στο συνέδριό σας την εμπειρία μας.

Χαράλαμπος Τσορτανίδης

Η Μάχη των Οχυρών

Το παρουσιαζόμενο, στη συνέχεια, Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων επιχειρεί μια μετάβαση από το κυρίαρχο στο εκπαιδευτικό μας σύστημα γεγονотоλογικό, εθνοκεντρικό, εγκυκλοπαιδικό και απομνημονευτικό μοντέλο της διδακτικής της ιστορίας - το συνήθως στηριζόμενο στο σχολικό εγχειρίδιο και στον εν είδει αυθεντίας λόγο του εκπαιδευτικού -, προς μια εννοιολογική και μεθοδολογική ιστορική προσέγγιση η οποία αποπειράται να υπηρετήσει την παιδαγωγική αντίληψη της «αφύπνισης» στη διδακτική της ιστορίας: η προσέγγιση που υιοθετείται είναι διαθεματική και επικεντρώνεται στην εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με την ενεργό αναζήτηση και μελέτη των ιστορικών πηγών, την εργασία σε ομάδες και τη χρήση φακέλου εργασίας, ενώ η διδακτική στοχοθεσία αποσκοπεί στην κατάκτηση μιας αξιόπρεπης δηλωτικής γνώσης σχετικής με το διαπραγματευόμενο θέμα, μιας αξιολογικής γνώσης των σύγχρονων ιστορικών μεθόδων καθώς και ενός ικανοποιητικού επιπέδου εννοιολογικής γνώσης. Κεντρικό ζητούμενο της όλης προσπάθειας είναι η διαμόρφωση χρήσιμων και επικοινωνιακών στάσεων και αντιλήψεων τόσο για το ίδιο το διερευνούμενο αντικείμενο όσο και για την ίδια την ιστορική γνώση, αντιλήψεων αναγκαίων για τη βελτίωση της ζωής μας και του πολιτισμού μας. Ο θεματικός πυρήνας, όπως αποτυπώνεται στο κεντρικό ιστορικό ερώτημα και στα συνοδευτικά υποερωτήματα, αναφέρεται σε ένα από τα σημαντικότερα για τη χώρα μας συμβάντα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, την διεξαγόμενη, την άνοιξη του 1941, στα βόρεια σύνορα της πατρίδας μας, «Μάχη των Οχυρών» μεταξύ των στρατών της αμυνόμενης Ελλάδας και της επιτιθέμενης Γερμανίας. Μεθοδολογικά, μια πληθώρα προσεκτικά επιλεγμένων πηγών και ντοκουμέντων (κείμενα, χάρτες, φωτογραφίες, πίνακες, βίντεο, μαρτυρίες, αυτοψίες κ.ά.) πλαισιώνονται από ποικίλες διδακτικές δραστηριότητες διερεύνησης, προβληματισμού, ανάλυσης, σύνθεσης και εξαγωγής συμπερασμάτων. Η διδακτική πρόταση διαμορφώθηκε στην πρωτόλεια μορφή της ως πανεπιστημιακή - στα πλαίσια της μετεκπαίδευσής του - εργασία του δημιουργού της και έκτοτε υλοποιήθηκε σε τρία πρόσφατα διαφορετικά σχολικά έτη ως Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων Τοπικής Ιστορίας, με μαθητές/τριές του της ΣΤ΄ τάξης, αξιολογούμενο και αναθεωρούμενο κάθε φορά κατά την εφαρμογή του.

Αναστασία Τσουκαλά

Η υπηρεσία της λογοτεχνίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Με την αλλαγή των κοινωνικών συνθηκών προβάλλεται η ανάγκη ευαισθητοποίησης των μικρών μαθητών σε θέματα πολυπολιτισμικής συνύπαρξης. Η λογοτεχνία αποτελεί το μέσο για την ηθική ανάπτυξη, την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης, της κριτικής σκέψης, του σεβασμού απέναντι στο διαφορετικό, αλλά του περιορισμού ανάπτυξης και διατήρησης στερεότυπων αντιλήψεων. Δάσκαλοι και μαθητές κατά την διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων συζητούν, προβληματίζονται, συνειδητοποιούν τις δυσκολίες, αναθεωρούν αντιλήψεις. Λογοτεχνικά έργα με πολυπολιτισμικό περιεχόμενο καλλιεργούν τον πολιτισμικό πλουραλισμό ενώ συντελούν στην καλλιέργεια της ανεκτικότητας και της ενσυνείδησης. Η «πολυπολιτισμική λογοτεχνία», όρος που έχει προβληματίσει τους μελετητές, ενθαρρύνει την αποδοχή άλλων πολιτισμών αλλά και τον ίδιο τον πολιτισμό των μαθητών. Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να καταστεί σαφές ότι η διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων αποσκοπεί στην εξοικείωση των μαθητών με διαφορετικούς τρόπους ζωής και γλώσσες με αποτέλεσμα την αποδοχή τους από άλλες εθνικές και πολιτισμικές ομάδες. Επίσης γίνεται προσπάθεια να ερμηνευθεί ο τρόπος επιλογής των βιβλίων αυτών σημειώνοντας τα κριτήρια περιλαμβάνοντας επεξηγηματικά και παραδείγματα σε κάθε περίπτωση.

Βασιλική Τσούνη, Δημήτριος Παπαδημητρίου

Προσεγγίζοντας διαθεματικά τις συνέπειες του πολέμου

Η παρούσα διδακτική πρόταση με τίτλο : «Προσεγγίζοντας διαθεματικά τις συνέπειες του πολέμου» αφορά στα γνωστικά αντικείμενα των Αρχαίων Ελληνικών και της Βιολογίας και απευθύνεται σε μαθητές της Α΄ Λυκείου. Αφορμάται από το έργο του Θουκυδίδη, Ιστορία και συγκεκριμένα τα Κερκυραϊκά, Θουκυδίδου

Ιστορίες, Βιβλίο 3, κεφ.81 καθώς και από τα κεφάλαια 1και 3 του μαθήματος της Βιολογίας τα οποία πραγματεύονται την κυτταρική λειτουργία και το κυκλοφορικό σύστημα. Πρόκειται για μια διαθεματική προσέγγιση που έχει ως στόχο την καλλιέργεια των γνωστικών στόχων για τις συγκεκριμένες ενότητες των μαθημάτων αλλά και την πολύπλευρη προσέγγιση ενός θέματος όπως ο πόλεμος και μάλιστα ένας πόλεμος βασισμένος στην χρήση πυρηνικών όπλων για τον άνθρωπο. Οι μαθητές ασκήθηκαν σε δραστηριότητες παραγωγής λόγου, επιχειρηματολογίας και συνεργατικής επεξεργασίας ερωτημάτων. Επίσης επεξεργάστηκαν κριτικά οπτικό υλικό, έργα ζωγραφικής, λογοτεχνικά κείμενα, βίντεο, αποσπάσματα από ταινίες, συνεντεύξεις και αρχαιολογικό υλικό καθώς και τις επιπτώσεις της πυρηνικής ενέργειας στον ανθρώπινο οργανισμό μέσα από το μάθημα της Φυσικής και της Βιολογίας. Συνάμα και επειδή ο Β Παγκόσμιος Πόλεμος υπήρξε καταλυτικός για την θεμελίωση και προώθηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στην παγκόσμια συνείδηση συσχέτισαν τον πόλεμο και την πυρηνική απειλή με την παραβίαση τους κατανοώντας πως είναι «αναπαλλοτρίωτα», «αλληλένδετα» και «αδιαχώριστα» Το σενάριο υλοποιήθηκε στη Α΄ τάξη ενός ΓΕ.Λ στο κέντρο της Αθήνας και για την υλοποίησή του απαιτήθηκαν τρεις (3) διδακτικές ώρες για το κάθε γνωστικό αντικείμενο και μία κοινή ώρα (1) ώρα παρουσίασης των εργασιών των μαθητών ενώ προϋποτίθενται ικανοποιητικός βαθμός εξοικείωσης των εκπαιδευτικών και των μαθητών/ριών με τις ΤΠΕ.

Βασιλική Τσουνη, Δημήτριος Παπαδημητρίου

Μπορεί η Φιλοσοφία να αποτελέσει εφικτή λύση απέναντι στην Οικολογική καταστροφή;

Η παρούσα εισήγηση σκοπό έχει την παράθεση και την κριτική ενασχόληση με τις απόψεις αναφορικά με το Περιβάλλον από την αρχαιότητα ως και την εποχή μας και την παρουσίαση της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην σύγχρονη σχολική πραγματικότητα. Καθώς τα οικολογικά προβλήματα είναι οξύτατα θα αναζητήσουμε και θα παρουσιάσουμε τις θέσεις εκείνες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν προτάσεις για την Περιβαλλοντική Ηθική, έναν κλάδο της Εφαρμοσμένης Φιλοσοφίας, ο οποίος προέκυψε από την ανάγκη μετατόπισης της ηθικής θεώρησης από τον άνθρωπο στο περιβάλλον καθώς κάποια μέρη ή ολόκληρές του θα πρέπει να τυχόν ηθικής αντιμετώπισης γιατί διαφορετικά απειλείται ο ίδιος με εξαφάνιση. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, δηλαδή η ανάπτυξη πολιτών με γνώσεις αναφορικά με το βιοφυσικό περιβάλλον και τα προβλήματά του είναι ένα βασικό ζητούμενο για την σύγχρονη εκπαίδευση καθώς η ποιότητα της εκπαίδευσης είναι άρρηκτα δεμένη με την ποιότητα του περιβάλλοντος και μπορεί να ενδυναμωθεί μέσα από μαθήματα τα οποία εντάσσονται στο πρόγραμμα σπουδών όπως η Φιλοσοφία και οι Φυσικές Επιστήμες. Με αφετηρία την Ελλάδα και τις θέσεις των αρχαίων Ελλήνων για το περιβάλλον και τη θεοποίηση της φύσης θα καταβληθεί προσπάθεια να καταγραφούν οι απόψεις των φιλοσόφων αλλά και των φιλοσοφικών σχολών για τη Φύση και τη σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος. Ακολούθως θα σχολιασθεί η σχέση ανθρώπου και φύσης κατά το 18ο και 19ο αιώνα καθώς σταδιακά οι κοινωνίες εισέρχονται στο στάδιο της εκτεχνίκευσης και της αστικοποίησης. Θα παρουσιαστούν επίσης και απόψεις-προτάσεις οι οποίες προβληματίσαν και προβληματίζουν διαχρονικά καθώς ασκούν κριτική στον Πολιτισμό και την Τεχνολογία όπως ο Πρωτογονισμός του Τ. Ζερζάν και η Αποανάπτυξη του Σ. Λατούς. Στη συνέχεια θα αναλυθούν οι θέσεις της Κοινωνικής Οικολογίας όπως αυτές απορρέουν από το έργο του ιδρυτή του κινήματος Μ. Μπούκτσιν. Τέλος θα αναζητηθούν οι θέσεις εκείνες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τρόπους άμεσης αντιμετώπισης του οικολογικού προβλήματος καθώς σήμερα περισσότερο από ποτέ καλούμαστε να θεμελιώσουμε ηθικές σχέσεις, να επανεξετάσουμε δηλαδή τα καθήκοντά μας απέναντι στη φύση.

Νικόλαος Τσουρής

Σχολική εκπαίδευση και παιδικά περιοδικά: η περίπτωση του «Ελληνόπαιδα» (1912-1916)

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να εξετάσει τη σχέση μεταξύ παιδικών περιοδικών και διαπαιδαγώγησης των μαθητών, ένα θέμα που δεν έχει διερευνηθεί ιδιαίτερα μέχρι στιγμής. Ως γνωστόν το σχολείο, ο κύριος επίσημος φορέας μόρφωσης και διαπαιδαγώγησης των νέων χρησιμοποιεί τα σχολικά εγχειρίδια που εκδίδονται και διανέμονται υπό την ευθύνη και την εποπτεία του κράτους ως κύριο εργαλείο για την επίτευξη των στόχων του. Είναι όμως τα σχολικά εγχειρίδια τα μοναδικά έντυπα που συμβάλλουν στη διαμόρφωση και ανάπτυξη της εθνικής παιδείας; Ποιος είναι ο ρόλος των παιδικών περιοδικών που εκδίδονται από ιδιώτες; Η ανακοίνωση επιχειρεί να απαντήσει σ' αυτό το ερώτημα εστιάζοντας στην

περίπτωση του «Ελληνόπαιδα», ενός παιδικού περιοδικού, το οποίο εκδιδόταν στην Αθήνα κατά την περίοδο 1912-1916 και είχε επίσημη έγκριση από το Υπουργείο Παιδείας να διανέμεται στα σχολεία. Γι' αυτόν το λόγο ο «Ελληνόπαις» αντανακλά τουλάχιστον ως έναν βαθμό και τους στόχους της διαπαιδαγώγησης του επίσημου σχολικού προγράμματος. Σ' αυτό το πλαίσιο λοιπόν παρουσιάζονται οι σκοποί της έκδοσης του «Ελληνόπαιδα», και επισημαίνεται ο τρόπος με τον οποίο αυτοί εξυπηρετούνται με βάση την ανάλυση του περιεχομένου του, ως ενδεικτικό παράδειγμα του μοντέλου διαπαιδαγώγησης της νέας γενιάς της εποχής εκείνης.

Αναστασία Φακίδου

Παιδαγωγική του Οπτικού Πολιτισμού: Σχεδιασμός προγράμματος για την ανάπτυξη δεξιοτήτων οπτικού κριτικού γραμματισμού σε μαθητές/τριες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Σκοπός της εργασίας είναι η παρουσίαση της δομής και του περιεχομένου ενός προγράμματος για τη διδασκαλία των εικαστικών τεχνών βάσει της Παιδαγωγικής του Οπτικού Πολιτισμού (Visual Culture Pedagogy). Θεωρητικό πλαίσιο αποτελούν οι αρχές της Παιδαγωγικής του Οπτικού Πολιτισμού και οι παραδοχές των Σπουδών για την Παιδική Ηλικία (Childhood Studies). Το πρόγραμμα αποβλέπει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων οπτικού κριτικού γραμματισμού των μαθητών/τριών ΣΤ΄ τάξης δημοτικού. Συγκεκριμένα, αποσκοπεί στη συνειδητοποίηση των κοινωνικών λόγων (discourses) για ποικίλες κοινωνικές έννοιες (π.χ. φύλο, φυλή, ηλικία) που υπολανθάνουν στις οπτικές αναπαραστάσεις. Ειδικότερα, στοχεύει στην αναδιοργάνωση των αντιλήψεων των μαθητών/τριών και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους αναφορικά με την ανάλυση οπτικών αναπαραστάσεων. Το πρόγραμμα δομείται βάσει πέντε αξόνων από τους οποίους οι διδακτικές ενότητες αντλούν στόχους και περιεχόμενα μάθησης: οπτικός πολιτισμός (μελέτη πολιτιστικών έργων διαφορετικών ιστορικών περιόδων και από ευρύ φάσμα του οπτικού πολιτισμού), οπτική σκέψη (ανάλυση έργων βάσει της σημειωτικής, ερμηνευτικής και κριτικής ανάλυσης), ενιαιοποίηση της γνώσης (διασυνδέσεις των εικαστικών τεχνών και άλλων γνωστικών αντικειμένων με την υπό μελέτη έννοια και μελέτη των διακειμενικών στοιχείων ενός κοινωνικού λόγου), καλλιτεχνική ανάπτυξη (δημιουργία εικαστικών και πολυτροπικών έργων με ποικιλία υλικών και τεχνικών), κοινωνική ανάπτυξη - κοινωνική δράση (ενεργή συμμετοχή των μαθητών/τριών στο κοινωνικό γίνεσθαι και σύνδεση με την ευρύτερη κοινότητα). Παρουσιάζεται εδώ ενδεικτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη δεξιοτήτων οπτικού κριτικού γραμματισμού των μαθητών/τριών ΣΤ΄ τάξης δημοτικού αναφορικά με την έννοια της παιδικής ηλικίας.

Βαρβάρα Φελεκίδου, Ζωή Καραγεωργίου

Πόλεμος. Και τώρα; Ζυγίζω, επιλέγω, ταξιδεύω, αρχίζω: Η διαδρομή απ' το σκοτάδι στο φως και το δύσκολο πρόσωπο της καινούριας ειρήνης. Με αφορμή το βιβλίο «Το Παιχνίδι των Δοντιών» της Ρίας Φελεκίδου (εκδόσεις Μεταίχμιο)

Ένα εργαστήριο για τον πόλεμο και τις δύσκολες αποφάσεις. Φεύγω ή δε φεύγω, τι παίρνω μαζί μου, τι αφήνω πίσω μου. Η δύσκολη διαδρομή, ο χάρτης της σωτηρίας και οι αντιζοότητες της νέας αρχής. Στρατηγικές αντιμετώπισης και αντιδιαστολή των ταξιδιών και των παιχνιδιών την εποχή του πολέμου και της ειρήνης. Το εργαστήριο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και φιλοδοξεί να δώσει ένα ολοκληρωμένο πλάνο βιωματικής προσέγγισης των αιτίων της προσφυγιάς, να φωτίσει τα διλήμματα καθώς και τη δυσκολία των επιλογών αλλά και της υλοποίησης των σχετικών αποφάσεων. Εστιάζεται ακόμη στις σκληρές συνθήκες που ακολουθούν στη χώρα άφιξης και στην ανάγκη ανάπτυξης στρατηγικών αντιμετώπισής τους. Στόχος του εργαστηρίου είναι αφενός η ολοκληρωμένη και όχι αποσπασματική κατανόηση του φαινομένου της προσφυγιάς μέσα σε μια χρονική και λογική ακολουθία συμβάντων και λογικών επιλογών, στα οποία τα παιδιά θα κληθούν να συμμετέχουν ενεργά και τα οποία είναι απολύτως προσαρμοσμένα στην ηλικία τους, και αφετέρου η κατάκτηση της ενσυναίσθησης.

Καλλιόπη Φερεσίδη

Αξιολόγηση μαθητή: Σχεδιασμός Εργαλείων και μετααξιολόγηση

Στο πλαίσιο του εργαστηρίου «Αξιολόγηση μαθητή: Σχεδιασμός εργαλείων και μετααξιολόγηση» οι εκπαιδευτικοί επιδιώκεται να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους γύρω από τα εργαλεία, παραδοσιακά και

εναλλακτικά, αξιολόγησης των μαθητών και μαθητριών τους και να κατασκευάσουν κάποια από αυτά για συγκεκριμένη διδασκαλία τους. Στη συνέχεια, καλούνται να ασκηθούν στη μετααξιολόγηση των αξιολογικών τους δραστηριοτήτων με τρόπο συμμετοχικό και με σκοπό την ανατροφοδότηση και τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας. Το εργαστήριο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και σε φοιτητές που έχουν ερευνητικό ενδιαφέρον για την εκπαιδευτική αξιολόγηση, με σκοπό να βελτιώσει την ικανότητά τους να σχεδιάζουν και να αξιοποιούν εργαλεία αξιολόγησης των μαθητών και μαθητριών τους στη διδακτική πράξη.

Γεώργιος Φλουρής

Μορφές νοημοσύνης για επιτυχία στο σχολείο, το επάγγελμα και τη ζωή

Η εισήγηση περιγράφει διαχρονικές και νέες μορφές νοημοσύνης όπως η συναισθηματική, η κοινωνική, η πολλαπλή, η νοημοσύνη της επιτυχίας κλπ, η ανάπτυξη των οποίων μπορεί να βοηθήσει τα μελλοντικά άτομα να πετύχουν στο σχολείο, στο επάγγελμα και τη ζωή. Για το σκοπό αυτό επισημαίνονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που διαθέτουν οι 'επιτυχημένοι άνθρωποι', όπως είναι η αυτοπειθαρχία, η θετική αυτοεκτίμηση, η αυτογνωσία, η αυτό-αποτελεσματικότητα, η ενσυναίσθηση, η ενσυνειδητότητα, η κριτική ικανότητα κλπ. Οι παραπάνω μορφές νοημοσύνης όταν καλλιεργούνται συνειδητά στο σχολείο, μετασχηματίζουν το εκπαιδευτικό τοπίο, δίνουν νέο και παραγωγικό νόημα στις σχολικές λειτουργίες και εξοπλίζουν τους μαθητές με πολλαπλούς τρόπους σκέψης, επεξεργασίες εννοιών, επίλυσης προβλημάτων, μεταγνωστικές δεξιότητες κ.ά.. Η εισήγηση ολοκληρώνεται με την επισήμανση ότι το σχολείο θα πρέπει να απαλλαγεί από τις μονολιθικές και προκρούστειες πρακτικές που εφαρμόζει, και να παύσει να κοιτάζει μέσα από ένα μόνο φίλτρο το «ουράνιο τόξο της νοημοσύνης», γιατί με τον τρόπο αυτό θα θεωρεί, εσφαλμένα, ότι «πολλοί άνθρωποι στον κόσμο δεν έχουν φως».

Ελένη Φλούδα, Αθανάσιος Δήμου

Χρήση έξυπνων εφαρμογών Γεωπληροφορικής για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Στην εποχή της τεχνολογίας χρησιμοποιούμε όλοι μας Γεω-πληροφορίες. Η επιστήμη που ασχολείται με τις Γεω-πληροφορίες ονομάζεται Γεωπληροφορική. Στη Γεωπληροφορική εντάσσονται κλάδοι επιστημών που ασχολούνται με τη Γη και όχι μόνο, όπως ο κλάδος των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (Γ.Σ.Π.). Η χρήση Γ.Σ.Π. σε συνδυασμό με χρήση κινητών συσκευών (κινητά τηλέφωνα - tablets) με ενσωματωμένο σύστημα γεωγραφικού εντοπισμού (GPS) απασχολεί τον άνθρωπο, ακόμα και εάν δεν γνωρίζει τις διεργασίες που συμβαίνουν πίσω από διάφορες εφαρμογές. Γεω-χωρικές ερωτήσεις, όπως «τι υπάρχει κοντά μου;», «πού βρίσκεται ένα σημείο ενδιαφέροντος;», «πόσο χρόνο χρειάζομαι, για να διανύσω μια απόσταση;», «ποια είναι η βέλτιστη διαδρομή για να προσεγγίσω ένα σημείο;» κτλ., επηρεάζουν προτιμήσεις και αποφάσεις μας. Στόχος της παρουσίασης είναι η ανάδειξη εργαλείων, λογισμικών και πρακτικών για την ενθάρρυνση χρήσης Γ.Σ.Π. στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν παραδείγματα που περιλαμβάνουν καταγραφή μέσω κινητών συσκευών σημείων, γραμμών και πολυγώνων ως αναπαράσταση της γήινης επιφάνειας καθώς και των περιγραφικών τους δεδομένων. Κατόπιν, τα δεδομένα (γεω-χωρικά / περιγραφικά) θα αποστέλλονται σε Η/Υ για επεξεργασία (οπτικοποίηση αποτελεσμάτων, παραγωγή χαρτών και συμπερασμάτων με χρήση λογισμικών). Η στοχοθεσία κάθε εργασίας θα καθορίζεται από τον εκπαιδευτικό ανάλογα με τους πόρους του σχολείου και τις εκπαιδευτικές ανάγκες. Ενδεικτικά, μπορεί να αφορά: ευαισθητοποίηση σε κοινωνικά-περιβαλλοντικά θέματα, βιωματική κατανόηση εννοιών της πληροφορικής, της φυσικής, των μαθηματικών κτλ. Ενδεχομένως, μια εργασία μπορεί να στοχεύει σε πολλά και να σχεδιάζεται / υλοποιείται από περισσότερους από έναν εκπαιδευτικούς.

Ενδεικτικές εφαρμογές:

- Καταγραφή διαδρομής κατά τη διάρκεια εκδρομής, αποτύπωση αποτελεσμάτων σε χάρτη
- Καταγραφή σημείων βλάστησης, συγκέντρωση φωτογραφιών και πληροφοριών για το είδος τους, αποτύπωση αποτελεσμάτων σε χάρτη
- Καταγραφή των κάδων ανακύκλωσης σε γειτονιές, συγκέντρωση φωτογραφιών - υλικού σχετικά με τη διαχείριση ανακυκλώσιμων υλικών, υπολογισμός μηνιαίου όγκου, σύγκριση στοιχείων μεταξύ γειτονιών, προτάσεις βελτίωσης, αποτύπωση αποτελεσμάτων σε χάρτη

- Καταγραφή χώρων πρασίνου - άθλησης σε γειτονίες, συγκέντρωση φωτογραφιών - υλικού για τη χρήση τους, εμβαδομέτρηση, σύγκριση επιφανειών και στατιστικών στοιχείων όπως χώροι άθλησης / κάτοικο, αποτύπωση αποτελεσμάτων σε χάρτη.

Βασίλης Φούκας

Οι σχολικές κοινότητες του μεσοπολέμου ως «τόποι» δημοκρατίας και ανάπτυξης κριτικής σκέψης

Στις αρχές του 20ού αιώνα στις Η.Π.Α. και στην Ευρώπη γίνονται πολλές προσπάθειες αναφορικά με την καθιέρωση των σχολικών κοινοτήτων, αν και δεν παρατηρείται ενιαία αντίληψη μεταξύ των παιδαγωγών για τον θεσμό της σχολικής κοινότητας ούτε νοηματοδοτείται ο θεσμός από το σύνολο των παιδαγωγών με τον ίδιο τρόπο. Το σχολείο αρχίζει σταδιακά να αποτελεί «τόπο» κοινοτικής ζωής, δημοκρατίας και ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των μαθητών και των μαθητριών και να στοχεύει στη μάθηση μέσω της εμπειρίας, του βιώματος και του πειράματος. Στην Ελλάδα ο θεσμός της μαθητικής κοινότητας και συνεκδοχικά της αυτοδιοίκησης προωθείται με τη δημοσίευση μεταφρασμένων έργων ξένων, κυρίως Γερμανών, παιδαγωγών. Υπό τις επιδράσεις αυτές, κατά την περίοδο του μεσοπολέμου γίνονται συγκεκριμένες προσπάθειες εισαγωγής του θεσμού της σχολικής κοινότητας και της μαθητικής αυτοδιοίκησης. Οι συστηματικότερες προέρχονται από τους πρωτεργάτες του εκπαιδευτικού δημοτικισμού αλλά η ιστορική έρευνα φέρνει στο φως και άλλες –λιγότερο γνωστές αλλά εξίσου σημαντικές για τη διάχυση του θεσμού– από «αφανείς» εκπαιδευτικούς της πράξης. Στην παρούσα εισήγηση εξετάζεται η υποδοχή της ιδέας των σχολικών κοινοτήτων στην ελληνική εκπαίδευση κατά την περίοδο του μεσοπολέμου με βάση το παιδαγωγικό έργο των βασικών εκπροσώπων του εκπαιδευτικού δημοτικισμού (Αλέξανδρου Δελμούζου, Μιχάλη Παπαμαύρου, Μίλτω Κουντουρά) αλλά και, κυρίως, η πρόσληψη της από τον εκπαιδευτικό κόσμο ευρύτερα. Ενδεικτικά, θα αναφερθούν οι πρώτες συγγραφικές / μεταφραστικές προσπάθειες από τον Σπυρίδωνα Καλλιάφα (1922) και τον Μιχάλη Παπαμαύρου (1927) καθώς και οι πρώτες εφαρμογές του θεσμού των σχολικών κοινοτήτων από πρωτοπόρους αλλά «αφανείς» έως σήμερα εκπαιδευτικούς τόσο της πρωτοβάθμιας (Τζάνος Τσαγκιάς, Ευστάθιος Αθανασιάδης, Αθανάσιος Ρέλιος) όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ανδρέας Παπαθεοδώρου, Σταυρούλα Μαρκέτου, Σταματία Πατρικίου-Βαλαγιάννη, Αντώνιος Αντωνάκος).

Γεώργιος Φούντζουλας, Μαρία Κουτσούμπα, Εύη Νικολάκη, Βασιλική Τυροβολά

Η μορφολογική μέθοδος διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού και η ανάπτυξη των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης

Ο χορός αποτελεί μια πολυδιάστατη κινητική εμπειρία με αισθητική και εσωτερική αξία απόλυτα συνυφασμένη με την ανθρώπινη ύπαρξη στην ιστορική, πολιτισμική και κοινωνική της εξέλιξη. Πιο συγκεκριμένα, ο παραδοσιακός χορός, μεταξύ άλλων, συνιστά μια μορφή επικοινωνίας έχοντας όμως ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το ότι αποτελεί μια μορφή μη λεκτικής επικοινωνίας. Ως εκ τούτου, αποτελεί σημαντικό μέσο διερεύνησης, βελτίωσης και ανάπτυξης τόσο της κινητικής ικανότητας και δημιουργικότητας όσο και της αυτοέκφρασης αυτών που συμμετέχουν. Οι παραπάνω λόγοι καθιστούν τον παραδοσιακό χορό στην εκπαίδευση ένα ισχυρό εργαλείο κινητικής αγωγής και μάθησης με εφαρμογή και στις πρακτικές ανάπτυξης των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης. Η διδακτική μέθοδος που θα μπορούσε να καλλιεργήσει τις δεξιότητες της κριτικής σκέψης είναι η μορφολογική μέθοδος διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού, μια και η μέθοδος αυτή δεν αφορά τη στείρα αναπαραγωγή κινητικών προτύπων αλλά την κατανόηση του τρόπου συγκρότησης του «οικοδομήματος» του ελληνικού παραδοσιακού χορού. Η συγκεκριμένη μέθοδος κατηγοριοποιεί τον χορό σε δομικά επίπεδα, κατ' αντιστοιχία με τη γλώσσα και τη μουσική, και παρέχει στον μαθητή δυνατότητα να ταξινομήσει τον χορό με βάση δύο βασικά δομικά σχήματα, του χορού «στα τρία» και του χορού «στα δύο», δίνοντάς του τη δυνατότητα σύνθεσης και ανασύνθεσης. Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση του κατά πόσο η μορφολογική μέθοδος διδασκαλίας θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στους συμμετέχοντες ενός μαθήματος ελληνικού παραδοσιακού χορού. Η μεθοδολογική πρακτική της εργασίας άπτεται αυτήν της βιβλιογραφικής μεθόδου έρευνας, η οποία περιλαμβάνει την ανάλυση, αξιολόγηση και ενσωμάτωση της σχετικής με το θέμα δημοσιευμένης βιβλιογραφίας και στοχεύει στην ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο οι βασικές αρχές της μορφολογικής μεθόδου διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού προάγουν τις δεξιότητες της κριτικής σκέψης. Συμπερασματικά, η μορφολογική μέθοδος διδασκαλίας

ενσωματώνει τα βασικά χαρακτηριστικά που μπορούν να οδηγήσουν στην καλλιέργεια ενός κριτικού αναγνώστη του χορού και πιο συγκεκριμένα του ελληνικού παραδοσιακού χορού.

Βαία Φουσέκη

Λαϊκός πολιτισμός και σχολικά εγχειρίδια: Μια σχέση δυναμικής

Στην Ελλάδα ο λαϊκός πολιτισμός –ως το κατεξοχήν πεδίο έρευνας της Λαογραφίας- δημιούργησε μια αμφίδρομη σχέση με την εκπαίδευση σχεδόν από την ίδρυση της επιστήμης της Λαογραφίας το 1909, με το προγραμματικό άρθρο του Νικολάου Πολίτη στο πρώτο τεύχος του περιοδικού *Λαογραφία*. Με αυτόν τον τρόπο, τέθηκαν οι βάσεις για τη συλλογή και τη μετέπειτα μελέτη των σχολικών εγχειριδίων από τους ερευνητές (επιστήμονες ή και ερασιτέχνες λαογράφους). Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως δεν αποτελεί αντικείμενο λαογραφικού ενδιαφέροντος μόνο το υλικό που ενσωματώνουν στις σελίδες τους τα σχολικά βιβλία αλλά και πως και τα ίδια τα βιβλία αποτελούν αντικείμενο μελέτης και σε πολλές περιπτώσεις συλλογής, αφού συνιστούν σημαντικότερα σημεία αναφοράς για την εκπαίδευση. Σήμερα όμως παρατηρείται μια γενικότερη τάση απαξίωσης των σχολικών εγχειριδίων από τους μαθητές κυρίως της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της ολικής σχεδόν «απορρόφησής» τους από τον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (facebook, instagram, twitter, snapchat). Έχει γίνει βέβαια μια αξιέπαινη προσπάθεια τα σχολικά βιβλία να εκσυγχρονιστούν και να αποτελούν ενδιαφέροντα αναγνώσματα για τους εφήβους αλλά πολύ λίγα γλιτώνουν από την καταστροφή τους με τη λήξη της σχολικής χρονιάς. Η Λαογραφία με το υλικό και τις μεθόδους της θα μπορούσε να παίξει καθοριστικό ρόλο στην αλλαγή της προαναφερθείσας κατάστασης. Βιωματικά εργαστήρια, παιχνίδια αλληλεπίδρασης αλλά και νέα, εμπλουτισμένα με λαογραφικό υλικό, σχολικά εγχειρίδια αποτελούν κάποιες προτάσεις που θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών μιας και θα τους δώσουν έναν πιο ενεργητικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης.

Έλλη Φυτρολάκη, Σοφία Φυτρολάκη

Η ρομποτική στην τάξη

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει επηρεάσει τη μαθησιακή διαδικασία. Τον 21ο αιώνα στην εκπαίδευση χρησιμοποιούνται νέες μεθόδους διδασκαλίας, στις οποίες εντάσσονται το STEAM (Science Technology Engineering Arts & Maths). Η μάθηση γίνεται μια παιγνιώδης διαδικασία. Οι μαθητές εξερευνούν, κατασκευάζουν και προγραμματίζουν. Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστεί μια δραστηριότητα μέσω της εκπαιδευτικής ρομποτικής. Το πρόγραμμα βασίζεται στο μάθημα της Φυσικής της Ε' τάξης του Δημοτικού και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Τριβή». Οι μαθητές έχοντας κατακτήσει τη θεωρία του μαθήματος μετατρέπονται σε μηχανικούς. Στο πρώτο στάδιο της δραστηριότητας δημιουργούν μια κατασκευή ακολουθώντας τις οδηγίες του αρμόδιου εκπαιδευτικού. Έπειτα, την τοποθετούν σε μια λεία επιφάνεια μηδαμινής τριβής και προγραμματίζουν την κατασκευή μέσω του λογισμικού Lego WeDo 02. Στο σημείο αυτό εξάγονται και καταγράφονται τα πρώτα αποτελέσματα της δραστηριότητας. Στο δεύτερο στάδιο οι μαθητές καλούνται να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους και να κάνουν τις απαραίτητες τροποποιήσεις στην κατασκευή, ώστε να αυξήσουν τα επίπεδα τριβής μεταξύ επιφάνειας και κατασκευής. Οι συμμετέχοντες συγκρίνουν τα αποτελέσματα, εκθέτουν τα συμπεράσματά τους και καταλήγουν σε ένα πόρισμα. Μέσω της εκπαίδευσης αυτής ενισχύονται κοινωνικές και θεμελιώδεις δεξιότητες των μαθητών.

Σοφία Φυτρολάκη, Αναστασία Βασιλικοπούλου

Σύνδεση μουσείου - σχολείου: Παρουσίαση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ζωντανεύοντας τους πίνακες»

Τα σύγχρονα μουσεία επιδιώκουν μια συνεχή επικοινωνία με τα σχολεία με στόχο την εκπαίδευση και συνάμα την ψυχαγωγία του κοινού. Η σύζευξη αυτή επιτυγχάνεται μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Πιο συγκεκριμένα, τα προγράμματα αυτά αντικαθιστούν την πληροφορία με την εμπειρία και τη βιωματική μάθηση. Στο πρώτο μέρος της εισήγησης επισημαίνεται ο σκοπός της δημιουργίας τέτοιων προγραμμάτων που θα συμβάλλουν ουσιαστικά στην εκπαίδευση και την ψυχαγωγία του κοινού, αλλά και θα είναι προσαρμοσμένα στο γνωστικό επίπεδο και τις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε κοινού. Στο δεύτερο μέρος της εισήγησης θα παρουσιαστεί ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ιδιαίτερα προσαρμοσμένο,

για να υλοποιηθεί στο Ίδρυμα Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή. Το πρόγραμμα με τίτλο «Ζωντανεύοντας τους πίνακες» αποσκοπεί στη γνωριμία και την εξοικείωση των παιδιών με το καλλιτεχνικό ρεύμα του ιμπρεσιονισμού καθώς και σε μια πρώτη επαφή με το καλλιτεχνικό είδος της νεκρής φύσης. Στόχος είναι να διεγείρει τη φαντασία και να βελτιώσει την ικανότητα των μαθητών μέσω της οπτικής παρατήρησης και της άμεσης συμμετοχής. Μέσο κατανόησης για τους μαθητές δημοτικού, στους οποίους απευθύνεται, είναι οι πίνακες και το θεατρικό παιχνίδι. Καταλήγουμε ότι τέτοιου είδους προγράμματα γεφυρώνουν τους δύο φορείς, ενισχύουν τη διάδραση και παράλληλα καλλιεργούν την ομαδικότητα και τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών.

Μάρια Φωτάκη

Η ενσωμάτωση του πολιτισμού και των τεχνών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Ο Πάμπλο Πικάσο υποστήριζε πως κάθε παιδί είναι καλλιτέχνης, μέχρι τη στιγμή που μεγαλώνει. Αυτή η παραδοχή, που έχει πολλές πτυχές, έχει επίσης πολλές αναγνώσεις στον χώρο της εκπαίδευσης αλλά και του πολιτισμού γενικότερα. Σε όλη την καριέρα μου δούλεα εντατικά με το παιδικό κοινό, πράγμα που με βοήθησε να αντιληφθώ τη χρησιμότητα αυτής της ενσωμάτωσης, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί. Οι σύγχρονες έρευνες δείχνουν πως κατά την εξέλιξη και διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός ανθρώπου, τα ερεθίσματα που λαμβάνει λειτουργούν συμπληρωματικά. Αυτό αποδεικνύει τη σημασία μιας σφαιρικής δράσης, έτσι ώστε το παιδί να νιώθει ικανό να χρησιμοποιήσει τη γνώση που λαμβάνει στο σχολείο και εξοικειωμένο εν συνεχεία με τον πολιτισμικό πλούτο και τις τέχνες. Παρότι τα τελευταία πενήντα χρόνια η εκπαίδευση έχει εξελιχθεί δραστικά στην Ελλάδα, η ένταξη των τεχνών και του πολιτισμού δεν έχουν βρει ακόμα τη θέση που τους αξίζει στον εκπαιδευτικό χώρο. Στο πλαίσιο αυτής της εισήγησης θα αναπτύξω πως και γιατί αυτή η πρακτική μπορεί να αλλάξει, ποιοι τρόποι υπάρχουν για κάθε ηλικιακή ομάδα, ποιοι είναι οι κεντρικοί παράγοντες, ποιος ο ρόλος του μουσείου καθώς και σε τι αποτελέσματα μπορούμε να στοχεύουμε. Εμβαθύνοντας στο θέμα, θα παρουσιάσω το παράδειγμα του προγράμματος «Τέχνη για να Μεγαλώσεις - Art pour Grandir» που υλοποιείται στο Παρίσι από τον οργανισμό FMAC και φέρνει την τέχνη στην εκπαίδευση, δημιουργώντας προγράμματα κατάλληλα για κάθε ηλικιακή μονάδα.

Παρασκευή Φώτη

Συνδέοντας την αρχαία με τη νέα ελληνική γλώσσα μέσα από μια καινοτόμο μέθοδο

Στην εισήγηση αυτή θα γίνει αρχικά μια συνοπτική παρουσίαση βασισμένη σε θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη του παιδιού και του τρόπου που αυτό μαθαίνει αφενός και των πολλαπλών τύπων νοημοσύνης του Gardner αφετέρου. Στη συνέχεια, θα αναπτυχθεί η μεθοδολογία της έρευνας με τα στατιστικά αποτελέσματα και τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την εφαρμογή μιας μεθόδου εξοικείωσης και σύνδεσης της αρχαίας με τη νέα ελληνική γλώσσα η οποία εκτιμήθηκε ως επιτυχημένη από όλους τους εμπλεκόμενους, εκπαιδευτικούς, γονείς αλλά κυρίως μαθητές.

Βασιλική Χαϊδεμενάκου

Η λογοτεχνία στην εκπαίδευση: Από τη γνώση στην αισθητική εμπειρία

Η λογοτεχνία ως τέχνη του λόγου και ως μάθημα: δύο διιστάμενες απόψεις και προσεγγίσεις ή δύο αλληλοσυμπληρούμενες προοπτικές που στοχεύουν στην ενεργοποίηση του μαθητή, στη διεύρυνση του ορίζοντα της σκέψης του και παράλληλα στη ουσιαστικότερη κατανόηση και εμβάθυνση του γλωσσικού του κώδικα; Η διδακτική εμπειρία καταδεικνύει ότι η διάκριση μεταξύ γνωστικού αντικειμένου και τέχνης εγείρει ενστάσεις και παραμένει διφορούμενη. Η λογοτεχνία αποτελεί ερμηνευτική διαδικασία απόδοσης του νοήματος και μελέτης των γλωσσικών δομών και επιλογών του πομπού ή αυτόνομη, προσωπική νοηματοδότηση του έργου; Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να καταθέσει, υπό το πρίσμα του προαναφερόμενου προβληματισμού, σκέψεις και προτάσεις, ώστε το μάθημα της Λογοτεχνίας να καταστεί όχι απλώς ενδιαφέρον για τον μαθητή αλλά απαιτητική μαθησιακή διαδικασία που καλλιεργεί την κριτική σκέψη, εμβαθύνει στη μελέτη και κατανόηση της ποικιλομορφίας της γλώσσας, εμπλουτίζει τις γνώσεις και εξοικειώνει τον μαθητή με κριτήρια ατομικής αξιολόγησης - αποτίμησης των λογοτεχνικών έργων, διαδικασία που συναιρεί γνώση και αισθητική εμπειρία, εναρμονίζεται και πραγματώνει τις αρχές του

κριτικού γραμματισμού. Αρχικά, αναφέρονται συνοπτικά οι αρχές και οι στόχοι του κριτικού γραμματισμού. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο θεωρητικός προβληματισμός σχετικά με τη μοναδικότητα του νοήματος, τον ρόλο του συγγραφέα και την ανταπόκριση του αναγνώστη. Ακολούθως, επισημαίνονται οι βασικές σχολές της κριτικής και η οπτική στην οποία εστιάζουν με συγκεκριμένα παραδείγματα σε κείμενα των σχολικών βιβλίων του Λυκείου. Καταληκτικά, επιχειρείται να καταδειχθεί πως η βαθμιαία εξοικείωση με βασικές θεωρητικές αρχές συμβάλλει στην προσωπική ερμηνεία και αποτίμηση του έργου, καλλιεργεί μεταγλωσσικές δεξιότητες, ενισχύει την κριτική σκέψη και εμπλουτίζει με αισθητικές εμπειρίες. Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ο συσχετισμός της διδακτικής προσέγγισης με τον νέο τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος της Λογοτεχνίας και τις ερωτήσεις των κριτηρίων του ΙΕΠ.

Σταυρούλα Χαϊδεμενάκου

Πρωθούμε τη φιλιανανωσία μετασηματίζοντας δυσλειτουργικές πεποιθήσεις μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της αισθητικής εμπειρίας

Η συνθετική μέθοδος της μετασηματίζουσας μάθησης μέσω της αισθητικής εμπειρίας είναι μια σύγχρονη εκπαιδευτική τεχνική που προσφέρει τα πλεονεκτήματα μιας βιωματικής διαθεματικής μεθόδου. Αποτελεί καινοτόμο διδακτική διαδικασία που κινητοποιεί πολλές περιοχές του εγκεφάλου και συνεπώς συνεισφέρει στο να παραμείνει η νέα γνώση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη μακρόχρονη μνήμη, βοηθάει να εκτιμήσουν οι μαθητές την ομορφιά, να προβληματίζονται, να καλλιεργούν τον κριτικό τους στοχασμό και να μετασηματίζουν δυσλειτουργικές αντιλήψεις. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιάσουμε μια διδακτική πρόταση που αφορά την εφαρμογή της διδακτικής μεθόδου της μετασηματίζουσας μάθησης μέσω της αισθητικής εμπειρίας καθώς και την αναθεώρηση δυσλειτουργικών πεποιθήσεων των μαθητών σχετικά με την αντίληψή τους για την ανάγνωση ως ψυχαγωγική δραστηριότητα που έχει ενδιαφέρον και προσφέρει πολλαπλά οφέλη στην ανάπτυξή τους. Στόχοι μας είναι αφενός η ανάδειξη της σημασίας της δημιουργικής αξιοποίησης έργων τέχνης (πίνακες του Pablo Picasso και της Françoise Collandre) στην ανάπτυξη του κριτικού στοχασμού των μαθητών και αφετέρου η παρουσίαση της πρακτικής μεθόδου της μετασηματίζουσας μάθησης μέσω της αισθητικής εμπειρίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Με την παρουσίαση αυτή επιχειρείται η μελέτη μιας νέας προσέγγισης που στηρίζεται θεωρητικά στις παιδαγωγικές απόψεις των Freire (προβληματίζουσα εκπαίδευση), Mezirow (χρήση της αισθητικής εμπειρίας στη μετασηματίζουσα μάθηση), της τεχνικής του Perkins για τη συστηματική παρατήρηση των έργων τέχνης και την τεχνική της μετασηματίζουσας μάθησης μέσα από την αισθητική εμπειρία του Αλέξη Κόκκου. Η προσέγγιση αυτή, που εφαρμόστηκε πιλοτικά σε τμήμα 15 μαθητών/τριών της Β΄ τάξης του 5ου Γυμνασίου Ιωαννίνων το σχολικό έτος 2014-2015, μπορεί επίσης να εφαρμοστεί και κατά την προσέγγιση του ζητήματος της ετερότητας.

Ιωάννα Χαλεπά

Καλλιεργώντας διαπολιτισμική συνείδηση σε μαθητές σχολικής ηλικίας

Η παρουσία στη χώρα μας δεκάδων χιλιάδων μαθητών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο έχει διαμορφώσει μια νέα πραγματικότητα για τη δομή και τη λειτουργία του ελληνικού σχολείου, γεγονός το οποίο καθιστά αναγκαία την προσαρμογή του στα νέα δεδομένα. Με αφορμή το βιβλίο «Το κουτί του Σιλάν» της Άλκηστης Χαλικιά, στο παρόν εργαστήριο παρουσιάζονται πρωτότυπες βιωματικές δραστηριότητες, με στόχο οι μαθητές να αναπτύξουν μια διαπολιτισμική προοπτική σκέψης και θέασης της πραγματικότητας. Μέσα από τη βιωματική μάθηση, στην οποία δεσπόζουσα θέση κατέχει η προσωπική εμπειρία, οι μαθητές θα συν-αισθανθούν και θα συν-κινηθούν, προκειμένου να κατανοήσουν την εμπειρία του «άλλου». Οι συμμετέχοντες θα αποκτήσουν πρακτικές γνώσεις για το πώς να προσεγγίζουν την πολυπολιτισμική λογοτεχνία κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Κωνσταντία Χαραλάμπους, Χρίστος Παπαδημητρίου

Συμπερίληψη εφήβων και ηλεκτρονικά μέσα

Η αποτελεσματική και κατ' επέκταση βιώσιμη συμπερίληψη των μαθητών που παρουσιάζουν τάσεις περιθωριοποίησης αποτελεί ένα από τα ζητούμενα στον χώρο της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, ένα ζητούμενο που παραμένει ακόμη δυστυχώς στη σφαίρα του

απραγματοποίητου. Παράλληλα, η καθημερινότητά μας τα τελευταία χρόνια έχει αλλάξει ραγδαία λόγω της έντονης χρήσης, από όλους μας, των ηλεκτρονικών μέσων. Το γεγονός αυτό φαίνεται πως έχει τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα. Οι πιο πάνω σκέψεις μάς οδήγησαν σε μια προσπάθεια διερεύνησης της σχέσης των εφήβων που ενδέχεται να περιθωριοποιούνται με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων καθώς και με τον βαθμό στον οποίο προωθούν ή απωθούν τη συμπερίληψη. Για τη διερεύνηση του προαναφερθέντος θέματος επιλέξαμε ως καταλληλότερη τη μικτή μεθοδολογική προσέγγιση. Συγκεκριμένα, για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήσαμε την ακολουθητική διερευνητική στρατηγική, ενώ για την ανάλυσή τους επιστρατεύθηκε η θεμελιωμένη θεωρία. Το δείγμα του ποσοτικού μέρους της έρευνας αποτελείται συνολικά από 600 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αντίστοιχα, το δείγμα του ποιοτικού μέρους της έρευνας αποτελείται από 138 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η έρευνα χρονικά διήρκεσε από τον Οκτώβριο του 2019 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2019. Ολοκληρώνοντας την ερευνητική διαδικασία, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η χρήση ηλεκτρονικών μέσων και ιδιαίτερα η ενασχόληση των εφήβων μαθητών που παρουσιάζουν περιθωριοποιητικές τάσεις με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση οδηγεί στη ανάγκη συμπερίληψής τους.

Κωνσταντία Χαραλάμπους, Χρίστος Παπαδημητρίου

Το συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου και η διοίκηση βάσει ενός συμπεριληπτικού μοντέλου ηγεσίας

Η παρούσα εισήγηση αναφέρεται στα αποτελέσματα της διενέργειας μιας έρευνας δράσης με βασικό σκοπό τη συμπερίληψη των μαθητών της Ειδικής Μονάδας ενός συγκεκριμένου σχολείου. Ουσιαστικά, η έρευνα συνδυάζει θέματα που αφορούν τον τομέα της εκπαιδευτικής διοίκησης και της ειδικής εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα, μελετώνται τα εμπόδια που εμφανίζονται στην προσπάθεια του διευθυντή του υπό έρευνα σχολείου για συμπερίληψη των μαθητών της Ειδικής Μονάδας. Οι συνεντεύξεις, οι ομάδες εστίασης, οι παρατηρήσεις και το ερωτηματολόγιο ήταν τα βασικά ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της έρευνας δράσης. Στην έρευνα, που είχε διάρκεια 10 μηνών και διενεργήθηκε σε ένα σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Κύπρου στο οποίο στεγάζεται Ειδική Μονάδα, έλαβαν μέρος 112 εκπαιδευτικοί και 493 μαθητές. Ολοκληρώνοντας την ερευνητική διαδικασία, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι το βασικότερο εμπόδιο σε μια τέτοια προσπάθεια είναι το συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Νίνα Χαριτάτου

Η ξένη γλώσσα στην προσχολική ηλικία

Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός θεωριών –που πηγάζουν από τα ευρήματα ενός ικανού όγκου έρευνας– αναφορικά με την ικανότητα των παιδιών προσχολικής ηλικίας να εκμεταλλεύονται τις βιολογικές τους τάσεις και δυνατότητες που ευνοούν την εκμάθηση της μητρικής αλλά και μιας δεύτερης/ξένης γλώσσας. Η παρούσα εισήγηση ξεκινά παραθέτοντας κάποια από τα αποτελέσματα αυτών των σχετικών ερευνών, τα οποία υπογραμμίζουν την αυξημένη ικανότητα του παιδικού εγκεφάλου να εφαρμόζει μηχανισμούς και διεργασίες που καταλήγουν στην πλήρη κατάκτηση μιας γλώσσας (αρχικά της μητρικής), ενώ γίνεται αναφορά και στις μελέτες εκείνες που επικεντρώνονται στους τρόπους με τους οποίους ο μηχανισμός κατάκτησης της πρώτης γλώσσας υποβοηθά την κατάκτηση της δεύτερης (ξένης) καθώς και στη θετική αλληλεπίδραση των δύο γλωσσικών συστημάτων. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται στους τρόπους προσέγγισης της διδασκαλίας (μεθοδολογία) της τελευταίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, τρόποι που περιορίζονται σε παιγνιώδεις δραστηριότητες οι οποίες καλλιεργούν τις προσληπτικές δεξιότητες των παιδιών (κυρίως την ακουστική αντίληψη μέσω της κατανόησης του προφορικού λόγου) αλλά και σε δραστηριότητες που ευνοούν την ολιστική φιλοσοφία διδασκαλίας και γενικότερα εκπαίδευσης, μέρος της οποίας είναι οι βιωματικές και επικοινωνιακές ασκήσεις που βασίζονται στα εμπειρικά γεγονότα της καθημερινής ζωής. Στόχος της εισήγησης είναι να αντικρούσει τον φόβο με τον οποίο αντιμετωπίζεται η πρόταση της εισαγωγής της ξένης γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση (φόβος που στις περισσότερες περιπτώσεις πηγάζει από άγνοια), καταδεικνύοντας πως το εν λόγω εγχείρημα όχι μόνο συνάδει με τις μαθησιακές δυνατότητες των νηπίων αλλά και ότι επιπροσθέτως: α) ευνοεί τον εγγραμματισμό στη μητρική γλώσσα, β) αποβλέπει στην επίτευξη άλλων μαθησιακών στόχων που σχετίζονται με την ιδέα της ολιστικής παιδείας

και προσέγγισης της γνώσης, γ) συνάδει στην καλλιέργεια των βασικών κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων που βοηθούν στη μετέπειτα προσωπική ευημερία του παιδιού αλλά και στη διαμόρφωση της κοινωνικής του προσωπικότητας.

Μαρία Χαρτοματσίδου-Τερεμπεσίβα, Μαρία Γιαννακού

Ανακαλύπτοντας τον μαγευτικό κόσμο του κινηματογράφου μέσα στην «καταιγίδα»: Υλοποιώντας ένα πρόγραμμα διδασκαλίας του κινηματογράφου στο 20ό Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς στην εποχή του covid-19

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Παιδαγωγικής οι τεταρτοετείς φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Κινηματογράφου ΑΠΘ, υπό την επίβλεψη του κυρίου Δ. Γουλή, οργανώνουν και υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα κινηματογράφου σε σχολεία. Απώτερος σκοπός είναι η δημιουργία ταινιών από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Σε συνεργασία με το 20ό Δημοτικό σχολείο Καλαμαριάς και την υπεύθυνη δασκάλα της Ε΄ τάξης Μαρία Στήβενς, κατά την περίοδο Μαρτίου-Ιουνίου 2020 και εν μέσω της πανδημίας, δημιουργήσαμε ένα πρόγραμμα εννέα μαθημάτων, το οποίο περιλάμβανε δύο διά ζώσης και επτά εξ αποστάσεως μαθήματα. Στα διά ζώσης μαθήματα εφαρμόσαμε παιχνίδια γνωριμίας, μοιράσαμε ερωτηματολόγια για να μάθουμε τις γνώσεις και τα ενδιαφέροντά των παιδιών, χρησιμοποιήσαμε παρουσιάσεις και προβάλαμε αποσπάσματα ταινιών· στη συνέχεια, με μια σειρά σχεδιασμένων συζητήσεων παρατηρήσαμε ότι αναπτύχθηκε η κριτική σκέψη των παιδιών σχετικά με την κατασκευή αλλά και την παρακολούθηση μιας ταινίας. Στα εξ αποστάσεως μαθήματα ανακαλύψαμε νέους τρόπους διδασκαλίας, όπως οι ψηφιακές παρουσιάσεις, οι βιντεο-διαλέξεις, τα κουίζ και τα διαδικτυακά ερωτηματολόγια και ασκήσεις. Η ανταπόκριση των παιδιών στα διά ζώσης μαθήματα ήταν πολύ θετική: έδειξαν μεγάλο ενθουσιασμό και δημιουργικό πνεύμα, τα οποία μας ακολούθησαν και στα πρώτα εξ αποστάσεως μαθήματα. Με το πέρασμα του χρόνου η μείωση της συμμετοχής στα εξ αποστάσεως μαθήματα μάς οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η πιο κατάλληλη μέθοδος για τη διδασκαλία του κινηματογράφου είναι αυτή που αξιοποιεί έναν δημιουργικό συνδυασμό διαδικτυακών μεθόδων. Το ιδανικό πρόγραμμα θα ήταν αυτό που περιλαμβάνει βιντεο-διαλέξεις για κάθε θεματική ενότητα που θα παρακολουθούν τα παιδιά, ενώ οι γνώσεις τις οποίες αποκομίζουν θα επαληθεύονται μέσω της εφαρμογής δημιουργικών ασκήσεων στην τάξη, αξιοποιώντας κάμερες, ηλεκτρικό υπολογιστή, κινητά, φώτα ή οποιονδήποτε άλλο διαθέσιμο εξοπλισμό.

Δήμητρα Χατζηαγγελάκη

Ο διευθυντής ως «κοινωνικός λειτουργός» ενός αποτελεσματικού σχολείου

Ο 21ος αιώνας με τις αλλαγές που κομίζει στον χώρο της πολιτικής, της οικονομίας, της διοίκησης, του πολιτισμού, του περιβάλλοντος και της δημογραφίας έχει διαμορφώσει νέες συνθήκες στους κόλπους της εκπαίδευσης, συνθήκες που υπακούουν, ενδεικτικά, στους όρους: νέες επικοινωνιακές και τεχνολογικές δεξιότητες των συντελεστών της, διαρκής ανανέωση της γνώσης, κριτική σκέψη, καινοτομία και επιχειρηματικότητα. Στο νέο αυτό συγκείμενο η αποτελεσματική διοίκηση των σχολικών μονάδων, που συνιστούν κύτταρα του εκπαιδευτικού συστήματος, είναι αναγκαία συνθήκη για τη μελλοντική ευημερία. Από την ισχύουσα θεωρητική και ερευνητική ανασκόπηση έχει διαφανεί ότι σημαντικό ρόλο για την κατάκτηση αυτού του επιτεύγματος μπορεί να παίξει ο σχολικός διευθυντής. Η παρούσα εισήγηση συνιστά το αποτέλεσμα μιας ευρύτερης ερευνητικής μελέτης με θέμα «Η επίδραση της συναισθηματικής νοημοσύνης και του ηγετικού προτύπου που υιοθετεί ο διευθυντής μιας σχολικής μονάδας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην αποτελεσματικότητα της διοίκησης». Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, η συναισθηματική νοημοσύνη μελετάται ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας. επίσης, διερευνώνται τα ηγετικά πρότυπα, δηλαδή το γραφειοκρατικό, το αυταρχικό και το δημοκρατικό, καθώς και τα σύγχρονα ηγετικά μοτίβα της Μετασχηματιστικής, Κατανοημένης, Χαρισματικής ηγεσίας και της Διοίκησης - Ηγεσίας Ολικής Ποιότητας. Τα βασικά ερωτήματα που διερευνήθηκαν αφορούν το αν οι εκπαιδευτικοί θα χαρακτήριζαν τη διοίκηση της σχολικής μονάδας αποτελεσματική και αν όχι για ποιους λόγους και το πώς θα έπρεπε να διοικείται η σχολική μονάδα που υπηρετούν και τι θα έπρεπε αν αλλάξει στη διοίκηση του σχολείου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγιο σε ημερήσια δημόσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της περιφέρειας Αττικής και οι ομάδες-στόχοι που αποτέλεσαν υποκείμενα της ερευνητικής μελέτης ήσαν οι διευθυντές και οι εκπαιδευτικοί των εν λόγω σχολικών

μονάδων. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται τα συνδυαστικά συμπεράσματα της σχετικής ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας, τα οποία αναδεικνύουν τον σχολικό διευθυντή σε «κοινωνικό λειτουργό».

Μαρία Χατζηαγόρου

Το δημιουργικό σχολείο: Μουσική - Κοινωνία – Εκπαίδευση

Αρχικά, με μια μικρή ιστορική αναδρομή θα σκιαγραφηθεί το θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με το φαινόμενο της δημιουργικότητας, η εμφάνιση του όρου στους κόλπους των επιστημών. Θα οριστεί το φαινόμενο της δημιουργικότητας: τι είναι, με ποιο τρόπο μετριέται, ποιες οι ευνοϊκές προϋποθέσεις εμφάνισής της δημιουργικότητας, ποιες αξίες τη συνοδεύουν, ποια τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του δημιουργικού ανθρώπου. Στη συνέχεια, θα προσδιοριστεί η δημιουργικότητα στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας: το πώς ενθαρρύνεται η δημιουργικότητα μέσα στο μάθημα, ποια είναι τα μέχρι σήμερα πορίσματα των ειδικών επιστημόνων σχετικά με το θέμα. Ακολουθεί αναφορά στην ελληνική και στην ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πραγματικότητα: αφενός στο θεσμικό πλαίσιο και αφετέρου στις απόψεις επιφανών σύγχρονων επιστημόνων σχετικά με το φαινόμενο της δημιουργικότητας. Στη συνέχεια, θα μιλήσουμε για τη σύνδεση της δημιουργικότητας με το μάθημα της Μουσικής. Η διδασκαλία της μουσικής είναι κάτι περισσότερο από τη διδασκαλία θεωρητικών γνώσεων σχετικών με τη μουσική. Είναι η παροχή δυνατότητας στους μαθητές για μια δημιουργική επαφή με τον κόσμο της μουσικής. Η τέχνη της μουσικής από την άλλη είναι κάτι περισσότερο από την παραγωγή δομημένα όμορφων κι εκφραστικών ήχων. Το βασικότερο εργαλείο της είναι το ανεπανάληπτο της εμπειρίας. Η τέχνη είναι μιας ζωτικής σημασίας δραστηριότητα όσο και η επιστήμη, και μάλιστα αγγίζει σφαίρες δραστηριότητας που η επιστήμη δεν μπορεί να φτάσει. Τι συμβαίνει όμως στην καθημερινή πράξη; Τα σχολεία μας ενδιαφέρονται πρωτίστως για την αφηρημένη γνώση, την οποία οι μαθητές καλούνται να επιδεικνύουν σε πρώτη ζήτηση. Όταν δοθεί στους μαθητές η ευκαιρία να δημιουργήσουν μουσική στο παρόν, θα είναι σαν να εισάγουμε στο σχολείο μια νέα στάση, μια στάση που μπορεί να ανατρέψει την ωφελμιστική τωρινή νοοτροπία και να καλλιεργήσει δημιουργικούς ανθρώπους.

Νάντια Χατζηθεοδώρου

Οι αντιλήψεις και οι πρακτικές των Ελλήνων εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής σχετικά με τη σημασία της αίσθησης του ανήκειν για τους μαθητές και την επιρροή της στη συμπεριφορά τους

Πλήθος ερευνών έχει επισημάνει ανησυχητική αύξηση στα ποσοστά προβλημάτων συμπεριφοράς των μαθητών, ενώ οι δάσκαλοι παγκοσμίως αναφέρουν πως η διαχείριση της σχολικής τάξης είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν. Οι δάσκαλοι και τα σχολεία συχνά εφαρμόζουν πρακτικές που στοχεύουν να «διορθώσουν» το παιδί, αγνοώντας τις επιρροές του περιβάλλοντος. Παράλληλα, πλήθος ερευνών υποστηρίζει πως όταν οι μαθητές αναπτύξουν μια αίσθηση του ανήκειν με το σχολικό περιβάλλον, ακολουθούν τους κανόνες του. Ο στόχος αυτής της πιλοτικής έρευνας είναι να ερευνήσει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής στην Ελλάδα σχετικά με τη σημασία της αίσθησης του ανήκειν για τους μαθητές, καθώς και να εντοπίσει πρακτικές που εφαρμόζουν οι δάσκαλοι και, κατά τη βιβλιογραφία, την προάγουν ή την υποβαθμίζουν. Ταυτόχρονα, η έρευνα εξετάζει την επιρροή της αίσθησης του ανήκειν των μαθητών στη συμπεριφορά τους στο σχολείο. Η έρευνα αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης κατά την οποία διεκπεραιώθηκαν παρατηρήσεις στη σχολική τάξη υπό τη μορφή σημειώσεων και ηχογραφήσεων του μαθήματος. Μετά το πέρας των παρατηρήσεων διεξήχθη μια συνέντευξη με τη δασκάλα της τάξης. Η ανάλυση των παρατηρήσεων βασίστηκε στη θεματική ανάλυση και η συνέντευξη αναλύθηκε ακολουθώντας τα βήματα της IPA. Η δασκάλα ανέφερε πως θεωρεί σημαντική την αίσθηση του ανήκειν για τους μαθητές, δίνοντας έμφαση στην ακαδημαϊκή τους επίδοση, ενώ εφάρμοσε πρακτικές που προάγουν αλλά και υποβαθμίζουν την αίσθηση του ανήκειν των μαθητών. Η συμπεριφορά των μαθητών αντικατόπτριζε: α. την αίσθηση του ανήκειν, β. ουδετερότητα, και γ. την αίσθηση του μη ανήκειν. Μαθητές που εκδήλωναν προβλήματα συμπεριφοράς είχαν συμπεριφορές ενδεικτικές του μη ανήκειν. Φαίνεται πως η προώθηση της αίσθησης του ανήκειν των μαθητών θα μπορούσε να ωφελήσει μαθητές με προβλήματα συμπεριφοράς.

Δημοσθένης Χατζηλέλεκας

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ΕΞΑΕ) και διδασκαλία του μαθήματος της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας σε τάξεις μαθητών-προσφύγων Δ.Υ.Ε.Π. και Ζ.Ε.Π. Πρόταση καλών πρακτικών

Η παρούσα εργασία αφορά πρόταση καλών πρακτικών για την εξ αποστάσεως διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας σε τμήματα Δ.Υ.Ε.Π. (Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων) και σε τμήματα Ζ.Ε.Π. (Ζώνης Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας). Η πρότασή μας αφορά την αξιοποίηση των προτεινόμενων επίσημων πλατφορμών σύγχρονης εκπαίδευσης eClass και e-me και των ιστοσελίδων των σχολείων για την υλοποίηση της ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς και τη χρήση της πλατφόρμας Cisco-Webex για την πραγματοποίηση της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε μια έκτακτη χρονική περίοδο, όπως αυτή της τρίμηνης αποχής από τη διά ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία λόγω της πανδημίας (covid-19) που βιώσαμε. Σκοπός της εργασίας είναι η διάχυση καλών πρακτικών προς τις/τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν σε τμήματα Δ.Υ.Ε.Π. και Ζ.Ε.Π. για την όσο το δυνατόν καλύτερη υποστήριξη των μαθητών-προσφύγων. Υποθέτουμε ότι με την κατάλληλη παιδαγωγική υποστήριξη των εκπαιδευτικών οι προτεινόμενες πλατφόρμες θα είναι αποτελεσματικές για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας προς τους μαθητές-πρόσφυγες, εφ' όσον υπάρχει κεντρικός σχεδιασμός, ομοιογένεια του παρεχόμενου εκπαιδευτικού υλικού, ομοιογένεια των χρησιμοποιούμενων μεθόδων, τήρηση ενός στοιχειώδους κοινού εβδομαδιαίου προγράμματος για όλη την επικράτεια, εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών στο διαδίκτυο και στοιχειώδης εξοικείωσή τους, όπου απαιτείται.

Εύη Χατζηπρίμου, Κατερίνα Τσαχηρίδου

Προσεγγίζοντας φυσικά και χημικά φαινόμενα στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Αλεξανδρούπολης: Μια πρόταση εκπαιδευτικών σχεδιασμών σε μη τυπικό πλαίσιο μάθησης για παιδιά

Δύο εκπαιδευτικά προγράμματα με αντικείμενο τις φυσικές επιστήμες σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν στο μουσείο Φυσικής Ιστορίας Αλεξανδρούπολης για παιδιά προσχολικής και πρώτων τάξεων δημοτικού. Η καινοτομία των προγραμμάτων έγκειται στον τρόπο παρέμβασης καθώς και στη διαμόρφωση του χώρου των εργαστηρίων και τον εμπλουτισμό τους με εξοπλισμό και υλικό. Βασικός στόχος ήταν η κατανόηση φυσικών φαινομένων και εννοιών τα οποία τα παιδιά συναντούν στην καθημερινότητα τους και συνήθως τα αντιλαμβάνονται ως κάτι που απλά «συμβαίνει» ή ως κάτι «μαγικό». Ξεκινώντας από αυτήν τη «μαγική» θεώρηση, μέσα από τη διατύπωση υποθέσεων και τον πειραματισμό, τα παιδιά οδηγήθηκαν στην επιστημονική εξήγηση και στην κατάκτηση της επιστημονικής μεθόδου. Η διαμόρφωση του μουσειακού χώρου δεν είχε ως στόχο τη δημιουργία ενός άρτιου εργαστηρίου φυσικής με επιστημονικό εργαστηριακό εξοπλισμό. Αξιοποιήθηκαν υλικά που τα παιδιά συναντούν και χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους. Ο εργαστηριακός χώρος δεν ήταν στατικός, αλλά εμπλουτιζόταν και διαμορφωνόταν συνεχώς με υλικό, δίνοντας πολλά ερεθίσματα για προβληματισμό, ανακάλυψη και εμπλοκή. Τα δύο προγράμματα, ενώ πραγματεύονταν κοινά φυσικά φαινόμενα, διαφοροποιούνταν ως προς την προσέγγιση λόγω της διαφορετικής ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονταν. Το πρόγραμμα για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αξιοποιούσε τη φιγούρα του μάγου και τα καλούσε να μπουν σε αυτόν τον ρόλο, προκειμένου σταδιακά να απορρίψουν τη θεώρηση του «μαγικού» και να οδηγηθούν σε ρόλο επιστήμονα. Το πρόγραμμα για τα παιδιά πρώτων τάξεων δημοτικού τα έβαζε σε ρόλο επιστήμονα, καλώντας τα –μέσα από τη διεκπεραίωση αποστολών– να οδηγηθούν στην επιστημονική θεώρηση. Και στα δύο προγράμματα οι εμπυχωτές υιοθέτησαν αντίστοιχα τους φανταστικούς ρόλους του μάγου και του επιστήμονα, προκειμένου να κινητοποιήσουν τις ομάδες. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που σχεδιάζονται και υλοποιούνται σε μη τυπικό πλαίσιο μάθησης, όπως αυτό του Μουσείου, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τις γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών, έχοντας ως γνώμονα τη σημασία του παιχνιδιού στη μαθησιακή διαδικασία.

Βασιλική Χατζηλέρη

Σύγχρονη διδακτική της λογοτεχνίας: Ολοκληρωμένη πρόταση διδασκαλίας του ποιήματος «Ιθάκη» του Κωνσταντίνου Καβάφη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση μιας ολοκληρωμένης διδακτικής πρακτικής για το ποίημα «Ιθάκη» του Κ.Π. Καβάφη. Αρχικά, αναφέρονται οι βασικές αλλά και επιμέρους στοχοθεσίες της

διδασκαλίας, ενώ παρουσιάζεται και το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο θα στηριχτεί. Στη συνέχεια, παρατίθενται η μορφή και η μέθοδος της προτεινόμενης διδασκαλίας και παρουσιάζεται η αναλυτική περιγραφή και των τεσσάρων σταδίων της πορείας που θα ακολουθηθεί κατά τη διδασκαλία. Στόχος της παρούσας διδακτικής πρακτικής είναι να προσλάβουν οι μαθητές - αναγνώστες το ποίημα «Ιθάκη» του Κ. Π. Καβάφη ως έργο τέχνης αλλά και ως αισθητικό φαινόμενο με την παράλληλη αξιοποίηση της ζωγραφικής και της μουσικής. Εκτός από τους γενικούς σκοπούς και στόχους της διδασκαλίας των Νεοελληνικών Λογοτεχνικών κειμένων της Α΄ Λυκείου, όπως αυτοί προβλέπονται από το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ - Α.Π.Σ, 2001) τίθενται ως επιμέρους στόχοι για τους μαθητές οι εξής:

- 1) η κατανόηση της αισθητικής λειτουργίας, του συμβολικού χαρακτήρα και της ιδιαιτερότητας της λογοτεχνικής γλώσσας του ποιήματος
- 2) η δημιουργική και κριτική ερμηνεία του λογοτεχνικού έργου
- 3) η εξάσκηση των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών
- 4) η ομαδική εργασία και η καλλιέργεια της διερευνητικής και συνεργατικής συμπεριφοράς
- 5) ο δημιουργικός συνδυασμός των παραδοσιακών μέσων διδασκαλίας με άλλα, πιο νέα και καινοτόμα, εποπτικά μέσα (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, tablet) καθώς και η αποτελεσματική αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας μέσω πλοήγησης σε ιστοσελίδες.

Αβραάμ Χατζόπουλος

Μετρώντας τις δεξιότητες της υπολογιστικής σκέψης μαθητών μέσω εφαρμογών εκπαιδευτικής ρομποτικής και STEM

Στην παρούσα εργασία οι συγγραφείς παρουσιάζουν τη μελέτη τους σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης εφαρμόζουν δεξιότητες της υπολογιστικής σκέψης (ΥΣ), όταν τους δίνονται απλά προβλήματα STEM (Science, Technology, Engineering & Mathematics) που καλούνται να επιλύσουν με δραστηριότητες εκπαιδευτικής ρομποτικής (ΕΡ). Η αφορμή για αυτή την έρευνα ήταν η μεγάλη συμμετοχή και το αυξημένο ενδιαφέρον στην εκδήλωση ΕΡ για μαθητές και γονείς του Δήμου Αγίας Βαρβάρας σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2019. Στην εκδήλωση διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια που κατέγραψαν τις απόψεις των συμμετεχόντων για την ΥΣ, την ΕΡ και το STEM. Οι απαντήσεις τους αποτέλεσαν την αφορμή για τη διεξαγωγή πιλοτικής έρευνας σε μαθητές δημοτικού σχολείου υπό τη μορφή βιωματικού σεμιναρίου, με σκοπό τη διερεύνηση της δυνατότητας ανάπτυξης δεξιοτήτων ΥΣ εφαρμόζοντας δραστηριότητες ΕΡ, όταν τους ζητείται να επιλύσουν αυθεντικά προβλήματα STEM. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: α) οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες ΥΣ, όταν εμπλέκονται σε δραστηριότητες ΕΡ, και β) τα εκπαιδευτικά ρομπότ ενισχύουν τη δέσμευση των μαθητών στον προγραμματισμό και δημιουργούν ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων ΥΣ των μαθητών.

Μαρία Χίου, Ιωάννα Τάλλη

Μελέτη περίπτωσης παιδιού προσχολικής ηλικίας με αυτισμό: Διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων με τη μέθοδο των κοινωνικών ιστοριών

Οι κοινωνικές δεξιότητες συνήθως αναπτύσσονται χωρίς μεγάλη προσπάθεια ή ειδική εκπαίδευση και είναι βασικό στοιχείο για την ένταξη των παιδιών σε μια ομάδα συνομηλίκων. Τα παιδιά με αυτισμό υπολείπονται αυτών των δεξιοτήτων και χρειάζονται συχνά να τις διδαχθούν. Στην παρούσα μελέτη, που αποτελεί μελέτη περίπτωσης, επιχειρήθηκε η βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού και συγκεκριμένα η διδασκαλία του τρόπου με τον οποίο το παιδί προσεγγίζει έναν φίλο του, όταν θέλει να παίξει μαζί του, η διδασκαλία του τρόπου με τον οποίο αντιδρά, όταν έχει συμβεί κάτι που τον έχει ενοχλήσει, καθώς και η διδασκαλία του κατάλληλου τρόπου εναγκαλισμού ενός συνομηλίκου. Ο συμμετέχων είναι ένα παιδί προσχολικής ηλικίας με διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Για την επίτευξη των στόχων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των κοινωνικών ιστοριών. Οι κοινωνικές ιστορίες είχαν τη μορφή εικόνων - καρτών και απεικόνιζαν τη σωστή και τη λάθος συμπεριφορά. Τα εργαλεία της αρχικής και τελικής αξιολόγησης ήταν: οι έγχρωμες προοδευτικές μήτρες Raven, οι κλίμακες λεξιλογίου Crichton, το τεστ ψυχοκοινωνικής προσαρμογής, το ερωτηματολόγιο κοινωνικής επικοινωνίας, όπως και η περιγραφική παρατήρηση πριν και μετά την παρέμβαση. Η διάρκεια της παρέμβασης ήταν περίπου τρεις μήνες με

συχνότητα δύο συναντήσεων την εβδομάδα. Κάθε παρέμβαση διαρκούσε τριάντα λεπτά και συνολικά πραγματοποιήθηκαν δεκαέξι συναντήσεις. Τόσο τα εργαλεία όσο και η περιγραφική παρατήρηση έδειξαν θετικότερα αποτελέσματα μετά την παρέμβαση. Μετά από περίπου τέσσερις μήνες η αξιολόγηση επαναλήφθηκε (follow-up). Τα θετικά αποτελέσματα παρέμειναν και κατά την επαναξιολόγηση, φανερώνοντας ουσιαστική βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού.

Βίκη Χρηστάκη

Προσεγγίζοντας το έργο του Νίκου Καζαντζάκη με πρακτικές της τέχνης της performance

Ξέροντας ότι τα σημερινά παιδιά βομβαρδίζονται από εικόνες τις οποίες καλούνται να κατανοήσουν παθητικά, χωρίς να εκφράσουν το πώς νιώθουν για αυτές, φτιάξαμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο ως κορμό του έχει την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα. Μας ενδιαφέρει η διαδικασία που προάγει την ενεργή συμμετοχή του μαθητή στην ανάγνωση των μουσειακών μας αντικειμένων και μάλιστα μέσω της performance art, η οποία έχει αναδειχθεί σε ένα από τα πιο ριζοσπαστικά μέσα έκφρασης στον κόσμο της τέχνης. Τα εκθέματα του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη που εκπροσωπούν τις καλές τέχνες αποτελούν τα ερεθίσματα που ωθούν τα παιδιά να προβληματιστούν και να συζητήσουν. Υπάρχουν κακές τέχνες; Μπορεί τα κείμενα του Καζαντζάκη να εμπνεύσουν ένα graffiti ή μια performance; Το πρόγραμμα αποτελείται από τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος συζητάμε για τη διαφορά της performance από τις υπόλοιπες παραστατικές τέχνες. Το δεύτερο περιλαμβάνει πρακτικές της performance με αντικείμενα, τεχνικές λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας και σωματική έκφραση. Στο τέλος τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν μια performance για να αποδώσουν μια φράση του Καζαντζάκη. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος «Κοίτα, Σκέψου, Δημιούργησε @ MNK» θέλουμε να ενεργοποιήσουμε το μυαλό και το σώμα των μαθητών, για να ενδυναμώσουμε τη σχέση τους με το Μουσείο αλλά και τη μεταξύ τους σχέση. Στο 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με τίτλο «Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας» θα παρουσιάσω το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Κοίτα, Σκέψου, Δημιούργησε @ MNK» του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη ως εργαστήριο, εστιάζοντας στα δύο τελευταία μέρη του προγράμματος.

Θεανώ Χριστίδου

Το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Μια συστημική προσέγγιση για την ενθάρρυνση της συμπερίληψης των μαθητών της γλωσσικής και πολιτισμικής μειοψηφίας στο συγκείμενο του σύγχρονου μωσαϊκού σχολείου

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από διαρκείς μετακινήσεις πληθυσμών, εξαιτίας κυρίως οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων. Η συνθήκη αυτή επέφερε αιτιοκρατικά αλλαγή στον ιστό των σημερινών συστημάτων, μετατρέποντάς τα από μονοπολιτισμικά σε πολυπολιτισμικά. Σε αυτήν την πραγματικότητα, κράτος και εκπαίδευση καλούνται να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο, έχοντας ως βασική επιδίωξη της ατζέντας τους την ενθάρρυνση της αρμονικής συνύπαρξης όλων των μαθητών. Η συγκεκριμένη μελέτη αποσκοπεί να αναδείξει πρακτικές υποστήριξης και ενθάρρυνσης της συμπερίληψης των μαθητών της γλωσσικής και πολιτισμικής μειοψηφίας στο συγκείμενο του σύγχρονου μωσαϊκού σχολείου. Για την εκπλήρωση του σκοπού της μελέτης πραγματοποιήθηκε κριτική επισκόπηση της ξενόγλωσσης κυρίως αρθρογραφίας που έχει δημοσιευτεί στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Wiley Online Library, ERIC, Springer Link, Taylor & Francis Group. Ως κριτήριο αναζήτησης τέθηκε ο χρόνος δημοσίευσής (<8 έτη), ενώ η δόμηση λέξεων-κλειδίων αποτέλεσε μια σημαντική στρατηγική για την υποβοήθηση της ηλεκτρονικής αναζήτησης της αρθρογραφίας. Από την επισκόπηση προέκυψαν πρακτικές που αναφέρονται στη(ν): 1. εφαρμογή προγραμμάτων ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη νέα κοινωνική πολυπολιτισμική πραγματικότητα, 2. ενθάρρυνση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής διδακτικής, 3. ανάπτυξη διαπολιτισμικών προγραμμάτων διδασκαλίας για τον εκμηδενισμό του ρατσισμού και των προκαταλήψεων, 4. πρόσληψη εκπαιδευτικών με αναπτυγμένες διαπολιτισμικές ικανότητες, 5. συνεργασία του σχολείου με τους γονείς των μαθητών και με την τοπική κοινωνία, 6. εφαρμογή ευέλικτων και μαθητοκεντρικών προσεγγίσεων διδασκαλίας προσαρμοσμένων στα διαφορετικά μαθησιακά στυλ, όπως και στο πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών της μειοψηφίας, 7. δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων στα οποία κυριαρχεί ο αμοιβαίος σεβασμός για την πολιτισμική ετερότητα, και 8. παροχή ίσων και νοηματοδοτούμενων ευκαιριών πρόσβασης στα

μορφωτικά αγαθά με σκοπό την επίτευξη υψηλών ακαδημαϊκών επιδόσεων για τους μαθητές της ισχύουσας κουλτούρας αλλά και για αυτούς της υπο-εκπροσωπούμενης. Καταλήγουμε πως αυτό το μοντέλο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δύναται να παρέχει μια ολιστική προσέγγιση στη συμπερίληψη των συγκεκριμένων σπουδαστών, καλλιεργώντας παράλληλα στέρεες βάσεις για τη διεύρυνση της διαπολιτισμικής συνείδησης και επικοινωνίας στο σύγχρονο μωσαϊκό σχολείο.

Θεανώ Χριστίδου

Δυσκολίες στην εφαρμογή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (Σ.Ε) για τους μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Ε.Ε.Α): Κοινωνικο-πολιτισμικές προκλήσεις ή εγγενή εμπόδια;

Τα τελευταία χρόνια η πολιτική της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (Σ.Ε) έχει τοποθετηθεί στο επίκεντρο του παγκόσμιου διαλόγου με απώτερο σκοπό την άρση των εμποδίων στον χώρο της εκπαίδευσης. Χαρακτηριζόμενη ως κοινωνικό κίνημα απέναντι στον αποκλεισμό, η Σ.Ε μεριμνά για την αναδιαμόρφωση των σχολικών συστημάτων, προκειμένου αυτά να μπορέσουν να ανταποκριθούν καλύτερα στην ποικιλομορφία των μαθητών τους και κυρίως αυτών που προέρχονται από ιστορικά περιθωριοποιημένο υπόβαθρο. Ωστόσο, παρά την αξιακή σκοπιμότητα της Σ.Ε, οι μαθητές με Ε.Ε.Α αντιμετωπίζουν πολλαπλές προκλήσεις κατά το εγχείρημα της συμπερίληψής τους στο επίσημο σχολείο. Η μελέτη αποσκοπεί να αναδείξει τις προκλήσεις αναφορικά με την εφαρμογή της Σ.Ε για τους μαθητές με αναπηρία ή/και Ε.Ε.Α, προκειμένου να προκαλέσει τον αναστοχασμό ιθυνόντων και εκπαιδευτικών σε σχέση με την πολιτική και πρακτική τους σε μια προσπάθεια να πυροδοτήσει τις προσπάθειες ανασυγκρότησής τους. Η μέθοδος που υιοθετήθηκε είναι αυτή της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Ειδικότερα, πραγματοποιήθηκε εκτενής ανασκόπηση της δημοσιευμένης στις βάσεις δεδομένων Eric, Research Gate, Sage Journals, Taylor & Francis Group & Wiley Online Library ξενόγλωσσης ερευνητικής αρθρογραφίας. Η επισκόπηση έδειξε πως οι κυριότερες προκλήσεις αφορούν: 1. διαχωριστικά περιβάλλοντα / δομές μάθησης, 2. ανεπαρκείς σχολικές εγκαταστάσεις, εκπαιδευτικό υλικό και υλικοτεχνική υποστήριξη, 3. στείρο και άκαμπτο αναλυτικό πρόγραμμα, 4. έλλειψη εκπαιδευτικής κατάρτισης και εμπειρίας, 5. χαμηλές προσδοκίες μελών σχολικού προσωπικού ως προς τις ικανότητες / δυνατότητες των μαθητών, 6. Έλλειψη διδακτικού χρόνου, και 7. προκαταλήψεις / παρανοήσεις αναφορικά με τη «διαφορετικότητα» των οικείων μαθητών. Η φύση των προκλήσεων αυτών μαρτυρά πως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με αναπηρία κατά τη συμπερίληψή τους στο σχολείο δεν είναι εγγενείς στα προσωπικά τους χαρακτηριστικά, αλλά αποτελούν κοινωνικο-πολιτισμικά προϊόντα ή δομήματα. Η διαπίστωση αυτή καθιστά επιτακτική την αναδιαμόρφωση υφιστάμενων πολιτικών και πρακτικών με απώτερο σκοπό την ποιοτική βελτίωση του σχολείου και την ανασυγκρότησή του σε κοινωνικά δίκαια.

Αντριανή Χριστοδούλου

Η Προοδευτική Εκπαίδευση και η μέθοδος project: Παραδείγματα μέσω του ευρωπαϊκού προγράμματος eTwinning

Είναι γενικά αποδεκτό ότι –όπως αναφέρει και ο Dewey– το σχολείο ήταν πάντα ένας κοινωνικός θεσμός. Στη σημερινή κοινωνία που χαρακτηρίζεται ως κοινωνία της γνώσης, η εκπαίδευση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε πολλές πτυχές της ζωής των ανθρώπων, αφού διαμορφώνει το κοινωνικό πεπρωμένο τους και τους πείθει για αυτό. Οι αρχές της αγοράς, στο καπιταλιστικό σύστημα στο οποίο αναπτύσσονται σήμερα οι κοινωνίες, δεν θα μπορούσαν παρά να εισβάλουν και στον χώρο της εκπαίδευσης, διαμορφώνοντας ένα σχολείο που εξυπηρετεί (ανάμεσα σε άλλα) τις ανάγκες της, αφού –σύμφωνα με τον Freire– «στην πραγματικότητα, δεν είναι η εκπαίδευση που διαμορφώνει την κοινωνία με συγκεκριμένες προδιαγραφές, αλλά η κοινωνία η ίδια σχηματίζει τον εαυτό της με τα δικά της πρότυπα και διαμορφώνει την εκπαίδευση, για να συμμορφώνεται με τις αξίες που την συντηρούν». Η πολιτική των «ίσων ευκαιριών» μετατίθεται σε μια πολιτική μείωσης του κόστους και αύξησης της αποτελεσματικότητας, ενώ η αυτονόμηση των σχολείων η οποία επιδιώκεται και εφαρμόζεται σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, όπως επισημαίνει ο Θεριανός, υπονοεί την ύπαρξη και εξωτερικού ελέγχου, αφού κάθε σχολείο αξιολογείται για την πιστή εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος και για τις επιδόσεις του. Ο Dewey υποστηρίζει ότι το άτομο δεν μπορεί να αποκλειστεί από την κοινωνία αλλά ούτε η κοινωνία από το άτομο, ενώ αναφέρεται σε ένα «κοινωνικό άτομο». Στο σημερινό κοινωνικό συγκείμενο θα μπορούσε ίσως η εφαρμογή αρχών της Προοδευτικής Εκπαίδευσης να συμβάλει στη βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης; Μπορεί η μέθοδος

project και η χρήση της στην καθημερινή πρακτική, να συμβάλει στα μαθησιακά αποτελέσματα; Η ερευνήτρια θα προσπαθήσει να αναπτύξει τις σκέψεις της με σαφήνεια, να συζητήσει με το ακροατήριο τα πιο πάνω ερωτήματα και να παρουσιάσει project που έχουν ήδη εφαρμοστεί μέσα από το πρόγραμμα eTwinning.

Χρυσάνθη Χρονοπούλου
Η δημιουργική προσωπικότητα

Με ποιους τρόπους το σχολείο θα καλλιεργήσει στους μαθητές την έμφυτη δημιουργική τους σπίθα; Μπορεί το σχολείο, ακόμη και με όχημα τη διδασκαλία των μαθημάτων που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα, να δώσει στην κοινωνία ανθρώπους δημιουργικούς, κατάλληλους να εργαστούν για το καλύτερο κοινωνικό γίνεσθαι, για την πρόοδο και την εξέλιξη της ζωής, για το «ευ ζην»; Για να μπορέσει ο μαθητής να σκέφτεται και να ενεργεί δημιουργικά, δεν απαιτείται καμιά ιδιαίτερη προίκα, όμως χρειάζεται μια συστηματική διαμόρφωση των ικανοτήτων του. Δημιουργικός άνθρωπος σημαίνει άνθρωπος - πολίτης, που προσφέρει συνειδητά και ελεύθερα με την εργασία του στην κοινωνία ό,τι συμβάλλει στην οικονομική και πνευματική της άνοδο και αντιλαμβάνεται τις επιστημονικοτεχνικές εξελίξεις ως αποτέλεσμα της δημιουργικής του δράσης.

Παγώνα-Ξανθή Ψαθοπούλου, Μαρία Πούμπρου

Τρόποι και μέσα που χρησιμοποιούν οι φοιτητές/τριες του Τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική ηλικία για τη δημιουργία εκπαιδευτικών παιχνιδιών στο πλαίσιο του εργαστηριακού μαθήματος «Παιδί και Παιχνίδι»

Η σημασία του εκπαιδευτικού παιχνιδιού ως υποστηρικτικού μέσου των διαδικασιών ανάπτυξης και μάθησης για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας έχει ήδη επισημανθεί σε πλήθος ερευνών. Ο ρόλος του/της παιδαγωγού αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός, εφόσον αυτός/ή επεκτείνει το παιχνίδι δημιουργώντας τις κατάλληλες προϋποθέσεις αλλά και τα ίδια τα εκπαιδευτικά παιχνίδια, ώστε τα παιδιά να έχουν ευκαιρίες να εξερευνούν, να ανακαλύπτουν, να διαμορφώνουν, να εφαρμόζουν, να διορθώνουν και να εδραιώνουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους. Η παρούσα ερευνητική πρόταση αποτελεί ένα εγχείρημα διερεύνησης των τρόπων και των μέσων που αξιοποιούν οι φοιτητές/τριες του Τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική ηλικία για τη δημιουργία εκπαιδευτικών παιχνιδιών στο πλαίσιο εργαστηριακού τους μαθήματος, καθώς θα είναι εκείνες/οι που, ως πτυχιούχοι παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας, θα επιλέγουν και θα δημιουργούν μελλοντικά τα παιχνίδια. Για τη διεξαγωγή της έρευνάς μας επιλέχθηκε ως καταλληλότερη μέθοδος η τριγωνοποίηση σε μια παράλληλη προσέγγιση: της παρατήρησης, των συνεντεύξεων και του ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι φοιτητές/τριες συνηθέστερα δημιουργούν παιχνίδια, χωρίς να λαμβάνουν σημαντικά υπόψη τους τα αναπτυξιακά στάδια των παιδιών προσχολικής ηλικίας για τα οποία προορίζονται τα παιχνίδια. Αντίθετα, ο στόχος που οι ίδιοι /ες έχουν θέσει για τα παιχνίδια (π. χ. εκμάθηση προμαθηματικών εννοιών) είναι ο παράγοντας που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον σχεδιασμό και την κατασκευή τους. Επιπλέον, συνηθέστερα χρησιμοποιούν για την κατασκευή / δημιουργία των εκπαιδευτικών παιχνιδιών τους άχρηστο υλικό ως το πιο προσβάσιμο και οικονομικό υλικό. Τέλος, αν και συμφωνούν ότι υπάρχει ένα έλλειμμα σε παιχνίδια για παιδιά με ειδικές ανάγκες, δεν καταγράφηκε δημιουργία σχετικού παιχνιδιού. Η παρούσα έρευνα έρχεται να προσφέρει στην παιδαγωγική πράξη, στο πλαίσιο της αναστοχαστικής πρακτικής, και παράλληλα ωθεί σε μελλοντικές έρευνες που σχετίζονται με τις προεκτάσεις στην κοινωνία από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικά κατάλληλων παιχνιδιών για την ηλικία των παιδιών και τα ενδιαφέροντά τους.

Αθηνά Ψαροπούλου

Ο υπερρεαλιστικός λόγος του Ανδρέα Εμπειρικού ως πηγή κινητοποίησης της μαθητικής δημιουργικότητας: Σύθεση λογοτεχνίας και ζωγραφικής

Ο Ανδρέας Εμπειρικός, εισηγητής του υπερρεαλισμού στην Ελλάδα, ακολουθώντας τις υπερρεαλιστικές αισθητικές αναζητήσεις και επιδιώξεις συνέθεσε δύο πεζά ποιήματα που περιλαμβάνονται στη μεταθανάτια ποιητική του συλλογή *Οκτάνα* (1980), τα «Δύο άλογα του Giorgio de Chirico» (1942) και «Σαλτιμπάγκοι στα πέριξ του Παρισιού» (1959), μεταπλάθοντας και ταυτόχρονα ερμηνεύοντας ποιητικά

ζωγραφικούς πίνακες των Giorgio de Chirico και Pablo Picasso αντίστοιχα, όπως αυτοί προβάλλονταν μέσω των ελεύθερων συνειρμών στη μνήμη του ή κινητοποιούσαν μέσω της αισθητής παρουσίας τους την ενόρασή του. Πρόκειται για «εικαστικές αναγνώσεις», «αναγνωρίσεις» σύμφωνα με την ορολογία του André Breton, γνωστών μοντέρνων ζωγραφικών έργων, των «Άλογα στην ακροθαλασσιά» [Cavalli in riva al mare (Les deux chevaux)] (1926) του de Chirico και «Οικογένεια Σαλιμπάγκων» (1905) του Picasso. Οι μαθητές, αφού πρώτα κατανοήσουν την έννοια της «εικαστικής ανάγνωσης» και ποιητικής μετάπλασης και ερμηνείας ζωγραφικών έργων μέσω του υπερρεαλιστικού λόγου του Ανδρέα Εμπειρικού, μπορούν στη συνέχεια να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους και να γίνουν δρώντα υποκείμενα χάρη στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Επίσης, μπορούν είτε να γράψουν τα δικά τους κείμενα, μεταπλάθοντας ποιητικά τους ίδιους ή άλλους πίνακες ζωγραφικής είτε να ζωγραφίσουν τα δικά τους έργα, ερμηνεύοντας δημιουργικά τα δύο πεζά ποιήματα του Εμπειρικού ή άλλα λογοτεχνικά κείμενα. Με αυτόν τον τρόπο θα καλλιεργήσουν τόσο τις νοητικές τους ικανότητες (πρόσληψη, μνήμη, συγκλίνουσα-κριτική σκέψη, αποκλίνουσα-δημιουργική σκέψη) όσο και τις συναισθηματικές τους ικανότητες (ενσυναίσθηση, υπαρξιακή νοημοσύνη), ενώ παράλληλα θα γίνουν οι ίδιοι, με βιωματικό τρόπο, ποιητές - δημιουργοί, επιλύοντας προβλήματα και φτιάχνοντας νέες καλλιτεχνικές συνθέσεις, στις οποίες θα ενοποιείται η λογοτεχνία με τη ζωγραφική.

Gabriel Gorghiu

Ensuring the Academic Success - a Perspective of "ProSucces" Project

The challenges imposed by the socio-economic environment and the current education paradigms determined Valahia University of Târgoviște, Romania, to promote a strategy focused on optimizing the internal communication process, increasing the quality of the teaching process, ensuring adequate conditions and respecting ethical and professional deontology. All those directions must lead to an increase in academic performance, formation, and development of sustainable professional competences, and implicitly to the raise of academic success. In this sense, at the institutional level, the «ProSucces» project was proposed and carried out, having as general objective the assurance of academic success by improving the quality of the teaching process, optimizing the conditions for teaching, improving communication in the academic environment and strengthening the institutional culture based on ethics and professional deontology. Thus, the educational approach is reconsidered, by enhancing the paradigm of student-centered education, developing sustainable professional skills and ensuring an easy insertion in the labor market. There are also specific objectives targeted by the project: to streamline the communication strategies used in the teaching process, development of the teachers' competencies related to the exploiting of the proper training strategies for achieving the academic success, as well as the development of the teaching staff competencies regarding the respecting of ethics and professional deontology. This paper aims to capture the feedback provided by a part of students and teachers involved in the project activities, concerning the communication strategies used in the academic environment, the suitable ways for achieving academic success and strengthening the institutional culture based on ethics and professional deontology.

Anastassios Koutsoukos

Les racines et les sources de l' humanism

Les premiers penseurs grecs se sont trouvés opposés à la pensée mythique et religieuse, dans leur effort de donner une explication rationnelle à une série de questions concernant la connaissance, l' esprit, la vérité, la raison, la civilisation, la religion, la morale, la vie politique et les problèmes cosmologiques et astronomiques. Dans les temps modernes, la pensée scientifique a réussi à dépasser le scolasticisme et interpreter d' une façon juste les texts grecs anciens. Ainsi, même aux temps modernes, la contribution d' Aristote au développement scientifique est très importante

Athanasios Vlitas

Museums as a tool for Social Change and Education

The museum definitions given by ICOM illustrate the importance of education –along with study and entertainment– as one of the key goals of each museum. Museums, as witnesses of the uninterrupted

presence of man in space and time, can link technological achievements to the evidence of the past, clearly revealing their educational role. As stated in a UNESCO report, the social role of the museum in the educational sphere should be to preserve and transfer to future generations of human cultural experiences and traditions, through the development of evaluative, ethical and philosophical principles regarding its tolerance, natural, ethnic, and religious diversity, as well as through the development of personality creative potential (including communication skills) through specific forms of educational work, and the use of museums as a unique vehicle for the historical and cultural memory of humankind encoded in authentic objects of its heritage (UNESCO, 2012). Museum education mediates between different groups of audiences and the museum. These different groups include not only school groups, but also groups with different age, social, cultural and other characteristics (e.g. adults, families, people with disabilities), which has been largely overlooked to date, judging by the design of the education policy of most museums, which design and implement educational activities aimed primarily at the student public.

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο

Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Ανάπτυξη της κριτικής
σκέψης, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας

Τόμος Περιλήψεων

Υπό την Αιγίδα
του Υπουργείου Παιδείας και
Θρησκευμάτων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας
και Θρησκευμάτων

Υπό την Αιγίδα
του Δήμου Αθηναίων

ΔΗΜΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ